

Ігор Кочін

З якої я країни родом

Том 1

Запоріжжя
2011

УДК 929.522(477)“19”(0.027.3)
ББК 63.214(4Укр)6я9
К 75

К 75 Кочін Ігор Васильович. З ЯКОЇ Я КРАЇНИ РОДОМ. – Запоріжжя: ВАЛПІС,
2011 – 608 с., іл.

Книга присвячена знаменним подіям історії України з сивої давнини і до сьогодення, коли Український Народ у 2011 році святкує 20-річчя державної Незалежності від московської імперії. Особлива увага надана Запорозькому козацтву як феномену української і світової цивілізації, Запорожжю і Запоріжжю, звідки родом автор і де протягом століть мешкали його пращури. Висвітлені проблеми Запорозького краю, колиски Українського козацтва, будівництва Олександрівської фортеці, становлення міста Олександрівська (з 1921 р. — міста Запоріжжя), утворення підгородньої слободи Вознесенки, збройної боротьби українців проти окупантів за волю, державність, козацькі чесноти, тисячолітню солов'їну українську мову й національну самобутню культуру, притаманний українському суспільству демократичний устрій життя родини та громади без рабства і кріпацтва.

Представлено різноманітні історичні матеріали, на засадах яких автором висвітлені провідні політичні, соціальні, економічні, демографічні, побутові, військові і воєнні процеси, у які була втягнута Україна спочатку Російською, а потім Радянсько-московською імперією тотального рабства, перебуваючи більше 350 років на положенні окупованої колонії. Подана дійсна історія України з доленосними епохальними подіями, процесами, постатями національних пророків, вождів, полководців та Великих Народних Героїв, яка в теперішній час являє одну з багатьох нині існуючих на планеті Земля цивілізацій, що болісно і тяжко прилучається до сучасного демократичного і високотехнологічного Світу, переборюючи століття соціальної, економічної і політичної ізоляції, дикунський спадок тоталітарно-імперської московської загальної і політичної антикультури, вади більшовицько-репресивного етатизму.

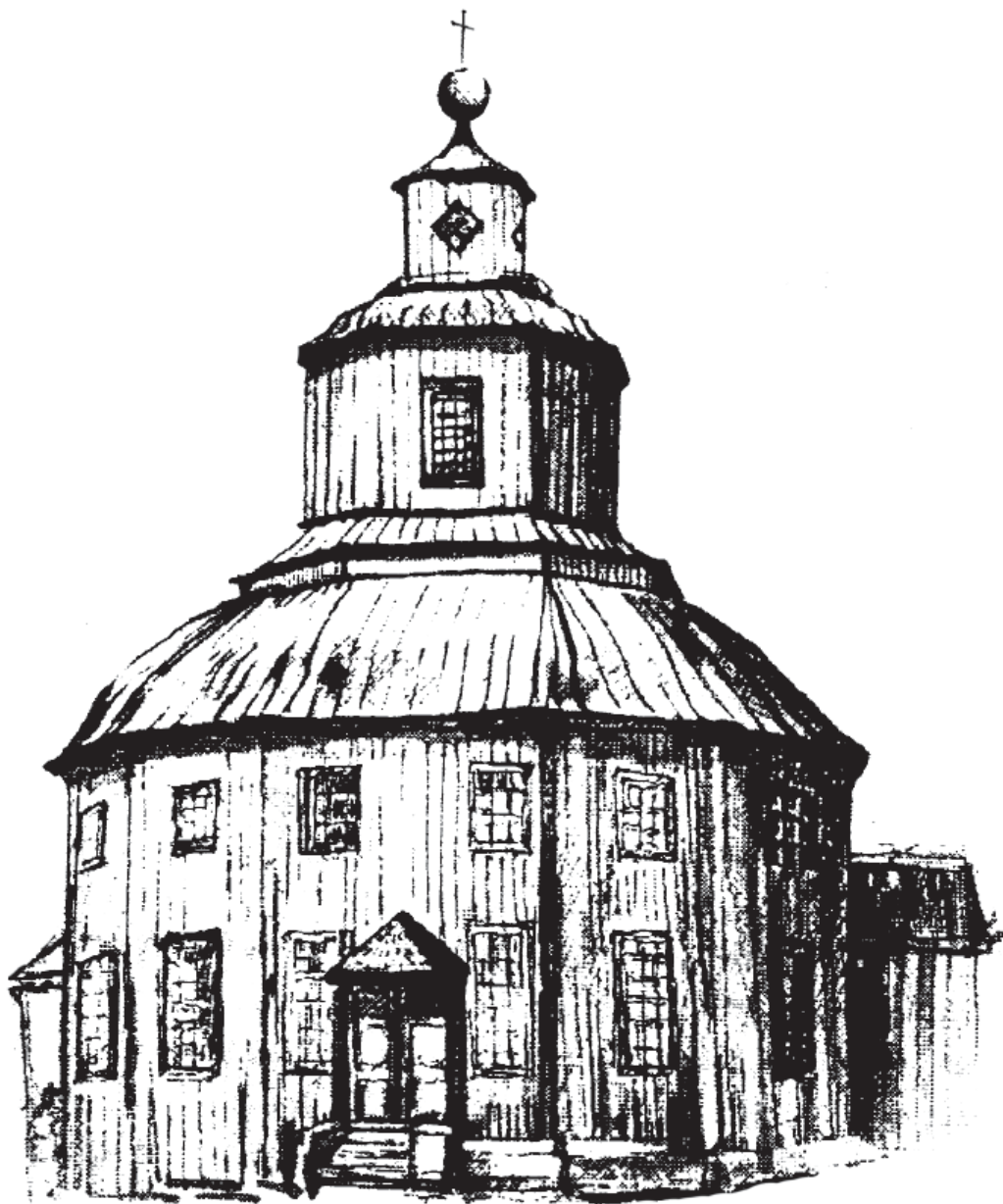
Видання призначено як для національно свідомих, освітлених національною українською ідеєю державності і патріотично налаштованих громадян вільної від окупантів України, так і тих, хто гартує та укріплює свої переконання, виховує себе як істинного патріота, свідомого українця-націоналіста, безкомпромисного захисника Батьківщини Неньки-України від зовнішніх і внутрішніх ворогів.

Слава Україні!

УДК 929.522(477)“19”(0.027.3)

© І. Кочін, 2011
© ПП «ВАЛПІС», 2011
Макет, друк.

*Світлої пам'яті моїх батьків –
Кочіна Василя Івановича
Кочіної (Палієнко) Валентини Андронівни*

З М І С Т

Передмова.....	7
Роздуми.....	17
Безпам'ятство — як форма існування радянського суспільства.....	20
Хибні засади розбудови суспільства та держави в СРСР.....	23
У історичній пам'яті — наша сила!.....	24
Суверенітет — вище за все.....	27
Нотатки з історії Запорозького краю.....	36
Запорозьські родинні витоки.....	42
Звідки ти родом, козак-визволитель?.....	42
Січі Запорозьких козаків.....	44
Запорозька вольниця.....	47
Дніпровська лінія фортець.....	50
Поселення та слободи.....	52
Сагайдак — запорозький ватажок.....	54
Лихі напасті.....	56
Паростки віри Христової.....	57
Олександрівський посад та навколишні місцевості.....	59
Знищення Запорозької Січі російським царатом.....	62
Російська імперія: азійський синдром	
Схід є Схід, Захід є Захід і ніколи їм не зійтися!.....	63
Українці — симбіотичний народ.....	70
Витоки мудрості козачої.....	72
Нищення української освіти та її русифікація.....	75
Як рубали наше коріння.....	83
Корабельні верфі Олександрівська.....	87
Повернення Запорозької Задунайської Січі на батьківщину.....	88
Могила останнього кошового отамана Запорозької Задунайської Січі Й. М. Гладкого.....	92
Лихоліття.....	94
Реформи в державі.....	98
І знов війна.....	100
Повернення до мирного життя.....	107
Повітове містечко.....	108
Предтеча індустріального майбутнього.....	110
Перетин шляхів.....	116
Естафета тероризму.....	120
Бурхливі часи.....	123
Інтелігенція як проблема радянської влади.....	133
Громадянська війна в Україні.....	137
Захисник українського селянства — Нестор Іванович Махно.....	139
Голод в Україні 1921—1923 років.....	146
Вожді 1917 року. Хто вони за психічними типами та психічним станом нездоров'я?.....	149
Помремо, але вивеземо!.....	163
Вимушені поступки або нова економічна політика більшовиків у промисловості.....	164
Як нам ставитися до марксизму?.....	169
Невігластво більшовицьких керманічей.....	184
Радянська імперія — більшовицька пастка України.....	186
Індустріалізація держави.....	192
Дніпрогес — триумф будівельників і техніки.....	202
Індустріальний комплекс Запоріжжя.....	204
Розбудова соціальної інфраструктури міста.....	205

Узурпація влади та зміцнення компартійної диктатури.....	208
“Батько народів”? Ні, головний “ворог народів”!	211
Українізація як засіб зміцнення впливу влади більшовиків на населення України.....	217
Адміністративний тиск на селян та хлібозаготівельні кризи.....	218
Авантюра з “великим стрибком” в індустріалізації.....	220
Директивне планування.....	223
Знищення технічної інтелігенції.....	225
Статистичні легенди та “олівцеві стахановці”.....	228
Радянська кріпацька система села.....	231
Ліквідація заможного селянства.....	233
Диктатура більшовиків або держава “народовладного” рабовласництва.....	235
Спалах голоду в Україні (1932—1933 роки).....	239
Голодомор — як умисно організований радянською владою геноцид і етноцид українського народу.....	240
Радянське право та його творці.....	246
Колгоспи як кріпацька система та ланка радянської адміністративно-командної економіки....	251
Індустріалізація та її соціально-економічна ціна.....	252
Молох більшовицьких репресій або “ласкаво запрошуємо” до НКВС!.....	255
Радянська освіта — інституція масового формування пасивних виконавців волі тоталітарної держави.....	262
“Визвольна місія” Радянського Союзу на західноукраїнських землях.....	266
Ante bellum (Перед війною). Змова диктаторів. Секретний протокол.....	268
Як готувався до війни Радянський Союз.....	270
Status belli (Стан війни). Витоки і початок Другої світової війни.....	275
Так Велика Вітчизняна чи друга світова...?.....	279
... Відступає дезорганізована сталінська армія... ..	283
План Барбаросса. Директива № 21 від 18 грудня 1940 року.....	287
Українська друга світова війна.....	291
Організація Українських Націоналістів та Українська Повстанська Армія.....	303
Громадянська війна українського народу 1944—1954 років.....	307
“Нюрнберг-2” або судний день Комуністичної партії України.....	312
Поразка німецьких військ та їх союзників.....	318
На боці німців воювали півмільйона росіян.....	321
Післявоєнна відбудова України.....	323
Смерть тирана. Після Ст@ліна.....	328
Радянському селу жити злиденно.....	332
Кар’єра і влада диктатора.....	336
Загальні підсумки “досягнень” сталінської колективізації.....	345
Сумнівні результати індустріалізації та втрата перспективи соціального прогресу.....	347
Радянська бюрократія — соціальна потвора.....	348
Еволюція радянської бюрократії або кадри більшовицької номенклатури вирішують все!.....	351
Вороги, скрізь вороги!.....	355
“Велике десятиріччя”.....	359
Свіжого повітря, але тільки ковток, у задушливій атмосфері тоталітаризму.....	361
Професійні перманентні міфотворці або побудова комунізму за 20 років.....	363
Економічні системи організації виробництва.....	365
Замість ринкових перетворень — гострий рецидив адміністративно-командної хвороби.....	367
Два десятиріччя “застою” або суспільство взаємного захоплення	368
Психологія та психотипи бюрократії.....	372
Маразм правлячої партійної верхівки міцнів.....	377
Посилення репресій.....	379
Остаточний занепад радянської кріпацької колгоспної системи.....	383
Тотальний дефіцит товарів і послуг — атрибутивна ознака радянської моделі соціалізму.....	385
Фінансові авантюри радянської номенклатурної бюрократії.....	388

Формування комплексу провини.....	390
Вулиця, яка аж до Магадану веде.....	393
За рахунок здоров'я населення радянської імперії виживала адміністративно-командна система СРСР.....	397
Право українців на здоров'я та життя: декларації влади і реальність буття.....	401
Воєнно-промисловий комплекс — злаякісна пухлина тоталітарної економіки радянської імперії.....	410
Відправлю працювати на культуру.....	412
A posteriori (Згідно досвіду). Зміни життєрозуміння.....	421
Сучасні антиукраїнські міфи.....	423
Країна тисячолітнього рабства та милітаризму.....	443
Розвінчання параноїального лжепророка	451
Гулагівська alma mater Соловки — сутність радянського соціалізму абозчого починався “комуністичний рай”	472
Перебудова? Радикальні реформи?	476
Момент істини або доволі жити неправдою.....	482
Ренесанс політичної активності.....	487
Політичні в'язні СРСР — як феномен будівництва розвиненого соціалізму та комунізму.....	488
Парад суверенітетів	491
Провал економічної реформи перебудови	493
Голіаф політичної реформи і карлик економічних змін	497
Соціально-економічний тупик	500
Холодна війна, яка поховала СРСР	502
Чому обіцяний “комунізм” не настав в СРСР, а “розвинений соціалізм” побудували на Заході?.....	509
Системна криза	515
Напередодні	522
Путч ДКНС. Три доби, які поховали СРСР	524
Незалежність України, вистраждана століттями	527
Сутність феномена радянського соціалізму	529
Злочинні українські клани або естафета грабунку	532
Масові злидні та кримінальне багатство	536
Революційна ситуація 2004—2005 років.....	539
Організований розбій “на великих шляхах державного майна” або приватизація по-українськи	542
Кому вигідне суспільство бідних?	544
Що робити? До проблеми “як з найменшими втратами виходити з завалів комунізму” додалася не менш складна: “Як тепер перерозподілити награване”	546
Нас все менше.....	550
Modus vivendi (Спосіб життя).....	556
O, tempora! O, mores! (O, часи! O, звичаї).....	560
Vox populi — vox Dei! (Голос народу – голос Божий!).....	566
Чого нам прагнути.....	574
Післямова.....	586
Архивная справка Государственного архива Ивановской области Российской Федерации 28 февраля 2005 г. № 566-14.....	588
Доповнення до архівної довідки Державного архіву Іванівської області Російської Федерації.....	597
Поколінний розпис роду Палієнків, зроблений за матеріалами Державного архіву Запорізької області.....	599
Поколінний розпис роду Олещенків, зроблений за матеріалами Державного архіву Запорізької області.....	601
Про автора — академіка Української академії оригінальних ідей, доктора медичних наук, доктора філософії, професора Кочіна Ігоря Васильовича.....	604

Передмова

У час відновлення української державності та національного відродження українства помітно зріс суспільний інтерес до історії України. Але майже 250-річне національне гноблення і свавілля російської монархії та більш як семидесятирічний період фальсифікації, брехні й ідеологічного більшовицько-комуністичного терору в Україні зробили свою олігофренічну справу — покоління українців були відлучені від своєї справжньої історії та національної культури. Московські ідеологи радянської доби настійно вимагали починати історію України від жовтня 1917 р. та відмовитися від рідної мови, як нібито зайвої, для вигаданої а senibus (старцями) зі Старої площі імперської столиці “ нової історичної спільноти людей — радянського народу”. У цьому “перлі” Програми КПРС я заміняв слово “народ” на “натовп”, яке змістовно більш точно відбиває кінцеву мету державної більшовицько-комуністичної партії — перетворити народи СРСР в натовп, слухняну безлику масу, радянський планктон, поживну речовину імперії-людожера. То ж не дивно, що rebus sic stantibus (за такого стану справ) нині українське суспільство спостерігає жадобу знань про початки та перебіг рідної історії, джерела й етапи становлення української мови.

У світовому історичному процесі розвитку людської цивілізації взагалі та України зокрема існує багато різноманітних знакових моментів. Один з найважливіших, на мою думку, це національна державотворчість, як *dura necessitas* (сувора необхідність). Ті народи земної кулі, які з самого *ab incunabulis* (початку), не тільки першими вибороли свою державність, а й зуміли зберегти її протягом тривалого часу, а в разі необхідності (поразок) — відновити її, отримали кращі можливості для свого політико-культурного і соціально-економічного розвитку, ніж ті етноси, території яких в силу тих чи інших історичних причин були окуповані та перебували в колоніальному (залежному) становищі. На жаль, українці належать до другої категорії, і на даний час, а саме, на початку XXI ст., перебувають в оточенні націй, приналежних до першої категорії. *Decet cariores esse patriam nobis quam nosmet ipsos* (Необхідно, щоб вітчизна нам була дорожча, ніж ми самі собі).

Серед цих націй-сусідів треба виділити насамперед росіян і поляків, а також угорців, румун і турків. Усі перелічені народи за несприятливої для українців геополітичної ситуації, а саме, ймовірній втраті державності (можливо, вони самі і посприяють цьому, для задоволення своїх власних амбіцій та територіальних інтересів) можуть стати скоріше ворогами, ніж союзниками, що врешті-решт може призвести до зникнення України з політичної мапи світу. Щоб цього не сталося, українцям треба постійно дбати про власну державність, розбудовувати і зміцнювати її, піклуватися про злагоду в суспільстві, виховувати молоде покоління свідомими громадянами Незалежної Самостійної Соборної Української Держави. Так, майбутнє України — це її молодь: школярі та студенти, юнаки і дівчата, які починають свою активну трудову, наукову, військову, бізнесову, творчу діяльність в містах і селах Батьківщини. *Adulescentia in labore et patientia exercenda est* (Молодь повинна тренуватись у праці і терпінні). Від громадсько-політичної позиції молоді зараз і в майбутньому залежатиме, які політичні сили прийдуть до влади — кланово-олігархічні, інтернаціонально-космополітичні

чи національно свідомі. Для того, щоб підростаюче покоління України було державотворчим і активним, а не пасивним чинником становлення нації і держави, його треба виховувати на кращих вітчизняних героїчних традиціях минулого і сьогодення українського народу, щоб добре знати і глибоко розуміти з якої ми, українці, видатної та давньої країни родом. Справедливо кажуть *concordia parvae res crescunt, discordia vel maximae dilabuntur* (Малі держави ростуть завдяки згоді, а найбільші руйнуються від незгоди). Звернімося з словами вдячності до наших пращурів:

О невідомі, далекі мої пращури!
Я прийшов у цей світ
Із вашої плоті,
Із вашої крові,
Із ваших мрій,
Із вашого горя,
Щоб стати вашим голосом
У степу безгомінному,
Де й досі плаче передранішнє небо
Пекучими сльозами-метеорами, —
Вашими душами, —
В росяні трави,
Столочені чужими табунами...

До пращурів. В.А.Чабаненко (2004 р.)

Охопити минулі століття одним поглядом і визначити пріоритети політичної, соціально-економічної та соціокультурної динаміки надзвичайно важко, якщо й взагалі можливо без деякого спрощення та схематизації. Десятки, сотні, тисячі подій, нагромадження фактів, імен, суперечностей охоплюються думкою поступово. Знання формуються повільно, викристалізуються послідовно через узагальнення, єдність думок, конструктивний компроміс, дискурс суперечливих поглядів, оцінок та прогнозів. *Deliberando discitur sapientia* (Мудрості вчать розмірковуванням). Якими ж були минулі століття для України? Які події визначали їх сутність і спрямованість? З якої ми країни родом? Які герої назавжди залишаться в історії та з чікими іменами на вустах українство буде жити і діяти в ХХІ ст. та у наступні часи? Я зробив спробу дати відповіді на ці запитання.

Розпочинаючи книгу я перш за все для самого себе поставив за мету підвести певний підсумок свого життєвого досвіду, вербально зафіксувати власне світовідчуття і світорозуміння та визначитись, з якої я, і всі ми, українці, країни родом, що і дало назву книзі. Людині властиво думати і переживати. Їй притаманна пам'ять, яка може тішити, надихати, окрилювати, а може краяти серце, ятрить душу, гнітити дух. А ще українцям притаманне почуття провини — перед передчасно померлими, замордованими чи страченими, перед безвинно покараними, репресованими, скривдженими північно-східною імперією.

...Щоб “Стати Людиною” — благородною, творчою і гуманною, — людина повинна відмовитись від тих моральних і культурних цінностей (а точніше аморальних

і дикунських звичок), які не витримали випробування часом, посоромили себе перед історією та обтяжують цивілізаційний поступ у майбутнє. Людина повинна стати дитиною “по той бік добра і зла”, розпочати творення нової системи цінностей, спираючись на власну волю як жадобу до життя, благородства і справедливості. Таке “слово” залишив людству великий Ф. Ніцше (1844-1900 рр.): “Усе повертається — Сиріус і павук, і твої думки в цей час, і ця твоя думка — усе повертається... вічний пісковий годинник буття знову і знову перевертається... Усе йде, усе повертається: вічно котиться колесо буття. Усе вмирає й усе розквітає знову; вічно біжить час буття... Кругле колесо вічності”. Від нього й розпочалась одна з версій інтерпретації нашої новітньої історії. Однак почули і зрозуміли це слово далеко не всі і не так. Історія реально здійснювалася багато в чому не так, як її прогнозував філософ.

Дехто ввійшов у історію ХХ ст. із старим “словом”. Як відомо, ще одне передбачення висловили у ХІХ ст. представники німецької філософії К. Маркс і Ф. Енгельс. Перший програмний документ марксизму “Маніфест комуністичної партії” 1848 р., в якому викладені провідні ідеї і кінцева мета Союзу комуністів, був саме тим “словом”, яке більш як на століття “задурило голови” знедоленим, стосовно прагнення до елементарного людського буття — праці, соціального забезпечення, творчості і культури. Політичні російські радикали-екстремісти більшовики-комуністи осідлали це прагнення буквально, запліднили безпідставними обіцянками *ad captandum vulgus* (на догоду натовпу), й підштовхнули тисячолітню рабу Росію до збурення, протесту, терористичних актів, заколотів, державних переворотів та захоплення влади, що за їх розумінням та визначенням є соціальною і, навіть, соціалістичною революцією.

Інтелектуальне життя Московщини кінця ХІХ — початку ХХ ст. характеризується бурхливим захопленням інтелігенції творами К. Маркса. Всесвітньо-історичний процес у зображенні марксизму не життєвий: в ньому особистості випадкові, не важливі, в ньому господарює смерть. Тому марксизм притягує не тим, що він говорить, а тим, на що натякає як казка, яка за суттю неправда, міф, але в ній панує певний натяк. Аналітико-семантичний підхід до іманентної суті марксизму довів, що сила і одночасно слабкість марксизму — не в його реалізмі, а в збудженні романтичного авантюризму, я б сказав навіть у політико-соціальному шахрайстві, безпринципності, бездуховності, бездушності та надзорстокості до особи. Єдність всесвітньо-історичного процесу за догматами марксизму полягає тільки у закономірності економічного розвитку, якщо ця єдність позбавлена духовного змісту та моральності, не сприймає і ігнорує особу та індивідуальність, тоді вона мертва, непридатна, і яку треба рішуче відкинути та полишити на звалищі історії. В Російській імперії все сталося навпаки, завдяки агресивній пропаганді марксизму більшовиками, який заволодів свідомістю багатьох прошарків населення і став реальною руйнівною силою. Бо метою і сутністю більшовизму (ленінізму-сталінізму) було домогтися всеосяжної, необмеженої влади (*absolutum dominium*) з одночасним пограбуванням всіх верств населення. Мета, для здійснення якої потрібні злочинні засоби, є неправильною метою. *Nihil tam absurde dici potest, quod non dicatur ab aliquo philosophorum* (Немає такого безглуздя, що його б якийсь філософ не проповідував).

У ХХ ст. потік всесвітньої історії пішов двома напрямками: один з них — як зміцнення фундаментальних загальнолюдських засад цивілізації, моралі і культури; інший — як стратегія заколотів, державних переворотів, захоплення влади, експорту революції, терору для нищення старого світу й творення світу нового, комуністичного, нової цивілізації, яка б розірвала пуповину зі “старою”, у фатальну історичну круговерть якого потрапила Україна. “Мы свой, мы новый мир построим, кто был ничем, тот станет всем!”, — проголошували адепти більшовицько-комуністичної ідеї. Однак, з нічого, як відомо, ніщо не виникає (*nil posse creari de nihilo*). Так воно зрештою і вийшло. Але ж до цього сучасні покоління мали дійти самостійно! Через злочинні заколоти, державні перевороти, захоплення влади, жертви війни і страждання, через ГУЛАГи і фашистські концтабори, сталінський терор, голодомори-етноциди і тотальну підпорядкованість особистості рабовласницькій державі, злочинній партії, мізантропічному вождеві люди нарешті зрозуміли: відхилятися та виходити з загальноцивілізаційного процесу небезпечно. Потоки історії, звичайно ж, здійснювалися хаотично, перехрещувалися, “конфліктували” один з одним. Найвищою смугою ворожості стала Друга світова війна, боротьба з фашистською Німеччиною та її союзниками, згодом — “холодна війна”, період якої датується 1946 — 1986 рр. Інший напрям історії, який трактується як загальноцивілізаційний, розгортався не менш агресивно, ніж перший, і аж ніяк не був більш гуманним. Згадаємо колоніальні, релігійні, Першу світову та інші війни та збройні конфлікти по всьому світу.

Критичний підхід до провідних суспільно-політичних течій кінця ХІХ — початку ХХ ст. лібералізму і соціалізму вказує, що тогочасна соціально-філософська думка рухалася між цими двома полюсами, ідеї яких були неспроможні подолати конфлікт поміж собою. Ця ідейна боротьба охопила й Україну, додавши національного колориту та особливостей. Лібералізм має свою правду, яка перебуває у постійному конфлікті з правдою Марксового та більшовицького соціалізму. Конфлікт між лібералізмом і соціалізмом робить їх прийнятними і неприйнятними для суспільства водночас. Пошук виходу із цього конфлікту між індивідуалістичними та соціалістичними тенденціями історії полягає у залученні поняття “свобода” у центр світоглядних позицій, ступінь якої є ключовим для всіх суспільно-політичних течій. У питанні про ставлення особистості до держави — центральному питанні соціальної філософії — лібералізм пропагує звести до мінімуму підпорядкування особистості державі, а в ідеалі такого підпорядкування взагалі не повинно існувати. Безмежний розвиток особистості, свобода власної ініціативи, тобто широкий та повний індивідуалізм є програмою лібералізму. Майбутнє людства — у свободі, під її вільним диханням суспільство зміцнюється духовно, розвиває цінності, приховані в людському дусі. Ното *liber* (свободна людина) є ідеалом суспільства, створеного на засадах лібералізму.

Проти подібного прояву свободи, проти наївної віри в неї й повстає соціалізм, який у юридичній боротьбі не бачить ключа до вільного розвитку особистості і суспільства. У ХХ ст. теорія діалектичного матеріалізму, як ідеологічна основа марксизму-більшовизму та ленінізму-сталінізму, стала теоретичним фундаментом грандіозного соціального експерименту в СРСР, а злочинна політична практика керівництва ВКП(б)-КПРС набула виражено мізантропічних властивостей, розгля-

даючи населення як матеріал для функціонування та мілітаристської експансії тоталітарної держави. Радянський соціалізм підпорядкував особистість більшовицькій державі на засадах повного безправ'я, а СРСР перетворився у рабовласницько-кріпацьку країну без перспективи прогресивного політичного та соціально-економічного розвитку. Ці навмисні і свідомо вчинені політичні збочення керманічами радянської імперії разом з кримінально-репресивною за змістом формою керівництва державою і суспільством обійшлися населенню України у десятки мільйонів репресованих, страчених, замордованих, знищених трьома організованими голодоморами-етноцидами. Всупереч, в цілому, привабливій класичній соціалістичній ідеї практикою радянського соціалізму стало зведення сутності людини до сукупності її соціальних відносин, ігнорування її духовності, недооцінка її біологічної природи, протиставлення неосвіченого, інтелектуально та духовно слабо розвинутого, мало сприйнятливо до новацій робітничого класу селянству та інтелігенції, покликаного ніби Месія рятувати та визволяти їх з ідеологічних пасток, керувати ними, а також надання надмірної ролі і широкого застосування жорстокого насильства та масових репресій як провідного та дієвого механізму соціалістичного розвитку і будівництва більшовицької держави та комуністичного суспільства.

Однак, звернімося до початків історії ХХ ст. Перше десятиліття: М. Планк започатковує основи квантової фізики; Е. Гуссерль звертається до людства із принципами феноменології; відроджується інтерес до генетики Г. Менделя; Брати Райт здійснюють перший політ на моторному аероплані; з'являються записи А. Ейнштейна щодо спеціальної теорії відносності, фотоелектричного ефекту та броунівського руху; в Росії вибухнула перша революція (1905 р.); Махатма Ганді розвиває вчення про ненасильницьку боротьбу за незалежність; США захоплюється прагматизмом Уільяма Джеймса; Макс Вебер дарує цивілізації свою знамениту "Протестантську етику..."; ідеї Ф. Ніцше намагаються переосмислити Бернард Шоу і Зигмунд Фрейд, Анрі Бергсон і Густав Юнг, Бертран Рассел і Уайтхед; марксистську доктрину перелицьовують на російський лад В. Ульянов (Ленін) і М. Бухарін, Л. Троцький і Й. Сталін. Всесвітня історія жила передчуттям поглиблення вододілу єдиного світового потоку. Ним став заколот, державний переворот та насильницьке захоплення влади в Росії більшовиками в 1917 р. *Alea iacta est* (Жереб кинуто).

"Десять кроків, що потрясли світ" — таку оцінку дав жовтневому державному перевороту і захопленню влади більшовиками в Росії американський письменник і публіцист Джон Рід. Оцінка виявилася загалом реалістичною. Світ дійсно здригнувся. Подібного історія ще не знала: експропріація експропріаторів, "червоний терор", ліквідація приватної власності, диктатура класу (пролетаріату), насправді ж більшовицької партії і вождя, репресії і голодомори-етноциди, тоталітарна держава й претензії на світову революцію — в таких головних характеристиках сприймалися російський заколот, державний переворот та захоплення влади в Росії світовою громадськістю. Певні зміни в житті народів колишньої царської Росії, звичайно ж, відбулися. Саме із-за відсутності власної держави Україна потрапила у російську криваву халепу. Використовуючи методи жорстокого примусу, насильства, залякування і терору, тотальної пропаганди ідеологізованої культури, більшовицька влада ліквідувала неграмотність населення, здійснила

індустріалізацію держави по-радянські, ініціювала творчу самодіяльність народу і одночасно канонізувала її в ідеологічно обумовлене русло.

Оцінюючи жовтневий державний переворот і захоплення влади більшовиками загалом, мисляча громадськість дедалі рельєфніше викристалізовувала думку про те, що позитивні зрушення, обумовлені більшовизмом, є надто слабкою втіхою у порівнянні з тим соціальним злом, якого завдав заколот та російський державний переворот людству, світовій цивілізації та культурі. Мільйони жертв нівелюють будь-який позитивний результат. Але це лише один бік справи. Інший же полягає в тому, що майже третину людства російський соціальний експеримент зіштовхнув із стовбової дороги розвитку цивілізації, обумовив буйний розквіт політичних, ідеологічних і соціальних деформацій та катаклізмів. Означений потік історії набув яскраво забарвленого насильницького, конфронтаційного характеру. І це зрозуміло. Захоплена насильницьким шляхом більшовицька влада навряд чи могла призвести до народження більш досконалої демократії. Імовірнішим є інше: насильство відкриває шляхи утвердження недемократичних режимів. Радянське суспільство стало мілітарно-тоталітарним, а отже — джерелом загрози для всього демократичного та цивілізованого світу. Людство позбулося ілюзії та провідної вади *alba discernere et atra non posse* (не відрізняти білого від чорного) і нарешті визначилось з негативною оцінкою державного та суспільного устрою СРСР.

Історія між тим рухалася далі. Науково-технічний прогрес став одним з найважливіших рушіїв соціального прогресу. З подивом і захопленням світ зустрів загальну теорію відносності славнозвісного А.Ейнштейна (1916р.). Не менше захоплення викликали перше громадське радіомовлення, пояснення квантової механіки Шредінгером, принцип невизначеності Гейзенберга та принцип доповнюваності Н.Бора. Маніфест “Наукове світорозуміння”, запропонований віденським гуртком всесвітньовідомих вчених, відкривав дорогу до індустріалізму, технізації та технологізації виробництва. Здавалося б, ще крок, ще одне відкриття, і людство вступить у нову індустріальну епоху. Московські керманічі в цей час запроваджували в СРСР рабовласницько-кріпацький устрій як форму політичної організації держави і господарського механізму промислового та сільськогосподарського виробництва на технічно й технологічно застарілій базі. Розплатою за сталінську спробу будівництва соціалізму за будь-яку ціну була втрата радянсько-більшовицьким суспільством соціалістичної перспективи, в результаті чого країна отримала не побудову соціалізму, а сталінську модернізацію з її специфічними формами накопичення, шкода від якої для розвитку суспільства була ще більш жахливою. Здійснювана у неприродний спосіб та позаекономічними волюнтаристськими і репресивними методами, за принципом єзуїтів “*finis sanctificat media*” (мета виправдовує засоби), уявна модернізація як раз і завела країну та суспільство в історичний тупик. Проведення сталінської колективізації у сільському господарстві, сталінської індустріалізації і модернізації, створення мобілізаційної економіки означало руйнування не тільки капіталістичних, але й загальних цивілізаційних механізмів і рушіїв прогресу, втрату СРСР і радянсько-більшовицьким суспільством спроможності до подальшого розвитку, введення його у стан перманентного безвихідного застою і перебування на узбіччі соціально-економічного прогресу світової цивілізації.

Над світом нависла загроза нацизму і фашизму як руйнівників цивілізації. Людству судилося пройти випробування Другою світовою війною. Однак у справу, як майже завжди недоречно, втрутилася політика. І тут західні демократичні режими пішли навіть на союз з іншим диктатором Й. Сталінін, щоб врятувати цивілізацію. Наслідки війни — жахливі: десятки мільйонів загиблих, тисячі зруйнованих, спалених, знищених міст і сіл, заводів і фабрик, культурних надбань світової культури. Світ після війни знову, як і після російського державного перевороту і захоплення влади більшовиками у 1917 р., став іншим — післявоєнним. Потіки історії, загальносвітовий і комуністичний, попрямували паралельними курсами, залякуючи один одного ядерною, хімічною і бактеріологічною зброєю, ракетами різної дальності, екологічною катастрофою на загальному тлі запеклої ідеологічної боротьби.

“Холодна війна” — етап глибокої й напруженої конфронтації між СРСР і його союзниками з одного боку, й розвинутими західними державами, з іншого, — практично до початку 90-х років ХХ ст. визначала загальну світову атмосферу, характер міжнародних відносин та процесів, спрямованість розвитку економіки, політики і культури. Протистояння, недовіра, гонка озброєнь призвели до створення двох протилежних світів — економіко-правових, моральних і соціокультурних систем, вороже налаштованих одна проти одної, що в підсумку було *magis inerte, quam ineleganter* (більше безглуздо, ніж негарно). Між цими світами виросла сумно відома “залізна завіса”, символом якої стала Берлінська стіна, що на декілька десятиліть розділила нацьковуваних один на одного колишніх консолідованих громадян єдиної великої держави — Німеччини.

Авторитет СРСР — одного з головних борців проти фашизму і переможців у Другій світовій війні — був надзвичайно високий. Мало хто знав, якими жертвами далася ця перемога. Люди лише здогадувалися про втрати. Дехто в світі чув про ГУЛАГ, злочини сталінізму і тоталітаризму. Однак чутки придушувалися масованою комуністичною пропагандою про відбудову господарства, розвиток, а згодом і розквіт системи, утвердження свободи особистості в суспільстві, яке прямує у комуністичне майбутнє. Як і яким чином жили люди у цьому суспільстві, знали в той час нечисленні політики по той бік “залісної завіси”. А жили люди важко: тяжка праця і мізерна заробітна платня, постійний, майже тотальний, дефіцит і довжелезні черги за предметами повсякденної потреби, вкрай низької якості, гучна, високопарна політична пропаганда щодо свободи волевиявлення і творчої самореалізації особистості та тотальний ідеологічний пресинг, що зводив можливості особистості в буквальному розумінні нанівець.

Так званий “соціалістичний табір” нарощував свою агресивність до іншого світу. Він викривав “пороки капіталізму” і одночасно переконував у “перевагах соціалістичного способу життя”, підбурював національно-демократичні революції, організовував заколоти, терористичні акти, політичні вбивства і разом з тим жорстко придушував тих, хто намагався вийти за межі системи, заявляв про свою незгоду з її ідеологічними постулатами. Це були *non vitia hominis, sed vitia saeculi* (помилки не людини, а віку).

Карібська криза, криваві події в Угорщині, Польщі, Чехословаччині, нарешті, вторгнення СРСР до Афганістану привідкрили світові агресивну сутність соціалі-

му радянського типу. Катастрофа на Чорнобильській АЕС 1986 р. виявила неспроможність СРСР безпечно рухатись шляхами технічного прогресу. Масова еміграція або й просто втеча творчих особистостей за кордон показали справжнє обличчя та спрямованість комуністичного політичного режиму як антидемократичного, ворожого людині і людяності. Жити при такому режимі могли лише пристосованці. А оскільки це так, пристосованцем став кожен. Радянське суспільство заплеснула хвиля посередності, нещирості, подвійної моралі. *Manifestum non eget probatione* (Очевидне не потребує доказу). Люди жили і працювали важко. Споживали мізерно. Благами користувалися досить обмеженими. Вірили в ідеали, сподівалися на краще, жертвували власною долею та писали свою історію сірою фарбою на сірому тлі. Безперспективність такого способу життя ставала дедалі очевиднішою.

Повоєнна історія знаменна фактом об'єднання провідних учасників антигітлерівської коаліції з метою підтримки і зміцнення миру, міжнародної безпеки і співробітництва, тобто створенням у 1945 р. Організації Об'єднаних Націй (ООН). Принципи, якими зобов'язалися керуватися члени ООН — суверенна рівність держав; добросовісне виконання обов'язків, зафіксованих у статуті; розв'язання міжнародних суперечностей мирними засобами; відмова від загрози силою тощо, — привідкривали в загальних рисах контури нового світовлаштування, які власне й утвердилися сьогодні, незважаючи на історичні катаклізми, що все ж таки мали місце в окремих регіонах світу. Кожний початок важкий (*Omne initium difficile est*). Опорними з них стали ідеї демократії, ринкових відносин, пріоритету особистості і загальнолюдських цінностей, до яких з 1991 р. приєдналася Україна як незалежна держава.

Слід мати на увазі і те, що шлях до утвердження цих принципів в світі торували не лише політики, але й вчені, науковці, діячі культури, виробничники, підприємці, робітничка молодь і студенти. Огляд повоєнного суспільства під цим кутом зору виявляє його мозаїчним, різнобарвним, яскравим. У 1948 р. з'являється доленосна для науки другої половини ХХ ст. праця Н. Вінера “Кібернетика”. Десь на межі 1953 — 1954 рр. Уотсон і Кірк відкривають структуру ДНК. У 1957 р. здійснюється запуск першого супутника, а в 1961 р. — політ першого космонавта Юрія Гагаріна. Людство повернуло свої погляди до науки і освіти. Виробництво перебудовує свою структуру під впливом нових джерел енергії. Світ вступив в епоху розщеплення атома, керованих ядерних реакцій і науково-технічної революції. На горизонті світової суспільної думки з'явилися перші промені теорій “конвергенції” і “єдиного індустріального суспільства”, “інформаційного суспільства”, “деідеологізації” і “реідеологізації”. Світ поступово ставав іншим. Наші ж уявлення про нього, ідеологія, за якою розгорталася практична “соціалістична” діяльність людей по обидва боки океану, застигла в очікуванні якогось вулканічного поштовху, новітнього сплеску пасіонарності для людства, цивілізації загалом. Але нової комуністичної цивілізації не сформувалось. Намагання, потуги, численні жертви, що поклали більшовики-комуністи для досягнення маячних цілей — усе пішло прахом (*omne exit in fumo*). Інший фактор розірвав соціалістичну співдружність. Ним стала ідея націоналізму і створення незалежних держав, які руйнують останні імперії та відкривають народам дорогу до самоутвердження, самореалізації, вільного культурного розвитку. І це не стільки

перемога Заходу, скільки самореалізація націй і народів в історичному просторі і часі. XXI ст. треба визнати сторіччям націоналізму в світовому масштабі.

Могутній поштовх розвитку, наданий цивілізації НТР, одночасно виявив і нову низку глобальних суперечностей, які окупували світ енергетичною кризою, демографічним вибухом, екологічною і ядерною загрозою. Пошук розв'язання суперечностей, народжених НТР, став лейтмотивом наукових роздумів мислячої еліти планети. Академік Андрій Сахаров, зокрема, ініціює заборону зброї масового знищення як такої; Компонер та А.Печчі формулюють нові цілі для людства, А. Швейцер прогнозує повернення до етики фундаментальних моральних цінностей, ряд вчених обґрунтовують варіанти відвернення екологічної катастрофи. З вагомим словом звернулися до людства представники гуманітарної науки, філософії і культури. Як заперечення тоталітаризму, неприйняття насильницького шляху розвитку цивілізації і одночасно як заклик до загальнолюдських пріоритетів і цінностей, утвердження на цій основі нового мислення і нового світового порядку прозвучали фундаментальні праці Оруелла, Банхоффера, Маркузе, Хайдеггера, Хабермаса, Поппера, Ясперс. Художню культуру людства урізнобарвили перші абстрактні полотна Поллока. Європейський простір заповнили могутні студентські рухи за мир, демократію і контркультуру. Народи СРСР увійшли у смугу горбачівської перебудови і національного самовизначення. Останню крапку в історії цивілізації ХХ ст. поставили руйнація СРСР і комунізму у Східній Європі, створення низки незалежних держав і їх заява про намір формувати свою життєдіяльність за принципами відкритого суспільства, тобто демократичним чином і на ринкових засадах. 1991 р. увійшов до історії роком руйнації Берлінської стіни, розпадом СРСР, утворенням на його терені незалежних держав. Однією з них стала Україна. Цей факт, поза всяким сумнівом, має всесвітнє значення. Він принципово змінив геополітичну ситуацію в Європі фактично в такому ж контексті, як розпад у 1916 р. Австро-Угорської імперії та поділ Європи у 1945 р. на два блоки. Вірно підмічено, що *proceras deicit arbores procella vehementis* (сильна буря звалює навіть високі дерева).

Історично Україна завжди була форпостом Європи на Сході і протистояла натиску тюрксько-ісламському світу. В такому контексті надію на Україну покладають західні політологи й сьогодні. Однак означений факт має більш глобальне значення: до світу повернулася нація історична, висококультурна і працьовита. Все це вже незабаром може позначитися на Європейському просторі новим злетом творчості, виробництва, науки і культури або стати новим конфліктогенним фактором глобального характеру.

Одним із найтяжчих фактів історії ХХ ст. є факт розвитку глобальних конфліктів і культивування жорстокості в політиці та фіксації її в засобах масової інформації і культурі. Власне, історія була жорстокою завжди. Згадаймо, хоч би, рішення княгині Ольги щодо покарання нерозумних древлян, європейські інквізиційні процеси, розправи над гугенотами, учасниками селянських повстань тощо. Однак такої жорстокості, якою постала перед людством реальність ХХ ст., історія, відверто кажучи, не знала. І справа не лише в сталінських ГУЛАГах чи гітлерівських концентраційних таборах. Це все — жахливо. Але в даному випадку йдеться про інше — про жорстокість масового, беззастережного розповсюдження, формовияву, глибинності.

Парадоксально, але факт — ескалація жорстокості розгорталася з одночасним формуванням у свідомості переважної більшості людей світу світоглядної установки на неприйняття, відторгнення насильства як принципу розвитку цивілізації і одночасно утвердження у якості останнього загальнолюдських пріоритетів і цінностей. Люди переконались у існуванні якогось внутрішнього світового взаємозв'язку, взаємозалежності і взаємообумовленості майбутнього. Два потоки історії, вимиваючи добро і зло, бурхливо понеслися назустріч один одному. Всі ми стоїмо на порозі нового світу і з надією вдивляємося у майбутнє, як завжди очікуючи перемоги добра над злом. І тому є підстави. *Omnia vincit amor et nos cedamus amori* (Любов перемагає все, покорімося ж і ми любові).

Україна є цивілізацією зростаючою. Разом із світом вона, хоч і не дуже впевнено, модернізується у XXI ст., здійснює реформи, утверджує своє власне “Я”, самоідентифікуючи себе із своєю культурою, історичною традицією і ментальністю. Україна утверджується, зміцнює свій міжнародний авторитет і одночасно гостро, болуче переживає проблеми та суперечності зростання, без чого, власне, не може бути цивілізованого суспільства. В часи народного життя, які суспільство визначає перехідними або періодом доленосних змін, справа розумної, інтелектуально розвиненої та інтелігентної людини, справжнього громадянина і дійсного патріота своєї Батьківщини — неньки-України, — йти вперед шляхом науково-технічного та соціального прогресу, незважаючи на труднощі і важкодолану багнюку шляху, не втрачаючи ані на мить визначальну сутність тих провідних ідеалів, на яких протягом сторіч будувалася вся життєдіяльність українського народу.

Сьогодні, як ніколи, нам усім конче потрібно щільно об'єднатися навколо національної ідеї про справжню, а не бутафорську державну самостійність і нічого ні від кого не чекати, взявши власну долю та ініціативу у свої надійні руки. Свободу, незалежність та гідність ще ніхто, ніколи і нікому не дарував. Це здобувається у рішучій, а то і жертівній боротьбі згуртованим, національно свідомим суспільством, об'єднаною державною нацією. Обираючи методи національного і соціального визволення, ми повинні усвідомити, що тільки саме суспільство монолітністю, рішучістю та устремлінням до єдиної мети робить себе вільним. Потрібна докорінна зміна державного устрою, системи управління, суспільної моралі, запровадження дієвого громадського контролю за діяльністю влади. Повести за собою український народ мають гідні представники нації, люди новітньої політичної формації, не обтяжені більшовицько-комуністичною та споживацькою ідеологією. Це має бути цвіт українського етносу, його духовна та інтелектуальна еліта, совість і честь нації. *Ex minimis seminibus nascuntur ingentia* (Велике виникає з найменшого насіння).

Осмислення написаного в книзі дає можливість українцям (і не тільки) зрозуміти з якої імперії-провалля вийшла Україна, і в яку кримінально-олігархічну країну потрапив український народ в теперішній час.

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
Нащо стали на папері
Сумними рядами?..

Т. Г. Шевченко (1839 р.)

Роздуми

З ранніх років, багато років не полишало мене бажання досягнути та відтворити на папері власні думки та розуміння історичної спадщини України та українського народу, деяких подій з перебігу власного життя. До цього часу я займався літературно-науковою діяльністю, написав більше 350 наукових статей, понад 20 підручників та навчальних посібників. Літературна робота, пов'язана з історичним матеріалом, життєписом, філософськими, економічними, політичними та деякими іншими темами, є для мене певним новим випробуванням. На 60-му році життя я прийшов до висновку, що вже дозрів, і, мабуть, можу зробити письменницьку спробу. Що з того вийшло, судити тобі, мій вельмишановний читачу. В цей час я досяг певних успіхів у професійній роботі, працюю завідувачем кафедри медицини катастроф Запорізької медичної академії післядипломної освіти, доктор медичних наук, професор, академік (дійсний член) Української академії оригінальних ідей з 16 жовтня 1993 р., яка була створена у 1992 р. як альтернатива та протиполюс державній, провладній та відданій владі, слухняній, такій, що виконає та “науково” обґрунтує будь-яку нісенітницю (наприклад, про шкідливість генетики або кібернетики), радянській Академії наук. Академія оригінальних ідей об'єднала сотні висококваліфікованих спеціалістів України з нестандартним мисленням, а, головне, не зашорених радянською пропагандою, спроможних віддано працювати на благо українського народу, вільних від будь-якого політичного та ідеологічного впливу, істинної наукової еліти України.

Подаю дуже стисло інформацію про себе з єдиною метою, щоб мої читачі краще уявляли та розуміли написане. Так, 14 жовтня 2004 р. я розпочав. Це був день міста Запоріжжя, 61 річниця визволення міста від німецьких загарбників — 14 жовтня 1943 р., але й сумний день — поновлення окупації України московським імперіалізмом. Радість і сум, добро і жах крокують поряд. Далі читайте, міркуйте, але нічого не сприймайте на віру, без глибокого аналізу та власного переосмислення. Робіть власні неупереджені висновки, не погоджуйтесь, заперечуйте. У такий спосіб разом досягнемо істину. Для людини, якій перевалило за 60 років, в мене є один рецепт: багато працювати і — ще більше працювати!

Моє життя розпочалося у славетному своєю козацькою історією м. Запоріжжі 26 серпня 1945 року в Україні, яка того часу входила до складу Союзу Ра-

дянських Соціалістичних республік (СРСР). Році завершення 2 вересня 1945 року Другої світової війни (1939 — 1945 рр.) і німецько-радянської війни — Великої Вітчизняної війни СРСР (1941 — 1945 рр.). Відбувся перехід до ядерного озброєння ворогуючих армій. Епохальним було практичне застосування ядерної зброї у війні проти Японії (бомбардування у 1945 році 6 серпня м. Хіросіма і 8 серпня м. Нагасакі) з численними жертвами серед мирного населення. Такі світові події безумовно наклали свій відбиток на спосіб та умови життя мільйонів громадян у повоєнний період і подальші роки існування радянської імперії. Тому я відношу себе ще й до тої категорії нашого населення, яку називають “діти війни”, з усіма наслідками, що випливають із повсякденного життя цього покоління: виснажені війною й нестатками батьки, голодні повоєнні роки, голодомор в Україні, зокрема у м. Запоріжжі, у 1947 році, виснажені аліментарною дистрофією та померлі від голоду люди на вулицях міста, відсутність найнеобхіднішого з побутових речей, одягу та взуття, жах у пам’яті і свідомості людей від кривавих репресій більшовиків (комуністів) у 20 — 30-х роках ХХ-го ст. — мільйони репресованих і страчених, висланих до Сибіру, Воркути, Магадану, Далекого Сходу Росії, та його околиць. Продовження вишукування комуністичною владою вигаданих “ворогів народу” у 40 — 50-ті роки ХХ ст. У 60 — 80-ті роки ХХ ст. у СРСР розпочалася боротьба “не на життя, а на смерть” з дисидентами (інакомислячими), вони не тільки інакше мислили, але й голосно висловлювали свої думки, тобто одночасно були й інакомовними. Переслідування дисидентів (передових інтелектуалів, цвіту нації, які творили опір злочинній владі комуністів) відбувалося шляхом тиску за місцем роботи, організації громадського осуду, погроз, переслідування правоохоронними органами, засудження до позбавлення волі з відправкою до мордовських таборів в’язнів, вбивствами спецслужбами негодних, використання продажної радянської психіатрії, яка найбільш талановитих, розумних, геніальних людей, нескорених і протидіюючих злочинній владі, визнавала божевільними і довгостроково утримувала у психіатричних лікарнях. Радянські, вірнопіддані злочинській владі, психіатри використовували проти волі “пацієнтів” примусове лікування великими дозами психотропних препаратів, точніше сказати, свідомо труїли їх. Ці психіатри з усмішкою казали “робимо з мозку глину”. Масштаби використання психіатричної служби проти своїх громадян-дисидентів набули такого розміру, що світова громадськість, керівники багатьох демократичних держав висловлювали своє занепокоєння та протести, направляли до СРСР міжнародні комісії для розслідування використання владою примусового психіатричного лікування патріотів, не згодних зі змістом та практикою діяльності влади в СРСР, яка й насправді була злочинною.

Якщо в цей час було вже неможливо знищити людину фізично — засудити “трійкою” продажних, але відданих владі суддів, і на так званих “законних” засадах розстріляти, як це було у 30 — 50-ті роки ХХ-го ст. в СРСР, або просто вбити та звернути на кримінальних злодіїв, отруїти, влаштувати автомобільну аварію, що сумлінно виконували вбивці зі спеціальних секретних підрозділів: Державного політичного управління (ДПУ) СРСР, Наркомату внутрішніх справ (НКВС) СРСР, Міністерства державної безпеки (МДБ) СРСР та Комітету державної безпеки (КДБ)

СРСР, — то патріотів України (за термінологією більшовиків-комуністів — українських буржуазних націоналістів), одразу після німецько-радянської війни на Західній Україні оголосили ще й бандитами, ворогами народу та Радянської влади, для знищення яких використовували Радянську армію, диверсійні загони і це окрім внутрішніх військ, міліції, агентури КДБ тощо. То була національно-визвольна війна українського народу Західної України проти поневолювачів, найжорстокіших колонізаторів — московської влади. Та, на великий жаль, вона не була підхоплена народом всієї України (центральної, східної та південної регіони не підтримали визвольної справедливої війни частини українського народу проти більшовицького свавілля). Тому були свої причини, вони, на мій погляд, залишилися й зараз, на початку XXI-го ст. Прикладом тому — результати першого туру всенародних виборів Президента України 31 жовтня 2004 року. Україна мала змогу ще наприкінці 40-х років XX ст. збройним шляхом завоювати незалежність та свободу від більшовицько-московських колонізаторів. Але сталося не так як гадалося. Україна та український народ втратили тоді свій історичний шанс. На мій погляд, можливо провести певні паралелі між сучасною національно-визвольною боротьбою чеченського народу (90-ті роки XX-го ст. — початок XXI-го ст.), однозначно засудивши скоєні терористичні акти проти федеральної російської влади, та національно-визвольною боротьбою українського народу в Західній Україні проти більшовицько-московських поневолювачів (40 — 50 роки XX-го ст.).

Дисидентів (інакомислячих, інаковисловлюючих стосовно влади) мордували ще й в інший спосіб — позбавляючи громадянства та висилаючи з рідної землі. Позбавлення громадянства і примусову висилку до іноземних держав можна вважати найлегшим фізичним покаранням, яке робило цих сміливців національними героями. Але як було їм там на чужині? Вони ж були патріотами своєї неньки-України. Вони страждали від розлуки з Батьківщиною, а саме на це й розраховувала комуністична влада. Не тільки насильницьким протиправним шляхом полишити патріота своєї Батьківщини, але й завдати людині жорстоких моральних страждань. То й мордували, позбавляючи можливості жити й боротися на своїй Батьківщині за краще майбутнє, проти свавілля та безправ'я, тотальної брехні та гасел щодо побудови примари “світлого майбутнього” — комунізму.

Вся ця злочинна, антинародна та протиприродна діяльність ватажків комунізму призвела до розпаду Радянської імперії у 1991 р. та утворення 15-ти самостійних держав. На той час мені виповнилося 46 років, але я був і є зараз мотивованою людиною, й усі часи свого життя займався науковими дослідженнями, писав і друкував наукові роботи, захистив у 1982 р. дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук з актуального питання соціальної гігієни та організації охорони здоров'я. Я добре розумів злочинність антинародної радянської влади і ніколи не сприймав серйозно теорію і практику побудови “світлого майбутнього” комуністами. Вважав їх діяльність пропагандистськими витівками, щоб дурити та експлуатувати народ, а компартійній та радянській верхівці жити у своє задоволення. Треба сказати, що з 1991 р., отримання незалежності, у цьому плані нічого не змінилося. Тепер вже можновладці незалежної України, що дорвалися до влади (московського наглядча над ними вже немає),

продовжили справу пограбування українського народу, забріхуючи свої злочини. А народ все більше зубожів. Хто міг — почав розбігатися по світах, а це все більше молоді та працездатні люди. На 2007 р. більше 7 мільйонів наших громадян працюють за кордоном, отримують більш достойну платню, не бідують, як люди в Україні, ще й допомагають незаможним родичам на Батьківщині. Вирвалися з 337-літньої московської халепи та вскочили до своїх яничар. Отакі справи в Україні зараз. Живемо? Ні, існуємо! Бідуюмо більше ніж за старих радянських часів, але повертатися туди все ж не хочемо.

Треба сказати, що й самі ідеологи комунізму достеменно нічого не знали, про що йде мова, бо як можна дати визначення (дефініцію) примарі? Й до цього часу не тільки політики та суспільствознавці намагаються і не можуть визначитись з примарою — комунізмом, але й фахівці з багатьох інших спеціальностей не можуть второпати, дати на це зрозумілої змістовної відповіді. Ще у 1848 р. К. Маркс у “Маніфесті комуністичної партії” проголосив, що по Європі блукає примара, примара комунізму, але глибоко не довів, що має конкретно на увазі. Тому у злочинних головах комуністів щось блукає, мабуть і бродить, але для українського народу ці маніакальні примарні ідеї обернулися сотнями мільйонів понівечених доль, засланих, скалічених фізично і морально, знищених, перетворених на табірний порох.

Безпам’ятство — як форма існування радянського суспільства

Комуністичні ватажки зводили вирішення своїх нав’язливих маячних ідей до жахливої формули “немає людини, немає проблеми” і страчували невинних, незгодних, переляканих червоним терором громадян України. Тільки за те, що ти не з робітників і не з селян, більшовицька влада розстрілювала, визнаючи цих нещасних її ворогом. Люди вимушені були приховувати своє походження, відмовлятися від батьків та свого роду. Радянська влада намагалася формувати з українського народу населення, яке б не знало свого “роду-племені”, своїх рідних коренів. Я багато разів запитував свою рідну тітку Таїсію (1923 року народження) про рід Палієнків та Олещенків, але найбільше, на що вона спромоглася, це дуже стисло розповісти про свого діда Леонтія Палієнка та зовсім мало про бабусю Христину Миколаївну, у дівочтві Сагач. Я допитувався: “Чому так? Чому немає відомостей про пращурів?”. Тітка Таїсія відповідала, що жили одним днем, не померли з голоду, не вбили “червоні”, “білі”, або які інші бандити, то й вже добре. Ніколи не замислювалися над своїм родоводом.

Мабуть, настав якісний момент у свідомості роду, що мене зацікавили ці питання, на мене зійшла воля Божа та надіслала завдання відновити у свідомості та на папері, донести до всіх живих родичів як найвіддаленіші у часі відомості про наших попередників. Що я з Божої волі, великої радості та особистого бажання й виконую, всупереч всім життєвим негараздам та прикростям долі.

Владі більшовиків були потрібні раби, радянські раби, багато рабів, позбавлених пам'яті. З цього приводу треба навести легенду про манкурта з роману Чингіза Айтматова “Бураний полустанок”. І ось що пише ця видатна людина, син киргизького народу.

У глибині Азійського материка розкинулись великі пустельні простори — Сари-Озеки, Серединні землі жовтих степів. У давні часи по цьому безмежному степовому роздоллі кочували недоброї пам'яті жуаньжуани — ці жорстокі пришельці надовго захопили сарозекську округу. Вони виключно жорстоко поводитись з полоненими. Іноді жуаньжуани продавали бранців в інші краї — і це вважалося щастям, бо проданий раб мав надію рано чи пізно втекти на Батьківщину. Жахлива доля випадала тим, кого жауньжуани залишали в рабстві у себе. Вони знищували пам'ять раба страхітливою тортурою — надіванням на голову жертви ширі.

Зазвичай це були юнаки, захоплені в боях. Спочатку їм ретельно голили голови, вискоблюючи кожну волосинку під корінь. Тим часом досвідчені забійники укохкували матерого верблюда, свіжували шкуру, передусім відділяючи найважчу і найщільнішу вийну частину. Поділивши вию на шматки, нап'ялювали її свіжою на бриті голови — вона відразу цупко обліплювала череп. Це і називалося надіти ширі. Ті, хто був підданий такій процедурі, або помирав, не витримавши тортур, або на все життя позбувався пам'яті, ставав манкуртом — рабом, який не пам'ятав свого минулого. Після надівання ширі кожного приреченого заковували дерев'яною шийною колодою так, щоб нещасний не міг торкнутися головою землі, і відвозили у найбезлюдніші місця, щоб не доносились їхні нестямні крики. І кидали їх у відкритому полі на кілька діб зі зв'язаними руками і ногами, на осонні, без води і їжі. Від нелюдських мук і болю, що завдавало ширі, скорочуючись від сонця і залізним обручем стискаючи череп, від спеки, спраги і голоду нещасні навіки втрачали пам'ять. І якщо потім доходили до близьких чутки, що жуаньжуани перетворили когось із родичів на манкурта, то навіть найрідніші люди не старались викупити чи порятувати його — це означало повернути собі опудало колишньої людини.

Із п'яти-шести нещасних виживало від сили двоє. Їх звільняли від пут, відполювали, відгодовували і ставили на ноги. Раб, позбавлений пам'яті, вартий десяти звичайних. Було навіть правило: у випадку вбивства манкурта в міжусібних чварах, викуп за таку шкоду встановлювався втричі вищим, ніж за життя вільного одноплемінця. Манкурт не знав, хто він, якого роду-племені, не відав свого імені, не пам'ятав дитинства, батька-матері — словом, манкурт не усвідомлював себе людською істотою. Він не міг навіть думати про втечу, не міг протестувати, бунтувати, не відав жодних пристрастей, як собака, визнавав тільки своїх господарів — з іншими навіть не спілкувався.

Одна мати розшукала свого сина, перетвореного на манкурта, і вжахнулась. Матір він не впізнав.

— Як тебе звати? — запитала.

— Манкурт, — відповів.

— А як звали батька твого? Звідки ти родом? Де народився?

Він нічого не пам'ятав і нічого не знав.

— Що вони зробили з тобою? — горю матері не було меж.

Мати не відмовилась від сина-манкурта, умовляла його піти з нею.

Господар, побачивши відвідувачку біля свого манкурта-пастуха, намагався наздогнати матір і вбити, але не зміг. Він залишив манкурту лук зі стрілами, давши зрозуміти, що треба робити. Коли мати знову повернулася до сина, щоб врятувати його хоч такого, рука сина не здригнулась — мати впала пронизана стрілою в саме серце. Ось яких манкуртів робили з людей жуаньжуани. Слово манкурт стало називним — це людина, яка втратила пам'ять, а з нею — людську подобу, яка може холоднокровно вбити навіть рідну матір, бо ні родинне почуття, ні людське “Я” манкурту не властиві. Їх він втратив разом із пам'яттю...

В наш час, а я маю на увазі період, починаючи з жовтневого перевороту 1917 р. та захоплення влади більшовиками, роль жуаньжуанів у СРСР виконувала радянська влада, а ширі — ідеологія комунізму з могутнім репресивним та пропагандистським апаратом. Але було б несправедливо, якщо не сказати, що російський царат впродовж багатьох століть проводив політику на знищення національної української та, не тільки, свідомості й пам'яті. Тож викинемо геть як непотріб з нашого життя манкурство разом з його ідеологами — російськими шовіністами. Скажемо тверде національне українське “Ні” пропаганді манкурства у нашому суспільстві, яке й зараз триває, бо є серед можновладців зацікавлені особи. Але треба добре розуміти, що пропаганда манкурства — це підступне мистецтво перекручувати дійсність, нав'язувати чужі ворожі думки, формувати комплекси неповноцінності та меншовартості, позбавлення національної свідомості і пам'яті, сплюндровання національної ідеї фізичного, морального та духовного збереження українського народу, і, головне, переконати народ у цьому, щоб він сам повірив у цю нісенітницю. Такий народ перетворюється у населення, юрбу, скупчення манкуртів. Саме цього прагнула й робила все можливе радянська влада аби з українського народу створити народ-манкурт. Але не вдалося й ніколи не вдасться.

Ще з школи, з абетки у першому класі, нас навчили: “Ми не раби, раби не ми!”, то будемо гідними цього гасла. Але радянській владі вкрай були потрібні сотні мільйонів рабів, радянських рабів, тотально позбавлених пам'яті, Батьківщини, родоводу, національної культури та способу життя, своєрідного менталітету та світосприйняття. Тоталітарна держава прагнула одного — створення, якнайшвидше, єдиної спільноти на теренах СРСР — радянського народу. Це було чергове марення ідеологів КПРС. За сім тисяч років з дня божественного створення людства не відбулося злиття всіх народів Землі у один, а більшовики поставили собі за головне завдання відтворити нову соціальну спільноту — позанаціональну, одномовну (точніше російськомовну), тотально однорідну до шкарпеток, з свідомістю, кругозором та ментальністю у межах “Краткого курса истории ВКП(б)” Й. Ст@ліна. Але загальновідомо, доведено теоріями систем, що саме у різноманітності, різнорідності, багатоваріантності елементів, які утворюють будь-яку систему, міститься спроможність системи до розвитку, набуття нових прогресивних властивостей. Вперте прагнення комуністів у СРСР до тотальної одноманітності, навіть у думках громадян, вказує на фундаментальну хибність їх теоретичного підґрунтя щодо можливості розбудови прогресивного і розвиненого суспільства та держави.

Хибні засади розбудови суспільства та держави в СРСР

Намагання ідеологів комунізму в СРСР теоретично обґрунтувати спрощену, бездуховну і протиприродну, а якщо точніше, вкрай примітивну систему суспільних відносин та примусово нав'язати її сотням мільйонів громадян СРСР за допомогою грубого насильства над особистістю, масових репресій, фізичного знищення окремих численних прошарків населення величезної за розмірами держави, доводить збоченість їх розумової діяльності та іманентно притаманне нерозуміння істинних рушіїв та механізмів соціально-економічного розвитку. Цим ідеологи комунізму підписали вирок соціальному та економічному ладу, яким опікувалися з 1917 р. Спочатку нібито проглядався деякий підйом та розвиток, а далі стагнація, занепад, соціально-економічний тупик, що стало об'єктивним чинником та основою розвалу штучно створеної радянської імперії в 1991 р.

Ще на початку ХХ-го ст. видатний вчений, лікар за фахом, Олександр Олександрович Богданов (Малиновський, 1873 — 1928 рр.) у тритомній праці “Всеобщая организационная наука (тектология)” приділив увагу проблемам закономірностей розвитку організації, розгляду співвідношення сталого і мінливого, значенню зворотніх зв'язків, врахування власних цілей організації (які можуть як сприяти цілям вищого рівня організації, так і суперечити їм), ролі відкритих систем. О. О. Богданов розробив динамічні аспекти тектології до розгляду проблем криз, тобто таких моментів у історії будь-якої системи, коли неминуха докорінна, “вибухова” перебудова її структури. Він підкреслював провідну роль моделювання та математики як потенційних методів розв'язання завдань тектології. О. О. Богданов випередив час, а де у чому перевершив багато які положення сучасних нам кібернетичних і системних теорій. Треба зазначити, що головний ідеолог соціалізму та його побудови в СРСР В. І. Ульянов (Ленін) був знайомий з тектологією О. О. Богданова, жорстко критикував його у своїй праці “Материализм и эмпириокритицизм”, але раціонального зерна не зрозумів, а від того й не використав сам та не було використано його соратниками у розбудові демократичної держави та розвиненого суспільства. З цього випливає, що мало прочитати тектологію та навести нищівну критику, треба мати хист зрозуміти нове, непересічне, що пропонує велетенський розум, та використати у своїй справі. Але не всім і не завжди це під силу, навіть таким розумним та освіченим людям, як В. І. Ульянов (Ленін).

Прямолінійне мислення, зневага до геніїв наукової думки, бажання видавати себе за першопроходців та творців нової ери у суспільно-економічних відносинах, в кінцевому рахунку призвело до занепаду та розвалу радянської імперії у 1991 р. З погляду теорії систем розпад СРСР, без будь-якого зовнішнього втручання, — це смерть системи, яка вичерпала всі свої можливості до збереження цілісності, ентропія якої досягла вкрай низького, позакритичного рівня, що є об'єктивним критерієм оцінювання нездатності до розвитку соціально-економічної системи держави. Це є закономірне завершення функціонуючої певний час адміністративно-командної, тоталітарної системи, яка

сама в собі створює механізми та умови, що в кінцевому рахунку припиняють її існування.

За всю історію людства жодна імперія не витримала змагання з об'єктивними законами розвитку і нарешті розпалася: імперія Олександра Македонського, Римська імперія, Османська імперія, Французька імперія, створена Наполеоном I, Російська імперія, імперія третього Рейху (1933 — 1945 рр.), японська імперія ХХ-го ст., колоніальні імперії розвинених країн Європи та США, і нарешті радянська імперія. Схилимо голови перед небіжчиком та подякуємо Богу й долі, що розпад СРСР та утворення незалежної самостійної України відбулося без збройних сутичок, жертв та на задоволення споконвічних прагнень українського народу.

Час комуністично-більшовицьких ідей, за які Україна сплатила радянському молоху десятки мільйонів життів, трьома голодоморами, громадянською війною (червоним терором), знищенням українських хліборобів (на мові більшовиків — куркулів), репресіями серед інтелігенції, особливо патріотично налаштованої, винищенням бійців національно-визвольної війни українців на Західній Україні (ОУН — УПА), переслідуванням дисидентів, остаточно сплив. Але пам'ятаймо про це до віку. Знаймо, де наші вороженьки, а вони не перевелися, навіть за останні роки, починаючи з 1991 р., їх значно побільшало, і чужих, і своїх. Вони вже давно згуртувалися у хижі зграї й тільки очікують сприятливого для себе моменту, щоб смертельно вчепитися в ньеньку-Україну та шматувати, та шматувати, щоб знищити волюбний український народ, який, нарешті, набув свою вистраждану незалежну, самостійну та суверенну державу. Треба завжди пам'ятати українському народу, що російська демократія закінчується там, де починається українське питання. Прикладів безліч. Бо Росія без України, як танцюрист без однієї ноги. Україна ж є самодостатньою державою. Наведу типове висловлювання самих росіян — вони кажуть: “Радянський Союз був формою існування Росії”. Немає жодних підстав шкодувати, що Росія оголосила себе правонаступницею СРСР. Вона зробила це законно, логічно. Тільки треба додати: з усіма наслідками, що випливають з цього. Але, радій враже і чужий, і свій, та не дуже. Sapienti sat! Мудрому досить!

У історичній пам'яті — наша сила!

А тому і зараз, на початку ХХІ ст., для розбудови української національної незалежної держави набуває вирішального значення глибоке знання нашої історії. Історії не тільки народу, держави в цілому, а й історії родоvodu кожного громадянина України. З багатьох мільярдів людей, які населяють Землю, немає двох цілком схожих одна на одну — кожна є цілим Всесвітом. Кожна людина неповторна як за своїм зовнішнім виглядом, так і особистою історією життя. Іншої такої ніколи не було, немає і не буде. Ми відрізняємося один від одного силою впливу на нас Космосу, внутрішньою силою, способом і умовами життя, походженням, простором і часом, у якому живемо. Ми відзначаємося можливостями сприйняття зовнішніх факторів та розумінням їх, природних і соціальних умов, відношенням до них, ре-

акцією на них, нашою спроможністю або неспроможністю радіти і засмучуватися, любити та ненавидіти. Історія життя однієї людини може бути не менш цікавою, ніж життя цілого народу. У історичній пам'яті кожного загальна сила, сила нації, сила суспільства і держави. Так давайте згадаємо нашу родинну історію, історію наших пращурів, а вона була славетною, і будемо пишатися нею. Це примножить наші сили, ствердить наш національний дух, дасть змогу вижити народу і державі у мирних змаганнях з іншими, а якщо ворог підступить до нашого порогу, могил наших предків, козаків-запорожців — дасть духовні сили фізично зі зброєю у руках відстояти наше право на суверенітет, незалежність, національне самобутнє життя. Якщо хтось міркує, що боротьба українського народу з зовнішніми і внутрішніми ворогами залишилася у минулому, на сторінках книг з історії України, то глибоко помиляється, вся боротьба ще попереду, для нас, українського народу — все ще тільки починається. Інші народи вибороли себе декілька століть тому, а ми тоді спізналися. То готуйтеся, браття, до цікавих, але важких змагань.

Російським більшовикам-комуністам було з кого в історичній минувшині брати приклад жорстокості та невдячності щодо українського народу та козаків-запорожців. З наукового погляду сьогодення — ці події можна кваліфікувати як соціально-політичну катастрофу козацтва та й всього українського народу, катастрофу державності України. *Historia magistra vitae est!* (Історія — вчитель життя!). Хрестоматійним прикладом з цього є доля останнього Кошового отамана Запорозької (Нової) Січі Калнишевського Петра Івановича (1691 — 1803 рр.) У цій особистій історії життя видатного українця як у краплині віддзеркалюється доля всього українського народу та підступність російського царату. Коли у 1775 р. російське військо оточило Січ, П. І. Калнишевський умовив козаків не чинити збройного опору, щоб уникнути зайвих втрат. І що ж російський царат, імператриця Катерина II? А історія отака. Читайте, розумійте та мотайте на вуса чого вартий наш підступний північний сусід. Для того, щоб пізнати властивості держави, необхідно перш за все достеменно вивчити і зрозуміти уподобання, моральність, цінності, цілі та вчинки можновладців. Треба зауважити, що прагнення до владарювання породжується страхом. Ті, хто не бояться сусідніх держав, не вбачають сенсу захоплювати їх та панувати. А ті, хто бояться?

... Той неситим оком —
За край світа зазирає,
Чи нема країни,
Щоб загарбать із собою
Взять у домовину...

Сон (комедія). Т. Г. Шевченко (1844 р.)

10 червня 1774 р. Росія в селищі Кючук-Кайнарджі підписала мирну угоду з Туреччиною. На цьому закінчилась шестирічна Третя російсько-турецька війна (1768 — 1774 рр.), яку розпочала Туреччина. В цій війні брало активну участь Військо Запорозьке Низове. Козаки надали регулярним російським полкам велику допомогу, проявили в боях властиву їм доблесть та відвагу. Не випадково цариця

Катерина II в маніфестах і грамотах дякувала запорожцям, щедро роздавала їм нагороди. Так, у січні 1771 р. Кошовий отаман П. І. Калнишевський одержав золоту медаль з відтиском портрета імператриці, обсіпану діамантами. Багато січовиків отримали медалі з Андріївськими стрічками.

Коли ж закінчилася війна, то Запорозька Січ знову стала російському царату більмом в оці. Катерина II та її вельможі враз забули про всі обіцянки, почали виношувати плани ліквідації козацької республіки. У ній протягом століть російський царат вбачав орлине гніздо, звідки вилітали борці проти феодалного і національного гніту. 23 квітня 1775 р. в Петербурзі було прийнято таємне рішення про скасування Запорозької Січі. А через два місяці регулярні війська під командуванням генерала Петра Текелія, повертаючись з турецького фронту, оточили Січ, що знаходилась на території сучасного Нікопольського району Дніпропетровської області. Царські генерали знали, що козаки вчинять опір, і тому вирішили напасти зненацька, і сили для цієї підступної акції зібрали чималі: 10 регулярних піхотних і 8 кінних полків, 20 гусарських і 17 пікінерських ескадронів та інші підрозділи. Напоготові був і резервний корпус, що стояв на Дніпрі. Над вільним козацьким краєм, де в той час мешкало близько 100 тисяч людей, згущалися хмари... 4 червня 1775 р. сильний авангард військ генерала П. Текелія раптово захопив козацькі укріплення, а регулярні полки оточили Січ.

Ніхто із запорожців не чекав подібного віроломства. Їм не вірилось що “пани сенатори”, котрі під час боїв захоплювалися мужністю січовиків і сипали нагородами, здатні на таке злодійство. Коли пройшла перша мить розгубленості, сотні рядових козаків готові були кинутися на прорив, дати рішучу відсіч. Вони з нетерпінням чекали наказу Кошового отамана та старшин. Та П. І. Калнишевський був поміркованим розумним чоловіком, який не лише над усе ставив інтереси братів-козаків, цінував їхнє життя, але враховував усі обставини. Він бачив, що кількісна перевага на боці царських військ, у них краща зброя, і битва закінчиться повною поразкою, фізичним винищенням козаків. П. І. Калнишевського підтримали полковники, духовенство на чолі з архімандритом Володимиром, котрі не побажали битися з одновірцями, проливати “братську” кров. Вони пішли по сотнях і умовляли козаків підкоритись царській волі. Безумовно, немало важило те, що козацька верхівка боялась насамперед втратити свої привілеї, на які царат ніколи не скупився. Наступного дня 5 червня 1775 р., січовики склали зброю. А їхня Нова Січ, сплюндрована, зруйнована (генерали пограбували навіть січову церкву), перестала існувати.

Та не всі запорожці скорилися. Понад 5 тисяч, притупивши пильність царських посіпак, подалися за Дунай, де утворили Задунайську Січ (проіснувала до 1828 р.). Яка ж доля козаків, котрі здалися на милість “клятій бабі Катерині”? Декому довелось вступити в пікінерські полки, а більшість була записана в поселенці казенних і військових слобід, де про колишню волю можна було лише мріяти. Однією з казенних слобід було село Вознесенка, коло Олександрівської фортеці, де оселилися мої пращури.

Відгомоніла, притихла в царському ярмі Україна. Але ніхто не знав про долю П. І. Калнишевського, який користувався загальною повагою козаків і 10 років

був Кошовим отаманом (таке дуже рідко траплялося на Січі). А його таємно вислали до Соловецького монастиря. Покарали за те, що не відмовився від козацького звання, пішов проти волі цариці, яка обіцяла йому маєтки та золоті гори. Десятки років про П. І. Калнишевського ходили перекази, кобзарі складали пісні. А випробування на долю П. І. Калнишевського випали тяжкі ще замолоду. Він багато років простим козаком числився в списках Кущевського куреня і брав участь в багатьох битвах та походах. Пізно прийшло до нього визнання заслуг перед козацтвом: Кошовим отаманом був обраний у віці 75 років. Старанністю, справедливістю, батьківською турботою про підлеглих Кошовий здобув повагу і старшин, і козацької маси. Найбільше П. І. Калнишевський дорожив козацьким званням, званням вільної людини і це почуття зумів передати багатьом однодумцям, у тому числі і серед старшини. Так, військовий суддя Павло Головатий теж не пішов проти свого чесного сумління і був засланий у місто Тобольськ. Там, пробувши 20 років, помер у монастирі. Генеральний писар Іван Глоба теж не відмовився від козацького звання і опинився аж у Туруханську... То є нам з кого брати приклад у XXI ст.

Йшли роки, та не згасав народний поголос про П. І. Калнишевського. На слід отамана навесні 1887 р. натрапив Д. І. Яворницький. Він поїхав на Соловки, де замордували останнього Кошового отамана Запорозької Січі. Утримували тут неохитного Кошового у жахливих умовах. У склеп під Прядильною вежею, складений з дикого каміння, ніколи не проникало сонячне проміння, тут завжди панував промозглий морок. В'язень був скований залізними ланцюгами, і вільною залишалась лише права рука, спав сидячи, бо лягти не давала змоги залізна клітина. В камері-ямі чверть століття провів Кошовий отаман. Здичавів, зовсім осліп, але залишився вірним козацькій клятві.

Нарешті в 1801 р. Петра Івановича Калнишевського було звільнено. Але надто пізно одержав мученик волю. Хоч і дуже рвався на дороге серцю Запорожжя, але сили покинули остаточно і невдовзі помер на Соловках в монастирі. Прожити довге життя, 112 років, витримати неймовірні випробування допомогли йому набутий в молоді роки фізичний гарт, а головне — крицева сила духу. І український народ ніколи не забуде славетне ім'я останнього Кошового отамана Запорозької Січі. Народного героя. Мученика. Подвиг та мучеництво Петра Івановича Калнишевського вже давно вимагають його канонізації як святого Українською церквою Київського патріархату. Дочекаємось!

Суверенітет — вище за все

Мій допитливий читачу, ти скажеш: “Це ж було ген-ген коли. І царів уже давно немає. Та й Україна здобула незалежність, стала самостійною державою”. Так, все це так. Але! Якщо ви бажаєте уявити, ні, побачити на власні очі, що може статися з Україною та її народом, то вдивіться та зрозумійте, що коїться у Чеченській Республіці російським імперіалізмом. Ця антинародна війна, геноцид-етноцид

проти чеченського народу перевершує злочини московських шовіністів у Західній Україні 30 — 50 років ХХ ст. Я пишу ці рядки на початку липня 2005 р., але вже тривалий час відчуваю, що Кавказ як “казан” кипить, ось, ось зірве кришку, і розпочнеться Велика Кавказька війна початку ХХІ ст. Російські генерали вже друге десятиліття використовують війну у Чечні та інших районах Кавказу для особистого збагачення, війна — їх надприбутковий бізнес. Багато хто це розуміє. Важливо, щоб це зрозумів український народ і зробив правильні висновки.

Колонізація та окупація Росією Кавказу розпочалася з Персидського походу Петра I Скаженого (1722 — 1723 рр.) і тривала 142 роки. В 1834 р. на чолі національно-визвольної війни народів Кавказу від російської експансії став Шаміль (біля 1798 — 1871 рр.), який привернув на свій бік широкі народні маси горців Чечні і Дагестану. Тільки в 1859 р. впав останній опорний пункт Шаміля — аул Гуніб, Шаміля було взято у полон, але він категорично відмовився підписати угоду з російським царатом про входження Чечні до складу Росії. З поля бачення міжнародного права Чечня є самостійною державою, окупованою тривалий час. То тепер стає зрозумілим, за що бореться чеченський народ. Український народ виборював свою незалежність 750 років, то має великий досвід і мав би допомогти Чеченській Республіці у розбудові власної держави. Підкорення Західного Кавказу було завершено Росією тільки в 1864 р. Майже півтора століття кавказьких війн. Все встає на круги свої. Історія являє собою тільки одні нескінченні злодійства: народи, які поперемінно то перемагають, то бувають переможені, то притискають, то бувають кимось пригноблені, то грабують, то бувають пограбовані. Дослідження історії людства дають мені підстави заявити: історія — це сукупність злочинів, безумств і нещасть, серед яких іноді виявляються деякі добродіяння, спокійні та щасливі часи. Та на великий жаль, як писав Фрідріх Гегель (1770 — 1831 рр.): історія вчить лише тому, що вона ніколи нікому не навчила народи.

Знов Росія своїми мілітаристськими чоботами наступила на кавказькі граблі. Історія Росії доводить, що її справжній стан як держави — це перманентна війна: велика чи мала, таємна чи явна, за соціалізм та комунізм, території, нафту та друзів, проти тих, хто не подобається, будь-де — на Кавказі, Азії, Африці, Південній та Центральній Америці, на просторах світового океану або на власній території. Де воювати — це не дуже важливо, головне — встряти у війну, розв’язати бійку, пограти військовими м’язами. Нічого не вдієш, така вже в Росії мілітаристська вдача. Пишу про це так прискіпливо тільки з однією метою — запобігти з’ясуванню стосунків шляхом війни. Буду вдячний Богу й долі, якщо сумлінно помилився. Цього досить для просвітлення розуму і усвідомлення хто є хто. Ось чому й для чого Україні потрібно було зберегти свій збройний ядерний потенціал, третій за потужністю у світі після Росії та США. З такою країною не можна не рахуватися. У всьому світі поважають тільки сильних, потужних та тих, кого дійсно бояться. Такий світ та світове товариство, його ментальність. Схибив Президент Л. Д. Кучма, та й США помилилися. Треба було виділити кошти американцям не на знищення ракетних шахт, а на утримання української ядерної зброї. Та хіба вони не знають, що ядерна зброя не є зброєю розв’язування атомної війни? Знають! Ядерна зброя є зброєю запобігання взагалі будь-якої війни. То й виникає запитання: чому Президент

Л. Д. Кучма добровільно відмовився від ядерної зброї України? На мій погляд, це одна зі свідомих зрад Л. Д. Кучми проти українського народу. Дорого коштує утримання зброї? Дорожче народу буде утримання чужої окупаційної армії на власній території. Це не той випадок, коли кажуть: “Підготовка до війни має два недоліки — вона дорого коштує і боляче мстить”. Свобода народу, власна держава, рідна мова взагалі безцінні. То чого ж віддавати та знищувати зброю, коли вона вже є. Народ та історія ще спитають. Розставлять всіх і все по своїх місцях. Тому повнення ядерного статусу Україною справа часу і коштів, а політичне розуміння і воля вже є. Будь-яка істина народжується як єресь і вмирає як забобон.

Безглузда втрата Україною ядерного статусу завдяки бездарному короткозорому вищому керівництву держави призвела у теперішній час до значних перешкод до вступу в НАТО, Європейський Союз (ЄС). Україна разом з відмовою від ядерного статусу втратила безліч переваг і тепер ходить у ранзі нікчемного прохача по європейських столицях як бідний та нещасний родич, якого вислуховують, щось обіцяють, іноді підкидають якісь крихти з багатого європейського столу, але тепер Україну всерйоз ніхто не сприймає. Я особисто Л. Д. Кучму не поставив би керувати навіть міською лазнею, він і там би винайшов спосіб зробити велику капость українському народу та Україні. На яких “інтелектуальних” компартійних та радянських смітниках його знайшли? Які розумники його піднесли та висунули на керівництво п’ятдесятимільйонною державою? Один погляд на Л. Д. Кучму заставляє здригнутися та зробити висновок, що його обличчя не понівечене інтелектом. Не обличчя, а обмилок. *Frons animi ianua* (Обличчя — двері душі). Він добре влаштовував той прошарок партійної та радянської номенклатури, яка вже визначилась у пограбуванні народу України та розкраданні держави. А далі й сам Президент відчув смак до особистого збагачення і тільки потурав зграї злочинців. Така ганьба могла статися тільки в Україні. Нова влада розгрибає кучмівські кримінальні завали та віддає належне кожному злодію. *Omnia tempus revelat* (Час викриває все).

Збанкрутілі політики намагаються втрату ядерної зброї України видавати за досягнення, найвищу мудрість. Та чого ж тоді Китай, Індія, Іран, Пакистан, навіть КНДР зробили все можливе й неможливе, але щоб мати у своєму розпорядженні ядерну зброю? Запитання риторичне і відповіді не потребує. Все ясно й так та зрозуміло. При збереженні ядерної зброї Україною й Росія почувалася б краще, стриманіше, не втручалася б у внутрішні справи України (чого варто тільки втручання у вибори президента України у 2004 р.), та й всі кордони були б вже давно визначені. Росії не треба було б влаштовувати нафтові, бензинові, газові та інші кризи в Україні. В Росії та Україні була б більш спокійна обстановка та значно менше політичних та економічних спокус.

Відмова від ядерної зброї нанесла шкоду збройним силам України у захисті країни від ворогів і, в першу чергу, з півночі та сходу. Але це тільки частина проблеми. Позбавившись ядерної зброї Україна одночасно втратила ядерний статус, тобто право виробляти ядерні матеріали, які потрібні для виготовлення ядерного палива для атомних електростанцій, а відтак забезпечення енергетичної безпеки України. Невігластво, недолугий розум колишнього Президента Л. Д. Кучми,

неспроможність це зрозуміти, завдало непоправної шкоди українському народу. *Simul consilium cum re amisisti?* (Невже разом з грішми ти втратив і розум?) Вкрасти заводи та банки, вбити журналіста Георгія Гонгадзе, примусити двох міністрів (Г. Кирпу і Ю. Кравченка) “накласти на себе руки” тями вистачає, а забезпечити енергетичну безпеку держави — зась. *Ius summum saepe summa malitia est* (Найвище право часто є найвищим злом). Щоб вміло користуватись великими правами Президента, треба мати великий розум. Україна, ядерна ракетна зброя, військова безпека держави — це не партком Дніпропетровського “Південмашу”, яким керував Л. Д. Кучма, чим він дуже пишався і розповідав: “Наша партійна організація налічувала 10 тисяч осіб і являла собою потужну силу. Але треба розуміти різницю між першим секретарем міському КПРС (КПУ) і секретарем парткому оборонного заводу, хоч я (Л. Д. Кучма) затверджувався теж ЦК КПРС. Для мене, як і для директора, провідним завданням був не марксизм-ленінізм, а своєчасне опрацювання, випробування та здання на озброєння ракетних комплексів”. Вони самі вже давно не вірили у комуністичні забобони, тільки продовжували дурити працівників заводу казками про світле майбутнє. Це були бездуховні люди, які пливли за течією часу тоталітарної держави, імперії зла — СРСР.

Чого треба очікувати від бездуховної людини? Тільки бездуховних, злочинних, антинародних вчинків. Тому бездуховність, невігластво, нахабність, безталанність та сірість керує Україною з 1991 р., яка перейшла у спадок від СРСР та КПРС.

Ні Бога, ні пів-Бога.
Псарі з псаря тами царять,
А ми, дотепні доїжджаючі,
Хортів годуємо та плачем.

Т. Г. Шевченко

Демагогія, брехня, перекручування, провокації, політичні вбивства — “джентльменський” набір методів досягнення влади і керівництва державою. До чого це я пишу? А ось до чого — щоб мати виважену та об’єктивну думку про сутність людини, зробити виважені висновки та передбачити її майбутні політичні вчинки, треба знати про її сучасне оточення та що вона робила у минулому! Стосовно оточення — О. Волков (в 2007 р. створив та очолив політичну партію під назвою “Кучма”), В. Пінчук (зять Л. Д. Кучми), В. Рабинович, Г. Суркіс, В. Медведчук, Д. Табачник, Б. Березовський — доларові мультимільйонери та мільярдери, які обікрали український народ, привласнивши промисловість, землю та вклади людей в ощадбанку. Стосовно минулого сам Л. Д. Кучма сказав крилату фразу: “Я не політик — я ракетник”. Я вважаю, що й тут він збрехав. Чому? Працювати на підприємстві, яке виготовляє для армії ракети, ще не означає бути ракетником. На такому виробництві можливо працювати та бути прибиральником приміщень. Л. Д. Кучма вдало одружився і очолював партком. Отакий з нього ракетник, політичний діяч, як куля з лайна. Не може, а точніше не повинна, людина з мисленням чередника керувати державою та багатомільйонним народом. Але в Україні так

сталося. Тому держава втратила ракетно-ядерну зброю та статус ядерної держави. *Stultum imperare reliquis, qui nescit sibi* (Безглуздо керувати іншими, якщо не вмієш управляти собою).

Під час передвиборної президентської кампанії 1999 р. через газету “Одеський маяк” (1999 р., № 5) до Л. Д. Кучми звернувся його співкурсник по університету Богдан Зорич.

Дружеское обращение к Президенту Украины Леониду Даниловичу Кучме

Леонид Данилович, ты тепер большой начальник и окружение убеждает тебя остаться Президентом на второй срок. Но Украина еще пять лет твоего такого правления не может пережить! Идет всеобщий развал и разворовывание того, что поколения наших людей (и твой отец) создавали и защищали...

Леонид, ты же на руководителя Украины, откровенно говоря, не “тянешь”. Вспомни, что даже учеба в Днепропетровском государственном университете на физико-техническом факультете тебе давалась тяжело. И единственный из нашего потока ты “защитил” диплом на “тройку”.

Конечно, попал как и все выпускники физико-технического на “Южмаш”, ты многих опередил, начав карьерное продвижение по линии партийного комитета (от заместителя секретаря парткома Конструкторского бюро — до заместителя генерального директора завода). Но ведь фундаментальных знаний ты так и не приобрел. Это благодаря женитьбе на Людмиле — дочери заместителя главного инженера завода (потом — министра СРСР) Н. Туманова... А разве тот руководитель кого ведут?

С другой стороны, Леонид, зачем это тебе нужно? Ведь, в бытность студентом тебя не политика увлекала, а преферанс. А “исторический материализм” ты сдавал лишь путем “зубрежки”... Зачем ты маешься нелюбимым занятием, постигая на склоне лет азы государственного управления? Ради чего?

Леонид! Как однокурсник и коллега, прошу тебя: Уходи! Уходи в отставку и дай Украине спастись от нашествия хитрых “деляг”, сколачивающих состояние на беде трудового народа! Уходи и не защищай их подлое дельце от праведного суда законов Украины и народного гнева.

За этот поступок люди простят тебе многое. А тогда, на пенсии, обязательно найди время для встреч с бывшими коллегами с нашего “ракетного” факультета. Ведь в 2000 году у нас юбилей...

*Твой сокурсник Богдан Зорич
(газета “Одеський маяк”, № 5, 1999 г.)*

Україна, щодо вищих керівників, — країна дивовижна. Л. Д. Кучма хизується тим, що працював у Конструкторському бюро “Південне” з такими вченими як Уткін, Янгель, Будник, Гарасюта, Ковтуненко, Кукушкін. Це дійсно особистості,

гіганти інтелекту, який не перейшов на Президента Л. Д. Кучму. *Taciturnitas stulto homini pro sapientia est* (Мовчазливість для дурної людини є замість мудрості). Він за рівнем розвитку, знань та вмінь так і залишився сільським хлопчиком з Полісся, що пасе корів. За словами самого Леоніда Даниловича у студентські роки в нього краще за все виходила гра на гітарі, особливо полюбляв співати романс “Белой акации гроздьа душистые”, а захоплення грою в преферанс закінчилося досягненням високого рівня професіоналізму у знятті взятки та банку, яке на державних посадах трансформувалося у велике вміння отримувати хабарі та приватизувати державні банки. (Газета “Наше время” № 40, від 10 вересня 1998 р.). Таким чином, майбутній прем’єр-міністр України і Президент України Леонід Данилович Кучма за час навчання на фізико-технічному факультеті Дніпропетровського державного університету відбувся як знаний та авторитетний професіонал-преферансист, а не ракетник.

Мені можуть поприкати — адже Л. Д. Кучма є лауреатом Ленінської премії, кандидатом технічних наук. Це тільки підтверджує радянський підхід, заснований на протекції, негідних вимогах до кадрів вищої кваліфікації, суб’єктивних критеріях відбору, оцінки та висунення. Провідне й просувне у цих справах — імітація відданості комуністичній ідеології та владі, плюс родинні зв’язки. Цього досить, щоб отримати вчений ступінь і звання, стати лауреатом державної премії. Вже в незалежній Україні ці питання вирішуються за гроші. Дійсно, хтось наполегливо працював, а почесні дісталися іншому (*tulit alter honores*).

В Україні є прем’єр-міністр, голова Уряду України В. Ф. Янукович, з двома судимостями, вченим ступенем доктора технічних наук, який нібито “має вищу освіту та не має початкової, бо й до цього часу пише “професор”. Так так, має атестат професора. І коли все це він встиг: двічі посидіти в таборі для злочинців, захистити дві дисертації, бути представленим до набуття вчених звань доцента і професора, достатньо попрацювати у вузі, мати педагогічний досвід та учнів, які теж захистили дисертації на здобуття вченого ступеня кандидата наук, написати та надрукувати підручники, навчальні посібники, десятки наукових праць та впровадити власні нароби у практику, виступити на десятках науково-практичних конференціях, симпозіумах та з’їздах. Крім того, активно займатися політичною діяльністю та стати головою великої партії. Одна людина за такий відрізок часу не спроможна виконати цей величезний обсяг робіт, крім того набуття вчених ступенів та наукових звань регламентується часовими вимогами, набуттям педагогічного та наукового стажу роботи. Всі ці “досягнення” В. Ф. Януковича є приписаними, а не особисто виконаними і цим все сказано, а тому повинні бути скасовані. Корупція в науці призводить до провалів у керівництві державою і є вкрай поганим прикладом для громадян. *Turpis avis, proprium quae foedat stercore nidum* (Нікчемний той птах, який бруднить своє гніздо).

Мої прискіпливі термінологічно-лінгвістичні спостереження за публічними виступами цих двох державних мужів, насиченістю їх мови науковою термінологією, новизною проблем, що розглядаються, глибиною та послідовністю висловлених думок, їх логічним взаємозв’язком вказує на її нерозвиненість, інтелектуаль-

ну бідність та обмеженість, відсутність масштабності, прогресивності та логічного опрацювання проблем, розкриття актуальності поточної і перспективної проблематики. Як на мою оцінку, так це промови на рівні наради слюсарів-ремонтників перед черговою робочою зміною. В них не проглядаються фахівці науки у керівництві державою. Я б зазначив — випадкові люди, яких прикрою долею радянського випадку занесло на найвищі щабелі державної влади. Вони невпевнені в собі, бо неготові до керівництва країною та суспільством, оглядаються на всі боки, вишукуючи очима підтримки зовні, а негативні результати їх діяльності за 20 років тому підтвердження. Зовнішній вигляд безпорадний. Важко собі уявити, що вони мають вчені ступені та звання, визнані лауреатами державної премії. Насправді зняковілі та перелякані люди з вулиці, а ніякі не можновладці, які зненацька потрапили у складну та незвичну обстановку.

Читач може зауважити мені стосовно такої вимогливості і прискіпливості до інших та запитати: “А чого сам автор вартий? Чи маєш достатньо знань, досвіду та науково-педагогічних досягнень, щоб так жорстко питати з найвищих посадових осіб держави?” Вважаю, що маю на це право, оскільки майже за 40 років пройшов складну школу наукових і педагогічних випробувань та їх об’єктивну оцінку з боку незалежних експертів, наукових колективів та колег, а тому й маю право спитати, поцікавитись, оцінити та висловити свою професійну думку.

Мій науково-педагогічний та практичний лікарський шлях розпочався у 1969 р. у Запорізькому медичному інституті, далі працював 11 років у лікувально-профілактичних закладах охорони здоров’я і ось вже майже 30 років працюю у Запорізькій медичній академії післядипломної освіти. За цей час я став доктором медичних наук, професором, академіком Української академії оригінальних ідей, надрукував біля 400 наукових праць, майже 40 підручників та навчальних посібників, чотирнадцять років завідую кафедрою медицини катастроф в Запорізькій медичній академії післядипломної освіти. Ось на чому ґрунтується моє право спитати, бути почутим, а, головне, отримати вичерпну публічну відповідь. Бо дурість — мати всіх нещастя (*Omnium malorum stultitia est mater*). Саме тут виявляються певні закономірності — балакучість перед виборами та втрата бажання говорити після. Вони стають мовчазливішими за статую (*Tasiturnior est statua*). Але народ вірно каже, що мовчазливість для дурної людини є замість мудрості (*Taciturnitas stulto homini pro sapientia est*).

Історія радянської номенклатури бере свій початок з 1917 р., однак провідний номенклатурний принцип (призначення компартійних кадрів на державні, господарські та громадські посади та пости) став широко використовуватися з 1923 р. у зв’язку з реформою кадрової політики. Дійсно кадровій політиці, прискіпливому по-більшовицьки підбору кадрів ВКП(б) і КПРС постійно приділяли велику увагу і досягли суттєвих результатів. Але більшовики перестали б бути радянськими комуністами, якби в основу підбору кадрів не поклали критерій відданості ідеалам ленінізму-сталінізму, який з часом трансформувався у відданість конкретним особам за ієрархією партійної, радянської та господарської номенклатури зверху до низу. Розумні керівники держави в кадровій політиці, в першу чергу, покладаються на принцип професіоналізму, освіченості, фахових знань, вмінь та навичок, а не-

долугі — на відданість. Особливу роль у кадровій політиці більшовиків виконували періодичні чистки партійного та радянського апарату від “чуждых элементов”. Головне завдання чисток визначалося наступним чином: “очищення радянського апарату від чужих, сторонніх, таких, що розклалися, нездатних і не бажаючих проводити на ділі генеральну лінію партії”, тобто питання професійності при чистках відходили на другий план. Часті переміщення керівників, чистки апарату, бажання призначити на керівні посади, в першу чергу, за партійно-класовою ознакою давали себе взнаки і формували недієздатну, професійно погано підготовлену до керівництва компартійну, радянську та господарську бюрократію.

Становлення та подальше функціонування радянської номенклатурно-бюрократичної системи супроводжувалося процесом диференціації всередині самого прошарку управлінців. Все більше з’являлося відмінностей між апаратниками різного ієрархічного рівня у заробітній платні та численних привілеях, що породжувало, в свою чергу, заздрість, нетерпимість, підкилимну боротьбу і з середини розкладало та підточувало керівні органи. Іншим фактором, який призводив в цілому до інтелектуальної і професійної деградації керівних кадрів в усіх ланках партійних, радянських та господарських органів та установ, був неписаний, але свято виконуваний принцип підбору заступників керівників — дурніших за себе. З часом коли начальник відходив від справ і його місце займав заступник, то він теж підбирав собі заступників дурніше за себе, але на словах відданих справі КПРС. Цей процес в СРСР тривав більше 70 років, то зрозуміло яких керівників мали всі ланки державного і господарського управління радянської імперії. Ці ж керівні кадри прийшли до управління новою державою — Україною і на що спромоглися — розвалити та розікрасти.

Повернемося до проблем, пов’язаних із будівництвом в Україні всіх складових виробничого ядерного циклу для забезпечення країни електричною енергією, виробленою АЕС. З усього виробничого ядерного циклу Україна має АЕС, на яких використовується ядерне паливо, великі поклади та видобуток уранової руди, погані справи з захороненням ядерних відходів, відсутність виробництва ядерного палива та обладнання для АЕС. За прогнозом стратегів розвитку ядерної енергетики в Україні до 2030 р. треба побудувати 20 енергетичних блоків. А тому виникає й питання: “Як в умовах без’ядерного статусу Україні реалізувати енергетичну програму?”, адже найбільш економічно вигідно мати в державі повний виробничий ядерний цикл. Якщо Україна зараз розпочне створювати повний ядерний цикл для отримання ^{235}U (урану-235) і виготовлення ядерного палива, втративши статус ядерної держави, то опиниться у ситуації, яка утворилася навколо КНДР та Ірану, які мають технічну можливість і збагачують уранову руду. А саме проти цього виступають провідні держави світу на чолі з США.

Справа в тому, що цю технологію — збагачення уранової руди — можливо використати як для отримання ядерного палива для електростанцій, яке містить тільки декілька відсотків ^{235}U , так і для виготовлення ядерної зброї, для якої вміст ^{235}U становить 90 %. Міжнародні суперечки точаться саме з цього приводу. Тому зараз й виникла проблема — як забезпечити українські АЕС ядерним паливом власного виробництва у ситуації втрати Україною міжнародного статусу ядерної

держави? Ти розумієш, мій любий читачу, скільки й чого коштує українському народу безглуздість та безвідповідальність українських керманічей? Stultorum plena jmnia (Дурнів багато всюди). От з якої я країни родом та хто нами керує!

Треба визнати, щоб в Україні надалі розвивалася демократія та утворилося громадянське суспільство у команді Президента України та в Уряді повинна панувати найжорстокіша диктатура. Запліднення нового мислення в громадській свідомості народу України відбулося, але утробний період невідомо скільки триватиме, і не зрозуміло, чи виживе плід демократії. А дуже бажано. Це довгоочікувана дитина всього суспільства. Демократія — це визнання того, що всі ми як суспільство відповідальні один за одного.

Ще у 70-ті роки ХХ-го ст. українські академіки на неофіційних зустрічах у Києві, точніше таємних зібраннях, подалі від очей, вух та агентів КДБ, обговорювали, аналізували та прогнозували політичну та економічну ситуацію в СРСР та у світі, перспективи комуністичної ідеології, і прийшли до висновку про занепад комуністичних ідей та згортання соціалістичних форм ведення господарства. Під час одного приватного обіду ще у 1970 р. видатний український академік, хірург-кардіолог Микола Михайлович Амосов висловлював сентенцію і подавав її як очевидний факт, пророкуючи руйнування СРСР у найближчі роки. Це відбувалося в той час, коли ілюзія покращення матеріального положення у державі так ефективно забезпечувалася нафтодоларами, і важко було повірити, що СРСР може перестати існувати, до того ж не в результаті війни. Megale e aletheia cai uperischuei! (Велична істина і сильніша за все!)...

Ми не повинні бути манкуртами — народом, який не пам'ятає свого минулого. То ж поміркуємо над актуальними і злободенними питаннями історії, хто ми, українці, якого кореня. Чому через двадцять років після отримання незалежності у 1991 р. нам ще так далеко до справжньої незалежності, чому такий злиденний та нещасний народ, а державою керують злочинці, чому до цих пір в Україні немає незалежних засобів масової інформації, справедливої судової системи, а органи прокуратури не вимагають чіткого та постійного виконання українських законів, захищають неправову діяльність влади? Можна сказати, що відповіді на ці запитання лежать на поверхні. Коли держава й суспільство керуються згідно з розумом, соромом є бідність й нужденність; коли керівництво державою й суспільством ґрунтується на корупційних засадах, а влада приватизована продажними можновладцями, то соромом є багатство і почесні на тлі злидарювання народу.

Багато років правоохоронними органами не розкриваються резонансні злочини, наприклад вбивство журналіста Георгія Гонгадзе та народного депутата України, керівника Народного Руху України В'ячеслава Чорновола, зухвале отруєння мера м. Запоріжжя Олександра Поляка та багато інших, до яких причетні сучасні можновладці. Замислимося, чому дехто, як той манкурт, втратив іс-

торичну пам'ять, і що треба робити українському народу, як кожному громадянину України працювати над собою, щоб ніколи не забувати те, що заповіли нам наші волелюбні та шляхетні пращури. Призначення людини реалізується завдяки поміркованості та моральній доброчесності: адже доброчесність забезпечує вибір правильної цілі, а поміркованість — засобів її досягнення. Хто втрачає чесність, той не може вже більше нічого втратити (*Fidem qui perdit, perdere ultra nil potest*).

Нотатки з історії Запорозького краю

“Історія Південної України зачаровує кожного своїми пригодами і напівказковими героями...”, — писав Тарас Шевченко про наш край та прилеглі до нього землі, які за наказом Катерини II 22 березня 1764 р. стали звати Новоросією. Її поет відвідав у 1843 році. Мандрував він стежинами правого берега Дніпра. Йшов неквапом, придивляючись до всього. Залишки минувшини, легендарна Хортиця, розповіді старих людей захоплювали його увагу, бентежили серце. Щира на події та героїв Запорозька земля, мов макового цвіту насіяла їх тут богиня історії Кліо. Зоріє вона з глибини віків, запрошує на розмову. Тож серцем послухаємо її монологи.

...Десятки мільйонів років тому сучасний Запорозький край, Південна Європа і Середня Азія знаходились на дні моря Тетіс. Лише височини краю Більмак та Корсак Могили бовваніли над водою. В міоцені море зменшилось в розмірах і дістало назву Сарматського. Його хвилі ще довго гуркотіли під скелями, які стриміли на місці, де зараз острів Хортиця. Їм понад 3 мільярди років! Сам же острів сформувався в кінці міоценового періоду 12 — 11 мільйонів років тому. А коли у першому тисячолітті до Різдва Христового на північних берегах згаданого моря з'явилися старогрецькі міста — назвали Понтом Евксінським (Гостинним морем). Поруч з ним плескались хвилі значно меншого, але багатшого на рибу моря — Меотіди (з грецького — годувальниця). Зараз це Чорне та Азовське моря. Вже більше мільйона років сплигло відтоді, коли значна частина площі краю не заливається водами морів... Поступово степ вкривався травою, відкладався чорнозем. З'явилися сайгаки, дикі коні-тарпани, бізони, велетенські олені, печерні гієни, мамонти, леви, ведмеді, вовки... Степи заселяли первісні люди.

Професор І. Є. Забелін в 1859 р. біля сучасного села Мар'ївки Запорізького району Запорізької області, археолог Беренштам в 1876 р. на о. Хортиці, А. В. Добровольський на острові Середній Стіг, що в місті Запоріжжі, в 1928 р. знайшли поховання стародавніх людей, речі їхнього побуту. В балці Маркусовій, яка теж в межах м. Запоріжжя, розкопана стоянка пізнього палеоліту (40 — 10 тисяч років тому), в районі Дніпрогесу — стійбища людей кам'яного віку. Найдавнішими мешканцями нашого краю, про яких вперше повідомляють літературні джерела (“Біблія” та поема Гомера “Одісея”), були кіммерійці. Згодом їх витіснили кочові племена, яких потім назвали скіфами. Найбільшої могутності Скіфія досягла за царя Атея десь між 5 та 3 століттями до Різдва Христового. В ту добу столиця

степової Скіфії Кам'янське городище знаходилась у районі сучасної Кам'янки-Дніпровської Запорізької області. Грецький історик Геродот Галікарнаський (484 — 425 рр. до Р.Х.) був першим дослідником нашого краю.

На зміну скіфам прийшли сармати. Згодом гуни, авари, хозари... Понад півтори тисячі років тому, на правому березі Дніпра з'явилися племена антів — ранніх слов'ян. 57 слов'янських осель епохи Київської Русі виявлені біля Кічкаса і Дніпровських порогів. З 915 р. на землях краю поселились печеніги, за ними половці. Тут проходив славнозвісний шлях «з варяг у греки». Острів Хортиця надихав київських князів Аскольда, Діра, Олега та інших на те, що це не тільки чудове місце для перепочинку русів, котрі пливли згаданим шляхом до Цареграду чи інших міст Візантії, але і вдалим форпостом, де згуртувавши дружини можна давати відсіч половецьким набігам на Русь. До того ж, вище острова існувала стародавня Крарійська переправа через Дніпро, пізніше Кічкаська. Другий перевіз знаходився в південній частині острова і увійшов в історію, як Протлочий брід. Таким чином, цей куточок нашого краю не міг не відіграти своєї особливої ролі, як тоді, коли він був на прикордонні володінь Київської Русі з землями половецькими, так і в більш пізніші віхи нашої історії. З острову Хортиці через брід князь Святослав Ізяславович 4 травня 1103 р. повів русичів проти половців до річки Сютені (Молочної) і розбив їх. Острів Хортиця був свідком зборів київського воїнства на битву з ворогами в 1190 р. і 31 травня 1123 р. Того травневого дня на острові відбулось об'єднання князів Мстиславовичів перед вирушенням на річку Калку для битви з монголо-татарськими військами Джабе і Субудая. На жаль, князям не поталанило здолати ворога. Наступили тяжкі десятиліття татаро-монгольської навали на Русь. Слов'янське населення, не скорившись владі завойовників, залишило рідні краєвиди прадідівських степів, Дніпро-Славуту, рідні могили, балки, порослі сивою ковилою, польові річки і пішло в північно-західні райони України — Руси. Край, що обезлюдив, з вини нащадків Чингізхана, дістав назву — Дике Поле. Церковний діяч Ігнатій Смолянин проїздом із Москви в Константинополь бачив те поле слов'янського суму. «Везде голые необозримые пустыни, — писав він, — нет ни селений, ни людей, одни дикие звери — козы, лоси, медведи, волки, выдры, бобры, смотрят с берега на странников, как на редкое явление в сей стране: лебеди, орлы, гуси и журавли непрестанно парили над нами. Там существовали некогда города знаменитые, ныне едва приметны следы их...». Згодом на ці спаплюжені землі примандрували нові тюркомовні кочівники в 1270 р. В той рік племінник Чингізхана хан Ногай, відокремившись від держави монголо-татар Золотої Орди, приводить з Північного Кавказу ногайців на береги Чорного та Азовського морів. Поступово кочів'я прибулих захопили не тільки сучасні землі Запорозького Приазов'я, але і значно північніші від них.

Ще в 1770 р. «...вище по річці Московці в 18 верстах від мосту біля фортеці Олександрівської знаходились мечеть і розвалини ногайського аулу». В 30 роках XV ст. улус Джучі (так іноді завойовники-монголи називали свою державу), став Кримським ханством. Розпочинаються набіги його правителів на Україну. Ханські орди ходили сюди шляхами, протоптаними кіньми монголо-татарських вершників ще в XIII ст. Войовничі сусіди після поразки Візантії від турок в 1453 р.

через літа по тому теж опинились під владою Стамбула. З його дозволу ще більші набіги чинило вже турецьке і татарське військо на південні Українські землі, кордони яких не до кінця задовольняли правителів на берегах Босфору. Вони доповнюються навалами сюди їхніх орд і з інших сторін. Так “...навесні 1498 р. сілістрійський паша Балі-бей Макоч-Оглу за дозволом султана Баязіда II зробив великий похід на Галичину”, тобто Західну Україну. Згодом і татари розпочали сюди низку походів...

Не тільки султани та хани шматують наддніпрянський край. Його, а також оті південні степи, що мали назву Дике Поле, а з ними і шмат української землі — східну Волинь, зайняло Литовське князівство, щоправда ненадовго. До речі, литовці прийшли до нас не як завойовники, а співники в боротьбі з татаро-монголами. Люблінська унія (1569 р.) об'єднала Польщу з Литвою, створивши нову феодальну державу Річ Посполиту. Її феодалі позбавляли людських прав і гідності українське посполитство, котре вони ще з часів іншої Кревської унії (1386 р.) намагались окатоличити. Відмовляючись від такого життя, селяни з Київщини, Черкащини, Волині, Поділля і навіть далекої Галичини тепер уже частіше, ніж у минулому, залишають рідні оселі, мандрують на Південь. Їх тут приваблюють річкові острови за Дніпровськими порогами, плавні, незайманий плугом дикий степ, відсутність панів-визискувачів. Спочатку займаються мирною працею: мисливством, рибальством, бджільництвом, іноді землеробством. Але і тут їх часто непокоять зграї ординців та гонор шляхетства Речі Посполитої. Якщо у перших на думці якнайбільше набрати ясиру (захопити людей у полон), у інших — все ж таки приборкати вільне населення, яке називало себе спочатку бровниками, потім уходниками.

Така ситуація в краї кінця XV — початку XVI століть дала поштовх на формування товариства, що поставило за мету — боротьбу проти будь-яких поневолювачів. Якщо для київських князів острів Хортиця був хай і моріжком рідної землі, але тої, яка надихала їх на герці з ворогами за Київську державу, то для поселенців пониззя Дніпра, котрі до цього часу прозивали уже себе Запорозькими козаками, в їхній уяві острів Хортиця постає ще й орлиним гніздом, осередком, навкруги якого об'єднувалась вся козацька велелюдність з такою ж метою, як і у їх предків. Так в цьому краї сформувалась Запорозька Січ і її військо. Те, що в краї як і на території Січі не було кріпацтва (урядовий указ, що дав право ввести його на землях, про які йдеться мова, вийшов при Катерині II у травні 1783 р.), заслуга козаків. Хоч в їхньому середовищі, особливо в останні часи існування Запорозької Січі, і порушилась соціальна рівність між простими козаками і старшиною, все ж порядки на ній (самоуправління, виборність, звичаєве, а не юридичне право і тому інше) по тій добі були демократичніші багатьох політичних устроїв сусідніх держав тодішньої Європи. В минулому безправні піддані панів, козаки, протягом більш як 240 років захищали інтереси народу і рідний край.

Відбиваючи набіги на січові землі, запорожці частенько застеляли “гарматним” димом Крим, міста Трапезунд, Сіноп, Азов, Перекоп, відбираючи у загарбників полонених людей. Козацькі полки з'являлись першими і під Краковом, і під Варшавою... Але і службовці Речі Посполитої все частіше просякали на Запорозькі вольності. Вони шаблями, нагаями силкувались повернути козаків та їх дітей

в панські фільварки Потоцьких, Киселів, Сапег, Лащів, Кінецьпольських...У відповідь на це під керівництвом Кшиштофа Косинського в 1591 — 1593 рр., Северина Наливайка 1592 — 1596 рр., Тараса Трясила — 1630 р., Павла Бута — 1638 р., і в цьому ж році й Якова Остряниці спалахують антифеодальні повстання українських селян та козацтва проти магнатів. Одне з таких повстань, яке переросло у визвольну війну українського народу, очолив Богдан (Зіновій) Михайлович Хмельницький (біля 1595 — 1657 рр.). Воно розпочалось із збору козаків на Січі і захоплення урядової залоги поляків біля о. Хортиці, яка перетинала втікачам шлях на Запорозьку Січ. В морозну ніч 18 січня 1648 р. ця перепона полковника Гурського (сам він утік), не долічивши 30 жовнірів (вони загинули), опинилась в руках повсталих. До Б. Хмельницького приєдналися і реєстрові козаки із залоги, які були на службі у польського короля... Так розпочався шлях українського суспільства за своє звільнення з-під шляхти. Цей вікопомний крок України розпочинався в краю ревучих порогів.

Але і після цього ще на окремих ділянках України не було спокою. Так на північних берегах Чорного та Азовського морів хазяйнували турецькі султани і кримські хани. Петро I Скажений (1672 — 1725 рр.) в січні 1695 р. та в квітні наступного проводить серію так званих Азовських походів. В них брали участь і запорожці кошового Грицька Сагайдачного. Внаслідок військових операцій, які відбулись під Азовом, Кизикирменом, Очаковом, поліпшилась безпечність кордону півдня Росії та України. Але тоді виконати головну царську мету — вивести Росію до південних морів — не вдалось.

Внаслідок війни 1735 — 1739 рр., де в московській раті знову були і січовики кошового Івана Малашевича, діючи проти турок спільно, Росії ціною 100 тисяч полеглих в боях та від епідемії чуми по Белградському миру 1739 р. свій кордон вдалось наблизити до Чорного моря. Татари та ногайці, опинившись на підвладних Москві землях, частково почали переселятись в Крим. Хоч їх поселення ще залишались на Янчекракі (сучасний район села Кам'янське Василівського району Запорізької області), і в інших місцевостях за річкою Конкою.

На звільнених землях поселялись українці, немало росіян та інші народи імперії. Після війни (вже третьої) між Росією і Туреччиною 1768-1774 рр., у якій брали участь Запорозькі козаки, у складі російської армії, під керівництвом Кошового отамана Петра Івановича Калнишевського, в основному вдалось вийти до південних морів, користуватись їх проливами, мати там державний флот...Тоді ж завдяки Росії (1774 р.), Крим одержав “незалежність” від Туреччини. В квітні 1783 р. хан Шагін Гірей відцурався свого престолу, а ханство у цьому ж році приєднали до Росії. Кримське населення прийняло “урочисту” присягу на вірність державі-переможниці. Але, як і раніше, знову частина татар і ногайців залишила своє колишнє ханство та й подалась до Туреччини. Стамбул не влаштовували наслідки війни і особливо втрата Криму. 13 серпня 1784 р. султан оголосив війну, яка затягнулась до 22 грудня 1791 р. Це була Четверта російсько-турецька війна. Наслідком її стало повне звільнення Північного Причорномор'я і півдня України. З приєднанням Криму, закінченням війн, жвавіше пішло заселення краю. Прибували переселенці. Місцеві жителі несли весь тягар війни: піклувались про за-

безпечення армії харчами, кіньми та підводами для військових обозів, фуражем, ремонтом доріг, наведення мостів і таке інше. Великих зусиль для наших предків вимагало будівництво сторожових постів та редутів по степах Запорожжя.

Край люднішав. З північно-західних губерній України, Росії, сусідньої Білорусі йшли сюди люди. В 1789 р. на о. Хортиці, в інших місцях нинішньої Запорізької області з'явилися німці-меноніти, наділені великими пільгами від Катерини II... Через 127 років вони продають острів Хортицю Олександрійській управі за 772350 карбованців і переселяються в Казахстан, інші місцевості Російської імперії. 50-ті — 60-ті роки XIX ст. — час закінчення Кримської війни (1853 — 1856 рр.), яку історики слушно вважають Першою світовою війною, відміни кріпосного права (1861 р.), сприяли умовам подальшого розвитку та заселення земель колишнього сумнозвісного Дикого Поля й вікопомних земель Запорозьких вольностей. Місцеве населення продовжує поповнюватися болгарами, албанцями, генуезцями, чорногорцями, греками, іншими народами. Прибулі, зрозуміло, селились не тільки в межах Запорозького краю, а і в інших місцях півдня Новоросії. “Если в 1719 г. в Херсонской и Екатеринославской губерниях проживало всего 3,5 тысячи душ мужского пола, то в конце 50-х годов XIX века уже более 1 млн. душ”. От коли наш або “Новоросійський край за короткий час загомонів на всіх язиках”. В другій половині XIX ст. Запорозькі землі стають одним із основних місць вирощування товарного хліба на півдні України. Залізничні колії зв'язують їх з центром країни. На місцевих підприємствах зростає випуск сільськогосподарських машин та інвентарю для хліборобів. Правда, господарями заводів та фабрик переважно були іноземні капіталісти Бадовські, Мензіси, Зефермани, Коопи...

Наближались роки суспільної смуту. Ситуація 1905 — 1907 рр. викликала значне загострення суспільних стосунків та збройного протистояння в краї. Виникає мережа нових політичних гуртків на підприємствах, робітники опановують мистецтвом боротьби з державною владою, умінням проведення страйків, демонстрацій. Активізується войовничий настрій і серед селян-бідняків. У жовтні 1917 р. трудівники краю, обдурені більшовиками, підтримали їх гасло — скасування існуючого ладу, вливаються в загони заколотників, а потім і громадянської війни. Уже в лютому 1918 р. у м. Олександрівську утвердилась Радянська влада, яка з часом на ділі покаже чий інтереси виборювала та захищала. Але це ще попереду.

З великими труднощами, людськими, матеріальними та духовними втратами більшовикам вдається якось налагодити життя в країні. Суттєві корективи у діяльність СРСР внесла Друга світова війна 1939-1945 рр., творцями якої були обидва тоталітарні антинародні режими СРСР та Німеччини, очолювані Й. Сталінін та А. Гітлером. Народи СРСР стали на боротьбу з ворожою навалою з червня 1941 р. Якщо розглядати ширше, то була війна не тільки проти німецького фашизму, але й проти радянської тоталітарної системи, більшовизму як антинародної ідеології, за вільну, самостійну, незалежну, суверенну Україну, і саме це виборювали бійці Української Повстанської Армії (УПА). Тисячі наших земляків запоріжців билися на фронтах війни, біля 100 тисяч загинуло, близько 200 тисяч було вивезено на примусові роботи до Німеччини, але ще більше загинуло, було репресовано, замордовано та страчено у сталінських катівнях НКВС СРСР. Жорстоко поруйнувала

війна запорізький житловий фонд, індустрію та сільське господарство. Весь тягар відбудови знову ліг на плечі народу, який розплачувався за це злиднями, непосильною працею, жахом потрапити до радянських таборів в'язнів. Радянська влада не була б сама собою, втратила б свою сутність, навіть у розумінні своїх функціонерів, якби навмисно не організувала в Україні у 1946 — 1947 рр. черговий голодомор-етноцид з десятками тисяч померлих від аліментарної дистрофії. Саме у цьому виявилася патологічна ненависть керівництва СРСР і особисто людожера Й. Сталіна до українського народу та України. Українці з давніх-давен прагнули власної держави, звільнення від колоніального гноблення Росії. Вояки, герої-українці Української Повстанської Армії громили армії Німеччини та СРСР, до 60-х років ХХ ст. знищували агентів НКВС на Галичині, виборюючи суверенну державу. Цей новітній, 1947 р., голодомор-етноцид був черговою помстою Москви, особисто ката Сталіна, українському народу за прагнення до самостійності, незалежності та суверенітету, за національно-визвольну війну Української Повстанської Армії проти окупації та гноблення російського комуністичного імперіалізму.

Ось що говорить з цього приводу народна артистка України Тетяна Мирошніченко: "...Коли зараз говорять, що голоду не було — не вірте. Я на собі його відчула. Я була дівчинкою. Ми пооб'їдали щиріцу, лободу — всю траву, яку можна було їсти. Ноги були пухлі й полопалася шкіра, сукровиця текла. Ходили босі по стерні, збирали колоски, а нас за ті колоски ганяли...". Дійсно в Україні з її плодючими чорноземами, сприятливим кліматом, працьовитим народом голод — річ неможлива. Але для радянської влади та більшовиків нічого неможливого не було у справі знищення людей. Це головна їх справа, у якій вони досягли найвищих у всьому світі результатів. Антинародна радянська влада продемонструвала свої протиприродні властивості та намагання довести у жахливий спосіб геноциду шляхом штучної організації голоду — хто в Україні хазяїн, попередити незгодних, що розплатою буде смерть. Українці добре розуміли і дали своє визначення радянській владі — це безмежний цинізм і зневага особистості, тотальна мізантропія, мінотавр ХХ ст. Яскравим прикладом для глибокого та виваженого розуміння, що таке сучасний російський імперіалізм, гегемонізм та колоніалізм, його суть та на що він здатен — це криваві події у Чеченській республіці, винищення народу, який зі зброєю піднявся виборювати свою незалежність, скинути російське ярмо, позбутися гнобителів. Ось в кого треба вчитися виборювати незалежність, громити зі зброєю гнобителів як чужих, так і своїх. Чеченський народ гідний поваги та шани, більш рішучої та конкретної підтримки з боку українського народу та української влади. Якщо ми не підтримаємо чеченський народ у скрутну годину, то й годі сподіватися й нам на підтримку. Я вважаю, розумному українцю досить, щоб усвідомити сутність сучасної російської влади та її імперської зовнішньої і внутрішньої політики, яка не змінилася з часів Московського великого князівства (XIII ст.).

Сьогодні Україна та колиска запорозького козацтва о. Хортиця — місце не тільки значних історичних подій, жорстокої багатовікової боротьби українського народу проти загарбників, колонізаторів та гнобителів, але й високорозвинена країна з високоосвіченим та талановитим народом. Сучасні запоріжці — нащад-

ки запорозьких козаків — вважають, що саме на порі згадати та дати об'єктивну оцінку далекій та більш близькій минувшині, а також сьогоденню. Це дасть можливість об'єктивно визначитись хто є хто як в середині України, так і за її межами, хто є помічник, а хто ворог українства. Але, як у всі часи, Україні бракує далекоглядності, виважених, розумних, гідних народу керманічів-державників.

Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього!

Максим Рильський

Запорозькі родинні витоки

Родина моєї матері Палієнко Валентини Андронівни, яка народилася 26 грудня 1914 року, походить з селища Запорозьких козаків, підгородньої казенної слободи Вознесенки, яка розташовувалася на лівому березі ріки Дніпро супроти знаменитого своєю козацькою історією та особливою енергетикою острова Хортиця. В наш час острів Хортиця отримав статус національного заповідника. Зараз територія селища Вознесенки увійшла до складу м. Запоріжжя, його центральної частини, і становить частину Орджонікідзевського району. Відомості про родовід матусі губляться у минулих століттях, але можу зазначити, що вуличне прізвисько, яке існувало серед козаків та селян Вознесенки, роду моєї матері було Джулаї. За переказами родичів, які на теперішній час вже померли, був запорозький козак Джулай (це було, мабуть, прізвисько серед козаків та селян, а не прізвище), від якого пішов рід моєї матусі. Село Вознесенка (Нешкребівка) виникло ще у ті давні часи, коли розпочала створюватися Запорозька Січ у XVI ст. В ньому мешкали козаки з родинами і без родин, селяни хлібороби та усіякий люд, що збігався з різних земель та шукав вільного життя.

За даними Державного архіву Запорізької області першим з виявлених мною Олещенків був козак Роман, приблизно 1730 року народження, який мешкав біля майбутнього Олександрівського форту у казенному селищі Вознесенка. Олещенко — дівоче прізвище моєї бабусі по матері Домни Прокопівни.

Звідки ти родом, козак-визволитель?

З XV ст. з'являються свідчення про існування козаків в різних місцях півдня України. Південноукраїнські козаки стали відомими з 1471 р., їх напади на татар і турок викликали серед них великі непокоєння. В 1528 р. вони здійснили напад на турецьке місто Очаків, тричі розгромили татар і захопили здобич — 500 коней на 30 тисяч голів худоби. Козаки селилися за Дніпровськими порогами: Дніпро слугував їм природним захистом і був зручним шляхом зв'язку з Києвом, зі всією Україною. Ця територія отримала назву "Запорожжя", а козаки стали називатися запорозькими.

На початку XVI ст. Запорозькі козаки набули чималу славу, у чому є велика заслуга Остапа Дашковича — «знаменитого козака Євстафія». Він уродженець м. Овруча, литовський воєвода, потім — Черкасько-Київський староста, православний, воював з турками, перебував у полоні у татар, служив російським князям, потім повернувся до Литви, до Сигізмунда-Августа. Великому князю литовському і королю польському представив проект створення Січі Запорозької на одному з малодоступних островів Дніпра для захисту кордонів Литовського князівства від татарської навали. Проект був сеймом схвалений, але не виконаний. О. Дашкович свої міста Черкаси і Канев зробив основою південноукраїнського козацтва, притягав до себе безліч козаків, але незабаром помер 1535 р., так і не здійснив свого задуму до кінця.

Спробу створити Січ здійснив після Дашковича князь Дмитро Іванович Вишневецький (Байда, ? — 1563 рр.) — «чистий козак по натурі». В 1556 р. він розташувався на острові Хортиці, звідки розраховував здійснювати постійні напади на мусульман, про що сповістив Сигізмунда-Августа, але не був підтриманий з його боку ані людьми, ані військовими засобами. Це змусило Д. Вишневецького звернутися до російського царя Івана Грозного (Іван IV Васильович, 1530 — 1584 рр.), і той підтримав його. Ось у такий спосіб було покладено початок Січі Запорозької та зв'язкам запорожців з Московщиною.

Нам відомі багато які походи та подвиги Дмитра Вишневецького з козаками, і його трагічна, і в той же час героїчна, загибель. У 1558 р. брав участь у походах московських військ на Кримське ханство. В 1563 р. боровся за молдовський трон, зазнав невдачі, був узятий у полон турками і страчений. Загинув він у Царграді, у полоні у турецького султана. Підвішений за ребра, він лаяв султана та мусульманство, доки не був вбитий турками-вартовими. За словами польського письменника Несецького, «турки витягнули у нього, ще живого, серце, порізали на кусочки та з'їли у надії набути мужності, якою відзначався запорозький козак Байда-Вишневецький». Легендарний Байда був оспіваний українськими кобзарями у «Пісні про козака Байду» (1563 р.) і увійшов героєм у багато творів української літератури, серед яких один з найкращих — драма Платона Куліша «Байда, князь Вишневецький», яка до цих пір йде у наших театрах.

Сучасні історики факт створення Запорозької Січі на острові Хортиці висвітлюють наступним чином. У 1556 р. на острові Мала Хортиця український князь Дмитро Вишневецький побудував укріплення, які й стали першою відомою історії Запорозькою Січчю. Честолюбивий полководець намагався реалізувати велетенський задум: розбити Ногайську та Буджацьку татарські Орди, витиснути їх з південноукраїнських степів, якими у домонгольський період володіли київські князі, а якщо поталанить — підкорити Кримське ханство і створити у низов'ях Дніпра свою незалежну (від Польщі і Литви) державу, провідною силою якої було б українське козацтво. Хортицька Січ міркувалася як столиця цієї держави-республіки. Задум не вдався, але український народ зберіг світлу пам'ять про Дмитра Івановича Вишневецького «славнозвісного козака, запорозького Байду». На Дніпрі багато островів, на деяких з них козаки споруджували укріплені містечка — Січі.

Січі Запорозьких козаків

Запорозька Січ була суспільно-політичною та військово-адміністративною організацією українського козацтва, що склалася в першій половині XVI ст. за Дніпровськими порогами. Виникнення Запорозької Січі пов'язане з посиленням феодално-кріпосницького і національно-релігійного гніту в Україні. Назва походить від назви укріплення — Січі. Запорозькі козаки становили громаду, яка поділялася на курені. Найвищий орган влади — військова козацька рада, вона обирала Кошового отамана й іншу козацьку старшину. Запорозькі козаки вели тривалу боротьбу проти турецько-татарської агресії, були головною силою у визвольній війні 1648 — 1667 рр. Протягом понад двохсотрічного існування Запорозькі козаки послідовно змінили 8 січей: Хортицьку (початок XVI ст. — 60-ті роки XVI ст.), Томаківську (кінець 60-х років XVI ст. — 1593 р.), Базавлуцьку (1593 — 1638 рр.), Микитинську (1638 — 1652 рр.), Чортомлицьку (1652 — 1709 рр.), Олешківську (1711 — 1734 рр.), Нову (1734 — 1775 рр.), Задунайську (1775 — 1828 рр.). Після наказу імператриці Катерини II (1775 р.) про ліквідацію Запорозької Січі Задунайську Січ було збудовано за межами України у гирлі Дунаю.

Січ була військовою козацькою республікою, мала військово-адміністративну організацію — Кош. Як одиниця козацького війська, Кош був вищим органом влади, який відав всіма справами: військовими, адміністративними, судовими, фінансовими тощо. На чолі Коша стояв Кошовий отаман, який обирався всією козацькою радою — загальновійськовою радою. Кошовий отаман — вища посадова особа на Січі, якому підпорядковувалося все життя січового товариства. Вище за нього був тільки гетьман. Кошовому при обранні вручали символи його влади (“клейноди”): булаву, хоругву (прапор Коша), бунчук (палицю з кінським хвостом на верхньому кінці, яка у поході замінювала прапор). На час походу Кошового міг замінити обраний “наказний отаман”. На військових нарадах козаки обирали всю військову верхівку — старшину: курінних отаманів, полковників, генерального суддю, генерального писаря, обозного, скарбника, хорунжого (прапороносця), бунчужного (носія бунчука) і навіть «музику» — довбуша (ударника при литаврах, який оповіщував про початок ради, зібрань козаків тощо). Кожному вручалися клейноди — символи їх влади: печатка, чорнильниця тощо.

Все січове товариство поділялося на курені на чолі з Курінним отаманом. Курінь — слово багатозначне. Так називали козацьке житло — хата-сарай і точнісінько так називали військово-адміністративну одиницю війська — полк. Кожний полк, як правило, розташовувався у одному або декількох сусідніх куренях і отримував назву на ім'я отамана або місцевості, звідки козаки прийшли. Січ складалася з 60 куренів, які нагадували окремі незалежні республіки. Вся влада була у руках Курінного отамана, який за те носив звання “батька”: гроші, одяг, харчі, паливо тощо. Також йому віддавали козаки гроші “під сохран”. Військо розподілялося на полки на чолі з полковниками, полки — на сотні, десятки. Полковими містами були Чигирин, Черкаси, Переяслав, Корсунь, Канев, Біла Церква та деякі інші. Україна була поділена на території, підпорядковані полкам і сотням.

Запорозька Січ проіснувала до 1775 р. Після розправи з Омеляном Пугачовим (на боці якого билися 600 козаків) Катерина II віддала наказ знищити цю українську вільноту, центр бунтарства, демократичного устрою суспільства. Царський маніфест сповістив населення України про ліквідацію Запорозького козацтва, військо було перетворено у регулярні кавалерійські полки російської армії. Старшина козацька була зрівнена у правах з російським дворянством, більшість з них отримала офіцерські звання. Рядові козаки були оголошені військовими поселенцями, категорією державних селян, всі вони потрапили у кріпацтво, коли в 1783 р. в Україні російським царатом юридично було запроваджено кріпосне право. Запорозька Січ перестала існувати, але слава запорожців виявилася безсмертною.

Наслідки руйнації російським царатом Запорозького козацтва та всього ладу життєдіяльності українського народу у XVIII ст., запровадження кріпацтва викликають у мене особисті асоціації та історичні паралелі з часом зовсім недавнім, свідками якого ми всі є. Цей час розпочався у 1991 р. остаточною руйнацією СРСР, визначався особливою поведінкою і конкретними справами вже керівників самостійної України. В мене виникло бажання визначитися: “А що отримав український народ від створення власної незалежної держави? Від цих глобальних доленосних перетворень? Як все це перегукується з часами минулими? Такі собі історично-соціально-економічні паралелі”. Якщо українство від російського царату у 1783 р. отримало кріпацтво, то український народ після 1991 р. отримав злидні. А чому? Вся компартійна, радянська, комсомольська та господарська верхівка України кинулася грабувати державу та приватизувувати награване в українського народу. Ось коли почали зароджуватися “нові українці”, точніше кримінальні злодії. Все відбувалося при потуранні вищої влади та з її безпосередньою участю. Мабуть важко розрізнити та визначити, що краще чи гірше: кріпацтво чи злидні? Я б визначився у такий спосіб: злидні українського народу кінця XX-го — початку XXI ст. — це різновид кріпацтва, як є його різновидом сталінська колгоспна система.

Як нас зробили злиденними кріпаками? Який це соціально-економічний та протиправовий механізм? У дуже простий спосіб, банально пограбували. Використано все те ж гасло більшовиків-ленінців: “Всіх пограбувати та між собою розділити”. Нові українські можновладці, вищі посадові особи держави були керівниками, організаторами, ідейними натхненниками цього всенародного відкритого нахабного пограбування. Відібрали грошові збереження всього населення у Державному ощадному банку, заявивши, що гроші знецінилися, перераховані у Росію. Гроші — це папір, еквівалент живої праці українського народу, які були використані на фінансування будівництва всіх об’єктів народного господарства. Гроші матеріалізувалися у заводи, фабрики, електростанції, газо- та нафтопроводи, транспорт, залізниці тощо. Це ж майно можна продати, а гроші повернути населенню. Але що тоді красти? За розрахунками економістів, виконаних у 1991 — 1992 рр., на кожного українця припадало майна більш як на 200 тисяч доларів США. То де ж вони? У наших олігархів. У матеріальному світі ніщо не зникає безслідно і не виникає з нічого. Час вже прийшов знайти в кого і що саме нарабо-

ване. Щоб мир і злагода були в Україні, все, що належить народу, треба негайно віддати. Інакше у найближчому майбутньому ця майнова проблема переросте у політичну та широке протистояння власників награбованого та народу. Народ перемогти не можливо!

Далі українські можновладці, щоб легалізувати награбоване та визнати його власністю, отриману на законних підставах, вдалися до хитрих хитрощів. Була розпочата шахрайська гра у приватизацію. Роль карт виконували майнові сертифікати-ваучери. Територіальні фонди з приватизації прикривали всеукраїнське шахрайство, створювали видимість законності. Але карти були заздалегідь помічені і результат заздалегідь був відомий. В цю гру “приватизація державного майна” по-українськи грало все населення, але вигравали тільки шулери від влади. Народ знов програв, бо нічого у власність не отримав. Це можна визнавати новою економічною технологією шахрайства або як закріпити народ України у XXI ст. Беззаперечно вірні слова: «Будь-яка влада є безперервною змовою». Отакий механізм появи в Україні олігархів. Кріпацтво воно й у XXI ст. кріпацтво. Грабунок народу в усі часи мав один зміст. Прокидайтеся українці від сон-трави кріпацтва, захищайте свої права, будуйте свою долю. Геть грабіжників з України. Відправимо їх на південне узбережжя Північного Льодовитого океану, хай там займаються олігархічними справами та шахрайськими оборудками з білими ведмедями та оленями.

Ще хочу додати — награбоване ніколи й нікому не йшло на користь. Це доведено тисячоліттями існування людства. За етапом пограбування неминуче приходиться етап нового перерозподілу награбованого. Останній за часом та найбільш демонстративний приклад. Більшовики грабували всіх з 1917 по 1991 рр. А де тепер вони, де їх комунізм? Рядові комуністи, які створювали масовку дійсним партійним функціонерам, тепер скиглять на всіх майданах, що їх позбавили світлого майбутнього, відібрали майно, дали жалюгідні пенсії, які важко назвати пенсіями. А в них, як і всього некомпартійного народу, все відібрали ті самі шахраї, що керували державою з 1917 р. Ті самі комуністичні вожді, які будували комунізм до 1991 р., тепер будують капіталізм. Для них ідеологічні принципи починаються, закінчуються і усвідомлюються ступенем наповнення кишень та відчуттям ситості шлунку. Оце вся їх ідеологія. Награбоване не піде на користь й новим комуністам-грабіжникам. Нових багатіїв-грабіжників України очікує тяжка доля. Й маєтки відберуть, й банки з награбованими фінансовими капіталами, металургійними комбінатами й мерседеси. Все встане на круги своя. Головне, не буде їм спокою в Україні. Все життя будуть трястися, жахатися кожного стукотіння у двері та сидіти на валізах з одним бажанням своєчасно “накивати п’ятами”. За прикладами далеко ходити не треба. Таких втікачів по світах вже зараз безліч.

Слід сказати, що вчорашні крадії дуже допомогли нинішній владі, яка працює з 2005 р., тим, що грабували країну настільки відкрито і брутально, не вірячи, що колись може настати розплата, що нині навіть нема потреби притягувати їх за сепаратизм (м. Северодонецьк), роблячи мучениками “за ідею”. Достатньо пересаджати їх як крадіїв великого масштабу. Не позаздриш моральному стану Л. Д. Кучми. Кожна нова судова справа щодо крадіжок, кожна

нова особа, оголошена в розшук правоохоронними органами, — це запитання в бік экс-президента, за правління якого країна перетворилася у суцільну зону мародерства власного українського народу. А чи втілюється гасло: “Бандити повинні сидіти в тюрмі”! Шануймося, українці! Не будемо кріпаками XXI-го ст. у власній державі!

Запорозька вольниця

Широко та розмашисто, насолоджуючись спокоєм та волею, розкинув своє могутнє богатирське тіло Дніпро-Славутич по безкрайній Таврійській рівнині. Граючись хвилями-м'язами, повільно прямував він у бузкову далечину, де небо сходиться з землею. По його берегах, немов вірні вартові, стіною стояли кремезні величні дуби. Як нездоланні вартові землі Запорозької темніли громадою дубові гаї і по берегах річок Сухої та Мокрої Московок, зливаючись з безкраїм лісом Великого Лугу, перекликаючись з братами-дубами, що сторожували величний і священний острів Хортицю, колиску Запорозького козацтва. Свято краси, розквіт сил та пристрасть жадання життя виливали у купол цілющі трави... Але прийшов серпень 1770 р., і багатства землі Запорозької та її натхнення почали гинути для світу...

Про Великий Луг треба сказати окремо, бо це комплекс плавнів у долині Дніпра, від острова Хортиці до острова Скалозубового. Довжина, якщо міряти річищем Дніпра, — близько 110 км, ширина — від 3 до 20 км, площа — понад 1000 км². Назва Великий Луг закріпилася за доби козаччини (XVI — XVIII ст.). Найяскравішими сторінками історії Великого Лугу є взаємини, пов'язані з козацьким Запорожжям. Цей зв'язок настільки міцний, що з деякого часу Кінські та Базавлуцькі плавні йменувалися не просто Великим Лугом, а Великим Лугом Запорозьким. Вказівка на дніпровські луги була навіть у титулі Війська Запорозького Низового, яким звичайно закінчувалися різні листи й грамоти, що виходили з Коша. Запорожці називали Великий Луг своїм батьком. Він мав для них винятково важливе військово-стратегічне й господарсько-економічне значення.

Щороку у квітні — травні весь Великий Луг, за винятком його північно-східного закутка, затоплювався повінню. В середині червня вода починала спадати. За козацьких часів Великий Луг мав дуже багатий рослинний і тваринний світ. Тут росли верба, осока, дуб, осика, дика груша, лоза. Береги проток, озер і лиманів заростали очеретом, рогозом, осокою, кугою та оситнягом. Гряди й луки вкривалися високими травами. В лісових пущах і чагарях водилися вовки, лисиці, дикі кози, вепри, тарпани, олені, зайці, борсуки, куниці. Протоки, озера й лимани кишили рибою (осетер, щука, короп, лин, карась, окунь, сом, тараня, в'юн, краснопір) та раками. По всій долині розкошувало птаство: орли, лебеді, баклани, пелікани, чаплі, дикі голуби, зозулі, пугачі. У Великому Лузі запорожці займалися життєво необхідними промислами: рибальством, бортництвом, скотарством, мисливством. На високих грядах, на Кучугурах, побіля старих городищ було безліч

козацьких зимівників та заводів, що заготовляли різний провіант та виконували замовлення Коша.

До природних багатств Великого Лугу запорожці ставилися бережливо, по-господарськи, порушників суворо карали. Січовиків дуже обурювала поведінка московських фортечних гарнізонів (70-ті роки XVIII ст.), які знищували діброви по берегах річок Дніпра, Кушугума й Кінської, запаскуджували озера нижче острова Хортиці, випалювали великолуцькі сінокоси. Словом поводили себе як загарбники та окупанти. Кошовий отаман П. І. Калнишевський (1691 — 1803 рр.) з цього приводу неодноразово скаржився у сенат і цариці Катерині II, але на його скарги ніхто не зважав. Після скасування Запорозької Січі у 1775 р. угіддя Великого Лугу були роздані царицею російським князям, графам і генералам. За короткий час у володіннях цих вельмож колишні козацькі займанщини були сплюндровані й занепащені. Особливо постраждали лісові масиви плавнів. Подібна ситуація має місце у сучасній Україні (після 1991 р.). Можновладці та скоробагачки захоплюють ліси, луки, заповідні землі та будують садиби. Хижацьки знищують природу. Так, у Запоріжжі вище Дніпрогесу на правому березі у 2007 р. у насадженому сосновому лісовому масиві, легенях екологічно вкрай забрудненого міста, знищуючи його, будують маєтки “нові хазяї життя” з потурання та дозволу антинародної влади, яка отримує за знищення природи хабарі. Сучасна українська влада всі роки незалежності з 1991 р. тільки тим і займалася, що зраджувала істинні інтереси народу й держави.

Запорозькі козацькі сліди простежуються в топонімії Великого Лугу. Пам’ять про нього як пристанище запорожців зберігається у багатьох легендах і переказах, записаних протягом XIX — XX ст. О. Стороженком, Я. Новицьким, Д. Яворницьким та іншими дослідниками у селах і містечках Нижньої Наддніпряни. Великий Луг Запорозький як соціально-історичний і природний феномен справив значний вплив на духовність українського народу. Він оспіваний у піснях і думах, про нього згадується у прислів’ях і приказках, його описано в художніх творах і зображено на картинах. А головне — він став символом лицарської звитяги та військової слави, волі й незалежності України. Це дуже не подобалося російським окупантам всіх часів — царату та більшовицькій радянській владі, які впродовж століть до 1991 р. робили все, щоб витравити історичну пам’ять про запорожців, Великий Луг, демократичний устрій Запорозького козацтва, прагнення українського народу до створення незалежної держави. Любий читач, ти розумієш і пишаєшся тим, з якої ми — українці — країни родом і які видатні та шляхетні наші пращури.

Великий Луг, як і всі дніпровські плавні, був затоплений водами Каховського водосховища протягом 1956 — 1957 років. То радянська влада затопила не Великий Луг, то московські сатрапи поневолили та поховали наші історичні витoki. Це один з множини заходів, спланованих та втілених російсько-радянським чорносотенним шовінізмом, ідеологічною основою якого є тотальна мізантропія, для досягнення далекоглядної, плеканної сторіччями, з часів царату, глобальної мети — зробити з українців манкуртів, з українського народу — населення, безликий та покірний натовп рабів комуністичних московських правителів. Ось що

таке знищення Великого Лугу. Тому затоплення Великого Лугу, колиски Запорозького козацтва з його демократизмом, суспільними та соціальними вольностями, було свідомою, обміркованою у нетрях ЦК КПРС та цілеспрямованою акцією імперсько-комуністичного тоталітарного режиму проти матеріальної і духовної історичної спадщини та пам'яті українців. Якщо московські більшовики організували в 1932 — 1933 рр. голодомор-етноцид в Україні і винищили голодом більше 10 мільйонів українців, то затопити величезну територію заради примарних цілей було для них технічною справою. В радянських комуністів бажання назавжди залишитися при владі маскувалося ідеологічною завісою — нібито беззаперечною прихильністю до ленінізму-сталінізму, а для цього коїлося беззаконня, найтяжчі злочини проти народів СРСР. Саме з цієї причини на дні Каховського водосховища опинився величезний материк української і світової цивілізації. Московські більшовики-комуністи затоплять не тільки Великий Луг, всю Україну, виморять голодом український народ, стратять та замордують у катівнях ДПУ, НКВС та КДБ, виженуть на поле бою без військової підготовки та зброї на вірну смерть українських чоловіків під німецькі кулемети та гармати, зроблять будь-що аби знищити український народ, загарбати та поневолити Україну. Якщо, мій любий читачу, ти вважаєш, що це було у минулому і не повернеться, то я тебе попереджаю, російський великодержавний шовінізм не змінив своєї природи, цілі та завдань, а тому, я тебе запевняю, тільки вичікує сприятливого моменту, щоб вчепитися в нашу неньку-Україну і шматувати український народ, мордувати та знищувати українців, які у їх хворій на маячню свідомості є націоналістами, бандерівцями та зрадниками, і тільки тому, що є патріотами своєї держави і козацької спадщини. А тому нам, українцям, треба бути пильними і бути завжди готовими дати гідну відсіч московським загарбникам та окупантам. Прикладом для нас є “славні прадіди великі”. Мій любий друже, зверни увагу, чим в наш час вихваляється Росія — зброєю: військовими літаками, ракетами, бомбами, а саме тому, що готується до війни, до поневолення інших народів та загарбання їх територій. Яскравим прикладом, як розпинає та винищує сучасний російський імперіалізм народ, який зі зброєю у руках піднявся за своє національне визволення, є Чеченська Республіка, придушена російським військовим чоботом, але не скорена. У 40 — 60-х роках ХХ ст. Українська Повстанська Армія у Західній Україні зі зброєю виборювала незалежність України. На придушення національно-визвольної збройної боротьби українців московсько-радянська імперія кинула численні збройні сили Радянської Армії та НКВС. Тоді їм вдалося розбити повстанські загони. Зараз Росія готується до нового нападу на Україну.

Затоплення Великого Лугу і створення Каховського водосховища на ньому об'ємом 18 км³, побудова малопотужної гідроелектростанції, затоплення сотен квадратних кілометрів родючих земель і виключення їх із сільськогосподарського використання в цілому було соціально-економічно недоцільним і збитковим. Мій батько, Кочін Василь Іванович, мав безпосереднє відношення до цього будівництва, яке вражає величиною розмірів та затоплюваних площ, оскільки працював інженером-економістом у 1951 — 1955 рр. в управліннях “Укрводбуд” та “Укрриббуд”. Тоді чому ж московські можновладці в 1950 р. розпочинають вели-

чезне і вартісне будівництво (економічно не вигідне) та ще й у той час, коли Україна ще лежала у руїнах після німецько-радянської війни (1941 — 1945 рр.). Моя дитяча свідомість пам'ятає зруйновані та спалені будинки у Запоріжжі. Людям не було де жити, мешкали у землянках та вцілілих підвалах, не придатних під житло. Московські керманічі в цей час заходилися будувати водосховище та Каховську ГЕС. Дивно. Але дивуватися нічому. Московська партійна та радянська бюрократія мала пристойне та влаштоване життя, а український народ завжди розглядала як засіб виробництва і мстила за прагнення до свободи та створення самостійної держави. А тому знищувала матеріальні ознаки вільної козацької держави, викоринювала дух свободи. Імперські, колонізаторські інтереси у російських шовіністів йдуть попереду економічної, соціальної та екологічної доцільності. Імперія над усе — гасло радянських більшовиків, яке перебрали сучасні російські керманічі.

У зв'язку з цим та на підтвердження висловлених думок вважаю за потрібне згадати Шарля Вержена (1717 — 1787 рр.) — французького дипломата і міністра закордонних справ, який приятелював з Г. Орликом (сином гетьмана України Пилипа Орлика). Після скасування Запорозької Січі за ініціативою Ш. Вержена було укладено “Матеріали про Україну й запорожців”, у яких засуджено імперіалістичну політику Росії й високо оцінено боротьбу козаків за волю своєї Батьківщини. Нам, українцям, треба завжди пам'ятати, що Росія у всі часи була запеклим ворогом української державності і так буде далі. Саме з цього поля бачення треба розглядати і вирішувати всі українські проблеми.

Богдан Хмельницький у 1648 р. вів із Запорожжя січове військо проти польських поневолювачів України. Згадуємо цю подію, бо саме в середині XVII ст. Запорозька Січ піднеслася до найвищої слави за весь час її існування. Саме вниз від порогів тікали селяни і міська біднота від кріпосницького (з Росії), національного й релігійного (польського) гніту. Острів Хортиця був одним з перших місць, де збиралися втікачі й гуртувалося Запорозьке козацтво, що згодом утворило Запорозьку Січ. З кінця XVI ст. втікачів щороку більшає, запорожці не лише дають відсіч турецько-татарській навалі, а й на чолі українського народу борються проти гніту польських поневолювачів. Таким чином, на Запорожжі поступово формувались основи української національної державності, яка остаточно змогла реалізуватися тільки у 1991 р. з утворенням самостійної й незалежної держави — України, визнаної в усьому світі. Запорозька Січ була першою у світі християнською козацькою республікою. Із заснуванням Запорозької Січі дух і приклад козацтва розлився по всій Україні, що дуже непокоїло Російський царат.

Дніпровська лінія фортець

На південь від Запорожжя з давніх давен було занадто неспокійно. Отож з кінця XVII ст. Росія багаторазово спрямовувала свої війська проти турок та кримських татар, бажаючи захопити та колонізувати багаті таврійські степи та Крим. Треба зазначити, що ворог виявився дужим, бо спирався на підтримку Англії,

Франції та інших європейських держав, що хотіли послаблення Росії. Тільки у другій половині XVIII ст. Росія спромоглася рішуче піти на ворога, бо розвиток продуктивних сил у цей час вимагав неодмінного завоювання та окупації приазовських та причорноморських земель, Криму, і припинення спустошливих нападів султанських (Туреччина) та ханських (кримських татар) грабіжницьких нападів.

Яке ж значення випадало в усіх цих подіях Запорожжю, тобто берегам Дніпровим побіля порогів, де мешкали й мої пращури? У 1768 р. Туреччина (певно, більше згадуючи свої минулі перемоги, ніж враховуючи тодішнє співвідношення сил, в тому числі й військових) розпочала чергову війну. Цього разу Росія взялася збудувати Дніпровську укріплену лінію від Дніпра до Азовського моря — так, щоб нею перегородити степ у напрямку з південного сходу на північний захід, і тим замкнути південний кордон, вихідний рубіж для подальшого наступу на південь. За проектом, який був пізніше втілений на практиці, лінія військових укріплень починалася від гирла лівої притоки Дніпра — Мокрої Московки трохи нижче порогів. Отут і закладено було одну з фортець Дніпровської лінії. Це було доцільно з військового поля бачення та стратегії Росії. З одного боку — вихід од Дніпра на всю лінію укріплень, аж до Азова; з другого — контроль над усім Дніпром; з третього — неподалік, за Дніпром, була Запорозька Січ, з якою російська армія спільно виступала у війні проти Туреччини. Одну з таких фортець, закладену в серпні 1770 р. в гирлі річки Мокрої Московки, названо Олександрівською.

За задумом російських військових стратегів, Дніпровська лінія укріплень повинна була мати сім фортець: Олександрівську, Микитську, Григорівську, Кирилівську, Олексіївську, Захаріївську та Петровську — і пролягати через Запорозькі вольності. Ці фортеці повинні були розташовуватися на відстані 30 верст одна від одної. Найзначніші з них Петровська (на Азовському морі у гирлі річки Берди), Кирилівська (праворуч на річці Токмачці, притоці річки Конки) та Олександрівська (у гирлі річки Мокра Московка, що впадає у Дніпро), яка поклала початок однойменному місту. За переказами, до побудови Олександрівської фортеці та заснування міста на річках Суха та Мокра Московки стіною тягнулися дубові ліси, які при виході у долину Дніпра зливалися з безкраїм лісом Великого Лугу. Дніпро, обрамлений лісами правого і лівого берегів, лісами величного острова Хортиця, в'юнився синьою стрічкою та безслідно губився у зеленій далечині. Усіяний могилами, степ весною укривався барвистими квітами, влітку приймав білий покрив тирси від ковилю, шумів колихався широкою хвилею... Але приходила зима і картина змінювалася.

Якось промайнула чутка, що на річці Мокрій Московці будуть будувати фортецю і місто та що для поселення запрошують людей. Олександрівська фортеця — перша з сімох, найбільша і найважливіша. 15 серпня 1770 р. до гирла річки Мокрої Московки, яка впадає у Дніпро, прибув підполковник Вілем фон Фредерздорф, а разом з ним — інженерна команда та робітники. Прибули перші батальйони з родинами, а ще раніше, 10 серпня Дніпром прибули будівельні матеріали для фортеці. 17 серпня 1770 р. вважається днем народження міста: будівельники розпочали закладання споруджень фортеці. 26 серпня 1770 р. для будівництва Олександрівської фортеці прибув ще батальйон солдатів, робітники-”лопатники”

з сім'ями і великим обозом. Це й були перші тутешні жителі, що закладали тут підвалини майбутнього міста. Вони розмістилися в так званому Московському редуті. Справа робилася людьми військовими, а отже, швидко: до 1 жовтня 1770 р. фортеця вже була окопана первинним ровом і мала вигляд 32-кутової зірки. Центр фортеці знаходився у районі нинішньої трамвайної зупинки по вулиці Чекистів (колишня вулиця Троїцька). Сама фортеця займала простір, який можна для наочності обмежити сучасними вулицями Тургенєва, Жуковського, Жовтнева та набережної річки Мокрої Московки.

Проте спершу фортецю розташували невдало, в 1771 р. будувати її припинили і за півтора кілометра на північний захід від неї заклали нову, трохи меншу, а стара перетворилася у форштадт (передмістя). Отже й понад двісті тридцять років назад інженери не були застраховані від помилок. Весною 1771 р. повинню була частково затоплена фортеця. Місце виявилось непридатним. Нічого не вдієш, розпочали все спочатку: будівництво було перенесено до району нинішнього Малого ринку. Тепер фортеця вже мала вигляд 15-кутової зірки, з цитаделлю Святого Іоанна. Площу вона займала квадратну версту (105 десятин) з внутрішнім двором 12 десятин. Тут було збудовано декілька дерев'яних та цегляних домів для коменданта, офіцерів, штабу, канцелярії. Нижні чини розташовувалися у восьми великих казармах. Крім цього, було зведено аптеку, шпиталь, провіантський магазин, цейхауз (військовий склад зброї, обмундирування, спорядження), пороховий погріб і острог. Зате на старому місці, де знаходилися землянки, — утворився форштадт, а висловлюючись цивільною мовою — селище (слобода). Тут, у землянках, у хатинах-мазанках під околотом з очерету мешкали перші поселенці.

Побудова Дніпровської лінії укріплень і Олександрівської фортеці, зокрема, закінчилася у 1775 р. Будували її солдати, коłodники і п'ять тисяч селян, з яких багато хто так і залишилися жити у селищах, що були засновані навколо фортеці, в тому числі й у селі Вознесенці, звідки пішли й мої пращури.

Поселення та слободи

Восени при закладанні міста у “старій фортеці” похапцем було побудовано декілька дерев'яних домів для військового начальства, декілька казарм для солдат; для пересічного, зігнаного для поселення, люду і для лопатників — у місті поблизу нової фортеці було викопано багато землянок. У землянках поселенці розташовувалися по декілька родин, а лопатники окремо по 40 душ у кожній. У першу зиму одних лопатників та грабарів, які були прислані з Росії, працювало 8000 людей. Оскільки зима була люта, а у землянках було волого та холодно, народ кинувся рубати ліс. Молоді і старі, у обхват двох чоловік, дуби нещадно рубали на дрова, рубали на будівлі, до весни по берегах обох Московок залишилися одні пні. З тих пір береги річок Московок залишилися голими і вже ніколи не було тут лісу. У січні 1771 р. Кошовий отаман війська Запорозького Петро Іванович Калнишевський (1691 — 1803 рр.) та ще 16 старшин козацьких були удостоєні

Монаршої милості, отримали за видатні подвиги у Третій російсько-турецькій війні (1768 — 1774 рр.) золоті медалі.

Коли ви потрапите в район трамвайного парку і Малого базару у м. Запоріжжі, знайте що саме тут і була Олександрівська фортеця, а на південний схід од неї (на місці Піонерського скверу) — поселення Олександрівськ, яке було колискою нинішнього Запоріжжя. Тодішнє облаштування і побут населення Олександрівська було дуже різноманітним, як і його людність. У форштадті жили військові, які тут служили, засланці (так звані “порочні люди”), поміж яких були особи, переслідувані у Росії, і злочинці. Сюди з різних губерній Росії було зігнано багато кріпаків на будівництво фортеці. Треба зазначити, що в Україні кріпацтва не було. Воно було запроваджено російським царатом після окупації України та запровадження російського державного устрою. А коли у 1775 р. було зруйновано Запорозьку Січ, чимало Запорозьких козаків оселилися в селі Вознесенці та поблизу карантину (заснованого за річкою Мокрою Московкою, у чотирьох верстах від фортеці), заснувавши передмістя — Карантинку. Тоді там мешкало Запорозьке козацтво. Хати в козаків були великі і малі, тільки плани були великі. Хата від хати розташовувалася на відстані 200 — 350 м. Городи були од гори, де був Собор, та аж до самісінького Дніпра. По верхах у кожного були сади, а у низинах левади (городи), де росла капуста величиною з відро, огірки, соняшники, тютюн та усіяка там інша городина.

Іван Нешкреба у товаристві Летючого, Гайдука, Кошениці, Зозулі, Хожа та інших рибалок у 1781 р. заснував слободу Нешкребівку, яка у перші роки існування писалася то Підгородньою, то Олександрівською слобідкою. У 1795 р. Нешкребівка отримала офіційну назву Вознесенки. Село Вознесенка було чималим і всі козаки жили заможнo. Багато мали худоби, коней, сіна, бджіл. На горі стояли козацькі вітряні млини, криті очеретом. На Дніпрі козаки теж мали водяні млини на байдаках, які працювали удень і вночі.

Стосовно родини Герасима Летючого приблизно 1740 — 1745 років народження за даними ревізьких казок 1816 р. та 1835 р. в нього було два сини Іван 1764 року народження та Федір 1770 року народження. Стосовно тривалості життя Івана є певні неточності, про які я напишу трохи пізніше. Родина Летючого не є моїми родичами, але згадується у якості перших поселенців та засновників села Вознесенки, і з цього приводу становить інтерес. Так, у ревізьких казках за 1816 р. (Ф-2, опис-2, справа-70, стор. 27, № 155, Державний архів Запорізької області) вказано, що Івану Герасимовичу Летючому виповнилося 52 роки, дружині Ксенії — 40 років (1776 р. н.), вони мали сина Олексія 3 років та чотирьох дочок від 4 до 18 років. За даними ревізьких казок 1835 р. Івану Герасимовичу виповнився 71 рік, дружині — 59 років, з ними мешкали син Олексій 22 років (1813 р. н.) та наймолодша дочка Ганна — 17 років (1818 р. н.); (Ф-2, опис-2, справа-186, стор. 49, № 154). В метричній книзі Вознесенської церкви за 1853 р. у третьому розділі “Померли” знаходимо запис, що 8 грудня 1853 р. помер державний селянин Іван Герасимович Летючий у віці 105 років, в якості причини вказано — натуральною смертю (Ф-149, опис-1, справа-14). Ці відомості протирічать ревізьким казкам 1816 р. і 1835 р. і тому слід вважати помилковими. Хоч

хотілося, щоб Запорозькі козаки та їх нащадки жили до 100 і більше років. Опрацювавши метричні книги населення села Вознесенки XIX — XX століть, я не виявив довгожителів. Насправді І. Г. Летючий прожив 89 років (1764 — 1853 рр.). До цього додаю, що моя матуся Кочіна (Палієнко) Валентина Андронівна (родом з Вознесенки, нащадок Запорозьких козаків) трохи не дожила до 91 року (1914 — 2005 рр.). Я так звик за свої 60 років, що матуся завжди поруч і вважав, що вона вічна і ніколи не відійде до іншого світу. *Horae cedunt et dies, et menses, et anni, nec praeteritum tempus umquam revertitur* (Години збігають, і дні, і місяці, і роки, і минулий час ніколи не повернеться).

Стосовно Федора Герасимовича Летючого архівні дані сповіщають наступне. За ревізькою казкою 1816 р. йому виповнилося 46 років (1770 р. н.), мав дружину Катерину 40 років (1776 р. н.). В них було два сини Микола (1797 р. н.), який у 1813 р. пішов на військову службу рекрутом, та син Никодим 12 років (1804 р. н.), дві дочки Олександра 16 років (1800 р. н.) і Марія 10 років (1806 р. н.). (*Ф-12, опис-2, справа-70, стор. 25 (зворот), № 104, Державний архів Запорізької області*). За даними ревізької казки 1835 р. відомо, що Федір Герасимович Летючий помер у 1834 р. у віці 64 років, його дружині Катерині виповнилося 59 років, діти з ними не мешкали. (*Ф-2, опис-2, справа-186*). Ці відомості віддзеркалюють природні (демографічні) процеси у родинах українців в селах і що впадає в очі — це багато дітей.

Вже на початку XIX ст. Вознесенка стала великою слободою, а попервах там було декілька хат запорожців Нешкреби, Гайдука, Летючого та інших. Як стали з селищ та містечок Полтавщини та інших малоросійських земель приходити люди на заробітки, стало розбудовуватись та розростатись с. Вознесенка. Одні люди послужать, зароблять грошей, та йдуть додому, а інші — облюбують місце, збудують хату та й залишаються тут до кінця віку. Отаким чином слобода населялася. Спершу слобода називалася Нешкребівкою, потім Вознесенкою, а в 1827 р., як поставили церкву, стали й батюшки писати Вознесенкою, далі й люди при звичайлись, а Нешкребівки вже ніхто і не згадає. Із записів Покровського собору випливає, що у 1781 р. знову почала заселятися земля за річкою Сухою Московкою над Дніпром, існувала “Слобідка” під вкрай нестійкою назвою: в одних документах та розписах вона іменувалася “Підгородньою слобідкою”, у інших — “Слобідкою Олександрівською”. Врешті за ревізькою казкою 1795 р. вона вже офіційно названа Вознесенкою. Дерев’яна церква, в іменування Вознесіння господня, закладена 30 червня 1823 р., а освячена 20 листопада 1827 р. Ось такими місцями мешкала моя рідня Палієнко-Олещенко у ті часи.

Сагайдак — запорозький ватажок

Цікаву розповідь про запорозького ватажка Сагайдака розповів вознесенський старець Роман Булат у 1875 р. Моя рідна тітка (сестра моєї матері) Євдокія Булат (у дівоцтві Палієнко) була замужем за родичем того самого Романа Булата — Степаном Івановичем Булатом (20.05.1903 — 10.02.1963 рр.).

Село Вознесенка було найближчим до урочища, яке називалося Сагайдачним. Сам Роман Булат у середині XIX ст. чумакував — возив сіль з Криму (з Сиваша). Приблизно у 1855 р. чумаки поверталися з Криму та зупинилися пасти волів поблизу слободи Кінської (с. Григорівка на річці Конці). Розвели багаття та розпочали варити куліш. В цей час, ледве пересуваючи ноги, підійшов сивий, білий як місяць червонощокий старець. Спитав звідки, і, дізнавшись, що ми з села Вознесенки, й каже: “Ви живете поблизу урочища Сагайдачного... Там стільки грошей, що хватило б не тільки на вас, а на дві губернії”.

Багато років тому він особисто жив із Сагайдаком у цьому урочищі. “Мені виповнилося 120 років, вже померли всі січовики, тому ніхто окрім мене не знає Сагайдака як я. Російський царат знищив Запорозьку Січ у 1775 р. Відібрала цариця Катерина II в нас землю, майно, гроші, військові клейноди. Дещо сховали у землю, та мало... Розбрелися козаки, хто куди... Але нудьга: ніде вже не було тієї козацької волі. Ось чому козаки потроху збиралися у Запорожжі. Так і ми з Сагайдаком залишили Січ та оселилися в Україні. Але не на довго. Одного разу Сагайдак згадав минуле та й каже мені: “Незвично козаку жити разом з бабами. Давай махнемо до Дніпра”. Охочих виявилось козаків сорок, посідали на коней і подалися степом. Добре було тоді: їдеш, їдеш і рідко натрапиш на якийсь хутір, а ще рідше на слободу. Один степ і тільки степ, покритий високою травою. Приїхали до Дніпра, пустили коней уплав і опинилися у лісі, навпроти острова Хортиця (згодом на цих землях виникло село Вознесенка). Нашвидку збудували землянки і стали жити. Жили щось довгенько. Сагайдак був нашим ватажком, давав всьому раду та порядок, а ми ловили рибу, пускалися в роз’їзди. Одного разу нас сімох козаків полонило царське військо та погрозою страти примусило приєднатися. Міркували, міркували, що робити?.. Чотири козаки опиралися, дійшла справа до сабель, так їх стратили — повісили. Нас записали до козаків війська. Так пройшов рік. Одного разу російське військо чисельністю 2000 вояків направлялося до Криму, а нас узяли вказувати дорогу. Підійшли до Дніпра саме у тому місці де Кічкаський перевіз, і військо почало наводити понтонний міст. Шкода мені стало Сагайдака, я знав, що військо його коша не мине. Від’їхав я дещо від війська і пустив коня уплав через Дніпро. У той час, коли я був на середині річки, козаки війська випустили по мені декілька куль. Але було занадто далеко, не поцілили. Вискочив на берег та поскакав чагарниками до землянки Сагайдака. Під’їжджаю, коли дід дома, а з ним і запорожців з десятків пораються хто з риболовними сітками, хто біля рушниць... Я їм кажу: “Гей, батьку, та й ви хлопці скоріше тікайте, на тому боці москалі мости наводять, — зайдуть й до вас”. Посхоплювалися усі з місць, а Сагайдак і каже: “Біжіть, хлопці, готуйте скоріше дуба (човен), а я тим часом впраюся тут”. Швидко зникли козаки. Старий Сагайдак скочив у землянку, вийняв зі скрині срібні й золоті таляри, висипав на дві шкури і поніс на Середню скелю. Струсив шкури і посипалися монети поміж камінням. Він тоді виніс ще діжку та цеберко з грошима та закопав поблизу скелі. Зібрався дід йти, кинувся до козаків, а тих вже й слід охолонув. Зачинився Сагайдак у землянці, де й смерть прийняв від москалів. Напхали соломи у вікно та й підпалили. Задушився Сагайдак. Це сталося у 1783 р. Військо улаштувало стоянку, повирубувало частину лісу, вирізало

худобу, забрало коней та припаси, пішло далі у Крим. Довго старий козак служив у війську козаком, потім подався до моря, займався риболовлею. Прийшла старість. Почув я, що у слободі Кінській доживають віку товариші, та й собі подався до них. Тепер з козаків-товаришів вже нікого немає, та й я одживаю останні дні”. Ми поїхали, а дід попрямував до слободи. На цьому Роман Булат і закінчив цікаву розповідь про запорозького ватажка Сагайдака, який дав назву урочищу.

Лихі напасті

Навколо — родюча царина, і тямовитий хлібороб мав собі досить роботи. Тут і соковиті луки, безкраї толоки, для скотарства чого ще треба? Мабуть, чи не кожен ходив на риболовлю на Дніпро! Навкруги влітку і взимку було повно всілякого звіра, тож в Олександрівську та селі Вознесенці мисливців було повно. Масні мулисті береги і низовини давали багато городини. Деякі з городян та селян чумали — волами возили сіль з Сиваша чи, як тоді казали, “з Криму”. Відтак почалася й дрібна торгівля, а далі — й кустарне ремісництво. Певна річ, серед цього природного багатства людям, в тому числі й моїм пращурам, жилося не солодко: одне, що торгівля ледь-ледь животіла, а друге — пам’ятаймо, населення було обкладене всілякими податями, підлягало військовим та іншим повинностям, так що собі ледве залишалося на прожиток.

Зимова холоднеча, пронизливі вітри, завірюхи, снігові замети, що вирували у 1770 р., винищили більше половини перших поселенців. Не врятували їх потужні стовбури дубів, які вони рубали для устрою землянок та вогнищ. Уряд був стурбований недостатнім заселенням земель осілим людом навколо Олександрівської фортеці. Однак бажаючих оселитися тут виявилось надто мало. Війна з Турцією, неврожаї, епідемії інфекційних хвороб — три лихі напасті нашого рідного краю — в 1770 — 1771 рр. постали бар’єром на шляху переселенців. Сюди прибували бобилі і малосімейні солдати зі Старої Української укріпленої лінії, та де-не-де приєднувалися до них піддані Запорозького кошу — Запорозькі козаки.

Командири Олександрівської фортеці розселяли Запорозьких козаків у близьких (в тому числі у селі Вознесенці) і віддалених від фортеці слободах та хуторах, називаючи їх своїми підданими, на що козаки дуже ображались, вони були вільними людьми і служили тільки Запорозькій Січі та Україні. А окрім того це завдавало великої шкоди війську Запорозькому.

Влітку 1771 р. російським військом було завойовано Крим, до складу якого входило Військо Запорозьке. Після одержаної перемоги у кримській кампанії Військо Запорозьке було виведено на позиції Старої Української укріпленої лінії, серед нього виникла і розповсюдилася гарячка та морова язва (сибірка). Армія в цілому була розпущена пізніше, тому запорожці повернулися до Січі лише 25 жовтня 1771 р., розповсюджуючи інфекційні хвороби, заносючи їх до сіл, хуторів та слобід, та й до самого Олександрівська. У війні з Туреччиною Запорозькі козаки брали участь ще два з половиною роки, зарекомендували себе

мужніми і відважними вояками. Але через декілька років — 8 червня 1775 р. — Запорозька Січ була ліквідована російським царатом як небезпечна вольниця, а Запорозькі козаки залишилися без своєї Матінки — Січі. Багато з них пішли поневірятися світами, інші оселилися в Україні, зокрема у слободах, хуторах та селах. Отож отаку вдачу мали мої діди-прадіди.

Паростки віри Христової

Є на землі певні особливі місця, де, немовби осяяна найвеличнішою відвертістю, прояснюється людська думка, і серце, звільняючись від хвилювань та тривог, наповнюється мудрістю та добротою. У таких місцях люди, прислуховуючись чи то до внутрішнього, чи то до небесного голосу, будували храми. Для релігійних потреб російських військ у 1772 р. у фортеці Олександрівській з'явилася перша похідна церква-намет, у якій правили службу два священники. Поставлена вона була на честь Георгія Перемогоносця. Рік потому (у 1773 р.) інженерною командою з казенних, лінійного відомства, матеріалів, за допомогою цегли та дерева побудована нова Свято-Покровська церква. Ця церква у 1788 р., тобто через 15 років, виявилася ветхою та тісною, тому була розібрана, а на її місці збудована дерев'яна, значно більша. У Олександрівську були будівлі великі і малі, було багато й землянок. По горі та в балках, скрізь було люди живуть в землянках. У посаді була добра торгівля, багато було крамарів, перекупників, окрім місцевого люду. Торгівля була городинною та фруктами, тютюном, дьогтем, вісями для чумацьких возів, міддю, сукном та іншим крамом, який використовувався у повсякденному житті посадських мешканців, козаків та селян. На ярмарки приїжджали іноземці, кримські татари з верблюдами і навозили яблука, виноград та інші кримські товари. Лунала чужоземна мова, місцеві мешканці дивувалися одежею заїжджих купців.

Козаки розповідали, що у давнину їхав до Києва святий Андрій Первозваний Дніпром. Їхав він один, як палець, їхав та й пристав каючком до Лисої Гори. Зійшов на гору, глянув, — коли кругом ліс, степ та могили і жодної людської душі. Гарно, каже, тут, та жалко, що людей нема... І став молитися... Захотілося йому пити, а від Дніпра відійшов далеченько. Спустився з кучугур у ліс, копнув під деревом — і полилася вода... Обіклав він ту криницю камінцями і сказав: "Буде колись з неї пити світ хрещений"... Пішов тоді до каючка, сів та й подався вверх Дніпром до Києва через пороги. А отже пропливав місцями, де у майбутньому постала Олександрівська фортеця, а потім посад та місто, і де тепер ми живемо, мій глибоко шанований читач.

Ще й досі наукова та церковна література не точно трактує дату 988 року як прийняття християнства. Насправді вчення Ісуса Христа, віра в Нього, у Святу Трійцю була сприйнята давніми українцями (росами, скіфами-орачами, сарматами, украми, венетами, галичанами та ін.) ще 35 р. по Різдву Христовому (Р. Х.). Тобто коли Андрій Первозваний з'явився на Дніпрі серед скіфів-орачів і став проповід-

увати Слово Господнє, а потім поставив дерев'яний хрест на Старокиївській горі, де сьогодні височить Андріївська церква в Києві. І справа була не тільки в проповідницькому таланті Апостола Андрія, котрий походив з берегів, чи оберегів, — стародавнього й численного українського племені, яке ще з XVI ст. до Р. Х. переселилося з-над Росії й Дніпра до Північної Італії та Палестини. Прийняттю християнства в стародавній Україні сприяли Волхви — українські жерці. До речі, це вони, Волхви, спостерігаючи за зірками, першими визначили народження хлопчика, якому судилося стати Месією, Ісусом Христом, якого вони справедливо вважали за свого родича з могутнього праукраїнського племені етрусків. Щоправда, один з найретельніших біографів Ісуса Христа французький історик Е. Ренан називає його греком, але ж греки, як відомо, пішли від етрусків. Отже, християнство поступово розповсюджувалося землями стародавньої України. І вже могутній цар стародавньої української держави Антії Бож (у IV ст. після Р. Х.) і всі його сімдесят воєвод та синів були християнами, за що понесли великі страждання, коли готи заманили їх на бенкет миру і підступно полонили та розіп'яли на хрестах. Віра в Ісуса Христа не позбавляла давніх українців права бути сонцепоклонниками (язичниками). Тож з I ст. по Р. Х. давні українці носили на грудях і хрест, і оберіг, а поблизу язичницьких храмів-капищ виростили церкви.

Це гармонійне єднання двох релігій — Сонячної і Християнської, споконвічної і нової — віроломно порушував князь Володимир Святославович. Тому 988 рік слід трактувати передусім як дату варварського знищення язичества — тисячолітньої віри давніх українців. Це водночас дата скасування народовладдя (віча) й узурпація влади князем. Однаково небезпечно і божевільному вручати меч, і безчесному — владу.

Волхви, які тисячоліттями плекали й успішно вели свій народ попереду всього людства, ці геніальні творці української духовності були фізично знищені. Князь Володимир грубою збройною силою розчавив поетичний світогляд давніх українців, їх духовність і єдність з природою, з рідною землею. То був початок національної трагедії України — Руси... Це щільно перегукується з подальшою трагічною історією українського народу, кульмінацією трагедії стали часи після 1917 р. Тому перш, ніж з кимось об'єднуватися, треба роз'єднатися, як це відбулося у 1991 р., потім неспішно розібратися та роздивитися на тих, хто так пропонує дружбу та прагне ще більшого. Україна й українці багато у чому самодостатні, то будемо обережними, поміркованими, та не будемо поспішати. Час сам підкаже чого треба українцям та з ким водити більш щільні зв'язки та мати спільні справи. Шануймося, браття!

Першим першоприсутнім у Олександрівську перебував намісник протоієрей Федір Тасаревський. У Свято-Покровському соборі зберігалося багато його рукописів, які містили цінний історичний матеріал. У 1803 р. його стараннями була створена ще одна — нова Олександрівська церква. Тодішнє духовенство перебувало у великих нестатках і харчувалося впроголодь, ні про який добробут не було й мови, а обов'язків було поставлено чимало. Це дає підстави стверджувати, що більшість мешканців Олександрівська та й села Вознесенки, де мешкали мої пращури, животіла з великими нестатками. Духовенство мало вчити людей

молитися. Так, у 1806 р. архієпископ Платон писав, що козаки-запорожці зовсім не знають молитов. Саме з церковних записів ми дізнаємося, що у ці роки була занадто велика дитяча смертність в Олександрівську від оспи, кору, задухи, сухот тощо. І це не дивно, в багатьох слободах Олександрівська, вже не кажучи про села і хутори, не було ані лікарів, ані цирюльників-кровопускачів. Велику проблему щодо підтримання у доброму санітарному стані території і запобіганні розповсюдженню інфекційних та паразитарних хвороб серед осілого населення створювали бродяги, жебраки та “бігли” особи. А бігло тоді, куди очі дивляться, багато солдатів, монахів, запорожців-січовиків, селян, які були приречені на злиденне існування. Ці втечі можна назвати навіть паломництвом, оскільки десятки років рухався цей замордований владою, життям та соціальним безладом люд двома протоптаними шляхами — за Дунай та до Черноморії, де набував бажаної волі.

Олександрівський посад та навколишні місцевості

Надам ще деякі відомості щодо спорудження Олександрівської фортеці та заселення села Вознесенки. Була тут глибока річка, було багато звіра і птиці, і жили тут запорожці. Ця річка зветься Сухою Московкою, Бог зна від чого. Попервах і наш Олександрівськ називали Московкою. Тут, по балках, що повиходили в Суху Московку, жили хуторами запорожці. За їх прізвиськами та прізвищами балки й дотепер так зветься. Балка Гасанова, — там жив Гасан; Дігтярева — жив Дігтяр; Капустянка, що вийшла у Суху Московку, — жив Капустян; Савосьчина та Таранова, що увійшли у Капустянку, — жили Савоська і Таран. Жили ще тут запорожці Летючий, Олещенко, Зінчак, Гайдук, Карбула, Галичий, Нешкреба, Самсика, Палієнко, Кенебас та інші. Вони в місті будували Покровський собор.

Як не було ще тут фортеці (до 1770 р.), то у плавнях і скрізь понад Сухою Московкою та Мокрою Московкою був такий ліс, лоза та очерет, що й звір не пролізе, а як пригнали сорок тисяч лопатників копати вали (будувати фортецю), — вони ліс за одну зиму вивели. Тоді, кажуть, зима була дуже люта. З-під снігу було видно тільки верхівки дубів. Фортеця і форштадт були перевалочними пунктами (іноді на тривалий строк) для багатьох полків і команд, які прямували до Криму. Фортеця слугувала місцем заслання колодників на невідкладні каторжні роботи і на поселення. Що стосується населення форштадту Олександрівська, то, окрім українців, росіян, поляків, болгар, тут оселилися й зовсім чужі щодо мови та племені народи — молдавани, волохи, ногайці, калмики, італійці, шведи, німці. За порівняно стислий час, до 1790 р., наш край розмовляв на множині мов...

Але страшна доля очікувала багатьох, хто першим вирішив знайти в цих місцях притулок та захист. У 1771 р. в Криму лютувала морова язва (сибірка), у 1772 р. на Запорозьких землях ще більш жорстоке спустошення чинила чума. Переляканий неминучою смертю люд розбігався з запорозьких степів, кидаючи все надбане важкою працею, дезертирували навіть солдати. Це страшне лихо по-

тім ще двічі поверталось до Олександрівська та його слобід, прилеглих сіл та хуторів у 1774 і 1775 рр. У метричній книзі Покровського собору було зареєстровано 470 смертельних випадків. У 1774 р. чума лютувала з не меншою силою у січні — березні. Померло 183 мешканці. Найбільших утрат зазнали Олександрівський Прикордонний батальйон (75 осіб) та Азовський полк (70 осіб). З 1772 р., під час війни з Туреччиною, коли виникла чума, у Олександрівську було два лазарети — польовий та місцевий. Крім того, за чотири версти від фортеці, на лівому березі річки Мокрої Московки, було засновано прикордонний карантин.

Наближеність Турецького кордону, тривалі кровопролитні війни, тяжкі повинності (постойна, дорожня, подвірна), повне свавілля та безчинство російських команд, які прямували до Криму, на театри військових дій, нарешті, неврожай та страшні інфекційні хвороби — все це не приваблювало на перших порах мирний, сімейний люд, який неохоче оселявся на новій Дніпровській укріпленій лінії та у багатих угіддях Дикого поля. Потім, невдовзі після падіння Запорозької Січі, ще одне серйозне випробування стримувало вільних хліборобів від переселення на південь — це страх та відчай від можливості довічного закріпачення “вільних” людей на рангових дачах вельмож. Не дивно після цього те занедбання та безлюддя, яке спостерігалось у перебігу десяти років, з 1770 р. до 1780 р. Це були перші наслідки розпочатої російським царем ще у XVII ст. окупації українських земель, яка тривала до 1991 р. Можновладці всіх часів і народів не спроможні дати народу ані соматичного здоров'я, ані душевного спокою, а тому всі свої антинародні витівки вони подають як великі благодіяння, за які народ сплачує занадто високу ціну.

У зв'язку з таким демографічним становищем брати шлюб дозволялося каторжанам та колодникам. З 1775 р. серед тутешніх мешканців зустрічаємо Запорозьких козаків, які оселилися в Олександрівську та його слободах. Історія зберегла навіть прізвище перших запорозьких родин — Леженко, Левченко, Головка. Форштадт стояв на великому шляху, що йшов з Криму, по якому промисловці їхали з сіллю та іншим крамом, тому торгівля була одним із засобів існування наших попередників. У форштадті у той час було сім “своїх” купців, заснована навіть була митниця. В 1781 р. в Олександрівську були визначені чотири ярмарки на рік: 15 травня (у день вбивства царевича Дмитра), 24 липня (у день мучеників Бориса і Гліба), 14 жовтня (в день Покрови Богородиці) та 23 листопада (в день великого князя Олександра Невського).

Як відносить вода Дніпра стовбури загиблих дерев, розбиваючи та подрібнюючи їх об пороги та скелі, — так само змиває з людської пам'яті імена наших пращурів, на залишках яких побудували мільйонне місто. І лише небагато з них тепер повертаються до нас з темряви забуття. От і у мене виникла нагальна потреба повернути з небуття часу славні імена моїх предків. У Державному архіві Запорізької області я знаходжу перші письмові відомості за 1797 р. про моїх пращурів з роду Палієнко — Палієнко Матрону Федорівну, вдову померлого Катеринославського козака Михайла Палієнка, мешканця Кременчука. Підпоручик Василевський Чорноморського Гренадерського корпусу 2-го батальйону звертається до полкового священика Олександрівського гарнізонного Аврамова полку

Федора Романова з поданням зареєструвати шлюб Матрони Федорівни Палієнко, яка мешкає у нього в служінні, з гренадером 1-го батальйону Василем Івановичем Бранковим та обвінчати їх 25 липня 1797 р. Родинного зв'язку між ними та будь-яких інших перешкод до законного одруження дійсно немає. У Матрони Федорівни від першого шлюбу був син Іван Михайлович Палієнко.

На перше десятиліття існування посаду приходиться заснування школи для навчання дітей. Тут навчалися діти від восьми до п'ятнадцяти років, виключно хлопчики. Спочатку було п'ять, а потім сім школярів. До 1790 р. їх вже нараховувалося двадцять, а ще через вісім років — 24. Перша школа у Олександрівську зобов'язана своєю організацією військовим керівникам Дніпровської укріпленої лінії військового захисту та Олександрівської фортеці і мала назву “батальйонної”. Школа формувалася з дітей нижчих прошарків населення, сиріт і незаконнонароджених, дітей татар і турок, які добровільно прийняли православ'я. З ліквідацією фортець Дніпровської укріпленої лінії, в тому числі Олександрівської, з розформуванням прикордонного батальйону, в 1798 р. школа втратила назву “батальйонної”, але продовжувала існувати та вчити дітей.

Олександрівськ слугував місцем перебування багатьох військових закладів і знаходження головного штату Дніпровської укріпленої лінії. Військовий батальйон фортеці складався з п'яти рот. При ньому, окрім командира, числилося до 15 — 20 офіцерів. При командирі знаходилася канцелярія. У штаті перебував аудитор, який виконував обов'язки військового слідчого. У 1774 р. відкрився провіантський магазин, при якому був батальйонний провіантмейстер та його канцелярія. Лазаретом завідував Ф. А. Іванов, який одночасно виконував обов'язки батальйонного і карантинного лікаря. При ньому числилося декілька лікарських учнів. Прикордонний карантин був заснований за чотири версти від Олександрівська на трактовому шляху в 1774 р. і обслуговував військо та торговий люд (чумаків). Існувала інженерна команда для облаштування фортеці, якою в той час керував капітан Федір Наковальнін, а у його підпорядкуванні було сім військових інженерів. Треба сказати, що, охороняючи лінію, батальйон охороняв пости на тракті лівої сторони Дніпра у гирлі Самари, на річці Вороній, утримував пости на острові Хортиця і на Великому Лузі. Батальйон поклав початок Олександрівську та багатьом селам: Комишуваха, Жеребець, Кінські Роздори, Семенівка, Олексіївка, Захар'ївка, Петровське та іншим.

З приєднанням південних земель виникла нагальна потреба їх укріплення та заселення за всяку ціну. Однак волелюбні запорожці заважали здійсненню грандіозних планів створення “Нової Росії”. Запорожці намагалися силою відстояти свої землі, не пускати межівників, розганяли слободи, переманювали до себе поселенців і тим збуджували все більше невдоволення в урядових колах Росії. Тепер, коли російська держава довела свої кордони до Чорного моря і приборкала Кримських татар, залишилася тільки нестерпна для самодержавної влади роль Запорозької Січі як “притону”, звідки виходили до Польщі гайдамаки. Над запорожцями згущалися “чорні хмари”. Врешті царат вирішив задавити Запорозьку Січ збройною силою, а 1774 р. став останнім у славному літописі легендарної Січі.

Знищення Запорозької Січі російським царатом

Де ж ти, славетна Січ Запорозька? Ти була заповідником у океані російського кріпацтва. Твій могутній дух вільнодумства, демократизму, прагнення до національної незалежності буває над нами до сього часу. І хоч стерли тебе з обличчя землі української, але ми знаємо точно — була ти Січ не даремно. Запорозька Січ сповідала свободу, і головний її великий Бог — воля. Незалежності молилися запорожці, і за неї поклали чубаті голови... Тільки у 1991 р. дочекалися ми, нащадки славетних запорожців, такої жаданої незалежності та такої бажаної волі. Але..., владу захопили колишні комуністичні керівники, які насправді виявилися шахраями і злочинцями. Вони захопили і владу, і майно народу, а людям залишили злидні та нову форму поневолення вже на шляху будівництва капіталізму в Україні. Наші пращури загальблили б новітніх поневолювачів українського народу та віддали б їм належне. Ганьба їм й від нас. З часом історія віддасть їм все, що вони заслугували. *Qui seminat mala, metet mala* (Хто сіє зло, той зло й пожне).

5 червня 1775 р., коли більшість запорожців перебувала на промислах, війська російського генерала Петра Текелія та князя Прозоровського у складі 10 піхотних полків, 8 кавалерійських, 13 донських, 20 гусарських та 17 пікінерських ескадронів підступно зайняли запорозькі паланки й оточили Січ. Наступив трагічний момент: запорожцям було об'явлено, що козацтво скасовується. Кошовий отаман П. І. Калнишевський зі старшиною — Антіном Головатим (1744 — 1797 рр.) та Лазарем Глобою (1691 — 1793 рр.) — зібрав Раду. Рада висловила за збройну боротьбу, але січовий священик Володимир почав умовляти козаків, щоб не йшли “брат на брата”. Трохи провагавшись, після деяких коливань серед запорожців, верх взяли прибічники покори на чолі з Кошовим отаманом П. І. Калнишевським. Січ покорилася і була зруйнована. Однак велика більшість запорожців вирушила за кордон, не змирившись із знищенням Січі. Більше трьох століть проіснувала “Козацька Християнська республіка” і була знищена. Січ загинула, але жива і міцна козацька кров. І вона неспокійно пульсує у наших судинах сьогодні. Кожному шляхетному, небайдужому до долі неньки України громадянину, хочеться у душі мати свою вільну Запорозьку Січ. І сьогодні Україна перебуває у доленосному часі, від дій та вчинків кожного залежить її доля і подальший шлях розвитку або занепаду. Тому нам, нащадкам Запорозьких козаків, не час розслаблятися, а треба вдумливо діяти і скинути новоявлених манкуртів. *Rauci, quos aequus amavit Iuppiter* (Небагатьох любить справедливий Юпітер).

Перетворена у прах Запорозька Січ. Не літати більше соколу волі над рідним краєм, не гуляти козакам у диких степах Таврії. Перетворилися вони у мандрівників без Батьківщини, без домашнього вогнища. А жорстока самовладна сила російського царату, яка позбавила їх рідної домівки, розпочала встановлювати на виключно українських запорозьких землях свої окупантські порядки... *Omne verterat in fumum et cinerem* (Усе перетворив на дим і попіл).

Сьогодні, на початку XXI ст. Російська Федерація ходить колами навколо України, плете інтриги, влаштовує різноманітні кризи, засилає шпигунів, ніяк не може угамуватися від втрати України зі своєї імперської удавки. Не дай Боже Росія знов запанує в Україні, політика і ставлення будуть точнісінько такі, як протягом минулих століть: гноблення, зневага, репресії, знищення, голодомори-етноциди, заборона української мови й літератури. Місце України в цивілізованому європейському просторі, а не у азійському Сибіру. Будемо пильними і без ілюзій сприймати підступну Російську імперію XXI ст.

У гирлі та нижній течії річок Буг і Дніпро почали розбудовуватися міста, в тому числі й Олександрівськ. Щоб прискорити освоєння краю, з усіх усюд скликалися поселенці, давалися пільги росіянам, які йшли сюди з півночі, надавалася протекція іногородцям — вірменам, грекам, татарам, запрошували, нарешті, німецьких колоністів з Німеччини. Російським можновладцям відводилися у Новоросії величезні території для того, щоб вони переселяли сюди своїх селян — кріпаків. Розподілені були землі запорозьких вольностей. Значна їх частина відійшла під рангові дачі поміщикам. Так державний молох Росії затверджувався на новій території. *Hannibal ante portas!* (Ганнібал біля воріт!). Олександрівськ з часу свого заснування слугував місцем для багатьох державних губернських закладів та головного штату Дніпровської укріпленої лінії. Чужинцями на свої землі почувалися корінні мешканці, нечисленні родини Запорозьких козаків, які не побажали залишати рідні краї. Зате у повний зріст розпочали підніматися нові власники землі запорозької... Отже, нові хазяї землі запорозької на свій розсуд розпорядилися і долями людей, що мешкали тут, і багатством природи цієї перлини півдня України. І хоч, завдяки славетній Січі Запорозькій, пересічний люд на 150 років пізніше, ніж російські селяни, відчули на своїй шиї ярмо кріпосного права, політична смерть Запорожжя була трагічною і всі здобутки дісталися чужинцям. *Fidem qui perdit, perdere ultra nil potest* (Хто втрачає чесність, той не може вже більше нічого втратити).

Російська імперія: азійський синдром. Схід є Схід, Захід є Захід і ніколи їм не зійтися!

Кріпосне право у Російській державі існувало особливо тривалий час і мало чим різнилося від рабства. Українське селянство перебувало у скрутному матеріальному становищі. Задовольняючи вимоги українських поміщиків, козацької старшини, цариця Катерина II своїм указом 1783 р. остаточно встановила кріпаччину на території Лівобережної України. З цього часу українські феодали могли продавати селян, міняти на речі, судити та засилати на каторгу. Українські феодали отримали всі права російських дворян і створили єдиний прошарок. *Servitus est postremum malorum omnium* (Неволя — це найбільше з усіх нещасть).

Певні політичні та соціально-економічні паралелі сьогодення України у чомусь співпадають з минувиною. Отримання Україною незалежності поставило перед владою питання розподілу загальнонародної власності. Що було вирішено у злочинний спосіб — пограбування 52 млн. українців та привласнення спільного майна купкою можновладців та їх родин. Влада поставила собі завдання і виконала його — зробити з українців рабів без приватної власності, щоб було кому працювати на нових капіталістів за найнеобхідніше для підтримання власного життя та своїх родин. Сутність влади та можновладців не змінилася за століття. Якщо російський царат позбавив українців волі та власних засобів виробництва, примусив працювати на феодалів, то український сучасний “царат” позбавив приватної власності, а волею, у злиднях та голоді, важко скористатися. Багато хто з українців (понад 10 млн.) подалися до інших держав працювати, навіть до Росії, бо там краще оплачують працю.

Треба зазначити, що у західноєвропейських країнах ще у XVIII ст. відмінялося кріпацтво, країни переходили до нового суспільно-економічного устрою — капіталізму. Окупація Росією України, введення кріпацтва істотно загальмувало природний розвиток країни й населення та відкинуло від світового прогресу на декілька століть назад, загальмувало входження України у європейський культурний та економічний простір. Без перебільшень можна твердо заявити, що Росія була постійним гальмом у розвитку, соціальному і економічному прогресі України, то чи варто зараз у XXI ст. знов піддавати державу й суспільство впливу негативного російського фактора. Росія у більшому ступені азійська держава — більша частина її території в Азії. Видатний російський вчений М. В. Ломоносов (1711 — 1765 рр.) зауважував, що могутність Росії буде нарощуватися Сибіром. Та в даному випадку не це головне, — тільки збільшення Росії, за рахунок території азійського материка, — провідне в перевазі азійської ментальності можновладців Росії над західноєвропейською, що має принципове об’єктивне значення.

Можливо, це когось здивує, але Росії немає. Спробуйте знайти. На мапі. Будь-якого масштабу. Не шукайте: Росії немає! Де розташована Московія — відомо. Особливо — станом на 1462 р. Тобто є історичне ядро, з якого починалося розширення до розмірів сучасної імперії. Ця Московія фігурує на всіх мапах. Згодом, зі зростанням імперських амбіцій, на мапах Московії почнуть писати, що маленький улус Золотої Орди — Московське князівство — це Русь, добре знаючи, що історичне ядро Русі — Київ і землі навколо нього. Щоб привласнити собі назву “Русь”, наші “інтернаціональні брати”, які генетично є угро-фіно-монголо-татарами, почали навіть називати себе “русскімі словянами”... Цар Петро I Скажений їздив по Європі і вимагав, щоб Європою вважали території аж до Уралу, а московітів називали руськими. Насправді Європою завжди вважалася територія, яка на сході обмежувалася східними кордонами Литовського Великого князівства, а південніше — східними кордонами сучасної України. Треба вважати так і зараз.

Азійська ментальність російських можновладців домінувала в минулому і залишається такою й у наш час. Тому відмінність українського народу від російського полягає, перш за все, в різному генетичному походженні та ментальності, а не тільки і не стільки в географічному розташуванні України у Європі. Ментальність

є об'єктивною реальністю багато в чому залежною від енергетики місцевості мешкання. Ось чому на загальному тлі утворення мови українського народу, теж в певній мірі залежної від загальної енергетики географічного розташування України, виділяються ще окремі діалекти мови, пов'язані з місцевими особливостями енергетики певних окремих регіонів. Менталітет як специфічний спосіб мислення відрізняє особу або суспільну групу на тлі інших, є сукупністю розумових переконань та при звичаєнь. Але російським можновладцям бракує збагнути це, переважають шовіністичні та імперські прагнення. У зв'язку з цими обставинами багато віків бракує порозуміння між Росією та Україною. Азійська ментальність російських можновладців впродовж віків відтворювала в Росії азійський спосіб виробництва, який з окупацією України частково був впроваджений спочатку на Лівобережній, а згодом і на Правобережній Україні.

Але щоб виділити загальні риси механізму реалізації суспільного прогресу через протиріччя соціальної справедливості, необхідно вже виявлені характеристики даного механізму в межах західноєвропейського шляху розвитку порівняти з іншою провідною цивілізаційною гілкою — східною, яка бере свій початок з спільноти “азійського типу”. Таке порівняння тим більш важливе, що сучасними дослідниками доведена практична схожість азійського шляху розвитку з моделями розвитку латиноамериканської і африканської цивілізацій. Таким чином, і висновки, що стосуються механізму розвитку такого суспільства, будуть претендувати на повторюваність, певну узагальненість. Розпочнемо з генезису східних суспільств. Бо для порівняння їх з “західноєвропейською” моделлю необхідно дослідити не тільки їх специфічну еволюцію, але й ту загальну основу, з якої обидві лінії суспільного розвитку зросли, що як раз і дасть можливість виділити сукупність факторів, які обумовили внутрішній рух кожної лінії. Розбіжність їх за різними напрямками і відповідні цьому взаємовідносини соціальної рівності (нерівності), соціальної справедливості (несправедливості), характер притаманних їм протиріч.

Розглядаючи перехід від первісних форм суспільства, які ще не знають експлуатації та антагонізму, до вторинної антагоністичної формації треба його розуміти як процес, який відбувається різними шляхами одночасно. Але тією вихідною точкою, з якої розпочинається фіксування спільності різних шляхів подальшого розвитку, є землеробська спільнота. У якості типових виділяються антична, німецька та азійська землеробські спільноти. Землеробська спільнота є останньою фазою первісної суспільної формації і в той же час перехідною фазою до вторинної формації, тобто переходом суспільства, що створено на загальній власності, до суспільства, що ґрунтується на приватній власності. Вторинна формація охоплює, зрозуміло, ряд суспільств, які ґрунтуються на рабстві і кріпацтві.

У якості основи відмінностей цих форм еволюції треба розглядати розклад первісної спільноти (її різні стадії), а суспільною формою, яка конституювала ці відмінності, як і характер руху даних спільнот, виявлялася відмінність у формах власності. На Заході провідною була приватна власність на землю, на Сході ж держава — головний власник землі. Суверенітет тут — земельна власність, яка сконцентрована у національному масштабі. Тобто верховні права (суверенітет),

незалежність і самостійність держави від інших держав у її зовнішніх і внутрішніх справах забезпечувались через власність саме держави на землю. В такому випадку в державі немає ніякої приватної земельної власності, хоч і існує володіння і користування землею як приватне, так і спільнотою. В Росії найголовнішим власником землі була держава. Організація російського селянства в більшості центральних районів держави цілком ґрунтувалася на сільській спільноті, яка збереглася аж до жовтневого перевороту та захоплення влади більшовиками у 1917 році. Царський уряд провів у 1906 — 1916 рр. земельну реформу, але суттєво на руйнацію сільських спільнот вона не встигла вплинути. (Столипінська аграрна реформа отримала назву від прізвища голови ради міністрів Росії — П. А. Столипін, 1862 — 1911 рр.).

Форма власності слугувала інтегратором і інших рис, що різнили дві цивілізації: якщо в азійських спільнотах індивід “злитий” з природою і своєю спільнотою, то у витоках обох європейських цивілізацій — відокремлювання індивіда набагато значніше і пов’язане якраз із наявністю приватної власності на землю. Якщо на Сході ремесло і землеробство не розчленовані, існують у межах спільноти, і не виділені самостійно як економічні і політичні одиниці — міста, то в історії розвитку німецьких народів саме міста концентрують і купецький капітал, і ремісницьке виробництво, пов’язане з ринком, і політичну опозицію “селу”. Якщо між східними спільнотами існують зв’язки лише спорадично, що сприяє появі у якості форми правління централізованого деспотизму, то в Західній Європі, перш за все завдяки більш розвиненому розподілу праці, існують набагато більш потужні внутрішні економічні і соціальні сплетіння, а отже, і менш глибока роль держави у функції інтегратора.

Отже, принципова відмінність “західноєвропейського” варіанту від “східного (азійського)” полягає в тому, що якщо в першому структуроутворюючому елементі суспільства антагоністичної форми є приватна власність, а держава з відповідним апаратом створюється як наслідок боротьби і антагонізму соціальних класів, тобто як наслідок протиріч з приводу відношення до засобів виробництва. В межах східних суспільств приватна власність виступає як підпорядкована, вторинна, що було характерно для патріархальної землеробської спільноти Росії аж до 1917 р. Якщо відносини соціальної нерівності у західноєвропейських спільнотах перебудовуються в напрямку провідної ролі нерівності до засобів виробництва, то в азійських, в тому числі російських, спільнотах мала місце нерівність стосовно розподілу виробленого продукту. Саме такий регресивний варіант нав’язала Росія українському народу, насильницьким, військовим шляхом та окупацією України ще на початку XVII ст., і відірвала її від західноєвропейського варіанту розвитку. Росія загальмувала майже на 400 років притаманний Україні як європейській державі соціальний та економічний прогрес, примусово втягнула в азійський варіант, неприродний Україні. Тому заяви сучасних керівників України про європейський вибір є цілком слушними, природними, тобто відбувається повернення України в Європу в широкому розумінні цієї тези. Росія й зараз залишається азійською державою, в першу чергу, завдяки притаманному їй східному менталітету, і тут нічого не вдієш, це природне генетичне явище. Конструктив

для Росії полягає в тому, що не потрібно насильницьки нав'язувати іншим народам своє світосприйняття. Росія, навіть змінивши форму власності, розбудовуючи капіталізм, приречена перебувати в енергетичному впливі своєї території, а отже у своєму специфічному, притаманному саме росіянам (угро-фіно-монголо-татарам) способу мислення. Це добре чи погано? Ні те, ні інше. Колір шкіри або очей не обирають, вони даються генетично. Погано, коли нав'язують свій спосіб мислення. А от з цього ніколи нічого доброго не траплялося.

Мій читачу! Ти запитаєш: “Чому це Кочін вчепився у модель (варіант) розвитку суспільства?” Відповім: “Це проблема принципова. Саме від її вибору вирішується: чи буде Україна швидко розвиватися, прогресувати, а народ добре жити”. Тому стисло давайте розберемося, якого природного шляху розвитку позбулася Україна? Які наслідки має для суспільства й держави обрана модель розвитку?

Розкол суспільства на класи, спричинений встановленням відносин приватної власності, при всіх негараздах та антагоністичності слухний, оскільки відіграє роль рушійної сили цих суспільств. По-перше, так або інакше він розвиває особу, тому що гноблення будується на основі експлуатації, а не “тотально”. По-друге, оскільки антагонізм складається з приводу засобів виробництва, то він призводить до накопичення речових елементів продуктивних сил, тобто й тут має до певного часу історичне виправдання, тому що “зміна місць” у перебігу боротьби не знищує накопиченого багатства “речей”, а переможці зацікавлені у його збільшенні. По-третє, відокремлення держави від господарської сфери не призводить до регулювання нею релігійних і відтворювальних процесів у тому ступені, як це мало місце (в деяких країнах це є й зараз) на Сході, що створювало підґрунтя для вкорінення релігій, які пов'язані з “освяченням” боротьби і проти існуючого ладу (єресі первісного християнства), і для виникнення етики, що затверджувала індивідуальність (за типом етики протестантизму), і відповідно більше “укриє” залишало науці. По-четверте, як наслідок суспільні рухи призводили до зіткнень і “перемішування” великих мас людей, які зачіпали суспільство в цілому, а тому під загрозою загибелі примушували його діяти в напрямку зміни застарілих суспільних порядків. Саме за таким алгоритмом здійснювалися перетворення у країнах Західної Європи.

Зовсім по-іншому соціально-економічні зміни відбувалися в Росії. Треба визнати, що це був значно гірший варіант, ніж західний. Російське суспільство і царат були вкрай консервативні, більше опиралися будь-яким перетворенням, намагалися консервувати, а не розвивати суспільно-економічну ситуацію. Навіть царю Петру I Скаженому (1672 — 1725 рр.) не вдалося докорінним способом суттєво наблизити Росію до країн Західної Європи, де розвивався капіталізм, нові суспільні та економічні відносини. Перетворення Петра I та наступних монархів були спрямовані на утвердження феодальних відносин, селянської земельної спільноти, що об'єктивно відтворювало азійський варіант суспільства, а сама російська держава нагадувала азійську деспотію. В силу цих об'єктивних обставин Росія відтворювала навколо себе, серед народів, які потрапили під її окупацію та вплив, східне (азійське) суспільство, що загальмувало, а потім і зовсім припинило західноєвропейський варіант розвитку України. Таким чином,

Україна була насильницьки вилучена з притаманного їй за ментальністю, географічним розташуванням, земною енергетикою шляху духовного та соціально-економічного розвитку.

У суспільствах, які вийшли з азійської спільноти, в тому числі й Росія, “ранговість” складається згідно відношення до управління справами (за місцем в апараті) і відповідно стосовно розподілюваного продукту. Тому в міру посилення перепон між аристократією, бюрократією та рештою населення, а також з накопиченням додаткового продукту експлуатація здійснюється “паразитично”, через перерозподіл його без наступного застосування (“рента — податок”). Відповідно в азійських суспільствах антагонізм іншого типу: на Заході він є наслідком набуття продуктом самостійності в обміні, а тут — наслідком його позаекономічного відчуження, і складається перерозподіл не між власниками і невласниками, а між верхівкою бюрократії, апаратом в цілому і рештою населення. Цей механізм перерозподілу продукту був притаманний радянському суспільству, що в кінцевому рахунку загнало його у глухий кут, соціально-економічний тупик.

Розвиток речових і особистих елементів продуктивних сил у суспільствах азійського способу виробництва було надто незначним, тому що обмежувалося виробництвом споживчих вартостей. Функціонування переважало над розвитком, оскільки не зачіпалися соціальні основи азійського суспільства. В зв'язку з чим основним призначенням подібного механізму виступало регулювання функціонування азійського суспільства в цілому, збереження його рівноваги з оточуючим середовищем. Причому, треба підкреслити, таке регулювання інакше, тобто без розвиненого бюрократичного апарату, не могло здійснюватися. Тому при руйнуванні (знищенні) бюрократії гинуло і все суспільство. При замкненості сільських землеробських спільнот і нерозвиненості технології це регулювання було спрямовано на відновлення особистих елементів продуктивних сил, забезпечуючи відтворення такого індивіда, який би забезпечував сталість функціонування, тому що інший, неконформний індивід міг спробувати порушити негласні (неписані) закони даного східного суспільства. Тому у межах всіх прошарків азійського суспільства існували правила вигнання порушників канонів, в тому числі і серед правлячої верхівки. Гоніння при цьому міг зазнати навіть імператор. Висловлене було повністю притаманне СРСР, де вигнання з країни, примушення до еміграції, позбавлення громадянства, боротьба з дисидентством, депортації, заборони творів письменників та перегляду певних кінофільмів було характерною ознакою повсякденної життєдіяльності радянського суспільства, функціонування азійської за ментальністю компартійної верхівки і радянської влади. Коли владну верхівку перестав влаштовувати Перший секретар ЦК КПРС і Голова Ради Міністрів СРСР М. С. Хрущов його усунули від всіх посад 14 жовтня 1964 р. і відправили на пенсію. У межах всіх азійських каст, а радянська номенклатурна каста була теж азійською, існували правила вигнання порушників канонів, в тому числі й серед правлячої верхівки.

Але саме тому, що умовою хоч би вкрай повільного просування вперед (бо функціонування — момент розвитку) тут була сталість, відтворення суспільства у колишніх масштабах за типом “пульсації”, то хоч розвиток суспільства і відбу-

вався, і йшов через антагонізм, але такий “прогрес” не мав перспективи виходу за межі природної необхідності, оскільки перешкоджав у самому принципі своїй організації все більшому збільшенню доданого продукту, який залежав в основному від природи. Справа полягала, крім всього іншого, в тому, що “прогрес” був спрямований завжди по “вертикалі” і пов’язаний з окремими особами та прошарками, що дозволяло зберігати універсальну застійність. Як все це притаманне радянському суспільству. Можливості змін в азійському суспільстві складні ще з тих причин, що виховання “потрібного державі громадянина” апарат перекладає на низові, замкнені осередки, залишаючи собі лише виправлення “похибок” відбору. А надлишковий продукт (за виключенням залишеного мінімального резервного фонду), оскільки його не можна було використати для накопичення, просто споживався верхівкою, що, до речі, робило країну дуже залежною від стихійних лих. Росія часто внаслідок надзвичайних ситуацій природного характеру потерпала від голоду з вищенаведених причин.

Таким чином, соціальна несправедливість в азійських суспільствах виникає не у відношенні до засобів виробництва, а стосовно розподілюваного продукту і — історично — полягає, по-перше, в тому, що антагонізм тут не призводив, як антагонізм живого та накопиченого труда у суспільствах Західної Європи, до накопичення засобів виробництва і відповідно не мав прогресивного історичного виправдовування; по-друге, в тому, що постійно наражав суспільство на небезпеку загинути, навіть від стихійних лих; суспільний лад азійського типу прирікав суспільство до існування як “тваринне царство людей” на відміну від “духовного царства людей”, як давав визначення буржуазному суспільству Г. Гегель (1770 — 1831 рр.), тому що східна модель суспільства не містила у собі навіть можливості для свого виходу з меж природної необхідності. А це означає, по-третє, що азійський тип суспільства давав можливість розвитку надзвичайно вузькому, навіть по відношенню до інших антагоністичних формацій, колу людей, які в силу застійного “оточення” “згасали”, не потрібні суспільству “одвічного ідіотизму”, де “варіантність” культивування соціальних якостей втиснута у “прокрустово ложе” надзорстких канонів. Такий стан східних суспільств багато в чому пояснює те, що Схід не знав такого розквіту духовної культури, спрямованої на розвиток людини, як у Давній Греції або “часу гігантів”, подібного Відродженню та Реформації.

Такий тип “розвитку” дозволяв, звичайно, досягати зразків досконалості в ряді видів діяльності, але позбавлення їх можливості впливати на сучасників, а значить, і можливості «піднімати» до цієї досконалості багатьох виключало їх зі сфери культури, основна якість якої, як відомо, дозволяє їй створювати підґрунтя для удосконалення людства — універсальності (тобто відсутності заздальгідь заданих масштабів). В силу вказаних атрибутивних якостей таке східне суспільство містить тільки один фактор самостійного соціального розвитку — власний розклад. Саме такими властивостями характеризувався суспільство на території Росії у XVI — XVIII ст., коли вона розпочала активну колонізацію України. З характеристики російського суспільства як різновиду суспільства азійського типу випливає суттєвий висновок, що ці стосунки, вплив не могли в принципі дати Україні нічого прогресивного. Подальша історія, аж до теперішнього часу, показала, що Росія

багато в чому, і перш за все менталітетом суспільства, залишається азійською. Тому європейський вибір України, практичне впровадження його у життя держави й суспільства є об'єктивною необхідністю з'єднатися з західноєвропейською цивілізацією, тому що за історичним походженням та розвитком, культурою та менталітетом Україна – європейська держава, і це знаходить своє підтвердження у сивій давнині на початку першого тисячоліття до Різдва Христового.

Росія похмура та лиховісна держава!

Українці — симбіотичний народ

Рання історія України дає відповіді на запитання, пов'язані із найважливішими сутнісними рисами сучасного українського суспільства. Розкриває природу його реакцій на актуальні політичні проблеми сьогодення, дає можливість прогнозувати напрями соціальних процесів.

Українці разом із південними та частиною західних слов'ян є симбіотичним народом, який утворився внаслідок тісної асиміляційної взаємодії предків слов'ян та індо-іранців, що тривала кілька тисячоліть на території України. Через визначення спадку індо-іранських народів (насамперед скіфів і сарматів) у мові, культурі, релігії та побуті українців з'ясовується їхня роль у формуванні українського народу. З семи основних племен Київської Русі, що мешкали на території України, три назви були іранського (скіфського або сарматського) походження (білі хорвати, сіверяни, тиверці). Аби припинити спекуляції щодо походження українців, треба наголосити: ні власне скіфи чи сармати на території України, ані власне праслов'яни не були українцями. Однак і одні, і другі були безпосередніми предками українців. Українці утворилися в результаті асиміляційної взаємодії цих етносів на території України. Така взаємодія почалася щонайпізніше в сьомому столітті до Р. Х. і завершилася в десятому столітті по Р. Х.

Видатний український історик Михайло Сергійович Грушевський (1866 — 1934 рр.), академік АН СРСР, відносив час утворення українців до четвертого — шостого століття після Р. Х. і вважав, що **утворення українського етносу відбулося в межах слов'яно-сарматської взаємодії під час існування антського союзу племен**. Треба щиро підтримати цей виважений науковий погляд, з якого випливає вкрай серйозний висновок: в українського народу не існує історичних та етнічних підстав для сепаратизму окремих його частин, а отже, сепаратизм в Україні може бути лише інспірованим ззовні. І нам зрозуміло, кому це вигідно, — Росії.

Положення про визначальну роль у походженні українського народу слов'ян та індо-іранців в останні століття було очевидним для українських науковців, і лише політична кон'юнктура та пов'язаність більшості українських істориків із російськими імперськими та радянськими ідеологічними школами заважало публічно визнати цей науково доведений факт. Виходячи з цього положення, розв'язання проблеми походження Русі полягає, по суті, у поверненні до традиційної для Укра-

їни концепції сарматизму. Брехливих більшовицьких істориків треба страчувати як фальшивомонетників, які підривають потенціал української нації. Спираючись на широку фактичну базу та авторитетні наукові джерела, праці українських та іноземних істориків, можна стверджувати, що поштовх до утворення Русі на середній Наддніпрянщині був наданий слов'янізованим сарматським племенем, ймовірно, уламком племені роксолан, які й дали Україні одну з двох її самоназв — **Русь**. Треба підкреслити, що ім'я Русь історично належить Україні більшою мірою, ніж будь-кому. Ця назва зародилася в Україні і зберігалася тут до XVIII, а в Західній Україні до початку XX ст. Той факт, що сучасна Росія запозичила цю назву, є лише ознакою престижності імені Русі. Цю престижність здобули своїми зусиллями предки українців. В історії існують аналогії запозичень чужих етнонімів. Сучасна Румунія запозичила свою назву від Риму, маючи для того сумнівне історичне обґрунтування. Сперечаються між собою з-за назви держави Македонія та Греція, яка теж має територію з назвою Македонія.

Сучасними науковцями досліджена та подовжена більш ніж на тисячу років історія України, яку досі починали в кращому випадку з часів Київської Русі. Немає наміру відповісти брехнею на брехню імперських фальшувальників історії, які мали можливість писати й друкувати свої опуси в часи, коли всі інші не мали такої можливості. Відслідковуючи та аналізуючи ідеологічні надбання більшовиків, дивує наявність суцільної брехні та міфотворчості, які нагромаджувались, створюючи у свідомості радянських людей перекручені, збочені та неправдиві пояснення будь-яких подій, процесів та явищ. Радянська ідеологія, суспільствознавство, весь комплекс навчальних предметів філософсько-ідеологічного спрямування ставили за мету спотворити свідомість сотень мільйонів людей, щоб на цьому тлі злиденне існування не призвело до непокори, а не дай Боже до збройного повстання та знищення як більшовицької верхівки, комуністичної партії, так і ідеологічних оспівувачів. Провідна брехня, яка називалася “комунізм”, вимагала подальшої брехні у все більших розмірах та розмаїтті тем, тим самим підтримуючи життєздатність більшовицької мізантропії. Той, хто бреше, не дає собі звіту у труднощах свого завдання, бо йому прийдеться ще двадцять раз брехати, щоб підтримати першу брехню. От більшовики й брехали до 1917 р., з 1917 р. по 1991 р., брешуть й зараз віщуни комуністичних та соціалістичних партій, що ще збереглися. Поширення історичних домислів за вказівкою або замовленням комуністичних вождів дискредитує цінність історичної правди та її конструктивну силу. Введення в оману комуністичною брехнею сотень мільйонів людей — це злочин проти людства. Нюрнберзький процес (20.11.1945 — 01.10.1946 рр.) над німецьким фашизмом (націонал-соціалізмом) відбувся, суд народів над фюрерами комунізму ще попереду!

Проблеми, пов'язані з культивуванням історичної неправди, бачимо нині в Росії, де робляться спроби “відв'язатися” від Київського спадку (Київської Русі — колиски трьох братніх народів: українців, білорусів та росіян), знайти початки Росії в Новгороді чи Старій Ладозі... Колись Росія докладала величезних зусиль аби правдами й неправдами “пришити” Київську історію “білими нитками”, як слушно зазначив з цього приводу основоположник комунізму Карл

Маркс. Тепер, у нових історичних умовах, ця неправда спливає нагору. Результат — криза ідентичності Росії. Дедалі більше дослідників у Росії починають вголос казати речі, що були завжди очевидні для вчених: **про виняткову роль фіно-угорських та монголо-татарських племен у творенні російського етносу, про так само дуже важливу роль монголо-татар у формуванні російської держави тощо.** Отакі виявляються справи. Недарма кажуть: “Пошкреби росіянина і виявиться татарин!”. Тепер виявилось, що українці і росіяни не рідні браття, і навіть не двоюрідні, а зовсім чужі за походженням одним одному народи. Це доводить й генетика.

Україні не потрібні історичні радянські міфи, а точніше більшовицька брехня, оскільки неправда не може бути надійним ґрунтом для творення конкурентоздатної ідеології, а також через те, що українська історія достатньо багата, щоб у ній можна було без пересмикування знайти необхідну для суспільства історичну легітимацію. *Tanta est potentia veritatis, ut se ipsam sua claritate defendat* (Така вже сила правди, що вона сама себе захищає ясністю).

Після знищення Запорозької Січі російським царатом пройшов уже достатньо тривалий час і до первісного військового поселення — форштадта Олександрівського приєдналися Запорозькі козаки, які раніше жили на великому Лузі і Крутому Яру. Вони оселилися і у самому місті, і у його передмістях, а також у слободі Нешкребівці (Вознесенці), звідки походять мої пращури з боку матері, на острові Хортиці і в урочищі Сагайдачному. Козаки трималися відокремлено, зберігаючи вірність і повагу традиціям запорожців. До наших часів відомі п’ятдесят прізвищ Запорозьких козаків, засновників міста. Оселившись у місті, займалися хліборобством та скотарством. Іван Нешкреба “з товаришами” — заснували рибацьку слободу Нешкребівку, яка у перші роки називалася Підгородньою (або Олександрівською) слободою, а потім з 1797 р. отримала офіційну назву “військової слободи Вознесенки”. Українці обирали собі також для оселення околиці міста Карантинку і правий берег річки Сухої Московки — Вознесенку. За результатами загального перепису 1895 р. вже була відчутна перевага українського населення над іншими народами.

Витоки мудрості козачої

“Нам потрібна школа для життя. Нам необхідно вправно захищатися у суді, розумітися у хворобах, вміти крамарювати та підраховувати прибуток або збитки, казати промови у сеймах і сеймиках (з’їздах польської шляхти, сесіях суду)”, — цей вислів належить Петру Кононовичу Сагайдачному (1577 — 1622 рр.) — гетьману Війська Запорозького, видатному військовому та політичному діячу України

початку XVII ст. Як же склалися справи з освітою та освіченістю населення на теренах сучасної України?

Школи в Україні запроваджені були доволі давно. Ще в XI ст. Ярослав Мудрий (біля 978 — 1054 рр.) відкрив школи для 300 дітей у Києві та Новгороді. Однак, окрім згадки про цей факт ніяких відомостей до нас не дійшло. Більш повні відомості є про школи XVI ст. Так, у 1550 р. існувала школа письменності у Східній Галичині (м. Красностав), а у 1576 р. відкрита князем Острозьким (м. Острог) колегія — вища школа, у якій вивчали закон божий, граматику, риторику (красномовство), арифметику, астрономію, музику тощо. Місто Острог було центром науки й культури, звідки вийшло чимало вчених, військових та державних діячів, проповідників, письменників та інших видатних фахівців. Саме тут була збудована та відкрита друкарня, де друкували слов'янську біблію, молитовники, календарі та іншу продукцію. У колегії Костянтина Острозького (1526 — 1608 рр.) вчилися деякі майбутні отамани та гетьмани Запорозького козацтва: К. Косинський (середина XVI ст. — 1593 р.), С. Наливайко (середина XVI ст. — 1597 р.), П. Сагайдачний (бл. 1570, 1577 чи 1578 — 1622 рр.).

Петро Сагайдачний був геніальною особистістю, яскравим представником епохи Відродження, під впливом його активної діяльності пройшов початок XVII ст. в Україні. Він продовжив просвітницьку політику й діяльність К. Острозького, розвивав старшинсько-козацьку культуру на противагу магнатсько-шляхетській, яка була чужинською та ворожою українському козацтву. П. Сагайдачний був одним із засновників школи Київського братства, опікуном (куратором) якої стало Військо Запорозьке і яка виховувала та постачала освічених людей до Запорожжя. На початку XVII ст., як відповідь на спробу окатоличення України, в деяких містах (Львові, Луцьку, Дрогобичі) створювалися так звані “братства” — добровільні об'єднання городян, на кошти яких будувалися православні церкви, монастирі, школи тощо. Київське братство було створено за ініціативою П. Сагайдачного у 1615 р. Його засновниками були видатні духовні та культурні діячі того часу — Ісайя Кропинський, Іов Борецький (? — 1631 р.) та Єлісей Плетенецький. П. Сагайдачний увійшов у братство з всім Військом Запорозьким і став його колективним членом, надаючи братству суттєву матеріальну допомогу. Він мріяв: “Про час, щоб Київ відбувся таким же розповсюджувачем освіти, яким був у свій час Острог... Без освіти ми нічого не зробимо. Треба відкрити школи та друкарні, створити науку”. За порадою Іова Борецького П. Сагайдачний, вмираючи у Києві від поранень (10 квітня 1622 р.), майже всі свої особисті заощадження заповів братським школам Києва, Львова, Луцька «виключно на науку та просвіту» (“... за чим би наука тривати могла вічні і потомні часи”).

На прохання Єлісея Плетенецького Галшка (Єлизавета) Гулевичевна — представниця української інтелігенції, меценатка (в неї збиралися вчені, письменники) — подарувала Київському братству свою садибу, на якій і була збудована Київська Богоявленська братська школа преподобного Іова Борецького (1620 р.). Першим ректором і вчителем став Іов Борецький (Іван Матвєєв, помер у 1631 р.) — високоосвічена людина, досвідчений педагог, оратор, знавець давніх мов, автор педагогічного трактату “О воспитании чад”, митрополит Київської і всієї Русі. Називали

його “благочестивим строгим батюшкою”. Він був твердо переконаний, що з дітьми треба розмовляти спокійно, врівноважено, терпляче: “На дітей не гніваються, дітей вчать”. Він був одним з авторів шкільного статуту, де писалося: “Учитель, чад приймаючи на виховання, має старанно вчити їх корисним наукам, а на випадок непокори якогось чада карати його не по-тиранському, а по-наставницькому...”.

Одним з видатних вчителів Київської братської школи був Касіан Сакович (1578 — 1647 рр.) — просвітник, філософ, письменник (“вельми школі потрібний, розумний, або гоноровитий вчитель”, за характеристикою Іова Борецького): “Тяжко було знайти в той час людину, яка була б спроможна викладати латинь, грецьку та слов’янські мови, як це міг Сакович”. Він був автором філософських трактатів (“Аристотелеві проблеми” тощо), збірників промов та проповідей: його поезія користувалася популярністю, особливо вірші на смерть гетьмана П. Сагайдачного, які вчили та декламували школярі. Запорозькі козаки надавали школі суттєву матеріальну підтримку: після кожного вдалого військового походу частина здобичі перераховувалася школі, “святою справою” вважалися власні пожертви. Січ підтримувала повагу до освічених людей. Поважне відношення до освіти виховували козацькі родини. За свідченням видатного українського історика Д. І. Яворницького (1855 — 1940 рр.) та геніального українського письменника М. В. Гоголя (1809 — 1852 рр.), на Січі були такі грамотії, “що і в Лаврі, і в столицях рідко можна було знайти таких, з тої причини, що в Січі було всякого люду доволі”. Школа була напівцерковною-напівсвітською, слугувала цілям формування старшинсько-козацької культури і виконувала соціальне замовлення — стала “школою для життя”, про що мріяв гетьман П. Сагайдачний.

У Києво-Братській школі вчився Єпіфаній Славинецький — письменник, поет, знавець грецької мови, перекладач і учасник виправлення церковних книг, блискучий проповідник. Він — створювач духовних пісень та рукописних пісенників. Він популяризував педагогічний трактат гуманіста Відродження Еразма Роттердамського “Громадянство звичаїв дитячих”.

Йшов час, при церквах, монастирях виникали школи, в основному для заможного козацтва, старшинсько-козацької верхівки: при Мгарському монастирі (м. Лубни) отримали освіту Іван Богун (? — 1664 рр.), Філонко Джеджалій та інші ушлявлені козаки. З’явилися школи й на Січі. До Січі часто попадали діти-сироти — їх хрестили, усиновлювали, навчали грамоті. Іноді дітей привозили заможні батьки для навчання грамоті та військовій майстерності. Діти разом з “неписьменними” (неграмотними) козаками складали контингент січових шкіл, які мали устрій, схожий на все козацьке військо: школярі з свого середовища обирали отаманів — одного для дітей, другого — для дорослих учнів.

З’явилися на Запорожжі й школи, які готували кадри «вузької спеціалізації». Так у 1652 р. Богдан Хмельницький своїм “Універсалом” заснував школу кобзарів та лірників, чим поклав початок в Україні систематичній музичній освіті. Вчителями були кобзарі-ветерани, досвідчені музиканти. Заняття проводилися індивідуально. Коли юнак витримував іспит — самостійно написав та виконав пісню, — він отримував право співати перед людьми. Гетьман Яков Гнатович у 1754 р. заснував на Січі школу з підготовки полкових старшин, військових канцеляристів

та адміністративного персоналу в паланках (військових підрозділах), яку називали “вищою школою Січі”. В школі, окрім давньослов’янської мови, закону божого, письма, рахування, співу та музики, вчили латинь, польську мову, поетику, риторику, математику, географію, військову справу тощо. Таку школу закінчив Семен Гаркуша (близько 1739 — 1784 рр.) — ватажок козаків-повстанців кінця XVIII ст., Петро Калнишевський — останній Кошовий отаман Запорозької Січі, замордований російським царатом, та інші.

У XVIII ст. на теренах Запорозької Січі було чимало шкіл — січових, монастирських, церковно-приходських. В 1770 р. у гирлі річки Мокрої Московки була закладена одна з фортець Дніпровської лінії — Олександрівська, біля якої утворилося поселення — Олександрівська слобода. Поселення поступово збільшувалося, особливо після ліквідації Запорозької Січі у 1775 р., у якому незабаром виникли учбові заклади. Поселення та слобода поклали початок місту Олександрівську, а з 1921 р. місто Запоріжжя, де у 1945 р. народився автор цих записів Кочін Ігор Васильович. Школи України XVII — XVIII ст. виконали свою освітянську функцію: завдяки їм Запорозька Січ упродовж тривалого часу постійно поповнювалася освіченими, розумними та талановитими людьми, патріотами, які своїми справами та інтелектом уславили Україну та її народ, залишили по собі добру пам’ять на багато століть.

Але для українського народу постали важкі часи. Росія все більше й більше втручалася у життя української держави й народу, територія була фактично окупована. Російський царат добре розумів, щоб зробити український народ рабом, треба найперше — це залишити його без освіти. Вся подальша майже 400-літня історія окупації України Росією — це позбавлення народу України власної мови, можливості вчитися рідною мовою, переманювання найкращих спеціалістів та вчених до Москви. Отакий собі освітянський геноцид свідомо чинила Росія щодо українського народу починаючи з XVII ст.

Нищення української освіти та її русифікація

Мій любий та допитливий читачу! Якщо ти вчився у школі, технічному або медичному вузі, то, мабуть, звернув увагу, тебе вразило і виникло запитання: “Чому всі первісні відкриття з анатомії, гістології, фізіології, антропології, історії, географії, механіки, фізики, електричної енергії, астрономії, зброярства, лінгвістики, флори, фауни, систематики тощо зроблені переважно вченими-західноєвропейцями”? Цьому є дуже проста і в той же час вражаюча освічений розум українця відповідь. Росіяни у своїй більшості, і в першу чергу з можновладців та багатих родин не бажали вчитися. Це була навіть державна політика у Росії — усіяко стримувати освіту. Недарма відомий друкар Іван Федоров втік з Росії, бо на нього розпочалися гоніння та переслідування, а знайшов він притулок, розуміння важливості друкарської справи для освіти народу саме в Украї-

ні. Яскравим прикладом ментальності російського дворянства та відношення до освіти у XVII — XVIII ст. є комедія Дениса Івановича Фонвізіна (1745 — 1792 рр.) “Недоросль”. Фонвізін гіперболізує, але саме в цьому полягає великий смисл. Чого вартий тільки вислів стосовно географії, — це наука не дворянська. Географію повинні знати візники. Дворянину тільки й клопоту, сказати кучеру куди його везти. Рабство перетворює селян у холопів, у бидло, цілком руйнуючи в них людські риси, всю гідність особистості. Але рабство розбещує, розтліває й самих можновладців, навіть саму царицю Катерину II, яка була хвора на рабство, загарбництво, придушення всього передового невиліковно. Поміщики і дворяни, а, фактично, в соціально-політичних умовах Росії, — рабовласники, втрачають власну честь, гідність, перетворюються у жорстоких катів оточуючих, тиранів і паразитів. Так, Російська дійсність, накладена на азійську ментальність, створила монголо-татаро-угро-фінський етнос і державу, яка впродовж століть є агресивним пугалом всього світу, в тому числі й у XXI ст. Недарма ще у 80-х роках XX ст. президент США Рон Рейган назвав СРСР “імперією зла”. Як не прикро це читати, але відповідає дійсності. А тому українському народу треба постійно пам’ятати, що він має справу з тією ж імперією, нічого принципово не змінилося, тільки називається по-новому — Російська Федерація. Цілі, політика, стратегія залишилися незмінними з царських часів.

XVIII ст. увійшло в історію людства як епоха величезних соціальних перетворень та жорстокої боротьби як у владних колах, так і народу проти деспотії влади. У другій половині XVIII ст. кріпосницьке гноблення у Росії набуло особливо жорстокого характеру. Самодержавство повністю віддало російських селян “на милість та опіку” поміщиків і вже планувало закріпачити українське селянство, яке за свою історію не знало цього лиха. Російські поміщики, яких підтримував уряд, перетворили кріпосне право у дике, ніякими законами не обмежене рабство. Попереду це очікувало й Україну. Відповіддю на цю політику самодержавства і дворянства були селянські бунти. Царювання Катерини II проходило у заграві малих і великих повстань, які перетворилися у селянську війну 1773 — 1775 рр., очолювану Омельяном Івановичем Пугачовим (1742 — 1775 рр.), — донським козаком, військовим, який брав участь у чині хорунжого у Третій російсько-турецькій війні 1768 — 1774 рр. Служив у Єлисаветградському гарнізоні (зараз м. Кіровоград).

В ті часи було неспокійно у всьому світі. Людство було у очікуванні суттєвих політичних та соціально-економічних перетворень. Капіталізм правив світом. Тільки Росія з своїми колоніями, азійською організацією державності та соціальних відносин, залишалася на узбіччі світового розвитку, політичного та соціально-економічного прогресу, але бажала вважатися великою державою, впливати на світову політику, щонайменше у Європі, Україні, Кавказі, Близькому Сході та Середній Азії. Але кріпосне право, патріархальна російська сільська спільнота, обмежений світогляд монархів, урядів, чиновництва визначило долю Росії, ще 300 — 400 років тому, — плестися у хвості світового прогресу, бути державою ретроградом. Соціально-економічні зміни, які відбувалися у Російській імперії, наприклад, на кшталт жовтневого політичного перево-

роту, збройного протиправного захоплення влади більшовиками у 1917 р., організація устрою держави СРСР на засадах радянської влади та будівництво радянського соціалізму набували дикі азійські форми з антилюдським змістом. Ось до чого призводить специфіка азійської ментальності московських можновладців, принципове небажання розвивати освіту, невміння обрати прогресивний шлях розвитку. Дикі, антилюдські події супроводжують всю історію Росії від часів створення Російської централізованої держави (XV ст.) — згадаймо масові знищення людей за часів царювання Івана IV Васильовича (Грозного) 1547 — 1584 рр. до більшовицького терору 1917 — 1991 рр. в СРСР. Слідом за подіями у Росії XVIII ст. у 1776 р. у далекій Північній Америці спалахнуло перше у XVIII ст. повстання американського народу проти колоніального владарювання Великої Британії, за яким слідкувала вся Європа — від Парижа до Петербурга, що призвело у 1783 р. до створення республіки — Сполучених Штатів Північної Америки. У 1789 р. французький народ здійснив свою революцію, скинув короля, знищив феодальний режим. Саме в цей час Росія посилює феодальний лад та гноблення, ще більше закріпачує російське селянство, планує ввести кріпосне право в Україні. Європа і Америка переходили до капіталістичного способу виробництва, а Росія, перебуваючи у облозі азійської ментальності, чіпляючись за все консервативне, не розвиваючи освіту народу, все більше відставала від світового соціально-економічного розвитку, гальмувала прогресивні перетворення в Україні, запровадивши кріпосне право в 1783 р.

Розпочалося XIX ст. в Російській імперії. Минуло більше 40 років з часу написання комедії Фонвізіна “Недоросль” (1781 р.). За цей час пішли у вічність монархи та можновладці, але нічого радикально не змінилося у імперському лігвищі — Москві та й в усій Росії. Найбільш яскраво це відображено у геніальному літературному творі О. С. Грибоєдова “Лихо з розуму” (1824 р.). Цей твір називають комедією, дійсно кумедно усвідомлювати написане. Немовби все це кажуть позбавлені розуму люди. Але це не так. Це кажуть люди при повній свідомості і доброму глузді, люди, які визначають життя сотень мільйонів людей та величезної держави. Таке вкрай примітивне розуміння життя, суспільства та ролі держави можуть висловлювати тільки вкрай обмежені та збочені розумом. Все це є конкретні прояви тисячолітнього рабства та розвитку Московщини у несвободі. А тому для наочності наведу репліки окремих персонажів з яви 21 і, мій любий читачу, ти зрозумієш, що насправді твір “Лихо з розуму” — це трагедія, трагедія мільйонних народів, яка мала зловісне крикове продовження на теренах імперії у наступні століття. Дійсно, лихо народам від збоченої свідомості, світосприйняття, ідеології світогляду можновладців, політичних та ідейних злочинців двох імперій: Російської та СРСР. Почитай, поміркуй і ти, мій мудрий читачу, одразу зрозумієш, з якими мізантропами маєш справу. Тобі стане зрозуміло, з якого розумового та ідеологічного андеграунду більшовицького “істеблїшменту” вже у XX ст. виросла ідеологія геноциду, етноциду, голодоморів, масового терору та знищення радянського народу — будівника соціалізму та комунізму.

Витяг з Яви 21 трагедії О. С. Грибоедова “Лихо з розуму”

Фамусов

Ну вот! великая беда,
Что выпьет лишнее мужчина!
Ученье — вот чума, ученость — вот причина,
Что нынче, пуще, чем когда,
Безумных развелось людей, и дел, и мнений.

Хлѣстова

И впрямь с ума сойдешь от этих, от одних
От пансионеров, школ, лицеев, как бишь их,
Да от ланкартачных взаимных обучений.

Княгиня

Нет, в Петербурге институт
Пе-да-го-гический, так, кажется, зовут:
Там упражняются в расколах и в безверьи
Профессоры!! — У них учился наш родня,
И вышел! хоть сейчас в аптеку, в подмастерьи.
От женщин бегают, и даже от меня!
Чинов не хочет знать! Он химик, он ботаник,
Князь Федор, мой племянник.

Скалозуб

Я вас обрадую: всеобщая молва,
Что есть проект насчет лицеев, школ, гимназий;
Там будут лишь учить по-нашему: раз, два;
А книги сохранят так: для больших оказий.

Фамусов

Сергей Сергеич, нет! Уж коли зло пресечь:
Забрать все книги бы, да сжечь.

Загорецкий (с кротостию)

Нет-с, книги книгам рознь. А если б, между нами,
Был цензором назначен я,
На басни бы налег; ох! басни — смерть моя!
Насмешки вечные над львами! над орлами!
Кто что ни говори:
Хотя животные, а всё-таки цари.

Треба підкреслити прикрість долі самого О. С. Грибоедова (1795 — 1829 рр.), який віддав життя за імперські інтереси Росії у Персії (Ірані).

У XIX ст. Росія двічі з'ясовувала стосунки, розв'язуючи загарбницькі війни з Персією у 1804 — 1813 рр. та 1826 — 1828 рр. О. С. Грибоєдов з 1818 р. розпочинає дипломатичну діяльність у російській дипломатичній місії в Тегерані. В 1828 р. призначений повноважним міністром-резидентом в Персії. 30 січня 1829 р. була розгромлена російська амбасада в Тегерані і вбито О. С. Грибоєдова. 18 липня 1829 р. його поховали у Тифлісі, біля огорожі монастирської церкви святого Давида на горі Мтацмінда.

А як склалися справи з освітою, будівництвом шкіл та вищих начальних закладів у ці часи в Україні? Український народ завжди був вільнолюбним, завжди поривався до науки та освіти — і на дорозі йому тут ніхто ніколи не ставав. В XVII — XVIII ст. шкіл в Україні було дуже багато. Всім відомо, про що свідчить Павло Алепський, який проїжджав Україною 1653 р. Він писав про українців, що “всі вони, за невеликим винятком, грамотні, навіть більшість їхніх жінок та дочок вміють читати... А дітей у них більше, ніж трави, — пише він і додає, — і всі діти вміють читати, навіть сироти...”. Українське духовенство вже XVI ст. відзначалося своєю освітою, а XVII ст. освіта ця значно поширшала, і з духовного стану вийшла довга низка і славних письменників, і славних наукових дослідників. А в XVIII ст., 1784 р., митрополит Миславський видав наказ, щоб навіть і не просили його про висвячення в священника чи диякона тих, хто не побував у вищих класах Академії.

Кожне українське село мало тоді свою школу. Як показує перепис 1740 — 1748 рр., в семи полках Гетьманщини було 866 шкіл на 1904 села; як показує опис Румянцева, в Чернігівському полку було 143 школи на 142 села. На просторі теперішніх Чернігівського, Городнянського та Сосницького повітів 1768 р. було 134 школи, і одна школа припадала на 746 душ населення; через 100 років, 1875 р., на цій самій землі шкіл вже тільки 52, і одна школа припадає на 6730 душ, тобто за сто років шкіл стало втричі менше, тоді як людність зросла вдесятеро... Те ж сталося і на Лівобережній Україні; коли там 1740 р. було 866 шкіл, то через 60 років, на початку XIX ст., шкіл цих не стало, і чернігівський архієрей писав генерал-губернаторові князю Куракіну, що “не находил при проезде моем ныне по губернии заведенных училищ...”. Так впливала Москва на українську культуру... Пробувала Москва звести навіть саму Київську Академію, пробувала це дуже рано — ще 1666 р., і не зробила цього тільки тому, що побоялася народу.

На Московщині шкіл у XVII ст. було дуже мало, й українське духовенство боялося, щоб не сталося того ж і в Україні, коли тільки вона пристане до Москви. Дослідник цього питання каже, що “подчинение Киевской митрополии Московскому патриархату могло иметь гибельныя последствия для процветания малорусских школ...”. І так воно й сталося... Коли Іван Мартинович Брюховецький (? — 1668 рр.), гетьман Лівобережної України, від імені духовенства просив дозволу завести школу, то з Москви йому відповіли, що краще б цих шкіл зовсім не заводили...

А за цариці Катерини II старшина українська дуже домагалася, щоб Київську Академію переробити на університет. Так, 1763 р. тодішній гетьман український Кирило Розумовський (1728 — 1803 рр.) подав Катерині свого проекту про відродження старожитніх прав України, і в цім проекті він домагався, щоб з Київської духовної Академії було зроблено університет з 4 факультетами, з факультетом бо-

гословським; другий університет мав бути в Батурині й складатися з 3 факультетів. У відомій “Комиссии о сочинении новаго Уложения”, яка була у 1767 р. створена Катериною II, українські представники настирливо домагалися, щоб в Україні було засновано університет. Так, стародубська громада в наказі своєму депутатові в “Комиссию” писала, що ті школи українські, які є в Києві, Чернігові та Переяславі, “к большому просвещению разума человеческого и к получению других нужных для службы государственной и к пользе всеобщей наук суть недостаточны...”. Про заснування університету в Переяславі просили тоді громади глухівська та переяславська, а київська громада просила про університет у Києві. Звичайно, цариця Катерина II, маючи на думці саму тільки русифікацію України, не дозволила цих університетів. І українська молодь за вищою освітою мусила їздити або за кордон, або потім до Москви.

А далі Катерина II одверто повела русифікацію вже в широкому розмірі. Найвищим наказом 7 вересня 1782 р. було оповіщено про створення “Комиссии для заведения в России народных училищ”. І от програма, вироблена для шкіл Росії, хутко була заведена й до шкіл України. І з того часу русифікація в наш край попливла широкою річкою. Катерина II знайшла собі добрих помічників в Україні (зараз би їх назвали колабораціоністами, “п’ятою колоною”), які жваво проводили до життя всі її підступні плани, спрямовані на руйнацію мови, освіти та й взагалі українського етносу. Це були відомі київські митрополити Гавриїл Кременецький (1770 — 1783 рр.) та особливо Самуїл Миславський (1783 — 1796 рр.). С. Миславський перевернув українську Київську Академію на Московську. Пильнував, щоб завести в Академії та й по церквах усієї України чисту московську вимову. Те ж саме було заведено й по всіх школах в Україні. Почали випусувати з Москви друковані московською мовою підручники, посилати студентів у Московський університет, щоб вони навчалися там чистої московської вимови... Духовним школам Катерина II давала матеріальну допомогу, але вимагала, щоб у таких школах “для преподавания учений присвоен был образ, для всех училищ в Империи нашей узаконенный”. Так російський царат нищив наші школи, руйнував українські старожитні права, запроваджував адміністративним примусом російську вимову. Невдовзі Катерина II дібралася до майна, особливо землі, що належала українським монастирям. Монастирі були дуже багаті землею, мали великі достатки, а звідси впливала їх незалежність та самостійність від світської чужинської влади. На достатки монастирі проводили велику культурно-освітню роботу, утримували школи, шпиталі, друкарні.

Українці не дивилися мовчки на руйнування російським царатом стародавніх їхніх прав, що треба пам’ятати нам, а головне, своєчасно давати відсіч знахабнілій сучасній владі України. Наскільки було можливим, українці голосно протестували й не ховали свого незадоволення. Влада в усі часи боялася організованих, масових, відкритих та жорстких вимог народу. Київська Духовна Консисторія¹ 6 жовтня 1763 р. так одсікла Катерині II, що вона мусила на деякий час спинити

---

¹Консисторія — підпорядкований архієрею колегіальний єпархіальний орган з церковно-адміністративними та церковно-судовими функціями.

свої побажання й тільки наказала митрополитові провчити добре протестантів “дабы они впредь того чинить не отважились...”. Вже в ті часи у Московії була сформована політика утиску та жорстоких покарань українців за непокору російському царату, яку згодом перейняли російські більшовики. В 1763 р. голосно протестував проти грабежу церковних земель і повсякчасний оборонець прав духовенства, наш українець Арсеній Мацієвич — тоді митрополит Ростовський та Ярославський. Це була патріотично налаштована та палка людина, він ніколи не забував старожитніх прав українського духовенства, через що йому постійно доводилося воювати з вищим урядом і самим Синодом. У лютому 1763 р. митрополит Мацієвич правив в Ростові “Чин отлучения от церкви” ворогів і сміливо оголосив анафему проти всіх “насиловать и обидящих святых Божии церкви и монастыри”, цебто на саму царицю та на її Синод... А хутко потому, в березні 1763 р., він послав до Синоду два різкі, гарячі протести, де по-козацькому відчитав і найсвятіший Синод, і саму Катерину за всі їхні заміри... Ось з яких часів бере свій початок дисидентство в Україні.

Синод злякався і переказав цариці все про цього “оскорбителя ея Величества”. І митрополита зараз же схопили й під конвоєм відправили до Москви. На допиті була сама цариця, і митрополит сміливо й різко знову відчитав Катерину II за всі її вчинки; за це йому всадили кия в рота, щоб мовчав, і у такому стані держали до суду... Як це нам знайоме вже з новітніх часів практики ЦК КПРС, ДПУ і НКВС СРСР та його керівників Ф. Е. Дзержинського, Г. Г. Ягоди, М. І. Єжова, Л. П. Берії тощо. Суд почався 1 квітня 1763 р. Сім днів судили митрополита Мацієвича “за превратные и возмутительные толкования Святого Писания и за посягательство на спокойствие подданных”. І в кінці, 12 квітня, засудили митрополита — позбавити сану і простим ченцем заслати в Архангельський Карельський монастир... Ще додаю, тут у цьому вирокі бракує визнання Мацієвича ворогом народу та статті 58 сталінського кримінального кодексу. Ще з часів Катерини II радянські кати здобували досвід знищення українства. В радянські часи північні монастирі репрофілювали на північні, сибірські та далекосхідні табори політичних більшовицьких в’язнів.

Але сміливий митрополит не скорився і тут голосно казав, що цариця не по правді відібрала церковні землі і що вона неправдою й на престол сіла... Монах та солдат донесли про це на Мацієвича, і його знову потягли на допити і під караулом погнали до Москви. В 1767 р. вдруге віддали його під суд вже як політичного злочинця. І в цьому суді колишнього митрополита визнали “достойным истязания и лишения жизни...”. Москва з прадавніх часів користується поганою славою, вже занадто багато безвинних та шляхетних людей було закатовано та вбито. Важке місто, погана в ньому аура. Моє особисте перебування в Москві у 70 — 90-х роках ХХ ст. було психологічно обтяжливим, некомфортним. Я завжди намагався як скоріше залишити Москву та від’їхати на свою єдину, любу неньку Україну.

Катерина II змилостивилась над митрополитом — “по милосердию императрицы” Мацієвича тільки розстригли з ченців, дали йому нове образливе прізвище — Андрій Брехун і 70-літнього діда 8 січня 1768 р. навіки вкинули

в Ревельський каземат. Каземат в Ревелі (сучасний Таллінн, Естонія) вибрали якнайтісніший: 10 футів вздовж і 7 футів впоперек. Як розповідають сучасники, Арсеній у в'язниці своїй “заложен был кирпичами, только оставалось окошечко, в которое ему подавалась пища...”. Навіть митрополит Київський Євгеній Болховитинов свідчить, що як укинули в каземат Арсенія, то “темница до самой его смерти уже не отворялась; было пресечено всякое сообщение с посторонними, а наконец отказывали ему не только в одежде, но даже и в пище...”. І нещасний мученик, якого український народ вважав за святого “сквозь разбития стекла своего окна и сквозь железныя решетки с криком умолял не допустить его умереть от холода и голода...”. І чотири роки мучився тут у тісному та холодному казематі українець-митрополит. Тримали його у в'язниці у великій тайні, з чого повстала про Мацієвича сила всяких легенд. Але хутко й кінець прийшов: 28 лютого 1772 р. гіркий мученик Богові душу віддав... На кінці життя свого втихомирився сміливий митрополит і на лутці вікна тісної своєї камери надряпав цвяшком вірша з Псалтиря: “Благо мне, яко смирил мя еси...”.

Так цариця Катерина II воювала з тими, а це більша частина українського народу, хто ставав їй на заваді. І вся подія з “непокірним” митрополитом дуже обурила царицю проти українців, і помстою до українців вона дихала все своє довге життя (1729 — 1796 рр.). У 1775 р. знищила останню Запорозьку Січ — Нову Січ (1734 — 1775 рр.) та Запорозьке козацтво, а останнього кошового отамана війська Запорозького Петра Калнишевського у віці 85 років було арештовано та заслано у Соловецький монастир у Білому морі, де пробув 25 років у неволі та й помер. Тих старшин, які намовляли запорожців не противитися, а покоритися царській волі, арештовано і розвезено по монастирях у тяжке заслання.

Знищивши Запорозьку Січ, Катерина II взялася до решти виводити все, що ще зосталося від української державності, від української вільностей і просто таки від тих порядків, котрими Україна відрізнялася від Росії. Ця програма розтягнулася на сторіччя. Сьогодні, вже у XXI ст., імперська Російська влада “... неситим оком — за край світа зазирає, чи нема країни, щоб загарбать...”, робить все, щоб знову з України зробити колонію. То ми, українці, повинні піднятися зі зброєю та дати відсіч новоявленим катам та колонізаторам з північного сходу. З грудня 2005 р. Російська Федерація (тепер таку назву мають залишки колишньої радянської імперії) розігрує спектакль з постачанням газу до України, хочуть спочатку економічно підкорити Україну, а трохи згодом і політично. У Росії істерія, вона поводить себе як кинута коханка. Але Україна вистаїть, нічого нам робити у азійській державі “з розкосими та жадними очима”. Наш шлях один — разом з Європою до злагоди, миру, правової держави, прогресу та розвитку українського народу. А Російська Федерація, як і Радянський Союз, перебуває у стані, що призведе до її розпаду на декілька окремих держав. Це доля всіх імперій, і Російська не є виключенням. Час виснаження російських нафтових та газових родовищ є тим періодом, за яким настане розпад Російської Федерації з утворенням низки суверенних держав. Час робить свою справу, тож дочекаємося. *Quod hodie non est, cras erit* (Чого сьогодні немає, буде завтра).

Як рубали наше коріння

Радянська пропаганда постійно декларувала всіма засобами масової інформації та нав'язувала черговий комуністичний міф про небачений розквіт “національних за формою” культур у СРСР. На практиці все було навпаки, імперською владною рукою беззаперечно втілювалися постійно комплекси заходів, спрямованих на нівелювання, а в перспективі повне викорінення національних особливостей. Найяскравіше це виявилось у мовній сфері:

1720 рік — Указ царя Петра I Скаженого про заборону книгодрукування українською мовою.

1769 рік — Указ Синоду про вилучення в населення українських букварів та українських текстів з церковних книг.

1775 рік — зруйнування Запорозької Січі (Нової Січі) та закриття українських шкіл при полкових козацьких канцеляріях.

1811 рік — закриття Києво-Могилянської Академії.

1847 рік — розгром Кирило-Мефодіївського братства.

1862 рік — закриття українських недільних шкіл, які безплатно організувала передова українська інтелігенція.

1863 рік — Валуєвський циркуляр про заборону видання книг українською мовою.

1876 рік — Ємський акт про заборону ввезення української книги з-за кордону, заборону українського театру й друкування нот українських пісень.

1884 рік — закриття всіх українських театрів.

1908 рік — Указ Сенату про “шкідливість” культурної й освітянської діяльності в Україні.

1914 рік — Указ царя Миколи II про скасування української преси.

1933 рік — телеграма Й. Сталіна про припинення “українізації”; ліквідація в Україні неіснуючого так званого “нового національного ухилу”.

1938 рік — Сталінська постанова про обов'язкове вивчення російської мови.

1978 рік — Постанова ЦК КПРС про посилення вивчення та викладання російської мови та літератури (“Брежнєвський циркуляр”).

1983 рік — Постанова ЦК КПРС про посилення вивчення російської мови в школах (“Андроповський указ”).

1989 рік — Постанова Пленуму ЦК КПРС про єдину офіційну загальнодержавну мову (російську) в СРСР.

20 жовтня минає двадцять два роки з дня прийняття Закону про мови в Українській РСР (1989 р.). Закону, який вийшов з-під пера Верховної Ради і був на той час великою перемогою національно-демократичних сил України. Однак відтоді часи змінилися. Сьогодні вчорашні переможці все голосніше констатують: закон не працює і потребує вдосконалення. Мені можуть дорікнути, мовляв, Україна на межі політичної та економічної катастрофи, а українська інтелігенція на-

томість допомоги “роздягнутим і голодним” розв’язує “мовні” питання. Справді, як твердили колись східні мудреці, не доведи, Боже, жити в час змін. Але нашому народові випав цей хресний шлях і ми маємо його здолати. Бо не хлібом же єдиним живе людина... Кожен народ відображає свою дійсність через свою мову й культуру. Перечитаймо ще раз рядки закону. Двадцять два роки тому він проголосив державною лише українську мову. І разом з тим дав можливість росіянам та зрусифікованим українцям користуватися російською мовою в усіх сферах суспільного життя, що й дало підстави тодішньому партійному діячеві Г. Крючкову назвати його “справді лєнінським”. У тому, що закон формально проголошував державною українську, а фактично гарантував цей статус російській мові, переконуєшся, аналізуючи кожен другий абзац будь-якої його статті. Тому повна назва цього документа мала б звучати так: “Закон про поступове розширення сфери вжитку української мови в Україні протягом 10 років”.

Отже, минуло двадцять два роки. Які ж результати? Зросла кількість україномовних шкіл у Києві, Полтаві, Харкові та деяких інших містах, з’явилися на решті поодинокі україномовні класи на півдні України, збільшилася питома вага українського слова на радіо, телебаченні, в сфері друкованої реклами... Перелік цей, якщо продовжити, на жаль, вийде дуже куцим. Та й то, справедливості заради, треба сказати, що й цих успіхів вдалося досягти лише зусиллями ентузіастів, вчителів-патріотів, активістів товариств української мови.

Для того, щоб зрозуміти причини недієвості Закону про мови, треба проаналізувати, які політичні сили “правлять нині бал” в Україні. Таких основних сил дві. Прихильники національної ідеї відстоюють відродження української самостійності, духовності, мови. Україна для них — над усе. Назвемо умовно цих людей **“націоналістами”**. Прихильники соціальної ідеї вбачають напрями виходу України в світ через розв’язання соціальних проблем. Мова, духовність, культура для них, як правило, — другорядні. Умовно їх можна назвати **“соціалістами”**. Якщо взяти до уваги, що розширення сфери вжитку мови на державному рівні залежить від начальства, стане зрозумілим, чому в більшості регіонів України Закон про мови ігнорується. Справа в тому, що начальниками поки що повсюдно є “соціалісти”. Що заважає, наприклад, власникам магазинів дати вказівки про маркування товарів українською мовою? Але ж наскрізь в Україні продаються “хрен” замість “хрину”, “лук” замість “цибулі”, “хлеб”, замість “хліба” тощо. Хоч “ковбаса” від “колбасы” відрізняється однією літерою, але саме цієї літери гастрономники-“соціалісти” писати не хочуть.

Або приклад, пов’язаний з вищою школою, яка була й лишається головним знаряддям русифікації української молоді, зокрема тієї, що прибуває на навчання з села. У вищих і середніх спеціальних навчальних закладах Закон про мови можна було б виконати дуже швидко і ефективно. Найперше, потрібно викладання всіх гуманітарних дисциплін перевести на українську мову. Окрім того, треба створити окремі групи з українською мовою викладання. На жаль, і тут “націоналісти” програють. Лише подекуди окремі викладачі в умовах спротиву освітянських начальників почали читати лекції державною мовою, та й то мовна культура цих викладачів низька: в більшості випадків, крім російської, жодної іншої іноземної мови

вони не знають і знати не бажають. Отже, перспективи впровадження Закону про мови, особливо на тлі економічних негараздів, сьогодні — фата моргана.

На перший погляд, узаконення російської мови як державної було б логічним кроком з огляду на те, що в Україні проживає 12 мільйонів росіян, а міське населення Сходу й Півдня України та її столиці майже повністю зрусифіковане. Прихильники ідеї державної двомовності вказують на приклад Швейцарії, Канади та Фінляндії. Але в тім-то й біда, що українська мова в Україні опинилася у ролі наймишки. Визнати російську мову державною означало б схвалити і увічнити досягнення колоніальної політики російських царів та кремлівських генсеків. Шведська мова у Фінляндії не загрожує фінській, а мовна культура в Швейцарії характеризується добрим знанням громадянами всіх державних мов. У наших же постімперських умовах визнання державною російської мови остаточно знищить українську мову, яка ледь-ледь встає з домовини. Україна має вибрати шлях активного сприяння виконанню Закону про мови з боку держави і службових осіб усіх рівнів, дотримуючись прав національних меншин. Воскресне українська мова — воскресне й Україна. Своєї мови рідної і свого рідного звичаю вірним серцем держітеся.

Я давно й назавжди прийшов до єдиного логічно вірного висновку, який стверджує і пояснює кожному патріотично (націоналістично) налаштованому українцю кінцеву мету більш ніж трьохсотлітньої національної та мовної імперської політики і практики (російського царату і більшовицької Росії) національного гноблення і мовної дискримінації українського народу — соціальне виведення, своєрідна радянська євгеніка, людини імперсько-московської національності, такого собі імперсько-радянсько-московського манкурта без роду-племіні, без історичного минулого, без національної пам'яті, фанатично відданого своєму московському більшовицькому хазяїну, створення людини-зомбі. Тому в СРСР найбільш бажаною та привілейованою була московська національність, яка за таємними задумами більшовицьких ідеологів з ЦК КПРС повинна витиснути та замінити всі інші, на теренах радянської імперії. На моє глибоке переконання у нетрях ЦК КПРС був замислений, спланований та впроваджений, ретельно приховуваний від радянського суспільства, довгостроковий соціально-ідеологічний та мовно-національний експеримент зі створення різновиду манкурта радянської доби — виведення імперсько-радянсько-московського соціально-біологічного виду під загальним визначенням ідеологів комунізму — “людина радянська” (*Homo soveticus*). Однією зі складових цього експерименту були організовані ВКП(б) — КПРС в Україні масові голодомори-етноциди, репресії та страти. Крім того, Й. Сталін вбачав у масовому знищенні різних верств населення, професійних груп, особливо освічених фахівців, механізм збереження особистої влади.

І царські укази, і валуєвські циркуляри, і інтернаціоналістські посягання більшовиків, і закриті постанови комуністичного політбюро, і встановлення російським царем 50 % надбавки тим вчителям-предметникам, які викладають свій навчальний предмет учням на російській мові, і доплат вчителям російської мови при дискримінації інших мовників — все спрямовувалося на приниження і викоренення української мови в Україні. Вся державна документація переводилася

на російську мову. Незважаючи на протести окремих українських письменників, в Україні невпинно підвищувалася питома вага російськомовних видань. Наслідки імперської (царської та радянської) мовної політики ми пожинаємо зараз і будемо ще довго мати мовну проблему. Дехто каже: “Історично так сталося, що російська мова розповсюдилася в Україні”. Але як воно так сталося, для широкого загалу приховувалося і утаємничувалося. А насправді, українська мова обома імперіями пригнічувалася, дискримінувалася, заборонялася.

Перед об’єктивністю наукових знань упаде, розсиплеться на порох лукавий радянсько-більшовицький міф про “більш розвинутий і більш цивілізований рускій язык”. Російська мова панує в українській хаті не тому, що вона досконаліша, багатша, розвинутіша й зручніша в користуванні, а тому, що українську мову забороняли та розпинали царська та радянська імперії. Незважаючи на це, українська мова розвивалася, вистояла і в теперішній час є більш розвинутою, ніж російська. А тому питання: “Чи заслуговує російська мова в Україні на статус другої державної?”. Існує чітка відповідь “Ні!” з наступних причин. Кількість слів, а, відповідно, понять, визначень, термінів, в українській мові набагато більша, ніж в російській. Цей неспростовний факт був визначений шляхом порівняння розмірів двох комп’ютерних словників, що створені для перевірки правопису. У комп’ютерному редакторі “Слово і діло”, створеному московськими програмістами, обсяг російського словника 669115 байтів, а обсяг українського — 2645961 байт. Якщо врахувати, що українські слова в середньому коротші за російські, виходить, що українська мова має слів у п’ятеро більше за російську. Ця обставина пояснюється значно довшими синонімічними рядами, а також існуванням окремих слів у випадках, коли російська мова вживає одне й те саме слово. Фахівці спостерігають за українською мовою якості, характерні тільки для неї. Так, турецький мандрівник і поліглот Елія Челебі ще в 1657 р. висловився у такий спосіб: “Українці — стародавній народ, а мова їхня багатша і всеосяжніша, ніж перська, китайська, монгольська і всілякі інші”.

Для остаточного усвідомлення та розв’язання створеної імперською російською владою проблеми мови, до радощів багатьох українців та не українців і навіть росіян буде несподіванкою, а може для когось відкриттям, зміст моєї наступної сентенції — російська мова є штучною мовою на кшталт штучної мови есперанто. На території Росії історично ніколи не існувало народу, який би розмовляв російською мовою. Одразу важко усвідомлюється і ще менше віриться, але це так. Ви скажете — неймовірно. Штучна мова і сотні мільйонів розмовляючих на ній? Чи не парадокс це? Ні! Це яскравий приклад як спочатку Московське князівство колонізувало суміжні князівства та нав’язало їм московську мову, а далі як Російська та радянська імперії, використовуючи насильство, військову силу та владу забороняє користуватися рідними мовами народам, що потрапили у російське ярмо, знищує мови та народи, примушує розмовляти штучною російською мовою.

Якщо український народ не захистить себе, не виборе у запеклій боротьбі з російським великодержавним шовінізмом природне право розмовляти рідною мовою, то буде користуватися штучною, неприродною для українства та

нав'язаною силою. Саме тому я й інформував загал, що російська мова створена лінгвістами у кабінетах, синтезована з багатьох мов інших народів, в тому числі з великими запозиченнями з української мови. Від нас це ретельно приховувала впродовж століть імперська російська влада, чиновництво від освіти та наші вчителі, постійно нам брехали про “великий и могучий русский язык”. *Mentiri noli: nunquam mendacia prosunt* (Не бреш: брехня ніколи не виходить на добре).

То й запитаймо себе: “Чому? З яких причин, ми, українці, повинні розмовляти штучно створеною мовою, значно слабшою за своїми змістовними можливостями і чуратися своєї рідної, привабливої, співучої та набагато багатішої за лінгвістичними можливостями? Чи не парадокс?”. Це результат зміненої та підміненої свідомості українців, підступно заподіяної московською владою. Російський мовний експансіонізм у насильницький спосіб, я б це визначив як лінгвоцид, впродовж століть змушував український народ змінювати свій мовний код з однією ціллю — забути свої витоки, знищити історичну пам'ять, виховати рабами-манкуртами російської й радянської імперій. Справа в тому, що спосіб мислення змінюється зі зміною становища (*mens vertitur cum fortuna*). Саме цього прагне московський шовінізм.

З власного досвіду ми знаємо, що все штучне завжди гірше природного. Штучна мова завжди ущербніша за природну, бо обмежена у різноманітності слів, термінів та понять, оскільки не пройшла природного шляху розвитку у народному середовищі упродовж тисячоліть. На території сучасної Іванівської області Росії, звідки походить мій батько Кочін Василь Іванович, жили угро-фінські племена, що спілкувалися притаманною їм мовою і не розуміли московської. Московський царат впродовж декількох століть привчав угро-фінів до московської мови, вважати та називати себе руськими, що теж є вигаданим та штучним. *Qui habet aures audiendi, audiat!* (Хто має вуха, щоб слухати, хай чує!).

Повага до української мови зростатиме й міцнітиме силою знань, правдивістю інформації про її справжні витоки, шляхи історичного розвитку та перспективи.

Якщо ти не розмовляєш мовою тієї землі, на якій живеш, — ти або завойовник, або гість, або не маєш розуму!

Шарль Бернар

Мовою корінної нації в державі не розмовляють: окупанти, зрадники, гості.

Карл Маркс

Корабельні верфі Олександрівська

Завершилася у 1791 р. багатомісячна спільна збройна боротьба українців і росіян супроти турецько-кримсько-татарських спустошливих нападів, що дало змогу пересічному люду відчувати себе вільним від агресивних випадів та зайняти-

ся життєвими щоденними справами. 29 грудня 1791 р. у Яссах було заключено з Туреччиною мирний договір після завершення Четвертої російсько-турецької війни (1787 — 1791 рр.).

У мирних цілях стала використовуватись і військова спадщина. Ще під час Другої російсько-турецької війни (1735 — 1739 рр.) для ведення бойових операцій на морі, особливо для штурму Очакова і Кинбурна, були потрібні судна. Тому з Брянська була переведена до Олександрівська частина суднобудівної корабельні (верфі). Розташовувалася вона у місці, де зараз Дніпрогес і пляж. Пізніше віце-адмірал Д. М. Сенявин (1763 — 1831 рр.) поблизу острова Хортиця збудував фортецю і верф, закладення якої було спричинено також необхідністю захисту російських укріплень з боку річки-моря. Ще одна пристань для суден розташовувалася разом з Фалеєвською конторою у урочищі Кічкас. Після другої війни з Портою Отоманською у урочищі Кічкас судна будувала команда Херсонського Адміралтейства. До роботи на верф'ях залучалися місцеві мешканці. Зрозуміло, що після виходу Росії на узбережжя Азовського і Чорного морів суднобудівні верфі Олександрівська набули ще більшого значення для спуску на воду нових суден. Швидко розвивалася торгівля, яка вимагала все більше транспортних засобів.

Провідну роль у річкових перевезеннях мав Дніпро. Однак його пороги і мілини були суттєвою перешкодою для судноплавства, тому багато у чому виручав і допомагав гужовий транспорт, в першу чергу, найбільш дешевий — воловий. Потреба у транспортних засобах спричинила значний розвиток чумацького візного промислу, яким займалися переважно збіднілі селяни та колишні Запорозькі козаки. Чумаки доставляли вантажі головним чином на далекі відстані у межах Правобережної і Лівобережної України. Одним з головних занять колишніх козаків, що осіли у районі Олександрівська, окрім хліборобства і скотарства, була також і рибна ловля, яка давала значні прибутки. Однак землеробство залишалося першорядною справою для місцевих мешканців. Відомо, що жителі заготовлювали ліс для будівництва будинків та опалювання приміщень, створення гатей та інші потреби. По відлогих берегах Сухої і Мокрої Московок були розбиті просторі городи, неподалік величезні сінні покоси, а поблизу фортеці фруктовий сад.

Повернення Запорізької Задунайської Січі на Батьківщину

Слово “козак” було відомо у половецькому словнику ще в 1303 р. у значенні “сторож”, “воїн”, тобто людина, що приналежить до прикордонного населення, цієї передової варті України. Разом з войовничістю і витривалістю таке життя “на порохівій діжці” розвивало особистість і відчуття волі. Назва “козаки” застосовувалася до “здобувачів татарських” і до степового населення у басейні річки Дон, де пізніше сформується донське козацтво. На наших запорозьких землях козаки заснувалися наприкінці XV ст. Це тюркське слово “козак” первісно означало за-

няття, спосіб життя і мало деякий відтінок зневажливого ставлення до такого не-солідного проведення часу. “Ходіння у козаки” не було постійним заняттям, ним займалися час від часу, особливо змолоду. Це були промисли у “диких полях”, вдалі походи на кримських татар, “лупцювання” чабанів, купців та іншого люду, що їздив степами. Але пізніше козацтво набуло гучної воєнної слави...

Царський уряд всі роки після руйнації Запорозької Січі звертався до козаків, які переселилися на Дунай, переманював їх до Росії. У 1828 р., коли розпочалася чергова війна з Туреччиною, тодішній Кошовий отаман Задунайської Січі Йосип Михайлович Гладкий (1789 — 1866 рр.) вирішив повернутися з військом до рідних місць. Скориставшись нагодою, нападом турок на російське військо, Й. М. Гладкий приєднався із своїм загоном до російської армії. Турки помстилися, знищивши козаків, які залишилися у Задунайській Січі, зруйнували кош та розселили дунайців по різних місцях.

Задунайська Січ — організація колишніх Запорозьких козаків, що існувала у 1775 — 1828 рр. на території Османської імперії у гирлі Дунаю. Сюди після ліквідації Запорозької Січі російським царатом переселилася частина запорожців. Підпорядкувалися турецькому султану і повинні були брати участь у походах турецького війська. Не бажаючи бути силою, яку турецький султан використовує в придушенні національно-визвольної боротьби балканських народів, частина козаків ще в кінці XVIII — на початку XIX ст. переселилася з Дунаю на Кубань на землі Чорноморського козацького війська. Султанський уряд вимагав від козаків відбувати військову службу на кордоні, брати участь у походах і каральних експедиціях турецьких військ проти болгар, греків та сербів, які боролися за своє національне визволення, ще й були до того християнами. Так, 1817 р. козаки разом із турецьким військом боролися проти сербів, в 1821 р. — брали участь у придушенні визвольної боротьби у Греції. У відповідь на це 600 козаків під проводом архімандрита Філарета перепливали човнами до Одеси.

Задунайська Січ була військовою організацією, побудованою на зразок Запорозької. Її внутрішній устрій був такий самий, як і на Дніпрі. Найвищим органом була Військова Рада, яка обирала кошову старшину і в якій могли брати участь всі козаки. На чолі Січі стояв виборний Кошовий отаман, а його помічниками були суддя, писар, осавул і драгоман (перекладач). Військо мало 38 куренів з тими ж назвами, що й на Запорожжі. Внутрішнє життя Задунайського козацтва спочатку ніскільки не відрізнялося від дніпровського: рибальство, полювання й походи. Але помалу змінився склад козацтва — ставало все більше жонатих січовиків, бо з України часто прибували нові втікачі цілими родинами і записувалися до війська. Навколо Січі з'явилися села, де жили жонаті козаки, яких називали “райя”. Спочатку райя не мали жодної ваги у військових справах та порядках, але, коли їх стало дуже багато і вони почали переважати на радах, то з того вийшло для війська дуже недобре.

Турецький уряд, маючи потребу в козацькому війську, вирішив надати козакам деякі пільги, виділивши їм землю, а також певну суму грошей. А Кошовий отаман отримав такі самі права, як волоський і молдавський господарі. Незважаючи на все це і на відсутність кріпацтва, становище Задунайських козаків

під владою султанської Туреччини було тяжким. Вони не мали права на власну кінноту і артилерію.

Тим часом, готуючись до нової війни з турками, російський уряд через заслану до козацьких сіл до райя свою агентуру та через коменданта Ізмаїла генерала Тучкова постійно закликали задунайських козаків перейти на російський бік, пообіцявши козакам, які на це пристануть, всілякі ласки та пільги. *Non bene pro toto libertas venditur auro* (Ганебно продавати свободу за золото). На чергових виборах якийсь Улас із райї виступив з такою промовою: “Годі вже запорожцям верховодити! Багато вже вони становили кошових, — гайда, поставимо і ми, мужики, свого, от хоч би й кума мого, Платнирівського Курінного отамана Йосипа Гладкого!”. Райя перемогли на Раді, і Й. Гладкого обрано кошовим. Щоб старі козаки-запорожці не заважали, Й. Гладкий відразу постарався, щоб Курінними отаманами було обрано молодих козаків з райї. Таки добре попрацювала російська агентура серед козаків. Старі запорожці, які були виховані на традиціях Запорозької Січі, добре розумілися на політиці Росії та ставленні її до козацтва, а тому не мали наміру повертатися під російську зверхність. *Raro senex mutat sententiam* (Літня людина рідко змінює (свою) думку). Але райя — ті, що не дуже давно полишили свій рідний край, — не могли так скоро забути його і призвичаїтись до нового життя. Вони повірили московським обіцянкам ласки і всяких пільг, то й заманулося їм якнайшвидше повернутися у рідний край. З таких був і сам Й. Гладкий.

Тим часом розпочалася чергова Шоста російсько-турецька війна (1828 — 1829 рр.). Кошовий отаман Й. Гладкий забрав січову церкву, всі клейноди, документи та скарби і з частиною війська 18 травня 1828 р. перейшов на російський бік. При цьому частину війська залишив туркам у Силістрі, а також у дельті Дунаю залишив беззахисними жінок з дітьми, які, ховаючись від різних нападів в очередах, були приречені “лицарями” Й. Гладкого на явну загибель. Відтак цей перехід треба розглядати як повернення козацького Коша в межі Російської імперії. Подія, що сталася, поклала край Задунайській Січі і водночас наразила на смертельну небезпеку українське населення, що залишилося в Подунав’ї. Вжиті за наказом турецького султана заходи мали жахливі наслідки для райї та козаків. На Січ було послане турецьке військо. Воно вчинило погром усього населення Добруджі, яке було під захистом Задунайської січі. Сама ж Січ була повністю зруйнована і після того вже не відродилася. Райя втратили істинний запорозький козацький дух та сумління. Найгірша хвороба — хворіти духом. Кошовий з курінними отаманами тільки їм відомим шляхом провели московське військо через Дунай. За цю операцію Кошовий отаман Запорозької Задунайської Січі отримав звання полковника, а згодом — генерал-майора. Його і всіх старшин, що були з ним, нагороджено Георгіївськими хрестами, а рядових козаків постригли і перетворили на звичайних солдатів. Така була плата за зраду. За зраду, перш за все, самих себе, козацької вольниці, незалежності України та її майбутнього. *Ab uno crimine disce omnes* (По одному злочину суди про всі інші).

Як символічно і тривожно перегукуються події сивої давнини й сьогодення. На які тільки витівки та хитрощі, провокації та заборони, пропонування пільг та вигід не пускається сучасна Росія, щоб заманити у свою пастку, знов поневолити

український народ та окупувати Україну. Всі ті ж методи та способи. Історія повторюється, тільки сучасні українські можновладці не роблять належних висновків. Недобрим словом згадували козаки, що залишилися у турецькому полоні, Й. Гладкого. Та й ті козаки, що було пішли з ним, потроху почали вертатися на Дунай, тікаючи від “московської ласки” та “пільг”, проклинаючи свого кошового за втрату Січі. І досі в Добруджі живуть нащадки задунайських запорожців, а з ними живе й неслава Й. Гладкого. *Simulatum nihil diuturnum* (Облуда не довготривала).

В наш час Президент України В. А. Ющенко підпав під вплив кумів (непотизм), з чого не вийшло нічого доброго та корисного для народу й держави. На будь-яких виборах кандидати в депутати обіцяють будь-що, навіть створити рай в Україні. Тільки не кажуть для кого. Звісно для себе, а електорат думає, що для всього народу. Одні нахабно завжди брешуть, а інші плекають надію, як дурень “думкою багатіє”. *Terminus nullus falso est* (Брехня не має меж). Наступного дня після виборів депутат й глянути не бажає у бік отого електорату, що його обрав. Всі обіцянки, гасла, програми кандидатів у депутати та політичних партій миттєво відкидаються й забуваються, а можновладці у депутатських кріслах негайно переходять до розв’язання проблем власних кишень. Тому я в котре кажу: будь-яка влада є безперервною змовою проти власного народу — джерела влади. Політики та депутати ігнорують не обіцянки, дані народу, а навіть сакраментальні програмні принципи діяльності партії заради ситуативних особистих політичних вигід та приватного зиску. Українські соціалісти і комуністи об’єдналися з олігархами та капіталістами (Партія регіонів) у одну політичну фракцію більшості у Верховній Раді (2006 р.), бо своя білизна та гроші важливіші за Статути та Програми партій. Поєднання назв цих партій відтворює сумнозвісну з комуністично-радянських часів аббревіатуру КПРС (Комуністи, Партія Регіонів, Соціалісти), що є символічним, і нам відомо у який соціально-економічний тупик завела ця сила народи СРСР. Висловлюючись фігурально можна стверджувати, що комуністи і соціалісти поміняли “Капітал” К. Маркса на капітал українських олігархів. Вождь світового пролетаріату В. І. Ленін від такої ганьби перевернувся у мавзолеї.

Верховна Рада України перетворилася на клуб олігархів-мультимільйонерів. В ній немає робітників, селян, інженерів, вчителів, лікарів, вчених. Звісно капіталісти у парламенті не будуть займатися проблемами пересічних громадян України. Тільки в українському політикумі у Верховній Раді могли онуки Ілліча (В. Леніна) — комуністи побрататися та стати дітьми В. Януковича, який очолює Партію регіонів (найбагатшої української буржуазії). Голова Соціалістичної партії України О. О. Мороз кинув напризволяще своїх побратимів з Помаранчевої революції — Блок Юлії Тимошенко та “Нашу Україну” заради посади Голови Верховної Ради України, об’єднавшись з “запеклими ворогами” депутатами-капіталістами “Партії регіонів”. Зрада вона скрізь зрада і в Україні теж, і у будь-які часи. *Qualis avis, talis cantus* (Який птах, такий спів).

Згодом російський царат дозволив сформувати бутафорське Азовське козацьке військо з задунайців, яке очолив генерал-майор Йосип Михайлович Гладкий, козак Платнирівського куреня, останній Кошовий отаман Запорозької Задунайської Січі. Так козаки-задунайці поклали початок невеликому, так званому Азовському війську, яке проіснувало до 1860 р. Це була царська ласка, а потім було приєднане до Чорноморського війська та переселено на Кубань. Сам Йосип Михайлович Гладкий прожив останні свої роки на запорозькій землі у м. Олександрівську на Покровській вулиці (тепер вулиця Свердлова) у власному будинку неподалік від вулиці 1-ої Московської (тепер вулиця Кірова). Влітку 1866 р. Й. М. Гладкий поїхав на Катеринославський ярмарок і там заразився холерою. Помер 5 липня 1866 р. Наступного дня померла і його дружина, що опікувалася хворим. Поховано їх на стародавньому козацькому Пилипівському кладовищі в м. Олександрівську (тепер м. Запоріжжя), яке територіально було розташоване за орієнтирами сучасного м. Запоріжжя між вулицями Дзержинського, Жуковського, Червоногвардійською та Леппіка. Тоді це була територія на певній відстані від міста, околиця, але не така вже й далека.

Могила останнього Кошового отамана Запорозької Задунайської Січі Й. М. Гладкого

Певним чином переплелись події, пов'язані з похованням та могилою Йосипа Михайловича Гладкого з моїм життям, а точніше з місцем мого мешкання. Десь у 1959 — 1960 рр. між будинками № 55 та № 57 по вулиці Жуковського розпочали будівництво гуртожитку для студентів Запорізького педагогічного інституту (зараз Запорізький національний університет). Я повинен зауважити, що з жовтня 1957 р. мої батьки і я мешкали у будинку № 55 по вулиці Жуковського, а майданчик поміж будинками № 55 та № 57 слугував нам місцем для наших дитячих ігор та інших пустощів. З боку вулиці майданчик був огорожений парканом. З нас, дітлахів, ніхто й гадки не мав, що цей доволі рівний майданчик є частиною стародавнього козацького Пилипівського кладовища. Так розпорядилася доля, що саме у межах цього майданчика був похований генерал-майор, останній Кошовий отаман війська Запорозького Задунайської Січі Йосип Михайлович Гладкий, але будь-яких залишків або натяків на його могилу на поверхні не було. При ритті котловану була виявлена плита розмірами приблизно 2,5 x 1,3 м, з білого каменю (мармуру), на одній з поверхонь якого був викарбований об'ємний хрест. То був камінь, яким була закрита могила Й. М. Гладкого. Довго цей величезний надгробний камінь лежав під парканом, який слугував огорожею будівельного

майданчика, з боку будинку № 55 по вул. Жуковського. Вікна нашої квартири (№ 15) виходили на будівництво і я мав змогу бачити щоденно цей надгробний камінь протягом багатьох місяців. Далі куди він подівся, мені не відомо. Люди щось говорили поміж собою, висували здогади, але точно з чиєї могили цей камінь ніхто не знав. Радянська влада та комуністична преса з цього приводу ніяких пояснень не давала. Я так розумів, що комуністичному режиму були небезпечні могили ватажків Запорозької Січі, режим боявся оновлення спогадів серед населення України про вільну Січ, про самостійну й незалежну Козацьку Християнську республіку, а такі постаті як Й. М. Гладкий нагадували. Мимоволі виникали думки та мрії про незалежну самостійну Україну не у складі Радянського Союзу.

Я згадую себе дитиною, але вже школярем, який дещо вже знав, бо вчився я добре, перед величезною мапою Радянського Союзу. Я дивився на мапу й про себе міркував, а якщо розвалиться Радянський Союз, куди подінуться мільйони людей, які поїхали на будівлі “комунізму” зі своєї Батьківщини, неньки України. Як вони будуть повертатися. Я знав, що мільйони українців, ці найбільш працюючі та розумні люди у всьому Союзі, свого часу роз’їхалися по всій країні. Мене вже тоді турбувала проблема повернення українців до рідних домівок. Недарма Колиму називали Хохолма. Чому мене, дитину, відвідували ці крамольні, з погляду влади, думки, — розпад СРСР, повернення з усіх усюд синів та дочок України, я й зараз собі не можу дати ради та відповісти. Може це був інсайт, осяяння. А може у мою дитячу голову вищий Розум вкладав розумні думки, немовби підказуючи — ні, ще не вмерла Україна, ще не вечір, Україна буде незалежною, вільною державою, народ якої ще здивує світ своїми досягненнями: духовно багатим та матеріально заможним життям.

А події буденного життя перебігали своєю чергою. На місці могили побудували гуртожиток (зараз у цьому п’ятиповерховому будинку розташований 6-ий навчальний корпус Запорізького національного університету), багато років потому на клумбі, що під вікнами моєї квартири, на бетонній основі встановили пам’ятну дошку, присвячену Й. М. Гладкому, а вже за часів незалежної держави України вшанували козака Платнірівського куреня, останнього Кошового отамана Запорозької Задунайської Січі, генерал-майора Йосипа Михайловича Гладкого, гранітним пам’ятником, який складається з надгробної плити, на ній гранітна тумба з написом і над нею гранітний хрест з перекладинкою. Пам’ятник збудовано за зразком первісного, встановленого на могилі Й. М. Гладкого. Збереглися світлини зовнішнього вигляду надгробного пам’ятника. А тому я стверджую, що могила Й. М. Гладкого не збереглася, була зруйнована будівельниками, перепоховання праху не було. Таким чином, перед будинком № 55 по вул. Жуковського (саме під вікнами моєї квартири) стоїть пам’ятник Й. М. Гладкому, а його могили тут немає. Я вважаю, що це важливий історичний факт. В деяких виданнях вже пишуть, що у цьому місці розташована могила Й. М. Гладкого, я ж заперечую цьому, оскільки був особистим свідком вище описаної події.

Вічна пам’ять Запорозькому козацтву та нашим великим, героїчним, непереможним предкам. *Vel optima nomina non appellando fiunt mala* (Навіть найславніші імена забуваються, якщо їх не згадувати).

Лихоліття

Але повернемося до часів минулих. В 1794 р. хмари сарани спустошили Таврійські степи, величезне лихо трапилося з мешканцями посаду Олександрівськ, селами, слободами та хуторами навколо. Разом з живою природою гинули й люди. Сарана спроможна летіти 12 годин без зупину, її велика куліга (зграя) з'їдає 10 тонн усякої зелені за добу. До того ж страшна посуха, що тривала дванадцять “саранових” років, перетворила квітучий край біля Дніпровських порогів на пустелю. У ці роки у церковних записах зареєстровано небувалу кількість смертей. Вмирили люди не тільки від голоду, але й від невиліковних у той час хвороб: віспи, кору, “родимця”. Навкруги майже не було спеціалістів, лікарів, спроможних допомогти хворим.

Цікаво, що саме у цей тяжкий час, саме корінні мешканці — Запорозькі козаки — правили посадом Олександрівським. Очолював перший міський заклад — Ратушу — Запорозький козак Марко Вусатий, який був у той час бургомістром. Це була освічена людина, яка знала грамоту та вміла рахувати, раніше він обирався ратманом Ратуші, що вказує на його високі здібності та авторитет, який мав серед місцевого населення. З 1795 р. розпочався на Запорожжі голодомор: врожай минулих років з'їли, новий — з-за засухи та сарани — загинув. Тому у перебігу розпочатого у цьому році загального перепису населення вже недорахувалися багатьох мешканців. За ревізійним переписом у Олександрівському посаді було занотовано 78 дворів та 395 осіб. Більшість населення — це були українці, зараховані до класу хліборобів, які обрали для поселення околиці міста — Карантинку і правий берег Сухої Московки (Олександрівська слобідка, перейменована пізніше у Вознесенку, саме тут мешкали мої родинні попередники). Цим хліборобам, які утворили одну громаду, було відмежовано майже 10 тисяч десятин землі (1 десятина — 1,09 га).

Але, як кажуть, лихо одне не ходить. І у наступні роки до всіх інших нещасть олександрівцям додалася ще епідемія сибірки. Отже, з 1794 р. Олександрівськ потрапив до пори “лихоліття”: одинадцять років на цій землі панував голод з вірними прислужниками господинею Посухою і жахливим “військом” сарани. Крім того, у 1794 р. на квітучий козацький край навалилося ще одне нещастя. Шкіра людей несподівано стала вкриватися сверблячими пухирями, які містили мутну кров'янисту рідину. На місці пухиря, що лопнув, залишалася темно-червона кірка, а потім струп чорного кольору. Хворих ставало все більше і більше, і вже невдовзі епідемія заповонила Олександрівськ і найближчі села, слободи і хутори. Це розпочала свій хід по придніпровському краю сибірка, яку у народі називали “моровою”. Для того, щоб перекрити шлях заразному началу, уздовж Дніпровської лінії фортець було виставлено спеціальний кордон, який охороняв Полтавський легкокінний полк. Але що могли зробити прості солдати, окрім як не пускати людей через кордон, якщо не було кваліфікованої лікарської медичної допомоги? А ще до того, як захворіли люди, розпочалася масова загибель худоби. Уявіть собі спустошені поля, на яких лютували куліги (зграї) сарани, трупи тварин на господарських горо-

дах та шляхах, вмираючих від голоду та хвороб місцевих мешканців, — і ви зрозумієте весь жах положення моїх предків. Саме в цей час, наприкінці 90-х років XVIII ст. (1797 р.) за архівними даними, які мною знайдені, до Олександрівського посаду прибула Матрона Федорівна Палієнко з сином Іваном, вдова померлого мешканця міста Кременчука Катеринославського козака Михайла Палієнка. Більш докладно далі, але це вже інша життєва історія з численними родичами.

Ці роки тяжких випробувань співпали з суттєвими змінами у внутрішньополітичному устрої Російської імперії. У 1796 р. на престол вступив імператор Павел. Фанатично відданий військовій справі, він запровадив в армії порядки за прусським взірцем, а от інші його розпорядження були хаотичні і не свідчили про нову систему управління державою. Жорсткого переслідування зазнавали всі, кого імператор навіть тільки підозрював у пагубному вільнодумстві. За незначні приводи, вже не кажучи про обвинувачених у бунті, він засилав до Сибіру, часто відправляв до в'язниці невинних людей. Правління Павла тому отримало назву — “царство страху”. Це фатальна ознака, рокова мітка, я б ще сказав — прокляття Росії, можновладці якої іманентно протягом віків прагнули управляти народами за допомогою жорстокого насилля, масових вбивств, що, на моє переконання, є генетичним проявом азійської ментальності. Ментальність росіян є прямим доказом (крім інших) їх генетичного походження від татаро-монголів, які різнилися видатною жорстокістю. Перекидаючи місточок у сьогодення, я питаю себе: “А чи не йдемо ми зараз до такого стану в Україні через 200 років потому? Тоді був початок XIX ст., зараз XXI”. Влада Президента Л. Д. Кучми біля будинку центральної виборчої комісії (ЦВК) у Києві у ніч з 25 на 26 жовтня 2004 р. миттєво збудувала височенний паркан. Відгороджується від народу — джерела влади, тому що боїться, який напередодні вимогливо спитав, щодо сумнівної її діяльності. Тепер треба чекати мурів на вулицях Банковій, Грушевського, Інститутській та інших. В світовій історії вдосталь прикладів з будівництвом мурів, які принципово нічого не змінили, але показали справжні прагнення влади. Китайці у давнину, починаючи з IV — III ст. до Різдва Христового, розпочали будувати Велику китайську стіну протяжністю біля 5 тисяч км, щоб відгородитися від кочових народів, яка в наш час перетворилася у туристичний об'єкт. Східні німці (НДР, держава, якої вже нема) разом з СРСР у Берліні побудували Велику німецьку стіну, відгородившись від західноєвропейської цивілізації, яку через десятиліття розібрали на друзки та об'єднали дві німецькі держави в одну. Мури — справа тимчасова і за ними не сховаєшся. Тому українським можновладцям та капіталістам я видам наступну сентенцію — все ми знаємо про минулий вік, але не знаємо, чим кінчиться ваш. Люди! Придивляйтеся! Прискіпливо придивляйтеся до діючої влади. Завжди пам'ятайте: будь-яка влада — це безперервна змова проти народу. Не вірте владі, вона завжди бреше.

В цей час у XVIII — XIX ст. Західна Європа все більше схилялася до демократичного устрою держав і влади. У Англії ще в XIII ст. прийняли акт “Про права людини”, коли ще не існувало навіть Московського князівства. Російська монархія була настільки не розвинена інтелектуально, що твориме насилля видавалося їй за право. Традиція керувати та впливати за допомогою насилля, репресій, забо-

рон та погроз виявилася настільки живучою у Росії, що й у XXI ст. є основним важелем панування влади над суспільством. Тому породження сталінізму є надбанням не тільки більшовизму, а всієї попередньої російської історії. В Росії завжди пахло порохом, бунтом, терором та кров'ю, тоді як у Франції по-більшості гарними парфумами. Треба зауважити, що прояв свавілля завжди згубний для суспільства: як у випадку, коли воно використовується у злочинних цілях, так і у випадку, коли до нього вдаються з “шляхетних” намірів. Насилля над особистістю, масовий характер насилля у його крайніх, найбільш жорстоких формах — одвічне прокляття Росії. Саме з цієї причини люди іншої ментальності, виховання і культури не можуть збагнути Росію. Особа, що вихована на зразках демократії, пріоритеті прав людини, громадянського суспільства, людяності та поваги до особистості не можуть зрозуміти імперське російське дикунство. І в цьому немає ніякої утаємниченості, загадковості або містики, але дехто з русофілів намагається це подати у вигляді “загадкової російської душі”. Насправді це є відверта азіатчина, невігластво, генетична схильність до насильства, нетерпимість, намагання найменшу суперечку вирішувати за допомогою бійки та зброї. Найбільш яскравим та демонстративним зовнішнім проявом вад російського генотипу (угро-фіно-татаро-монгольського) у поведінково-психологічній царині є найбільш тривале, у порівнянні з Європою, збереження дуелянства (фр. duel, від лат. duellum — війна), як найбільш безглузлого, кривавого, часто з каліцтвом та смертю, способу з'ясування стосунків між чоловіками. Українське козацтво не мало таких звичаїв, що доводить суттєву психологічну та духовно-ментальну відмінність двох різних народів. Це теж є доказом, що український і російський народи вийшли з різних “колисок”.

Пересічний люд Олександрівська, його слобід та околиць, а якщо розмірковувати ширше, то і всієї України, на початку XIX ст. опинився поміж двох вогнищ: з одного боку — стихійні лиха та епідемії, з другого — жорстка караюча рука божевільного імператора. Як же ж пережили мої прадіди цей складний час? Місцеві мешканці продовжували, як звично, заробляти собі на життя. Наприклад, в урочищі Кічкас була заснована Дніпровська верф для будівництва каботажних суден, призначених для прибережного плавання, для торгових відносин дніпровських міст та селищ. Ця тимчасова верф називалася “Царська пристань”, звідси транспортували ліс, сіль та провіант. Багато корисного для мешканців у ліквідації голодомору зробив бургомістр Олександрівська, Запорозький козак Марко Вусатий. Ми не перестаємо дивуватися мужності і милосердю наших пращурів. Адже у 1797 р. як самостійний заклад виникла богадільня. Називалася вона “шпиталь”, у ній було зареєстровано “безрідних та бездомних” 14 осіб обої статі у віці від 55 до 80 років. З останніх сил і можливостей допомагали нужденним місцеві мешканці. А попереду було ще сім голодних і холодних років. Non est ad magna ascensus facilis (Не легко піднятися до великих справ). Вся Новоросійська губернія більше десятиліття страждала від неврожаїв і сарани, окрім цього була обтяжена натуральною та грошовою повинністю. З 1797 по 1806 рік мешканці окрім подушного оподаткування та громадських повинностей сплачували: на утримання мостів і перевозів, будівництво казарм, лазаретів, конюшень та комендантських управлінь; за заготівлю дров для армії; “натуральні повинності”

— за поставку фур, волів, кінних возів і “погоничів”; і на прикінець “міліційного” війська і етапну повинність.

Є в історичній стрічці, яка розгорталася у просторі-часі, роки у минулому, які відбиваються у нинішньому, немовби у дзеркалі, повторюючи і нагадуючи ситуацію сьогодення. Вимальовуючи історичний портрет побутової повсякденної життєдіяльності, способу життя мешканців Олександрівська та його околиць, наших не таких вже й далеких предків, ми мимоволі, скрізь товщу років, вловили дихання і звучання давніх подій, які відчуваються нами сьогодні і більш того деякі з них повторюються. Нагадаємо, що в Олександрівську лютував голодомор, незліченні зграї сарани нищили посіви, не припинявся падіж худоби. Люті зими, а літом — посуха мордували й без того злидений люд. Позбувшись надій на краще, на легшення свого існування, люд став хвилюватися і влаштовувати великі соціальні безладдя. Однією з найбільш поширених форм протестів проти злиденного існування та насилля з боку влади стали втечі з обжитих місць. Вони були настільки масовими, як у теперішні часи (біля семи мільйонів українців з 1991 р. залишили Україну й подалися по світах), що отримали назву — “паломництва”. Існували дві відомі, десятиліттями топтані, дороги — “за Дунай і до Черноморії”. Зараз, на початку XXI ст. до економічно розвинених країн Західної Європи, Сполучених Штатів Америки та Канади.

Хто знає, від чого ті нечасті події за нашими людськими вимірами часу, коли зустрічаються два століття (XVIII і XIX ст.), а в наш час XX і XXI ст., виявляються доленосними і часто змінюють шлях розвитку країн і народів, звертає іноді у такий незнаний бік, що нащадки тільки дивуються, куди це нас занесло. Та якщо нам відомо, куди занесло наших пращурів у XIX і XX ст., то ще невідомо, куди доля (а точніше, злочинна влада) занесе нас та Україну в цілому. Для нас усі події ще попереду, у майбутньому. Але майбутнє ми робимо сьогодні, то не будемо ледарями, дамо відсіч антинародній владі.

В той час російський царат дурив народ, давав обіцянки і не виконував, точнісінько так, як це робив уряд В. Януковича з 2006 року. Не везло козакам під час царювання Павла. Обіцяв відновити козацьку організацію, та не зробив, бо помер у 1800 р., а якщо б був живий, то те ж не зробив би, бо імперія і Козацька демократична республіка не сумісні. Царський уряд часто “спекулював” обіцянками про відновлення козацтва, спираючись на мрії козаків. Особливо підтримувалися чутки про відновлення козацтва, коли набиралися нові козацькі полки. Місцева адміністрація теж подавала надії населенню Новоросії на відновлення козацького устрою, знищення податків, рекрутського набору тощо, але потім все залишалось як було. Безумовно, довго не може тривати ніякий обман, і все таємне рано або пізно стає явним і зрозумілим народу. Точнісінько так поводить себе й сучасна влада. Обіцянки, обіцянки і ще раз обіцянки. А ви не обіцяйте, а виконуйте. В теперішній час народ вже настільки зневірився, що будь-які обіцянки викликають тільки криву посмішку. Як-то кажуть: докерувалися! Мрії залишалися мріями, а довірливе населення Новоросії, залишившись без своїх годувальників, які були у війську, все більше і більше бідніло. Крім того, ви пам’ятаєте, на запорозьких землях спричинилося страшне десятиліття: літом сарана знищувала по-

сів, а після лютих снігових зим, весною — спустошливі повені. Люди вмирали від цинги, і це в Україні, епідемії натуральної віспи забирали тисячі життів, щодо худоби та коней, то вони дохли від невідомих тоді захворювань. Астрономічні ціни на хліб, сіно і паливо укидали пересічний люд у відчай. Подібні процеси відбуваються в Україні й зараз, на початку XXI ст. — народ вмирає, смертність перевищує народжуваність, ціни щотижня зростають, населення все біднішає, окрім купки можновладців та олігархів.

Отже, пішов тридцятий рік існування Олександрівська (з 1770 р.). “Воєнний” час для Олександрівська скінчився, посад готувався до нового “цивільного” життя. Олександрівськ на початку XIX ст. був глухим містечком, де ще тільки зароджувалося майбутнє, і більше нагадував село. Місцеве населення до 1801 р. зовсім перестало займатися хліборобством. У тутешніх місцях було дуже багато диких тварин, птиці, а у Дніпрі та інших річках — риби. Тому посадські люди в основному займалися мисливством, до цього призвичаївся люд з околиць, слобід, навколишніх сіл та хуторів. У снігові зими дичина сама підходила до містечка і полювали на неї навіть по городах. Мешканці слободи Вознесенка займалися риболовлюю і цим жили. У 1801 р. вже не було фортеці і батальйонної школи. Здавалося, що життя зовсім зупинилося у маленькому містечку і історичні події стали оминати його осторонь. Однак насправді вийшло все не так як гадалося. *Nihil semper suo statu manet* (Ніщо не залишається в тому самому стані).

Реформи в державі

З початком перетворень у Російській імперії відбулося нове адміністративне розділення Новоросійської губернії на три частини: Катеринославську, до якої належав Олександрівськ, Миколаївську і Таврійську. Поки що мирне життя було у повному розпалі, і у зв'язку із скасуванням Олександрівської фортеці на перший план стали виходити цивільні справи. Життя олександрівців, вознесенців, карантинців, повне тягарів і втрат, йшло своєю чергою, але поки вони боролися з епідеміями, поголовним падінням худоби, билися за врожай з сараною, яка його зжирала, у вікна мирних мешканців вже заглядувала нова війна з Францією. У 1805 р. відбулася битва при Аустерліці з французькою армією, на території Австрії, але вже у 1802 р. грізне дихання війни відчувалося у Російській імперії. Отже, імперія перебувала на порозі нових воєнних подій, котрі ніяк не могли не відбитися на стані мирного населення і Олександрівська, і тисяч міст, містечок, сіл і селищ Російської держави.

Одним із завдань царя Олександра I (1777 — 1825 рр.) та його уряду було виховання законослухняних громадян, для чого зміцнювалися правоохоронні органи. І навіть у такому глухому містечку як Олександрівськ у 1803 р. з'явилася поліція. До цього часу її функції було покладено на міську Ратушу. Перші чотири роки правління царя Олександра I Благословенного були насичені корисними перетвореннями. Приймалися найбільш серйозні заходи до викорінення зловжи-

вань, де б вони не помічалися. На освіту як найважливішу для держави справу зверталася особлива увага: відкривалися інститути, гімназії, повітові та приходські школи. Значно був покращений стан духовенства, що сприяло просвітництву народу. У найближчому до Олександрівська селі Вознесенці було збудовано у 1827 р. нову церкву, населення якого складало найбільший прихід Духовного Правління. На превеликий жаль, ця церква у селі Вознесенка під час німецько-радянської війни (1941 — 1945 рр.) була висаджена у повітря (на початку жовтня у 1943 р.) відступаючими військами Вермахту. Певним сумним чином моя доля переплелася з цією церквою, а точніше з тим, що від неї залишилося — руїнами. Я часто до самої смерті 31 травня 1959 р. моєї бабусі Палієнко (Олещенко у дівочтві) Домни Прокопівни (народилася 5 березня 1886 р.) гостював у Вознесенці (уже в той час була у межах міста Запоріжжя) у неї, яка мешкала неподалік зруйнованої церкви на вулиці Пропелерній, буд. 16. Я, коли ще був дитиною, у 50-ті роки ХХ ст., бігав з іншими дітлахами дивитись на руїни церкви. Руїни церкви були на відстані приблизно 250 м від помешкання моєї бабусі. Сум, жах і незрозуміла тривога навертали на мене, коли я наближався до руїн. Від церкви до трамвайної лінії, а це декілька сот метрів, простягалася старовинне Вознесенське кладовище, яке було знищено у 60 — 70 рр. ХХ ст. при забудові Центрального бульвару. Перепоховання не проводилися, а тому будівельні майданчики були всипані черепами, кістками, волоссям, — людськими залишками наших пращурів. *Manifestum non eget probatione* (Очевидне не потребує доказу).

Багато уваги приділяло духовенство освіченості пастви, боролася і за здоров'я ближніх. Так, під час епідемії вони умовляли місцеве населення щодо обов'язковості щеплень. Здавалося, що благодатне життя настало при царі Олександрі I Благословенному. Справи в середині країни налагоджувалися, але на зовнішньополітичній арені Російська держава втягувалася у нову війну, яка спалахнула у 1805 р. і не обіцяла нічого доброго мир'янам: олександрівцям, вознесенцям та іншому пересічному люду.

Всі реформи у державі були зупинені на півдорозі, державні перетворення виявилися фікцією. Навіть у перше десятиліття правління Олександра I, коли ще були потужні прогресивні віяння, у глибинці, на місцях, не відчувалося ніяких істотних змін у кращу або гіршу сторону. Олександрівськ, околиці, слободи, села і хутори жили своїм власним провінційним життям, занадто далеким від столичного. Пройде деякий час і у 1806 р. Олександрівськ стане повітовим містом. Але наступав тривожний 1805 р., коли спалахнула війна з Францією. Розбещені керівники держав, які постійно інтригували та вели розбещений, порочний спосіб життя, вершили долі “темних” народних мас і своїх держав, діяли іноді як заманеться. Найхитрішим і найгарнішим з “греків” називав імператора Олександра I французький імператор Наполеон I (коротишка, зростом 151 см). “Грек” мовою інтриганів з палаців називали двостатевих істот. Та й сам Бонапарт, як стверджують деякі історики, теж був “грецької національності”. З тих часів мало що у владі змінилося, і сьогоднішні можновладці мало чим різняться поведінкою від імператорів. Історики твердять, що під кінець життя Олександр I впав у релігійний містицизм, і деякі припускають, що він не помер у 1825 р. у місті Таганрозі, а подався

у монахи і жив до 1864 р. у місті Томську під ім'ям старця Федора Кузьмича. Це можливо вважати за легенду. Але коли за радянських часів, у 1926 р. відкрили гробницю Олександра І, то вона виявилася пустою.

Новим у державному устрої Російської імперії стало створення “військових поселень” за задумом військового міністра з 1808 р., а з 1810 р. Голови департаменту військових справ Державної ради Російської імперії, графа, генерала від артилерії Олексія Андрійовича Аракчеєва (1769 — 1834 рр.). Мета створення цих поселень, в основному у нижній течії Дніпра, полягала у тім, щоб легко без зайвих витрат поповнювати армію підготовленими солдатами. Однак устрій таких поселень на берегах Дніпра коштував занадто дорого, а поселенці, одночасно займаючись і службою, і землеробством, так і не змогли стати спеціалістами ані у солдатському, ані у селянському ремеслі. Крім того, страшенно жорстоке управління, підпорядкування дріб'язковим правилам і обтяжливому нагляду, озлоблювали людей і призводили до постійних народних хвилювань, відкритого безладдя та бунтам. Розпочалися масові втечі селян. З військових поселень бігли всі, хто не витримував “аракчеївщини”, а мешканці розташованих поблизу військових поселень міст і посадів, побоюючись втратити вільне життя і стати аракчеївськими маріонетками, теж старалися залишити обжиті місця.

В цей час олександрівці та вознесенці хоч і побоювалися бути підім'ятими державною “машиною”, однак серед них знаходилося небагато таких, хто бажав залишити рідні краї. З'являлися й новоприбульці — селяни-утікачі. Вони будували хати, які на половину були вкопані у землю, а половина була з хмизу над землею обмазаного глиною та вкрита комишем або соломною. Вікна у більшості були маленькі, без рам, вмаяють два-три зелених скельця у стінку — ото і вікна. До війни з французами великих дерев'яних будинків у місті Олександрівську було не більше 30, та й ті були у панів та купців. Освітлення описаних домівок було занадто простим: у заможних — лойові (сальні) свічки, а у всіх інших — каганці (плошки). Тому поселян Карантинки, Слободки і Вознесенки ще довго дражнили “каганцями”. 2 серпня 1811 р. місту Олександрівську і його повіту був присвоєний герб: “у верхньому зеленому полі хрестом поставлені дві рушниці з багнетами; у нижньому малиновому полі — чорний лук з трьома стрілами, повернутими вниз”.

І знов війна

Війна і мир... Як часто бувають неподільними ці два стани суспільства в житті держав і народів. Поки на одному краї землі утрішня тиша порушується лише пташиним гомоном, на іншому — “співають” гармати. Але з тих пір, як Росія була втягнута у війну з Наполеоном І, битви, неначе блукаючі вогні у лісі, швидко наближалися до кордонів Російської імперії. І от, як це не парадоксально, імператор Олександр І, бажаючи зберегти мир, втягнув країну у вир багатолітніх війн, причому воював з державами, з якими раніше не бажав сваритися. Але хто дійсно не бажав війни, так це ті, що все життя ходили за плугом, ремісничили або

торгували. Незважаючи на роки лихоліття та військових потрясінь, пересічний люд працював і множився. У Олександрівську населення збільшилося настільки, що 5 травня 1806 р. він набув статус повітового міста, відкрилася нова сторінка його історії. В цей час тут мешкало майже 900 осіб та був 141 двір. Розпочинають роботу нові заклади і посадовці: канцелярія городничого, повітовий суд і скарбниця, дворянська опіка, нижній земський суд, введені нові посади — повітового стряпчого, землеміра, лікаря з двома учнями при ньому та бабкою-повитухою. Дерев'яних будівель було мало, всього три цегляних. Через те пожежі, при геть погано влаштованій протипожежній охороні, були нерідким стихійним лихом.

Як відмічалось у перепису, що був проведений напередодні перетворення посаду Олександрівська у повітове місто, всі мешканці — православного віросповідання. Однак у 1806 р. Архієпископ Катеринославський, Херсонський і Таврійський — Платон відзначав, що у хуторах війська Чорноморського, які на відстані у 80 верст від церков, молитов не знають не тільки молоді, але й літні козаки-запорожці. Тому повітовому духовнику через Консисторію ставили у обов'язок по неділях, святкових днях і особливо у Великий Піст вчити паству молитвам. Люди жили просто, не мудрствували, насолоджуючись кожною хвилиною існування. Треба зауважити, що до другої половини XIX ст. в Олександрівську, його слободах і околицях не відчувалося помітного руху, властивого місту. Це його очікувало ще попереду. Прибував народ і у село Вознесенку, будувалися хати, відбувалися весілля, народжувались діти. Словом, все йшло заведеним життєвим порядком.

Взаємні уподобання Олександра I і Наполеона I у 1808 р. призвели до найбільшого зближення й держав, і як наслідок розділ Європи на сфери впливу, і війни Росії з Швецією. Формальним приводом до війни виявилася відмова Швеції приєднатися до континентальної блокади Англії. За наказом імператора російська армія після тривалих і тяжких боїв витиснула шведське військо з Фінляндії, яка була приєднана у 1809 р. до Росії. Прийняття Олександром I наполеонівської ідеї “континентальної блокади” Англії та її запровадження на практиці завдавало великої шкоди торгівлі: скоротилося вивезення вітчизняної сировини, яку, головним чином, імпортували англійці. Занепад торгівлі сприяв зменшенню державних прибутків. Російська скарбниця не мала достатнього золотого запасу і випускала масу асигнацій і цим знецінювала їх: курс впав до того, що паперовий карбованець коштував не більше срібного четвертака. Зрозуміло, що у таких економічних умовах трудно було виживати простому люду, тим більше обтяженого державними податками. Однією з громадських повинностей олександрівців, його слобод та околиць був рекрутський набір, значення якого посилювалося нескінченними війнами російського царату. Таким чином, перспективою політичного життя держави і населення на найближчі роки була війна з її негараздами, яка закінчилася сумнівно славнозвісними подіями 1812 р.

Неначе пелена закривала політичне бачення російського імператора під час його “приятелювання” з Наполеоном I. Він не бачив (або не бажав) віроломства хитрого француза, який поступово підбирався до Росії і всіляко відволікав Олександра I локальними європейськими війнами. І тільки за два роки до вторгнення французької армії у Російську імперію ця удавана дружба розпалася, і імператор

Олександр І зрозумів увесь сенс “ігор” свого псевдосоюзника. Але великі “ігрища” маленького імператора поки ще не торкнулися маленьких життєвих проблем та й самого життя українського народу, зокрема, Олександрівська, його посаду, околиць, слобід, сіл та хуторів навколо. Мешканці були зайняті своїми буденними справами. Обивательські будні заповнювалися щоденними турботами від купівлі палива, їжі, сільськогосподарських робіт, догляду за свійськими тваринами до насадження саду з шовковичних дерев.

Треба зазначити, що у м. Запоріжжі навіть до 50-х років ХХ ст. у багатьох дворах та на вулицях росло багато шовковиць. У дворі, де пройшло моє дитинство та раннє отрочтво до 12 років (вулиця Червоногвардійська, 28, стара частина м. Запоріжжя) росло дві величезні шовковиці висотою понад 10 м, одна з чорними ягодами, біля нашої квартири, а друга — з білими ягодами, посеред двору. З початком реконструкції міста, нової забудови (60-ті роки ХХ ст.) більша частина шовковичних дерев була знищена. На місті нашого будинку (треба сказати, що було знесено весь квартал будинків від площі Радянської до вул. Червоногвардійської і зараз тут сквер) розташована легка будівля піцерії з виносними столами для відвідувачів. Були знищені й вікові два шовковичних дерева, з якими пов'язані мої перші 12 років життя. Знищення дерев, які росли ще досить довго після руйнування старих будинків, для мене є символічним, почався новий відлік часу. Так воно й сталося, незалежна самостійна Україна, розвиток капіталізму. Все старе йде на злам, будується нова країна, оновлюється народ, його свідомість, цінності. Мабуть, таким чином відбувається поступова еволюційна трансформація.

На нашому кварталі, який обмежувався площею Радянською, пр. Леніна, вулицями Червоногвардійською та Дзержинського, тільки на останній залишилися два багатопверхові житлові будинки, збудовані у 50-ті — 60-ті роки ХХ ст., вище нашого старого помешкання ближче до поверхівок моїм двоюрідним братом Юрієм Олексійовичем Сухомлиновим (1948 — 1999 рр.) на початку 90-х років ХХ ст. був побудований одноповерховий будинок ресторану “Старий Олександрівськ” з літнім майданчиком, огороженим муром з гранітного каміння. Але він не довго тут хазяйнував. Перебуваючи на відпочинку у м. Ялта у Юрія спричинився геморагічний інсульт мозку і 14 липня 1999 р. на 51-му році він помер. Похований на Першотравневому цвинтарі. В цьому ж ресторані відбулися поминки. Одразу я якось і не усвідомлював до кінця глибини втрати, смерті брата. Тільки з часом до мене стало доходити це невиправне горе. Чому так сталося? Він доволі успішний бізнесмен, на злеті загинув. Я став гадати: може це якась кара за побудований не на тому, не на належному місці ресторан. Може було потурбоване будівництвом щось мені не відоме, що залишили нам у спадщину наші предки — Запорозькі козаки? Відповіді я не мав, але ще й досі через роки непокоюсь. Дуже невдало склалася доля рідної сестри Юрія (моєї двоюрідної сестри) Тетяни Сухомлинової-Шошиної, яка померла навесні 2010 р. Але це вже інша історія, інша доля і про неї може колись, не зараз. Несподівана смерть Юрія надихнула мене на історичні пошуки. І ось що з'ясувалося. На тому місці, де тепер ресторан у 1894 р. Яків Павлович Новицький (1847—1925 рр.) побудував оселю по вул. Олександрівській

(пізніше — Рози Люксембург, тепер — Дзержинського), 55, у якому прожив до свого останнього дня (19 травня 1925 р.).

У своїй оселі жила чудова, цікава і дуже скромна людина. Кожного дня в один і той же час, хоч годинники звіряй, Яків Павлович йшов цією вулицею на службу до повітової управи — у свій рідний відділ народної освіти, і в один і той же час повертався додому, де його завжди чекали велика родина, обід і неодмінне, з люлькою в зубах, відвідання маленьких невтомних улюбленців, що невгамонно гуділи біля вуликів, розташованих тут же, на подвір'ї. Далі відбувався короткий, з годину сон, і закінчувалася доба довгим, до перших, а то й других півнів, сидінням господаря за письмовим столом. Коли він лягав спати, ніхто не бачив і не знав. Сусіди, поглядаючи на вітальні доброзичливі облоти курця грізними комахами, дивувалися, як це його бджоли не жалять, адже вони взагалі диму не терплять, а про тютюн і казати годі. Що ж до постійного пізнього вогника у вікні його кабінету, сусіди все ж таки дізналися, що він вечорами дуже багато пише і тому світового дня йому не вистачає.

Цікаво було хоч якийсь час побути поряд з ним. Скільки нового невідомого почуєш від Якова Павловича. Як добре він знав історію кожного куточка запорозького краю, а в місті — майже кожного будинку! Завжди виявлялася його витончена тактовність та ввічливість до будь-якої людини, незалежно від її соціального становища. Бува минає Яків Павлович знайомі домівки зі старими людьми на лавках чи стільцях, звичайно, зі взаємними вітаннями та поклонами, і чуєш, як здоганяють його вголос, але не гучно, бо не для нього, а для Бога, сказані відверті слова щирого визнання: “О, людина! Завжди поздоровкається, та ще й перший. Хоч і знатний, не нам рівня”. “Одне слово — дворянин. Кажуть, не простий, а права рука повітового дворянського предводителя графа Канкринна”. “Дворяни, як і всі ми, теж різні бувають: те катує, а інше співчуває, жаліє нашого темного брата. Бо сам освічений, вчений”. Своїм учням він казав — у житті трьох речей треба уникати: ненависті, заздрості і зневаги (*Tria vitanda sunt: odium, invidia, contemptus*).

Знали б усі добрі люди, якою важкою працею набував він початкову, а потім і середню освіту, як, не маючи матеріальних статків навчатись в університеті, самотужки долав науку і тільки завдяки завзятій самотійності вийшов на її передовий рубіж, був обраний Українською Академією наук член-кореспондентом. Перебуваючи в селі Аулах, спадковій садибі матері Єлизавети Петрівни (у дівочтві Мартиненко), нині Криничанського району Дніпропетровської області, — саме тут почув розповіді старих людей про героїчну запорозьку давнину, що визначило подальшу долю Якова. Молоду людину, ще підлітка, охопила мрія пройти легендарними шляхами, посидіти біля вогнища з нащадками січовиків, записати з їхніх уст казки й думи, легенди й пісні, перекази й повір'я — усе, що містить в собі багатовіковий досвід предків, без чого немислимі ні справжня людська історія, ні духовне здоров'я нації.

Здійснення бажань вимагало наполегливого навчання. В 1860 р. Яків, якому минуло 13 років поступив на навчання до Олександрівського повітового училища і закінчив його. На превеликий жаль, проводити освіту через матеріальні умови (смерть батька Павла Івановича, 1809 — 1864 рр.) Яків не міг. Залишилася

надія тільки на самоосвіту. Терпеливо й самовіддано він студював книжки видатних вчених — дослідників природи, філологів, етнографів, літературознавців, істориків і письменників. *Libri amici, libri magistri* (Книжки — друзі, книжки — вчителі). Тоді ж відбулося неоціненне знайомство Якова Павловича з відомим педагогом, організатором народної освіти в Україні, бароном Миколою Олександровичем Корфом, який на той час відав в Олександрівському повіті шкільними справами. Наближення до М. О. Корфа стало вирішальним у виборі Я. П. Новицьким учительської професії, який сприяв його призначенню у 1868 р. вчителем Вознесенської сільської школи, надихнув його пристрастю до наукових досліджень, педагогічних експериментів. Про цей період біографії Я. П. Новицького мені писати особливо приємно, бо вчителюючи у Вознесенській сільській школі ця видатна людина навчала й моїх предків по материнській лінії.

В цей час Я. П. Новицький захоплюється педагогічною та методологічною літературою, вивчає праці К. Д. Ушинського (1824 — 1871 рр.), М. І. Пирогова (1810 — 1881 рр.), П. Г. Редькіна і звичайно ж, самого М. О. Корфа, наслідує найпередовіші погляди на освіту й виховання, уводить в навчальний процес, здійснює експедиції з учнями у природу, збирання й оформлення колекцій рослин, комах, тварин, мінералів, археологічних знахідок. За його словами, у часи "... екскурсій на Дніпро і острів Хортицю довелося зібрати немало спиртових препаратів риб і гадів, колекцію яєць всяких комах і зільник". Наприкінці третього року роботи Я. П. Новицького у Вознесенській школі було зроблено 20 опудал звірів і птахів, під час розкопок знайдено чимало черепів, які використовувалися на уроках історії. З'явилась і колекція мінералів.

Перші спроби друкувати зібраний фольклорно-історико-етнографічний матеріал Я. П. Новицький розпочав у 70-ті роки XIX ст. у збірнику М. П. Драгоманова (1841 — 1895 рр.) "Малорусские народные предания и рассказы", який вийшов у світ в 1876 р. Майже третину збірника склали матеріали Яківа Павловича — казки, перекази, оповідання про запорожців. Одразу ж після цієї публікації Я. П. Новицький отримав наступне повідомлення: "Милостивый государь Яков Павлович! Юго-Западный Отдел Императорского Русского Географического Общества в собрании своем 23 января 1876 года избрал Вас в число своих Действительных членов...". Так Яків Павлович Новицький у віці 29 років став академіком. *Nomo faber* (Людина — творець).

Та на жаль, не довгою була радість перших успіхів. З боку російського царату в 70-ті роки XIX ст. з новою силою розпочався черговий етап утисків української національної культури, включаючи мову. Ті вчителі, які викладали українською мовою, знайомили учнів зі славним історичним минулим свого народу, прищеплювали любов до рідної землі, рано чи пізно потрапляли до "чорного" списку неблагонадійних. Серед них опинився й Я. П. Новицький. Замість того, щоб відвдувати уроки, вивчати для розповсюдження корисний досвід обдарованого, творчо-ініціативного вчителя-новатора, шкільний інспектор Лободовський вчинив на його квартирі обшук, вилучив усі десять авторських примірників згаданої збірки М. П. Драгоманова і зшиток з фольклорно-етнографічними та літературними записами. Через три тижні наказом із губернії Я. П. Новицького було звіль-

нено з посади з позбавленням права шкільного викладання "... за распространение в народе украинофильских тенденций". Якщо зробити стислий висновок і сформулювати визначення описаних подій, то це буде виглядати наступним чином — прояв перманентної політики великодержавного російського шовінізму. Після жовтня 1917 р. вже більшовики-ленінці продовжували та удосконалювали цю політику, яка врешті досягла свого апогею у масових репресіях та фізичному винищенні українського народу.

Часті подорожі по всій території Олександрівського повіту й за його межами давали Якову Павловичу добрі знання сіл, річок, балок, старих шляхів, могил, курганів, а у постійному спілкуванні з багатьма селянами, особливо з літніми людьми, він здобував цікаву й дуже цінну історично-фольклорно-етнографічну інформацію. До своїх наукових пошуків і археологічних розкопок він активно залучав учителів, учнів старших класів семінарії, гімназій. Деякі з них унаслідували від нього любов до історії, стали відомими дослідниками, видатними вченими. Можна багато писати про різноманітну і суспільно-корисну діяльність Яківа Павловича Новицького, а якщо коротко сказати — Homo sancta (Свята людина). Це саме про нього писав Т. Г. Шевченко "... славні прадіди великі...".

В роки німецько-радянської війни (1941 — 1945 рр.) будинок Я. П. Новицького був зруйнований. Тривалий час це місце було не займаним. Я мешкав поряд, у декількох десятках метрів по вул. Червоногвардійській (раніше, до встановлення радянської влади вул. Ливарна), буд. 28, це на одному кварталі. Щодня я ходив до школи повз руїни будинку Я. П. Новицького. За будинком колись до самої Соборної вулиці (нині проспект Леніна) простягалось подвір'я садиби Новицьких. На ньому й досі стоїть ледь не єдиний живий свідок життя колишніх мешканців садиби — столітній дуб, один з трьох дубків, про які зворушливо пише у своїх нотатках Яків Павлович. В наш час над цією рослиною міцної козацької породи нависла жорстока небезпека: її з усіх боків оточив кам'яний мур ресторану, збудованого моїм братом Юрієм. То чи не в цьому причина його несподіваної смерті? Своєчасно сказане й написане (див. газету "Запорізька Січ" від 13.10.1993 р.) слово на захист дуба, який не тільки пережив усі негаразди ХХ ст., а ще й зберіг природну красу і довгий час ніс би ще живу пам'ять про славетного запорожця, на жаль, не було почуте міською владою. Доля історичного дерева, раритету запорозького краю владою була віддана у недобрі руки гендлярів горілкою. Загубили святе місце і розплата не забарилася. І тому тепер можна лише пофантазувати, якою доцільною здавалася б ідея оголосити заповідним дуб Я. П. Новицького (1847 — 1925 рр.), щоб надати екскурсантам, туристам Запоріжжя можливість зупинитись на якісь хвилини біля дуба і послухати цікаву розповідь про видатного українського етнографа, історика, фольклориста, археолога, природознавця і педагога, котрий довгий час жив саме на цьому місці, а його справи, чисельні праці зробили вагомий внесок в українську й світову науку і культуру. Quod bonum felix faustum fortunatumque sit! (Нехай це буде добрим, успішним і вдалим!).

Сучасна влада за хабарі (а Юрій розповідав мені, у який спосіб він отримав цю ділянку) віддасть нашу історію у приватні руки, які оточать національну святиню ресторанно-алкогольним побутом. За віруваннями давніх, кожне місце має

свого генія-покровителя (*Nullus enim locus sine genio est!*). Цей вираз приписують римському вченому-граматику Сервію. У народних віруваннях геніїв часто уявляли у вигляді змії. Тому треба пильно зберігати те, що залишили нам у спадок наші славетні попередники. Розум, якщо він є, завжди і у всьому звертається за допомогою до пам'яті. Покопирсайтесь у своїх думках, і ви знайдете в них тільки минуле і майбутнє. Про сьогодні ми майже не думаємо, а якщо й думаємо, то з надією, що воно підкаже нам, як найоптимальніше улаштувати майбутнє. Ми ніколи не обмежуємо себе сьогоднішнім днем: сучасне й минуле лише засоби, єдина ціль — майбутнє. Ось і виходить, що ми ніколи не живемо, а лише розраховуємо жити і, покладаючи надію на щастя, так ніколи його й не набуваємо. Люди посереднього розуму живуть у такому тотальному нерозумінні суєтності людського життя, що опиняються у неймовірному здивуванні, коли їм розтлумачують про безглуздість у гонитві за багатством та зовнішніми шанами. То навіщо ганьбити “Славних прадідів великих”.

Але повернемося на початок ХІХ ст. Як і чим жили наші прадіди? В Олександрівську, селі Вознесенці, слободах продовжував формуватися контингент мешканців, з'являлися все нові прибульці. Хоч до відміни кріпосного права (1861 р.) було ще півстоліття, однак вже існував Закон про вільних хліборобів (1803 р.), за яким землевласники мали право звільняти своїх кріпаків та забезпечувати землю у власність на певних умовах.

Не дивлячись на неприховане дихання війни, вона ще була “за горами”, на чужій території. Але у черговий рекрутський набір 1809 р. олександрівці повинні були представити трьох солдатів. Але, як звично, зміни у верховних сферах лише через деякий час відбиваються на нижніх прошарках населення. За два роки до початку Вітчизняної французько-російської війни 1812 р. у провінції ще не відбувалося помітного руху у бік мілітаризації, обивателі були зайняті поточними справами.

Протистояння двох великих держав — Росії і Франції — досягало апогею. Приховуючи свої військові приготування, обидві ворогуючі сторони обвинувачували одна одну у бажанні зіпсувати дружбу та порушити мир. Причини неминучої війни між Росією та Францією полягали у глибокій протилежності намагань французької і російської політики. Наполеон І бажав світового володарювання і підпорядкування Росії його планам. Олександр І не тільки не вважав можливим підкорення французькому імператору, але й сам бажав впливати на європейські справи. Францією володів потужний завойовницький запал. Росією — відчуття національної гордості та сили. Франція бажала панувати над Росією, Росія — рівності з Францією. Боротьба титанів була неминучою, і обидві сторони мали до неї достатні приводи. *Qualis ratio, tales et actiones sunt* (Який розум, такі і вчинки). Військово-політичні протиріччя між Росією та Францією все-таки більше відчувалися при дворах царюючих осіб і не відбивалися на житті провінційних міст, слобід, сіл та хуторів України.

Війна 1812 р. збентежила всю Російську імперію, піднімаючи людей на боротьбу з ворогом. Війна з французами на декілька років поглинула сили й розум обивателів, більш мілкі, поточні справи відійшли на другий план. Імператор

Олександр І звернувся до народу з Маніфестом. По всій імперії відбулися масові рекрутські набори — по два рекрути з сотні душ. Не оминув цей обов'язок олександрівців і вознесенців. Екіпірування рекрутів відбувалося за казенний кошт. Громада забезпечувала солдата мундиром, онучами, парою чобіт, рукавицями, двома сорочками і провіантом, що коштувало 124 карбованці. Таким чином, олександрівці, за можливістю, брали участь у створенні народного ополчення та у формуванні регулярної армії. *Ne quid nimis!* (Нічого понад міру!).

Повернення до мирного життя

Треба зазначити, що військові дії практично не зачепили територію України. Однак, безперечно, Україна, і, зокрема, Новоросія виконали тоді свою функцію продовольчого і фуражного постачання армії. Новоросія слугувала постачальником “гарматного м'яса”, виконуючи постійно рекрутські набори та сплачуючи податки у казну.

Аналізуючи далеку й близьку історію, сьогодення, приходиш до висновку, що протягом століть Україна була тою “дійною коровою”, яка постійно забезпечувала потреби спочатку російського царату, а потім більшовицького Радянського Союзу, у всьому потрібному для задоволення мілітаристських амбіцій можновладців. Це й німецько-радянська війна 1941 — 1945 рр., це афганська авантюрна війна (1979 — 1989 рр.) радянської імперії. Треба дякувати Богу, що, нарешті, Україна відокремилася у 1991 р. від Радянської імперії і наш народ не бере участі у війні з 1994 р. на боці Росії проти чеченського народу, який веде національно-визвольну боротьбу проти московських поневолювачів. Ця війна триває й досі у 2011 р. і буде тривати завжди. Визвольна війна чеченського народу еквівалентна збройній боротьбі Української Повстанської Армії (УПА) у Західній Україні, яка тривала до кінця 50-х років ХХ ст.

Але вже у 1813 р. пік напруги, навколовоєнного неспокою та безладу в українських землях минув і мої пращури знову зажили більш спокійним життям обивателів та хліборобів. Їх турботи стали торкатися повсякденних справ родини, сільських робіт, сплати податків тощо. Як виявляється з документів, не всі олександрівці та мешканці слобід і околиць, сіл та хуторів в той час дотримувалися, як кажуть, здорового способу життя. П'янство і тоді було лихом суспільства. І не тільки чоловіки зловживали хмільним зіллям, траплялося, що й жінки прикладалися до горілки до нестями. *Plures crapula quam gladius (perdidit)* — пияцтво губить більше людей, ніж меч.

Одним з провідних видів діяльності олександрівців була торгівля. Треба сказати, що у ті часи більш строго ставилися до дотримання ієрархії соціального стану. Міщанам, не зарахованим до купецтва, була заборонена торгівля деякими товарами, які мали право продавати тільки купці. Іноді серед мешканців Олександрівська та навколишніх сіл траплялися сварки та бійки, які розглядалися у поліції та суді, якщо люди не домовлялися та не вирішували свої претензії і образи

полюбовно. Як бачимо, життя вирувало і мало чим різнилося від сьогодення в площині стосунків мешканців з державою та поміж собою. Так у розмаїтті минуло п'ятдесят років з часу початку будівництва Олександрівської фортеці. *Praeteritum tempus numquam revertitur* (Минулий час ніколи не повертається).

Повітове містечко

Олександрівськ та увесь запорозький край розвивався занадто повільно: якщо у 1804 р. у посаді нараховувалося 387 дворів і 2 тисячі мешканців, то у 1861 р. у 470 будинках мешкало 3819 осіб, у тому числі 1949 чоловіків і 1870 жінок. За соціальним складом населення розподілялося наступним чином: 301 особа дворянського походження, 421 — купецького, 21 — духовного; 1807 міщан, 677 державних селян, 33 тимчасовозобов'язаних селян, 15 колишніх дворових людей, 184 колишніх військовослужбовців, 189 відставних нижніх чинів, солдат та членів їх родин, 23 колоніста, 148 інших осіб. Навколо Олександрівська приміські села Вознесенка і Верхня Хортиця. Іноземні переселенці, головним чином вихідці зі Східної Пруссії, утворили декілька колоній. За річкою Мокрою Московкою розташувалася, межуючи з містом, німецька менонітська колонія Шенвізе — Прекрасний луг (тепер територія автозаводу “Комунар”), заснована в 1795 р., де мешкало 293 людини. Біля Кічкаської переправи у 1790 р. утворилися три німецькі менонітські колонії — Кічкас, Ейнлаге і Кронсвейде, у 1861 р. в них було 266 людей. В 1789 р. до урочища Хортиця прибули 288 німецьких менонітських родин та заснували тут вісім поселень. Потім — з кінця XVIII ст. до середини XIX ст. — за Хортицею, на правому березі Дніпра, виникло ще 11 німецьких колоній.

Перейменування форштадта (фортеці) у посад (селище) Олександрівський у 1785 р. мало що змінило, майбутнє місто являло собою велике село, у якому у 1788 р. було всього 5 чоботарів, 6 кравців, 8 ткачів, дві кузні і один фельдшер. Як бачимо, у наявності виражена недостатність мастерового люду. Саме з цього важливим фактором у господарському розвитку Олександрівського посаду, слобід, сіл та хуторів, всього прилеглого району стала поява в ньому німецьких колоній, адже загальноновизнано, що німці — народ практичний, хазяйновитий, вмільний та діловий. То були німці-меноніти. На своїй батьківщині вони зазнавали утисків, тому що відмовлялися, за релігійними переконаннями, від військової служби. Менонітам за вірою заборонялася не тільки участь у війнах, але навіть подання скарг до суду.

Заклик імператриці Катерини II, який запрошував німців на проживання до Росії, з'явився 12 квітня 1763 р. Переселенцям пропонувалися надто вигідні умови. Декілька німецьких родин з'явилося на пустих землях вже восени 1763 р. До речі, був серед них і прапрадід засновника заповідника “Асканія-Нова” Ф. Е. Фальц-Фейна. Німецькі родини відмінно прижилися на новій батьківщині, багато у чому досягнув успіху. Треба зауважити, що найбільш розвинене сільське

господарство, на високому технічному рівні, було у тих українських селах, в тому числі й Вознесенці, де мешкали мої пращури, які знаходилися поряд з німецькими. Адже землеробство — одвічне джерело життя і справжнє захоплення німців, а агрономія запорозького краю багато чим зобов'язана саме їм. Відновлюючи справедливість, одвічним зобов'язанням нащадків, ми не можемо, принаймні, не визнати вагомий внесок запорозьких німців у розвиток нашого краю.

Розбудовувалися села й хутори навколо Олександрівська. В 1795 р. у зв'язку з будівництвом церкви село Нешкрєбівку перейменували в село Вознесенка. А у 1806 р. Олександрівську присвоїли статус міста. В 1793 р. солдати, які відслужили строк військової служби у фортеці, створили на березі річки Мокра Московка, поблизу селища Карантинки Солдатську слобідку. У 1798 р. з ліквідацією “за непотрібністю” Олександрівської фортеці відставні солдати тут же біля річки утворили Московську слобідку.

На початку ХІХ ст. прискорюється розвиток товарно-грошових відносин. У м. Олександрівську, слободах, навколишніх селах, зокрема у селі Вознесенці, поряд з землеробством більшої частини населення починають розвиватися ремесла та промисли. У 49 будинках і хатах ремісники з підмайстер'ями виготовляли одяг, взуття, дерев'яний посуд, плели з лози і рогами, виконували різноманітні столярні роботи тощо. Мої діди поряд з землеробством займалися виконанням столярних замовлень жителів, виготовляли віконні рами, двері, стільці тощо. Жінки на саморобних верстатах ткали з конопель та льону полотно, килими для підлоги та настінні, займалися вишивкою. У м. Олександрівську з'являються промислові підприємства мануфактурного типу. На початку ХІХ ст. тут діяли казенна галетна та суконна фабрики, де працювало більше 100 робітників. Пізніше один за одним виникають три цегляні заводи. Крім того, у селі Хортиця (село Верхня Хортиця, зараз увійшло до складу м. Запоріжжя) підприємці Вальман і Лепп збудували та ввели у дію завод з виробництва сільськогосподарських машин.

Розвивалася торгівля. На квітневій, червневій та жовтневій щорічних ярмарках, де торгували вовною, зерном, предметами побутового вжитку, продавали товарів на суму 160 — 200 тисяч карбованців. Працювало 25 магазинів, лавок та винних погребів. Торгівлю у м. Олександрівську, слободах, селах та хуторах здійснювали 2 купці другої і 88 третьої гільдії, а також мілкі гендлярі та селяни. Таким чином, торгувати було чим: худоба, риба, вироби місцевих кустарних промислів і, звичайно, зерно. Вниз по Дніпру була можливість відправляти вантажі, а у верх плавати заважали пороги. На Олександрівській пристані, яка належала місту, судна вантажилися хлібом для відправлення до Херсона. Пристань також слугує складом будівельної деревини. В 1857 р. відбувся якісний стрибок: “Російське товариство пароплавства і торгівлі” відкрило ще один причал, а по Славутичу до моря стали ходити пароплави англійського виробництва “Братець” і “Сестриця”, але тільки у денний час. Олександрівську передбачалось вигідне майбутнє як місту, від якого починається низове пароплавство по Дніпру. Але це передбачення мало здійснитися за умови, якщо через місто пройде велика залізниця. Царський уряд, після марних спроб боротися з порогами (їх висаджували у повітря, будували обвідні канали), вже до кінця 40-х років ХІХ ст. прийшов до висновку, що без

залізниці не обійтися. В 1852 р. харківський губернатор видав дозвіл на концесію з будівництва залізничної гілки Харків-Феодосія через Олександрівськ. Але обмаль коштів, а потім Кримська війна на довгі роки загальмували будівництво. Таким чином, до кінця 50-х років XIX ст. м. Олександрівськ залишалося все тим же маленьким провінційним містечком, що і чверть століття тому.

Незважаючи на те, що м. Олександрівськ було повітовим містом, до кінця 50-х років XIX ст. він залишався одним з незначних у Катеринославській губернії. З кам'яних (цегляних) тут було тільки три адміністративні будівлі, в'язниця та продовольчий склад, інші 469 будівель були дерев'яні та глинобитні. Функціонували три постійні двори, трактир, кінна поштова станція. Чотири безіменних міських вулиці не мали твердого покриття та освітлення, у негоду втопали у багнюці. Відсутність водопроводу і каналізації сприяли розповсюдженню інфекційних хвороб, особливо холери, черевного тифу, дизентерії. На кваліфіковану медичну допомогу населення розраховувати не могло — у місті діяла тільки невелика лікарня на 25 ліжок, яка обслуговувала військовий гарнізон. Не дивно, що смертність, особливо серед дітей, багато років перевищувала народжуваність. Так, у 1853 — 1857 рр. померло 1895 людей (головним чином дітей), а народилося — 1224. Проводячи порівняння, треба сказати, що в Україні в цілому наприкінці XX — початку XXI ст. теж утворилася аналогічна ситуація — вмирає людей більше, ніж народжується, але причини цього явища дещо інші.

Поява перших навчальних закладів у м. Олександрівську відноситься до 70-х років XVIII ст. У 1773 р. у фортеці була створена гарнізонна школа, в 1798 р. перетворена у початкове народне училище звичайного типу. Поступово розширюючись, воно з 1808 р. стало повітовим і проіснувало до 1880 р. У 20-ті роки XIX ст. відкрилося приходське училище, а у 50-х роках — ще одна початкова школа і приватний пансіон благородних дівиць. У всіх начальних закладах міста у 1861/1862 навчальному році працювало дев'ять вчителів і навчалось 113 дітей обох статей.

Я. П. Новицький — вчитель школи села Вознесенки організовує перші екскурсії з вивчення Запорозького краю у 1869 р. Попереду, у 1875 — 1905 рр., відбувається збирання нашим земляком Я. П. Новицьким на території теперішніх Дніпропетровської і Запорізької областей легенд і розповідей мудрих літніх людей, які найближче стояли до останнього покоління козаків Запорозької Січі. Вони були онуками і правнуками, які успадкували козацьке уявлення про світ — своєрідний світогляд і світосприйняття, народну, сувору, але справедливу моральність. *Fidem qui perdit, perdere ultra nil potest* (Хто втрачає чесність, той не може вже більше нічого втратити).

Предтеча індустріального майбутнього

Розвиток капіталістичних відносин у другій половині XIX ст., особливо у сільському господарстві, вимагав нових машин, знарядь обробки землі та вирощеного врожаю. Це сприяло розвитку сільськогосподарського машинобудування як

у самому м. Олександрівську, так і у прилеглих до нього німецьких колоніях, які з часом увійшли до його складу. В 1863 р. німецький підприємець Я. П. Копп відкрив у колонії Шенвізі (Прекрасний луг) майстерні з виробництва соломорізок та металевих деталей до повітряних млинів. Незабаром майстерні перетворилися у завод сільськогосподарських машин, який випускав жатки, молотарки, буккери, плуги та інші сільськогосподарські знаряддя. У 70-х роках XIX ст. у м. Олександрівську та його передмістях діяло п'ять заводів сільськогосподарського машинобудування. Місто стало одним з провідних центрів сільськогосподарського машинобудування в Україні з високою концентрацією виробництва та промислових робітників. У 1881 — 1905 рр. тут виникли десятки нових підприємств. Головним джерелом поповнення промислових робітників були селяни з багатьох губерній України і Росії, що розорилися. На виробництво йшли місцеві кустарі та ремісники, які збанкрутіли.

Розвитку міста, його передмість та навколишніх сіл, в тому числі села Вознесенки, сприяло будівництво Катеринінської залізниці. 15 листопада 1873 р. була відкрита дільниця для руху потягів Лозова — Олександрівськ з гілкою до Катеринослава (Дніпропетровська), а два роки потому — завершено будівництво залізниці до міста Севастополя. До кінця XIX ст. на південній станції (тепер — вокзал Запоріжжя-І) створені депо та залізничні майстерні з 600 робітниками. Відсутність наскрізного судноплавства по Дніпру обумовило особливу роль м. Олександрівська як першої пристані за дніпровськими порогами. Вантажі (зерно, сіль, вугілля, деревина тощо) доставлялися залізницею до м. Олександрівська, тут перевантажувалися на баржі і направлялися вниз по Дніпру до морських портів, головним чином до порту міста Одеси.

У 70-ті роки XIX ст. у м. Олександрівську отримала подальший розвиток харчова промисловість, головним чином — борошномельне виробництво — почали працювати механічні млини Классена, Бадловського, Фаста із загальним обсягом виробництва борошна на 150 тисяч карбованців на рік. В 1881 — 1900 рр. з'явилося ще 19 вальцювальних млинів, у тому числі у німецьких колоніях, розташованих у селі Хортиця та Шенвізі, — 10 млинів належали торговому дому Нібура і К°. У 1900 р. на всіх парових млинах було вироблено продукції на 2,2 млн. карбованців, а кількість робітників сягала 208 осіб. Працювали крупорушки Классена та Дика (пшоно, перлова крупа) з річним обсягом виробництва крупи на 43 тисячі карбованців, три цукеркові фабрики (цукерки та баранки на 20 тисяч карбованців), ректифікаційний та пивоварний заводи (продукція на 66,5 тисяч карбованців), а з 1862 р. — тютюнова фабрика, горілчаний та кістковомельний заводи, кінно-привідний млин, лісопильня та інші підприємства.

Розвивалася будівельна промисловість. Окрім існуючих, в 1881 — 1900 рр. у місті з'явилося ще 17 цегельних заводів (частина з них виготовляла й черепицю для покрівлі будинків), на яких налічувалося 386 робітників. У 1900 р. вони виготовили 25 млн. штук цегли і 5 млн. штук черепиці — загалом на 164 тисячі карбованців. З 1889 р. розпочав працювати лісопильний завод Мовчановського і Дика з річним виробництвом продукції на 200 тисяч карбованців. Працювали й інші виробництва: ситцюнабивна та фарбувальна фабрики, 2 друкарні, 3 миловарені

та 2 чавуноливарні заводи, а також 52 ремісничо-кустарні майстерні, в тому числі 4 екіпажні (133 робітники, обсяг виробництва — 75 тисяч карбованців), слюсарні, швацькі, взуттєві, бондарні, шорно-сідлові, шкіряні та інші. У 1904 р. в них працювало 793 ремісники. Крім того 820 людей займалися візним промислом.

На початку ХХ ст. м. Олександрівськ став помітним торговим центром на півдні України. Чотири рази на рік тут збиралися великі ярмарки, кожна з яких тривала тиждень. Торгували зерном, худобою, сільськогосподарськими машинами, різним господарським крамом. Оборот кожної ярмарки у середньому становив від 50 до 175 тисяч карбованців. У місті працювало 440 магазинів, лавок та інших торгових закладів з річним оборотом у 6,2 млн. карбованців. Загальна сума торгового обігу у місті в 1902 р. становила 20 млн. карбованців. Налічувалося три міські і сім приватних готелів, шість постійних дворів, три трактири, вісім харчевень. Наприкінці ХІХ початку ХХ століть у м. Олександрівську, та у інших промислових містах України, зростає кількість крупних фабрик і заводів, посилюється приплив іноземного капіталу, відбувається процес концентрації виробництва. Створена на початку 80-х років ХІХ ст. у м. Олександрівську машинобудівна компанія перетворилася у промислове об'єднання з 220 робітниками. В 1902 р. до складу великого загальноросійського синдикату “Продамет” увійшов Олександрівський чавунно-ливарний завод, а наступного 1903 р. до Всеросійського синдикату “Гвоздь” — Олександрівський цвяховий завод. Посилився процес розвитку банківського капіталу. Вже у 90-ті роки ХІХ ст. у м. Олександрівську діяли відділення загальноросійських Азово-Донського комерційного, Харківського і Бессарабсько-Таврійського земельних банків, міський громадський банк, позико-ощадні каси.

Будівництво другої Катеринінської залізниці, що пройшла через м. Олександрівськ та з'єднала у 1902 р. Криворізький залізничний і Донбаський вугільний басейни, а також суттєве розширення дніпровської річкової гавані та порту у гирлі річки Мокрої Московки (у теперішній час біля міського парку “Дубовий гай”) подали новий потужний поштовх розвитку міста та його економіки. У цьому порту наприкінці ХІХ початку ХХ століття працював робітником мій прадід Леонтій Іванович Палієнко (1839 — 1920 рр.) — онук Катеринославського козака Михайла Палієнка, який був тяжко поранений у бою під час Четвертої російсько-турецької війни (1787 — 1791 рр.) при штурмі 11 грудня 1790 р. фортеці Ізмаїл. Керував штурмом командир Кременчуцької дивізії генерал-аншеф О.В. Суворов (1729 — 1800 рр.). По обох залізницях рухалися вантажі з сільськогосподарськими машинами, знаряддями та інвентарем, зерном, вугіллям, залізною рудою, деревиною, худобою тощо.

Була споруджена друга залізнична станція — Олександрівськ-II (зараз — Запоріжжя-II) і при ній залізничні майстерні, на яких працювало більше 600 робітників. Вже у 90-х роках ХІХ ст. місто стає важливим пунктом найму робочої сили. У 1899 р. з 22 травня по 22 червня зареєстровано 3339 осіб, які прибули до м. Олександрівська у пошуках роботи. На ярмарковому майдані був побудований лікарсько-продовольчий пункт. Окрім цього, через місто щорічно проходили, прямуючи до Таврії і Херсонської губернії, більше 10 тисяч сільськогосподарських робітників. У 1901 — 1902 рр. 8,4 тисячі робітників залишилися мешкати у м. Олек-

сандрівську, слободах та приміських селах — Вознесенці, Хортиці і Кічкасі. До цього часу населення м. Олександрівська (без колоній Хортиця і Кічкас) становило 30,5 тисяч людей. Прибуття робочої сили у значній кількості, яка перевищувала об'єктивні потреби промисловості, дозволяли підприємцям посилювати експлуатацію робітників, зменшувати платню за працю, вести наступ на їх права. Широко практикувалося накладання різних штрафів. Взірцем найрізноманітніших штрафів слугує “Табель стягнень”, складений управлінням заводів Коппа, Леппа і Вальмана та затверджений фабричною інспекцією. Робочий день починався о 6 годині ранку і закінчувався о 18 годині, а іноді й пізніше. Умови праці у примітивно обладнаних майстернях і у ливарних цехах були вкрай тяжкими фізично і несприятливими для збереження здоров'я робітників: чадний газ, пил, висока температура повітря на робочих місцях, відсутність засобів захисту тощо. Медичне обслуговування і страхування життя робітників були відсутні. Особливо незадовільними були житлові та побутові умови. Підприємці, по суті, не забезпечували житлом робочих. Лише деінде були бараки з трьох'ярусними нарами. На робочих околицях не було води, електричного освітлення, шкіл, лікарень. Був відсутній санітарний нагляд.

Тяжкі умови праці та побуту, мізерна заробітна платня та її несвоєчасна виплата (як це мало місце у 90-х роках ХХ ст. та початку ХХІ ст. в Україні), занадто тривалий робочий день, штрафи штовхали робітників до боротьби, масових актів громадянської непокорності, страйків. Вже з кінця ХІХ ст. у м. Олександрівську виникають перші робітничі організації, проводиться масова політична агітація. Велика увага приділялася проведенню масової агітаційної політичної роботи серед селян, в тому числі й у селі Вознесенці. Треба сказати, що весь початок ХХ ст. поряд з розвитком промисловості супроводжувався боротьбою робочих за краще життя: від страйків до збройного опору та захоплення на деякий час влади. Діяльність наших попередників слугує прикладом і кличе й нас до активної боротьби з антинародним злочинним режимом вже у ХХІ ст. Треба добре розуміти, що боротьба за свої будь-які права (економічні, політичні, громадянські), не закінчується ніколи, навіть при найдемократичнішій владі, бо це закон функціонування будь-якого суспільства. То будемо гідними “Славних прадідів великих правнуки погані” (Т. Г. Шевченко).

Вже у 1910 р. практично всі 13 машинобудівних підприємств м. Олександрівська і селища Шенвізе поглинуло об'єднання А. Я. Коппа, яке стало одним з найбільших у царській Росії. Власники заводів сільськогосподарських машин та знаряддя з міст Одеси, Єлісаветграда та Олександрівська заснували з 1 січня 1913 р. акціонерне товариство “Врожай”, яке монополізувало торгівлю, мало власні контори і вело торгівлю не тільки в Україні і Росії, але й у Європі та Близькому Сході. На передодні Першої світової війни у м. Олександрівську діяло 47 заводів і фабрик (без приміських німецьких колоній, де було ще 17 великих підприємств), 40 великих і багато мілких ремісничих майстерень, 10 парових млинів.

На межі ХХ ст. у м. Олександрівську та його околицях мешкало біля 20 тисяч людей, з них 7045 — були зайняті у промисловому виробництві, 3350 — у торгівлі, 1404 — у сільському господарстві. Ці дані свідчать про суттєві зміни у соці-

альному та професійному складі населення міста. Село Вознесенка, де мешкала родина моєї матусі Кочіної (Палієнко) Валентини Андронівни, було поряд з містом і багато чого запозичувало корисного. Вплив міського життя на мешканців села Вознесенка був великим і з багатьох напрямів, в тому числі культурного піднесення та освіти.

Суттєво змінився вигляд й самого м. Олександрівська до 1900 р.: з 2584 житлових будинків третина складала цегляні, інші — з дерева та саману; більше двох третин мали залізну покрівлю, інші — черепичну, комишову і солом'яну. Тільки 20 відсотків вулиць у центрі міста були вимощені бутовим каменем, третина обсаджена декоративними деревами та чагарниками. У 1913 р. у місті було 7 майданів, 95 вулиць і провулків, нараховувалося 8,5 тис. житлових будинків, в тому числі 1200 цегляних. Виділялося декілька чотириповерхових, 9 триповерхових та 80 двоповерхових будинків. Упорядковувалася лише центральна частина міста, де поряд з будинками “батьків міста” розташовувалися банки, нотаріальні контори, 15 невеликих приватних готелів. Напередодні Першої світової війни (1914 р.) у місті мешкало 63,6 тисячі людей.

Перелік вулиць міста Олександрівська — Запоріжжя
(первісні назви і назви радянських часів)

№ з/п	Первісні назви		Назви вулиць за радянських часів
	Українські	Російські	
1.	Соборна	Соборная	проспект Леніна
2.	Олександрівська	Александровская	Дзержинського
3.	Катеринінська	Екатерининская	Горького
4.	Миколаївська	Николаевская	Артема
5.	1-ша Московська	1-я Московская	Кірова (від Майдану Волі)
6.	Базарна	Базарная	Анголенко
7.	Майдан Пушкіна	Площадь Пушкина	Майдан Волі (Свободи)
8.	Ковальська	Кузнечная	Увійшла у проспект Леніна
9.	Тюремна	Тюремная	Октябрьская (Жовтнева)
10.	Покровська	Покровская	Свердлова
11.	Благовещенська	Благовещенская	Ілліча
12.	Троїцька	Троицкая	Чекістів
13.	Дніпровська	Днепровская	Леппіка
14.	Пилипівська	Филипповская	Радянська (Советская)
15.	Ливарна	Литейная	Червоногвардійська (Красногвардейская)
16.	Слобідська	Слободская	Пролетарська
17.	Фортчна	Крепостная	Грязнова
18.	Басейна	Бассейная	Франко

У 1893 — 1904 рр. підприємці брати Лизлові проклали водопровід від річки Мокрої Московки до центра м. Олександрівська. До 1910 р. довжина водопроводу сягала біля 14 км. Вода за певну платню подавалася лише у зажиточні доми та двори у центральній частині міста. Спроба домовитися щодо очищення води та її регулярного подання споживачам виявилася невдалою. У місті не було каналізації. Функціонував лише гужовий асенізаційний транспорт. Глибина вигрібних ям сягала 30 м і нечистоти, які просякали у ґрунтові води, інфікували їх, спричиняючи інфекційні захворювання серед мешканців.

У м. Олександрівську налічувалося 143 візники, але пересування на бричках і фаєтонах було нелегким, оскільки розбиті у негоду вулиці і бруківки створювали великі труднощі для проїзду. 240 електричних і 5 гасових ліхтарів освітлювали центральні вулиці. У грудні 1910 р. будинки вельможних дворян, купців і казенні заклади отримали електричне освітлення, інші мешканці як і раніш користувалися гасовими лампами, каганцями та карбідками (винахід народних умільців). Нехитрий пристрій з двох металевих частин: одна широка у вигляді блюдця з вертикальними бортами, куди накладався карбід кальцію і наливалася вода. Це накривалося металевим стаканом, який дещо нагадував піраміду, широким знизу, що закінчувався вузьким плоским отвором для виходу ацетилену, який підпалювався сірниками, горів і освітлював приміщення. Я особисто бачив ці карбідки у моєї бабусі Палієнко Домни Прокопівни (1886 — 1959 рр.), яка мешкала у селі Вознесенці (зараз у межах міста Запоріжжя) на вул. Пропелерній, 16. У 50-ті роки ХХ ст. карбідками вже не користувалися, будинки були електрифіковані, але про всяк випадок та коли вимикали електричний струм, запалювали й карбідки.

Лікарська допомога надавалася, як і раніше, головним чином офіцерам і солдатам у військовому гарнізоні, дворянам, купцям, заможним мешканцям. На одного лікаря приходилося у середньому до 6 тисяч мешканців. При залізничній станції працювала невелика лікарня Міністерства шляхів сполучення, відкрита у 1902 р. У місті був відсутній санітарний нагляд. Вживання річкової води сприяло виникненню гострих шлунково-кишкових захворювань, в тому числі холери: 1885, 1906, 1908 і 1910 рр. Забезпечити належний догляд та лікування хворих нечисленні медичні заклади та обмаль медичних працівників були неспроможні.

Народна освіта до кінця ХІХ ст. була розвинена, але недостатньо добре. У м. Олександрівську існувало: міське трикласне училище, шість міських початкових шкіл, приватне жіноче училище типу пансіонату шляхетних дівиць, церковно-приходська школа. З вересня 1897 р. діяла жіноча прогімназія на базі жіночого приватного училища. У 1900 р. її перетворили у повну (семикласну) гімназію, у якій у 1903 р. відкрили восьмий клас, де випускниці проходили практичну підготовку до роботи “домашньої вчительки”. У 1912 р. відкрилася вчительська семінарія, а також чоловіча і ще одна жіноча гімназія. У 1913/1914 навчальному році в м. Олександрівську функціонували шість середніх навчальних закладів, 33 початкові школи, два вищих початкових училища. Всі ці навчальні заклади охоплювали 4470 учнів. Біля 40 % дітей залишалися поза школою.

Зростаюча потреба у грамотних, кваліфікованих кадрах обумовила розвиток спеціальної середньої освіти. На початку ХХ ст. у місті з'явилося торгове училище. Механіків і техніків готувало механіко-технічне училище. На початку другого десятиліття ХХ ст. у місті з'явився Народний дім (біля зупинки трамвая “Майдан Волі”), ілюзіони “Лотос”, “Модерн” і “Чари”. Працювали три невеликі бібліотеки з читальними залами і міська бібліотека ім. О. С. Пушкіна, яка обслуговувала читачів за платню, і мала, головним чином, релігійну та пригодницьку літературу. В місті працювали три невеликих театри, у яких виступали мандрівні трупи. Сквер з невеликим павільйоном “Ротонда” і два міських сади (загальною площею 3,5 десятини) були місцем відпочинку і розваг міської знаті. Влітку працював 9-гектарний сад-парк з різноманітними атракціонами. Треба сказати, що невелика частина мешканців села Вознесенка вчилася у навчальних закладах міста, відвідувала театри і сади-парки відпочинку. Діяло сім невеличких друкарень. У одній з них друкувалася з квітня 1910 р. щоденна міська газета “Новини Олександрівська”. Пізніше невеликими накладками видавалася газета “Олександрівський вісник”.

У місті та околицях розвивалася народна культура, яка проявлялася у піснях, глибоко поетичних думках, що славили героїчну боротьбу Запорозьких козаків за вільну, самостійну, соборну Україну. На людних олександрівських ярмарках кобзарі та лірники збирали навколо себе сотні людей. Особливо майстерно виконували вони думи про козацьких ватажків, їх героїчні подвиги, визвольну боротьбу, об'єднання України.

У місті та селі Вознесенці мешкали десятки майстрів прикладного мистецтва. Серед мешканців околиць міста — Карантинки і слобідки, села Вознесенки — користувалися популярністю майстри столярної справи, різьбарі по дереву. Вони прикрашали буфети натюрмортами, пейзажами, орнаментальним різьбленням, оздоблювали різьбленням вікна та двері домівок, веранди і ганки. Різьбарі виготовляли атрибути і зброю Запорозьких козаків — люльки, шаблі, пістолети тощо. Заслуженою пошаною серед населення міста та околиць користувалися каменотеси Янцевського гранітного кар'єру. Частина міських мешканців та села Вознесенки спеціалізувалися на виготовленні оздоблених орнаментом кошків, столів, стільців, крісел, етажерок. Для цього використовувалися комиш з плавнів, лоза і ситняг. На початку другого десятиліття ХХ ст. у місті відкрився невеличкий краєзнавчий музей, у якому експонувалися окремі речі побуту, одягу, зброї Запорозьких козаків та інші предмети.

Перетин шляхів

Місто Олександрівськ розташоване на перетині шляхів — по суходолу та річкових. А тому через місто проїжджало, а іноді на деякий час зупинялося, чимало відомих та поважних людей. Відвідала наш край і імператриця Катерина II. Це було демонстрацією готовності Росії до війни з Туреччиною і успіхів у освоєнні,

а точніше окупації, південних земель. Імператриця мандрувала через Новоросію до Криму. Цьому вояжу було надано надзвичайної урочистості. Вона їхала з великою свитою, у якій знаходилися і послі іноземних держав. На Дніпрі Катерина II зустрічалася з польським королем Понятовським і з австрійським імператором Йосифом II, які виїхали спеціально для побачення з нею. Ця зустріч мала винятково важливий політичний характер напередодні чергової четвертої війни з Туреччиною, яка розпочалася 12 серпня 1787 р., що сприяло укріпленню російсько-австрійського союзу. Обстановка подорожі була надто парадна: у всіх містах проїзду влаштовувалися розкішні зустрічі та святкування. У межах Новоросії, Дніпром та у Криму князь Потьомкін приготував багато ефектних декорацій: обкладував похапцем села там, де їх насправді не було, зганяючи до Дніпра народ з дальніх місць. З тих часів і пішов вираз: “Потьомкінські села”. У селі Ново-Григорівці (у районі сучасної Верхньої Хортиці) біля Канцерівської балки на узвишші Потьомкін збудував тимчасовий шляховий палац, у якому 9 травня 1787 р. влаштував для імператриці помпезний прийом.

4 червня 1820 р., подорожуючи на Кавказ повз місто Олександрівськ, проїжджав О. С. Пушкін — видатний російський поет з лікарем Є. П. Рудиковським. Він служив у Катеринославі (зараз Дніпропетровськ), у генерал-лейтенанта І. Інзова, опікуна колоністів Південного краю. Пізніше, у вересні, О. С. Пушкін згадує у листі до брата: “... Скучив, поїхав кататися Дніпром і схопив гарячку”. Травень — навіть у південних степах — небезпечний для купання в річці. А в цей час герой Вітчизняної війни 1812 р., генерал М. М. Раєвський (1771 — 1829 рр.) прямував до Кавказу. Генерала супроводжував його молодший син, з яким О. С. Пушкін товаришував ще у Петербурзі. Подорожував з ними і військовий лікар Є. П. Рудиковський. У його спогадах читаємо, як мандрівники побачили у поганенькій хаті, на дерев'яній канапі... молоду людину (це був О. С. Пушкін) — неголену, бліду, дуже схудлу. Цей молодий чоловік писав вірші. І оскільки генерал І. Інзов не заперечував, М. М. Раєвський разом з хворим О. С. Пушкіним попрямували на південь. 28 травня 1820 р. три екіпажі виїхали з Катеринослава, по Маріупольському шляху проїхали Канцерополь (зараз залізнична станція Канцерівка), село Нейсбург і підїхали до Кічкаської переправи на Дніпрі. На превеликий жаль, для нас, запоріжців, пушкінських описів цього подорожування не збереглося. Але писав генерал М. М. Раєвський: “Краєвиди незвичайної мальовничості, я мало бачив у моїй подорожі, які б міг порівняти з цими”.

Екіпажі дісталися маленького селища Кічкас, зупинилися біля переправи. Існує легенда, що тут О. С. Пушкін слухав вільнолюбні пісня сліпого кобзаря. Надвечір мандрівники вїхали у м. Олександрівськ... Подальший маршрут Раєвських і О. С. Пушкіна пролягав запорозькою землею: Павлівка, Комишуваха, Орхів, Карлівка, Кінські Роздори, Бельманка, Захарівська, Маріуполь. Подейкують, що О. С. Пушкін перебував в Україні 19 разів. Крім того, є свідчення, що він збирався писати історію Малоросії. На мапі України, яка була намальована пушкінською рукою, позначені дніпровські пороги, січі, острів Хортиця. О. С. Пушкіна хвилювало минуле мешканців “щасливих берегів”. Пам'ятаєте... Невдалий

наречений, троє його заздрісників — Рогдай, Фарлаф і Ратмир — “сядяться на коней ретивых. Вдоль берегов Днепра счастливых Летят в клубящейся пыли...”. Звернули увагу? І далі: “Днепра стал темен брег отлогий...”, “... туманы над Днепром глубоким”. Отже, саме у Києві починається, а десь у наших запорозьких місцях розвивається дія поеми “Руслан і Людмила”, яку О. С. Пушкін ледь-ледь завершив до початку свого південного заслання. І саме “в немой степи” у пошуках на полі битви захисних військових обладунків, набрів Руслан на велетенську голову. Приваблювала поета природа безкраїх степів Запорожжя. Він неначе передчував, що незабаром і сам опиниться на берегах Дніпра. І опинився. О. С. Пушкін за свої поезії був засланий монархом Олександром I в Україну, який спочатку планував заслати поета до Сибіру або на Соловецькі острови, де відбував покарання останній Кошовий отаман Запорозької (Нової) Січі Калнишевський Петро Іванович (1691 — 1803 рр.), ув’язнений у Соловецькому монастирі за наказом Катерини II (1729 — 1796 рр.). Чи виявилися щасливими для поета дніпровські береги?

У м. Запоріжжі є майдан ім. Пушкіна з встановленим йому пам’ятником. Але цього, мабуть, недостатньо. Виявляється, що ще 8 лютого 1937 р. Запорізька міська рада прийняла постанову: “Присвоїти шляху від вулиці Ентузіастів до старого міста, яким прямував О. С. Пушкін на Кавказ, назву “Проїзд імені Пушкіна”, тоді ж було запропоновано встановити на цьому шляху меморіальні дошки. Ані першого, ані другого у 1937 р. і пізніше зроблено не було. Минуло у 1999 р. двохсотріччя з дня народження великого поета, але ця постанова не була виконана. Будемо чекати.

З 1833 по 1847 рр. населення міста Олександрівська зросло вдвічі. Але не тільки це виявляється цікавим. П’ятнадцятиріччя перед серединою XIX ст. відзначилося численністю проїжджаючих у південному напрямку. Колонізація та освоєння нового краю приваблювало дослідників, художників, письменників, артистів, чиновників, які скакали на перекладних конях за державними або особистими справами. Шляхи, верстові стовпи, станції, постійні двори — “аеропорти XIX ст.”. Повітове місто Олександрівськ нічим особливим не виділялося і у шляхових помітках видатних людей не згадується. Та й зрозуміло: трохи північніше розташовувалася передбачувана “південна Пальміра” — Катеринослав, закладений князем Потьомкіним, а ближче до моря сьогоднішні районні центри Запорізької області, які вигідно відрізнялися від м. Олександрівська, з його околицями та приміськими колоніями, селами, такими як Вознесенка, слободами тощо. В той час у м. Мелітополі мешкало майже у два рази більше людей, а м. Нікополь, завдяки зручному місцезнаходженню, у торговому відношенні був більш привабливим та презентабельним.

Тому у літописах м. Олександрівська зустрічаються лише вкрай лаконічні записи: “В 1833 р. проїжджав І. К. Айвазовський”, “В 1835 р. по дорозі у Саки до Криму проїхав М. В. Гоголь”, “В 1837 р. перебував проїздом поет В. А. Жуковський”, “В 1846 р. змінив коней В. Г. Белінський і М. С. Щепкін”, який здійснював гастрольну подорож по південних провінціях Росії, а критик

супроводжував його. Цілеспрямовано був у м. Олександрівську у 1843 р. тільки Тарас Григорович Шевченко — видатний український поет ХІХ ст. Але треба зазначити, що його цікавило не стільки місто, скільки легендарний острів Хортиця, Великий Луг та поселення лоцманів і нащадків Запорозьких козаків, які мешкали більше по слободах та у селі Вознесенці. Навіть великий український письменник М. В. Гоголь, який тільки-тільки написав “Тараса Бульбу”, не залишив чітких згадок про місце, де розгорталися події його повісті. Треба віддати шану моїм сучасникам — у січні 2007 р. на острові Хортиця розпочали зйомки художнього кінофільму “Тарас Бульба”. Великий М. В. Гоголь (до духовної кризи ще далеко), зневірений В. А. Жуковський, скорботний Т. Г. Шевченко (“Сплюндрували нашу Україну”), хворий В. Г. Белінський. Для них м. Олександрівськ — хвилина на шляху. А пам’ять залишилася.

З множини повітових містечок Олександрівськ відрізняє той факт, що до завершення ХІХ ст. він набуває слави “педагогічної Мекки”. Джерела цієї слави — у одному рядку літопису міста: “1866 рік. Виникло земство”. Славетний своїм історичним минулим, Олександрівський повіт різниться від інших тим, що на його долю випала честь створити одне з найпередовіших українських земств. Земство провело велику роботу і висунуло із своєї громади славних і самовідданих діячів у справі розвитку матеріальної і духовної культури повіту, завдяки чому Олександрівський повіт займає провідне місце у царині народної освіти. Проблемами народної освіти опікувався барон Микола Олександрович Корф. Людина освічена, енергійна і ініціативна. Він палко відстоював цю справу на земських зібраннях, з року в рік домагався збільшення асигнувань, турбувався щодо покращення методів навчання. На основі звітів про стан освіти у повіті протягом 6 років барон М. О. Корф видав 5 праць, провідною з яких є “Російська початкова школа”. Ці праці сприяли радикальному перевороту та змінам у методиці викладання. Микола Олександрович розробив схему дешевої і ефективної початкової народної школи: навчання розраховано на три роки, всі дисципліни викладає один учитель. Разом з М. О. Корфом працював видатний діяч земства Д. Г. Гнедін. У земстві він виконував надважливу роботу з привертання уваги до школи як піклувальників і громадськості, так і самих селян. Зусилля цих діячів на ниві освіти не пропали марно. Їх сучасники дивувалися “густоті” народних шкіл, які за кількістю та (перш за все) благоустроєм не поступалися закладам давніх великих повітів. В 1874 р. відкрита повітова лікарня на 75 ліжок.

В 1876 р. м. Олександрівськ відвідав видатний російський поет Микола Олексійович Некрасов (1821 — 1877 рр.). У 1877 — 1878 рр. Василь Васильович Докучаєв (1846 — 1903 рр.) досліджує та вивчає плавні у районі м. Олександрівська, який у 1888 р. підвів підсумки своїх багаторічних досліджень чорноземів Європейської Росії та сформулював основи ґрунтознавства. В 1878 р. В. Л. Веренштам проводить розкопи на острові Хортиця. В цьому ж році видатний український композитор Микола Віталійович Лисенко (1842 — 1912 рр.) відвідав острів Хортицю, набрався натхнення і написав оперу “Тарас Бульба”.

Естафета тероризму

У ці роки держава жила замахами. Серед усіх російських царів Олександр II (1818 — 1881 рр.) удостоївся 7 замахів, і лише восьмий 1 березня 1881 р. дозволив терористичній організації “Народна воля”, якою завжди пишалися більшовики-комуністи, святкувати вбивство монарха. Але, правда, недовго. Треба зазначити, що м. Олександрівськ у 1879 р. був обраний містом замаху на Олександра II на залізниці. Наприкінці жовтня 1879 р. терористи А. І. Желябов (1850 — 1881 рр.), Окладський і Тихонов приїхали до м. Олександрівська готувати замах. У м. Запоріжжі на будинку № 60 по проспекту Леніна, вивішена меморіальна (пам’ятна) дошка з цього приводу, яка дуже яскраво характеризує радянську владу з 1917 р. В. І. Ленін за власними висловлюваннями високо цінував революційно-терористичну діяльність А. І. Желябова і його групи. Тероризм ХІХ ст. мав і має своє продовження у ХХ ст. та й зараз на початку ХХІ ст. його не бракує. Логічним продовженням терористичної діяльності народовольців був жовтневий переворот 1917 р. і насильницьке захоплення влади у Російській імперії більшовиками-комуністами на чолі з провідним ідеологом, організатором і натхненником своїх маячних думок В. І. Леніним (Ульяновим). Вбивство царя Миколи II та його родини, знищення Великих князів без слідства і суду яскраво характеризує більшовицьку владу, засади та методи, на яких злочинний режим планував будувати нову державу “робітників і селян”.

Продовженням цього терору вже проти власного народу були криваві масові репресії більшовиків починаючи з 7 листопада 1917 р. Мій батько Кочін Василь Іванович (1904 року народження) служив з жовтня 1926 р. по листопад 1928 р. у Робітничо-Селянській Червоній Армії (РСЧА, по-російськи РККА) у 56 полку на посаді старшини у м. Москві. З листопада 1928 р. по березень 1930 р. служив у Об’єднаному державному політичному управлінні (ОДПУ, по-російськи ОГПУ) в 5-му відділі, співробітником доручень у м. Москві. Він багаторазово розповідав мені про розстріли “ворогів народу” на Луб’янській площі, у будинку 8, у самому центрі Москви. Пізніше це була площа ім. Ф. Дзержинського з велетенським пам’ятником у центрі площі, де він стояв на високому постаменті у повний зріст у довгополій шинелі і кашкеті. Зі своєї височини він проникливо та пильно вдивлявся у простір, відшукуючи ворогів радянської влади у тисячах людей, які проходили і не проходили повз нього. Пам’ятник Ф. Е. Дзержинському був демонтований і вивезений з площі під час горбачовської перебудови, а площа отримала первісну назву Луб’янської. Ф. Е. Дзержинський (1877 — 1926 рр.) видатний діяч Комуністичної партії і Радянської держави, 7 грудня 1917 р. за пропозицією В. І. Леніна був призначений головою Всеросійської надзвичайної комісії з боротьби з контрреволюцією, спекуляцією та саботажем (по-російськи ВЧК). За офіційною версією помер 20 липня 1926 р. від паралічу серця після виголошеної ним полум’яної промови на пленумі ЦК і ЦКК ВКП(б) спрямованої проти Л. Д. Троцького, Г. Е. Зінов’єва та інших опозиціонерів, які, насправді, висловлювали слушні думки.

Коли мені батько розповідав про радянські катівні у Москві, йому було вже більше 50 років за віком, але я відчував, що ті вже далекі за часом події бентежать батька, він не може їх позбутися. Він розповідав, що у цьому будинку № 8 було спеціальне приміщення для страт через розстріл. Нещасну людину зі зв'язаними руками і кляпом у роті, щоб не кричала, ставили під стінку, викликали відділення солдат, молодих людей, військових строкової служби, які й виконували страту. Такі розстріли відбувалися постійно, і вдень, і вночі по декілька разів на добу. Нелюдська машина страт працювала на повну потужність. Час найкривавіших в СРСР 30-х років ХХ ст. ще був попереду, але радянська каральна система набиралася досвіду.

Батько з жахом про це згадував, оскільки був безпосереднім учасником і свідком цих подій. Якою психічною травмою була постійна участь у стратах для молоді, духовно здорової людини, яка народилася і виросла у російській сільській глибинці — Іванівській області, Родніковському районі, селі Парському, вихованій у християнському середовищі на гуманних традиціях російського (угро-фінського) народу, природі середньої полоси Росії. Одягався батько у військову форму співробітників ОДПУ, мешкав у Москві у Сокольниках і діставався на роботу та з роботи трамваєм. Коли він заходив у трамвай, пасажири розходилися, звільняючи простір. Батько розповідав, що у трамваї люди ніколи не зупинялися коло нього. Мешканці Москви були так налякані червоним терором, масовими арештами громадян та стратами, що співробітник ОДПУ викликав в них панічний жах і ототожнювався з особистою небезпекою. Звісно, що після такої кривавої військової служби в умовах мирного часу, людина стає морально і духовно зневіченою, зневіряється у виголошуваних більшовиками гаслах і ідеях побудови світлого майбутнього, відбувається психічний злам. Людина може одразу цього й не відчувати, але такі обставини не проходять безслідно. Ось саме у такий спосіб стверджувалася радянська влада: одних знищували фізично, виконавці деморалізувалися, ставали слухняними й готовими виконати будь-який злочин, замовлений радянськими можновладцями, народ травмувався психічно, духовно знівечувався та зневірювався у більшовицькій пропаганді. Влада ще більше звіріла від річок пролитої крові. Це було практичне втілення гасла В. І. Леніна (Ульянова): “революція тільки тоді чогось варта, якщо вона може захищатись”. Але захист збройного захоплення влади більшовиками бурхливо переріс у кривавий червоний терор. Я наполягаю на тому, що це була не революція, оскільки народ спочатку не брав участі у цих подіях. Існуюча законна влада царя Миколи II сприйняла це як бандитську вилазку, як щось несерйозне, що буде ліквідовано правоохоронними органами, і дуже помилилася. Самому Миколі II та його родині це коштувало життя — більшовики всіх стратили у м. Єкатеринбурзі (згодом Свердловську).

Естафету знищення мільйонів громадян від В. І. Леніна підхопив радянський диктатор і тиран Йосип Сталін (Джугашвілі) та його злочинне оточення. Немає нічого страшнішого, ніж необмежена влада у людини з обмеженим розумом, хвору на паранояльну форму шизофренії, яка вважає себе генієм. Вже й після смерті Й. Сталіна 5 березня 1953 р. репресії, розстріли, катування, висилки до

Сибіру продовжили Генсеки КПРС, аж поки народ їх не розігнав, як і Радянський Союз, у 1991 р.

Але повернемося у XIX ст. Андрій Іванович Желябов (1850 — 1881 рр.) народився у Криму, в родині кріпака. Вчився у Новоросійському університеті у м. Одесі. Займався політичною діяльністю, але більше організацією та виконанням терористичних актів. В. І. Ульянов високо цинив революційну діяльність А. І. Желябова. 27 лютого 1881 р. заарештований, а 15 квітня 1881 р. страчений за організацію вбивства царя Олександра II. Висновки робить самі, якими особистостями захоплювались російські більшовики.

На вулиці був 1879 р. А. І. Желябов орендував двокімнатну квартиру з кухнею у м. Олександрівську по вул. Соборній (центральна вулиця м. Олександрівська, тепер проспект Леніна). Яка послідовна спадкоємність ідей, їх втілення у злочинні вчинки, вибудована кримінальною радянською владою система пам'ятних назв. Що це — заклик до терористичної діяльності людей, чи нагадування, що царя вбили, буде потрібно й вас всіх повбиваємо, якщо не будете слугувати та підтримувати кривавий комуністичний режим? Але ж вбивали мільйонами, катували, калічили, мордували й навіть нічого не питали. Отака ця радянська влада. А. І. Желябов тим часом повернувся до м. Харкова, де виготовлялися пекельні машини (міни). Треба зазначити, що цар Олександр II щорічно з квітня і до кінця листопада перебував у Криму, і діставався туди новою залізницею. Підібратися до залізничних рейок, закласти міни, провести електричну проводку до вибухівки — на всій відстані від Сімферополя до Харкова і влаштувати все потайки, можливо було тільки у районі м. Олександрівська. Занадто рельєф місцевості придатний для скоєння терористичного акту: балки, узвишся, провалля — не голий рівний степ. У принципі, залізниця охоронялася, але не достатньо. Уряд не врахував однієї обставини: народовольців, які зазнали декілька невдач замахів на царя, вже не могла зупинити присутність у поїзді сторонніх осіб, дітей, жінок. Згадаємо та порівняємо, як поводитися терористи у м. Беслані (Росія, Північна Осетія) захопили біля 1500 дітей та батьків у школі 1 вересня 2004 р., з яких декілька сотень загинуло. Народовольці обрали ділянку у районі теперішнього селища Дмитрова м. Запоріжжя, де були балки та узвишся, які сприяли підготовці до висадження царського поїзду. Здавалося, що все було передбачено і багато разів перевірено. Ще наприкінці жовтня двопудовий вантаж (міни), завернутий у рогожу, третім класом поїзда прибув до м. Олександрівська. Ще напередодні у м. Харкові сам Іван Окладський (електромеханік) особисто виготовляв міни. Проте 18 листопада 1879 р. щось не заладилося і вибуху не відбулося. Версій було багато: 1) в останній момент паніка охопила І. Окладського, і він лопатою перерубав провідник; 2) не спрацювало з'єднання; 3) ушкодилася проводка. Останнє припущення найбільш ймовірне, оскільки осінь була дощова, провідник постійно оголювався, порушувалася ізоляція. А може, не спрацювало щось у вибуховому пристрої. Для консультацій приїздив до м. Олександрівська автор схеми першого у світі реактивного літального апарата Микола Іванович Кібальчич (1853 — 1881 рр.), який був страчений у зв'язку з вбивством царя Олександра II 1 березня 1881 р. в Петербурзі в результаті вибуху бомби.

Так або інакше, достеменно ніхто не знає, але на цей раз імператор Олександр II зі світою вцілів. А м. Олександрівськ збереглося у анналах як місце невдалої спроби замаху на імператорську особу, що дало поштовх для розмов про Провидіння, яке не допустило царевбивства у однойменному місті Олександрівську.

Бурхливі часи

В 1839 р. у дерев'яному і глинобитному м. Олександрівську всього дві кам'яні будівлі — тільки що збудовані в'язниця і державна скарбниця (казначейство). В 1859 р., за 30 років до досліджень Д. І. Яворницького (1855 — 1940 рр.), письменник О. С. Афанасьєв-Чужбинський (1816 — 1875 рр.) визначив м. Олександрівськ жалюгідним містечком, в'язницю назвав кращою його будівлею. В'язнів, що наповнювали буцигарню, завжди було з надлишком. Наприкінці 1900-х років ув'язненим був сам легендарний Нестор Іванович Махно (1888 — 1934 рр.), заарештований разом з групою Гуляйпільського союзу бідних хліборобів (зараз Гуляйполе — селище міського типу, районний центр Запорізької області). Саме їх полонення відіграло для олександрівської в'язниці рокову долю. У 1919 р. Н. І. Махно помстився, зруйнувавши її в'язницю. Тюремна вулиця ніби у насміх за радянських часів отримала значущу назву “Жовтнева”. Проте в'язниця не загинула безслідно: кажуть, що саме з її цегли на початку 20-х років ХХ ст. збудували будинок культури металістів (зараз Будинок культури Запорізького автозаводу).

Олександрівськ характеризувався стійкими революційними традиціями, оскільки обзавівся пролетаріатом, який, як відомо, був приналежністю будь-якого промислового міста. Розпочалися бурхливі часи. Пересічні і невибагливі люди були спокушені п'янким словом “свобода”. Надії, схвильовані жести, загострене відчуття людського достоїнства та яскраво-червоні хустки жінок. Багато що з цієї атрибутики ще попереду, в тому числі й у наш час — помаранчева оксамитова революція листопада — грудня 2004 р. в Україні як потужний спротив народу злочинній владі Президента Л. Д. Кучми. Значимість кожного представника майбутнього гегемона визначається в першу чергу його свідомістю. І хоч перші політичні організації з'явилися у м. Олександрівську лише наприкінці ХІХ ст., пролетарі деяких галузей пестили серця класиків-теоретиків комунізму ще у 70-ті й 80-ті роки. Залізничники, наприклад, вже тоді були не тільки свідомі і стійкі у своїх страйкових вимогах, але й добре організовані. Залізничники більше інших знали собі ціну. Нам, запоріжцям ХХІ ст., треба вчитися в них наполегливості у здобутті та захисті своїх політичних, економічних та громадянських прав і свобод, адже з 1991 р., року здобуття незалежності України, ми стали розбудовувати капіталізм після того, як ганебно з 1917 р. “будували соціалізм, розвинений соціалізм, комунізм”. Проте в ХІХ ст. славнозвісні особи, що подорожували Україною, наприклад, Ілля Юхимович Рєпін (1844 — 1930 рр.), відомий український художник, відвідав кічкаську переправу і віддав данину захоплення і шани острову Хортиці. Задум писати картину “Запорожці” в нього виник влітку 1878 р., коли

М. В. Прахов, давній знайомий І. Ю. Рєпіна по Академії мистецтв, звернув його увагу на лист Запорозьких козаків до турецького султана Мухамеда IV як на сюжет до картини. Тоді ж І. Ю. Рєпін намалював олівцем перший ескіз до картини, що зображує сцену складання запорожцями листа до турецького султана у відповідь на його пропозицію 1676 р. підкоритись і прийняти турецьке підданство. І. Ю. Рєпін працював над картиною впродовж майже 14 років, вдосконалюючи побудову і образний ряд — заглиблювався в історію Запорозького козацтва, — перечитував твори М. В. Гоголя (1809 — 1852 рр.), збирав матеріал у поїздках по Україні і на Кубань. За порадою історика М. І. Костомарова (1817 — 1885 рр.) у 1880 р. разом із своїм учнем В. О. Серовим (1865 — 1911 рр.) І. Ю. Рєпін здійснює незабутню поїздку по місцях Запорозьких Січей, побував на острові Хортиці. Привіз декілька альбомів замальовок — побутових речей, зброї, портретів і пейзажів, зокрема, і колишнього Олександрівська.

Остаточний варіант картини “Запорожці пишуть листа турецькому султану” (217 x 361 см) являє собою гурт козаків, що оточили писаря і отамана Івана Дмитровича Сірка (бл. 1610 — 1680 рр.), поданих крупним планом і наближених до глядача. Сцена зображена з безпосередністю і психологічною гостротою. Продуманий композиційний зв'язок окремих постатей передає не тільки атмосферу веселого збудження (хоч є і такі персонажі, що не підтримують загальний настрій), викликаного складанням гідної відповіді султану, а й духовну єдність різних за віком, походженням і соціальним станом людей, які представляли легендарне, нескориме Запорозьке лицарство. Хтось намагається придумати гостре слівце, а хтось сміється над уже придуманим кимось іншим. І. Ю. Рєпін групує основну масу козаків у кругову композицію, і богатирський сміх, що зародився біля столу, розходить хвилями і виступає як вираз презирства до погроз і віри в свою непереможність. Це моя Батьківщина, земля на якій я народився майже триста років тому, але й зараз все навкруги просякнуто запорозьким нескоримим духом. І я радію цьому, бо саме з запорозького краю відбудеться очищення всієї неньки-України від сучасних поневолювачів та яничар. *Saeculorum novus nascitur ordo* (Час породжує новий порядок).

Різноманітні відтінки сміху Запорозьких козаків передані І. Ю. Рєпіним з надзвичайною майстерністю. Високий горизонт у поєднанні із замкнутістю загального силуету групи стримує експресивний рух всередині її, надаючи композиції врівноваженості. Остаточо художник досяг цього, коли обмежив її посталями на повен зріст, зображеними зі спини — у чорно-білому вбранні і масивному білому кобеняку. Засмаглі, загартовані в походах обличчя, картинно широкі пози, яскраві плями козацького одягу, неспокійний ритм списів — все це передає своєрідний побут і характери волелюбного козацтва XVII ст. Нам є з кого брати приклад у боротьбі із злочинною владою.

Торкаючись історії створення картини (1878 — 1892 рр.) треба зазначити, що із середини 1883 р. “Запорожці” були відкладені І. Ю. Рєпіним на чотири роки. Знайомство з видатним українським істориком, археологом, етнографом, фольклористом і письменником Дмитром Івановичем Яворницьким (1855 — 1940 рр.), який усе своє життя присвятив вивченню історії Запорозької Січі,

повернуло І. Ю. Рєпіна до роботи над картиною. Д. І. Яворницький надавав допомогу не лише у збиранні історичного матеріалу, предметів козацької старовини, а й у доборі типажу — сам позував для образу писаря. Для основних постатей моделями слугували переважно знайомі, але в картині І. Ю. Рєпін переробляв портретні етюди, підпорядковував їх задумові. Так, для образу І. Д. Сірка позував генерал М. Драгомиров — виходець з України, широко освічена людина, що цікавилася українським мистецтвом. Для Тараса Бульби моделлю слугував професор Петербурзької консерваторії О. Рубець — український музикант, збирач народних пісень та російський письменник Володимир Олексійович Гіляровський (1853 — 1935 рр.) — людина невгамовної енергії та безмежної доброти. Чому саме В. О. Гіляровського художник І. Ю. Рєпін обрав для зображення постаті Тараса Бульби? Перш за все у В. О. Гіляровському оточуючих вражала дивна цільність та своєрідність його натури, що найбільш точно можна визначити словосполученням “живописний характер”. Він був незвичайним у всьому — біографії, видатній зовнішності, манері розмовляти та здатністю відобразити всім тілом, особливо обличчям і руками, емоції, що його постійно переповнювали, своїй різнобічній та бурхливій талановитості. Це був веселий і невтомний трудівник. Все життя В. О. Гіляровський працював і у будь-яку роботу вносив справжню народну кмітливість, жвавість розуму, навіть деяку удачу. Він ніколи не був спокійним спостерігачем, без оглядки втручався у життя і любляв робити все своїми руками. Певно не було жодного явища, яке б не здавалося йому цікавим і не заслуговувало пильної уваги. Ці властивості притаманні всім талановитим людям та життєлюбцям. В. О. Гіляровському треба було жити у часи Запорозької Січі, вольниці, завзятих і сміливих нападів на ворогів українського народу, безшабашної відваги! Саме такі й були наші предки.

У суспільній свідомості за століття існування Запорозької Січі склався образ запорожця, захисника України від ворожих зазіхань, а особа і постать В. О. Гіляровського відповідала цьому хрестоматійному, навіть, билинному образу. Саме з цих причин І. Ю. Рєпін писав з нього одного зі своїх козаків, а саме, Тараса Бульбу, для картини “Запорозьці пишуть листа турецькому султану”. На підтвердження колоритності особи В. О. Гіляровського та відповідності образу Запорозького козака треба зазначити, що скульптор М. А. Андрєєв (1873 — 1932 рр.) при створенні пам’ятника геніальному українському письменнику М. В. Гоголю у 1906 — 1909 рр. до сторіччя з дня його народження теж ліпив з В. О. Гіляровського Тараса Бульбу для барельєфу. *Pauci, quos aequus amat* *Iuppiter* (Небагатьох любить справедливий Юпітер). В 2007 р. видатний російський кінорежисер, українського походження, колишній киянин, Володимир Володимирович Бортко проводить на легендарному острові Хортиці зйомки історичного кінофільму “Тарас Бульба”. Для масових сцен підбиралися актори з мешканців м. Запоріжжя. В. В. Бортко заявив, що серед сучасних запоріжців зберігся й до цього часу колорит, статура й дух Запорозьких козаків, а тому у нього не було проблем з підбором акторів. Дійсно сама земля випромінює дух Запорозького козацтва, наповнюючи моїх сучасників одвічними чеснотами “славних прадідів великих”.

Мені наприкінці 70-х років ХХ ст. довелося познайомитись у Москві і поспілкуватись з людиною, яка мала нагоду у 20 — 30-х роках ХХ ст. зустрічатись з В. О. Гілярівським, який в той час вже був літньою людиною. Ось що він розповідав. Зовнішність в нього була запорозька, козацька. Сивовусий, з дещо глузливими, проникливими очима, у смушковій сірій шапці та жупані. Він одразу підкоряв співрозмовника блискучістю своєї розповіді, жартівливістю, дотепністю, силою темпераменту і виразно відчуваною значущістю свого внутрішнього складу та зовнішністю.

Продовжуючи розгляд процесу написання картини “Запорожці” видатним українським художником І. Ю. Рєпіним та підбором постатей для натури для малювання осавула було запрошено артиста Ф. Стравінського, який був родом з Чернігівщини; для січового судді — В. В. Тарновського; для козака, що опустив руку на плече сусіда — художника Я. Ціонглінського; для синів Тараса Бульби — Остапа, з пов'язкою на голові, і Андрія, в круглій шапці, — художника М. Кузнєцова і сина В. В. Тарновського. Два діда-козака увійшли у картину з етюдів 1880 р.: той, що сидить біля судді, змальований на пристані в м. Олександрівську, на якій працював мій прадід Леонтій Іванович Палієнко (1839 — 1920 рр.), а той, що показує рукою на Туреччину — качанівський кучер з маєтку В. В. Тарновського (молодшого).

Про батька й сина Тарновських треба сказати особливо, бо це має принципове значення у розкритті змісту книги, розумінні нами, українцями, “З якої ми країни родом” і усвідомленні того, що історична спадщина України і українського народу сягає тисячоліть, є набагато більш давньою за часом, більш цивілізованою і глибокою за змістом, більш різноманітною, героїчною та цікавою ніж російська азійсько-імперська, вивчення якої було примусово нав'язано нам — українцям, істинним патріотам нашої єдиною Батьківщини — неньки-України, тоталітарною більшовицькою владою.

Тарновський Василь Васильович (старший, 1810 — 1866 рр.) — український громадський і культурно-освітній діяч. Навчався у Ніжинському ліцеї, де товаришував з майбутнім видатним українським письменником М. В. Гоголем. Закінчив Московський університет. У гостях у нього бували: український історик, археограф і архівознавець, фольклорист і етнограф, громадсько-політичний діяч, письменник і публіцист Микола Іванович Костомаров (1817 — 1885 рр.); видатний український поет, художник, мислитель, геній всесвітнього людства Тарас Григорович Шевченко (1814 — 1861 рр.); український поет, прозаїк, перекладач, літературний критик, публіцист, етнограф, історик громадський діяч Пантелеймон Олександрович Куліш (1819 — 1897 рр.) та багато інших видатних українців. Брав участь у підготовці селянської реформи. У 1860 р. входив до складу редакційної комісії в Петербурзі, що готувала проект реформи про скасування кріпосного права в Російській імперії.

Його син Тарновський Василь Васильович (молодший, 1837 — 1899 рр.) — український культурний діяч і меценат, колекціонер. Початкову освіту здобув у Москві. Навчався в інженерному училищі у Петербурзі, згодом закінчив історико-філологічний факультет Київського університету. З 18-річного віку колекціонував предмети української старовини, каталоги яких опублікував двома випусками. В його колекції — картини В. Є. Маковського (1846 —

1920 рр.), І. Ю. Рєпіна (1844 — 1930 рр.), М. Штернберга та інших. У маєтку в селі Качанівці часто гостювали М. І. Костомаров, П. О. Куліш, Олександр Матвійович Лазаревський (1834 — 1902 рр.) — видатний український історик, художник І. Ю. Рєпін, українська письменниця Марко Вовчок (1834 — 1907 рр.), В. Горленко, художник Микола Миколайович Ге (1831 — 1894 рр.) та інші видатні митці. У 1843 р. і 1859 р. зустрічався з Т. Г. Шевченко, пізніше листувався і допомагав поетові. Збирав малюнки, рукописи, автографи Т. Г. Шевченка (всього 758 одиниць зберігання) та видав альбом з фотографіями його офортів. Матеріально підтримував “Киевскую старину” та сприяв виходу альбому видатного українського історика і громадського діяча Володимира Боніфатійовича Антоновича (1834 — 1908 рр.) і В. Беца “Исторические деятели Юго-Западной России”. У 1897 р. В. В. Тарновський подарував свою колекцію музею Чернігівського губернського земства. У 1902 р. в Чернігові було відкрито музей українських старожитностей В. В. Тарновського.

Оскільки я торкнувся козацько-старшинського роду Тарновських, то треба згадати й Григорія Степановича Тарновського (1788 — 1853 рр.) — українського мецената, який був дядьком В. В. Тарновському (старшому). Мав власний кріпосний театр, зібрав велику бібліотеку і створив картинну галерею. В його маєтках у селах Качанівці та Потоках у різний час побували: неперевершений український письменник М. В. Гоголь, видатний композитор Михайло Іванович Глінка (1804 — 1857 рр.), український композитор, оперний співак, драматург Семен Степанович Гулак-Артемівський (1813 — 1873 рр.), український вчений-енциклопедист, просвітник, діяч українського культурного відродження, письменник, історик, філолог, народознавець Михайло Олександрович Максимович (1804 — 1873 рр.); один з основоположників сучасного українознавства, видатний український історик, археограф, письменник, народознавець, один з яскравих представників українського національного відродження Микола Андрійович Маркевич (1804 — 1860 рр.) та інші. У 1839 р. Г. С. Тарновський познайомився з Т. Г. Шевченком, який в 1843 р. і 1845 р. гостював у його маєтках. Т. Г. Шевченко на замовлення Г. С. Тарновського виконав кілька художніх творів, зокрема картину “Катерина”.

Я торкнувся тільки однієї події, пов’язаної з відображенням життя козацтва Запорозької Січі, написанням видатним українським художником І. Ю. Рєпіним картини “Запорожці пишуть листа турецькому султану”, як з’ясується наявність в Україні потужного прошарку вчених, істориків, краєзнавців, митців пов’язаних спільним інтересом і любов’ю до України. За радянських часів державною політикою було замовчування та приховування досягнень українців, найкращі спеціалісти та вчені переманювалися до Москви, саме з цієї причини у Російській столиці мільйони громадян мають українське походження та українські прізвища. Прикрий випадок стався з непереможним українським богатирем, спортсменом, заслуженим артистом РРФСР (1939 р.), заслуженим майстром спорту (1945 р.) Іваном Максимовичем Піддубним (1871 — 1949 рр.). Коли за радянських часів йому виписували паспорт, то у анкеті Іван Максимович написав, що за національністю він українець. І. Піддубному у радянських правоохоронних (точніше каральних та владоохоронних) органах наполегливо запропонували і погрожували

фізичною розправою змушували написати, що він росіянин, коли ж умовляння та словесні погрози на нього не вплинули, шестикратного переможця світового чемпіонату, володаря унікального титулу “Чемпіон чемпіонів” катували. Але Іван Піддубний перестав би бути самим собою, катування на його волю й вибір, ототожнення себе тільки з українським народом і відчуття себе українцем, не вплинули. *Scilicet immenso superest ex nomine multum* (Звичайно, багато ще залишається від великого ім’я). Це важливий історичний факт до теми — як з українців робили росіян (вигаданий у чиновницьких кабінетах царату етнос) та насильницького запровадження російської (теж вигаданої, кабінетної, штучної) мови в Україні. В Радянському Союзі бути видатним українцем було небезпечно для життя, всі досягнення повинні належати росіянам, тому дехто під тиском покарання та кар’єрних обставин змінював національність.

У тематиці “Бурхливі часи” на Батьківщині Запорозьких козаків цікавою є розповідь про Гуляйполе, Нестора Івановича Махна та гуляйпільців. Місто Гуляйполе — невеликий районний центр на північному сході Запорізької області, майже, на перший погляд, нічим не примітний серед двох десятків собі подібних в області. Але відоме у світі набагато більше, ніж такий же районний центр Кам’янка-Дніпровська, на території якого знаходяться залишки скіфської столиці Неаполя скіфського, або село Терпіння, відоме як заповідник “Кам’яні могили” з найдавнішими у світі письменами. Територія м. Гуляйполя була заселена з давніх часів. Тут знайдено курган і залишки поселення епохи бронзи (II — I тисячоліття до Різдва Христового), а також половецькі скульптури з каменю XII — XIII ст. У 70 — 80 роках XVIII ст. на річці Гайчур під захистом фортець Дніпровської укріпленої лінії селилися збігли кріпосні селяни та повстанці — гайдамаки. Керуючись вказівкою губернського правління Катеринославського намісництва, Новомосковський земський суд у своїй Постанові від 1785 р. записав: “Створити військову слободу на правому березі річки Гайчур, у балці Калмиці, під назвою Гуляйполе”. В 1786 р. тут оселилося кілька родин збіглих селян, а також “прибулі на проживання в Росію православні іноземці — люди волоської нації”. Військовий характер поселення обумовив розділ його не на вулиці, а на сотні, які поступово перетворювалися у адміністративні одиниці — громади на чолі з обраними старостами. Пізніше назва “сотня” зберігалася вже за традицією.

Звичайно, популярність Гуляйполю приніс його уродженець, ім’я якого впродовж сімдесяти трьох радянських років (1917 — 1991 рр.) асоціювалося з грабуваннями і розстрілами і було синонімом бандитизму, — Нестор Махно. Насправді ж більшого бандита ніж більшовицько-московська влада не було. Горбачовська перебудова кінця 80-х років XX ст., розпад СРСР, отримання незалежності Україною поставило все на свої історичні місця. Бо про мертвих, як і про живих, лише правду (*De mortuis sicut de vivis nil nisi verum*). Звільнення від більшовицького тиску брехливої радянської пропаганди дало можливість більшості українців пізнати істину і переосмислити значення історичної постаті і діяльності селянського вождя, — Нестора Івановича Махна, якого у 30 років почали називати батьком. *Justitia in suo cuique tribuendo cernitur* (Справедливість виявляється відплатою кожному по його заслугах).

Щодо теми “радянської любові” до українців взагалі та до моїх земляків з м. Гуляйпілля, Батьківщини славетного українця-патріота, легендарного батька — Нестора Івановича Махна, за потрібне вважаю оприлюднити наступний історичний факт. Під час німецько-радянської війни (1941 — 1945 рр.) жодному гуляйпільцю не дали звання Героя Радянського Союзу (бо — махновці), хоча за даними відділу нагород Президії Верховної Ради СРСР, до звання Героя було представлено 17 осіб. Така сутність радянської влади. Але неповага, вороже ставлення до народного захисника з боку залишків більшовиків-комуністів мала трагічні для них наслідки вже 2003 р. От ця святково-кримінально-трагічна історія, яка ще раз доводить хибність ідеології ленінізму-сталінізму, а сучасні її адепти отримують, керуючись хибними принципами, безповоротні втрати. У листопаді 1998 р., коли на державному рівні оголошувався 110-річний ювілей Нестора Івановича Махна, біля будинку, в якому жив один із братів “несамовитого батька”, був урочисто відкритий пам’ятник Н. І. Махнові — з перерізанням стрічки та стягуванням покривала, що прикривав пам’ятник, — висока, метра зо два стела з портретом самого батька. *Gloria patri!* (Слава батьку!). Простояв пам’ятник п’ять років, поки місцеві комуністи не вирішили відновити більшовицько-московську справедливість та не виволокли стелу із землі, зтягли на вантажівку і відвезли. Але Н. І. Мано помстився комуністам майже через 70 років після своєї смерті в 1934 р. в Парижі, — вандали, творячі чорну справу та поспішаючи, по дорозі потрапили в аварію та розбилися. На місцевому цвинтарі їм поставили надгробки. Але щодо більшовиків, ніколи не наведеш стіль мерзенних та постидних прикладів, щоб не залишилося ще гірших. (*Nunquam adeo foedis adeoque pudendis Utimur exemplis, ut non pejora supersint*). На моє переконання наведені приклади є конкретними проявами російського шовінізму. Утисків, дискримінації, примусового переселення зазнавали від більшовицької влади багато різних народів СРСР.

Російський шовінізм проявлявся у нав’язуванні царатом та московською більшовицькою владою вивчення чужинської, до того ж викривленої та міфологізованої історії Росії, а якщо науково визначити більш точно, то з використанням вигаданих подій, перекрученням фактів та хибної їх інтерпретації, тобто відвертої брехні, яка століттями видавалася суспільству за істину, при цьому переслідуючи одну мету — знищення українського народу як етносу. З цієї ж причини знищувалася українська мова. Вивчення історії України всіляко гальмувалося, історичні знахідки та раритети часто вивозилися у Росію, замовчувалися та паплюжилися історичні факти, національні українські герої московською пропагандою подавалися як зрадники та вороги. Яскравим прикладом цього є представлення гетьмана України Івана Степановича Мазепи (бл. 1639 — 1709 рр.) як зрадника. Чим же він завинив перед російським царатом? У зв’язку з посиленням колоніальної політики Російської імперії щодо України уклав таємний союз зі шведським королем Карлом XII і у 1708 р. підняв повстання проти Російської імперії, в якому був підтриманий Запорозькою Січчю (кошовий отаман Кость Гордієнко). Після поразки шведсько-українських військ у генеральній битві під Полтавою 27 червня 1709 р. емігрував до Молдови. Бурхливе життя І. С. Мазепи надихало багатьох діячів культури світового значення, в тому числі поетів: Дж. Байрона (1788

— 1824 pp.), Б. Брехта (1898 — 1956 pp.), О. С. Пушкіна (1799 — 1837 pp.), К. Ф. Рилєєва (1795 — 1826 pp.), Ю. Словацького (1809 — 1848 pp.), В. М. Сосюри (1898 — 1965 pp.), Т. Г. Шевченка (1814 — 1861 pp.); художників: Е. Делакруа (1798 — 1863 pp.), Т. Жеріко (1791 — 1824 pp.); композиторів: Ф. Ліста (1811 — 1886 pp.), П. І. Чайковського (1840 — 1893 pp.). І. С. Мазепі присвячено понад 20 опер. Видатна людина. Не часто в історії людства зустрічаються постаті, яким приділено стільки уваги митцями різних країн через багато років по їх смерті.

За логікою московитів народи, яких вони поневолили та окупували їх територію, не повинні чинити опору, намагатися звільнитися від російського колоніалізму. Вони найкращих представників пригнобленого народу, тих, хто зі зброєю намагається скинути російське ярмо, вивільнитися з московської удавки одразу оголошують бандитами, які тільки й заслуговують знищення. В дійсності бандитизм в усі часи використовувався російською і радянською владою у якості державної політики, для гноблення народів та знищення національних героїв. Російсько-радянським імперіалістам дуже не подобалося збройна боротьба за незалежність Української Повстанської Армії у 40 — 50-х роках ХХ ст. та чеченська національно-визвольна збройна боротьба у 90-х роках ХХ ст. В теперішній час Російська армія вдерлася в Грузію, захопила Абхазію і Південну Осетію, постійно провокує збройні сутички на кордоні з Грузією. Міжнародний суд з прав людини у Страсбурзі засудив у жовтні 2007 р. Росію за масове знищення мирних чеченських мешканців у 2000 р. при “зачистках” армією населених пунктів та присудив виплатити трьом чеченським жінкам 200 тисяч доларів за знищені родини. У Москві 2 жовтня 2007 р. у підвалі будинку на вулиці Нікольській при проведенні будівельних робіт виявлено 34 скелетовані трупи. Цей будинок розташований на шляху від Луб’янської площі, де розташовувалися ДПУ, НКВС, (а зараз ФСБ Росії), та Кремльом. За висновками експертів всі люди були вбиті під час репресій радянської влади та більшовиків у 30-х роках ХХ ст. Тобто за століття агресивна мізантропічна імперська політика Росії (царської, більшовицької) не змінилася, світові цивілізаційні та гуманістичні процеси її не торкнулися, а керівна верхівка Росії ментально перебуває у стані війни з цивілізованим світом. Сучасна Російська імперія як і на протязі останніх чотирьох століть залишається джерелом всесвітньої агресії, війни, провокацій, підступних політичних вбивств, неспокою народів, територіальних зазіхань. Гноблення та утиски інших народів стало способом існування Росії.

Вивчення історії України та викладання століттями заборонялося, чинилися штучні перешкоди, виявлені історичні факти замовчувалися або перекручувалися, що спотворювало національну свідомість і сприяло формуванню серед українців комплексу меншовартості, “молодшого брата” та манкуртизму, але саме на це й була спрямована антиукраїнська політика російського царату, КПРС, радянської московської влади, саме цього й прагнув великодержавний російський шовінізм. Тому моя мета показати на конкретному історичному матеріалі штучність, вигаданість, спотвореність та брехливість історичних опусів російсько-радянських палацево-паркетних істориків про Україну, годованців тоталітарної пропаганди, і водночас показати і пропагувати потребу у глибокому знанні своєї української

історії, якою треба пишатися. Це завдання номер один для кожного українця, щоб позбутися російської психології, тоталітарного всепоглинаючого жаху, звільнитися від ідеологічного гноблення, примусово укоріненого у нашій підсвідомості способу мислення окупованої нації. Викреслення та замовчування славетних українських історичних постатей, їх високоморальних та патріотичних вчинків — ось той далеко неповний перелік методів, що століттями на практиці застосовував російський шовінізм в Україні.

Повертаючись до розгляду картини видатного українця І. Ю. Рєпіна, яка за великим рахунком віддзеркалює історію України, розповідає про минулі часи і в той же час показує козацтво, яке визначить майбутнє, яке зі зброєю довело свою спроможність захистити Батьківщину та знищити різноманітних ворогів-поневолювачів та загарбників. Ця картина є у вищому сенсі патріотичною, надихає найкращими почуттями, любов'ю до України. Роздивляючись картину “Запорожці пишуть листа турецькому султану” ми бачимо на другому плані зліва козака з палицею, який віддалено нагадує портрети братів Якова та Івана Шиянів. Цікаво, хто ж вони такі? За які чесноти І. Ю. Рєпін намалював козака схожого на них. Брати Шияни — колишні Запорозькі козаки, які після 1775 р. (часу знищення російським царатом Запорозької Січі) стали ктиторами Покровської церкви м. Нікополя, пожертвували на користь храму Божого новий іконостас (1782 р.), жертовник, рукомийник, дзвін (1790 р.). Ктиторами називали осіб, на кошти яких збудовано або знов убрано (іконами, фресками) православний храм. У XVII та XVIII ст. ктиторами називали церковних старост. Ктиторами церков Запорожжя були як старшини, так і рядові козаки. На прикладі вчинків братів Якова і Івана Шиянів проявився феномен високої духовності, шанування Бога і громади, який вказує на високий рівень моральності Запорозького козацтва як невід'ємної частини українського народу, відомого й знаного у світі своїми високими чеснотами та любов'ю до Батьківщини. Населення м. Нікополя на знак вдячності за високе служіння братів Якова і Івана Шиянів храму Божому вирішило написати і поставити в церкві на іконостасі їх портрети. Брати зображені на повний зріст, у козацькому одязі, з довгими чубами та вусами. Під зображеннями були написи: “Сей портрет знято з ктитора Якова (Івана) Шияна і поставлений тут при тому місці, де труди його всій громаді на іконостасі видні. 1784 р. январа 9 дня”. *Tanto nomini nullum par elogium* (Немає гідної похвали для такого імені).

Учень І. Ю. Рєпіна, майбутній видатний живописець Валентин Серов обрав для своїх вправ глибоко національний, український сюжет “Запорожець мордується з конем”. Зорював на правому березі Дніпра на теплому камінні навпроти острова Хортиці у 1891 р. Максим Горький (Пєшков). Багато прихильників або просто змушені мандрувати відомі люди побували у м. Олександрівську хоч би проїздом. Їх відгуки про повітове містечко не завжди були схвальними. Але до початку XX ст. м. Олександрівськ став помітним торговим і промисловим центром півдня України.

У 1902 р. розпочато будівництво другої Катерининської залізниці: Пологи — Кривий Ріг. Замість причалу збудували пристань. Споруджена залізнична станція Олександрівськ II (сучасне Запоріжжя-II). 17 квітня 1904 р. офіційно

відкрита залізнична лінія Олександрівськ — Апостолово (106 км), Олександрівськ — Цареконстантинівка (105 км) і Цареконстантинівка — Волноваха (85 км). А це означало, що набагато доступнішими стали морські порти Маріуполь і Бердянськ. А трохи раніше, у 1902 р., друга Катеринінська залізниця, що проходила через м. Олександрівськ, поєднала Криворізький залізничний і Донецький вугільний басейни. Суттєво розширилася дніпровська річкова гавань, розрісся порт у гирлі річки Мокра Московка, у якому працював мій прадід Палієнко Леонтій Іванович (народився 17 червня 1839 р.). Залізнична колія від станції Олександрівськ-II прямувала прямо до порту, по сучасній вулиці Леппіка (тоді вулиця Дніпровська). Економіка у недавньому минулому “жалюгідного містечка” розвивалася темпами, про які нам на початку XXI-го ст. залишається тільки мріяти.

У 1904 р. залізничний Кічкаський міст відкрито тільки для кінного та пішохідного руху. Рух залізничних потягів через міст буде дозволено тільки у 1908 р. Спорудження Кічкаського арочного моста, єдиного на той момент у Російській імперії, гідне вдячної пам'яті нащадків. Тільки нащадки цього своєчасно не зрозуміли і у 1931 р. розібрали міст, у зав'язку з будівництвом Дніпрогесу. Зараз від моста збереглися залишки однієї з опор. Річку Кісськаський міст перекривав у найвужчій частині Дніпра, яка називається Вовче горло. Під час громадянської війни в СРСР 1918 — 1920 рр. міст декілька разів руйнували, а остаточно відбудували лише у 1921 р. Відсутність мосту (розібрали в 1931 р.) дала себе ознаки років через п'ятдесят, коли потужно зросли пасажирські та вантажні потоки, а існуючі автомобільно-залізничні мости Преображенського та автомобільна дорога через греблю Дніпрогесу не забезпечували їх своєчасного та безпечного пропуску. Треба зазначити, що обговорення будівництва нових мостів через Дніпро (пропонувалися різні варіанти) велися десятиріччями. І тільки у 2004 р. розпочалося будівництво мостів на лівому березі Дніпра нижче мостів Преображенського.

Йшов революційний 1905 р. У цьому ж році 10 грудня у місті розпочався політичний страйк, який 13 грудня переріс у велике збройне повстання, яке було придушене через день. Загибло 50 людей, 800 були притягнуті до суду. Населення міста Олександрівська складало 24 тисячі людей. У 1906 р. мешканців міста спіткало велике лихо — виникла епідемія холери. У німецькій колонії Шенвіз у 1907 р. запрацював чавунно-ливарний завод Коппа-Гелькера. В 1908 р. був відкритий залізничний рух по Кічкаському мосту. Видатна подія сталася 21 травня 1910 р. у селі Хортиця (згодом с. Верхня Хортиця, зараз входить у межі міста Запоріжжя) було створено товариство охорони природи. Вкрай рідко згадується цей історичний факт, але вельми знаменний: саме тут, на початку XX ст. була створена перша у Російській імперії природоохоронна організація — Хортицьке товариство охоронців природи (ХТОП). Це саме та організація, що поклала початок згодом Всеросійському (пізніше — Всесоюзному) товариству охорони природи. Засновником цього товариства був викладач природознавства і російської мови Петро Пилипович Бузук, випускник Білгородського вчительського інституту.

Інтелігенція як проблема радянської влади

Питанням, яке хвилювало громадськість м. Олександрівська декілька десятиліть (з часу заснування земства в 1866 р.) і яке нарешті вирішилось, було відкриття в червні 1912 р. вчительської семінарії — спеціального середнього навчального закладу. При численності початкових шкіл у Олександрівському повіті важливо було думати про фундаментальну освіту й самих вчителів. В селі Вознесенка була семирічна школа № 27. Моя матуся Палієнко Валентина Андронівна у 1923 — 1931 рр. вчилася у Запорізькій міській семирічній школі № 1, успішно закінчила її. В 1931 році поступила на навчання до Запорізького медичного технікуму, який закінчила 20 липня 1934 р. з кваліфікацією помічник лікаря.

Революції дарують свободу не тільки суспільству, але й особистості. У Російській імперії у жовтні 1917 р. більшовиками було зроблено державний переворот, захоплено владу, а свободи суспільству і кожній людині дано не було. Була встановлена жорстока диктатура, запроваджено на десятиліття процес червоного більшовицького терору, а тому говорити про революцію недоречно. Поглиблений зміст цієї сентенції буде ще більш зрозумілим з подальшого викладу.

До 1917 р., захоплення влади більшовиками, діячі освіти дотримувалися поглядів, що педагогікою повинні займатися чоловіки. Саме з цієї причини до семінарії приймали юнаків, які вже мали двокласну початкову освіту, успішно склали вступні іспити та мали хоч би середні вокальні дані. Чоловіки вчителювали з охотою та натхненням, оскільки окрім морального задоволення, можливості реалізуватися як особистості, отримували достойну платню. Більшовики вирішили інакше і заробітна платня найбільш освічених, талановитих і соціально активних спеціалістів, я маю на увазі вчителів, викладачів середніх і вищих навчальних закладів, медичних працівників, техніків та інженерів, була та й залишається зараз жалюгідною, то й чоловіків серед них суттєво поменшало. Такий підхід до оплати праці спеціалістів з боку більшовиків не був випадковим, це була глибоко продумана державна політика, оскільки для них найбільшу загрозу якраз і становили найбільш освічені та грамотні люди. Особистості, які мали інтелектуальну можливість критично сприймати маячні ідеї, злочинні дії влади, а отже в кінцевому рахунку чинити опір аж до творення інших, крім комуністичної, політичних партій, відтворення політичної боротьби, а якщо потрібно, то й збройному опору, були вкрай небезпечні для групи політичних авантюристів більшовиків-комуністів на чолі з параноїальним вождем, до того ж хворим на нейролюес, В. І. Леніним. Саме тому кримінальна комуністична влада з 1917 р. спрямувала червоний кривавий терор в першу чергу проти інтелектуалів, яких знищували у різний спосіб аж до 1991 р., часу розпаду СРСР. Але ж без спеціалістів не може діяти та розвиватися будь-яка держава, тому знищити всіх дипломованих спеціалістів було небезпечно для самих злочинців. Механізмом приборкання спеціалістів, а точніше вільнодумства, свободи висловлювань, пасивних і активних вчинків громадянської непокори, було загнати їх у злидні, нестатки через жалюгідну заробітну платню, яка б дозво-

ляла тільки ледь-ледь животіти. Щоб основною думкою в інтелектуалів була — як вижити — прохарчуватись, придбати одяг, виховати дітей, а не роздуми над свавіллям влади. Треба відверто заявити, що й після 1991 р., вже українська влада, яку тільки з великим припущенням можливо називати національною, не змінила ставлення до інтелектуальної еліти української держави, бо теж її боїться. Яскравим, але кривавим і злочинним є приклад вбивства 16 вересня 2000 року журналіста Георгія Гонгадзе, а також редактора газети Олександрова та інших. Вбили тому, що ці люди не підкорилися владі, викривали злочини влади, тому що були небезпечні для влади. З іншої сторони, незацікавленість найбільш освіченої частини суспільства в результатах своїх інтелектуальних надбань та їх впровадженні у виробництво і у розвиток суспільства, стримує прогресивні зміни в Україні. Це стало реальною загрозою залишитися на узбіччі світового розвитку. Ілюстрацією цього є відставання суспільства України і держави у міжнародних змаганнях. Багато видатних спеціалістів, молоді, що отримала добру освіту в Україні, має велику перспективу росту, подалися по світах і працюють у інших державах, де їх цінують, надають роботу й гідно оплачують їх працю.

Мордували спеціалістів розумової праці й у інший спосіб. Окрім низької заробітної платні, яку тільки при великій фантазії можна так назвати, насправді це була подачка з боку комуністичної влади, яка забезпечувала тільки біологічне виживання людини та часткове відтворення (народження дітей). Традиційна велика родина серед українського народу, з великою кількістю дітей, була знищена радянською владою. Вже протягом багатьох десятиліть з 1917 р. в Україні переважають родини з однією дитиною, рідко з двома, а якщо у сім'ї три дитини, то це викликає подив. Отак хазяйнували можновладці у радянські часи й зараз, на початку XXI ст. суттєво нічого не змінилося, навпаки злидні стали ще більшими. Так що ж таке додатково винайшла радянська влада, щоб нейтралізувати бунтарські здібності та супротив інтелігенції. Ідеологи комунізму підказали. Треба, щоб не було не тільки грошей, але й часу, щоб замислюватися над своїм ганебним життям. Це було зробити радянській владі дуже просто — треба було створити повсюдно черги, щоб люди вільний від роботи час проводили в очікуванні чогось: в гастрономах — харчів, на вокзалах — квитків, у лікарнях — прийому лікаря, у державних установах — довідок тощо. При цьому методі профілактики вільнодумства інтелігенції використовувалася фізіологічна спроможність мозку одночасно думати тільки про щось одне, найбільш актуальне. Усі інші думки витискувались, відходили на задній план. Черги були повсюдно. Можна без перебільшення сказати, що СРСР був державою злиднів і черг. Жартівники та дотепники з інтелігентів казали: “Я народився у радянській черзі і все життя прожив у адміністративно-командному натовпі”. Радянські табори для в'язнів совісті, позбавлених на довгі роки свободи за свої політичні переконання, доводили, що СРСР — злочинна держава, теж були своєрідними чергами. Взагалі СРСР був великим табором, політичні в'язні сиділи у мордовських таборах для злочинців, політичні керівники сиділи у Кремлі, відгородившись від народу кам'яним муром, який охороняло озброєне військо. Народ вважав, що перебуває на свободі, а не за ґратами. Але це була велетенська ілюзія. Всіх охороняли по кордонах, оперезаних колючим дротом, прикордонні вій-

ська. А тому кожний на території СРСР теж був потенційним в'язнем і стояв у черзі на арешт та відправку до табору. Всі громадяни були невиїзні за кордон, усі були в'язнями радянської влади. Недарма СРСР називали державою “за залізною завісою”. СРСР був суцільним табором для всіх, з обмеженнями на право жити, думати, мати власні міркування та радощі. Все повинно було бути підпорядковано маячним ідеям комуністів, які в останні десятиріччя вже й самі зневірилися у своїх цілях та гаслах. Народ ремствував на безпорадність життя, злидні, черги, дефіцити, нестачу вільного часу для відпочинку та багато на що інше. Але ще далеко не всі громадяни СРСР та України розуміли причини нелюдського життя у країні робітників і селян. Не всі усвідомлювали, що витоки їх спотвореного, деформованого, у постійному страху життя навмисно створені керівниками КПРС, щоб у громадян не було вільного часу замислитись над тим, як вони погано живуть, як дурять їх керманічі та начальники, проаналізувати повсякденне життя, зробити висновки та ліквідувати антинародну радянську владу.

Цікавою особливістю діяльності Комуністичної партії Радянського Союзу (КПРС) був селективний прийом громадян до її лав. Приймали фактично не стільки за переконання до істинності комуністичних ідеалів, скільки за відданість у служінні конкретним комуністичним вождям, певним угрупованням та кланам. Як тільки такого комуніста викидали з партії, у своїй більшості вони ставали її непримиренними ворогами, навіть більшими, ніж пересічні люди. Це в кінцевому рахунку працювало не на користь партії і збільшувало кількість її супротивників. Прийом інтелігенції до лав КПРС був суттєво обмежений. І це зрозуміло. Критично мислячі люди, перебуваючи у лавах КПРС, ще глибше б розпізнали її злочинне нутро. Такий підхід ідеологів комуністичної партії забезпечував її збереження, це був один з механізмів “імунної системи” захисту злочинної політичної партії. Керівники КПРС різного рівня пояснювали обмеження у прийомі інтелігенції до її лав мовляв тим, що це партія, в першу чергу, робітників і селян, треба зберігати певну пропорцію щодо прийому. Але ці пояснення були вже занадто примітивними, щоб їх сприймали всерйоз. По-перше, інших політичних партій окрім комуністичної у державі не було та й не могло бути. Навіщо ж тоталітарний режим буде дозволяти створювати інші партії, які будуть конкурентами та розшматують як комуністичну теорію, ідеологію та практику їх реалізації, так і саму більшовицьку партію. Бо комуністична партія ще з 20-х років ХХ ст. перетворилася у злочинне угруповання з організації і проведення масових репресій та контролю за виконанням вироків, і по суті виконувала функції інквізиції, каральних органів, виконавчої і судової влади, прокуратури та пенітенціарної системи. Четвертої влади — mass-media в СРСР взагалі не існувало. Були засоби масової інформації, які виконували ідеологічні, політичні, соціальні, дезінформаційні та інші замовлення злочинної КПРС та радянської влади — цілодобово брехали, обдурювали та зомбували народ, вдовбували у свідомість всілякі нісенітниці. В СРСР злилися в єдине партія і влада. Влада — це була КПРС, а КПРС — це була радянська влада. Неможливо визначити між ними межу та відмінність, це було одне й те ж. В теперішній час виник інший феномен, коли між владою, правоохоронними органами та злочинцями теж багато спільного, іноді й не розрізниш хто є хто.

Іншим механізмом самозбереження комуністичної партії була настанова — всі керівники повинні бути членами КПРС. Як тільки керівник десь схибив, відступив від лінії партії, на нього заводилася персональна справа, одразу виникала загроза втрати партійного квитка, а означало це одне — зняття з посади та відлучення від партійної годівниці. Керівників партія підгодовувала різними пільгами та подачками, щоб краще служили та допомагали гнобити свій народ. Членство у КПРС для керівників було свого роду обов'язковою повинністю. Деморалізація лав партійців тривала, поступово набираючи потужності, побільшало людей, які виходили з партії, істотно зменшився приплив нових членів. Процес розкладу і розпаду КПРС тривав, але дещо повільно. Суттєво прискорила цей процес так звана “перебудова”, започаткована Генеральним секретарем ЦК КПРС Михайлом Сергійовичем Горбачовим у 1985 р. Безумовно, він і сам не передбачав, чим закінчиться перебудова (ми вже знаємо — розпадом СРСР і утворенням незалежної України), але шана йому. М. С. Горбачов став могильником СРСР і КПРС, як колись теоретики комунізму вважали пролетаріат могильником буржуазії. Взагалі сталося зовсім не так, як гадалося. Але народи СРСР звільнилися з-під ярма злочинної комуністичної влади та тиранії радянської адміністративно-командної системи. *Justitia in suo cuique tribuendo cernitur* (Справедливість виявляється відплатою кожному по його заслугах).

Інтелігенція все-таки розвалила антинародну державу. Не випадково “батько народів” СРСР Й. Сталін (Джугашвілі) більш за все страхався інтелігенції та знищував її. Недарма кажуть, якщо якась думка заволодіє інтелігенцією, то обов'язково ця ідея буде втілена у життя. Після розпаду СРСР в Україні згуртувалася та набирала сили своя доморощена влада, не менш злочинна за колишню радянську, основу якої склали колишні комуністичні, радянські та комсомольські працівники. Вони вірно відчули, що настав час, коли можна не озиратися на Москву, грабувати український народ, привласнювати заводи, пароплави, землю, набивати кишені грішми, відкривати банківські рахунки за кордоном. Очолили це масове пограбування народу колишні Президенти України Л. М. Кравчук та Л. Д. Кучма. У 2005 р. новий Президент України В. А. Ющенко на словах намагався спинити цей розбій та свавілля. Але згодом все відновилося.

Розумні люди ще 20 — 30-х роках ХХ ст., тобто ще на початку становлення та конкретиці діяльності радянської влади, зробили одностайний висновок — існуюча політична, економічна та соціальна система у СРСР неідеальна, і приречена на руйнацію і загибель. Це тільки справа часу. І цей час прийшов — 1991 р., рік тотальної руйнації та загибелі всього того, що до цих пір уособлювало СРСР. Діагноз фахівців з системного аналізу — загибель системи, системи СРСР. Система, яка не розвивається, спочатку стагнує, а потім руйнується. Так і відбулося. На залишках загиблої радянської імперії виникли нові системи — держави, але це зовсім не гарантує їх успішного розвитку. Перше, що потрібно зробити, це відкинути організаційні засади діяльності СРСР та ідеологію більшовизму.

Треба віддати данину нашому геніальному співвітчизнику, видатному українському письменнику М. П. Булгакову (1891 — 1940 рр.), який у своїй безсмертній трагікомічній повісті “Собаче серце” виніс вирок радянській владі ще у 1925 р.

Радянська влада, з'явившись у собачому обличчі, намагалась олюднитися професійними здібностями лікаря, професора П. П. Преображенського. Але штучне перетворення звіра з тваринними, хижацькими інстинктами в людину неможливе. Звіряча кровожерливість переважила, в зовнішньо олюдненого пса Шарикова, всі інші риси. Шариков уособлює радянську владу, які тхнули обидва, як відомо, відповідно до діяльності. Шариков задушеними котами та собаками, а радянська влада — кров'ю десятків мільйонів страчених, замордованих у таборах, перетворених у табірний порох, заморених голодом, репресованих громадян СРСР.

Негативним прикладом на теренах колишнього СРСР через відсутність вагомого демократичного прориву у розбудові нової держави ще у 2011 р. залишається Україна. Можновладці, що захопили владу в Україні у 1991 р., були і є ідеологічними нащадками СРСР та найгірших надбань комуністичної влади, а тому аморальний стан дозволив без будь-яких вагань перетворитися і організуватися у злочинну владу з відверто кримінальною діяльністю проти власного народу.

Дехто звинувачує колишнього Генерального секретаря ЦК КПРС М. С. Горбачова, російського президента Б. М. Єльцина, українського — Л. М. Кравчука і білоруського — С. Шушкевича у розвалі СРСР, то треба однозначно і відверто сказати — неправда. Ще до їх втручання СРСР був мерцем, а вони, образно кажучи, тільки підписали свідоцтво про смерть. Які висновки? Бути при владі дуже відповідально. Можновладці можуть робити тільки те, що можна, інакше вони перетворюються у руйнівну силу. Численні приклади з історії людства тому свідчать. Настільними книгами кожного можновладця повинні бути праці Н. Маккіавеллі (1469 — 1527 рр.), одні з найбільш ранніх узагальнень про державу і діяльність державних чиновників та сучасні наукові розробки з політології, теорії держави і права, економіки, соціології. Ці праці можновладцям вкрай необхідно читати й перечитувати принаймні двічі на добу: вранці, перед поїздкою на службу, щоб запобігти зловживань та помилок, і ввечері, щоб звірити прийняті рішення: чи не перейшов межу закону. Ці предметні галузі складають Біблію можновладця. *Ab ovo usque ad mala* (З початку до кінця).

Громадянська війна в Україні

Але повернемося у рік 1917. Вже одразу починаються розмови про введення у програму підготовки вчителів у семінарії української мови і літератури, історії України. Але громадянська війна 1918 — 1920 рр., розв'язана більшовиками, і як її наслідок — голод і розруха, дещо загальмували процес введення у навчання цих предметів. Уже з 1919 р. українська історія, мова і література зайняли у навчанні належне їм місце. Як все це нам знайомо. Далі, за радянських часів, поступово зводиться до мінімуму вивчення української мови і літератури, а викладання історії України повністю викреслено з програми середньої школи та й у середніх спеціальних та вищих начальних закладах її не вивчали. Вивчалася історія західноєвропейських держав, особливо те, що стосується революцій та по-

встань. Московська влада всіляко намагалася замовчувати героїчне і культурне минуле України, Запорозьку козацьку демократичну республіку, бо панічно боялася відродження України як самостійної держави.

З 1991 р. в Україні знов розпочався процес відродження самосвідомості народу, запроваджується у навчальних закладах вивчення українською мовою всіх предметів, у навчальну програму вводиться поглиблене вивчення історії України, української мови та літератури, після багатьох радянських десятиліть заборон, утисків, вилучень, замовчувань. Московські комуністичні можновладці прагнули з усього українського народу зробити манкуртів. За планами більшовиків український народ мав стати народом-рабом, який не пам'ятав би свого минулого.

Під час війни доля міст незавидна. В особливості, якщо війна — громадянська. Два дні стріляють, потім вулиці заповнюються людьми у незнайомій військовій формі. Лавки, крамниці, майстерні і установи закриті, далі контрибуції, конфіскації на користь переможців. Добре, якщо обходиться без відвертого пограбування. Тільки притерпілися, — і все знову. Треба зазначити наступну хроніку військових дій та заволодіння різними арміями м. Олександрівська і села Вознесенки, бо воно було поряд з містом. У 1918 р. 18 травня місто займає військо кайзерівської Німеччини і Центральної Ради. У грудні цього ж року німецьке військо пішло. Через півроку 10 червня 1919 р. військо генерала А. І. Денікіна (1872 — 1947 рр.) захопило місто та навколишню територію. А ще через півроку 6 січня 1920 р. до м. Олександрівська увійшли військові частини Червоної Армії. Незабаром, 8 липня 1920 р. була утворена Олександрівська губернія. Але минув місяць і 4 серпня 1920 р. м. Олександрівськ був зайнятий військом генерала П. М. Врангеля (1878 — 1928 рр.), яке було через 2 дні вибито з міста. Та пройшло трохи більше місяця і 17 вересня 1920 р. місто знов зайнято врангелівськими військами. Тримали місто та його околиці вони недовго і вже 20 жовтня 1920 р. місто назавжди звільнилося від білогвардійців. З одного боку це було добре, люди втомилися від війни, чекали, що радянська влада влаштує їм добре та заможне життя. Але, на превеликий жаль, так не сталося. Народ в цілому та й мої найближчі родичі на собі зазнали “ласку” більшовицької влади.

Окрім певної розрухи та спалених архівів, в історії міста особливих слідів не залишається. Назва Олександрівська згадується тільки лише у контексті військових дій або долі видатних постатей. Ось в таких умовах пережили мої рідні громадянську війну СРСР в селі Вознесенка. Добре, що нікого не покалічили та не вбили, але лиха натерпілися вдосталь. І я маю вагомні підстави про це писати. Наведу тільки один факт масового вбивства селян села Вознесенки. Згідно з архівними записами у метричних книгах Державного архіву Запорізької області (Ф-119, опис 1, справа 53) 25 березня 1919 р. були вбиті бандитами та партизанами (так записано) 5 осіб: четверо мешканці села Вознесенки — Степан Никифорович Гончаренко, 35 років; Петро Никифорович Стоженко, 19 років; Павел Степанович Карнаух, 20 років; Леонтій Бойченко, 23 років та мешканець Полтавської губернії — Лука Данилович Мережко, 35 років. Були поховані за розпорядженням вищого начальства радянської влади 31 березня 1919 р. на майдані села Вознесенка з західної сторони за огорожею церкви. Згідно з релігійними зако-

нами (*Jure divino*) святу службу при похованні убієнних відправляли — священник Павло Полянський та псаломщик Єфімій Кравченко.

В Україні у роки громадянської війни СРСР (1918 — 1920 рр.) та й після неї панувала розруха. Але що це таке розруха? Звідки вона виникає і куди через деякий час спливає? Ця тема залишається актуальною у всі часи. Головне, дати правильне визначення розрусі та добре зрозуміти саме з чого вона розпочинається. У цьому випадку як ніколи доречно навести сакраментальні слова нашого земляка, видатного українського письменника Михайла Панасовича Булгакова (1891 — 1940 рр.), який народився у Києві. Вустами професора Пилипа Пилиповича Преображенського він каже: "... розруха не в клозетах, а в головах". Треба зрозуміти, що розруху творить не якийсь невідомий привід, а самі люди, точніше більшовики, своїми незграбними, злочинними діями або бездіяльністю.

Захисник українського селянства — Нестор Іванович Махно

З поля бачення перебігу громадянської війни в Україні історія зовсім заплутана. Проголошений декрет про землю не було здійснено, і селянство взялося за самостійне його впровадження. Якими методами? Шляхом повстань, які підтримувалися своєрідним військовим формуванням: повстанською армією. На її чолі стояв видатний селянський діяч, неординарна та розумна особа, наш земляк з запорозького краю з села Гуляйполе Нестор Іванович Махно (1888 — 1934 рр.) — керівник селянського збройного руху на півдні України в 1917 — 1921 рр., який у 1917 р. повернувся до Гуляйполя після семи років тюремного ув'язнення. Саме з його особою пов'язана сторінка історії Олександрівська, що датується трьома місяцями з жовтня 1919 р. по січень 1920 р. Що являла собою Українська повстанська армія? За своєю сутністю вона вела партизанську війну, керуючись досягненням цілком конкретних прагматичних цілей: захистити себе, свій дім і майно від сторонніх зазіхань. А бажаючих пожитися за рахунок селянства ніколи не бракувало ні тоді, ані в наш час. Серед військових грабіжників були під час громадянської війни німці, потім частини денікінців і врангелівців, і, нарешті, більшовики, які були не тільки професійними казкарями про світле майбутнє. Для пограбування населення більшовики навіть приймали неправові закони, грабували людей, відбираючи їхню власність. *Manu militari* (Застосовуючи силу). А для виправдовування своїх кримінальних вчинків використовували балачки про революційну доцільність, прийняті закони, а коли це не допомагало, заарештовували людей, висилали до Сибіру, розстрілювали. Недарма в народі кажуть, що пограбоване не дасть користі і покарає самих грабіжників. Згодом так і трапилося. Бо дії більшовиків були спрямовані проти всього справедливого і святого (*Contra jus et fas*). Самі більшовики у боротьбі за владу та першість поміж собою полишали життя один одного та й майно пішло порохом. У народі жартували, дивлячись на вершників одного з більшовицьких ватажків часів громадянської війни

Семена Будьонного, які мали дивні капелюхи конічної форми. Їх називали будьонівками. Люди запитували: “Навіщо на будьонівці конус?” Їм відповідали: “Щоб виходила пара, коли вони співають слова з Інтернаціоналу — “Кипит мой разум возмущенный”.

Нестор Іванович, яким зараз пишається український народ, воював практично з усіма владами і режимами, отстоюючи інтереси селян. У “батька” Махна не було постійних друзів та ворогів, у нього були постійні інтереси у захисті українського селянства від сторонніх зазіхань. А тому, коли йому було потрібно, об’єднувався з більшовиками, а згодом громив їх за пограбування селян. В. І. Ленін зі своїми соратниками для забезпечення військ харчами вигадали механізм пограбування селянства і дали йому назву “продразверстка”. В українській мові навіть трудно підібрати мовний еквівалент для перекладу. Та й чи потрібно перекладати грабунок, він на будь-якій мові є грабунок.

Сам Нестор Іванович теж суттєво охолонув до більшовиків, надивившись на їхні справи. Не зрікаючись революційності Н. І. Махно перш за все був захисником українського народу. А тут більшовики стали вимагати негайного виконання “продразверстки”, на що “батько” не міг погодитися ні за яких обставин. Більшовицький центр у Москві вельми розраховував на український хліб, знов-таки заплющуючи очі на реалії селянства в Україні. У той момент переважна більшість селян була заможними хазяями і у цьому їм допомогла повстанська армія “батька” Махна, підтримуючи та захищаючи селянство. Родина мого дідуся Палієнка Андроніка Леонтійовича (17.05.1879 — 10.06.1936 рр.) та бабусі Палієнко Домни Прокопівни (05.03.1886 — 31.05.1959 рр.), які мешкали у селі Вознесенка, мали землю і вирощували зернові та іншу городину. Працювали тяжко, але не бідували, діти — п’ять дівчат і син — ходили до школи. Все життя українські селяни сприймали зерно як товар та інакше не могло й бути, оскільки за продане зерно купували все необхідне для родини та господарства. Селяни зовсім не збиралися віддавати зерно будь-кому безоплатно, а тим більше під примусом. Відповідно, повстанська армія Нестора Івановича перешкоджала пограбуванню селянства продовольчими загонами більшовиків, які стали називати її бандитами. Подібне приклеювання ярликів народам, які виборювали свою незалежність, гідність, право на самостійне заможне життя, захищали свою власність від грабунку, у минулому і сьогоднішній час, російська і більшовицька влада неодмінно надавала визначення бандитів тим, хто розумів її антинародну, загарбницьку сутність. Хоч насправді самі більшовики були і залишаються найбільшими бандитами. Прикладів багато, тисячі. Це визвольна боротьба Української Повстанської Армії (УПА) на Західній Україні від комуністичного злочинного свавілля. В наш час — це війна Російської влади проти національно-визвольної боротьби чеченського народу. І в Україні, і у Чечні ватажки визвольного руху об’являлися бандитами, злочинцями, яких вбивала підступна російська влада. Приклади можна наводити сотнями й тисячами. У Чечні це вбивство Джохара Дудаєва, керівника визвольного руху чеченського народу, в результаті спеціальної операції російської армії. Якщо повернутися у минуле, то агентом Комітету державної безпеки (КДБ) СРСР у Мюнхені був підступно вбитий Степан Андрійович Бандера (1909 — 1959 рр.) — голова проводу Організації Українських Націоналістів (ОУН).

В повоєнний час С. А. Бандера очолював у Мюнхені провід закордонних частин ОУН, боровся проти поневолення України московською владою. *Vitam impendere vero* (Віддати життя за правду).

Треба зазначити, спочатку, коли радянська влада не укріпилася в Україні, стосунки російських більшовиків з повстанською армією та самим Н. І. Махно були цілком дружелюбними. Наприкінці 1918 — початку 1919 рр. спільними зусиллями були зайняті міста Маріуполь і Одеса. Про Н. І. Махно радянська преса майоріла похвальними публікаціями, а сам “батько” нагороджений орденом Червоного Прапора. До речі кажучи, Н. І. Махно був одним з перших кавалерів цієї почесної відзнаки, що згодом не дозволило більшовицькій владі зарахувати видатну особистість до рядових бандитів.

Нагородою за добру справу слугує її здійснення (*Recte facti fecisse merces est*). 5 жовтня 1919 р. повстанська армія Н. І. Махна зайняла м. Олександрівськ та його околиці, в тому числі село Вознесенку. Захоплено було не тільки м. Олександрівськ, вони заволоділи величезною територією, дезорганізували зв'язок денікінської армії з тилом. Цим вони надали велику послугу Червоній Армії, яка вирішувала долю Радянської влади під Орлом. Але це не було оцінено. У самому м. Олександрівську під владою “батька” Махна панував порядок. Хоч повстанці взагалі не дуже жалували міське населення, Н. І. Махно суворо боровся з розбоєм: на стінах будинків був розклеїний наказ, який попереджував про розстріл на місці за спробу пограбування.

Підступність російської Червоної Армії полягала в тому, що її керівники у Москві вже вирішили знищити “батька” Махна разом з повстанською армією. Нестор Іванович був розумною людиною, не довіряв більшовицьким ватажкам, знав їх підступність, тому, коли вони вже безпосередньо спробували знищити повстанську армію, залучивши ще одну дивізію, яка таємно підійшла до м. Олександрівська, повстанці висковзнули з м. Олександрівська й розчинилися в безкраїх степах півдня України. Сам “батько” подався до рідного Гуляйполя з загоном у триста вояків. Літературні твори (наприклад О. Толстого), радянські кінострічки спотворюють образ Н. І. Махна. Спотворення народних українських політичних та військових особистостей, поетів, письменників, політичних діячів було стандартним ідеологічним прийомом російської більшовицької пропаганди. Нестор Іванович Махно був добре освіченою, розумною та гарною людиною з привабливим обличчям. Якщо підбити підсумок всієї діяльності Н. І. Махна і навіть всього життя, то стисло можна твердо заявити — він присвятив життя створенню української національної держави, а тому заслуговує на присвоєння звання Героя України. Але з того часу минули десятиліття і перед нами, мною особисто, постало запитання: наскільки наше розуміння відповідає істинному українському змісту поняття “Українська національна ідея” бо з неї випливає в першу чергу проблема створення національної української держави.

Для більш глибокого розуміння цих понять, які набули публічності за часи незалежності України і продовжують дедалі поширювати вживаність та обговорення в суспільстві, особливо в політикумі, потрібен історичний і теоретичний екскурс. Так от, мій досвідчений читачу, осмислення національної ідеї належить до давньої (ще з античних часів) філософської, мистецької та наукової традиції, котра активізувалася

у Європі в епоху Романтизму через протиборство із різними формами імперіалізму та космополітизму. Виявилось, що ця ідея має не доктринерський, а органічний характер: джерела її — не в абстрактних теоріях, а в історичному досвіді народу. Наприклад, відомий єврейський націоналістичний мислитель Мартін Бубер стверджував: “Ми говоримо про національну ідею, коли який-небудь народ помічає свою єдність, свій внутрішній зв’язок, свій історичний характер, свої традиції, своє становлення і розвиток, свою долю й призначення, робить їх предметом своєї свідомості, мотивуванням своєї волі”. Усвідомлення українським народом національної ідеї, потреби створення власної національної держави висунуло на історичну сцену Запорозьке козацтво в XIV — XV ст., як реальну соціальну й військову силу, яка здатна втілити це доленосне завдання. Невдовзі відважні степові лицарі привернули увагу всієї Європи. Французький офіцер П’єр Шевальє писав: “Мешканці України, які сьогодні називають себе козаками і які з гордістю носять це ім’я, мають гарну постать, бадьорі, міцні, спритні до всякої роботи, щедрі і мало дбають про нагромадження майна, дуже волелюбні і не здатні терпіти ярма, невтомні, сміливі і хоробрі...”.

Проживаючи на такій благодатній землі, як Україна, козацтво зазнавало шаленого тиску з боку сусідніх держав, для яких криваві сутички були лише прикордонними конфліктами, тим часом як українці постійно перебували в епіцентрі спустошливих війн. Але це загартовувало, формувало і об’єднувало український народ, створювало певний тип захисника Батьківщини. У часи Хмельниччини козацтво, а з тим і український народ, досягли піка своєї могутності та вийшли на міжнародну арену, але, не зумівши закріпити досягнення, здобуті під час воєнних кампаній, процесом державотворення, оспіване у історичних думках та оповите романтичним ореолом, козацтво почало втрачати ініціативу, що мало фатальні наслідки для України, яка, немовби та чайка з перебитим крилом, стала колонією Російської імперії, територією окупованою спочатку російським царатом, а потім московськими більшовиками. Це припинило європейський розвиток України, кинуло у російсько-азійський простір дикунства й гноблення, завело український народ у політичний і соціально-економічний тупик. Саме з цієї прірви намагався визволити українське селянство Н. І. Махно. І за це, ми, його земляки й нащадки, вдячні йому. *Par praemium labori* (Відповідно до праці й нагорода). Та все ж у пам’яті народній Запорозьке козацтво, Організація Українських Націоналістів, Українська Повстанська Армія та такі видатні постаті як Б. Хмельницький, Н. Махно, С. Петлюра, М. Грушевський, І. Огієнко, А. Шептицький, А. Мельник, С. Бандера, Є. Коновалець, Р. Шухевич, Т. Бульба-Боровець, В. Кук, герої Крут (1918 р.), О. Ольжич, О. Теліга, І. Багряний, В. Стус, Л. Лук’яненко, І. Дзюба, Д. Сверстюк, В. Марченко, В. Чорновіл та тисячі не перелічених мною великих українців збереглися як творці національної історії, української держави, починаючи з часів запорозької козацької вольниці, трьохсотлітнього російсько-більшовицького іґа, окупації, закріпачення та гноблення українського народу з XVIII ст., велетенського світового масштабу геополітичного військового протистояння між націонал-соціалістичним третім рейхом, московською імперією та західними демократіями. *Iniquitas partis adversae justum bellum ingerit* (Несправедливість супротивної сторони спричиняє справедливу війну).

Пам'ять про великих українців має для українського народу не менше значення, ніж їх жива присутність. Ось чому нашого північного сусіда так непокоїть визволення з історичного небуття національних українських велетнів нескореного духу, неосяжного розуму, безмежної хоробрості та відваги, героїв-захисників неньки-України, повністю відданих національній ідеї — створення і розбудови незалежної та суверенної держави України. Розвінчати та усунути з свідомості українця пантеон радянських псевдогероїв для сучасної імперської Росії означає остаточну втрату України, кінець ідеологічного та політичного впливу, загибель колабораціонізму як реальної сили. Зміна світогляду, духовних світочей та національних героїв — процес об'єктивний і неминучий. Раби і вільні люди мають відмінні духовні цінності. *Rebus dictantibus* (Так, як вимагає дійсність).

Відомо, що за часів різних окупантів найбільше постраждала історична наука, бо кожний окупант переписував її так, як йому вигідно. *Epistulae obscurorum virorum* (Листи темних людей). Історія пишеться для встановлення строгої істини, а не розповсюдження кон'юнктурної брехні. Коли країна має дві історії — це призводить до роздвоєння особистості і непорозуміння між громадянами України. Якщо це відбувається на рівні свідомості людини, то будь-який психіатр скаже, що це шизофренія. Тож нині ми маємо шизофренію держави, що призводить до непорозуміння та протистояння в суспільстві, бо 90 % громадян України не володіють правдивою інформацією щодо об'єктивної історії, а звідси прикрого занепаду основоположних для буття українського народу процесів державотворення, національного відродження та виходу із постійного (впродовж двадцяти років) тривання небезпечної політичної патології. Як в людини, так і в державі, найтяжча хвороба починається з голови.

Безпосередньо на національній ідеї засновується націоналізм як культура та світоглядна система, зокрема як певний тип філософського мислення (націософія), естетики, політичного руху тощо. Тому націоналізм — це ідеологія захисту, збереження і державного самоутвердження тієї чи іншої нації. З позиції національної ідеї увиразнюється бачення держави саме як національної держави, оскільки, як стверджував Г. В. Ф. Гегель (1770 — 1831 рр.), держава повинна створюватися із духу нації. Інший німецький філософ І. Г. Фітхе (1762 — 1814 рр.) — у “Промовах до німецької нації” писав, що “любов до Батьківщини повинна керувати державою”.

Українську традицію осмислення національної ідеї можна відшукати і в києво-руських, і в кавказьких літописах, і у “Слові про закон і благодать” митрополита Іларіона, і в “Історії русів”, і в інших писемних пам'ятниках чи фольклорних джерелах. Однак найчіткіше і найвиразніше українську ідею в художній формі висловив Т. Г. Шевченко (1814 — 1861 рр.). Невипадково для бездержавного народу найвагомим складником національної ідеї стала ідея створення власної держави на рідній землі. Слова із “Послання” — “В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля” — дуже точно виражають державницький заповіт українського генія. Образ національної держави — “своєї хати” — бачимо згодом у багатьох класиків.

Суттєвим кроком у розвитку філософії української ідеї стала енциклопедична творчість І. Я. Франка (1856 — 1916 рр.). Для нього теж найважливішим стає

державний складник, котрий письменник-мислитель окреслює як “національний ідеал”, “ідеал національної самостійності”: “... синтезом усіх ідеальних змагань, будовою, до якої повинні йти всі цеглини, буде ідеал повного, нічим не в’язаного і не обмежуваного (крім добровільних концесій, яких вимагає дружнє життя з сусідами) життя і розвою нації” (“Поza межами можливого”). Розглядаючи потрібність постання майбутньої польської держави, І. Я. Франко визнає її право бути державою “для поляків і складатися тільки з поляків”, але тільки на польських етнографічних територіях, і при цьому увиразнює національний, безокупаційний характер і майбутньої української держави: “...Польща для поляків, але Русь для русинів” (“Наш погляд на польське питання”). Згодом у “Самостійній Україні” Микола Міхновський лише повторив це гасло як “Україна для українців”.

Взагалі у філософії та ідеології українського націоналізму національній ідеї відводиться основоположне місце. Віднаходимо там і чіткі визначення цього поняття. Наприклад, у Степана Бандери читаємо: “такою ідеєю, яка ставить велику позитивну ціль, яка розбуджує й розпалює те, що в народі постійно живе, з покоління в покоління, що було мотором його наймогутніших піднесень і чого не вдавалось здавити жодному ворогові, ніякими засобами, — є національна ідея свободи, визволення з-під чужого національного й соціального поневолення, вільного життя й всебічного розвитку нації, усіх її сил і громадян у суверенній і соборній державі”.

Не випадково продумане, чітке, базоване на українському та ознайомлене зі світовим історичним і філософським досвідами, розуміння національної ідеї спостерігаємо в тих сучасних націоналістів, які знають джерела національного політичного мислення: “Національна ідея — це ідеологічна формула, яка виводиться не тільки з актуальних проблем суспільства, але й із постійних інтересів народу, націлює його на більш загальну, головну, визначальну політичну проблему, від вирішення якої залежить і розв’язання поточних проблем, і здійснення всіх прагнень та задумів народу, і саме його збереження і буття в часі” (Іванишин В. *На розпутті велелюднім. — Тернопіль-Дрогобич, 2003*).

Деякі сучасні українські політики вкрай обмежено розуміють зміст поняття нація — лише в політичному та громадянському значення цього терміну. При цьому чомусь цілковито відкидається етнічний (народний, природно-кровний) складник будь-якої нації, у нашому випадку — український народ. З позицій української ідеї нація — це не механічна сукупність громадян певної держави, це передусім усвідомлена і дієва єдність людей етнічно-ідейного типу, що виникає і тримається на дії двох чинників різного характеру — природно-соціального і духовно-конвенціонального. Підтверджує таке розуміння і досягнення світової націології. Англійський вчений Ентоні Сміт у 70 — 80-х роках ХХ ст. прямо вказав на те, що “етнічні особливості зостаються... найдоконечнішим елементом нації” (*Національна ідентичність. — К., 1994*).

Усім вітчизняним політикам, які бояться національного, культурно-етнічного розуміння нації й утверджують ліберально-космополітичне, наважусь порадити наступне. Що є українська нація — варто розпитати у двох категорій людей. По-перше, у тих великих українців, які, нехтуючи колоніальними обставинами, попо-

внили золотий фонд української політики та культури, належачи етнічно до різних народів і не входячи до української “політичної нації” (бо й держави тоді ще не було), — у поляка Тадея Рильського, у кримського татарина Агатангела Кримського, у росіянки Олени Теліги, у єврея Лева Ребета, у німця Юрія Клена та тисяч інших. По-друге — у тих мільйонів українців, які загинули в різних імперіях, передусім комуно-російській, мабуть не за те, що були “політичними” українцями чи належали до “громадян України”. Права національних меншин України будуть належним чином захищені лише у державі, де всі громадяни поважатимуть права, знатимуть історію, мову і культуру титульного українського етносу, де він належним чином буде представлений і органах влади, де українців не дискримінують за національною ознакою.

Основною політичною проблемою України, яку помічають не лише справді націоналістичні політики чи політологи, а й відомі авторитетні люди (Л. Костенко, Вал. Шевчук, Б. Олійник, А. Погрібний та ін.), є парадоксальна відсутність у сучасних українців власної національної держави. Національна держава — це не якась утопічна ідеальна система організації суспільного життя, не абстрактна справедлива та конкурентоспроможна держава, а дещо інше. Національна держава — це суспільно-політична система, створена корінним народом для розв’язання своїх поточних проблем, реалізації своїх інтересів і забезпечення собі гарантованого майбутнього. Створення національної держави — це природне прагнення кожного розвинутого народу, це завершення його політичного самоутвердження, внаслідок якого він стає повноправним і єдиним господарем своєї долі на своїй власній землі, своєї держави і влади в ній, своєї країни і всіх її ресурсів. Це держава, де головним і визначальним критерієм оцінки діяльності кожного громадянина є добро нації. Це держава, яка “діє в ім’я” всіх мертвих, живих і ненароджених, в Україні і в не Україні суцільних українців та всіх чесних громадян України. Це узгоджується із думкою І. Г. Фіхте про національну державу як порятунок незалежності того чи іншого народу і засіб виховання людяності. *Voluntas populi suprema est* (Воля народу — найвищий закон).

Однак із сумом доводиться констатувати, що розуміння суті національної ідеї все ще не дається нашим політикам. Їм бракує бажання глибоко вивчати український та зарубіжний досвід націє- та державотворення. Політики апелюють до економічних успіхів європейців чи азійських “тигрів”, але сором’язливо не кажуть, що передумовою цього успіху стала національна державність кожного з цих народів. Сучасність пекуче потребує українського націоналізму та політиків, здатних провести якісно нові, революційні перетворення в інтересах української нації, здатних збудувати українську національну державу-“хату” на міцному фундаменті національної ідеї. Саме за національну державу-“хату” билися впродовж століть наші славні пращури, за це воював наш славетний земляк батько Махно, який казав — “бий червоних поки не побіліють, бий білих поки не почервоніють” і робив свою патріотичну справу — захищав українське селянство та відстоював право на побудову української національної держави. *Quod non est paululum dicere* (А цим немало сказано).

До кінця 1920 р. військові дії на території України в основному припинилися, громадянська війна завершилася. Звичне уявлення, спотворене більшовицькою

пропагандою, що Україна лежала повністю у руїнах після громадянської війни, не відповідало дійсності: руйнівна сила військової техніки не була тоді дуже потужною, військові фронти постійно переміщувалися, міста переходили від однієї ворогуючої сторони до іншої майже без матеріальних втрат та руйнацій. У м. Олександрівську та околицях, німецьких колоніях заводи продовжували працювати з нечастими зупинками. Інша справа, що мирного централізованого товарообміну не існувало, робітники і селяни вимушені були самостійно піклуватися про забезпечення харчами, крамом та іншими предметами. Це створювало певні неприємності. Робітники з міста, в тому числі й у село Вознесенку, приходили щось придбати або помінати на харчі.

Голод в Україні 1921 — 1923 років

Наслідком розбудови більшовицькою партією умоглядної економічної, а точніше позаформаційної мобілізаційної економіки, було створення моделі суспільства несумісної з інтересами переважної більшості населення, окрім самих партійних та радянських функціонерів, позбавлену будь-яких “капіталістичних” рис і взагалі товарно-грошових відносин. Це був початок створення держави тотального дефіциту, суцільних черг та перманентного аліментарного голоду. *Dicendo de cibus dicendum est de moribus* (Говорячи про їжу, треба сказати про норови).

Припинення воєнних дій (московського терору) восени 1920 р. не послужило для державної партії сигналом для зміни економічної політики, заснованої на комуністичній доктрині. Навпаки, колосальну програму відбудови й розвитку промисловості, яка накреслювалася у плані ГОЕЛРО, передбачалося здійснювати за допомогою продовольчої і посівної розверстки. Ігнорування об’єктивно існуючих економічних законів проявилось також у прийнятті урядом В. І. Леніна у кінці 1920 — на початку 1921 рр. низки декретів: про безгрошовий відпуск продуктів по картках, безплатність палива, комунальних і поштово-телеграфних послуг. Починалася підготовка до цілковитого скасування грошового обігу. *Jus summum saepe summa malitia est* (Найвище право часто є найвище зло). Безоглядна політика насадження комунізму і воєнні дії, що точилися майже безперервно на території України протягом семи років, завдали величезної шкоди народному господарству. Було порушено економічні зв’язки між регіонами, підірвано грошовий обіг, зруйновано матеріально-технічну базу великої машинної індустрії. Чисельність промислових робітників зменшилася наполовину. Голод, епідемії косили жителів міст десятками тисяч.

Селянство протестувало проти заборони торгівлі і примусового вилучення продовольства. Продрозверстка виконувалася з величезним напруженням. А В. І. Ленін надсилав телеграми уряду України, вимагаючи для пролетарських центрів Росії ешелонів з сільгосппродуктами. У відчаї ЦК ВКП(б) України запропонувало військовому командуванню у травні 1921 р. “надавати всілякого сприяння при здійсненні продрозверстки”. Залучення армії замість робітничих загонів

до кампанії по реквізиції селянського хліба свідчило про неймовірне загострення становища. Голодуючі робітники починали вдаватися до випробуваної зброї — страйків. Однак реакція на них нової влади виявилася набагато сильнішою, ніж царських чиновників. Органи держбезпеки організували “вилучення контрреволюційних елементів”, тобто організаторів бунту. Коли страйки набули масового поширення, охопили всі підприємства міста Харкова, державні органи викликали військову силу. Керівництво Харківського військового округу опротестувало ці дії перед ЦК КП(б)У, вважаючи використання армійських підрозділів для боротьби з робітниками “у корені неправильним”.

Тяжке господарське становище у радянських республіках у 1921 р. ще більше погіршилося катастрофічною посухою. У Поволжі, Північному Кавказі і півдні України, тобто у зонах товарного землеробства, селяни не змогли після жнив повернути посіяного. Задовольнити потреби суспільства за рахунок районів, не охоплених посухою, виявилось неможливим. Адже більшовицька продрозверстка повсюдно викликала скорочення селянами посівних площ й деградацію сільсько-господарського виробництва, що ще більше погіршило забезпечення продовольчим зерном. *Ab altero expectes, alteri quod feceris* (Очікуй від іншого того, що сам ти йому заподіяв).

Запорізький край також уразила посуха, виникла надзвичайна ситуація. У місті Запоріжжі голодувало 16 % населення, яким надавалась допомога шляхом організації громадського харчування та відрахування частини заробітку у працюючих. Однак багато родин (близько 6 тисяч людей), рятуючись від голоду, виїхали в інші губернії, і населення міста скоротилося. На півдні країни вже почалися смертні випадки від голоду. За тиждень на Одещині було зареєстровано до 100 смертей від голоду, на Запоріжжі — щонайменше 165. На початку 1922 р. становище на півдні України стало трагічним. Про це свідчили численні випадки людоїдства. *Rebus in angustis facile est contemnere vitam* (Життям легко нехтувати, коли дуже трудно живеться). Підірвані “продрозверсткою” і голодом 1921 р. продуктивні сили сільського господарства погано справлялися з постачанням населення продовольством. Постачання робітників продовольством не могло бути забезпечене з державних ресурсів: дефіцит хліба вимірювався цифрою в 1,6 млн. пудів. Немаючи змоги прогодувати міста, український уряд тим більше не міг надати достатньої допомоги сільській місцевості. Голод у південних губерніях не припинявся.

У політиці, що здійснювало в Україні керівництво Російської комуністичної партії (більшовиків), немає нічого ірраціонального. Більшовики визначали свою політику в кризових ситуаціях, виходячи з єдиного критерію — як би не послабити власної диктатури. Перевага в продовольчому постачанні завжди надавалась промисловим районам, а не голодуючим у сільській місцевості. На шахтах Донбасу восени 1921 р. було утворено тримісячний запас хліба, тоді як у селах Донецької губернії люди не дістали ні зернинки. Згуртовані й голодні робітничі колективи були набагато небезпечнішими, аніж розпорошені селяни. Коли центральному урядові в Москві доводилося вибирати між селянами різних регіонів, він також виходив з інтересів зміцнення своєї влади. Тобто робив усе можливе

для рятування Поволжя і викачував зерно з голодного півдня України. Причина одна: з осені 1920 р. в Україні ширився антибільшовицький повстанський рух, який В. Ульянов (Ленін) назвав “куркульським бандитизмом”. Щоб придушити його, проти українських селян В. Ленін кинув найбільш боєздатні частини Червоної Армії, очолювані “ушлявленими героями” громадянської війни — В. К. Блюхером (1889 — 1938 рр.), П. Є. Дибенком (1889 — 1938 рр.), Г. І. Котовським (1881 — 1925 рр.), О. Я. Пархоменком (1885 — 1921 рр.) та іншими. Але використання регулярних військ становило смертельну небезпеку для диктатури партії більшовиків і ставило під сумнів її попередні здобутки. Дуже погано, якщо влада випробовує свою силу на власному народі. Дуже погано, якщо повагу влада намагається отримати за допомогою жаху.

Громадянська війна почалася в Росії влітку 1918 р. виступами селян проти земельної і продовольчої політики більшовиків. У перші місяці 1921 р. селяни визріли для чергового раунду боротьби з “робітничо-селянською владою”, яка не бажала відступити у своїй політиці від комуністичної доктрини, зокрема продрозверстки. Якщо дуже стисло сформулювати сутність комуністичної доктрини, відкинувши політичну та пропагандистську риторику, зарозумілість, філософські нашірвання, то вона зводиться до дуже простої, як б сказав примітивної формули: всіх пограбувати та поміж своїх розділити награване. Так само вчиняють звичайні кримінальні злодії.

Приверну увагу читача на роки смерті катів українського народу: О. Я. Пархоменка підстрілили у 1921 р. вояки батька Махна; Г. І. Котовський, який за покликанням та способом життя був бандитом (як такий непотріб радянська влада залучала до армії та й ще робила з них червоних командирів, більше того, героїв Громадянської війни) загинув у 1925 р. у якійсь побутовій перестрелці, пов'язаній з жінкою; а от В. К. Блюхера, П. Є. Дибенка, М. М. Тухачевського у 1937 — 1938 рр. стратили свої ж, визнавши ворогами народу. За великим рахунком так воно й було, хоч вірою й своїм життям служили більшовицькій владі. Правду кажуть у народі, що несправедна справа та награване ніколи не йде на користь кривдникам та грабіжникам. Над цим треба замислитись модерновим можновладцям, які пограбували український народ після 1991 р. *Nabemus confitentem reum* (Ми маємо неспростовний доказ). Переважно селянська за складом більшовицька армія вже готова була підтримати “бандитів” — селян, які не бажали віддавати зерно ленінським продзагонам. В. І. Ленін гостро відчув це, коли спалахнуло повстання 28.02 — 18.03.1921 р. у кронштадтському гарнізоні — 10 тисяч військових, які були озброєні 68 кулеметами та 135 гарматами. У придушенні повстання брала участь 7-ма армія під командуванням М. М. Тухачевського (1893 — 1937 рр.).

Про бандитську поведінку продовольчих загонів більшовиків у 1921 р. у селі Вознесенці розповідала мені моя бабуся Палієнко Домна Прокопівна наприкінці 50-х років ХХ-го ст. Був страшний голод, у хаті не було зовсім ніяких харчів. В той час в родині було 6 дітей. Мій дідусь Палієнко Андронік Леонтійович зранку пішов на базар помінати якісь речі на борошно. Прийшов з базару з торбинкою борошна, поставив її на кухні. Бабуся заходилася щось приготувати. Коли по-

стукали у двері, відчинили, прийшли комсомольці з продзагону та й одразу на кухню, а там борошно. Забрали, вилаяли, обізвали куркулями, а це вже значить вороги народу, погрожували заарештувати. Родина з дітьми залишилася голодною. *Родна sine lege* (Покарання без закону). Комсомольці полізли на горище знайшли декілька качанів кукурудзи, залишених для посіву весною, теж забрали. То робіть самі висновки — що таке радянська влада, хто такі комсомольці. Масовий голод став нагодою для більшовиків пограбувати церкви. Радянський уряд видав постанову про вилучення церковних цінностей з метою закупки харчів для голодуючого населення. Цінності вилучили, розпродали за кордон, у приватні колекції, дещо було вкрадено, залишилося у сховищах державної скарбниці, а закуплена була зброя. На закупівлю харчів для порятунку голодуючих церковні цінності не були використані. Розпад СРСР в 1991 р. став нагодою для української влади тотально пограбувати весь український народ, окрім тих 10 родин, які привласнили все державне (народне) майно та фінансові заощадження громадян УРСР у Ощадбанку. І тоді, й зараз це робили члени однієї й тієї ж партії ВКП(б) — КПРС, КПУ.

Вчинений опір хлібозаготівлі ще аукнеться українському народу у 1932 — 1933 рр. організацією більшовицькою московською владою штучного голодомору, етноциду в Україні від якого померло у страшних муках більше 10 млн., а може й набагато більше, людей. Продрозверстка була тренуванням, першою спробою більшовиків у великомасштабному знищенні народу України. Ще з часів козацтва, існування Запорозької Січі українці не довіряли російському царату, вважали його та російську армію загарбниками і окупантами протягом століть. Ці відчуття на генетичному рівні передалися й нам у XXI ст. Антибільшовицький повстанський рух початку 20-х років XX-го ст. в Україні послаблював криваву диктатуру більшовицької партії, й керівництво РКП(б) небезпідставно вважало, що голод впорається з повстанцями краще, ніж каральні експедиції. Ось чому і у XXI ст. ми, українці, повинні бути ще більш пильними стосовно нашого північного сусіда, який не хоче, не може і ніколи не погодиться на самостійне існування України. Пильнуймо! Та завжди пам'ятаймо! Бо Російська демократія закінчується там, де починається українське питання! *Vim vi repellere licet* (Насилля дозволено відбивати силою).

Вожді 1917 року. Хто вони за психологічними типами та психічним станом нездоров'я ?

Дайте зрозумілу відповідь! Хто буде поважати народ, вожді якого знищували його десятками мільйонів впродовж багатьох десятиліть XX ст.? Був поганий народ і його потрібно було викоринити? А може вожді були злочинцями? З світової історії людства відомо і це стало аксіомою — поганих народів на Землі не-

має. Якщо порівняти духовність і душевність та визначити їх приналежність, то впливає наступне. Найвища якість — це духовність і її треба віднести до народу. Суттєво значно більш низьке у порівнянні з духовністю є душевність, яку треба віднести до інтелігенції. А чим характеризуються особи вождів? Як правило, різним ступенем девіантної поведінки, жадоби влади та власності. До оцінки особи вождів дуже прийнятний наступний тест, за яким вони варті того, чого варті їх турботи. Псевдореволюційний романтизм російських вождів, поєднаний з маячною метою світового володарювання шляхом використання руйнівної сили народних мас через збурення їх гаслами соціалізму, обіцянками заможного та щасливого життя, а, насправді, так бажаного втілення старанно прихованої мрії — захоплення влади та власності, потрапивши на хворобливу основу зіпсованого збоченими бажаннями мозку, переплавилися у злочинні шляхи впровадження маячних ідей. Керівництво третього рейху, зокрема рейхканцлер Німеччини А. Гітлер (з 1933 р.), теж поставив за мету маячну ідею світового панування і теж, як керівництво СРСР, втілював його у життя. То скажи мені, мій допитливий читачу, чи є принципова різниця між цілями більшовиків-комуністів та німецькими націонал-соціалістами (фашистами)? Як на мене, то немає. Бажання, цілі, методи, засоби та практична діяльність були спрямовані на одне й те ж, що змістовно втілювалося у зловісній триаді: влада, власність, світове панування. *Odium generis humani* (Ненависть до роду людського).

Ідею вважають маячною тоді, коли вона не відповідає дійсності, викривлено її відбиває та повністю опановує свідомість, стає, незважаючи на очевидну суперечність з дійсністю, недоступною виправленню. А тому питання, які люди за своїм психічним здоров'ям при владі, переростає у проблему народу та його існування, його добробуту, життя і смерті. Скільки їх, можновладців? Які вони? Якими думками живиться їх мозок? Чи визнають християнські істини і християнську мораль? Чи живляться Божою благодаттю душі їх? Або дотримуються тільки принципу революційної доцільності, у якій міститься їх справедливість і навіть закон. Чого прагнуть вожді? Що у їх розумінні є метою суспільства, а що засобами, за допомогою яких досягається мета? Якими методами вожді досягають політичної, економічної та соціальної цілі держави і суспільства? Розбудова саме якого майбутнього для свого народу приваблює їх? Перелік первинних провідних питань до влади нескінченний. То треба розуміти, якими сміливцями та досконалими людьми повинні бути б бути вожді, що взяли у 1917 р. на себе тягар та відповідальність пастирів вивести численні, вкрай різноманітні та відмінні один від одного, розташовані на величезній території, народи до демократичного та заможного майбутнього у розвиненій (духовно, соціально, економічно, політично тощо) країні. *Calamitosus est animus futuri anxius* (Нещасна душа, сповнена турбот про майбутнє). А звідси поставало питання: “А чи витримають душі новоявлених провидців та поводитирів випробування владою, славою, грошима, труднощами, нерозумінням, війнами, голодом, щоденними турботами та опікуванням власного народу?”. У найчистішій траві немає коріння, у найчистішій річці немає берегів. А які були керманічі 1917 р.? Чи мали вони чистоту трави та річки? А яка в них була харизма, чи була взагалі? Людина з харизмою — це напівбог. Така

людина з харизмою має надзвичайну духовну обдарованість, яка сприймається людьми як надприродна, божественного походження сила осягання і впливу, яка недоступна звичайним людям. Ось що таке людина з харизмою. Далі Ви отримаєте відповідь на запитання стосовно харизматичності вождів 1917 р. Така людина має “божественного походження силу”, а, звідси, творить тільки благородні справи. А чи творили вожді революції (точніше злочинного захоплення влади) справи, які б міг підтримати Бог? Однозначно, ні. То кожний робить свої висновки. Чи то були звичайні шахраї від політики, посланці люцифера? Що то були за люди за психічним станом здоров'я? Відповідь на ці запитання багато чого прояснить в історії народів та подій. *Idque apud imperitos humanitas vocabatur, cum pars servitutis esset* (Неспокушені, вони називали культурністю те, що було початком поневолення).

Розум без сміливості нерухоми, активність без розуму небезпечна. Безглузда активність! Ось що визначало історію радянського періоду. Справа в тому, що фантазії наших вождів стосовно будівництва нового суспільства дорівнювали ступеню особистої моральності, з якою було не все гаразд. Кожному з них мрія малювалася відповідно його натурі. А натури серед більшовиків, які захопили владу, були різні, як за розумом, освітою, схильностями, життєвим досвідом, кримінальним минулим, соматичним та психічним здоров'ям, так і за психічними типами. У світі є дві визначальні сили — розум і зброя. На превеликий жаль, в наших вождів пріоритет отримала зброя. Це відбулося закономірно. На благодатний ґрунт параноїального психотипу вождів потрапила агресивна ідеологія диктатури пролетаріату, знищення старого світу, фізичного усунення людей “не того соціального походження”, роздмухування пожежі світової соціалістичної революції. Наскрізь руйнівна та агресивна мотивація поведінки керівництва держави — СРСР на десятиліття стала провідною ідеологією життя суспільства. А правив усім цим безглуздям його “величність” хворий психічний стан здоров'я В. Ульянова (Леніна), мозок якого вже багато років був вражений *Treponema pallidum* (цікавим є епідеміологічний маршрут інфікування), у поєднанні з параноїальністю; вроджена параноїальна психопатія “батька народів” СРСР Й. Сталіна, а згідно результатів обстеження Й. Сталіна, академіком-психіатром В. М. Бехтеревим — параноїдна шизофренія, та багатьох їх соратників з вадами психіки. А тому, розібравшись та проаналізувавши психічний стан цих особистостей, розуміючи, що вони правили державою, а не овочевою базою, стануть більш зрозумілими їх стратегія і практика, а також конкретні прийняті рішення, особиста поведінка у різних життєвих обставинах, навіть у родині, ставлення та взаємовідносини. І те, що на перший погляд сприймалося найближчим оточенням і особливо широким народним загальом як глибокодумні та виважені рішення геніальної особи, насправді були витівками психічно хворого мозку. *Non indignari, non admirari, sed intelligere* (Не обурюватися, не дивуватися, але розуміти).

Але й у нормі психіка людей надто різноманітна. В наш час у зв'язку з розвитком психології та психіатрії стало можливим говорити про психотип, який поєднує у собі малюнок особи, акцентуацію і психопатію. Це дає нам можливість більш досконало проаналізувати та оцінити психічний стан осіб, які в свій час

приймали соціально значимі політичні рішення. Таке розмежування неточне, приблизне, не має чітких меж. Але ж психологія людини та психіатрія — це не фізика, в якій можливі точні вимірювання. І це, зрозуміло, не викликає заперечень. І все ж, якщо будь-яка людина ладна наступити “на горло власній пісні”, щоб досягти своєї заповітної цілі та відбутися лідером у місті або державі, або стати славнозвісною людиною на підмостках, то ми будемо казати, що це паранояльний малюнок особи. А якщо хтось наступає на горло своїм друзям, дітям, дружині, примушуючи їх працювати на те, щоб він став лідером, то це вже паранояльна акцентуація. А коли хтось вже крокує по долях багатьох людей, перетворюючи їх у засіб, у “тісто” жорсткої історії, — тут очевидна паранояльна психопатія та параноїдна шизофренія. Ми знаємо прізвища цих людей, їх вчинки, життєвий шлях та сумнівні досягнення. *Mentem mortalia tangunt* (Людські долі зворушують душу).

Зміна мотивів змінює не значення дії, а їх особистий зміст для людини. Формування психічних процесів неможливе без участі особистого компонента. Психічні процеси створюються у процесі життя. Формування відбувається у процесі опанування світу предметів та явищ, який створений людиною. Біологічно успадковані властивості складають лише одну з умов формування психічних функцій. Провідна умова їх формування — це опанування світом предметів і явищ, створених людством. Цей процес опанування є процесом активним. Найважливішою умовою опанування, засвоєння світу є наявність відносин з іншими людьми. Складна психічна діяльність є з самого початку суспільно обумовленою, вона формується у засвоєнні світу, у спілкуванні з іншими людьми, викликаючи емоційні переживання. Руйнуючи психічну діяльність людини, хвороба при певних умовах призводить до зміни саме особистого компонента. Відбувається формування нових мотивів, змінюються співвідношення потреб, мотивів, їх зміст та ієрархія, переживання. Утворюється певна модель формування патологічних або суттєво викривлених потреб та мотивів. Прогресують порушення у соціально-психологічній компетентності керівника, тобто спроможності владної особи ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми в системі міжособистих стосунків. Відбуваються зміни у вмінні орієнтуватися у соціально-політичних ситуаціях, правильно визначати особливості особи та емоційні стани інших людей, обрати адекватні способи і засоби спілкування з ними та реалізовувати їх у процесі взаємодії. *Id maxime quæquæ decet, quod est cuiusque suum* (Кожному більш личить те, що більш йому властиве).

Зміни особи неминуче пов'язані із змінами основних цінностей, суспільних установок і прагнень людини, його самооцінки і перебувають не у прямій, а у занадто складній та опосередкованій залежності від порушень у центральній нервовій системі. Свідомість людини, її ставлення до реальної дійсності залежать від способу її життя, від способу задоволення її потреб. В залежності від ієрархічного положення у суспільстві, яке займає людина, громадської і трудової діяльності змінюються ідеї, уявлення, наміри та прагнення людини. Особливо це суспільно значимо і небезпечно, коли така людина займає високі посади та наділена значними владними повноваженнями. Таким чином, зміст свідомості, тобто, як лю-

дина розуміє явища та процеси оточуючого світу, як вона до них ставиться, чого прагне і чим керується у своїй поведінці, які приймає рішення стосовно власної особи та інших людей, залежить від її життєдіяльності. Мозок людини — це той орган, той матеріальний субстрат, який здійснює цей зв'язок із зовнішнім світом.

При розгляді порушень особи не можна ігнорувати змістовну сторону психіки людини, тобто свідомості і спрямованості особи. Клінічна практика виявляє безсумнівні якісні порушення всіх цих утворень при деяких ураженнях головного мозку. Помилково пов'язувати асоціальну і злочинну поведінку людей безпосередньо тільки з ураженням кори головного мозку. Було б помилково і спрощено представляти справу таким чином, що ураження будь-якої ділянки мозку безпосередньо призводить до зміни соціальних установок хворої людини. Також неправильно уявляти, що механізмом порушень особи є тільки причини соціальні (стресові обставини, екстремальні умови, соціальні та власні потрясіння, родинні конфлікти тощо). Справа значно складніша: соціальні і біологічні механізми не є однопорядковими і не протистоять один одному. При порушеннях особи, при невротичних станах відбувається переплетіння факторів, механізми появи одного й того ж психопатологічного синдрому неоднозначні. Зовнішні причини діють через внутрішні умови, що пояснює багато чого у порушенні особи. Проте у процесі життєдіяльності людини співвідношення причин і умов змінюється, первинні і вторинні синдроми переплітаються і міняються місцями. Порушення особи відбувається і тому, що людина з хворою центральною нервовою системою живе за вимогами і нормами, що ставляться до здорових людей.

Порушення особи є надто складним пластом, де переплітаються змінені або уражені патологічні мотиви, порушення цілеполягання, змінюється емоційне ставлення до світу, до інших людей і себе, де виступають компенсаторні, адекватні і неадекватні механізми, заходи захисту, усвідомлені і неусвідомлені. Тому остаточно визначити, де закінчується певна міра компенсації або захисного механізму і розпочинається наступна, важко, тим більше, що хворобливий процес змінює динаміку порушень іноді на певний час, іноді призводить до стабільних, стійких змін особи. З цього слід зауважити і особливо підкреслити важливість і періодичну необхідність (соціальну і особисту) медичного огляду психологами і психіатрами керівних осіб. Кому дано багато владних повноважень і розпорядних прав, то й питання контролю за психічним здоров'ям таких осіб набуває особливого державного значення, що повинно бути визначено у законі про державну службу та законі про керівників установ, закладів, організацій, підприємств. Нехтування цим призводить до виникнення таких явищ, коли з-за порушень психіки особи виникають злочини проти власного народу, суспільства, політичні репресії, вчинення голодомору, геноциду та етноциду, політичні, економічні, соціальні, духовні кризи та тупики в державі.

Паранояльний занадто енергетичний, працездатний, працює практично без відпочинку. Він спроможний витримувати велику програмну напругу, неухильно проводити у життя накреслене. Спить уривками, хронічно недосипає від перевантажень, буває, що відсипається, але рідко. Прокидається за першим сигналом. Тримає телефон коло ліжка і хапає слухавку негайно, після першого

дзвінка. Але сон у параноїка глибокий, сумління його вночі не гризе (хоч на цей рахунок думка людей може бути іншою). Засинає він так само миттєво, як і прокидається. Кошмарних сновидінь немає, але й приємних теж. Вся радість параноїка — у його діяльності “на благо Вітчизни”, яка завжди (як на думку Й. Ст@ліна) у небезпеці. Я свідомо не написав “енергійний”. Енергійність може бути короткочасною, а у паранояльних запас енергії величезний. Саме вони енергетичні, невтомні. Паранояльний — це одвічний двигун, *perpetuum mobile*, людина, що приводить у рух множину людей навколо себе. Отже, базовою рисою паранояльної людини є яскраво виявлена цілеспрямованість, наприклад, побудова соціалізму в СРСР, світова революція тощо, які були маячними ідеями В. І. Леніна, Л. Троцького, Й. Ст@ліна та їх соратників. Саме з маячної цілеспрямованості особистості Й. Ст@ліна випливають всі інші риси його характеру, паранояльна поведінка та вчинки, які персоніфікувалися деякими особливостями, притаманними кожній особі.

Паранояльний у своїй цілеспрямованості створює свій нетрадиційний порядок у речах. Якщо людина з епілептоїдними рисами додержується традиційного порядку, розставляє книги “за зростом”, то в параноїка вони розставлені за змістом, тематично, таким чином ряди потрібних книг для роботи можуть виглядати неохайно. І якщо цей робочий порядок у кабінеті чи на робочому столі хтось порушує, паранояльний гостро реагує. Сам же він може заради встановлення свого порядку порушити порядок, встановлений кимось до нього. Тому для Й. Ст@ліна брутальне порушення моральних та правових норм, вироблених людством за тисячоліття, було притаманне його параноїдальній особі. Немає такого злочину, який би не вчинив Й. Ст@лін. Паранояльний наполегливо нав’язує свій порядок, навіть злочинний, але який запропонував саме він. Його кредо — ціль виправдовує засоби і так завжди, і так повсюдно. Паранояльний вводить новий порядок не тільки і не стільки у речах, головне, у стосунках людей. Микола Гаврилович Чернишевський (1828 — 1889 рр.) зі своїми ідейними послідовниками пробив мур жіночої залежності від чоловіків. На початку нашої ери саме паранояльні особистості запроваджували релігійні заборони на язичницькі вільності у сексуальному житті.

Я свідомо розпочав з кабінету та робочого столу, бажаючи показати, що сутність паранояльного виявляється і у дрібницях. Але все ж головне, що його цікавить, — це макросоціум. Саме тут його провідна точка застосування своєї енергійності. І ціль паранояльного полягає у глобальних змінах суспільного порядку, встановленого раніше кимось з попередніх паранояльних діячів і підтримуваного ревностними епілептоїдами. Паранояльний вважає цей порядок речей поганим, стосунки, які склалися у світі людей і підтримуються традицією, визнає непридатними і такими, що підлягають заміні на кращі, ним придуманими, і чим швидше, тим краще. Типовий погляд революціонера на суспільні стосунки і владу. Залишається ще обрати методи та засоби, щоб втілити замислене. І якщо хтось не бажає визнати порядок, за який ратує паранояльний (у світі речей, у мікросоціальних стосунках або у соціальному макросвіті) добрим, то він, паранояльний, вважає цю особу поганою. А тут вже й до “ворога народу” зовсім недалеко. Отже, пара-

нояльна людина — принципний революціонер. І в той же час — безпринципний у виборі засобів досягнення своїх цілей. Гасло паранояльного Й. Ст@ліна: “Ціль виправдовує засоби”. Ганебна ціль, яка не витримує морального випробування. Принцип паранояльного — знищення будь-чого та будь-кого, якщо заважає. Для прикладу наведу гасло російських паранояльних шовіністів, яке вже давно стало класично-хрестоматійним: “Бий жидів, рятуй Росію”. Руйнівне гасло. Якщо немає ворогів об’єктивно, то їх потрібно віднайти, вигадати та повести на їх знищення своїх прибічників. На перший погляд ідея приваблива, оскільки російські шовіністи всі негаразди Росії пов’язують з діяльністю жидо-масонів. Але треба зауважити, що ціль хибна, неконструктивна. Скільки шовіністи не влаштовували жидівських погромів, російські проблеми не розв’язувалися, ціль — злагода та добробут, — так і не була досягнута. Скільки людей різних національностей винищив Й. Ст@лін, а краще в СРСР не стало. Не треба скаржитися на дзеркало, якщо пика крива та негарна. Конструктивніше пошукати проблему в собі. Серед паранояльних осіб таке явище як постійний пошук ворогів, бажання знищити, а коли є можливість, як у Й. Ст@ліна, то й знищення. Такий підхід до розв’язання проблем є характерним для паранояльних осіб.

Я зачепив страшно й водночас цікаву проблему єврейства. Бути євреєм у державі, де час від часу спалахує постійно жевріючий вуглик антисемітизму, — це постійно відчувати пекучий комплекс неповноцінності. Може бути, що саме з цієї причини у євреїв дійсно багато досягнень. Але якщо пиячити та не працювати, можу твердо заявити, що досягнень не буде. Ще додам, тисячоліття історії свідчать: всі, хто намагався поневолити та знищити народ, обраний Богом, завжди терпів невдачу, від часів його звільнення з єгипетського рабства до найближчих до нас часів: утворення єврейської держави в 1948 р., десятиліть збройної боротьби з арабським екстремізмом, палестинським тероризмом. Ця боротьба завершилася тим, що Ізраїль примусив створити Палестинську державу, яка сама приборкала екстремістів і терористів. А якщо комусь щось не подобається у євреях, то нехай поміркує, може тому, що сам не може так пристосуватися до життєвих обставин і організувати собі достойний спосіб життя. Слушно кажуть: “ламаються напівталанти, генію на благо будь-яка мука”, то, українці, вчиться гідно триматися, переборювати всі негоди. Боріться і поборете! *Per angusta ad augusta* (Через труднощі до досягнення мети).

Нерідко у паранояльної особи можливо виявити ті або інші дефекти, несуттєво, у чому вони позначаються. Це може бути кульгавість, незграбність, огрядність, худорлявість, малий ріст, неправильний прикус, диспропорція обличчя, картавість, заїкання, каріозні зуби. Або ж його батько — “куркуль”, “ворог народу”, “зрадник”, “здався у полон”, “перебував на окупованій території”, “був членом КПРС”. А Л. Д. Троцький (1879 — 1940 рр.) — взагалі був євреєм. Дефекти мови або те, що дразнять “жирним кабаном”, належність до нації, яка піддається гонінням, створюють у паранояльних той неоціненний комплекс неповноцінності, який згодом гіперкомпенсується досягненнями у соціальній сфері. Навіть виходить так, що комплекс неповноцінності нібито дається згори, що “це дарунок долі”. Важливо, що певний дефект формує переживання неповноцінності і жа-

гуче бажання in imo rectore (у глибині душі) його компенсувати. Розвивається бурхлива діяльність з його подолання. Так, О. В. Суворов (1729 — 1800 рр.) — генералісимум російської армії, — був хирлявим хлопчиком, але поставив собі за мету стати полководцем — і став ним. Є словосполучення, яке стало достатньо відомим терміном: “наполеонівський комплекс”. Низький зріст Наполеона (151 см) при його повноті і його стрімке просування у соціумі відоме всім. Паранояльних, скоріше за все, третирували у дитинстві — батьки, вчителі, мачуха, старші діти у дворі тощо. І від цього розпочинала працювати велика сила — гіперкомпенсація. Але те, що ми зараз підкреслили, може набувати зловіщі риси. Той же Наполеон Бонапарт (1769 — 1821 рр.) — французький полководець і державний діяч, імператор Франції. Це зараз, в наш час, дещо навіть романтизована ця особистість, але ж у Льва Толстого (роман “Війна і мир”) П’єр Безухов сприймає його як злодія. Ще страшнішою особою був маленький і сухорукий, з віспинами на обличчі, Сосо Джугашвілі — пізніше Й. Ст@лін.

Паранояльні не відзначаються різноманітністю в одязі, звикають до неї, їм немає часу змінити її, легше і швидше надягнути те, що тільки зняв напередодні. Типове явище — уніформа (однострій), яку паранояльний нав’язує підлеглим. Частіше за все це френч або інші воєнізовані моделі. Часто носить бороду — теж іноді із-за “ніколи поголитися”. Але не тільки: борода збільшує обличчя, приховує маленьке “не вольове” підборіддя, надає агресивності, якщо вона коротка і гострокінцева, як у В. І. Леніна. Борода — це ще й свого роду ознака нонконформізму, бунтарства.

Руки паранояльного часто поривчасті, він енергійно жестикулює, стукає по столу, спирається руками на трибуну. Викидає руку вперед, вказуючи шлях „у майбутнє” або спрямовуючи на будь-кого вказівний перст: “хто винний” і “що робити”. Паранояльний буває занадто рухливий, навіть вертлявий. Але може бути навмисно велично спокійним, коли інші метушаться. Після створеного враження він може повільно зібрати папку з паперами або неспішно розкрити портсигар і запалити сигарету, навмисно спокійно розкурити люльку. Як це добре нагадує нам Й.Ст@ліна.

Почерк в паранояльного рваний, розмашистий, літери вуглуваті. Рукописи паранояльної особи часто важко розібрати, багато скорочень. Вони зрозумілі тільки йому самому та “посвяченим”. Тому паранояльний намагається обзавестися секретарями, які все у ньому знають та приймають. Підпис часто оригінальний та вітєватий, іноді символічний.

Паранояльні часто обирають собі псевдоніми. Причому це не з ціллю приховування свого ім’я, а для надання своїй особі більшої значущості, тому що майже завжди псевдонім з значенням. Невідомо, чому В. І. Ульянов став Леніним (ленінознавці мовчать), але це той самий виняток, який підтверджує правило. І насправді, ось виразний перелік псевдонімів російських революціонерів і революційних письменників: Сталін, Свердлов, Молотов, Горький, Скиталець, Бідний, Голодний, Багрицький... Маяковському поталанило з його власним прізвищем. А ось комусь не вистачило (розхватили?) і Лев Бронштейн перетворився у Троцького (але звучить як постріл). Це прізвище він позичив у наглядача в’язниці,

в якій відбував покарання. А Юлій Цедербаум став Мартовим (в цьому є щось весняне, обнадійливе, закликаюче до перетворень, розвитку та розквіту). А взагалі поміркуйте: Ст@лін, Каменев — у пошані твердість, незгинаємість, а не м'якість і гнучкість. До цього доречно навести анекдот часів соціально-маразматичної геронтократії (70-ті — 80-ті роки ХХ ст., керівники КПРС та СРСР) “Що таке незгинаємий більшовик? Це більшовик, який не може зігнутися (з-за старості)”. Згадаймо, ми животіли в СРСР достатньо тривалий час під керівництвом старців, яких полишив здоровий глузд, один зовнішній вигляд яких породжував цікавість до медицини, під гучний акомпанемент галасу, що саме це є розумом, честю та сумлінням нашої епохи.

У паранояльного негативні оцінки часто переходять у звинувачення. Важливо ще й те, що паранояльним не просто властивий обвинувачувальний підхід, вони полюбляють розпикати за все, що завгодно. Їх покарання — занадто суворі, неадекватні скоєному. Вони завжди перегинають палку. Це у їхньому дусі — вендета. Червоний терор був страшнішим білого. Вони схильні до помсти, до суду Лінча, до геноциду та етноциду. Вони гнівливі, не здатні стримати афект. Вважають себе завжди правими і вправі. Їх лють нищівна і страхітлива. Паранояльний не корить себе за гнів. Він не просто лютує, а плямує і звинувачує, вимагає каяття, клятьв у вірності. Ті хто не згоден, — для нього контрреволюціонери, вороги народу, шкідники, саботажники, буржуазні націоналісти, бюрократи, вороги прогресу, що заважають просуватися вперед... Паранояльні більш ніж інші психопати, нетерпимі до чужої думки, нестримані у запереченні її. А якщо вже виникне критика у їх адресу, то вона відкидається одразу, і в них завжди наготові контраргументи. Паранояльні категоричні, безапеляційні у судженнях. Те, що вони прийняли для себе, — вже само по собі є непохитною істиною, і всі інші ще повинні це зрозуміти. А якщо не зрозуміли, то стають ворогами.

Паранояльний весь час не в ладу з правдою. Він часто бреше — за обставинами і знов для справи, по справі, у зв'язку зі справою, пам'ятаючи про справу, тому що він сам весь у справі. А справу свою він вважає шляхетною. Паранояльний злопам'ятний. Якщо ви поглузували сьогодні та й забули про це, то він і через два роки пригадає та помститься. Якщо бажаєте мати смертельного ворога на все життя, складіть епіграму на паранояльну особу. Інші принципи ніж: “Ми свій, ми новий світ збудуєм” паранояльний не визнає. А тому, перебуваючи з паранояльним у тісних стосунках, будьте пильними, щоб він не втягнув вас у якусь халепу.

І все, здається, нібито непогано “з будівництвом нового світу”. Але ж ось дурниця яка впливає. Часто, занадто часто втілюється ще одна теза знаменитого “Інтернаціонала”: “хто був нічим, той стане всім”. Якщо пісня стає гімном, і не тільки гімном, але й програмою партії такої як ВКП(б) — КПРС — КПУ, то стає моторошно, страшно і охоплює жах: ніщо (нікчема!) стає всім. Яскравим прикладом коли нікчема стає не те що всім, а тільки завідуючим підвідділом очистки міста Москви від бродячих тварин Московського комунального господарства, то якого ж лиха може натворити отакий П.П.Шариков, провідний персонаж видатного твору — трагікомедії Михайла Панасовича Булгакова (1891 — 1940 рр.) “Собаче серце”. Булгаківський Шариков (ніщо) зробив запаморочний стрибок: з бродя-

чих смітникових собак — у ката-начальника з очистки міста від бродячих собак (і котів, природно). З усіх рядків повісті гротескно стирчить аналогія між Всеросійською надзвичайною комісією (ВНК — ВЧК), її працівниками та їх справами з очистки СРСР від найбільш талановитих, освічених та професійно грамотних особистостей, яких більшовики зарахували до ворогів народу, шкідників, саботажників, буржуазних спеціалістів, куркулів тощо. За повістю видатного українського письменника М. П. Булгакова — це вільні, самодостатні особистості, фахівці своєї справи, яким непотрібен паранояльний нагляд у образі радянської влади. Але державна влада більшовиків не може допустити існування вільних людей та вільного суспільства, їй потрібні “залізні Фелікси”, ВНК, буцегарні, величезний бюрократичний апарат насильства та розгалужені каральні органи, тому що суть радянської влади у насильстві над особистістю. Насправді моральна держава припускає в своїх громадян державний образ думок, якщо навіть вони вступають у опозицію проти органа держави, проти уряду. Для тоталітарного режиму це несумісні, неможливі речі. Вся сила та енергія радянської влади витрачалась на постійну жорстоку боротьбу на знищення власного народу. Саме в цьому парадокс, розщеплення декларованих цілей і практики будівництва радянського соціалізму.

Повість “Собаче серце” написана М.П.Булгаковим у січні — березні 1925 р., в якій він заздалегідь, на десятиріччя вперед, передбачив злочинну діяльність Й.Ст@ліна та його зграї. А власне чого очікувати від людини, яка з молодих років обрала кримінальний спосіб життя: займалася рекетом, шантажом, шахрайством, розбійними нападами, грабунком багатих людей, нальотами на банки, викраданням дітей заможних громадян з метою отримання викупу. У в’язниці Коба (Й.Ст@лін) був своєю людиною серед карних злочинців, хоч політичні в’язні, як правило, уникали стосунків з криміналітетом. Мій розсудливий читачу, давай тепер спробуємо осягнути у кого, а скоріше у що, перетвориться людина з такою спадщиною, яка була у Коби, тобто яким можна його уявити. Саме таким, яким він був. Посівши посаду керівника КПРС та СРСР розквітлі найогидніші риси сутності Й.Ст@ліна. Паранояльна психопатія, відсутність пристойної освіти й виховання, схильність до девіантної, а точніше кримінальної діяльності, використання протиприродних, антисоціальних, антигуманних та мізантропічних теоретичних засад будівництва соціалізму, розроблених В.Ульяновим (Леніним), набуття необмеженої безконтрольної влади створили феномен, який отримав назву сталінізм і радянський соціалізм.

У повісті М. П. Булгакова “Собаче серце” Шариков є збірним образом всієї радянської тоталітарної системи, яка нищила народ. За життя Шариков пройшов довгий і, як йому здавалося, а іншим навіювалося радянською пропагандою, славний шлях. У 20 — 90-ті роки ХХ ст., труїв та цькував мільйони людей, як колись за родом служби бродячих котів і собак. Через все своє життя він проніс собачу злість і підозрілість, замінивши ними за непотрібністю собачу вірність. У такий спосіб відбувалися зміни в людей, що прийшли працювати до сталінських радянських карних органів, перетворюючи їх у скажених тварин з нестерпною жагою людської крові. І текла кров, річками, з закатованих мільйонів ні в чому не винних

радянських людей. Вони були страчені та принесені у жертву паранояльному вождю тільки за те, що існуючий порядок, налагоджена століттями життєдіяльність людей, особисто не влаштувала хвору на паранояльну форму шизофренії особу, керівника держави і партії Й.Ст@ліна, який у своєму хворому мозку виношував маячну ідею побудови соціалізму. Тодор Живков — керівник болгарської комуністичної партії, взагалі вважав виникнення соціалізму передчасним, але ця думка була висловлена ним значно пізніше. Але вже понад 20 років з 1991 року Україну турбує проблема, як державі і суспільству виходити з комунізму. На практиці виявилось, що це не така вже й проста річ, як у актора, увійти в образ буває легше, ніж потім вийти з нього. Дехто застряє і залишається в ньому надовго, іноді на все життя. Не дай нам Боже назавжди залишитися у післярадянському соціалізмі. Вимога часу, злет долі, обов'язково треба знайти вихід і вирватися з його похмурого імперського полону. Але треба розуміти й соціальну психологію цього процесу. Всі суттєві перетворення в державі і суспільстві проходять п'ять обов'язкових етапів: гамір, метушню, пошуки винного, покарання невинного і, нарешті, нагородження непричетного.

Але це все забавки. Головне не загубити головну ціль і вирватися з соціально — економічного і політичного тупика, який вже за часів незалежної України нав'язали суспільству нові можновладці.

Розпочавши розумне життя, після трансплантаційної операції чоловічих яєчок з додатками і сім'яними канатиками та гіпофізу, зробленої професором П. П. Преображенським, Шариков (читай Й.Ст@лін) залишився на рівні інстинктів і був готовий пристосувати (а Й.Ст@лін здійснив, пристосовував) всю державу, весь світ і навіть всесвіт, щоб їх, ці звірячі інстинкти, задовольнити... Професор П. П. Преображенський у трагікомічній повісті М.П.Булгакова намагається зробити з собаки людину, але створив нелюдя, тому що на нелюдській основі людину не створиш. Можливо, М.П.Булгаков скористався ідеєю уелсівського доктора Моро, який олюднював різних тварин. Але ні одна з нещасних потвор доктора Моро не претендувала на те, щоб представляти окремий соціальний клас, до того ж не якийсь там клас ссавців, а клас пролетаріату, який переміг у боротьбі і самостверджується у новому суспільстві, нав'язуючи нові цінності та міжлюдські стосунки. Треба підкреслити, що на нелюдській основі не можливо створити як окрему людину, так і суспільний лад. Це треба добре запам'ятати паранояльним вождям, але оскільки це випадок клінічної патології, то суспільству треба завжди бути пильному і своєчасно спровадити такого "генія — вождя" до психіатричної лікарні. Невідворотно повинен працювати Закон: комісійно щорічно визначається стан психічного здоров'я кожного державного чиновника.

Любий читачу, тільки вдумайся в те, чим пишається товариш Шариков: своїм низьким походженням, неосвіченістю, брутальністю. Він гордиться всім низьким і примітивним, навіть своєю обмеженою мовою та ненормативною лексикою, саме з тієї причини, що тільки це піднімає його високо — над тими, хто духом висок, хто має добру освіту, вихований та має розвинений інтелект, і тому вони повинні бути втопані в багнюку, розчавлені, знищені, щоб над ними міг піднятися нікчема Шариков. Для занедбаного і обмеженого розуму інтелектуал, вихована

людина та яка ще володіє багатьма мовами, як червона ганчірка для бика, драгує. Ось чому більшовики, зокрема Й.Ст@лін, мордували та знищували впродовж багатьох десятиліть власну інтелігенцію, платили злиденну заробітну платню. Заздрили. Заздрили за вміння думати, розв'язувати складні завдання, приймати оптимальні рішення, писати вірші, творити музику, спілкуватись з іноземцями на їх рідній мові. І знову на них доносили, — за рядки, за диво, за спір. Жахливо, якщо віра у краще майбутнє, яке декларували більшовики до і після жовтневого перевороту 1917 р., будується на ріках крові народу за допомогою численних зграй Шарикових. Історичний шлях українського народу, нав'язаний радянською владою, віддзеркалений в десятках мільйонів особистих доль, складався за формулою, яку вербально можливо висловити наступним чином: торба — тюрма — тортури — табір — торба (або страта).

Я остаточно прийшов до висновку: інтелігенція і влада в Україні остаточно розійшлися, кожна живе у своєму інтелектуальному та моральному вимірі, часі і просторі, за власними цінностями, як дороговказом. Але влада не знає світової історії цивілізаційного розвитку. Руйнація влади та, в кінцевому рахунку, її загибель, завжди починалась саме з того моменту, коли владу полишала інтелігенція і готувала нову революцію. Шлях до революції завжди проходив через індивідуальний і масовий терор проти представників влади.

Зовнішнє Шарикови нічим не відрізняються від інших людей. Візьмемо для прикладу такі одіозні особистості більшовицьких керівників як В.Ленін, Й.Ст@лін, Ф.Дзержинський, Л.Каганович, Г.Ягода, М.Єжов, Л.Берія, А.Вишинський та тисячі інших поплічників кривавого ствердження радянської влади на одній шостій ойкумени, але нелюдська їх сутність тільки й чекає щоб проявитися. І тоді радянський суддя з точки зору революційної доцільності, збереження злочинного соціально-політичного та економічного ладу, особистого самозбереження та кар'єрного росту, засуджує невинного до страти або більшовицьких концтаборів, лікар відмовляє у допомозі нужденному, мати кидає напризволяще своє дитятко. Все, навіть саме високе, моральне і святе перетворюється у свою протилежність, тому що над ним піднімається нелюдь і втоптує його у багнюку. Чим чорніша душа, тим вона агресивніша і активно намагається заразити інших своєю чорнотою, злістю та нетерпимістю. В радянському суспільстві було втрачено розуміння і відчуття того, що вся сила морального сумління полягає у усвідомленні заподіяного зла. Діставшись до влади на будь-якому рівні, нелюдь намагається всіх розлюднити навколо, тому що нелюдями легше керувати, в них всі людські почуття заміняє інстинкт самозбереження.

Собаче серце у поєднанні з людським розумом — головна загроза всіх часів, а тому повість М.П.Булгакова, написана у 1925р., була, є і буде актуальною в будь-який час, будь-якій державі, в тому числі й в Україні. Провідною рисою більшовиків у їх діяльності була повна відсутність моральності та духовності, чогось святого. У своїй політиці тотального насильства над власним народом більшовики використовували й будуть використовувати (дайте їм тільки можливість дістатися влади) всі злочинні засоби, не турбуючись про їх моральність та загальноприйнятний у демократичних суспільствах кодекс людських чеснот.

Але так було не тільки після жовтневого, 1917 р., політичного перевороту та насильницького, неправового і протизаконного захоплення влади більшовиками на чолі з провідним адептом комуністичної парадигми, вождем В. І. Леніним. Ось тепер так звані демократи, прихильники створення незалежної держави України, а точніше нашвидко перефарбовані колишні комуністи, нібито змінивши ортодоксальних комуністів на чолі з колишніми президентами України Л. М. Кравчуком (1992 — 1996 рр.) та Л. Д. Кучмою (1996 — 2005 рр.), дали можливість розгорнутися інтелектуальним і моральним нікчемам (бо й самі є такими), які не тільки не спроможні винайти щось корисне для держави і суспільства, але навіть красти, як вимагають злодійські закони, неспроможні (тут теж треба мати хист), а можуть тільки нахабно зневажати права інших людей та моральні принципи, використовуючи різні засоби, наприклад, силу хабаря, і не маючи ані сумління, ані навіть остраху втратити репутацію. Ці демократи (а точніше колишні комуністи, комсомольці, профспілкові керівники, господарники різних щаблів) до 2011 р. розікрали майже всю державу. Створював сприятливі умови для розкрадання держави та керував цим процесом гарант Конституції Президент України Л. Д. Кучма. Ось вам сучасні шарикови-демократи.

З 1991 р. відбувається перехід від однієї політичної і соціально-економічної системи до іншої (від радянського імперського тоталітарного соціалізму до дикого капіталізму). Причому такі умови, які залишилися в Україні від більшовицької командно-адміністративної системи, вимагають жорсткої системи управління зверху до низу. Щоб у державі була демократія, в органах влади повинна бути найжорстокіша диктатура. А нас сучасні Шарикови колисалися так званою “демократією”, яку сповідає множина депутатів Верховної Ради, виходячи виключно з позиції набивання грішми власних кишень. Демократія — це перш за все відповідальність за те, що тобі доручено і, в першу чергу, за законотворчість та виконання чинних законів, а не розгойдування, розвалювання та руйнація власної держави, коли ніхто ні за що не відповідає. Знову ми повторюємо помилки минулого України. Якщо прискіпливо та критично придивитися до так званих “демократичних сил” незалежної України поближче, то неупереджений громадянин побачить і наочно відчує, що вони діють виключно з поля бачення своїх сугубо партійних та власних інтересів. Держава й суспільство для них другорядні. Чиновник, який би він не був розумний та чесний, завжди прагне перетворити свою бюрократичну владу у приватний капітал. Якщо сказати простіше — нажитися. Таким є закон суспільства, де правлять гроші.

Україна знов опинилася у руїні, як після смерті гетьмана Богдана Хмельницького 6 серпня 1657 р. Його спадкоємці у нескінченних усобицях зруйнували і розгубили усе, що створив великий гетьман. Українському народу Руїна коштувала незчисленних бід і втрати національного державного суверенітету. Руїна — невиправдана руйнація з безповоротними втратами. Складається враження, що Україна не знає, що робити з проголошеною незалежністю і суверенністю, немовби в умовах постійно діючої Чорної ради та етноциду. Виявляється психологічна неготовність народу до незалежності і бідність концепцій держави — відсутність чітко сформульованої та прийнятої суспільством національної ідеї. Пограбований

український народ втомився від соціально-політичного безладу, психологічно надломився від десятиріч злиднів, втратив перспективу кращого майбутнього, а тому відсторонився від підтримки влади, а влада втратила опору і бовтається у штучних та надуманих суперечках. Влада без підтримки народу — імпотентна і ні на що неспроможна.

Ну, а ідеологічних лжеповодирів-наставників — аж забагато, особливо зі Сходу. Так вже стараються, так стараються, а ми все сприймаємо за чисту монету та догідливо “киваємо головою”. З якою злостивою насолодою та езуїтським “співчуттям” Росія спостерігає за нашими “коаліційно-антикризовими змаганнями”, боротьбою на взаємознищення між гілками влади. Адже здійснюється мрія Росії щодо України: одна влада — дві країни. Україна, мов перезріле яблуко, от-от впаде з дерева і покотиться “в обійми матінки-Росії”. На жаль, українська влада, діючи невпевнено, нерішуче, незграбно, кволо, цим самим тільки провокує та захочує відвертих ворогів до ще сильнішого наступу на Україну. Українська влада боїться сказати рішуче слово на захист демократичних завоювань.

А де ж наша еліта, яка повинна була б захищати національні цінності, замість гризні за портфелі? На жаль, її немає. Для України найстрашнішою є власна еліта, вихована в умовах російського колоніалізму. Продажність, безхребетність та безпринципність є головними ознаками, нормою поведінки псевдоеліти. Справжня духовна еліта загнана в тінь псевдоелітою, яка відзначається сьогодні не тим, що робить для держави чи народу, а тим, скільки нуликів після одиниці є на власному банківському рахунку. Народ сьогодні, у 2011 р., не вірить ні біло-блакитним (партія регіонів), ні помаранчевим (блок “Наша Україна”), ні, тим більше, малиновим (соціалістична партія) і червоним (комуністи), хіба що трохи “жовтій Порі” — і то тільки тому, що у ній в основному молодь, тож є надія на майбутнє.

На моє глибоке переконання, в 2011 р. в Україні склалася революційна ситуація, коли верхи більше не можуть щось зробити корисне для держави, а низи дедалі більше не хочуть терпіти наругу над своєю вірою в позитивні зміни. Я впевнений — народу остогидлі всі ці “коаліційно-антикризові” ігри, “круглі столи”, підкілимні баталії. Народ дозрів до “жорсткої, але справедливої руки”, яка керується демократичним українським законом. Недарма в суспільстві все більше лунають заклики до політиків-державників, стати комусь з них українським де Голлем. Верховна Рада України, як законодавчий орган влади, в очах народу дискредитувала себе і являє собою такий собі “клуб за інтересами”. Я не помилюсь, якщо скажу, що ідея прямого президентського правління набирає дедалі більше прихильників, яка втілилася у 2010 р. — президентом став В. Ф. Янукович. Час працює на тих, хто працює на нього! Але одразу виникло побоювання, що новий президент узурпує владу, підімне закон і стане диктатором. Симптоми цього процесу вже відчутні у суспільстві.

Чи можливо боротися з цими ганебними та руйнуючими Україну процесами і що потрібно зробити в Україні? Відповідаю: можливо і, головне, вкрай потрібно, бо інакше не буде ані держави, ані суспільства. Зараз країна перетворена на зеківську зону. А хто валяється у багнюці, не може не забруднитися. Впаде остаточно Вавілонська башта комуністичної ідеології і створиться новий Храм

Божої істини та суспільної злагоди за умови пріоритету прав людини і розбудови правової держави. Але життя не стає кращим від марних мрій, воно покращується тільки завдяки енергії, наполегливості та відданості тій цілі, яку ти обрав. А в нас одна ціль — Україна.

Паранояльних не так вже й багато серед нас, 3-5 відсотків. Серед паранояльних дуже мало жінок, не жіноча це справа. Розглянувши паранояльного як психотип, можемо сказати які вони важкі для народу, для співробітників, для родини. Іноді, навіть небезпечні і можуть накоїти багато лиха, про що свідчить історія людства, особливо у ХХ ст. То будемо пильними і обачними. Але в той же час паранояльні потрібні людству. Інакше був би суцільний консерватизм, ніякого соціального руху та розвитку. Я дав доволі докладно характеристику цьому психотипу з тієї причини, що більшість політиків відносяться до паранояльного психотипу, від яких залежить майбутнє народів, кожної людини і навіть перспектива існування нашої планети Земля. Політика занадто серйозна справа, щоб довіряти її політикам.

Помремо, але вивеземо!

Восени 1922 р. партійно-державне керівництво Росії зробило перші спроби експорту хліба. В Україні голод, а Російські можновладці вивозять зерно. Так 13,5 млн. пудів українського зерна нового врожаю було продано за рубежом. Одночасно з серпня 1922 р. по січень 1923 р. у сусідні республіки з УСРР було надіслано 9 млн. пудів хліба. Це невеликі обсяги і в більш благополучні роки їх навіть не помітили б. Але якраз у цей час, як свідчила статистика, на півдні голодувало біля 2 млн. дітей, з яких допомогу одержувала лише половина — 943,5 тисячі осіб. Принцип “недоїмо, але вивеземо”, котрим користувалися царські міністри, трансформувався у більшовиків-ленінців в інший: “помремо, але вивеземо”. Якби ж “помремо” стосувалося більшовицьких керманічів, то народ би зітхнув з полегшенням, але ж “помремо” стосувалося українського народу. Тому ми повинні розуміти розказні більшовиків про “світле майбутнє” не по їх байках, а за практикою їх діяльності. У другій половині 1923 р. врожай видався добрим, і голод вщух. Хліба вистачило як державі, в тому числі на експорт, так і селянам. Але недорід 1924 р. знову поставив українських селян на межу голоду. Погано живеться народу коли керівники невігласи або безгосподарники, а зовсім гірко коли поєднуються ці дві якості.

Окрім голоду, жителі міста Олександрівська потерпали від інфекційних хвороб. Місто та навколишні села тільки що (1921 р.) звільнилися від висипного (вошивого) тифу. А тут вже розпочалися адміністративні зміни. Нова більшовицька влада розпочинала свою антинародну діяльність. Не встиг Олександрійський повіт стати губернією, як у березні 1921 р. городу дають назву Запоріжжя. Відповідно, губернія — Запорізька. До грудня 1922 р. м. Запоріжжя знов опиняється у складі Катеринославської губернії, а у березні 1923 р. місто стало центром утвореного Запорізького округу. Мабуть, єдине, що було зроблено владою на самому початку, це перейменування заводів: замість прізвищ колишніх власників тепер

були порядкові номери. Заводи працювали. Почали випускати продукцію авторемонтні майстерні, міська електростанція, друкарня. Відновився випуск авіаційних двигунів на моторобудівному заводі.

Вже у 1923/1924 господарському році заводи “Сільмаштресту” в цілому досягнули продуктивності 1913 р. (останній мирний рік перед Першою світовою війною, жовтневим більшовицьким переворотом 1917 р. та громадянською війною СРСР 1918 — 1920 рр.). А в 1924/1925 господарському році — перевищили її на одну третину. До кінця відновлювального періоду у Запоріжжі працювало 32 чавуноливарних і металообробних підприємства, 6 заводів сільськогосподарського машинобудування, 8 великих теплових млинів та крупорушок, 6 маслозаводів, 5 шкіряних заводів, тютюнова, цукеркова, деревообробна і ситценабивна фабрики, спиртово-горілчаний, хлібний та ковбасний заводи.

Вимушені поступки або нова економічна політика більшовиків у промисловості

З ліквідацією продрозверстки зникла фінансова база для виконання плану ГОЕЛРО. На перше місце виходили інтереси сільського господарства. Проте відмова від розгортання капітального будівництва у промисловості не означала неухважного ставлення правлячої політичної партії до власних “командних висот”. Навпаки, вона всерйоз була стурбована тим, щоб при збереженні “загальнонародної” власності на велику промисловість пристосувати управління нею до ринкових умов.

У руках держави передбачалося зосередити переважно великі підприємства. “Дрібнота” передавалася в оренду організаціям або приватним особам, не виключаючи колишніх власників. В Україні було здано в оренду 5200 підприємств, тобто приблизно половину наявного фонду. З переходом до нової економічної політики (НЕП) підприємства стали об’єднувати за галузевою, територіальною або змішаною ознакою у трести. Як метод господарювання, госпрозрахунок ґрунтувався на самоокупності підприємств, під якою розуміли не тільки здатність повернути продажем своєї продукції на ринку витрати виробництва (беззбитковість), а й одержати додатковий продукт — прибуток. Майже одразу почали утворюватися синдикати-організації по закупівлі сировини, плануванню торговельних операцій і збуту однорідної продукції групи трестів. Їх діяльність, поряд з влаштуванням оптових ярмарків і заснуванням товарних бірж, формувала ринок засобів виробництва.

Наприкінці 1922 р. В. І. Ульянов (Ленін) покинув свій кремлівський кабінет. Як виявилось, назавжди. Підкошений тяжкою хворобою (відбувалася руйнація мозку специфічним інфекційним процесом), він поспішив продиктувати стенографістці свою останню волю. Йшлося про те, якою політичною і соціально-економічною дорогою треба рухатися до соціалізму. У 1918 — 1920 рр. більшовики вважали,

що відстань між соціалізмом і комунізмом невелика. Деякі гарячі голови, серед них і Лев Троцький, перебуваючи у стані революційної ейфорії, навіть запевняли: кілька років, не більше. Ця ідея, яку здалеку можливо було сприйняти за чисте золото, але яка насправді спливала у воді, і приховувала, до певного часу, саму чисту воду. Таким же міфотворцем виявився перший секретар ЦК КПРС і голова Ради Міністрів СРСР М.С.Хрущев, який наприкінці 50-х років ХХст. заявляв, що народи СРСР у 1980 р. будуть жити при комунізмі. Важко сказати, що це таке “комунізм”, бо ніхто не знав й досі не знає, але з контексту треба було розуміти, що буде жити добре, а не боротися за життя кожного дня. Невдовзі виявилось, що це черговий блеф — міф КПРС. Труднощі, пов’язані з неефективним функціонуванням радянської економіки, були очевидні й для самих комуністів, але неможливо було поступитися принципами, хоч і маячними. Те, що сотні мільйонів людей бідували, для комуністів не було важливим, їх осяювала параноїальна ідея створення світової системи соціалізму. Жива практика КПРС з будівництва соціалізму, яка всім розумним людям довела хибність ідеї, для них не була критерієм істини. В тому, що практика будівництва радянської моделі соціалізму в СРСР і світової системи соціалізму по-радянські, в тому, що комунізм як ганебне і злочинне явище повинен бути знищений у масштабах всієї планети, для мене особисто не питання, а глибоко зрозуміла відповідь.

Після провалу у 1918 — 1920 рр. комуністичного штурму і вимушеної необхідності рахуватися з ринком, розмови про світле майбутнє поки припинилися. Але будувати соціалізм партія вважала своїм обов’язком. Вона розглядала НЕП як тимчасове уповільнення руху до нього, а непманів — як корисних, але небезпечних попутників. Таке розуміння нової економічної політики складалося під впливом численних виступів і статей самого В. І. Леніна. Закликаючи партію і робітничий клас навчатися торгувати й господарювати, щоб налагодити “змичку” з селянством, вождь більшовиків не робив таємниці з того, що кінцевою метою партії залишається її програма, тобто побудова комунізму. Ринкову “змичку” з селянами-власниками В. І. Ленін вважав тимчасовим явищем і ставив за мету змінити в ході колективізації індивідуальних господарств їх соціальну природу, бо вона була б, на його думку, смертельно небезпечною для встановленого після Жовтневого перевороту та захоплення влади більшовицького політичного режиму. “Хто кого?” — так загострено ставилося питання. Селянство тоді ще не знало, що за зловісну витівку приготувала їм зlodійська влада — насильницьку колективізацію, яка наприкінці виявилася найгіршим видом кріпацтва, але вже соціалістичного, більшовицького. Тоталітарний характер створеного більшовицькою партією політичного режиму і відповідної йому системи господарювання тяжко позначилися на долі українського народу.

Нормальній психічно, морально і духовно здоровій людині не прийде на гадку голити дзеркало. Більшовики ж були готові будь на що, тільки б втілити свої маячні плани, в тому числі, якщо для них корисно, і дзеркало голити. Але тривке тільки те благо, яке не залежить від осіб, що випадково з’являються на політичній сцені та при владі, а ґрунтується на самостійних закладах (інституціях) і на самостійній діяльності нації. З цього випливає висновок, що покладати надію на

особисті моральні та професійні якості окремого політика і можновладця вкрай небезпечно, повинна працювати державна система, яка забезпечує дотримання законності, веде боротьбу зі злочинністю, розуміється на економіці та державному управлінні. Але ж більшовики захопили представницьку і виконавчу владу, суди по суті були продовженням їх влади тільки з формальним дотриманням судових процедур, про незалежність та самостійність судів й говорити годі. Влада більшовиків була тотальна, яка намагалася контролювати, регламентувати та мати інформацію про всі сторони життя кожного радянського громадянина, тому й держава була тоталітарна, з величезним примусовим та каральним апаратом, який належно відпрацьовував покладені на нього завдання. Крім того, безліч громадських організацій від комсомолу, профспілок... до товариств мисливців і рибалок слідували за моральним обліком радянських людей та поставляли інформацію до партійних та правоохоронних органів при найменших підозрах на інакомислення, інакомовлення, це було у СРСР кримінальним злочином і суворо каралося ув'язненням до таборів злочинців.

В державі серед громадян, навіть тих, що сиділи у високих посадових кріслах, панував жах. Держава тотально занурилася у наклепницькі анонімні листи та доноси. Радянські часи 1917 — 1991 рр. були розквітом, пануванням анонімних листів. Влада умисно це організувала і ефективно використовувала для репресій і стійкого формування суспільної і особистої думки про винність кожного громадянина перед радянською владою майже з часу народження. Психологічно сформований державним і суспільним апаратом “синдром вини перед владою” давав можливість легше керувати окремими особами, групами людей та суспільством в цілому, вимагати покори, бо ти винний, хоч людина й не знала і не розуміла у чому саме її провина, ти винний, бо народився у СРСР, кайся, відпрацьовуй свою вину, працюй на антинародну зграю більшовиків-комуністів, то може тебе й не стратять. І кожний боявся, елементарно бажав біологічно вижити, а при можливості ще й порадіти життю хоч і у радянському рабстві. Люди мовчали, не втручалися ні у які справи, не виявляли ані найменшої активності. Ось з якого коріння виросла байдужість, “моя хата скраю”, бо за активність, самостійність думок та вчинків нещадно карали. Бути гвинтиком у суспільстві і не більше, все що більше було небезпечно для пересічної людини, це була прерогатива комуністичних керманців. З цієї причини не розвився такий важливий науковий напрям як соціальне прогнозування. На такі думки та соціальні прогнози мав право тільки ЦК ВКП(б) та КПРС. Чим закінчилися їх соціальні та економічні прогнози, які широко висвітлювались у матеріалах з'їздів, пленумів, окремих постановках, програмах розвитку окремих сфер економіки та життєдіяльності, зараз відомо всім. Повним крахом, якому передувало тотальне безглуздя, яке нарешті завело радянське суспільство у політичний та соціально-економічний тупик.

В роки запровадження нової економічної політики (НЕП), яку почали втілювати з 1921 р. у державі більшовики, щоб зацікавити населення у поновленні виробництва товарів та послуг, активізувалася діяльність мілких підприємств і ремісничих промислів, які давали продукцію, пропонували послуги та створювали нові робочі місця. Економіка і можливість життя пересічного люду значно

покращились. Але більшовики швидко згорнули НЕП, оскільки вона відтворювала самостійного працівника, господаря, хазяїна заводу. Це не входило у далекоглядні плани керівників СРСР. Їм потрібні були люди злиденні, без приватного майна, залежні від влади, а тому поступливі, конформні, з яких владі можна робити будь-що, пригнічувати, утискати, принижувати, щоб працювали за шматок хліба й не вимагали більшого. Більшовикам потрібно було зламати психологію вільної незалежної людини, мати у країні тотальне холопство. У такий спосіб більшовики психологічно готували народ до масових репресій, таборів, розстрілів, мордування незгодних та непокірних. Але масовий червоний терор проти власного народу був попереду, чекати залишалось недовго. Вже майорів 1933 рік — рік штучно створеного більшовиками голодомору та етноциду українського народу, від якого загинуло у страшних муках більше 10 млн. людей. Голодомор був створений штучно злочинною владою більшовиків, щоб подолати супротив українського народу проти радянської форми кріпацтва — колгоспів, у яких людям жилося набагато гірше ніж кріпакам за часів російського царату. Голова колгоспу на селі був повним хазяїном з необмеженими повноваженнями, люди були повністю залежні від нього. У особі голови колгоспу зосереджувався політичний, економічний і правовий тиск на кожного підлеглого, а якщо напише листа до НКВС та звинуватить у нелояльності до радянської влади, то з такого зроблять ворога народу, а далі або розстріляють, або бідолаха буде поневірятися по сибірських таборах, де й загине, перетвориться у табірний порох.

Згадаймо сиву давнину, останнього Кошового отамана Запорозької (Нової) Січі Калнишевського Петра Івановича (1691 — 1803 рр.), якого цариця Катерина II у віці 84 років ув'язнила у Соловецькому монастирі з 1775 по 1801 рр., де він й помер у 1803 р. Більшовики перейняли у російського царата найгірші надбання у знуцанні та знищенні найкращих особистостей українського народу. Злочинні паралелі московської влади будуть простежуватися й далі.

Радянські керманічі поставили собі за мету з народу України зробити населення, відтворити плебейство у суспільстві у самому широкому розповсюдженні. Чому так опікувалися відтворенням плебейства у суспільстві більшовики, доклали для цього багато зусиль? Це дуже просто зрозуміти: було вигідно. То що ж це за явище — плебейство? Це сплав неосвіченості і впертості, який не дозволяє людині відокремити добро від зла, не дозволяє казати правду самому собі, змушує перебувати у полоні потворних ілюзій, формує викривлений світогляд. Будь-яку брехню на рівні радянської пропаганди сприймає як остаточну істину. Тому, якщо ми хочемо розстатися з плебейством і будувати нове демократичне суспільство, потрібно зізнатися у цьому самому собі і виважено діяти, а, головне, наполегливо вчитися, набиратися нових сучасних знань.

Відродження економіки міста Олександрівська сприяло зростанню кількості його населення. До кінця 1925 р. в місті мешкало 47,5 тисяч людей. Промисловість в м. Олександрівську та інших індустріальних центрах потихеньку відроджувалася з середини. Партія більшовиків не мала залишити цю важливу справу без ділового контролю та нагляду, оскільки розуміла, що для самозбереження треба всіма силами, коштами та матеріальним забезпеченням сприяти відновлен-

ню промислового виробництва. Вже 10 червня 1923 р. 14-й державний завод, що розташувався у селі Кічкас поряд з м. Олександрівськом, видав першу серію тракторів удосконаленого типу. Це було перше підприємство у СРСР, яке випускало вітчизняні трактори. 3-го серпня 1923 р. працівники Кічкаського і Велико-токмацького заводів (трактор виготовили разом) відправили машину до Москви на випробування. Дещо пізніше трактор “Запорожець” було відправлено на Все-союзну сільськогосподарську виставку, де він отримав Золоту медаль, продемонструвавши кращі якості, ніж американський “Фордзон”, що особисто в мене викликає великі сумніви.

Підпорядковані главкам, підприємства не були вільним живим організмом. Вони одержували наряди на виробництво, під них — сировину й матеріали, паливо й продовольчі пайки для робітників. Так же здавали вони вироблену продукцію. Тобто з перших років радянської влади закладалися основи адміністративно-командної планової економіки, неефективна діяльність якої приречена й сам політичний режим більшовиків до планової руйнації і загибелі у 1991 р.

Не послухалися партійні керманічі, які залишилися при владі після 21 січня 1924 р. — смерті В. І. Леніна, свого ідеологічного наставника, не змогли відмовитися від вирішення соціальних та економічних проблем насильницькими методами. А були інші шляхи, більш ефективні та цивілізовані. Але влада була злочинною іманентно, інфікована необмеженими ніким і нічим владними повноваженнями. Більшовицькі керманічі вже скуштували і знали присмак крові, а це так п’янить. Повна безкарність та особиста схильність радянських можновладців штовхала їх на силове вирішення політичних, соціальних, економічних і навіть мовних, культурних та релігійних питань.

У січні 1923 р. В. І. Ленін продиктував невеличку статтю “Про кооперацію”, що перекреслила більшість його попередніх праць. Закладені у цій статті ідеї ревізували, по суті, економічні засади викладеного в партійній програмі вчення про комунізм. Отак! Коли В. І. Ленін був ортодоксальним марксистом, він ототожнював торгівлю і ринок з капіталізмом, а тому розглядав кооперацію як капіталістичну, а не соціалістичну форму господарювання. Зовсім інший підхід у статті “Про кооперацію”. Спираючись на досвід НЕПу, В. І. Ленін стверджував, що саме в кооперації знайдено ту міру поєднання приватного торгового інтересу з інтересами держави, ту міру підпорядкування його загальним інтересам, яка раніше була “камнем спотикання” для ортодоксальних марксистів. При цьому у поняття “кооперація” вкладалося наступне: це особлива форма організації труда, при якій багато людей разом беруть участь у одному й тому ж або різних, але пов’язаних між собою, процесах труда. Життя показало більшовикам, що обійтися без ринку і налагодити безгрошовий продуктообмін — неможливо. Цей “камінь спотикання” пропонувався В. І. Леніним оминати розвитком кооперативної форми власності. Формулювався фундаментальний висновок: лад цивілізованих кооператорів при суспільній власності на засоби виробництва — це є лад соціалізму. Тут же В. І. Ленін робив побіжну ремарку: “Ми змушені визнати докорінну зміну всієї нашої точки зору на соціалізм”.

Як нам ставитися до марксизму?

З повагою, як до будь-якої філософської, політичної та соціально-економічної теорії, системи знань, що допомагають нам розібратися та краще зрозуміти буття, дійсність, суспільство, державу та державність, ті складні суспільно-політичні та соціально-економічні процеси, у яких ми постійно перебуваємо у різних іпостасях. Але критично. Розуміти, що філософів, теоретиків, політичних діячів, філософських та політичних систем дуже багато, особливо політиків, а істина одна. *Nihil tam absurde dici potest, quod non dicatur ab aliquo philosophorum* (Немає такої нісенітничі, яку б не проповідував якийсь філософ). Одне в нас життя, то будемо обережними та виваженими, не будемо втрачати розуму та впадати в ейфорію від кожної нової, а може й не нової, а добре забутої думки, навіть геніальної. *Nullum est jam dictum, quod non sit dictum prius* (Немає нічого сказаного, що не було б сказано раніш). Будемо, мій любий читачу, тверезо та розсудливо сприймати все, що потрапляє до нашої свідомості. Будемо розумними, розумними українцями, тоді розберемося у будь-яких “ізмах”. І ніхто нам не завадить розбудовувати нашу єдину неньку Україну.

Можна зняти навіть капелюха перед геніальністю думки та її творцями, але не треба знімати та губити свою голову, мозок якої повинен чітко усвідомлювати що й до чого. Обізнані суспільствознавці пишуть: *“Nulla est homini causa philosophandi, nisi ut beatus sit”*, тобто “немає в людини іншої причини філософствувати, ніж прагнення до блаженства”. Але, особливо прискіпливо треба ставитися до “послідовників” ідеології марксизму, які її “розвивали” кожний на свій кшталт та прилаштовували до своїх власних потреб. Ці послідовники “розвивали” філософську систему марксизму у такий спосіб, що сам автор К. Маркс не впізнав би її та жахнувся. Російські та радянські послідовники марксизму, який трохи пізніше стали називати марксизмом-ленінізмом, до такого ступеня розвинули марксизм, що його теоретичні розробки таких понять як “класова боротьба”, “диктатура пролетаріату” найширшим способом стали використовувати для обґрунтування, а потім для виправдовування масових репресій, терору проти власного радянського народу — знищивши, замордувавши та позбавивши волі десятки мільйонів невинних людей. Через радянські катівні, які були практикою застосування теоретичних надбань ленінізму-сталінізму, який за твердженням радянських ідеологів був подальшим творчим розвитком марксизму (але це суцільна радянська брехня), пройшло більше 100 млн. радянських людей — будівників соціалізму і комунізму. Ленінізм-сталінізм за змістом і практикою застосування перетворився в мізантропію (*misanthropia*).

Вперше марксизм як систему суспільно-політичних поглядів робітничого класу, його ідеологію почала поширювати в Росії група “Визволення праці”, яку очолив теоретик марксизму Г. В. Плеханов (1856 — 1918 рр.). Ця група російських марксистів виникла в 1883 р. за кордоном. Її представники перекладали російською мовою праці К. Маркса і Ф. Енгельса та поширювали їх у Росії. Одночасно з групою “Визволення праці” виникли марксистські гуртки в Петербур-

зі, які очолювали Д. М. Благоев, П. В. Точиський, М. Є. Федосєєв та інші відомі в Росії та за її межами російські марксистки. Згодом марксизм поширюється майже в усіх промислових центрах — Києві, Катеринославі, Одесі. Члени марксистських гуртків проводили активну пропагандистську роботу не тільки серед робітників, а й серед студентської молоді. Так, наприклад, у 1893 р. виник марксистський гурток у Київському університеті, члени якого вивчали і активно пропагували праці К. Маркса і Ф. Енгельса на заводах і фабриках Київщини, а також серед студентства і викладачів. Особливо активно поширював марксистські погляди професор Київського університету М. І. Зібер. Марксистська філософія, писав він, — це філософія дії. Вона розрахована не на кабінетних учених, а на широкі трудящі маси. Розкриваючи студентам зміст “Капіталу”, М. І. Зібер особливо наголошував на тому, що соціально-економічний розвиток суспільства тісно пов’язаний з політичною і економічною боротьбою пролетаріату. Але щоб осягти необхідність цієї боротьби, слід “виваритись у фабричному котлі”, тобто в умовах великого виробництва.

Послідовників марксизму в Росії в останній чверті XIX ст. було вже дуже багато. Але на особливу увагу заслуговує Г. В. Плеханов. Отримавши ґрунтовну освіту у військовій гімназії, а потім навчаючись у Гірничому інституті, він ще в студентські роки активно включився в революційний рух. Був лідером організації “Земля і воля” (пізніше “Чорний переділ”), однак, ґрунтовно вивчивши праці К. Маркса і Ф. Енгельса, відходить від народників. Довгі роки свого життя він проводить в еміґрації — у Швейцарії, Італії, Франції, де пише праці “До питання про розвиток моністичного погляду на історію”, “Нариси з історії матеріалізму”, “До питання про роль особи в історії” та інші. Розроблені Г. В. Плехановим питання історичного матеріалізму мали величезний вплив на найбільш підготовлену інтелектуальну частину російського суспільства. Але, починаючи з першого десятиліття XX ст., провідну роль у російському марксизмі став відігравати не філософ-теоретик Г. В. Плеханов, а політик-практик В. І. Ленін (Ульянов) (1870 — 1924 рр.). Розпочавши свою революційну діяльність наприкінці XIX ст., В. І. Ленін зумів згуртувати сили марксистів у “партію нового типу”. Він модернізував учення К. Маркса, поставивши в його центрі положення про диктатуру пролетаріату. Це положення в більшовицькій інтерпретації перетворилося на ядро політичної теорії і практики марксизму-ленінізму (так став називатись марксизм в його радянській формі). Але, більш правильно називати це псевдовчення — ленінізм-сталінізм. В. І. Ленін, який, безумовно, був геніальним політиком-практиком, в філософському, теоретичному плані не створив жодної оригінальної філософської концепції. Його праця “Матеріалізм і емпіріокритицизм”, яка в СРСР визначалась як геніальна і вивченню якої у вищих навчальних закладах відводилася значна кількість годин, вже в першому виданні (1909 р.) зазнала нищівної критики як з боку філософів-марксистів, так і немарксистів. Беззастережна монополія комуністичної партії на всі сфери суспільного життя в СРСР призвела до того, що вже за життя В. І. Леніна російський марксизм став швидко перероджуватись у вузьку соціально-політичну доктрину, пристосовану до політичної боротьби за владу. Марксистська філософія віднині іменується як “марксистсько-ленінська”, а відтак перетворюється на зна-

ряддя боротьби з політичними ворогами, втрачає свою об'єктивність, науковість. Кожен черговий з'їзд КПРС і навіть Пленуми ЦК КПРС, присвячені розгляду справ з меліорації, тваринництва, партійної дисципліни тощо, оголошуються “історичними” етапами розвитку марксистсько-ленінської філософії.

В. І. Ленін переглянув низку фундаментальних положень марксизму. Так, наприклад, К. Маркс стверджував, що комуністична революція може відбутися лише як всесвітнє явище під проводом найбільш економічно розвинених країн. В. І. Ленін доводив можливість її перемоги в окремо взятій країні. К. Маркс у своїх працях підкреслював, що для комуністичної революції необхідні перш за все економічні передумови. Г. В. Плеханова і тих марксистів, що стояли на позиціях ортодоксального марксизму і доводили про незрілість соціально-економічних умов для російської революції, В. І. Ленін звинуватив в опортунізмі. Для К. Маркса запорукою успішного розвитку комуністичної революції були передусім економічні чинники, для В. І. Леніна — політичні. Тож не випадково, починаючи з кінця 20-х — початку 30-х років ХХ ст., марксизм із теорії остаточно перетворився в СРСР в партійно-державну ідеологію. Ця ідеологія стверджувала і обґрунтовувала: монопольне становище комуністичної партії; антидемократичну (тоталітарну) систему політичної влади; повну уніфікацію і політизацію всієї системи філософської освіти; спрощений, а часто взагалі далекий від наукового, погляд на розвиток світової історії. Філософські знання витісняли, підміняли політичні симулякри.

У той час як російський марксизм трансформувався в марксизм-ленінізм, на Заході в традиційному марксизмі в середині ХХ ст. виникло ряд напрямів, які отримали спільну назву — неомарксизм. Наприкінці 70-х років ХХ ст. голосно про себе заявив ще один напрям — єврокомунізм. Був він не філософським, а скоріше політичним, хоч серед його adeptів було чимало і філософів (Л. Альтюссер, Р. Гароді, Г. Маркузе, А. Шафф та ін.). Єврокомунізм виник як реакція на політику марксизму-ленінізму в країнах Східної і Центральної Європи. Його поява датується 1976 р., коли вийшла книга лідера іспанських комуністів Карилльо “Єврокомунізм і держава”, де в стислій формі були викладені основні положення єврокомунізму: а) конвергенція з соціалістичними, соціал-демократичними партіями; б) зближення з християнськими рухами і об'єднаннями; в) ігнорування творчого внеску В. І. Леніна в розвиток марксистської теорії; г) застарілий характер принципу пролетарського інтернаціоналізму; д) неактуальність вчення про диктатуру пролетаріату; е) критика радянської моделі соціалізму. З розпадом Радянського Союзу і після “оксамитових” революцій у Східній та Центральній Європі єврокомунізм природним шляхом зник, але неомарксизм як напрямок у соціальній філософії нині має місце не тільки в Європі, а й у США та деяких країнах Латинської Америки.

Представники неомарксизму вважають, що марксистська філософія в цілому застаріла і не відповідає реаліям сьогодення. Єдине, що ще має цінність — це вчення про відчуження. Як анахронізм, вважають неомарксистичні, звучать сьогодні сентенції про диктатуру пролетаріату і революційність робітничого класу в розвинених капіталістичних країнах. “Ніхто сьогодні з робітників не піде на барикади”, — заявив в одному з виступів перед інтелігенцією Варшави польський філософ

А. Шафф. Неомарксистичні ствердження, що марксове вчення про класову боротьбу сьогодні є витком всякого соціального зла. Спираючись на це вчення, говорять вони, сталіністи в Радянському Союзі творили такі безчинства, яких не знала історія людства: мільйони людей було розстріляно, а десятки мільйонів пройшли жахи концентраційних таборів ГУЛАГу. Неомарксистичні рішення критикують поняття “діалектичний матеріалізм”, заявляючи, що поділ філософії на “діамат” і “істмат” — штучний, він нічого не має спільного з інтегральним марксизмом. Аналізуючи зв'язок політики та ідеології з філософією, представники неомарксизму слушно заявляють, що в умовах Радянського Союзу, інших країн тоталітарного режиму філософія підпорядковується політиці, ідеології.

Французький філософ-марксист Л. Альтюссер у працях “Питання капіталу”, “Ленін і філософія” та інших приходять до висновку, що там, де є наука, не повинно бути ідеології. Тому марксистська філософія, писав він, щоб не бути служницею марксистської ідеології, повинна триматися свого предмета. Не заперечуючи взаємозв'язок між філософією і ідеологією та політикою, Л. Альтюссер цілком слушно зазначав, що коли ці поняття ототожнюються, тоді кожна з цих сфер духовної діяльності людини втрачає свій предмет і об'єкт, але, як правило, завжди більше втрачає філософія.

Характерною рисою одного з напрямів неомарксизму є критичне ставлення до капіталізму і, водночас, до соціалізму і марксизму-ленінізму. Т. Адорно визначав філософію, передусім, як спосіб критичного ставлення до всякої дійсності. У праці “Негативна діалектика” Т. Адорно наголошує, що саме діалектика повинна вносити у мислення дух непримиренної критики всіх сторін суспільного життя. І капіталізм, і сучасний соціалізм, вважав Т. Адорно і його однодумці з франкфуртської школи, є потворними формами суспільного устрою, відчужені від людини. В праці “Одномірний людина” інший представник цієї школи — Г. Маркузе прийшов до висновку, що соціалізм і капіталізм по своїй суті є модифікацією індустріального суспільства, в якому технічний прогрес сприяв утворенню тотальної системи державного регулювання. Ця система, писав Г. Маркузе, породжує особливий тип людини, яка не здатна мислити і тому стає об'єктом маніпуляцій влади. Спираючись на події в кінці 60-х років ХХ ст., коли західне суспільство потрясли страйки, масові виступи студентів, Г. Маркузе приходять до висновку, що пролетаріат зник з історичної арени; є робітничий клас, але він порівняно нечисельний, до того ж цілком втратив свій революційний потенціал. Вже не він є головною прогресивною силою, а інтелігенція, студенти, представники національних меншин. Це дуже сильний висновок. На сучасному етапі розвитку європейської цивілізації саме інтелігенція набула революційного потенціалу, що ставить владу всіх країн у дуже скрутне становище, оскільки на порядок денний виходить гасло: “Інтелігенція всіх країн, єднайся!”. Змагатися владі з інтелектом інтелігенції неможливо, тому що розум навіть однієї високоінтелектуальної людини спроможний перемогти тисячі, мільйони посередніх розумів функціонерів влади. Треба підкреслити, і це підтверджують тисячі років історії, розумні люди завжди були головним боєм влади. Сучасній інтелігенції України необхідно зрозуміти свою історичну місію та зосередитись на розбудові інформаційного суспільства, відсторонивши від влади адептів

соціалізму та капіталізму. У сучасній Україні нічого не змінилося з часів виникнення капіталізму у XVI ст.: все багатство експлуататорської верхівки створено за рахунок прямого пограбування всього українського народу та неоплаченої живої праці найманих працівників. Політична боротьба інтелігенції з новітніми капіталістами є в теперішній час в Україні об'єктивною рушійною соціальною силою, яка потребує оформлення у політичну партію, не пов'язану з бізнесом та владою.

Повернемося до марксизму, бо долею історії ця філософія панувала на теренах України довгий час. Марксизм, як і будь-яка філософська система, що поставила собі за мету дати пояснення людству, не заслуговує на оббріхування і використання для виправдовування злочинів проти людства та масового терору. Марксизм — не безрозмірна шкарпетка, має межі використання та застосування. Плине час, змінюється світ, держави, народи, суспільства. Теоретичні надбання марксизму XIX ст., жахлива практика ленінізму-сталінізму XX ст. повинні бути для нас, українців, наочним уроком. Думати, співставляти — завжди корисно. Та чи завжди ми робимо саме так, мій прискіпливий читачу? У останні десятиліття стало навіть модним критикувати марксизм. Чи завжди справедливо це? Скажімо, чи добре ми знаємо предмет, який критикуємо? Для об'єктивної неупередженої оцінки марксизму треба найперше позбутися умовного рефлексу пов'язувати марксизм з теорією та практикою радянського соціалізму (ленінізму-сталінізму), його ідеологами, натхненниками, організаторами, пропагандистами, виконавцями. Російські більшовики використали марксизм як ідеологічну платформу, бо він мав розповсюдження і авторитет серед освічених верств, просякав у пролетарські прошарки населення, для вирішення своїх вузько партійних, злочинних корпоративних цілей — захоплення влади і власності, пограбування всього народу та створення заможного життя виключно для керуючої верхівки партії та радянської бюрократії.

Мій дотепний читачу! Я не є адептом марксизму, скоріше навпаки, але не вважаю за можливе стояти осторонь і давати колишнім і сучасним більшовикам-комуністам можливість використовувати надбання марксизму для виправдовування своїх злочинів проти людства та морочити свідомість сучасникам, особливо молоді. Вчення К. Маркса — марксизм виник у 40-х рр. XIX ст., коли у країнах Західної Європи вже склався капіталістичний спосіб виробництва, і це дуже важливо для глибокого розуміння відмінності у соціальних та політичних процесах, що відбувалися у країнах “старого світу” та Росії, різного стану суспільств, психологічних та політичних настроїв окремих людей, класів та суспільств в цілому. Російська імперія на початку XX ст. не досягла високого рівня розвитку капіталістичних відносин, а тому об'єктивно не була готова до соціалістичної революції. Російські більшовики під керівництвом В. І. Леніна штучно спровокували збройний державний переворот із захопленням влади та криваву громадянську війну. По суті це був злочин проти власного народу. Але більшовикам на чолі з В. І. Леніном дуже бажалося захопити владу та власність у особисте розпорядження, а тому їх не зупиняли багатомільйонні жертви.

Перш за все марксизм виходить з того, що в основу життя окремої людини і суспільства покладено виробництво матеріальних благ, необхідних для фізичного

існування людей. Люди перш за все повинні їсти, пити, мати житло, вдягатися, тільки потім вони вже можуть займатися політикою, наукою, мистецтвом тощо. Тому виробництво матеріальних засобів життя і економічний устрій суспільства складають основу, на якій розвиваються державні, правові та інші заклади і ідеї. Характер суспільства визначається не географічним середовищем, не збільшенням або щільністю населення, а способом виробництва матеріальних благ. Сукупність виробничих відносин і всіх форм надбудови, що виростають на основі даного способу виробництва, складає суспільно-економічну формацію, суспільний організм, який розвивається за своїми особливими законами як природно-історичний процес. Жодна суспільна формація не гине, поки дає простір для розвитку продуктивних сил, і нова формація не виникає раніше, ніж визріють для неї матеріальні умови. Російські більшовики якраз знехтували цією закономірністю й занурили радянське суспільство на десятиріччя у ріки крові народів СРСР. Це було дике невігластво, нерозуміння закономірностей розвитку суспільства і неприродно для марксизму. А тому: “Де ж ті радянські генії, що спіткнулися на першій сходинці марксизму?”. То були не генії, а дияволи, які бажали влади та власності. І саме це було провідною мотивацією діяльності більшовицької верхівки. Російські більшовики-комуністи сплундрували гарну ідею соціалізму, створили на території Російської імперії тоталітарну, антинародну, злочинну державу і видавали її за соціалістичну. Це чергова брехня більшовиків, які примушували вірити у цю нісенітницю мільйони людей. Історичний час будівництва соціалізму і комунізму за радянським зразком у окремій державі та світовому масштабі сплинув. Це моє переконання, твердження та висновок! Є критика цинічна, а є біль. Так от я, перехворівши, став більш мудрим, і головне, знаю що треба робити, а чого ні.

Зараз вже не всі люди в Україні пам'ятають про такі навчальні предмети як історія КПРС, діалектичний та історичний матеріалізм, теорія комунізму, атеїзм, що були обов'язковими для вивчення у навчальних закладах СРСР. Для потужного розуму це не було отрутою. Великий розум на будь-яку ідеологічну інфекцію має універсальний імунітет, захист, я б сказав, абсолютну протитотруту. Видатний, і я наполягаю, що єдиний та справжній філософ часів радянської імперії М. К. Мамардашвілі, офіційно оголосив про відмову від традиційної радянської філософії як науки про містичні об'єктивні закони природи та суспільства і визначив філософію як науку про пізнання. А тому, зважаючи на отримані знання з суспільних наук, набагато гірше склалися справи для звичайного (посереднього) розуму і зовсім кепсько виглядали справи, коли такий розум починав розмірковувати над речами маловідомими йому. Буває звично так, що людина розумно розмірковує про явища певного рівня складності, але висловлює дурниці, коли річ стосується явищ більш складних, а головне їй маловідомих. Ось це й буде нашими вихідними параметрами стосовно обміркування та філософського аналізу марксизму різними за освітою та фахом людьми. Розпочнемо знайомитися з різними думками та оцінками окремих положень марксизму.

За радянських часів марксизму сліпо вклонялися. Кажуть, що комуністична ідеологія — це була сліпа віра. Але сліпо вклонятися можливо тільки тому, що не зрозуміло. Так воно й було. Абсолютній більшості радянських людей (“совків” —

від слова “советы”) дійсно була незрозуміла комуністична ідеологія (а не марксизм) саме через те, що керманічі казали одне, а у повсякденному житті було зовсім інше. Брехали, постійно брехали керманічі. Якщо вимагати від людей зрозуміти, то це занадто складно, я маю на увазі тотальну перманентну радянську брехню. Стосовно марксизму, то це цілком можливо. А тому й пропоную — зрозумійте марксизм, щоб сучасні комуністи “не вішали суспільству і кожному з нас локшину на вуха”, це по-перше. А по-друге, коли почнуть брехати, прикриваючись марксизмом, ви одразу зрозумієте і скажете комуністам, що вони брехуни. А найкраще — взагалі їх не слухати. Комуністам-ленінцям був даний історичний шанс втілити у життя марксизм. Вони прогаяли час — 73 роки, займалися хтозна-чим (ми знаємо чим і будемо про це казати), але тільки не марксизмом, який тільки слугував для них у якості ідеологічної ширми для прикриття та виправдовування власних масових злочинів. А тому й наполягаю, українці, розберіться і зрозумійте сутність марксизму. Мимовільно виривається в мене такий викид думки. Адже ви чините точнісінько так, як і ті, що сліпо вірили або й зараз вірять, тільки навпаки: ті, незрозумів, сліпо вірили, ви, незрозумівши, сліпо відкидаєте. Ви скажете: зрозуміти неможливо. Зрозуміти можливо все. Але одне можливо зрозуміти, чому воно істинне. А інше можливо зрозуміти, чому воно хибне. Але у обох випадках, як вчив Сократ (народився біля 469 р. — помер 399 р. до Р. Х.), треба думати. І треба знати та розуміти предмет дослідження, обговорення, аналізу та синтезу думки — марксизм. Бути нижче за самого себе — це ніщо інше, як неучтво, а бути вище за самого себе — це ніщо інше, як мудрість. *Nemo nascitur sapiens, sed fit* (Ніхто не народжується мудрим, лише ним стає).

Якщо раніш К. Маркса шанували, не читаючи, то в наш час його ж, не читаючи, ганьблять. Причому лають всі, як кажуть, хто тільки не лінується, — і письменники, і журналісти, суспільствознавці та ідеологи, які “перебудувалися” під нові завдання, а раніш викладали марксизм. І виправдання цьому по суті тільки одне: а хто зараз насмілиться заступитися за Карла Маркса та його вчення? За великим рахунком, К. Маркс та його інтелектуальна спадщина не мають потреби у захисті. Це надбання людства. Інтелектуальної допомоги потребують саме ті, хто лають марксизм. Але інтелектуальна допомога — це такі ліки, які допомагають тільки тим, у кого мозок спроможний їх засвоїти. От і базикають нісенітниця “великі знавці” марксизму, тому що “питання стосується явищ іншого порядку”. А це від звички говорити, коли мозок відпочиває. Цікавим є також питання: “А що то за мозок за якістю та можливістю продукувати гідні думки?”. Наведу декілька прикладів такого “лиха від розуму”, щоб разом поміркувати, обговорити та знайти вірну відповідь, а звідси й обґрунтувати своє ставлення до марксизму. Це дуже важливо для радянських та післярадянських людей, які живуть на теренах колишнього СРСР, бо марксизм, а точніше ленінізм-сталінізм, для них більше, ніж релігія. Треба усунути всілякі нісенітниця та міфи, якими адепти більшовизму сплюндрували, викривили та вихолостили філософію К. Маркса. Певний журналіст “дорікає” К. Марксу за те, що він нібито ідеалізує “первісний комунізм”. Але де це журналіст вичитав у К. Маркса, цілковито не зрозуміло. Не писав такого К. Маркс. Більш того, хто дійсно все-таки читав роботи К. Маркса, не міг не помітити, що К. Маркс

наполегливо завжди виступав проти будь-якої ідеалізації минулого. І навіть найжорстокішу форму експлуатації — рабство, вони з Ф. Енгельсом ставили вище первісного дикунства, тому що рабство створило основу для розквіту античного мистецтва та всієї античної культури. А який “панегірик” капіталізму ви знайдете у “Маніфесті комуністичної партії?”. Напевне, зараз це варто згадати.

“Буржуазія відіграла у історії надзвичайно революційну роль... Буржуазія менш ніж за сто років свого класового панування створила більш численні та грандіозні продуктивні сили, ніж всі попередні покоління разом узяті. Підкорення сил природи, машинне виробництво, використання хімії у промисловості і землеробстві, пароплавство, залізниця, електричний телеграф, освоєння для землеробства окремих частин світу, пристосування річок для судноплавства, величезні, немов викликані з-під землі, маси населення, про які з минулих століть могли тільки підозрювати, що такі продуктивні сили дремають у надрах суспільної праці!”. Це що? “Ідеалізація” первісного комунізму? І взагалі весь метод К. Маркса полягає не в апеляції до ідеалу, не у конструюванні ідеалу, а у аналізі протиріч існуючого суспільства. Чим не гідний для сьогодення метод, щоб дати об’єктивну оцінку українському суспільству гатунку 1991 — 2011 рр. Саме тому й комунізм вони з Ф. Енгельсом визначали не як ідеал. “Комунізм, — писали вони, — для нас не стан, який повинний бути встановлений, не ідеал, з яким повинна узгоджуватися дійсність. Ми називаємо комунізмом дійсний рух, який знищує теперішній стан”.

Ідеолог і практик захоплення влади та збройного державного перевороту у царській Росії В. І. Ульянов (Ленін) визначив комунізм — “це радянська влада плюс електрифікація всієї держави”. Я принципово не маю нічого проти електрифікації, а от з радянською владою і з радянським соціалізмом я погодитися ніяк не можу, бо від всього, що має прикметник “радянський”, тхне кров’ю мільйонів закатованих. На моє глибоке переконання це категорії, які треба сприймати через зміст кримінального кодексу (КК). У В. І. Ульянова підхід до визначення комунізму з одного боку — суто технічний та господарський, а з другого — хто ж тоді знав, що таке радянська влада та радянський соціалізм. З мого поля бачення це визначення не тільки не дає чіткої уяви про сутність комунізму, а навпаки ще більше заплутує. Саме таку ціль і ставив перед собою В. І. Ульянов. Щоб ніхто нічого не розумів і не зрозумів, який такий комунізм удумали будувати більшовики і для чого радянській владі електрифікувати всю державу. Це вже пізніше стало зрозуміло, що, в першу чергу, треба було електрифікувати радянській владі в’язниці та табори, колючий дріт навколо них для мільйонів “ворогів народу, саботажників, шкідників, буржуазних спеціалістів, націоналістів, інтелігенції, письменників, поетів, куркулів та підкуркульників”, для тих, кого мільйонами знищувала радянська влада у плановому порядку, щоб залякати всіх інших до спроб будь-якого опору та навіть крамольної думки.

І ще, за кошик “помилку” відчитує як недбалого школяра К. Маркса пан журналіст. В тому числі й за те, що той вважав, що ідеологія повинна колись щезнути з життя суспільства. Так, дійсно, К. Маркс і Ф. Енгельс вважали, що ідеологія — це хибна свідомість, яка перевертає з ніг на голову дійсний стан речей, коли життя підлаштовується під певні, з голови вигадані ідеї. Критиці цієї ідеологічної свідомості вони присвятили свою велику спільну працю під назвою “Німецька

ідеологія”. Треба зазначити, що це перша праця у всій світовій літературі, цілком присвячена “деідеологізації”, розвінчанню хибної свідомості. Але пан журналіст вважає, що це неможливо, що К. Маркс — “утопіст”, і, виходить, люди завжди будуть жити з мізками, вивернутими на зворотній бік. Саме у Радянському Союзі все було вивернуто на зворотній бік, ідеологізація мала тотальний характер і охоплювала всі сфери життя суспільства, навіть такі науки як математика та фізика. Та й сам радянський соціалізм був вигадкою, маячною ідеєю, яка набула реалізації на практиці з застосуванням примусу, насильства та масового терору.

“Хліб” науки — це факти. І якщо факт відходить на задній план, а то й взагалі виключається з розгляду, а на передній план впливає амбіційне політиканство, то це й є ідеологізм у найгіршому сенсі цього слова. Журналісту, згаданому нами вище, який відпрацьовує свої, але не українські “шматки хліба з салом” за допомогою пера, може бути вибачено (та теж не завжди) чистий настрій, так би мовити, експресія, емоційне захоплення — без цього немає живого слова. Однак це цілком не може бути вибачено вченому — фізику, економісту, історику. У цьому зв’язку мене вразило невігластво, хибні міркування певного історика у статті “Соціал-демократія та зміни в Європі”. Візьмемо таку його сентенцію: “Маркс перебував біля витоків всіх сучасних течій, які іменують себе соціалістичними”.

Соціалізм (франц. socialisme, від лат. socialis — суспільний), — це повинно бути кожному школяру відомо, тим більше фаховому історику, — виник задовго навіть до народження К. Маркса — 5 травня 1818 р. Хоч в той же час було б неісторично шукати соціалістичні ідеї у Біблії і Корані, як це робить згаданий професійний історик. І потім, чому тоді потрібно робити винуватцем всіх соціалістичних течій К. Маркса, а не Біблію та Коран. Поряд та паралельно з соціалізмом Маркса-Енгельса існували соціалістичні течії, пов’язані з прізвищем П. Ж. Прудона (1809 — 1865 рр.), Ф. Лассаля (1825 — 1864 рр.), М. О. Бакуніна (1814 — 1876 рр.), О. І. Герцена (1812 — 1870 рр.), М. Г. Чернишевського (1828 — 1889 рр.) та інших. І якщо розглянути сучасну західно-європейську соціал-демократію, то вона, принаймні, у однаковому ступені своїми духовними батьками може вважати і К. Маркса з Ф. Енгельсом, і Ф. Лассаля, хоч, за суттю, сучасна соціал-демократія — це швидше продовження лассальянства, ніж марксизму. І якщо розглянути, наприклад, такі ідеї, як ідея використання держави для соціалістичних перетворень, викуплення засобів виробництва робітничими асоціаціями, соціальне партнерство, то все це ми знайдемо у працях Ф. Лассаля. І, до речі, саме про це було б цікаво поговорити сьогодні, тобто конкретно й по суті, а не так, як у праці цитованого вченого-історика, в якого тема соціал-демократії, — так собі, прохідна, — це тільки привід, щоб пошпиняти зайвий раз марксизм.

“Мені здається, — пише вчений, — що історія людства та його майбутнє визначаються ні в якому разі не тільки — і навіть не в першу чергу — боротьбою класів або партій: досвід “реального соціалізму” показав, зокрема, повну необґрунтованість марксистської тези про пріоритет класових інтересів відносно до національних”. І далі, за текстом, у одному й тому ж абзаці автору ще двічі “здається”. Вживаючи слово “здається” у науковому тексті, автор, на мою думку, нібито сам вагається у власній сентенції стосовно закидів супроти марк-

сизму. А з другого погляду у слові “здається” є присмак психопатології особи, невпевненості у адекватності своєї думки, світовідчуження та світосприймання, об’єктивності віддзеркалення власним розумом змісту марксових тверджень, що дає підставу поміркувати, а чи немає тут ілюзій в медичному розумінні. Тобто автор читає К. Маркса, але сприймає його зміст викривлено.

Якби, мій розумний читачу, сприймався К. Маркс, якщо б він висловився наступним чином: “Мені здається, що боротьба класів характерна для передісторії людства, коли людина ще не виходить за межі тваринного існування”. У часи К. Маркса це вже було доведеним науковим фактом. І К. Маркс, як кожний серйозний вчений, ґрунтується на фактах, а не з того, що “здається”. І саме з цієї причини К. Маркс не приписував собі відкриття класової боротьби. Це теж факт наукової біографії К. Маркса. Але цей стан класової боротьби К. Маркс ніколи не вважав ідеальним станом суспільства. Ідеалом для нього було “людство, яке узагальнилося”, інакше кажучи, людське братерство. Якраз ленінізм-сталінізм дотримувався як у теорії, а головне на практиці, протилежних поглядів. Перманентний стан класової боротьби давав змогу більшовикам-комуністам натравлювати один соціальний клас на інший, знищувати тих людей, які розуміли їх бандитські наміри та антигуманну практику будівництва радянського соціалізму. Й. Сталін у 30-ті роки ХХ ст. висунув тезу, згідно з якою з подальшим розвитком соціалізму в СРСР класова боротьба буде загострюватися. От більшовики-комуністи й загострили цю боротьбу до рівня масового геноциду та етноциду проти власного народу, який повинен був за задумом радянських керівників, будувати соціалізм і комунізм. Під злочинним, штучно вигаданим та рознесеним радянською пропагандою гаслом класової боротьби — фізично винищили десятки мільйонів людей, більше 10 мільйонів заморили голодом в Україні тільки у 1932 — 1933 рр., штучно створивши масовий голодомор, понад 100 мільйонів людей у СРСР пройшли через репресії, катівні НКВС, табори, в’язниці, виселення та заслання, весь народ зазнав моральної та психічної травми, що у частини людей спричинило нервові та психічні розлади і хвороби. А тому відкриття класової боротьби та використання її як процесу у суспільстві — потужна зброя у думках, прагненнях та практиці політичної боротьби. Питання класової боротьби постає таким чином: або суспільство, держава, політики використають всі можливості соціальних та економічних механізмів, щоб усунути протиріччя, знайти формулу соціального партнерства, або класова боротьба призведе до громадянської війни з багатомільйонними жертвами, руйнації суспільства й держави, затримки подальшого розвитку цивілізації. Дещо спрощуючи та додаючи гумору можна сказати, мій любий читачу: “Коли боротьба з боротьбою б’ються, то нічого їсти і ні в що взутися!”. Це не моя вигадка, це дійсність життя сотень мільйонів радянських людей за 73 роки панування радянської влади. А далі робіть висновки самі, розвивайте тему, мої допитливі читачі. Класовій боротьбі у демократичному правовому громадянському суспільстві, де головною цінністю є людина, повинно бути протиставлено соціальне порозуміння, але це може статися в державі, де влада налаштована на створення найкращих умов для розвитку соціального партнерства між різними класами та прошарками суспільства.

Що стосується пріоритету національного стосовно до класового, який як “здається” історичу, підтверджується досвідом “реального соціалізму”, то саме цей досвід довів і доводить, що там, де національне бере гору над класовим, там ллється кров... А якщо навпаки — класове бере гору над національним... Все одно ллється кров. Та де ж та золота середина, при якій буде спокій, порозуміння, злагода, добробут та розвиток суспільства? Я скажу, але трохи далі, мій допитливий читачу. Якщо виходити не тільки з досвіду “реального соціалізму”, але й з більш широкого досвіду світової історії, то запитаємо: “Що таке ідеологія і практика німецького націонал-соціалізму?”. Це гіперболізований вияв пріоритету національного. Саме у Німеччині 30 — 40-х рр. ХХ ст. все будувалося на національному пріоритеті, на ідеї переваг нордичної раси. А якщо з вищесказаного сформулювати зауваження історичу, то я тільки й сказав би йому, що історичу корисно знати світову історію.

Розглядаючи пріоритети класового та національного одного над одним, дещо в тіні залишилася така важлива категорія як “особистість”, бо класи й нації складаються з особистостей, які якраз і є носіями різноманітних властивостей (соціальних, економічних, ідеологічних, психологічних, релігійних тощо). Саме на пригнічення цих властивостей й спрямовано штучне висунення ідеології пріоритету класу або нації над особистістю, за яким проглядається цілком прагматичні політичні та економічні інтереси певних груп: у СРСР — це верхівка КПРС, у Німеччині — керівництво націонал-соціалістичної партії та ті, хто за ними стояв та привів до влади. Їх інтерес полягав у захопленні і утриманні влади та власності. Таким чином запровадження у життя суспільства політики переваг класу або нації над особистістю є нічим іншим, як політичним забезпеченням механізму тиску, пригнічення та гноблення особистості. Кінцева ціль такої політики залишається незмінною — влада та власність. Тому ідеологія як система ідей, уявлень, понять, яка відбивається у різних формах: політиці, моралі, науці, мистецтві, релігії тощо тільки виправдовує, захищає, відстоює у будь-який конкретний спосіб досягнення певними кланами їх провідної цілі — влади і власності, все інше риторика. Але коли особистості чинять опір політиці переваг класу або нації, то влада застосовує широкий арсенал засобів для нейтралізації опору аж до масових репресій та страт. Підводячи підсумок розгляду переваг класового або національного над особою, є всі засади стверджувати: ідея переваги класових інтересів над правами особистості обернулася сталінізмом (розглядаючи ширше — радянським соціалізмом та комунізмом); пріоритет нації над особою — німецьким націонал-соціалізмом (фашизмом). Ці істини треба повторювати постійно і часто, бо людство має хибну звичку повторювати помилки, які коштують десятки мільйонів загублених життів.

Час від часу збирається всесвітній конгрес астрологів та чаклунів. Мета зборів полягає у тому, щоб якось узгодити свої передбачення. А то виходить, що всі віщують по-різному, навіть навпаки. Так от, всім хулителям К. Маркса треба теж зібратися на всесвітній конгрес, щоб нарешті домовитися, у чому конкретно треба його звинувачувати. Інакше створюється якась дивовижна неузгодженість. Саме така думка приходить у голову, якщо співставити обвинувачення вже згаданого мною журналіста, що К. Маркс проти ідеології, і звинувачення письменника, який лає К. Маркса і марксистів за те, що вони “ідеологи”. Знов же виходить, що мова

йде про явища різного порядку інтелектуальної складності. Але ж, не дуже шановані мною пани-товариші, розберіться поміж собою, нарешті, про що у вас йде мова, критика та навіть лайка!

Критична битва письменника з “ідеологією” відбулася на сторінках відомого ще з часів Радянського Союзу журналу. І хоч справа минулих часів, повернутися до неї є сенс і варто того, по-перше, тому що всі позиції до цього часу збереглися у тому ж вигляді; а, по-друге, все це дуже цікаве знову ж тому, що мова весь час йде про явища різного порядку. Візьмемо, наприклад, глибокодумне міркування письменника про причини самогубства у країнах з “демократичним режимом”. “Зовнішнє парадоксально, — пише він, — що в ідеологізованому суспільстві при всіх неймовірних труднощах існування відсоток самогубств набагато менший, ніж у країнах з демократичним режимом. Але якщо вдуматися, то все вірно. Самогубство — наслідок відчуття особистого краху. Щоб відчутти особистий крах, потрібно бути особистістю”. Тобто, треба боротися за демократію, щоб відчутти свій особистий крах і... покінчити з собою?! Тобто, чи значить це, що чим більше демократії, тим більше самогубств і менше населення?! А ми кажемо: більше демократії, більше соціалізму! Ні, вже тоді краще “ідеологізоване суспільство”! Письменник навіть не помічає, у яку діалектичну пастку він потрапляє. І все тому, що мова йде про явища різного порядку. Він не прослідкував і не показав, який все-таки конкретний зв'язок між “демократичним режимом” держави і “відчуттям особистого краху”. Цього зв'язку він не заперечує. Але в чому він полягає? Дайте ґрунтовну змістовну відповідь як письменник і знавець марксизму та інженер людських душ! Ні, не такий вже й простий цей продукт людського мозку — ідеологія як система ідей! І поводитися з нею треба вкрай виважено, обережно та акуратно, а зовсім не так, як вище згадані гуманітарії: журналіст, історик та письменник.

Не розібравшись в тому, що таке марксизм і ленінізм-сталінізм, письменник сам впадає в ідеологізм найгіршого роду, коли намагається пояснити нашу історію. Мій зацікавлений у досягненні істини читачу, давай разом поміркуємо над висловами письменника про ідеологію. Скажу наперед, мені стало сумно. Але все розглянемо у суворому логічному порядку та послідовно. “Сьогодні, якщо озирнутися на наш історичний шлях, — розпочинає свою журливу повість письменник, — ми з подивом міркуємо: як спромоглася ідеологічна утопія стільки років (73 роки) правити країною та суспільством? Як вона дісталася влади? Невже наш народ був з самого початку вражений генетичною схильністю вірити у месіанські міфи?”. Звісно, ні. “Щоб ідеологічна утопія, — пише письменник, — стала на тривалий час привабливою для достатньо великої частини нації, потрібні були певні історичні умови. Потрібна була кривава виснажлива війна, розруха, голод, розпад старого суспільного ладу. Страждання, це кожний знає на власному досвіді, — доводить письменник, — робить людину досить легковірною стосовно людини, яка пропонує спосіб позбавлення від цих страждань. Психічно виснажена та ослаблена негараздами людина доволі легко підкорюється вольовому тиску того, хто впевнено оголошує про те, що знає істину”.

Ось і вся таємниця, за версією письменника, причин виникнення “жовтневої 1917 р. революції”. Ось виявляється як воно було, — на думку “знавця людських

душ”. Ми всі вважали, що війна, голод, розруха, зухвалий дилетантизм правлячої верхівки викликали потужний революційний вибух та розпад старого соціально-економічного та політичного ладу: низи не хочуть жити по-старому, верхи не можуть керувати по-новому. Ні. Всі вищезгадані політичні та соціально-економічні негаразди тільки “психічно ослабили” людей, які з-за цього підкорилися іншому, подібно до А. Кашпіровського (спеціаліста з масового гіпнозу 90-х років ХХ ст.), який швиденько всіх переконав, що “будильник — продзвонив своєчасно”.

Я вимушений тут дещо уточнити назву “Велика жовтнева соціалістична революція”, яку вигадали радянські ідеологи з метою звеличення, надання масштабності, значущості, навіть романтизації цієї події. Насправді ж був протиправний збройний переворот із захопленням влади, який за законами Російської імперії визначався як особливо тяжкий злочин. Ідеологи більшовизму з кримінального злочину штучно, з пропагандистською ціллю зробили “велику революцію”. Що насправді вона дала народу, ми добре знаємо, а тому про “велич революції” годі й казати. Дещо відхиляючись від теми, сам собі задаю запитання: “А чи має велич помаранчева революція в Україні 2004 — 2005 рр.?”. Це ми визнаємо трохи згодом.

Але продовжимо, мій вимогливий читачу, аналітичне дослідження та пошук істини. Виявляється, на думку письменника, — В. І. Ленін (Ульянов) не об’єктивний теоретик та політик-практик, а якийсь “психічно ослаблений” фанат. “Ленін при своїй неймовірній тактичній гнучкості був палким мрійником. З релігійною старанністю він вірив у месіанську роль робітничого класу на землі. Ця віра, цілком вичитана з К. Маркса, ніяк не відповідала дійсності, принаймні, у Російській імперії початку ХХ ст.”. По-перше, відомий майстер слова, віру неможливо “вичитати”. По-друге, при чому тут “віра” взагалі? Тактика марксизму і більшовиків на чолі з В. І. Леніном, зокрема, ґрунтувалася не на “вірі” у робітничий клас, а на тому, що цьому класу у грядущій революції втрачати нічого. Ну і, нарешті, найголовніше: пролетаріат, і не тільки він, але й селянство, і всі трудящі Російської імперії, — в революції так або інакше брали участь усі прошарки населення — розпочали крушити самодержавство майже без будь-якої участі В. І. Леніна і більшовиків. А тому роль більшовиків у цих процесах у той момент суттєво перебільшена. Перебільшення вкладу більшовиків у руйнації самодержавства було зроблено згодом самими більшовиками, навмисно, з метою надати найбільше заслуг у цій справі самим собі. Що є одним з тисяч міфів більшовиків-комуністів та радянської влади. І чому “психічно ослаблені” народні маси пішли все-таки пізніше за більшовиками, а не за кадетами, у яких була у руках реальна влада і всі, як кажуть зараз, засоби масової інформації? Ось чого не можуть нам пояснити журналіст, історик та письменник.

Тут, мій здібний читачу, я зроблю певний відступ від аналізу фактів, щоб зазирнути у сьогодення, недалеке майбутнє та наважусь провести деякі політичні паралелі. Мимоволі напрошується зіставлення з подіями у сучасній Україні з подіями майже столітньої минувшини. Українські можновладці, починаючи з 1991 р. — часу отримання незалежності та суверенітету, — позбавили власності 98 % народу України, на яку кожний громадянин мав право по закону. Якщо більш точно та від-

верто — тотально обікрали народ. А тому сьогодні, у 2011 р. я задаю собі та й тобі, мій читачу, питання: “То чи не є пограбування народу у недалекому майбутньому провідним чинником масових заворушень, як чергової революції, експропріації, націоналізації, тобто позбавлення українських багатіїв награваного?”. Політичні сили, які організують, очолять і поведуть, є вже сьогодні. І друге запитання: “Та чи не сучасними невваженими, а точніше протизаконними діями, українська влада закладає майбутні соціальні потрясіння в Україні?”. Пограбованому українському народу, як і пролетаріям початку ХХ ст., втратити нічого, а набуде насильницьки відібране. Чи не привабливо це? Психологічно так створена людина, що об’єднання для боротьби проти когось відбувається дуже швидко. А гасло: “Забери награване!” відоме з давніх-давен. Треба особливо підкреслити, що наш північний сусід та його агентурна мережа дуже сподіваються і роблять все для того, щоб в Україні зчинилася колонтеча. Сусід і зброєю забезпечить. Навіть везти з закордону не треба. Зброя вже заготовлена у кримських арсеналах Чорноморського флоту Росії. Я б додав про нашу українську владу — свята простота, наївність, нерозуміння, що то за тендітне утворення — держава, та як обережно треба з нею поводитися, щоб не згубити та не загубити в черговий раз.

Але повернемося до аналізу думок різних фахівців, які наважилися висловити “своє вагоме слово” щодо марксизму. У їхніх “творих” я не знайшов найголовнішого, що притаманне будь-якому досліднику, який прагне отримати надійний результат та зробити обгруновані висновки, — немає об’єктивного аналізу. Нібито не було розвалу економіки, ніякої кризи верхівки, ніякого Григорія Распутіна, ніякого полковника М. Романова (цар Микола II), який зрікся престолу, як ескадрон здав, ніяких поразок на фронтах Першої світової війни (1914 — 1918 рр.). Неначе нічого цього не було. А на думку цитованих мною гуманітаріїв, була “віра”. Була “месіанська ідея”, були “ідеологи” — більшовики. І от саме від них все й пішло-поїхало. На що автори цієї нової історіософії розраховують: на необізнаність загалу, на психічну, психологічну та фізичну ослабленість народних мас внаслідок глобальних політичних та соціально-економічних катаклізмів?

“Відречення від ідеологізації не повинно перетворюватися у новий вид ідеологізації, у нову ненависть”. В цьому письменник абсолютно правий! Абстрактне заперечення будь-якої суспільної форми завжди дає щось потворне. Але письменник заперечує ідеологію саме абстрактно, зовсім не відділяючи праведне від грішного, і тому його “відречення від ідеологізації” обертається самою справжньою ідеологізацією. І ця ідеологізація виявляється вже в тому, що “ідеологія” перетворюється у нього у якусь самостійну сутність. Вона у нього живе, бореться, “править державою”, зазнає “повний крах” (письменник пише “сьогодні всі бачать, що ідеологія зазнала повного краху”). І взагалі вся історія ідеологізується письменником і в кінцевому рахунку перетворюється у біблейський міф про розбещення слабкої (“психічно ослабленої”) людини “ідеологом” — змієм-спокусником. Ідеологізм, так би мовити, “навпаки” нічим не кращий ідеологізму сталінсько-брежнєвського типу. Хоча останній, треба підкреслити, має мало спільного з дійсним марксизмом, який з самого початку виступав як критик будь-якої ідеології. Сталінсько-брежнєвський ідеологізм позбавляє нас останніх залишків наукового методу в суспільних науках

і сприяє розповсюдженню всілякого роду знахарства та шаманізму. І не випадково сучасна суспільна наука у країнах з “демократичним режимом” у набагато більшому ступені тяжіє до марксистського методу, ніж в нас в Україні.

Ось так трапилося і в письменника, який, за власним визнанням, вивчав марксизм за “Філософським словником”, з якого він з подивом взяв, що “Стислий курс історії ВКП(б)” — “геніальний твір товариша Ст@ліна”, а судить письменник як бог Саваоф з високого свого захмарного трону. Узяти, наприклад, міркування письменника про комунізм, про талант і про видатного співака Федора Шаляпіна, скажу відверто, дивуюсь, а все тому, що взявся письменник не за свою справу, бо питання стосується явищ іншого порядку складності. Ось прочитайте, що пише письменник. “Досконалість таланту самим своїм існуванням кидає скептичну тінь на тривалий ідеологічний шлях розвитку людини. Талановита людина тому й талановита, що вона вже самоздійснилася як особистість і зробила це без допомоги ідеології. Навіщо Ф. Шаляпіну очікувати комунізм? Невже, навіть якщо він і дочекається його, він буде краще співати? Якось занадто зрозуміло, що він не буде співати краще. Якось заздалегідь зрозуміло, що він досяг своєї досконалості якимось іншим і притому більш коротким шляхом”.

Ні одна психічно неослаблена людина ніколи не думала, що при комунізмі Ф. Шаляпін співав би краще, або всі будуть Шаляпінами. У яких книгах про комунізм вичитав це письменник? Адже такого не знайдеш навіть у “Філософському словнику” за редакцією Розенталя та Юдіна та у “геніальному творі товариша Ст@ліна” — “Стислому курсі”. При комунізмі не тільки Федір Шаляпін, але й видатні українські співаки: Ірина Архипова, Анатолій Кочерга, Євгенія Мирошніченко, Владислав П’явко, Анатолій Солов’яненко, Василь Третяк, Гізелла Ципола, Володимир Гришко та багато інших не будуть співати краще. Комунізм виник у Європі як рух пригноблених та знедолених, який поставив собі за ціль вивільнити людей від експлуатації та пригнічення. Для чого? Для вільного життя! Мій шанований читачу, ти відчуваєш та усвідомлюєш, як це не узгоджується з практикою більшовизму та будівництва радянського соціалізму. То й виникає закономірно питання: “То ж яке суспільство будували в СРСР?”. Читай далі мою книгу та самостійно роби власні висновки.

Ідеологізм з’являється скрізь, де є неповнота наукового аналізу, неузгодженість, недомовленість. Наприклад, коли ми плачемо гіркими сльозами за родиною Романових, підступно розстріляною більшовиками у Єкатеринбурзі без справедливого суду, чого я не виправдовую й таврую, то одночасно треба згадати й про тих, кого замордували, стратили та розстріляли на вулицях за їх царювання. В Росії у 2005 р. перепоховали з закордонного цвинтаря Антона Денікіна (1872 — 1947 рр.) запеклого ворога радянської влади й більшовизму, колишнього генерала царської армії, головнокомандувача білогвардійськими збройними силами Росії у роки Громадянської війни СРСР (1918 — 1920 рр.). Скільки А. Денікін винищив більшовиків та червоногвардійців? Як політично та ідеологічно розцінювати цей акт перепоховання запеклого ідейного ворога більшовизму, соціалізму, комунізму і, безумовно, марксизму, Росії як державі? Щоб винести остаточний вирок, треба вивчити та підсумувати всю сукупність фактів

та обставин. Ось саме цьому вчить метод К. Маркса, а не тому, щоб прикривати дійсні протиріччя ширмою “загальнолюдських цінностей”. Пропаганда “загальнолюдських цінностей” у суспільстві, де люди суттєво нерівні за матеріальними статками, а звідси й можливостями користуватися правами та відстоювати їх, повертається чистим ідеологізмом. Хоч це не виключає того, що ідеологізмом була або є, гіпертрофована уява про класовий характер “цінностей”. Вільним від ідеологізму може бути тільки об’єктивно вірне відбиття існуючої соціальної дійсності, що є дуже важливим для України. Чи є соціальні класи в українському суспільстві? Чи є в ньому люди знедолені і люди, які незаслужено користуються всіма благами цивілізації? Ось питання, на які повинна дати вичерпні відповіді українська суспільна наука, а не конструювати “цінності” та “ідеали” з голови. Це справа релігії, філософії, мистецтва, але тільки не науки.

Все вище висловлене стосується і дилетантських міркувань про комунізм, при якому Ф. Шаляпін буде співати краще. Якщо ідея комунізму перетворилася радянськими більшовицькими керманічами у ширму, що приховує свавілля радянської влади, незаслужених привілеїв та шахрайства різного роду, то саме це фактичне положення справ і треба дезавувувати, а не намагатися дискредитувати ідею комунізму та марксизму, видаючи її за техніку удосконалення вокального мистецтва. До такого невігластва не додумався навіть самий безмозкий “ідеолог” комунізму. Будь-яка спроба відійти від фактів, прикритися “цінностями”, ідеями, ідеалами, за своєю сутністю, є ідеологізм, якими б прекрасними “антиідеологічними” мотивами не керувалася людина. Поставлені питання є вкрай актуальними для сучасної України. Керманічам України треба відверто заявити народу, що будуємо у державі капіталізм з усіма наслідками цього процесу для всіх сфер функціонування держави, суспільства, господарства. І головне, не треба брехати, якщо не знаєш, краще мовчати. Насамкінець, давно настав час викинути на звалище міркування про марксизм на основі радянських філософських словників та “Стислого курсу історії ВКП(б)” товариша Ст@ліна. *Dubitando ad veritatem pervenimus* (До істини йдемо, сумніваючись).

Невігластво більшовицьких керманічів

Ідеологічні бонзи правлячої партії десятиріччями визначали, котрі праці В. І. Леніна треба друкувати і як його друковане слово належить інтерпретувати. Чого ж не вистачало комуністичним ідеологам для розуміння провідних думок їх керманіча? Грошей? Розуму? Гроші в них були. Не вистачило розуму. А точніше політичної волі, зрілості та мудрості. Іноді міркувати над політичними і соціально-економічними проблемами та оптимально вирішувати їх тяжче, ніж обґрунтовувати штучні маячні забаганки злочинно налаштованого мозку, вишукувати неіснуючих ворогів народу, направляти їх на страту або до сибірських таборів. Й. Ст@ліну та його оточенню думати, розмірковувати, вивіряти майбутні дії та рішення було не по

розумових силах. Та що то за влада, коли її не бояться? Та й взагалі можна втратити владу, якщо не знищувати можливих претендентів, оголошуючи їх ворогами народу, троцькістами, шкідниками, саботажниками, буржуазними спеціалістами, націоналістами. Були серед керівників розумні люди та їх не тільки не слухали, а навпаки визнавали контрреволюціонерами і знищували. На практиці реалізували гасло параноїального Й. Сталіна: “Незамінних людей немає”. Викривлене гасло. І, головне, життя його не підтверджує. Кваліфікованого спеціаліста, тим більше коли їх обмаль, ніким замінити неможливо. Більшовицька партія не цінувала спеціалістів, масово усувала з посад, репресувала. Від цього, в першу чергу, страждала економіка, наука, освіта і суспільство в цілому. Та чого ще можна вимагати від керівників більшовицької партії, коли вони були у більшості малоосвіченими людьми з великими амбіціями, частина з кримінальним минулим та тюремною психологією. Але природно виникає питання: “Якщо в СРСР мільйони противників існуючого суспільного ладу, то, мабуть, суспільний лад антинародний?”. Насправді, так воно й було.

Коли ж Комуністична Партія Радянського Союзу (КПРС) зникла у 1991 р. з політичної сцени, ленінська теоретична спадщина виявилася забутою всіма, за винятком небагатьох “правовірних”, хто не може поступитися принципами, але не здатний до критичного аналізу текстів своїх кумирів. Проте твори вождя партії більшовиків В. І. Леніна треба читати й аналізувати. Тоталітарний характер створеного цією партією політичного режиму і відповідної йому адміністративно-командної системи господарювання тяжко позначилися на долі українського народу. Тож будемо пильними. Треба добре розумітися на ідеологічній спадщині більшовиків, щоб не дати ніякого шансу комуністичним казкарям та міфотворцям XXI ст. дурити народ своїми розмовами про добробут народу, який вони створять, дайте нам тільки прийти до влади. Більшовики-комуністи вичерпали свій історичний шанс і справами показали й довели, що таке радянський соціалізм, від якого весь світ не може оговтатися вже декілька десятиліть. Україна теж ніяк не розлучиться з цим кривавим, злочинним та ганебним радянським соціалістичним минулим. Але, краще пізно, ніж ніколи (*Potius sero, quam nunquam*).

Отже, у праці “Про кооперацію” В. І. Ленін однозначно заявив, що суспільна власність на засоби виробництва (висловлюючись точніше — контрольовані державною партією “командні висоти” економіки) у поєднанні з “ладом цивілізованих кооператорів” утворюють соціалістичне суспільство. Мабуть, нелегко дався такий висновок основоположнику комунізму. Це був хоч замаскований, але цілком певний відхід провідного фундатора від комуністичної доктрини. Адже кооператив, на відміну від усіх форм колективного господарства (колгоспу), що відрізняються одна від одної тільки ступенем відчуження власності (комуна, артіль, товариство спільного обробітку землі), не здатний існувати без ринку і товарно-грошових відносин. Колективістський ефект виявляється в кооперативі у позавиробничій сфері, наприклад, під час спільної закупівлі сировини і матеріалів або продажу готової продукції. Товаровиробник-кооператор залишається власником і працює самостійно. З усього цього для більшовицької партії закономірно впливав кінцевий висновок колосальної політичної ваги: замість того, щоб колективізувати селянина-власника, треба створювати умови для розгортання на селі кооперативного руху. Розв’язувалася

ситуація з селянином, яка у програмі комуністичного будівництва була безвихідною: всі розуміли, що власники ніколи на колективізацію добровільно не підуть. В. І. Ленін підкреслював, що кооперація робить перехід до нових порядків “якнайбільш простим, легким і доступним для селянина”.

Селянин-власник і комунізм були явищами несумісними. Можна вважати, що допуском кооперованого селянина-власника в економічну систему, котру мала побудувати партія більшовиків, стала відмова В. І. Леніна у 1923 р. від комуністичної доктрини, подібно до того, як він у 1921 р. відмовився від комуністичної практики. Ототожнення “ладу цивілізованих кооператорів” з соціалізмом свідчило про те, що основоположник ленінізму *in articulo moris* (на смертному одрі) відмовлявся від раніше пропагованих і загальноприйнятих серед більшовиків уявлень про генетичний зв’язок між комунізмом і соціалізмом. Пропонований більшовицькій партії курс не вимагав застосування революційного насильства. Існували всі підстави вважати, що селяни охоче співробітничали б з державою у створенні кооперативного ладу. Раніше В. І. Ленін не наважувався прогнозувати завершення процесу колективізації селянських господарств. Тепер же він твердив, що створення на селі кооперативного ладу триватиме одне або два десятиліття, тобто стільки ж, скільки виконання плану ГОЕЛРО.

Ми не знаємо і вже ніколи не дізнаємося, яким мав стати радянський кооперативний соціалізм. Ця альтернатива, закладена у партійну програму комуністичної доктрини, не була реалізована. Як показали подальші події, нове керівництво державної партії проігнорувало політичний заповіт В. І. Леніна. Практично це означало, що більшовицька партія обома ногами встала на злочинний шлях примусу, залякування, масових репресій, вишукування ворогів та їх знищення. Невігластво не тільки бруталне з етичного погляду, його носії легко обирають злочинні шляхи для вирішення проблем, які у такий спосіб принципово не можуть бути вирішені, але їх вкрай обмежені розумові здібності нічого кращого, елегантного та гуманного не можуть запропонувати. Більшовики, ґрунтуючись на догматах комуністичної ідеології, закономірно опинились на стежці війни, бо вони мали у своєму арсеналі тільки силові та криваві методи розв’язання найскладніших політичних, соціальних, економічних, гуманітарних, культурних проблем суспільства й держави. Їх дії кваліфікуються людством як геноцид, який не має ніяких виправдовувань. Ми дочекаємося міжнародного суду над ідеологією та практикою комунізму. Такий суд вже давно на часі. *Nullum crimen sine poena, nulla poena sine lege, nullum crimen sine poena legali* (Немає злочину без покарання, немає покарання без закону, немає злочину без законного покарання).

Радянська імперія — більшовицька пастка України

Для того, щоб з’ясувати, як Україна потрапила у пастку більшовицької російсько-московської імперії, треба дати змістовні відповіді на запитання: *Quis?*

Quid? Ubi? Quibus auxiliis? Cur? Quomodo? Quando? (Хто? Що? Де? З чиею допомогою? Для чого? Яким чином? Коли?). Що й зробимо.

Керівництво більшовицької партії та Російської Федерації у 1920 р. було вкрай стурбовано проблемою залучення до її складу УРСР та інших формально незалежних республік на правах автономії. Більшовики прагнули створити величезну радянську імперію із столицею у Москві. “Автономізація” республік на практиці означала юридичне закріплення тих реальних, але замовчуваних більшовицькою пропагандою процесів передачі владних повноважень з республік в московський центр, які тривали від початку їх радянізації. А тепер згадаємо 90-ті роки ХХ ст. після розпаду СРСР у 1991 р. На які витівки тільки не пускалося, пускається і буде пускатися та вигадувати все нові й нові пастки Російська Федерація (президенти Б. М. Єльцин і В. В. Путін), щоб заманити у своє імперське черево Україну. Дещо вдалося, наприклад, Співдружність Незалежних Держав (СНД). Пропонувалося і пропонується створення спільного економічного і митного союзу, загального повітряного простору, а там вже й кордонів, армії, грошової системи тощо. А далі що? Знов пастка. Знов єдина держава. *Circulus vitiosus* (Зачароване коло).

Московські владноможці будуть гнобити Україну та її народ, посилати на об’явлені та необ’явлені війни українських громадян по всьому світу, використовувати наших чоловіків-військовослужбовців у придушенні національно-визвольних рухів та збройного опору народів, які теж хочуть звільнитися від російського імперського ярма. Ніколи цьому не бувати.

Але ж повернемося у 1920 р. 28 грудня представники Росії В. І. Ульянов-Ленін і Г. Чичерін, з одного боку, та представник України Х. Раковський — з другого, підписали договір про воєнний і господарських союз. Як це перегукується з прагненням Російської Федерації у наш час. То пильнуйте, українці! У преамбулі документа підкреслювалися незалежність і суверенність обох держав, а також усвідомлення ними необхідності об’єднати сили. З факту колишньої приналежності території України Російській імперії, вказувалося у ст. 2, для УРСР не впливало жодних зобов’язань. Проте зміст договору суперечив преамбулі. Оголошувалися об’єднаними сім наркоматів: військових і морських справ, Всеросійська рада народного господарства (ВРНГ) і Українська рада народного господарства (УРНГ), зовнішньої торгівлі, фінансів, праці, шляхів сполучення, пошт і телеграфу. Якщо взяти до уваги, що злиття наркоматів під час війни пояснювалося насамперед необхідністю зосередити максимум зусиль на відсіч ворогу (*vis unita fortior* — об’єднані сили потужніші), то закріплення цього у повоєнних умовах свідчило про те, що В. І. Ленін та інші керівники партії і держави насправді ігнорували суверенітет формально незалежних республік. Перетворення органів державного управління Росії на загальнофедеративні означало на ділі фактичне включення республік у кордони Росії на правах автономії. Найбільш послідовним виразником централізаторської, тобто об’єктивно великодержавницької, лінії був нарком у справах національностей Росії Й. Сталін. *Humanum est mentiri* (Людині притаманно брехати). У практичній роботі апаратні працівники російських центральних відомств мало зважали на

юридичний статус України як незалежної держави. З ініціативи Х. Раковського, якого турбувало таке “випаровування” суверенітету, ЦК КП(б) України звернувся у березні 1922 р. до більшовицького центру у Москві з пропозицією конкретизувати відносини РСФРР і УРСР. Аналогічні пропозиції надійшли від Білорусі і Закавказьких республік.

Але ось тут треба зробити екскурс у історію зародження української державності та входження України під протекторат Росії у 1654 р. Царський уряд і Богдан Хмельницький розглядали події 1654 р., насамперед, як входження України “під високу царську руку”. Юридичний статус України в складі Росії було закріплено Березневими статтями (угодою) 1654 р., що надали Україні політичну автономію. Згідно з російсько-українською угодою Україна зберігала військово-адміністративну систему на чолі з гетьманом, судові справи регулювалися місцевими правовими нормами. Лівобережна Україна отримала право зносин з іноземними державами. Однак царський уряд, що послідовно проводив політику жорсткої централізації Російської держави й національного гноблення окраїн, одразу ж почав обмежувати автономію України, відмінити права й привілеї її населення, придушувати найменші прояви національної свідомості й визвольних настроїв. Імператрицею Росії Катериною II у другій половині XVIII ст. було запроваджено кріпосне право на півдні України, землях Запорозького козацтва (1783 р.). Красномовно свідчить про справжнє ставлення Росії до України як самостійної держави знищення Запорозької Січі 15 червня 1775 р. з використанням регулярного війська. Так скажіть мені, любі громадяни України, скільки ще разів треба наступати на російські граблі та набивати собі гулі, щоб зрозуміти, чого чекати від Московії. Про це я вже писав не раз. Не вірте у їх солодкі промови та приманливі обіцянки. Це тільки принади, щоб у черговий раз заманити у імперську пастку Україну та поневолити народ. *Mel in ore, verba lactis, fel in corde, fraus in factis* (Мед на язиці, молоко на словах, жовч на серці, обман на ділі). Ось для чого треба добре знати історію України та її сусідів, використовувати ці знання для обстоювання особистих державних інтересів, знов не потрапити у російську халепу. Добрі сусіди бувають тільки тоді, коли між ними міцний паркан. Це треба запам’ятати і впроваджувати у відносини з такими ненадійними та підступними партнерами як Росія. *Memento servitudinem* (Пам’ятай про рабство).

Розроблений Й. Сталіним проект резолюції “Про взаємовідносини РСФРР з незалежними республіками” передбачав входження останніх до Росії на правах автономних. В. І. Ленін через хворобу не брав участь в цій роботі. Але пропонував, щоб Російська і Закавказька федерації разом з Україною і Білоруссю утворили на рівних правах нову федерацію. Однак тенденція будувати державу за зразком державної більшовицької партії проявилася під час роботи конституційної комісії. Для мирних умов пропонувалася така схема державного управління, яка більшою мірою обмежувала права республік, ніж рішення про об’єднання найважливіших наркоматів, відоме під назвою “воєнно-політичний союз”.

Далі події розвивалися за сценарієм, ретельно опрацьованим у ЦК РКП(б). Це вже був не початок, а продовження процесу втрати Україною своєї незалежності і суверенітету. Гірко про це писати, але потрібно. За що боролися Запорозькі козаки та лили свою й чужу кров? Зрадники від України сприяли цьому ганебному процесу. Ганьба їм від нас, нащадків, але й урок. *Aetas parentum reior avis tulit nos nequiores* (Покоління батьків, що гірше дідівського, породило нас, ще більш негідними). Дамо собі самі раду та присягнемось — ніколи не повторювати цих жахливих помилок, які перетворюють український народ на раба, коли життя або смерть українців залежать від московського можновладця. *Qui habet aures audiendi, audiat* (Маючий вуха, щоб слухати, та почує). 10 грудня 1922 р. у м. Харкові відкрився 7-й Всеукраїнський з'їзд Рад. Він схвалив Декларацію про утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) і проект основ Конституції СРСР. З'їзд звернувся до всіх республік із закликом негайно приступити до законодавчого оформлення єдиної держави і запропонував скликати загальносоюзний з'їзд відразу після закінчення роботи 10 Всеросійського з'їзду Рад, який розпочав роботу у Москві 23 грудня. Таким чином українці самі, але за допомогою “доброзичливих” російських ідеологів, загнали себе у імперію червоного терору, репресій, масових страт, тотальної мілітаризації держави і суспільства, злиднів і голоду. За таку, м'яко кажучи, необачність керівництва України, а точніше зради національних інтересів, буде заплачена висока ціна: знищення української інтелігенції, заборона української мови, масові репресії, тюрми, концтабори, знищення селянства, основних виробників зерна, конфіскація майна, заслання непокірних до Сибіру, голодомори, етноциди. У більшовиків був широкий спектр репресій та велика практика їх застосування починаючи з жовтневого перевороту 1917 р. 1-ий Всесоюзний з'їзд почав роботу 30 грудня 1922 року. Він затвердив Декларацію про утворення Союзу Радянських Соціалістичних республік (СРСР) і Союзний договір. Було обрано Центральний виконавчий комітет (ЦВК) СРСР і чотирьох голів ЦВК, від України — Г. Петровського. Двері російської більшовицької пастки зачинилися за українським народом. День 30 грудня 1922 р. треба визначати не як свято утворення СРСР, а як день ганьби, коли українські недолугі керівники держави зрадили заповіт наших пращурів — славних прадідів великих, гетьмана Богдана Хмельницького, ідейного натхненника, совість народу, національного поета Т. Г. Шевченка. Не може бути їм прощення народу, який 74 роки мордували російські більшовики разом з українськими поплічниками та запроданцями. *Pereat mundus, fiat justitia!* (Нехай загине світ, але здійсниться правосуддя!).

Яскравим, але негативним прикладом істинного небажання більшовицької партії та її керманічів щодо освіти народів Російської імперії, широкого розповсюдження культури в масах є хижацьке ставлення до видатного російського підприємця з видавничої справи, поліграфічного виробництва та книготоргівлі Івана Дмитровича Ситіна (1851 — 1934 рр.). На урочистому зібранні у великій залі Політехнічного інституту на початку 1917 р. на честь 50-річчя видавничої діяльності І. Д. Ситіна ювіляра називали книжковим велетнем. *Nomo faber* (Людина — творець). У Росії немає домівки, де не було ситінських видань.

Він очолив великий похід за освічення народу. Наприкінці лютого 1917 р. спалахнула революція, потім, у жовтні, — більшовицький переворот та захоплення влади в імперії.

“Кутаючись у пальто, І. Д. Ситін вдавився у куток промерзлого вагону. Яке щастя, що серед розрухи ще ходять потяги! Завтра він приїде до Петрограда і піде до Смольного. Там повинні зрозуміти, що видавнича справа необхідна будь-якій владі. Усе-таки В. І. Ленін — син народного вчителя і повинен вболівати за освіту. В. І. Ленін і насправді прийняв видавця. Збиваючись, І. Ситін почав розповідати:

— Мою друкарню 28 листопада 1917 р. націоналізували. Згоден, не заперечую. Але навіщо вриватися вночі, як злодії. Зі зброєю, лайкою...

В. І. Ленін прищурився і сказав:

— Ви спроможні жити і працювати, як і раніше, якщо не проти нас! І житло вам залишимо, і за віком пенсію дамо, знов якщо наміри у вас щирі!

І. Ситін простягнув В. І. Леніну книгу, присвячену 50-річчю своєї видавничої діяльності:

— Я все життя прожив щиро. Ось, подивіться — “Піввіку для книги”. А щоб нова влада не сумнівалася, на розвиток видавничої справи молодій державі половину своїх заощаджень відпишу!

Наївна простота. *Sancta simplicitas!*

І знов В. І. Ленін хитро прищурився... І. Ситін як порядна, вихована та висококультурна людина не міг збагнути, що нова влада та її керівники злочинці, які, якщо забажають, не те що заощадження відберуть, а й життя полишать. Бо справжнім гаслом більшовиків, а пізніше й комуністів, було: у всіх відібрати та поміж своїми розділити. *Horribile auditu* (Страшно почути).

Стіна протікала. Шпалери вже почали відставати, а осіннім зливам не було видно кінця. Іван Дмитрович похмуро дивився на стіни своєї маленької кімнати. Ось чого варті обіцянки більшовицьких вождів! Через три роки після смерті В. І. Леніна велику родину Ситіних безцеремонно виселили з квартири. Тепер вони мали притулок у цих маленьких кімнатах на Тверській вулиці. Боже, для кого ж він все життя старався?! Недосипав, недоїдав — все вболівав за освічення народу. І ось більшовики-сталіністи віддячили — улюбленої справи більше немає, останнє своє видання він видав у проклятому 1924 р., тоді ж у вересні померла люба дружина Дуня, яка народила йому десятьох дітей. Хоч хіба це життя — сидіти у чотирьох стінах у продавленому кріслі між залізним ліжком і старим письмовим столом! Бібліотеку конфіскували. Добре, хоч ікони зберіг...”

Раніше найбагатшому російському підприємцю довелося писати принизливого листа до Совнаркому з проханням призначити пенсію “колишньому Ситіну”. У жовтні 1927 р. до 10-ї річниці більшовицького перевороту та злочинного захоплення влади прохання задовольнили: пам’ятаючи про колишні заслуги на ниві народної освіти, І. Ситіну надали пенсію у 250 карбованців у місяць. Радянська влада вміла принизити шляхетну людину, бо її адепти самі були нікчемами, болгарськими Шариковими.

В ніч на 23 листопада 1934 р. 83-літній І. Д. Ситін хворів та мучився на запалення легень — задихався, кашляв. А коли під ранок забувся тяжким сном, знов побачив паперову машину, що зірвалася, і ось-ось поглине його. Подумав: ну ось, все руйнується, скоріше б вже... Більше Іван Дмитрович не прокинувся. На Введенському цвинтарі в останню путь його проводжали рідні та дехто з колишніх службовців. Все минулося та пройшло тихо. Про те, щоб публічно вшанувати пам'ять І. Д. Ситіна, не могло бути й мови... у більшовиків. Але це була гордість духовного убозтва влади. Гідне життя людини та шляхетність її справ ніколи не були беззаперечною цінністю за всю криваву історію більшовизму. Бо влада була злочинна. *Quod ab initio vitiosum est, tractu temporis convalescere non potest* (Що хибно з самого початку, то не може бути виправлено з перебігом часу).

В. І. Ленін тільки невдовзі перед смертю до кінця зрозумів, що за злочинна згряя нелюдей дісталася до необмеженої влади. На що вже В. Ульянов був затятий інтернаціоналіст та ратував за світову революцію, але й він розгледів та у своєму листі до I-го з'їзду Рад СРСР написав про загрозу, яка може виникнути в разі виникнення такого утворення як СРСР. Він пропонував залишити союз для двох відомств — військового і дипломатичного, а у всіх інших відношеннях відновити повну самостійність республік. Але В. І. Ленін запізнівся. Йому не вдалося надрукувати лист “До питання про національності або про “автономізацію”. Цей документ побачив світ тільки після XX з'їзду КПРС (1956 р.), на якому Генеральний секретар КПРС Микита Сергійович Хрущов розповів, викрив та заганьбив “культ особи” Й. Сталіна. Наскільки це була злочинна та аморальна згряя керівників держави свідчить той факт, що згодом вони винищили один одного і до 1940 р. з когорти більшовиків початку 20-х років залишилися одиниці на чолі з Сосо Джугашвілі (Й. Сталіним).

Для підтвердження цієї тези треба навести трагічну, але цілком закономірну долю нашого земляка з села Федорівка — Чубаря Власа Яковича (1891 — 1939 рр.), який займав найвищі посади в УРСР і СРСР, причетний до репресій, але у 1937 р. був арештований і поділив долю багатьох інших представників партійно-державного керівництва — 26 лютого 1939 р. був розстріляний. *Potius mori quam foedari* (Краще померти, ніж неслава).

Які з цього впливають висновки та вимоги до сучасної української влади? По-перше, можновладці, і в першу чергу Президент, повинні бути гуманістами і патріотами, по-друге, широко освіченими та вихованими, з достатнім досвідом управління державою, по-третє, розумними та далекоглядними, професіоналами високого гатунку. За кожен хибну дію або бездіяльність посадовців розплачується народ у широкому діапазоні втрат від здоров'я, добробуту до особистого життя. А тому у керівників держави не повинно бути особистих інтересів, друзів, кумів та ворогів; життя вимагає від них тільки одного постійного інтересу — це добробут українського народу. Саме для цього й існує влада. Якщо можновладець починає вишукувати особистий інтерес у державній службі, то одразу стає злочинцем, казнокрадом, продукує корупцію, створює кланові угруповання, які незабаром перетворюються у організовані

злочинні групи (ОЗГ), що Україна має протягом 20 років своєї незалежності (1991 — 2011 рр.).

Індустріалізація держави

Повернемося у 20-ті роки ХХ ст. Був взятий курс на індустріалізацію нової держави — СРСР. Спочатку за темпами відбудови велика промисловість суттєво відставала від дрібної і кустарно-ремісної, бо у держави не було коштів. Надалі її темпи прискорилися. Уряд звертав особливу увагу на відродження Донбасу. Поступово стала виконуватися енергетична частина плану ГОЕЛРО. Серед новобудов в Україні у першу чергу називалися Краматорський завод важкого машинобудування, Криворізький металургійний завод.

Відразу постало питання: де взяти кошти? Розглядаючи його, “колективне керівництво” ВКП(б) наголосило на необхідності підвищити роль державного бюджету у промисловому капітальному будівництві. Після стабілізації фінансів бюджет отримав можливості виконувати перерозподільчі функції. Будучи практично монополістом у закупівлі селянського хліба, держава могла і визначала рівень заготівельних цін, суттєво занижуючи їх. Таке ж монопольне становище у виробництві промислових товарів дозволяло державі завищувати продажні ціни. Штучно створюваний перепад у цінах на промислові і сільськогосподарські товари дістав промовисту назву — “ножиці цін”. Використання “ножиць цін” загрожувало руйнуванням ринкової “змички” між містом і селом. Це був план “надіндустріалізації” за рахунок селянства. Вже у 90-ті роки ХХ ст. у незалежній Україні досвід “ножиць цін” використали нові можновладці і цим зруйнували сільське господарство України. Справа дійшла до того, що літрова пляшка газованої води коштує більше, ніж така ж пляшка молока. Отакі господарі прийшли до керівництва державою.

Це був початок розробки і впровадження у господарську діяльність величезної держави адміністративно-директивної системи планування — планування виробництва у натурі (витрат і випуску). Це та система господарювання, яка існувала до 1991 р., коли СРСР розпався і зник як політичне і державно-територіальне утворення більшовиків. Планове встановлення цін відіграло допоміжну (вторинну, підпорядковану) роль. Важливішим за все в СРСР були не ціни на вироблену продукцію, а нормативи її отоварювання, тобто яке матеріально-технічне постачання можливо отримати під план випуску продукції — встановлений директивний обсяг виробництва у натурі. План — це закон, невиконання закону є злочином. Тому керівники намагалися за будь-яку ціну виконати встановлений план. А чи потрібна ця або така за якістю продукція, було вторинне, от і гнали продукцію на склади, марнуючи сировину, затрачену енергію, фінансові витрати, живий труд працівників. За ринкових умов такі підприємства повинні збанкрутіти. Так тож за ринкових умов, а не за радянських. Адміністративно-директивну економіку всупереч її батькам та апологетам, які вважали її здатною сприяти розбудові соціаліз-

му в СРСР, треба визнати його могильником, як визнавав К. Маркс пролетаріат могильником капіталізму, але й він помилився. Таким чином, адміністративно-директивна економіка з самого початку виявилася тим економічним механізмом, який призвів до загибелі всієї конструкції, яка мала назву радянський соціалізм. За великим рахунком в СРСР не було навіть натяку на соціалізм. Це було утворення, я свідомо уникаю слова держава, яке не виконувало свої функції перед громадянами, більше того репресувало їх і навіть масово знищувало. Реальність організації життєдіяльності населення СРСР базувалася на тому, що ідеологи радянської системи управління державою і економічної системи господарювання не бажали базувати їх на зацікавленості й ініціативі людей знизу. Їм до душі була диктатура, тиранія, репресії, знищення непоступливих. Виходячи з цього, влада мала обмежені можливості в управлінні народними масами і мала змогу апелювати або до моральності та почуття обов'язку, або покладатися на терор. Отакий собі дворівневий комплекс заходів управління по-радянськи. Хто жив при владі більшовиків-комуністів, той добре відчув на своєму власному досвіді, що таке радянська влада. Не дай, Боже, нікому! Можна сказати, що це було суспільство втрачених можливостей.

Індустріалізація держави тривала, незважаючи на різні негаразди та складності, які перш за все відбувалися за рахунок духовного, психічного та фізичного здоров'я, життя, упорядкування побуту, заможності родин, психологічного комфорту суспільства, розбудови соціально-орієнтованої держави та громадянського суспільства.

26 травня 1926 р. у Парижі агентом НКВС СРСР Шварцбардом вбито Симона Васильовича Петлюру (1877 — 1926 рр.) — видатного українського політичного діяча, який боровся за створення незалежної суверенної української держави. Це зробили ті, що сімдесят три роки в середині СРСР, особливо в Україні, впроваджували “найгуманніший у світі” практикум — “высшая мера социальной защиты — расстрел”. Радянська влада знищувала найкращих, найвідданіших українців як на Батьківщині, так і за її межами, бо вони викривали мізантропічні цілі московсько-більшовицької влади, заважали грабувати народ, перешкоджали готуватися до світової війни. Який вигляд у цифрах мала нахабна комуно-імперська брехня стосовно ефективності економіки СРСР за роки індустріалізації держави та як це позначилося на добробуті народу проаналізуємо на конкретному статистичному та історичному матеріалі.

Є всім відомі необхідні умови досягнення успіху — успіх потребує повноти влади. Нині широко відомий вислів: “Кадри вирішують все”. Тоталітарна кому-

ністична диктатура володіла усіма необхідними умовами для досягнення повного успіху в царині економіки. Але зазнала цілковитого краху. Чому? Поразка крилася в самому принципі формування економіки СРСР: це було виробництво товарів для населення, чи випуск продукції, спрямованої на ведення війни?

У період між двома світовими війнами Україна для Москви мала надзвичайно важливе значення. Без цієї території і роботящого українського народу годі було говорити про якийсь там розвиток СРСР. Займаючи на початку 30-х років ХХ ст. лише 2,2 % території СРСР, Україна давала 20 % загальноімперського доходу, 70 % видобутку вугілля. Тобто 97,8% усієї радянської імперії (20 млн. 824 тис. 634 км²) забезпечували всього 30 % видобутку вугілля. Це давало підстави щодо України стверджувати наступне (Далі переклад з російської): “УРСР є до сьогодні основною вугільно-металургійною базою Союзу... виконуючи тим найважливіше завдання соціалістичного будівництва — завдання індустріалізації СРСР. Поряд з цим УРСР дає близько 30 % борошна, овочів і фруктів і виробляє більш як 80 % цукру. На УРСР “випадає почесна роль головної житниці СРСР” (міністр землеробства СРСР Яковлев), на її полях збирають 22,5 % хліба, і вже навесні 1931 р., з усупільненням 70 % усієї площі, УРСР має вийти на одне з передових місць у справі перемоги суцільної колективізації і ліквідації на цій основі куркульства як класу” (МСЭ. — Т.9. — М., 1931. — С.194—195). Такі ось “скромні” розрахунки здобутків, що їх мали “взяти” з 2,2 % імперської території. Наведена статистика, зокрема, вказує на рівень визиску українських природних ресурсів та експлуатації народних мас... Для розуміння рівня експлуатації та визиску України наведемо рівень розрухи у вугільній промисловості (порівняно з іншими вугледобувними районами), до якої спричинила агресія Советської Росії проти УНР у 1918 — 1920 рр. (табл. 1).

Таблица 1

**Зниження видобутку вугілля
по окремим регіонам Російської імперії та СРСР (млн. т)
за 1916 — 1921/22 роки**

РАЙОНИ	1916	1917	1918	1919	1920	1921/22
Донбас (Україна)	28,7	24,7	8,9	5,5	4,5	7,2
Підмосковний басейн	0,7	0,7	0,4	0,4	0,6	0,6
Урал	1,5	1,6	0,8	0,7	0,9	1,0
Кузбас із Мінусою	1,2	1,3	1,0	0,8	0,9	0,9
Далекий Схід	1,1	1,3	0,9	1,0	0,9	0,9
Черемховський басейн	0,8	1,3	0,9	0,6	0,5	0,4
Середня Азія	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1
Разом по СРСР	34,3	31,3	13,0	9,2	8,5	11,1
(БСЭ. — Т.31. — М., 1937. — С. 50 — 51)						

Як бачимо, найбільших втрат зазнала Україна. Це одночасно висвітлює рівень жорстокості, з якою було придушено Українську Народну Республіку і примушено український народ підкоритися владі Москви. Для розуміння ролі України та потреби усвідомлення рівня експлуатації її у подальший період подаємо таблицю видобутку вугілля у наступні роки (табл. 2).

Таблиця 2

**Видобуток вугілля по окремих регіонах СРСР
(млн. т) за 1930 — 1936 роки**

РАЙОНИ	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Донецький басейн	37,10	40,10	43,85	49,81	60,03	67,34	75,20
Підмосковний басейн	1,73	2,31	2,85	4,16	4,99	6,39	7,48
Урал	2,37	2,87	3,11	4,20	5,02	6,61	7,85
Кузбас із Мінусою	3,60	5,24	7,04	9,20	11,58	14,12	17,26
Далекий схід**	1,80	2,31	2,42	2,71	3,85	4,93	6,10
Черемховський басейн	0,95*	1,26	1,54	1,86	2,33	2,75	3,18
Середня Азія	0,40*	0,64	0,72	0,79	1,00	1,08	1,20
Караганда	—	0,28	0,72	1,19	1,83	2,36	3,77
Разом по СРСР	49,20	56,60	64,40	76,10	93,9	108,69	121,00
		*** На 1933 р. — 85,00 — 90,000			*** 1935 р. — 112,2		
*За 1927/28, 1928/29, 1929/30 оперативні роки.							
** Трансуголь (Східний Сибір і Далекий Схід)							
*** Плани по СРСР на 1933 і 1935 рр. (Прим. Авт)							
СЄ. — Т.31. — М., 1937. — С. 55 — 56)							

Спробуймо належно оцінити Україну та важливість для Москви утримання її під своїм контролем з таких слів, озвучених на XII з'їзді РКП(б) Й.Сталінін: "...раніше пригнічені національності займають найнеобхідніші для господарського розвитку райони і найважливіші з погляду воєнної стратегії пункти..." (Сталін І. Соч. — Т.5).

На відміну від виробництва товарів широкого вжитку та будівництва житла, створилася відлагоджена система, яка не давала збою, — рабовласницька система ГУЛАГу. Посилювались терор і репресії, збільшувалась кількість місць у бараках ГУЛАГу, міцніла мілітарна потуга радянської імперії: капіталовкладення на житлове будівництво у "першій сталінській п'ятирічці" становили 9,2 %, у другій — 9,1 %. Капіталовкладення в освіту у ті ж самі роки — відповідно 4,5 % і 4,8 % (Стат. сборник. — М. — Л., 1939. — С. 115).

Для більш демонстративного визначення питомої ваги України у загальному видобутку вугілля по СРСР подамо розрахунок у табл. 3.

Таблиця 3

**Структура видобутку вугілля (за 1930 — 1936 роки)
по окремим економічним регіонам СРСР (у відсотках)**

РАЙОНИ	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
УССР (Донбас)	75,41	70,85	68,09	65,45	63,93	61,96	62,15
Підмосковний басейн	3,52	4,08	4,43	5,47	5,31	5,88	6,18
Урал	4,82	5,07	4,83	5,52	5,35	6,08	6,49
Інші регіони СРСР	16,25	20,00	22,65	23,56	25,41	26,08	25,18
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Із загального бюджету у 71 млрд. 960 млн. рублів на охорону здоров'я у 1927/28 та у 1932 роках вкладено відповідно 0,05 і 0,09 млрд., а за 4,5 року першої п'ятирічки — усього 0,27 млрд. руб. На освіту у 1927/28 та у 1932 р. відповідно — 0,31 і 1,63 млрд., за 4,5 року п'ятирічки — 4,12 млрд. руб. На управління і оборону — у 1927/28 та у 1932 роках було вкладено відповідно 1,20 і 1,84 млрд., а за 4,5 року першої п'ятирічки — 6,95 млрд. руб. (МСЭ. — Т. 2. — 1934. — С. 195). Як бачимо, на освіту та охорону здоров'я разом було вкладено 4,39 млрд., а на управління і оборону — 6,95 млрд. руб. Це — у всьому СРСР. Що припадало від загалу Україні, особливо порівняно з тим внеском, що його Україна робила в економіку радянської імперії? Що мав від того український народ? За внесок у становлення мілітаризованої економіки більшовицько-московської імперії Україна отримала Голодомор та етноцид українців в СРСР. Наслідок — чисельність українців у всьому СРСР (у кордонах 1938 р.) за переписами 1926 та 1939 рр. різко скоротилася і становила такі цифри (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка чисельності українців в СРСР за 1926 — 1939 роки

Роки	1926	1939	Зменшення за 13 років
Чисельність українців у всьому СРСР (тис. осіб)	31,195	28,070	-3,125
% до загальної чисельності населення СРСР	21,2%	16,56%	-4,7%

(Див.: МСЭ. — Т. 10. — М., 1940. — С. 154)

Отже, українців в СРСР на 17 січня 1939 р. стало менше, ніж під час перепису 1926 року, на 3125 тис. осіб, тобто чисельність їх знизилася з 21,2 % до 16,56 % усього населення СРСР. Зміна кордонів СРСР у 1939 р. і приєднання нових територій до володінь Москви “збільшила” чисельність українців до понад 34100 тис. осіб (Див.: МСЭ. — Т. 10. — М., 1940. — С.1046), що дало можливість приховати результати голодомору і “розстрільного перепису”.

Територіальні приєднання, які відбулися у так званий невоєнний період з вересня 1939 до серпня 1940 року, анексія понад 460 тис. км² територій з населенням у 21 млн. жителів відсунули на певний час поглиблення економічної кризи та крах режиму, прикрасили картину розвитку Росії-СРСР. Тож Й. Сталін мав підстави, але занадто сумнівні, говорити: “Жить стало лучше, жить стало веселее”... *Mendacium mendacium parit* (Брехня брехню породжує).

Мілітаризація становила основний принцип формування системи виробництва. Мілітаризацію економіки та систему рабської примусової праці добре видно на прикладі розвитку радянської автомобільної промисловості. Ось стисло принцип її виробництва: “У Європі й Америці переважає виробництво легкових автомобілів, в СРСР — вантажних. Питома вага легкових автомобілів у випуску 1934 р. становила: в СРСР — 23 %, США — 78 %, Англії — 76 %, Франції — 86 %, Німеччині — 84 %” (МСЭ. — Т. 1. — М., 1936. — С.113). Як бачимо, навіть у фашистській Німеччині після приходу А. Гітлера до влади основне виробництво автомобілів припадало на легкові, в СРСР — на вантажні (77 %).

Якщо припустити, що московська імперія розпочала б випуск легкових автомобілів для населення, то з цього повинні були випливати наступні державні кроки: суттєве підвищення заробітної платні, доходів та платоспроможного попиту, будівництво автомобільних шляхів, розвиток туристичної сфери та багато чого іншого для автолюбителів, але таке піклування не входило у плани мізантропічної влади і навіть не обговорювалося керівництвом ВКП(б) та СРСР. Особливість радянського “туризму” полягала в тому, що ним опікувалося НКВС. Схема потрапляння до “туристів” була наступна: таємно складалися списки “туристів-в’язнів” у нетрях компартійних і каральних органів, далі антинародна влада свідомо та навмисно штучно перетворювала їх за допомогою кишенькових радянських судів у злочинців, ворогів народу, українських націоналістів та інших надуманих маячною фантазією компартійного керівництва категорій радянських людей на зразок куркулів, шкідників, саботажників тощо, перебування яким показано у місцях віддалених від неньки-України, у таборах Півночі та Далекого Сходу Росії, на шахтах, новобудовах соціалізму під пильним оком озброєних наглядців.

Збоченому розуму та хибній свідомості керманічів КПРС та СРСР здавалося неістотним те, що дозволено владі у цивілізованому суспільстві, і зіпсований ідеологічною отрутою ленінізму-сталінізму мозок цих більшовицьких можновладців, затьмарений ейфорією кровавої диктатури, вважав гідним і припустимим протизаконні масові дії проти власного народу. Злочинно, якщо влада випробовує свою силу шляхом знищення негодних їй громадян, мерзотно коли повагу влада намагається здобути жахом, але саме у такий спосіб діяла влада СРСР. *Leges*

barbarorum (Закони варварів). Все населення СРСР — це були новітні радянські раби ХХ ст., а Московська імперія ХХ ст. була рабовласницькою державою. В цьому не має ніякого перебільшення або гіперболізації, бо раб за визначенням більшовицьких суспільствознавців — людина, позбавлена всіх прав і засобів виробництва і така, що є повною власністю власника — в СРСР — держави, яка розпоряджається його працею та життям. Саме таким був правовий (а точніше безправний) стан людей у більшовицькій імперії. Vixerunt (Їх вже немає в живих). Перевезення до цих “туристичних місцин” здійснювалося вантажними автомобілями НКВС та товарними вагонами, і власні легкові автомобілі громадянину держави-в’язниці ні до чого.

Стратегія створення країни-монстра, всесвітнього страховиська, імперії зла, в’язниці народів СРСР, казарменого мілітаризованого радянського соціалізму була спрямована на широкомасштабну підготовку до Другої світової війни. Тому й досі в суверенній Україні через 20 років незалежності легковий автомобіль для більшості родин є розкішшю, а не засобом пересування, а країна в цілому з-за нерозвиненості інфраструктури неготова до сучасного, за світовими вимогами, використання великої кількості автомобілів. Але є й інший бік розуміння, чому радянська імперія не забезпечувала населення легковими автомобілями. Відповідь доволі проста, але ретельно приховувана, — наявність легкового автотранспорту в населення суттєво ускладнила б роботу правоохоронних (каральних, владоохоронних) органів за тотальним енкаведистським наглядом за громадянами. Наявність легкового автомобіля у приватній власності протирічила мізантропічній ідеології ленінізму-сталінізму, бо радянський громадянин повинен бути бідний, голодний, зі збоченою свідомістю та викривленим світосприйняттям. Озлоблений на світовий капіталізм, психологічно готовий будь-коли кинутися у бій, покласти життя за маячні ідеологічні конструкції параноїальної свідомості вождя — Й. Ст@ліна. Саме з таким комплексом антиякостей радянський громадянин вважався ідеалом тоталітарної імперії.

Проблема приватного легкового автомобіля щільно пов’язана з питанням наявності вільного часу в радянського громадянина. Чи могла більшовицька влада дозволити громадянину мати вільний час? Ні! Мозок Homo soveticus повинен весь час бути заклопотаний проблемами виробництва, забезпечення себе та родини їжею, житлом, одягом (первинними потребами), проблемами народження, виховання та освіти дітей, присадибною ділянкою (бо саме вона забезпечувала виживання особливо в радянському колгоспі — останньої форми рабовласництва та кріпацтва), проводити життя у чергах, висиджувати на різноманітних зборах (компартійних, комсомольських, профспілкових тощо). Бо громадянин, маючи вільний час, одразу б замислився над своїм пригнобленим життям і висновки були б не на користь радянської влади. Тому проблема приватного легкового автомобіля у homo soveticus, це механізм знищення тоталітарного суспільства, а на це більшовики погодитися не могли. Ми всі пам’ятаємо, як опиралася радянська влада наявності легкових автомобілів у власності громадян і це не випадково, бо автомобілізація суспільства витягувала на поверхню потребу у системних змінах пануючого режиму, відмови від догматів ленінізму-сталінізму. Наявність у грома-

дянина автомобіля адекватна володінню десятків чи сотень голів худоби, згідно з потужністю двигуна, а така людина вже не може бути рабом та кріпаком, навіть в радянської влади. Любий читачу, як би ми могли собі уявити — мільйони репресованих тоталітарним режимом на власних автомобілях їдуть до Воркути, Соловецьких островів, Сибіру, Магадану — столиці Колимського краю!

Отже, на відміну від країн Заходу, в СРСР від початку створення автомобільної промисловості закладався принцип відмови від забезпечення інтересів споживача, широких мас населення. Започатковано виробництво продукції, придбання якої населенню заборонялося. На Заході автомобільні заводи випускали продукцію для придбання її населенням, в СРСР — мали чітко визначений напрям — вантажні автомобілі для забезпечення ведення бойових дій: доставляння живої сили та боєприпасів. Належно оцінимо таке свідчення: “До кінця другої п’ятирічки, у 1937 р., автомобільна промисловість випустила більш як 200 тисяч автомобілів. Радянський Союз посів 4-те місце у світовому випуску автомобілів, а за виробництвом вантажних автомашин випередив Францію, Англію і Німеччину, посівши 2-ге місце у світі і 1-ше місце у Європі” (БСЭ. — Т. 1. — 1949. — С. 259). Чудова ефективність економіки! Але що від тої ефективності отримало населення? Нічого! Це було *contra rationem* (проти здорового глузду). Переважне виробництво вантажних автомобілів від 1930 р., безсумнівно, вказує на час, коли Радянський Союз перейшов на шлях формування потенціалу для розв’язання Другої світової війни. Іншими словами, задовго до приходу А. Гітлера до влади автомобільна промисловість СРСР стала на шлях переважного випуску вантажівок, тобто автомобільної техніки “військово-придатних типів”! До них належить і випуск автобронетранспортерів, загальна кількість яких на 1 червня 1941 р. становила 5211 одиниць, що перевищувала кількість танків Німеччини (разом із союзниками — 4171), які були задіяні у наступі на СРСР.

Між іншим, як стояла проблема щодо забезпечення населення автобусами? Напрямок розв’язання транспортної проблеми в умовах тотальної підготовки до розпалювання світової громадянської війни не дуже хвилювала керівників Кремля. Якби це хвилювало їх, то автоматично вирішилося б питання: оскільки продаж легкових автомобілів відсутній, як забезпечити населення транспортними засобами? Відповідь зрозуміла — в умовах жорсткого централізованого розподілу транспортних засобів для вирішення проблеми транспорту потрібні автобуси. Але виробництво автобусів в СРСР було вкрай недостатнім: у 1937 р. виробляли на рік усього 1261 автобус, у 1940 р. — 3921! Порівняймо кількість автомобілів і автобусів в СРСР та інших країнах Європи (на 1 січня 1936 року) (табл. 5).

У 1936 р. щодо перспективи випуску автобусів зазначалося: “...Загальна кількість автобусів в СРСР на 1.01.1935 р. становила 4800. Орієнтовний випуск автобусів у 1937 р. — близько 12 тисяч” (МСЭ. — Т. 1. — М., 1936. — С.102). Порівняймо з іншими країнами: “У Лондоні налічується близько 7000 автобусів, у Парижі — 2500” (МСЭ. — Т.1.— М.,1936. —С.102). В одному Лондоні автобусів було більше, ніж їх було по всій радянській імперії на 1 січня 1935 р! Але що там демократичний Лондон. Порівняймо хоча б із фашистською Італією: на початок 1934 р. в Італії було 248 000 пасажирських, 89 780 вантажних автомобілів і 9332 автобуси (Див.: БСЭ. — Т.30. — М., 1937. — С.138).

**Кількість автомобілів та автобусів в капіталістичних країнах та СРСР
на 01.01.1936 року**

КРАЇНИ	Усього автомобілів	Легкових	Вантажних	Автобусів
США	26.167.107	22.889.660	3.511.061	66.386
Франція	2.182.138	1.713.430	468.708	—
Німеччина	1.104.000	840.000	250.000	14.000
Англія	1.996.6500	1.490.665	114.760	85.225
Італія	391.709	277.841	104.407	9.461
<i>(МСЭ. — Т. 1. — М., 1936. — С. 121)</i>				
СРСР	260.000	55.500	193.000	4.500
<i>(Техническая энциклопедия. — Т. 1. — М., 1937. — С. 288)</i>				

Отже, на 1937 р. в СРСР запланували виробити 12 тис. автобусів (на 2,5 тис. більше, ніж їх “бігало” по Італії). Реально вироблено у 10 разів менше — 1261. Але вантажівок у 1937 р. випущено 180 300 одиниць! Чи міг вантажівку придбати для особистих потреб простий радянський громадянин? Ні у якому разі. З якою метою випускали таку кількість вантажних “полупорок”? Невже щоб замінити автобуси? Облишмо тут проблему забезпечення населення мотоциклами, велосипедами, радіоприймачами, холодильниками, піаніно, житлом, будматеріалами, іншими предметами широкого вжитку. Усе робилося для досягнення основної ідеологічної мети — встановлення світового панування ідеології ленінізму-сталінізму. Тому замість автобусів і легковиків випускали бронетранспортери, вантажівки, танки...

“Радянський Союз досяг великих успіхів у розвитку соціалістичної економіки і зміцненні обороноздатності. ...Питома вага виробництва засобів виробництва становила у 1940 р. 61,2 % валової продукції усієї промисловости, а виробництва предметів споживання — 38,8 %. Нагадаємо, що у 1913 р. у Росії (на території у сучасних кордонах) це співвідношення було зворотне: частка виробництва предметів споживання становила 65 %, а частка виробництва засобів виробництва — усього лише 35 %”, — писала радянська пропагандивна історична “наука” (*Див.: Великая Отечественная война Советского Союза. 1941—1945: Краткая история. — М., 1970. — С. 41*).

Мілітаризація економіки та погіршення умов життя подавалися як успіхи (“усього лише 35%”). Не змінився принцип виробництва автомобілів і у повоєнні роки. У 1950 р. вироблено 3939 автобусів. Така ж сміхотворна кількість їх вироблялася у наступні роки — у рік “історичного” ХХ з’їзду (1956 р.) їх випустили аж 9203! В Українській РСР у 1958 р. було випущено 1725 автобусів, а у 1960 р. — 2015. Це, відповідно, для забезпечення 22,4 млн. км² радянської імперії і 603 тис. км² території УРСР! Нині представники московсько-імперських сил в Україні нав’язують суспільству думку про себе як рішучих захисників інтересів знедоленого народу. Нижче наводжу документ, який неспростовно доводить, що населен-

ню імперії заборонялося дбати про зміцнення власного добробуту своїми силами. Цей документ — “Пенсійне посвідчення”, Б № 452349, видане вчителю Дячуку Авксентію Фомичу 23 липня 1937 року Жмеринським соцзабезом. Посвідчення зберігалося у його доньки — Дячук Антоніни Авксентіївни. Увагу привертає пересторога на останній сторінці посвідчення. Вона попереджає: “Пенсионер, помни!”. Від якого небезпечного кроку застерігало це попередження? Відповідь маємо у пунктах 3 і 4 перестороги (Переклад з рос.):

“3. У разі влаштування на роботу або отримання будь-яких інших доходів пенсіонер зобов’язаний негайно повідомити про це профорганізацію, від якої він отримує пенсію, вказавши місце роботи, посаду, розмір заробітку або іншого доходу і часу влаштування на роботу.

4. У разі приховання заробітків або інших доходів пенсіонер притягається до кримінальної відповідальності, а суми пенсій, зайве виплачені через приховання ним заробітків або інших доходів, — стягаються при наступних виплатах пенсій (ст. 50 Положення о пенсиях и пособиях, утверждённого ЦИК и СНК СССР 13/1 1930 — Собр. Зак. СССР 1930 г. № 11, ст. 132)”.

Як бачимо, пенсіонер, що працює, міг бути притягнений до кримінальної відповідальності через отримання додаткових коштів за виконану суспільно корисну роботу, за прагнення поліпшити свій явно низький матеріальний рівень життя. Але “щаслива” доля радянських пенсіонерів цією погрозою не вичерпувалася. Через рік Дячук Авксентій Фомич, пенсіонер, колишній вчитель, був заарештований як “ворог народу” і згинув у ГУЛАГу. Мабуть, дуже небезпечними для комуністичної влади були радянські пенсіонери... Тільки у 1956 р. його дочка — Дячук Антоніна Авксентіївна — отримала довідку про реабілітацію батька за відсутністю складу злочину.

Від 1930-х років і до сьогодні в принципі формування і функціонування системи виробництва майже нічого не змінилося. Тому від запевнень речників “коаліції КПРС” про суттєве покращання функціонування економіки України простий громадянин України мало що отримає. Мілітаризована економіка, успадкована Україною від імперії, мало на що здатна у справі забезпечення населення товарами широкого вжитку. Тому замість автомобіля власного, українського виробництва прагнуть придбати “пежо” і “мерседеси”. Тоталітарна комуністична диктатура мала всі умови для досягнення повноти успіху. Але замість “автобусів” та “легковиків” диктатура масово випускала “військово-придатну” продукцію. А що це означало? Маємо відповідь: “...що означає перевести господарство країни на рейки воєнної економіки. Це означає дати промисловості однобокий, воєнний напрям, всебічно розширити виробництво потрібних для війни предметів, не пов’язане зі споживанням населення, якнайбільше звузити виробництво і особливо випуск на ринок предметів споживання населення, — отже, скоротити споживання населення і поставити країну перед економічною кризою” (Сталин И. Отчетный доклад на XVIII съезде ВКП(б)).

Радянська економічна і політична система була побудована відповідно до теорії і практики ленінізму-сталінізму, що по своїй суті виявила себе ідеологією побудови індустріалізованого рабства з яскраво вираженою мілітаризацією еко-

номіки і спрямована була не на виробництво продукції для широких мас трудящих та забезпечення їх добротними товарами, а повинна була забезпечити ідеологічну мету — встановлення світового панування комунізму. Радянська імперія семимільними кроками спрямовувалася до війни. Економіка її не потребувала реалізації завдань соціального спрямування — все, що мало бути знищене війною, не потребувало добробуту, соціального забезпечення та захисту. Все мало підпорядковуватися одній основній меті — “Всё для фронта! Всё для победы!”. Так зване покращання нашого добробуту вже сьогодні досягалося засобами “вигручування свідомості”. Реальний світ в радянській імперії почав сприйматися через “криве дзеркало”.

Такою була практика комуністичних експериментів в СРСР — імперії, правду історії якої ретельно приховували і до якої нині закликають повернутися “вічно вчорашні”. У прагненні повернутися “у вчорашнє” — причини та витoki перманентної сучасної економічної та політичної кризи в Україні, слабкої ефективності промисловості, яку не здатна подолати так звана “коаліція від КПРС” (комуністи, Партія регіонів, соціалісти) і яку неможливо подолати без усвідомлення необхідності проведення системних “формаційних” змін в існуючій економіці України. *Multa raucis* (Багато у небагатьох словах).

Дніпрогес — тріумф будівельників і техніки

Дніпрогес. Він став звичним, увійшов у підручники історії і є візитною картою міста Запоріжжя. Прошло семиріччя від затвердження проекту електростанції (1925 р.) до пуску першого агрегату (1932 р.). Запоріжжя жило Дніпрогесом. В 1927 р. прийнята постанова Радянського уряду стосовно організації Дніпробуду. У березні закладено перший камінь, 14 травня — перший вибух, 8 листопада — офіційне закладення електростанції. Будівництво Дніпрогесу було не тільки реалізацією частини плану ГОЕЛРО, але й завершенням більш ніж двовікової боротьби за відкриття прямого вільного судноплавства Дніпром. Важливо нагадати, що пороги протягом всієї історії держави, починаючи з Київської Русі, паралізували торгівлю та військові пересування. І вже царем Петром I Скаже-ним, який тричі спізнювався до місць битв з-за цих порогів, були запрошені спеціалісти, яким доручили їх приборкати. Однак віра царя у могутність західного розуму на цей раз не спрацювала. Загнуздати Дніпро було можливо, але вимагало занадто багато коштів і часу.

До жовтневого перевороту 1917 р. було запропоновано 17 проектів підкорення порогів, надавалися кошти, бувало, інженери проводили на будівництві майже половину свого життя, намагаючись упоратися напівзаходами: висадити окремі кам'яні глиби, збудувати обвідні канали, створити шлюзову систему — марно. Наприкінці XIX ст. іноземні промисловці багаторазово пропонували російському уряду взяти у довгострокову концесію порожисту частину Дніпра. На по-

чатку ХХ ст., коли відкрили великі можливості використання електричної енергії, з'явилися плани зведення гідроелектростанцій. Але окрім великих витрат існувала ще одна перешкода: на затоплюваних територіях було дуже багато церков...

У 1920 р. затверджено план ГОЕЛРО. Автор проекту Дніпровської гідроелектростанції — І. Г. Олександров. В 1921 р. була створена вишукувальна організація “Дніпробуд”. В 1923 р. у Швеції закуплені свердловальні (бурові) верстати і алмази для буріння. Американський спеціаліст Хью Купер теж висловився на користь будівництва, запропонував свої послуги у якості постійного консультанта. Визначилися будувати самим. Начальником будівництва призначили О. В. Вінтера, головним інженером Б. Є. Веденеєва. Американськими консультантами були внесені дві пропозиції: зробити греблю дугоподібною (більш естетичний зовнішній вигляд, більша можливість для зливу зайвої води під час повені), і пересунути шлюзовий канал ближче до річки, що зменшить кількість вибухових робіт. 14 березня 1927 р. на скелі Коханя з'явився напис “Дніпрострой розпочато”. Офіційне закладення відбулося 8 листопада 1927 р. Комплекс робіт передбачав зведення греблі, будівництво електростанції, шлюзу і мостів через Дніпро. Але справа розпочалася з будівництва житлових будинків, їдалень, шкіл, лікарень. Одночасно будувалися допоміжні підприємства та заводи, кар'єр і гідрометеостанція. Дніпрогес був першим будівництвом, добре обладнаний машинами і механізмами.

В 1928 р. було закладено першу опору двоярусних залізнично-автомобільних мостів через нове й старе річище Дніпра для покращення транспортного зв'язку з Криворізьким залізничним басейном. У межах міста Запоріжжя з'явилося декілька нових залізничних станцій — “Запорозька Січ” на острові Хортиця, залізничний вузол Запоріжжя-Ліве та інші.

10 жовтня 1932 р. відбувся урочистий пуск електростанції. Дніпрогес надав електричний струм багатьом промисловим підприємствам Запоріжжя, Дніпропетровська, Дніпродзержинська, Кривого Рогу, Нікополя, Донбасу, а також сільськогосподарським районам Придніпровсько-Донецького регіону. З пуском Дніпрогесу та остаточним завершенням будівництва греблі відкрилося наскрізне судноплавство по Дніпру. Гребля підняла води Дніпра на 37,5 м, створивши водосховище ємністю 3 млрд куб. метрів, яке високим шаром води покрило пороги. Найнебезпечніший з них — Ненаситець — опинився на глибині у 14 метрів. 1 травня 1933 р. через Дніпровський трикамерний шлюз пройшов перший пароплав пасажирської лінії Київ — Херсон. Майже одразу із спорудженням Дніпрогесу розпочалося будівництво у м. Запоріжжі найпотужнішого в СРСР та Європі промислового комплексу чорної і кольорової металургії.

У липні 1928 р. місто Запоріжжя відвідав письменник О. М. Горький. В 1929 р. населення Запоріжжя-Кічкаса становило майже 83 тисячі людей. Утворено Сталінський адміністративний район на території старої частини міста. В 1930 р. випущено радянський комбайн “Комунар”, а також започатковані два вищих навчальних заклади: педагогічний та машинобудівний інститути. В 1931 р. відкрито театр імені М. К. Заньковецької (1860 — 1934 рр.) — видатної української актриси і театральної діячки.

Індустріальний комплекс Запоріжжя

У 1932 — 1935 рр. будуються та вводяться в дію заводи металургійного комплексу. Олександрівськ ще з другої половини XIX ст. розпочав забудовуватися заводами переважно сільськогосподарського машинобудування. Все закономірно. Ось вони, джерела сировини — Криворізький залізорудний і Донбаський кам'яновугільний басейни. Водний шлях по Дніпру. Окрім зручних шляхів транспортування є потужне джерело електроенергії — Дніпрогес. Тому вже у 1927 р. виникає план створення металургійного комплексу з виробництвом електросталі і феросплавів. В 1929 р. Урядовою комісією визнано доцільним спорудження ще й алюмінієвого комбінату, оскільки є потужне джерело дешевої електроенергії потрібне для виробництва алюмінію. Для цього потрібно збудувати три заводи: електролізний, глиноземний і електродний. 12 червня 1933 р. отримано перший радянський алюміній, 21 вересня 1933 р. видає продукцію електродний завод, а у квітні 1934 р. — глиноземний. В 1935 р. отримано перший радянський магній на Дніпровському магнієвому заводі.

1 травня 1932 р. було завершено будівництво основних цехів ремонтно-механічного заводу (РМЗ), а 10 жовтня першу плавку видав електросталеплавильний цех заводу інструментальних сталей (ЗІС). Спорудження цього підприємства поклало початок виникненню в Україні електрометалургії як галузі металургійної промисловості. У вересні 1932 р. розпочав випуск продукції шамотний завод, а через рік — заводи феросплавів і електродний. Найкрупніший у всьому металургійному комплексі металургійний завод (пізніше комбінат “Запоріжсталь”) почав діяти 16 листопада 1933 р., коли була задута перша доменна піч.

Заводи, які будували, у складі металургійного, інструментальних сталей, феросплавів, шамотний, а також РМЗ були об'єднані у комбінат під назвою “Запоріжсталь”. В 1939 р. заводи комбінату “Запоріжсталь” стали самостійними підприємствами з наступними назвами: “Запоріжсталь” ім. Серго Орджонікідзе (металургійний завод); електрометалургійний завод “ЗІС” перейменовано у “Дніпро-спецсталь” (згодом імені О. Н. Кузьміна); завод вогнетривів (колишній шамотний); завод феросплавів. З 1934 р. почав видавати продукцію коксохімічний завод. Село Вознесенка увійшло до складу міста, а з його мешканців багато хто працював на будівництві заводів. Після закінчення будівництва вони залишалися працювати на виробництві. Так люди, які самі та їх пращури були хліборобами, перетворювалися на працівників промисловості, назавжди полишаючи сільське господарство. В них залишалися тільки присадибні ділянки та свійська худоба. Створений у м. Запоріжжі потужний індустріальний комплекс дозволив ліквідувати залежність від імпорту. Вже до 1937 р. у місті вироблялось 60 % алюмінію і феросплавів держави, 100 % магнію, біля 20 % сталевих листів. До 1941 р. випуск цієї продукції подвоївся.

Одночасно здійснювалася докорінна реконструкція старих заводів, серед яких найкрупнішим був “Комунар” — первенець комбайнобудування. Вже у 1932 р. держава відмовилась від імпорту комбайнів. За всіма показниками вітчизняний комбайн “Комунар” перевершував іноземні, а собівартість збирання зерна була

вдвічі нижчою, ніж при жнивах жаткою. Принаймні так стверджувала радянська пропаганда. Після реконструкції успішно працювали дротяно-цвяховий та механічний заводи. Судноремонтні майстерні перетворені у судноремонтний завод, колишні Катеринінські залізничні майстерні — у паровозоремонтний, а Південні залізничні майстерні — у механічний завод. Парові млини, хлібопекарні, підприємства промислової кооперації також зазнавали реконструкції. Загальна кількість робітників, що працювали на державних підприємствах, у порівнянні з кількістю промислових робітників м. Олександрівська до 1917 р. збільшилась майже в 11 разів і складала більше 63 тисяч працюючих. За статистикою індустріальної розбудови у м. Запоріжжі ми повинні розуміти й ступінь експлуатації народних мас радянською владою, яка не забезпечувала адекватної оплати праці та соціального захисту. Радянські робітники жили злиденно, заробітна платня давала змогу задовольнити тільки найбільш нагальні потреби родин. Праця була мало механізована, використовувались застарілі технології, які вже не використовувалися у розвинених країнах світу. Важка фізична праця працівників заважала розумовому розвитку та сприйняттю нових знань. Радянська економіка ґрунтувалась на парадигмі низької оплати праці, що заважало нормальному розвитку суспільства і в остаточному рахунку завело державу у соціально-економічний тупик та узбіччя західноєвропейської цивілізації, у якій Україна перебуває ще й на початку XXI ст. Це підсумок панування комуністичної ідеології, ВКП(б) — КПРС — КПУ та радянської влади. Ідеологічний та соціально-економічний експеримент в СРСР закінчився повним провалом та негативним результатом щодо публічно декларованих цілей. Але політика більшовиків була як валіза з подвійним дном. Прихованою від суспільства їх ціллю насправді було тримати народ у злиднях, бо людина, яка живе заможнo, починає замислюватись над повсякденним буттям та погано підпорядковується. Радянські керманічі навмисно не вирішували проблему “коня й воза, воза й коня”, тобто проблеми первісності людини і вторинності всього іншого. Проблеми цілі і засобів її досягнення.

Людині потрібна не міфічна, ілюзорна незалежність, а перш за все незалежність економічна. Тоді саме собою реально постане незалежність політична, а свобода слова, свобода думки і свобода висловлювання стане само собою звичайним явищем нашого життя. Економічна удавка, ось що тримає український народ і не дає вільно вдихнути повітря свободи, відчути себе особистістю, а не рабом, гвинтиком. Саме з цієї причини радянська влада, а у теперішній час вже українська, навмисно і свідомо тримає народ у злиднях. Злиденним народом легше керувати й дурити. Ото й вся управлінська філософія сучасної влади. Будь-яка влада є безперервною змовою.

Розбудова соціальної інфраструктури міста

За роки довоєнних п'ятирічок м. Запоріжжя перетворилося в один з найкрупніших промислових і культурних центрів України. В 1928 р. на правому березі

Дніпра поблизу майбутньої гідроелектростанції були збудовані перші капітальні одноповерхові будинки. У наступному році розпочалася забудова центральної магістралі нового міста на лівому березі Дніпра, біля греблі Дніпрогесу, на відстані 15 км від колишнього старого м. Олександрівська — шосте селище. Тут будували три- і чотириповерхові капітальні будинки. Через рік їх було вже більше сотні. Більшість із них збереглася до нашого часу і в них мешкають городяни.

На початку 1939 р. місто стало обласним центром, утворилася Запорізька область, що сприятливо позначилося на економічному і культурному розвитку міста. Наприкінці 1940 р. у м. Запоріжжі мешкало більше 300 тисяч людей. Влада сприяла індивідуальному житловому будівництву. Так виникли нові робітничі селища Зелений Яр, Першотравневе та інші. Відбулася забудова легендарного острова Хортиця, де у 1930 р. розгорнув роботу Запорізький філіал Всесоюзного НДІ електрифікації сільського господарства, експериментальне господарство якого займало понад 2 тисячі га землі. На острові розташувалися десятки піонерських таборів для літнього відпочинку дітей, будинків відпочинку, дитячий будинок, школа. Швидко розвивалися всі галузі міського господарства. В 1940 р. місто мало добре розгалужену водопровідну мережу протяжністю 226 км, яка забезпечувала надання 40 тисяч кубічних метрів води за добу або 130 літрів на одного мешканця. Каналізаційна мережа простягнулася на 76 км. Всі вулиці у новій і старій частинах міста були озеленені, замощені та освітлені. Важливим засобом міського транспорту став трамвай, довжина колій якого сягнула 75 км. Парки, сквери і сади міста займали майже 325 га. Функціонували три радіовузли, міська телефонна станція на 7750 номерів.

З кожним роком розширювалася мережа лікувально-профілактичних та оздоровчих закладів міста. В 1941 р. діяли 25 амбулаторій і поліклінік, в тому числі 2 шкільні, 11 лікарень на 2350 ліжок, 3 пологові будинки, 9 жіночих і дитячих консультацій, 2 санаторії на 270 ліжок, 16 заводських медичних пунктів, 4 санітарно-епідеміологічні станції. В 1941 р. у м. Запоріжжі працювало біля 500 лікарів і 1200 працівників з середньою медичною освітою, серед них і моя матуся, лікарський помічник (лікпом, фельдшер) Палієнко (Кочіна) Валентина Андронівна (1914 — 2005 рр.)

За довоєнні роки у м. Запоріжжі було збудовано 33 шкільні будинки, 21 комплекс дитячих садків та 2 дитячих будинки. Завдяки цьому вже у 1928/1929 учбовому році 80 % дітей шкільного віку були охоплені навчанням. До кінця першої п'ятирічки (1928 — 1932 рр.) завершився перехід до загальної обов'язкової семирічної освіти. Тисячі спеціалістів середньої кваліфікації готували металургійний, хіміко-алюмінієвий, авіаційний і вечірній енерготехнічний технікуми, педагогічне і музичне училища, дві фельдшерсько-акушерські школи і дві школи медичних сестер. Запоріжжя стало одним з крупних наукових центрів України. Ще у 1930 р. на базі технікумів створені машинобудівний, педагогічний та вчительський інститути, у яких були підготовлені тисячі інженерів, металургів і машинобудівників, вчителів. В 1939 р. створено інститут удосконалення кваліфікації вчителів.

За довоєнні п'ятирічки, а їх було три, м. Запоріжжя збагатилося декількома десятками закладів культури: палаци та будинки культури, з 1931 р. почав стави-

ти вистави український драматичний театр імені М. К. Заньковецької, запрацювали Запорізька обласна філармонія і державний цирк. Улюбленими місцями відпочинку запоріжців були парки культури і відпочинку — “Металургів”, “Дубовий гай” та інші, які відвідували й мешканці колишнього села Вознесенки, бо воно опинилося між старою й новою частинами міста. Суттєвого розвитку отримали у місті фізична культура і спорт, оборонно-масова робота. До початку 1941 р. в місті функціонували 6 стадіонів, 8 спортивних залів, 6 водних станцій на Дніпрі, дитяча спортивна школа. 38 спортивних колективів об’єднували 7 тисяч людей.

У наявності були вагомі результати досягнень у будівництві промислових об’єктів, менш вагомі були “соціалістичні” досягнення на селі. Тому Й. Ст@лін, ігноруючи заповіт В. І. Леніна та концепцію кооперативного соціалізму, уже з середини 20-х років взяв курс на примусову колективізацію всього селянства. В той же час наполегливо пропагувалася ідея про тотожність розбудови кооперації зростанню соціалізму. Але в грудні 1925 р. питання про колгоспи було висунуте на порядок денний як найбільш суттєва політична проблема, бо колгоспи, на думку Й. Ст@ліна, — найближча до соціалізму форма господарювання на селі. За своєю сутністю впровадження колгоспної системи в СРСР було відновленням кріпосного права, започаткованого в Росії з 80-х років XV ст. і скасованого у 1861 р. російським імператором Олександром II (1818 — 1881 рр.), який сказав: “...набагато краще, щоб це відбулося згори, ніж знизу”. Цариця Катерина II знищивши Запорозьку Січ і Українське козацтво у 1775 р., Указом від 3 травня 1783 р. узаконила кріпацький устрій в Україні. Тобто, на словах ідеологи ВКП(б) пропагували будівництво передового прогресивного соціально-економічного ладу, держави робітників і селян, але фактично з запровадженням колгоспної системи відкинули суспільство у середньовіччя.

Селянству, для того, щоб воно могло себе забезпечити продуктами харчування, залишали невелику присадибну ділянку, а колгосп повністю віддавали у розпорядження партійних і державних органів. “Турбота” радянської влади призвела до того, що у колгоспників зникла особиста матеріальна зацікавленість до роботи у колгоспі. Для запобігання відтоку населення з села владою була введена паспортна система, суть якої полягала у тому, що колгоспникам паспорти не видавались і без спеціального дозволу вони не могли залишити село. Це називалося сталінською системою прикріплення до землі. *Argumentum faculinum* (Кийковий аргумент).

Основною функцією бюрократично-централістського управління колгоспами було забезпечення нееквівалентного, нерівного обміну між промисловістю і сільським господарством. Й. Ст@лін свідомо створював умови для застосування насильства. У процесі колективізації дійсно загострилася класова боротьба. Але Й. Ст@лін штучно посилював її вже в середині колгоспів, що, з одного боку, відповідало завданню позаекономічного примусу, а з іншого боку, завданню політичного залякування і збереження його особистої диктатури. Така політика націлювала на безперервний пошук ворогів, посилювала терористичний психоз. Спочатку вона ставила під загрозу селянство, потім від погроз селянству перейшла до погроз в адресу радянських службовців та інтелігенції, згодом почала загрожувати самій більшовицькій партії. *Alienatio mentis* (Божевілля).

Політики та наукові аналітики стратегічного розвитку держав, ще наприкінці 20 — 30-х років ХХ ст. прийшли до однозначного висновку — СРСР пішов позацивілізаційним шляхом розбудови політичної і соціально-економічної системи держави і суспільства — *causa prima* (першопричина), що в кінцевому рахунку призведе до краху і загибелі СРСР у зв'язку з внутрішніми негараздами, неефективністю адміністративно-командної політики та економіки. Живцем гниюча система у всіх випадках приречена на неминучу загибель. Справа тільки у часі. Тому перед противниками більшовизму, комунізму, радянського соціалізму постало стратегічне завдання — прискорити загибель СРСР як геополітичного утворення, держави, ідеолога світової соціалістичної революції, розповсюджувача хибної ідеології ленінізму-сталінізму, джерела політичної, військової та соціально-економічної нестабільності у всьому світі. Саме це стало поштовхом для проведення політики стримування СРСР, без проведення воєнних операцій, а тим більше широкомасштабної війни, що поступово змістовно оформилося у доктрину “холодної війни”. У результаті проведення якої радянська система розвалиться сама, оскільки внутрішні процеси, що відбувалися у ній, остаточно зробили СРСР нежиттєздатним.

Як виявилось згодом, створення колгоспної системи було найбільшою і фатальною помилкою в розбудові соціалізму в СРСР. Розпочалася епоха самообману. *Quos deus perdere vult, dementat prius* (Кого Бог хоче згубити, того він перш за все позбавляє розуму). Однак основна частина сільської бідноти, тим більше середняки, не поспішали змінювати звичний уклад життя. Восени 1928 р. в Україні було колективізовано менше 4 % селянського землекористування. Не поспішали до колгоспів і селяни Олександрівського повіту.

Узурпація влади та зміцнення компартійної диктатури

Придушуючи спроби опору з боку будь-яких політичних сил або осіб, нещадно викорінюючи публічні прояви інакомислення, партія більшовиків на собі відчувала наслідки встановленої диктатури. Принцип “демократичного централізму” призводив до всевладності апарату і безгласності партійних мас і наполегливо підтримувався до самого кінця існування КПРС. У самому апараті центр влади переміщувався вгору. З утворенням у 1919 р. всередині ЦК РКП(б) політбюро весь потенціал державної влади одразу зосередився в цьому органі. У 1923 р., коли В. І. Ульянов (Ленін) через хворобу відійшов від політичного життя, почалася боротьба за владу всередині самого політбюро ВКП(б). Більшість політичного керівництва об'єдналася проти Л. Д. Троцького (1879 — 1940 рр.) як найбільш впливового державного діяча. На більшовиків, які протестували проти задушливої антидемократичної атмосфери у внутрішньопартійному житті, було навішано тавро “троцькістів”. Провідним режисером цієї кампанії був Й. Сталін, який волів у будь-який спосіб усунути конкурентів і одноосібно захопити владу у партії, а значить і у державі. *Per abusum* (За допомогою зловживання). До прямих репресій та

розстрілів противників ситуація у державі ще не визріла, але процес відбувався у бажаному для Й. Сталіна напрямку. Після перемоги над Л. Д. Троцьким Генеральний секретар ВКП(б) Й. Сталін розпочав боротьбу зі своїми нещодавніми союзниками Г. Е. Зінов'євим (Родомисльським) (1883 — 1936 рр.) і Л. Б. Каменєвим (Розенфельдом) (1883 — 1936 рр.). Щоб мати надійні тили в Україні, Й. Сталін Першого секретаря ЦК КП(б) України Е. Квірінга замінив на Л. Кагановича. Треба зазначити, що першими (з березня 1925 р. — генеральними) секретарями ЦК КП(б) України призначалися більшовицьким московським центром тільки неукраїнці: німець Е. Квірінг, єврей Л. Каганович, поляк С. Косіор. Це вказувало на незадоволення і на недовіру українцям — керівникам з боку Й. Сталіна. В СРСР як державі все більше і більше утверджувалося безмежне всевладдя одиниць, покірність і безправність сотень мільйонів народних мас.

Скориставшись смертю В. І. Леніна, Й. Сталін оголосив “ленінський призов робітників у партію”, який мав суто утилітарне завдання — розрідити організацію професійних революціонерів недосвідченою масою. Різке зростання чисельності партійних організацій призвело до фактичного утворення двох партій — “внутрішньої”, тобто апаратників, і “зовнішньої”, тобто членської маси. Такий підхід до існування двох партій в одній підтримувався весь час її існування до розпаду СРСР. За 1921 — 1928 рр. чисельність членів державної партії в Україні зросла більше ніж утричі і становила 231 тисячу осіб. Керівні посади в різних галузях народного господарства могли займати, як правило, тільки партійці, хоча б і некомпетентні. Більшовицькій партії не потрібні були розумні люди. Більше того, керівництво партії панічно їх боялося. Інтелектуали швидко б розібралися, що й до чого, та й розповіли б народу. Компартійні апаратники всілякими способами, витончено відтискували розумних людей на треті, четверті, десяті ролі, тільки б усунути їх від керівництва та впливу на людей. Перші ролі надавалися людям нікчемним, але таким, що відзначалися благонадійністю та відданістю. Членство у ВКП(б), а пізніше КПРС, було повинністю всіх керівників, але й одночасно «хлібною карткою», пропуском до партійного корита. Дертися по службовій драбині, домагатися посад, ступенів, звань, привілеїв і просто вбудовуватися у радянську систему, конформувати в ній для партійно-радянського керівництва, апаратників і чиновників всіх ієрархічних рівнів адміністративно-командної системи було як падіння уверх. А падати вверх можливо тільки у перевернутому світі, яким був радянський соціалізм. Таке падіння уверх продовжувалося в СРСР до 1991 р., часу остаточного розкладу цієї вже давно мертвої держави. Правда, віддаючи належне об'єктивності, вже незалежна суверенна Україна продовжила падіння уверх самотійно. Причина до простого банальна, при владі залишилися всі ті, хто був при ній (читай при владному радянському кориті) за часів СРСР. Президенти Леонід Кравчук і Леонід Кучма, які владарювали з 1991 р. по 2005 р., були похідним радянської адміністративно-командної системи, змінити себе й усю систему державного управління вони не спромоглися, бо були особистостями минулої епохи. Народ України на сьогодні втратив поки що 20 років у своєму соціально-економічному розвитку. Тільки з приходом нового Президента, особистості нового передового зразка, людини європейської орієнтації, прибічника демократії, ватажка інтелек-

туальної революції, Україна отримає можливість створити громадянське суспільство, соціально орієнтовану економіку, ліквідувати злочинні олігархічні клани колишніх партійно-радянських владноможців. *Res plus valent, quam verba* (Діла більше важать, як слова).

Мирна трояндова революція в Грузії, народна мирна революція у Киргизії, мирна помаранчева революція в Україні, що відбулися в 2004 — 2005 рр., до смерті перелякали деяких можновладців та їх прибічників у СНД. Захвилювалися новоявлені диктатори у республіках Середньої Азії. Особливо хвилюється Президент Киргизії, васал Московської влади Оскар Акаєв, якого киргизький народ скинув і вигнав з держави. Зараз він переховується у Росії та харчується з барського столу імперської влади. Від жаху втратити владу, а може й більше, перелякані азійські диктатори-президенти умовляють та публічно заспокоюють один одного, роблять гучні, але істеричні заяви, що вони не допустять подібних революцій у своїх ханствах. Дуже зручні та грошовиті посади вони обіймають, шкода втрачати. Зверхники давно забули, що народ обрав їх та поставив служити собі, а не збагачуватись особисто, оббираючи своїх співгромадян. Але кому владарювати — вирішить народ, як це трапилося в Україні. Народ перемогти неможливо, це довели тисячоліття історії.

Великі сподівання покладав народ України на прогресивні перетворення у державі й суспільстві, обіцяні новим Президентом України Віктором Андрійовичем Ющенком. Вірили, що прийшов політичний лідер нової формації та європейського вибору, який для остаточної перемоги сил демократії і прогресу швидко змінить на всіх щаблях влади адептів олігархічно-кримінального режиму, залучить у владні структури освічену, налаштовану на демократичний розвиток України і прогрес, патріотичну молодь. Інакше все залишиться як було: беззаконня, кримінал, корупція, злочинні клани, олігархи, злидні та безправ'я народу. Чи виправдає В. А. Ющенко надії народу? Але, як виявилось з часом, сподівання багатьох не були виправдані та реалізовані “помаранчевою командою”, революція та окреслена програма забуксували. І ця, з мого розуміння, велична подія, яка засліпила розум багатьох глибиною гасел та планів перебудови України як держави, розвитку суспільства і поданих народу як наслідок визначних замислів насправді виявилось плодом гри, примх та пристрастей. І коли видатні політики нарешті згинаються під вагою тривалих негараздів, вони цим показують, що раніше їх підтримувала не стільки власна сила духа, скільки сила честолобності, і що наші “помаранчеві” політики різняться від пересічних громадян лише більшим марнолюбством. А тому на кожного політика, в тому числі й Президента В. А. Ющенка, як і на кожний їх вчинок, треба дивитися з певної відстані. Дещо можливо зрозуміти, розглядаючи їх зблизька і в поточному часі, інше стає зрозумілим при розгляді здалека та з перебігом певного часу. Тому фігуранти, гасла та обіцянки “помаранчевої” команди стали зрозумілі тільки згодом. Великого розчарування українському народу завдали лідери “помаранчевої” революції, оскільки обіцянки, гасла та фактичні дії не узгоджувались між собою. У *summa summarum* ($\Sigma\Sigma$ — загальному підсумку) помаранчева революція виявилася placebo (пустка), *ria desideria* (шляхетними побажаннями), а якщо зовсім відверто, то брехнею. Біль-

шість закладених в них прогресивних можливостей так і залишились невиконаними. А це були принципові речі, нездійснення яких народ на пробачить, що *quod erat demonstrandum* (потрібно було довести).

Повернемося, мій неперевершений читачу, у 20-ті роки ХХ ст. Слова “за скоєне покладеш партійний квиток на стіл” гриміли у партійних кабінетах ВКП(б) по всій країні як постріл, як найсуворіший вирок, як кінець світу, як трагедія вселенського масштабу для керівника. Разом з втратою партквитка, тобто членства у державній партії, такий керівник втрачав посаду, перетворювався на вигнанця, чужорідне тіло, позбувався посади, соціального статусу, привілеїв, пільг та добробуту, а часто й життя. Такий був механізм управління кадрами, виховування беззаперечної відданості, тримання їх на короткому та суворому ланцюзі, який робив усю вертикаль керівників піддатливими, конформними, згодними виконати будь-який наказ, навіть злочин. В той же час така організація і духовна обстановка в партії робила керівників безініціативними, скутими, що об’єктивно негативно впливало на вирішення актуальних виробничих, економічних і соціальних проблем. Це ще більше заганяло проблеми у глухий кут, гальмувало розвиток, створювало умови для розпаду держави у майбутньому (загибель держави як системи).

Каральну функцію виконувала Всеукраїнська надзвичайна комісія (ВУНК), яка з 1922 р. була реорганізована в Державне політичне управління (ДПУ). Цей орган нещадно боровся з проявами інакомислення, тримав під пильним наглядом профспілки і громадські організації, придушував як контрреволюцію будь-які спроби утворення політичних організацій, які могли б стати опозиційними більшовикам. Більшовики наполегливо, старанно та вперто відтворювали умови для зупинки у розвитку держави, суспільства і родин своїх громадян, що в кінцевому рахунку призвело до тотальної кризи та соціально-економічного тупика. Держава і народ були викинуті на узбіччя історичного прогресу і з наростаючою швидкістю деградували. Радянський позацивілізаційний політичний лад та позаекономічна система господарювання з невідворотною неминучістю вели до руйнування більшовицької потвори, наближаючи крах та розпад СРСР. Найбільш далекоглядним політикам, добре знайомим з об’єктивним станом радянської імперії, розпад СРСР розглядався як цілком ймовірна подія вже в не такому далекому майбутньому.

“Батько народів”? Ні, головний “ворог народів”!

За життя про нього казали як “геніального вождя і вчителя партії”, “батька народів”. Існує у побуті наступний психологічний підхід для характеристики людини, яка насправді не відповідає певним якостям. Так от, якщо людина нерозумна, а то й зовсім дурна, про неї починають настійно казати як про красеня. А якщо людина не вийшла зовнішністю, то оточуючих наполегливо переконують,

що перед вами великий розумник, навіть геній. Sine ira et studio (Без упередженої сентенції) Й. Ст@ліна (Джугашвілі) не можна віднести ні до тих, ні до інших. Але Й. Ст@лін та його соратники настирливо переконували радянське суспільство у його видатних розумових здібностях. На штучне створення іміджу Й. Ст@ліна працювала вся пропагандистка система СРСР. А що таке пропаганда? Це мистецтво переконувати інших у тому, у що й сам не віриш! Брехливі поняття та шкідливі ідеї, які розповсюджують навіюванням, можливо розпізнати за тим блиском та урочистістю, якими вони оточуються та обставляються. Істина не потребує зовнішнього забезпечення. В СРСР не було істини, була суцільна всеохоплююча брехня, взаємозахоплення підлеглих та вождів, тотальне самохвалювання хибних ідей, думок, справ. Все це навіювала народу радянська пропаганда, бо насправді ніяких досягнень не було, а тому треба було постійно брехати у безмежних кількостях. Брехня — доля рабів, вільні люди говорять правду. Старші за віком українські громадяни добре пам'ятають, з якою помпезністю проводилися компартійні з'їзди та радянські свята. Грім духових оркестрів забивав усе. Правді, істині було дуже важко прорватися через сморід улесливих панегіриків. Висловлена правда викликала у можновладців ненависть, бажання розправитися з правдолюбцями, що й робила радянська влада. Veritas odium parit! (Правда народжує ненависть!).

Після смерті Й. Ст@ліна його ім'я стало синонімом найбільш жорстокого та кривавого тоталітарного режиму в історії людства. Але й сьогодні для когось Й. Ст@лін — найвеличніший вождь і вчитель, “залізної руки” якого дуже не вистачає. Більш як через 50 років після смерті Й. Ст@ліна (5 березня 1953 р.) його примарний та спотворений пропагандою образ все ще блукає в свідомості у певної частини громадян України. Чому? Та не достає розуму, знань, досвіду, можливостей проаналізувати наслідки сталінізму та зробити об'єктивні, виважені, неупереджені висновки.

А тепер поставимо перед товаришем Й. Ст@ліним декілька найбільш принципових запитань та отримаємо на них відповіді з зібрання його творів, спогадів сучасників та книги Д. Волкогонова “Политический портрет Сталина”.

1) Чи можна вас вважати продовжувачем справи В. Леніна?

Партія знає В. Леніна як безпощадного революціонера. Що стосується мене, то я тільки учень В. Леніна, і моя ціль — бути гідним його учнем.

2) Історія КПРС — (ВКП(б)) нагадує одну велику чвару: у партійному керівництві весь час хтось з кимось бореться. Всі один одного ненавидять, підсиджують, цькують. Просто як павуки у банці...

Без розбіжностей та суперечностей немає партійного життя. Якщо розглянути історію нашої партії з моменту її зародження, у вигляді групи більшовиків у 1898 р., та простежити її наступні етапи розбудови аж до цього часу, то треба сказати без перебільшення, що історія нашої партії є історією боротьби протиріч всередині партії... Партія є керівним загоном робітничого класу, його бойовим штабом. Не можна допустити, щоб у керуючому штабі робітничого класу сиділи маловіри, опортуністи, капітулянти, зрадники. Ми будемо знищувати кожного такого

ворога, хоч би він був навіть старим більшовиком, ми будемо знищувати весь його рід, його родину. Кожного, хто своїми діями та думками замахнеться на єдність соціалістичної держави, нещадно будемо знищувати.

3) *Ви дійсно знищили майже всіх ленінських соратників. Н. Крупська ще у 1926 р. казала: “Якщо б Володя був живий, то він тепер сидів би у в’язниці”. Ви знищили навіть тих, хто вам допомагав стати генсеком. Ви не знаєте, що таке вдячність?*

Ну як же, знаю, дуже добре знаю, це така собача хвороба.

4) *Ви організували жахливе за методами та масштабами знищення свого ж народу. Жертви цих репресій обраховуються мільйонами...*

Репресії у сфері соціалістичного будівництва є конче потрібним елементом наступу. Знищення класів досягається не шляхом згасання класової боротьби, а шляхом її посилення. На жаль, помилок виявилось більше, ніж можливо було припустити. Але чистка була все ж неминучою і в основному дала позитивні результати. Гадаю, від ворожого баласту очистилися ми добре.

5) *Ви зосередили у своїх руках величезну владу. Не тяжко було одному керувати такою великою країною?*

Не треба забувати, що ми живемо у Росії, країні царів та імператорів. Російським людям подобається, коли на чолі держави стоїть одна людина. Певна річ, ця людина повинна здійснювати волю колективу. Країною керують насправді не ті, хто обирає своїх делегатів у парламенти при буржуазному порядку або на з’їзди Рад при радянських порядках. Ні. Країною керують фактично ті, хто фактично заволодів виконавчим апаратом держави, ті, хто керують цими апаратами. На моєму місці міг бути інший, бо хтось же повинен був тут сидіти. Адже це тільки вороги можуть казати, що “прибери Ст@ліна — і нічого не трапиться”. Що будете робити без мене? Загинете, як кошенята!

6) *А як же демократичні свободи?*

На превеликий жаль, однієї лише свободи ще недостатньо. Якщо не вистачає хліба, не вистачає масла та жирів, не вистачає мануфактури, житло погане, то на одній свободі далеко не в’їдеш. Дуже тяжко, товариші, жити однією лише свободою. Щоб можливо були жити добре й весело, необхідно, щоб блага політичної свободи доповнювалися благами матеріальними.

7) *В чому полягає найбільша небезпека для СРСР?*

Наше завдання — бачити дві небезпеки. По-перше, небезпека, яка виходить від централізації нашого апарату. По-друге, від політичної демократії, яка може трапитися, якщо демократія піде через край. Щоб підтримати диктатуру пролетаріату, треба підтримати диктатуру партії.

8) *Зараз в Росії йдуть реформи. Але коштів на їх проведення катастрофічно не вистачає. Як, на ваш погляд, вирішити цю ситуацію?*

Є шляхи, якими користувався царський уряд Росії. Це шлях зовнішніх запозичень та кабальних угод за рахунок робітників і селян. Ми на цей шлях піти не можемо. В нас є свій шлях — шлях власних накопичень. Звідки взяти гроші? Треба, на мій розсуд, збільшити (якщо можливо) виробництво горілки.

9) *Тобто ви пропонуєте сполучати власний народ?*

Якщо нам треба трохи забруднитися у багнюці — ми підемо на цей надзвичайний захід заради інтересів нашої справи.

10) *Ви деякий час були наркомом з питань національностей. Яка, на ваш погляд, провідна проблема багатонаціональної держави?*

Шовінізм великоросійський і шовінізм місцевий. Відбиттям цих пережитків є деяка національна відчуженість та відсутність повної довіри раніше пригноблених народів до заходів, які ініціюються росіянами.

В деяких республіках цей оборонний націоналізм перетворюється нерідко у завзятий шовінізм. Шовінізм грузинський, направлений проти вірмен, осетин, аджарців та абхазців; шовінізм азербайджанський, спрямований проти вірмен; шовінізм узбецький, спрямований проти туркмен та киргизів — всі ці види шовінізму є найбільшим лихом, яке загрожує перетворити деякі національні республіки в арену гризні та чвар.

11) *Ви це все розуміли і незважаючи на це постійно втручалися у міжнаціональні відносини. Здійснювали разом з Л. Берією депортацію негідних вам народів: українців, поляків, кримських татар, калмиків, карачаївців, балкарців, чеченців та інгушів, заборонили оперу В. Мураделі “Велика дружба”...*

Опера створює неправдиве уявлення, нібито такі кавказькі народи, як грузини та осетини, перебували у ту епоху у ворожості з російським народом, що є історично фальшивим, оскільки перешкодою для встановлення дружби народів у той період на Північному Кавказі були інгуші та чеченці.

12) *Яку якість та в якого народу ви цінуєте більше за інші?*

Американську діловитість — це та невгамовна сила, яка не знає і не визнає перешкод, яка розмиває своєю діловою наполегливістю все і будь-які перепони, яка не може не довести до кінця раз розпочату справу... Поєднання російського революційного розмаху з американською діловитістю — в цьому суть ленінізму у партійній та державній роботі. Якщо вже говорити про наші симпатії до якоїсь нації, або, точніше, до більшості якоїсь нації, то, безумовно, треба казати про наші симпатії до німців.

13) *Чому саме до цієї нації?*

Принаймні тому, що вона дала світу таких людей, як К. Маркс та Ф. Енгельс.

14) *А як же фашисти?*

Безумовно, ми далекі від того, щоб захоплюватися фашистським режимом у Німеччині. Але справа тут не у фашизмі, хоч би тому, що фашизм, наприклад, в Італії не завадив СРСР встановити найкращі стосунки з цією країною. Ми повинні йти разом з Німеччиною.

15) *Але вони вже давно готувалися до нападу на СРСР? Напередодні війни вам про це доповідали і розвідники, і перебіжчики, і дипломати, і німецькі антифашисти...*

Нам вигідніше, щоб Німеччина першою вчинила напад. По-перше, це дасть нам змогу остаточно знекровити український народ, подолати його прагнення до створення самостійної держави, покінчити з українським націоналізмом. Мій розрахунок ґрунтується на східній політиці Гітлера щодо вирішення

слов'янського питання, яких він вважає неповноцінними та такими, що підлягали знищенню. Руками німців ми завершимо наші плани, які повністю не вдалося виконати під час голодомору 1932 — 1933 рр., класових чисток 1920 — 1950 рр. в Україні та викорінення супротиву встановленню Радянської влади у 1939 — 1941 рр. у Західній Україні військам НКВС. А тому мною все зроблено, щоб дати можливість Вермахту повністю окупувати Україну. По-друге, це згуртує весь робітничий клас в СРСР навколо комуністів. Крім того, фашисти, за всіма даними, слабкі у Німеччині.

16) А як ви оцінюєте події ночі 30 червня 1934 р., коли А. Гітлер влаштував свою першу криваву чистку, яка отримала назву “ночі довгих ножів”?

Ці події у Німеччині зовсім не означають падіння нацистського режиму, а, навпаки, сприяли зміцненню державного апарату, його потужності і тим самим сприяли усталенню самого А. Гітлера.

17) Володимир Ілліч вважав вас брутальною людиною. Це дійсно так?

Так, товариші, я людина пряма і груба, це правда, я цього не заперечую. Але брутальність не є і не може бути недоліком політичної лінії або позиції Ст@ліна.

18) Що, на ваш погляд, найкраще у житті?

Найкраще — маючи ворога, тривало, ретельно обмірковувати помсту, ви-чікати, помститися, прийти додому та випити вина.

Любий читачу, мене здавна займала думка, а як часто так трапляється в СРСР, що людина народжується і помирає в той самий день і місяць. Я підрахував, що ймовірність такої події дорівнює 0,0027. Але коли такий збіг трапляється серед людей відомих, на ювілей та з несподіваним аліментарним подарунком від владного людожера, то це насторожує і змушує запідозрити *corpus delicti* (склад злочину) — навмисне вбивство. Саме з цієї причини, на перший погляд, несподіваної смерті при “загадкових” обставинах, мене зацікавили дати життя дружини покійного вождя В. І. Леніна (Ульянова) Н. К. Крупської (26.02.1869 — 27.02.1939 рр.). Тобто, Надія Костянтинівна відсвяткувала ювілей, а до ранку вже й померла. Дивно, чи не так? Налаштовує на роздуми та бажання провести докладне кримінальне слідство. Та хто ж дасть, коли замовником є сам “батько народів”. Що ж трапилося? Неочікувана смерть одразу за святкуванням ювілею? *Timeo Danaos et dona ferentes!* (Бійся данайців і тих, хто приносить дари!). Н. К. Крупську не любив Й. Ст@лін і цього було досить, щоб її не любило його оточення, і називало, “міновою”. Так от, на ювілей Й. Ст@лін прислав привітання та у дарунок торт, який Надія Костянтинівна покуштувала, а наступного дня померла. Тому стає зрозумілим, у яких випадках збігаються дати народження, смерті та ювілеї. Як вказує найближче оточення Й. Ст@ліна, йому не було притаманним вітати з ювілеями та дарувати торти. Для літньої та самотньої жінки, яка була у неофіційній опалі, такий знак уваги від вождя був зворушливий та як виявилось — згубний.

Одна ластівка не робить весни. Коли ж за людиною протягом всього життя тягнеться шлейф “загадкових” смертей, то статистика переходить у закономірність і підтверджує замовний характер вбивств. Для підтвердження своєї думки нагадаю “загадкове самогубство” другої дружини Й. Ст@ліна Надії Алілуєвої,

дуже “своєчасне” для вождя вбивство С. М. Кірова, доведення до самогубства багатьох соратників, наприклад, Г. К. Орджонікідзе (Серго) 18.02.1937 р. і так до самої вже своєї смерті 05.03.1953 р. *Quod erat demonstrandum!* (Що й потрібно було довести!).

Паранояльні мстиві, але за що труїти стару жінку, вдову померлого вождя? Паранояльний знає за що. У нього своє особливе ставлення до людей, вони — гвинтики, глина, людський матеріал, маси. Всі люди поділені на друзів і ворогів. Паранояльним властиво регламентувати не тільки смерть людей, але й інші сторони їх повсякденного життя. Якщо хтось стоїть на його шляху, паранояльний інтригами, змовами, фальсифікаціями, вбивствами прибирає суперників. Жива Н. К. Крупська нагадувала суспільству й Й. Ст@ліну про, хоч вже 15 років як померлого, В. І. Леніна, який за пропагандистськими висловлюваннями кремлівських політичних ідеологів “світлого майбутнього” — комунізму, був “живіший за всіх живих” і харизма якого тьмарила особу нового вождя. Й. Ст@лін прагне прославити себе на віки, він геній теорії і практики будівництва соціалізму в СРСР, провідний фахівець з національних питань, мовознавець і, нарешті, “батько всіх народів” тобто — *issimus* (з будь-якого погляду). А тут літня жінка щоденно нагадує, що був інший вождь, теж паранояльний, з амбіціями вождя світового пролетаріату та світової революції. Але Й. Ст@лін іншої думки, тільки він один сонце, а його сяйво затьмарюють хмари минулого, він один вождь і пророк. Й. Ст@лін тільки в публічних промовах визнавав себе учнем та послідовником В. І. Леніна, насправді це було засобом досягнення власної цілі. Й. Ст@ліну потрібні слухняні соратники, для яких головне в житті — це подвиг в ім’я його ідеї, а не померлий вождь та його вдова, яка своєю присутністю постійно нагадує, що він абрек, невіглас і не гідний поваги. А Й. Ст@лін постійно переконував, що його ідеї в ім’я народу, в ім’я щасливого майбутнього народу. Вороги його ідеї — це вороги народу. З Н. К. Крупської зробити ворога народу було неможливо, а головне — недоцільно, навіть небезпечно, то вкоротили їй життя отрутою. Це у природі паранояльного вендета, терор, підступні вбивства, суд Лінча, геноцид, етноцид. Взагалі, паранояльні при владі небезпечні. *Animus injuriandi* (Злочинний замір).

Паранояльний Й. Ст@лін не міг змиритися з харизмою померлого В. І. Леніна, для нього власний авторитет понад усе. В одному барлігу один паранояльний з іншим ніколи не вживуться: один іншого або виживе, або переживе (знищив). Знищить ідеї, заплямує авторитет іншого паранояльного, висловиться стисло і чітко — “відпрацьовано”. *Oderint dum metuant* (Хай ненавидять, тільки б боялися). Мстивість — характерна риса паранояльних осіб. Епілептоїди теж, але якщо епілептоїд не подасть руку допомоги, то й підніжку свідомо спеціально не підставить. А якщо підставить, то тоді, коли трапиться нагода, а навмисно інтригувати та мстити не буде. Паранояльний Й. Ст@лін буде це робити і робив свідомо. *Manu militari* (Застосовуючи силу). Така вже в нього життєва вдача: з молодих років бути абреком. Він ретельно складе план помсти, посмакує ним, організує його здійснення, якщо жертву залишать живою, то потім подивиться у очі “негіднику” і спитає: “А пам’ятаєш?..”. Помста є найбільш благородним його почуттям, яке простежується у всіх його вчинках. У цьому весь Й. Ст@лін. Людина варта того, чого варті її

турботи! Але справжній спосіб помститися ворогу — це не бути схожим на нього. Але це не під силу людині зі збоченою психікою, тираном за покликанням. Якщо така злаякісна психіка у звичайної людини — це зло, то у владномжця — це лихо народу й країни. А тому всіх осіб, які претендують або займають керівні посади щороку, у законом визначеному порядку, повинні оглядати психолог та психіатр з наданням заключення стосовно психічного здоров'я особи і врахуванням його висновків щодо можливості використання на керівній посаді.

Керівнику держави перш за все треба бути мудрим, поміркованим, виваженим. А тому напрошується питання: “Як взнати, що приймаєш єдино вірне рішення?”. Ось саме на те й існує мудрість. Її не вчитаєш у книжках, не побачиш у гаслах та програмах політичних партій, мудрості можливо навчитися тільки у життя. Я завжди згадую людей, що траплялися на моєму життєвому шляху, про яких кажуть: мудрий від землі. Такі великі особистості були спроможні спокійно та мудро сказати, після їх слів все одразу ставало на свої місця. Мудрість — це подих народу.

Тиран — Й. Ст@лін — для керування народами та державою не мав потреби ані у мистецтві, ані у мудрості. Ці вищі якості йому замінювала політика масового пролиття крові та репресій. Й. Ст@лін пишався власною брутальністю. Правління, що ґрунтується на масовому насильстві над народом та ріках крові, є хибним та недалекоглядним. І ніколи не призводить до досягнення цілі, навіть якщо таку мету поставила особа — тиран. Це найбільш мерзенний спосіб управління з морального погляду, економічно неефективний, зупиняє розвиток суспільства й заганяє його у глухий кут. *Crassa ignorantia* (Брутальне невігластво).

Українізація — як засіб зміцнення впливу влади більшовиків на населення України

У квітні 1923 р. XII з'їзд РКП(б) проголосив політику коренізації. Ідеологи партії не дрімали, а наполегливо відпрацьовували партійний пайок. Щоб зміцнити контроль над національними окраїнами і поширити свій вплив на місцеве населення, апарат державної влади мав перейти на спілкування з трудящими масами на їхню мову. Перед партією ставили завдання інтенсивніше поповнювати свої лави за рахунок місцевих кадрів, дбати про видання газет, журналів і книг місцевими мовами, сприяти розвиткові національної за формою культури. Український різновид політики коренізації дістав назву українізації.

Кількість українців серед службовців державного апарату з 1923 по 1927 р. зросла з 35 до 54 %. На кінець 1927 р. на українську мову навчання перейшло більше чверті інститутів, понад половини технікумів і 80 % загальноосвітніх шкіл. Понад половину назв та накладу книжок і газет стали видавати українською мовою. З ініціативи наркома освіти України М. О. Скрипника (1872 — 1933 рр.) національна мова впроваджувалася навіть в школах командного складу РККА і в деяких червоноармійських частинах. На Кубані та в інших регіонах Росії, де компактно

проживали українці, відкривалися українські школи, видавалися українські газети, працювало українське радіомовлення.

Але ці досягнення сталися не одразу. Державний апарат у республіці, що складався переважно з чиновників царських часів, глухо, але успішно опирався українізації. Партійний апарат теж не виявляв спочатку ентузіазму в торуванні дороги українській мові. Обґрунтовували цю нехить тезою про “боротьбу двох культур”. Оскільки, твердили вони, російська культура в Україні пов’язана з містом і пролетаріатом, тобто “найпрогресивнішим” класом, а українська — з селом і “відсталим” селянством, то обов’язок комуніста полягає у сприянні “природному процесу” перемоги російської культури. Ці ідеї поділялися багатьма у партійному керівництві, але запровадження їх вважалося передчасним. Бажання русифікувати Україну згодом дадуть себе взнаки і будуть наполегливо запроваджуватися. Але більшовикам був потрібен хліб українських селян, тому до певного часу вони вичікували, навіть розпочали українізацію України. Як дивно це звучить — українізувати Україну. Чого не зробиш, щоб підняти потоптаний свій авторитет, зміцнити та поширити вплив на населення. Український хліб був потрібний більшовикам, щоб годувати робітників у містах та армію, продавати за кордон та купувати необхідне промислове обладнання для виробництва. Індустріалізація держави розгорталася, а на це були потрібні кошти. *Quid pro quo* (Одне замість іншого).

Адміністративний тиск на селян та хлібозаготівельні кризи

Непереборна жага більшовиків як найшвидше здійснити індустріалізацію за рахунок селянства призводила постійно до виникнення хлібозаготівельних криз, що було проявом економічної несумісності директивно керованих “командних висот” народного господарства і заснованих на ринкових засадах селянських господарств. Маючи можливості розпоряджатися “командними висотами”, партійно-державне керівництво СРСР не раз робило спроби використати цю перевагу для вилучення селянських доходів в бюджет економічними засобами, тобто через ціни. Ця пагубна практика знайшла свої продовження в діяльності Уряду України у 1991 — 2004 рр., поки не була заборонена у 2005 р. Президентом України В. А. Ющенком як не відповідна щодо сприяння розвитку сільського господарства держави.

Перша спроба використати монопольне становище державної промисловості на ринку була запроваджена вже у 1923 р. Як слід було чекати, вона зазнала невдачі: селяни відмовлялися купувати необхідні їм товари по завищених цінах, і у промисловості почалася криза збуту. На XV з’їзді ВКП(б) прийняли компромісне рішення: “ножиці цін” ліквідувати, але не відразу, а до кінця п’ятирічки (1928/29 — 1932/33 рр.). Однак селяни не бажали чекати кінця п’ятирічки. Взимку 1927/28 років вони не повезли хліб на ринок. У державі не стало хліба для постачання міст, новобудов і армії. Різко знизився експорт зерна, який давав ва-

люту для оплати імпортованої техніки. Можна було б підвищити хлібозакупівельні ціни і тим самим платоспроможний попит селянства на товари широкого вжитку і засоби виробництва. Але більшовики не були б більшовиками, коли б не застосували в черговий раз насильство проти свого ж народу. Й. Сталін та його однодумці вирішили примусити селян здавати хліб за невідповідними, економічно необґрунтованими цінами під загрозою штрафних санкцій аж до конфіскації майна. Як тільки не спрацьовували звернення та намагання переконати селян на засадах моральності і почуття обов'язку здавати хліб за невідповідними цінами, більшовики одразу переходили до терору. Отака моральність більшовиків. Економіка не може бути моральною чи аморальною, економіка може бути тільки економічною і бажано ефективною. Але що до того більшовикам, в них один антиекономічний закон “революційна доцільність”, який є змістовним синонімом волюнтаризму та непрофесійності. За мораллю більшовизму краще знищити мільйони людей, але тільки виконати маячні завдання індустріалізації і колективізації. *Dictum sapienti sat est* (Для розумного сказано достатньо).

Фанатичне додержання принципів більшовиками змінює зміст самих принципів. У людських стосунках будь-який принцип повинен мати певну невизначеність тлумачення і допускати значну свободу вибору. Більшовицька (ленінсько-сталінська) ідеологія має зовсім інший характер. Вона називає себе “науковою”, що небезпечно для будь-якої ідеології, оскільки наукові істини здатні з часом зазнавати докорінних змін. Невизнання цього веде до догматизму. Величезною помилкою комуністичної теорії суспільного розвитку виявилось те, що до теорії не увійшли вроджені духовні потреби і якості людини. По суті, ленінізм-сталінізм заперечує їх наявність у самій природі людини. Але *de gustibus non est disputandum*, тобто в кожного є свій смак.

Цілком природна поведінка товаровиробників на ринку розглядалась владноможцями ВКП(б) як хлібний страйк, саботаж індустріалізації. Хоч насправді проблема була суто економічна і штучно створена владою. Селян, винних у цьому “саботажі”, оголосили куркулями. Проти “куркулів” були вжиті надзвичайні заходи — тюремне ув'язнення, часткова або повна конфіскація майна, так зване “розкуркулення”. Противники НЕПу розраховували, що чим гірше стане продовольче постачання, тим простіше буде відмовитися від ринкових закупівель хліба і перейти до продрозверстки.

Щоб відсікти селян від ринку і змусити їх сіяти стільки, скільки потребувала держава, треба було негайно колективізувати село. Тому з 1927 р. питання про колгоспне будівництво поставили як основні в аграрній політиці більшовицької партії. Частина керівників партії вважала, що це є воєнно-комуністична переоцінка ролі колгоспів і відхід від ленінської концепції кооперування. Й. Сталін мав іншу думку і казав, що колгоспи — теж різновид кооперації, причому найдосконаліший. Насправді йому була потрібна така форма організації сільськогосподарського виробництва, якою можна командувати з кабінетів. Справжнім, самостійним селянином-кооператором, хазяїном і власником виробленої продукції керують тільки економічні важелі та ринок. Радянська колгоспна система була різновидом кріпацтва в соціально-економічних та політичних

умовах адміністративно-командної системи СРСР. Пригадую, І. Ф. Шиллер (1759 — 1805 рр.) десь написав:

Gefährlich ist's den Leu zu wecken,
Und schrecklich ist des Tigers Zahn,
Doch das schrecklichste der Schrecken —
Das ist der Mensch in seinem Wahn!¹

Авантюра з “великим стрибком” в індустріалізації

Високі темпи індустріалізації держави були об'єктивною необхідністю. Але методом їх досягнення мало бути не пограбування селянства за допомогою “ножиць цін”, різноманітних податків і прямого вилучення сільськогосподарської продукції, а запровадження економічних, базованих на ринкових відносинах методів управління виробництвом. Більшовикам для утримання влади були потрібні неосвічені, незаможні та економічно залежні селяни. Вільним багатим селянином маніпулювати владі ніяк не вдасться. ВКП(б), прикриваючись ширмою радянської влади, бажала мати необмежені повноваження, розпоряджатися матеріальними засобами виробництва, живою працею працюючих і, прагнула ще більшого, правом розпоряджатись навіть життям людини. Чого досягла, перетворившись з влади для народу у кримінально-каральний механізм придушення та знищення власного народу.

Населення СРСР для більшовиків було однією зі складових виробничого процесу як залізна руда, вугілля, електроенергія, а не ціллю, як того вимагає розвиток цивілізації. З перших років більшовики створювали і створили перевернуту модель суспільства, що в кінцевому рахунку, а це був 1991 р., держава СРСР розвалився, не витримавши знущань над економікою, суспільними відносинами, правами людини, здоров'ям та життям власного народу. Узагальнюючи, можна стверджувати, що всі сім десятиліть більшовизму ВКП(б) — КПРС і радянська влада готували політико-територіальне та соціально-економічне знищення СРСР. У 80 — 90-ті роки ХХ ст. народ і весь світ спостерігав передсмертну агонію радянської імперії, а коли вона водночас “наказала довго жити”, ніхто не кинувся рятувати. І це було цілком природно, бо держава хоч була своєю, але не рідною, викликала більше негативних відчуттів, ніж бажання її врятувати.

На жаль, націоналізоване виробництво, позбавлене справжнього господаря, не могло бути ефективним. Суперечність між одержавленими “командними висотами” економіки і сільським господарством, що ґрунтувалося на ринкових відносинах, зберігалася й після зміни економічної політики, введен-

---

¹ *Небезпечно розбудити лева, і страхітливий зуб тигра, але найжахливіше з усіх жахів — це людина у її божевіллі! (нім).*

ня НЕПу у 1921 р. НЕП не мав механізмів, здатних підтримувати економічну “змичку” міста і села у тривалій перспективі. Як тільки склалися об’єктивні умови для індустріалізації, треба було змінювати економічну політику: або де-націоналізувати промисловість, або націоналізувати, тобто колективізувати, сільське господарство.

Компромісні пропозиції В. І. Леніна щодо запровадження кооперативного соціалізму могли благотворно вплинути на сільське господарство, але були не здатні забезпечити достатню матеріальну базу для технічної реконструкції промисловості. Однак і вони виявилися надто “опортуністичними” для державної партії. Дотримуючись первісного ленінізму, тобто комуністичної доктрини, більшовицька партія почала готуватися до повторної спроби побудувати безринкову економіку. Забігаючи наперед, треба підкреслити, що це ще нікому в світі не вдалося, хоч за вікном вже XXI ст. Допитливий читач може зауважити і спитати: “Навіщо автор так прискіпливо викладає справи минувшини?”. Відповідь така: “Досить багато помилок та злочинів зроблених тоді висять над нами важким тягарем і заважають будувати сьогодні нову Україну. Зважаючи їх походження легше буде позбутися самих помилок та їх наслідків”. *In arenam cum aequalibus descendī* (Я вийшов на арену проти своїх сучасників).

Найближчі перспективи політики нового господарювання у державі піддавалися сумніву вже на XV з’їзді ВКП(б) у грудні 1927 р. У його директивах з розробки першого п’ятирічного плану накреслювався надзвичайно високий, 16 % щорічний приріст промислової продукції. Такого приросту не можна було досягти без використання “ножиць цін”, тобто без постійного ущемлення економічних інтересів селянства. За такою загальною фразою “ущемлення економічних інтересів” треба розуміти нещадну експлуатацію живої праці селянства, виснаження фізичних, психічних і духовних сил, постійну недоплату за вироблену селянами продукцію, підрив біологічного і генетичного потенціалу народу до відтворення, позбавлення якісного харчування, придбання всього необхідного для повноцінної повсякденної життєдіяльності, позбавлення високоякісного медичного, соціального та культурного забезпечення, неможливість отримати достатню освіту, тобто позбавлення народу розвитку. В кінцевому рахунку в перспективі це призводить до стагнації економіки, суспільства та занепаду держави. Ці явища стали особливо себе проявляти в СРСР з 70-х років XX ст. Процес будівництва соціалізму і комунізму в СРСР перетворився в систему державного політичного, соціально-економічного авантюризму та геноциду проти власного народу, який завершився повним крахом і розвалом імперії. *Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi* (Що б не скоїли царі-навіженці — страждають ахейці). Суспільство було викинуте на узбіччя світового історичного процесу розвитку. А попереду чекала системна тотальна криза, а більш точніше соціально-економічний тупик. Це вимагає ретельного дослідження і з’ясування. Тому питання: “Куди прямує у XXI ст. український народ?”, не є риторичним, а є проблемним!

Але повернемося у 1928 р. У ході розробки плану першої п’ятирічки 1928 — 1933 рр. директивні цифри темпів зростали, посилюючи розбалансованість народного господарства. Було створено два варіанти плану — відправний з се-

редньорічним темпом промислового росту 18 % і більш напружений, оптимальний 20 — 22 %. У квітні 1929 р. XVI партконференція схвалила саме “оптимальний” варіант. У кінцевому підсумку п’ятирічний план виявився непотрібним як директивний документ, оскільки п’ятирічка фактично виконувалася за сумою річних планів, цифри яких постійно коригувалися у бік зростання темпів. За висловом Й. Ст@ліна, економіка “підхльостувалася” плануванням. Фактично за таким плануванням стояв з одного боку економічний волюнтаризм, економічний авантюризм і економічна безграмотність вождя, а з іншого — нещадна експлуатація народів СРСР, злиденне існування, особливо, селянства. *Nimia cura deterit magis, quam emendat* (Надмірне завзяття більше шкодить, ніж допомагає).

Скасування НЕПу і стрибкоподібне директивне нарощування темпів розвитку промисловості починаючи з 1928/29 р. пояснювалося необхідністю забезпечити найвищі темпи індустріалізації. Продиктований генсеком Й. Ст@ліним фантастичний за розміром, необґрунтований темп зростання промисловості був 37,7 % в середньому за три роки. Однак, ці грандіозні, але нереальні плани залишилися на папері, інакше не могло й бути. Ніде в усьому світі не досягалися такі темпи зростання промисловості, оскільки вони за межами можливостей економіки, незважаючи на те, що промисловість СРСР безперервно отримувала потрібне фінансування. Навіть офіційні статистичні дані показують, що середньорічний темп промислового зростання за роки першої п’ятирічки (крім першого) становив тільки 15,7 %, тобто менше передбачуваного директивами XV з’їзду ВКП(б). Однак офіційні дані завищені внаслідок впливу інфляції і повторного рахунку валової продукції. *Paulatim summa petuntur* (Вершини досягаються не одразу).

“Підхльостування” промисловості не допомогло виконати п’ятирічний план. Так, планом передбачалося збільшити видобуток донецького вугілля з 27 до 53 млн. тонн. Під час сталінського “стрибка” завдання Донбасу підвищили до 80 млн. тонн, але фактичний видобуток досяг у 1933 р. тільки 45 млн. тонн. Виплавку чавуну в Україні передбачалося збільшити з 2,4 млн. тонн в 1928 р. до 6,6 млн. тонн у 1933 р. Фактично було виплавлено в 1933 р. тільки 4,3 млн. тонн.

Чим далі відходить історія, розкриваючи свої “білі плями” і темні боки, тим більше приходить розуміння того, що 1929 р. — “рік великого перелому” — знаменував собою наступний крок у реакційній економічній та соціальній політиці ВКП(б), зокрема її Генерального секретаря з 1922 р. Й. Ст@ліна щодо власного народу. Вся наступна діяльність цього організованого злочинного угруповання все далі відводила СРСР та його численні народи від цивілізації, кидала у вир масових багатомільйонних репресій, сприяла створенню унікальної моделі тоталітарної імперії. Соціально-економічне і психологічне становище громадян у радянському суспільстві при культурі особи Й. Ст@ліна та його злочинній керівній діяльності було жахливим: задавленим, забитим, пригніченим, проходило в умовах постійного страху за своє життя, що дає всі підстави вважати Й. Ст@ліна злочинцем і тираном, а ніяким не генієм. Параноїдальна нікчема, яка інтригами, хитрощами та терором випнулася на керівну посаду держави. Злочинна діяльність Й. Ст@ліна дає всі підстави вважати його найкривавішим диктатором всіх часів і народів. Й. Ст@лін перевершив самого Чингізхана. Суд народів над Ст@ліним

і сталінщиною ще попереду! Це потрібно для того, щоб ніколи не повторилося! *Justitia in suo cuique tribuendo cernitur* (Справедливість виявляється у відплаті кожному за заслугами).

Директивне планування

Перша п'ятирічка (1928 — 1933 рр.) характеризувалася спробами сформувати господарський механізм, цілком відірваний від ринку, поверненням до системи главкізму і гіпертрофованої централізації управління народним господарством. *Experimentum in proprio corpore vili* (Експеримент на власному малоцінному організмі).

Якщо перенестися у кінець ХХ — початок ХХІ сторіч в Україну, то теперішні можновладці навчилися найгіршому у сталіністів: популяризації міфів про небувале зростання макроекономічних показників до 12 % за рік при постійному погіршенні життя народу. А чому так? Частину з'їдала інфляція, крихти перепадали до бюджету, лєвова частина осідала у кишнях олігархів, казнокрадів та злодіїв різних рівнів державного управління. А народ, як завжди, втішали байками про світле майбутнє. Але народ в Україні став настільки розумний, що вже давно не вірить державній брехні. Як казали люди за радянських часів, що соціалізм повинен бути у житті, а не у брехливих книжках ідеологів КППС. Так і зараз, народ не повірить ні одному слову можновладців поки не відчує суттєвого покращення свого добробуту.

Існуючі в 30-ті роки ХХ ст. в СРСР умови постачання робітників і службовців не давали змоги використати зароблені гроші на придбання товарів понад гарантований мінімум. У кваліфікованих робітників “отоварювалося” за картками не більше чверті заробітної плати. Отже, економічні стимулятори зростання продуктивності праці дорівнювали нулю. Натомість величезні зусилля докладалися з метою задіяти моральні чинники, переважно через організацію масового виробничого змагання, яке назвали “соціалістичним”. Завдання полегшувалося готовністю робітників терпіти матеріальні нестатки, щоб найшвидше покінчити з відсталістю промисловості. Заклик до форсування темпів індустриалізації знаходив серед них відгук.

Як показує досвід, у світовому революційному процесі цілком можливе виникнення суспільного устрою типу деформованого соціалізму періоду культу особи Й. Сталіна в СРСР, маоїстського казарменого соціалізму у Китаї і т. д., тобто суспільного устрою вже по сутності не капіталістичного і в той же час такого, що суперечить за своєю суттю принципам і нормам наукового соціалізму. Виникнення, розвиток і становлення таких соціально-економічних устроїв, які відхиляються від загальної логіки історичного світового розвитку людства і являють собою тупикові напрями суспільної еволюції або закономірну деформацію соціалістичного розвитку, що теж є притаманним для соціалізму. В суспільстві без звичних експлуататорських класів виникають експлуататорські відносини, а разом з ними або безпосередньо реанімуються антагонізми, або відбувається

розвиток неантагоністичних протиріч у антагоністичні. У якості прикладу треба вказати на те, що на межі 20 і 30 років ХХ ст., коли в СРСР ленінська концепція соціалізму, стала підминятися і витискуватися сталінською моделлю державно-адміністративного соціалізму виникло протиріччя між народними масами і партійно-державною бюрократією на чолі з Й. Сталіним, які прагнули і робили все від них залежне, щоб зміцнити свої політичні і соціально-економічні позиції, своє безроздільне панування у суспільстві.

Новий господарський механізм по-сталінськи ґрунтувався на директивному плануванні, а не на економічних законах. XV з'їзд ВКП(б), що відбувся у грудні 1927 р. уперше з 1921 р. проголосив примат плану над ринком. У звітній доповіді генсека Й. Сталіна на цьому з'їзді пролунала волюнтаристська формула, що стала знаменитою: наші плани — це не плани-прогнози, а плани-директиви. Під впливом войовничих прихильників комуністичної доктрини у директиви з'їзду було закладено думку про цілковите знищення товарно-грошових відносин у найближчому майбутньому. Йшлося про те, що товарообіг поступово перетворюватиметься на продуктообмін, а торговельний апарат поступиться місцем апарату “соціалістичного розподілу продуктів”. ЦК ВКП(б) здійснював цілеспрямовану централізацію народногосподарського управління. Створювалася командна економіка з найвищим ступенем централізації управління, яка мала бути фундаментом тоталітарного режиму. Ніхто з її творців не брав до уваги, що крайній ступінь централізації веде до втрати справжнього контролю за економічними процесами, до паралічу місцевої ініціативи, величезних непродуктивних втрат ресурсів. Якщо підбити підсумок, то впливає твердження про вкрай низький ступінь загальної і професійної освіченості партійно-державного керівництва взагалі і Й. Сталіна зокрема. А також непереборна жага необмеженої влади, навіть на шкоду собі.

Про рівень освіченості партійних керівників красномовно свідчить статистика: до початку 40-х років ХХ ст. 70 % секретарів райкомів і міськкомів і більше 40 % секретарів обкомів, крайкомів і ЦК Компартій союзних республік мали тільки початкову освіту. Це в свою чергу свідчить про те, що, по-перше, у СРСР не було достатньо професійно підготовлених кадрів, здатних керувати державою, а, по-друге, — керівні кадри підбиралися і висувалися не за принципом фахової підготовки та здатності до виконання управлінських функцій, а за принципом відданості маячним ідеям Й. Сталіна. Організація трудових процесів, механізація й автоматизація виробництва залишалася на рівні старих стаєн. То про яку швидку індустріалізацію держави можна було говорити? Це була, на жаль, бажана уява і не більше того. Ясельний оптимізм!

Було непереборне авантюристичне бажання більшовицької верхівки постійно нарощувати темпи промислового виробництва, але вони були надзвичайно високі, які можливо було досягнути тільки на папері, тому неймовірна надексплуатація лягла на працівників у мирний час, яка не мала прикладів у світовій історії. Спричинені цим гіркота, невдоволення, репресії призвели до тяжких наслідків, в тому числі й військових втрат. Перегини у політиці і плануванні народногосподарства значною мірою були наслідками безжального знищення опозиції та технічної інтелігенції. І вони підкріплювалися тенденцією, яка отримала широке роз-

повсюдження і проявлялася у тому, що публічний виступ проти перегинів, від кого б вони не виходили — від комуністів або безпартійних спеціалістів, у найкращому випадку таврувалися як правий уклін, а у гіршому — як саботаж та диверсія.

Expressum facit cessare tacitum (Ясно висловлене усуває те, що розуміється без слів).

Знищення технічної інтелігенції

Повернення до комуністичного штурму епохи громадянської війни СРСР назвали не кінцем НЕПу, а його “новим останнім етапом” перед переходом до соціалізму. Жодного разу в офіційних документах не було вжито непопулярне слово “продрозверстка”. Падіння життєвого рівня робітників і селян оголосили неминучим, а економічні труднощі (завжди підкреслювалося: тимчасові) — очікуваними і цілком природними. Згодом ідеологами радянського (читай сталінського) соціалізму була винайдена й обґрунтована теорія економіки дефіциту при соціалізмі. Свідомо поширювалася теза, яка виправдовувала економіку дефіциту у СРСР, бо якщо “ріст потреб випереджає ріст виробництва, то повністю суспільні потреби ніколи не будуть задоволені, і деяке відставання виробництва від розвитку потреб при соціалізмі неминуче, воно є законом для соціалістичного суспільства”. Як-то кажуть: приїхали. Більшовики весь час стверджували, що соціалізм покращить повсякденне життя широких народних мас, а на практиці виявилось, що це суспільство тотального дефіциту. Насправді, неважко бачити, що черговий “закон” є ніщо інше як відставання виробництва від суспільних потреб. Як можливо було всерйоз твердити ідеологам адміністративно-командного соціалізму і намагатися переконувати оточення, суспільство, перебуваючи у здоровому глузді, що, наприклад, нестача деяких промтоварів є формою вираження протиріччя між продуктивними силами і виробничими відносинами? Крім того Й. Сталін взяв курс не тільки на гіперіндустріалізацію, але й мілітаризацію держави в стислі строки. З давніх-давен відомо, що не можливо одночасно мати гармати й масло, тим більше у державі з дуже низьким розвитком. То й владноможці й обрали шлях злиднів для народу, всіляких його утисків, прикриваючись демагогією про світле, заможне майбутнє, примушуючи тяжко працювати погрозами, застосуванням сили, утисками, масовими репресіями, штучними голодоморами та страдами “ворогів народу”.

Опір левацькому насиллю над економікою розглядався сталінськими ідеологами “генеральної лінії на соціалістичну індустріалізацію”, як небезпечний опортунізм. У документах комуністичної партії цього періоду положення про необхідність нещадного викорінення “опортунізму” стало загальноновживаним. Це свідчило про те, що крутий поворот в економічній політиці відразу після XV з’їзду ВКП(б) партійні маси не зустріли з ентузіазмом. Сталінське партійно-державне керівництво дуже своєрідно врахувало попередження В. Леніна про те, що методи воєнного комунізму в мирних умовах політично небезпечні. Починаючи

з 1928 р. воно штучними методами відроджувало протистояння соціальних сил часів громадянської війни СРСР. Шлях політиці насадження комунізму прокладався розкручуванням маховика масових репресій. Під час смут та безладу чим гірше людина, тим легше їй взяти гору. Владарювати ж в державі у мирний час спроможні лише люди чесні та порядні, саме таких у компартійному та радянському керівництві й не виявилось. Жага панування в більшовиків перевершувала всі інші прагнення.

У 1928 — 1929 рр. господарники ще наважувалися у замаскованій формі критикувати авантюристичну політику форсування темпів індустріалізації. Згодом ці спроби зійшли нанівець. На XVI з'їзді ВКП(б), який відбувся влітку 1930 р. Генеральний секретар Й. Сталін погрозово зауважив: “Люди, які базикають про необхідність зниження темпу розвитку нашої промисловості, є ворогами соціалізму, агентами наших класових ворогів”. У Й. Сталіна була одна-єдина гадка — залякати своїх політичних противників, а що стосується економіки держави, то він покладався на силу примусу, а не на об'єктивні закони економіки. Хоч такому “гіганту думки”, яким себе вважав Й. Сталін, треба було знати, що ґрунтовне знання політичної економіки, економічної діяльності та функціонування держави є обов'язком партійного діяча такого рівня. Але бракувало знань, а освіта була початковою. Будь-який державний діяч або навіть уряд країни, що не розуміється на правилах всієї науки або нехтує законами економіки, обов'язково мусить загинути від фінансів. Це й сталося остаточно, але трохи пізніше, у 1991 р., коли розвалився СРСР, зовні велика, міцна та потужна держава, а насправді глиняний колос.

Про нагнітання обстановки страху у суспільстві дає уявлення кількість висловлювань про “шкідництво” у виступах делегатів партійних з'їздів. Якщо на XV з'їзді ВКП(б) термін “шкідник” застосовувався за прямим значенням, тобто означав істоту з класу комах, то на XVI з'їзді про шкідників згадали 107 делегатів з 163 виступаючих. І йшлося вже не про комах, а про “класових ворогів” пролетаріату. “Шахтинська справа” в Донбасі, датована 1928 р. започаткувала організоване на державному рівні цькування спеціалістів з дипломами, отриманими до більшовицького перевороту і захоплення влади в 1917 р., створення в суспільстві атмосфери масового психозу боротьби зі “шкідниками”. Але це був тільки початок більшовицького терору, випробування сил, вивчення реакції народу на терор. Уявіть, що перед вами множина людей у кайданах, і всі вони засуджені до страти, і кожного дня когось вбивають на очах у решти, і вони розуміють, що їх очікує така ж доля, і дивляться один на одного, повні скорботи і безнадії, і чекають своєї черги. Ось нарис існування людей в тоталітарній державі СРСР протягом багатьох десятиліть у обстановці жаху й щоденного очікування арешту, засудження і страти. Саме на цьому тваринному страху за особисте життя трималася злочинна влада Й. Сталіна, проводилася індустріалізація і колективізація.

Історики ще не визначили справжніх масштабів втрат інженерного корпусу після “шахтинської справи”. Однак очевидно, що багаторічне цілеспрямоване переслідування так званих “буржуазних спеціалістів” призвело врешті-решт до майже цілковитого знищення цього нечисленного прошарку освічених людей. Scilicet

immenco superest ex nomine multum (Звичайно, багато ще залишилося від великого імені). Освічені професіонали вже тоді добре розуміли, що знищення технічної інтелігенції призведе до занепаду у промисловості і суспільстві. Ніякого радянського “світлого майбутнього” в суспільстві не буде, держава й промисловість припинили розвиток. З цього впливав фундаментальний висновок: радянські механізми управління народним господарством та суспільством призведуть до руйнації держави, СРСР розвалиться зсередини, не витримавши вантажу внутрішніх протиріч. Але це буде ще попереду. Який висновок, мій шановний читачу, ми повинні зробити для себе сьогодні, на початку XXI ст., враховуючи, що ми є патріотами України? До чого це я веду? А ось до чого. В усі часи соціальний, науковий і духовний прогрес в державі забезпечувався завдяки розвитку науки. А що в нас зараз в Україні, у 2011 р.? Наука державою не фінансується, професори з доцентами гендлюють по всій Україні турецьким крамом на базарах, багато наукових шкіл занепало, нові майже не створюються, освічена молодь по більшості роботу на науковій ниві оминає, бо заробітна платня така, що у прибиральників виробничих приміщень набагато більша. Зрозуміло, що в Україні розвитку суспільства не буде. Якщо більшовики знищували інтелігенцію, то сучасні керманічі України зробили все, щоб освічені люди порозбігались самі від злиднів в наукових установах.

Та і взагалі, коли є в мене думки, кортить ними поділитися з суспільством. Буває, що саме тоді й сам починаєш щось розуміти. Так от що я нарешті зрозумів. Спочатку я пішов не туди вчитися, а потім працювати. Кажуть, доля грає людиною, а людина грає на трубі. Але це не про нас. В СРСР отою самою долею сотень мільйонів людей протягом більше сімдесяти років був ЦК ВКП(б) — КПРС, а на чому грати людині або ні, теж відав ЦК, який і сам грав марш Шопена тому, хто заважав йому бавитися грою в диктатуру пролетаріату та розбудову соціалізму по сталінськи. Найкращим графічним символом, на моє переконання, для КПРС та КПУ є той, яким помічають електричні стовпи написом “Не вилазь! Вб’є!” Я зрозумів, що з КПРС треба не мати нічого спільного і не мав! Бо вб’є! Може пощастить — не вб’є, а моральним виродком та духовною калікою зробить обов’язково. Стати доктором наук, професором — дійсним, а не купивши диплом і атестат за долари, при наполегливій праці можливо в Україні років через 20 — 30. Тоді в Україні можливо отримати заробітну платню з тисячу або півтори гривень у місяць, а починаючи газозварювальник отримує дві! Професор, за часів російського царату, саме перед захопленням влади більшовиками, на сьогоднішній вимір отримував в Києві 12 тисяч доларів на місяць і йому заборонялося пішки приходити на роботу до університету. Таким чином, в теперішній час, в Україні розглядати роботу у вузі як засіб існування неможливо. Не сезон. Пам’ятаєте анекдот про головного радянського розвідника у Німеччині під час Другої світової війни Штирлиця (кінострічка “Сімнадцять миттєвостей весни”), як він полював за грибами. Пошукав праворуч — не знайшов, пошукав ліворуч — теж немає. “Не сезон” — вирішив він і сів у сніговий замет! Так і з роботою в українських вузах. Викладати заради грошей і достойно, забезпечено жити безглуздо і абсурдно. Не сезон. З 1917 р. триває “не сезон” на гідне фінансування освіти всіх рівнів та оплату праці вчите-

лів та викладачів в Україні. В Україні освітянська зима, яка затягнулася майже на сторіччя. А тому й пасемо задніх весь час.

Наші керманічі обіцяють вже 20 років добробут українському народу. Мало хто їм вірить, бо знов брешуть. Користуються досвідом партії, яка завела СРСР у політичний, соціально-економічний, моральний та духовний тупик. Зате з пафосом, як велике досягнення, подають інформацію українському народу, що в нас в Україні вже є десяток-два мільярдерів та сотня мільйонерів, які виникли, бо обікрали 52 мільйони пересічних українців. Насправді ж ці данні свідчать про ступінь експлуатації народних мас, невідповідність оплати праці, свідоме створення злиднів у суспільстві. Це свідчить та ілюструє те, що влада в Україні антинародна. Отака українська математика українського життя разом з удаваними розвитком суспільства та економічним прогресом, які є плодом тенденціозної, свідомо спотвореної інформації, тобто пропаганди того, чого насправді немає. Це тільки підтверджує тезу, що владі довіряти ніколи не можна, бо будь-яка влада є безперервною змовою, в тому числі, і в першу чергу, із засобами масової інформації. А може ми знову напередодні епохи нових вождів? Культ вождя страхітливий не тільки тим, що постійно знищує кращі уми, бо відчуває від них найбільшу загрозу свого існування, але й тим, що гасить полум'я у серцях людей, примушує замикатися у власних домівках.

Місце кваліфікованих спеціалістів у 20 — 30-ті роки ХХ ст. займали так звані “висуванці” з робітників або спеціалісти пролетарського походження, спішно підготовлені на курсах, у технікумах і вузах, в яких, зрозуміло, бракувало знань, досвіду, а головне — інтелігентності та культури. Жартуючи (якщо тут доречний жарт), можна підтвердити, що в них була вища освіта, але не було ні середньої, ані навіть початкової. У СРСР посиленими темпами відбувався процес пролетаризації та маргіналізації інтелігенції. Явище унікальне, яке не мало місця в жодній країні світу. Із соціальним походженням у них все було гаразд, але хвиля червоного терору не спадала. Змінилася тільки термінологія: визначення “шкідник” лишилося переважно за “буржуазними” спеціалістами, а нові жертви з робітників і селян діставали назву “саботажників”. Заохочувалися наклепні анонімні листи. В обігу був вираз: “За анонімним листом перевіряють факти, а за підписаним автора”.

Статистичні легенди та “олівцеві стахановці”

На початку 1933 р. Й. Ст@лін оголосив про дострокове виконання першої п'ятирічки — за 4 роки і 3 місяці (тобто до кінця 1932 р.). Але насправді це була велика брехня. Підтримувана державною статистикою легенда про дострокове виконання першої п'ятирічки міцно утвердилася в історичній літературі. Однак при зіставленні натуральних показників першого п'ятирічного плану з обсягом виробництва у 1932 р. виявляється, що виконати п'ятирічку не вдалося. Взимку 1932 — 1933 рр. в економіці склалося неймовірно тяжке становище. Форсування темпів індустріалізації без належної підготовки виробництва, ігнорування принципу

матеріальної зацікавленості як у місті, так і на селі, суцільна дезорганізація виробничого процесу внаслідок марних намагань побудувати народногосподарську систему без товарно-грошових відносин — усе це поставило країну перед економічною катастрофою. Трудящі суцільно втратили мотивацію до праці, матеріальні стимули не діяли, а більшовицькі гасла вже не спрацьовували.

У 1933 р. політика “підхльостування” припинилася. Різко знизилася частка нагромадження у національному доході. На другу п’ятирічку (1933 — 1937 рр.) були запропоновані досить помірковані середньорічні темпи промислового зростання 13 — 14 %. Припинилися спроби цілком замінити “стихію” ринку контрольованими з одного центру розподільчими відносинами. Це дало позитивні результати: зменшилася гострота народногосподарських диспропорцій, стало можливим приділити увагу освоєнню нової техніки, підготовці кваліфікованих кадрів, ліквідації збитковості важкої індустрії.

Стабілізація виробництва дала змогу вперше звернути увагу на злиденне матеріальне становище робітничого класу, який тоталітарна держава експлуатувала нещадніше, ніж капіталісти. У 1935 р. було вирішено скасувати таке “завоювання” соціалізму, як “виводилівку”, тобто обмеження у заробітках. Запроваджувалося правило: скільки виробив, стільки і заробив. Цим розв’язувалася ініціатива робітників у підвищенні продуктивності праці. Перехід від карткової системи розподілу до вільного продажу товарів через магазини створив можливість витратити додатково зароблені гроші і тим самим стимулював матеріальну зацікавленість. Щоб використати зазначені можливості, було вирішено організувати новий робітничий почин. Більшовики не бажали гідно оплачувати працю, а тому вигадували різні агітаційні та пропагандистські заходи, щоб підвищити продуктивність праці. Ще 20 січня 1929 р. газета “Правда” опублікувала невідому раніше статтю В. І. Леніна “Як організувати змагання?”. Партійні організації на підприємствах одержали завдання “підняти маси”. Зважаючи на значення кам’яновугільної промисловості, яка весь час перебувала в прориві, було визнано за доцільне, щоб ініціативу виявили саме шахтарі. І незабаром, 31 січня 1929 р., робітники двох шахт “Центральна” і “Північна” тресту “Артемвугілля” уклали перший в Радянському Союзі “договір на соціалістичне змагання”. 9 травня 1929 р. ЦК ВКП(б) прийняв постанову “Про соціалістичне змагання фабрик і заводів”. В ній зазначалося, що змагання, яке почалося, повинно стати не епізодичною кампанією, а постійним методом роботи. Організація змагання покладалася на профспілки, а загальне керівництво ним — на партію. Якого цинізму дійшли компартійні керівники, що професійні спілки почали використовувати для ще більшого заохочення робітників працювати, тобто експлуатувати живий труд, без відповідної оплати праці. Якщо провідне і єдине завдання професійних спілок — захист трудових прав найманих працівників, то більшовики спотворили їх функцію та залучили служити репресивному режиму. Ось у таких надзвичайних політичних, економічних, матеріальних та психологічних умовах в той час жили мої й Ваші діди та батьки. Радянський соціалізм ще більше експлуатував народ, ніж це було за часів російського царату, люди все більше зневірялися, переставали вірити більшовикам-комуністам та підтримувати їх гасла. Це здебільшого був глухий, мовчазний протест, бо в державі на-

бирали обертів масові криваві репресії. Одне необережне слово, тільки слово, ще не дія супроти злочинської влади, і людину заарештовували, відправляли до Сибірських таборів ув'язнених, масово страчували. У державі панував суцільний жах, всі боялися, люди страхалися один одного, лякалися обговорювати якісь питання. Найнебезпечнішим для людини — було казати правду раніше часу. З тих часів пішли вислови: “краще стукати, ніж перестукуватись”; “живемо, як у трамваї їдемо — одні сидять, інші трясуться” і т. д. Але що може бути огиднішим, ніж принижувати і пригнічувати того, хто від тебе залежить і позбавлений можливості відповісти. Це не питання, це норма організації суспільства комуністами! *Conscia mens ut cuique sua est, ita concipit intra...* (Які хто визнає за собою діяння, такі надії або страхи породжує це у глибині його серця).

Стаханівські рекорди 1935 р. сприяли короточасному поліпшенню становища у промисловості, але водночас стали підставою для істотного підвищення у 1936 р. норм виробітку і планових завдань. На підприємствах, які не мали достатніх резервів, це призвело до перенапруження виробничого процесу і зривів, які розглядалися як шкідництво або саботаж. Це був особливий різновид економії державних коштів по-більшовицьки: на технічне переобладнання, впровадження нових технологій при наявності мільйонів голодних людей і великому потенціалі живої сили.

Непродуктивно розточувався труд мільйонів працівників, підприємства більшою частиною працювали на застарілому обладнанні, в державі, в цілому, не відчувалося впровадження передової технічної політики, що прирікало господарство на відставання від світових технологічних досягнень. Вищі керівники ВКП(б) — КПРС — КПУ та уряду були неосвічені, спеціалістів або стратили, або вислали до Сибіру, нікому було займатися новими розробками та втілювати їх у виробництво. Наведу тільки один абсурдний за своєю суттю факт. У 1938 р. 15 грудня в результаті авіаційної катастрофи загинув видатний пілот Валерій Павлович Чкалов (1904 — 1938 рр.), за що незабаром був розстріляний директор авіазаводу, де виготовили літака, Усачов, якого звинуватили у саботажі. Сталінське “незамінних людей не має” коштувало життя багатьом видатним вченим та практикам і не тільки їм. Й.Ст@лін зі своїм вкрай обмеженим інтелектуальним і науковим кругозором (а звідки йому взятися, він не отримав достатньої освіти), зі своєю обмеженою здатністю до розуміння простих істин, не кажучи вже про більш складні, не міг усвідомити, що видатний вчений, керівник, організатор виробництва, митець — це така ж рідкість і коштовність як і великий діамант: він єдиний такий і його неможливо замінити, бо ніким. Я, особисто, впевнений, що все вирішує людська особистість, а не колектив, наукова еліта і духовна еліта держави, а не народ, і в значній мірі її відродження залежить від невідомих нам природних законів, появи видатних постатей. По-справжньому розумних людей у будь-якому суспільстві дуже мало, а тому їх треба берегти. *Nomen est omen* (Ім'я — вже знамення).

Економія, яку використовували більшовики, була різновидом скупості, що розорює державу, гальмує розвиток суспільства та прогресивні перетворення, і була ще гіршою за марнотратство. А більшовики економили як раз на тому, що треба було розвивати, вкладати кошти, і в першу чергу, в освіту та підготовку кваліфікованих кадрів. Це був специфічний спосіб господарювання, притаманний

більшовикам від економії, який в перспективі не давав можливості опанувати високий рівень технічного прогресу, а відповідно й продуктивності праці. Вони обрали інший шлях — репресій та знищення незгодних. Зрозуміло, що це шлях в безодню. В кінцевому рахунку держава і суспільство до 90-х років ХХ-го ст. опинилася у соціально-економічному тупику.

В. І. Ленін свого часу писав, що тільки той політичний та економічний устрій перемагає у змаганні з капіталістичним способом виробництва, який має більш високу продуктивність праці. Але цього не сталося. Сталінізм цілеспрямовано погасив активність історичної творчості народу, низвів роль партії до ролі покійного виконавця верховної волі вождів, породив відчуження народу від власної історії. Це головний злочин сталінізму, який обернувся трагедією сотень мільйонів людей. Влучне визначення сутності радянського соціалізму надав видатний політик, прем'єр-міністр Великої Британії Уїнстон Черчилль. Він сказав: “Капіталізм — це нерівний розподіл багатства, а соціалізм — рівний розподіл злиденності”.

Весь сталінський апарат придушення виробляв цілими десятиліттями тільки одну продукцію — жах. Це відтворило реліктове чуття жаху, добре відоме кожній радянській людині. Воно укорінювалося не тільки у свідомість, але й спинний мозок. Було потрібним декілька десятиліть Соловків, Колими, Сибіру, Магадану, мордовських таборів для ув'язнення незгодних, невгодних, дисидентів, ворогів народу, шкідників, саботажників, потрібна була титанічна праця Ф. Дзержинського, А. Вишинського, Г. Ягоди, М. Єжова, Л. Берії, І. Серова і тисяч слідчих виконавців, щоб було можливо ось так тихим голосом спитати, і тобі дадуть відповідь і напишуть все, що захочеш. Воістину з усіх людських почуттів для нас найважливішим є відчуття жаху. Ця організуюча і спрямовуюча сила — жах, може замінити і замінила розум, честь і сумління на цілу епоху комуністичного панування в СРСР. Це неправда, не тільки закон був жорстокий, але й люди, які його застосовували, з легкістю нехтували ним, лицемірно підміняли його кривавою практикою. Із слідчих ниточок спліталася вбивча мотузка із зашморгом. Лахміття радянської соціалістичної законності практично не прикривали сором і злочинність комуністичного репресивного режиму.

У 1937 р. майже в усіх галузях важкої промисловості України замість очікуваного зростання промислового виробництва — спостерігався спад. Було відновлено “стелю” в заробітній платі. В обстановці масових репресій посилилася дезорганізація виробництва. Поширилася практика приписок. На підприємствах з'явилися липові рекордсмени, або, як їх називали в народі “олівцеві стахановці”. Упущені можливості в політиці і економіці — це додані складності та збільшені небезпеки. Професіоналізм — це, перш за все, стабільність результатів, чого не спромоглися досягнути більшовики, хоч і дуже цього прагнули на словах.

Радянська кріпацька система села

Суцільна колективізація — основний елемент другого комуністичного штурму 1929 — 1933 рр., спрямований на перетворення багатомільйонного селян-

ства з “дрібної буржуазії”, тобто власників засобів виробництва, у найману робочу силу. Успішна колективізація давала змогу директивно управляти не тільки “командними висотами”, а й усією економікою. Відчуженням селян від власності створювався економічний фундамент під встановленим більшовиками тоталітарним політичним режимом.

В Україні органи Державного політичного управління (ДПУ) і міліція спрямували зусилля на вилучення у селян вогнепальної зброї, схованої з часів громадянської війни. Поодинокі спроби утворення селянських спілок та інших неконтрольованих комуністичною партією організацій нещадно придушувалося. Партія на повний голос заговорила про “куркульську небезпеку” і поставила в центрі своєї аграрної політики нацьковування пролетарських і напівпролетарських елементів села на селян-власників. Мої пращури на власному досвіді зазнали, що таке “колективізація селянства”.

“Всеосяжна колективізація” замислювалася для того, щоб забезпечити нееквівалентний обмін між містом і селом, полегшити викачування селянських ресурсів у державний бюджет. Вступаючи у колгосп, будь-який житель села переставав бути селянином в первинному значенні слова. Якщо, самостійно господарюючи, селянин міг, наприклад, обмежити свій посівний клін на знак протесту проти державної грабіжницької продрозверстки, то селянин-колгоспник ставав найманою робочою силою і міг тільки підкорятися безпосередньому начальству — бригадиру і голові колгоспу. Ці посадові особи, у свою чергу, перебували у цілковитій персональній залежності від районної “трійки” — секретаря райкому комуністичної партії, голови райвиконкому і начальника ДПУ. Таким чином держава позбувалася попередніх проблем з хлібозаготівками. Уже в 1929 р. обмолочений хліб прямо з колгоспних ланів став вивозитися на державні зсипні пункти та елеватори.

Колективізовані посівні площі повинні були оброблятися за допомогою машин, які мала поставляти держава. Якщо власність на відчужені від селян засоби виробництва вважалася колективною (“колгоспно-кооперативна форма власності”), то машинну техніку держава залишила при собі, утворюючи машинно-тракторні станції (МТС). Наявність державних МТС була засобом економічного контролю за виробничою діяльністю примусово створюваних колгоспів, подібно до того, як наявність партійно-комсомольсько-профспілкової мережі, комнезамів, ДПУ і міліції була засобом політичного контролю. Соціалізм трансформувався у найгіршу з диктатур — диктатуру ідеології, примусової праці та кріпацтва. *Cuius est potētia, ejus est actum* (Чия сила, того і дія).

Поставки державі хліба Й.Сталін проголосив “першою заповіддю” для колгоспів. Ціни на продукцію, яка продавалася колгоспами державі, були занижені, а незабаром внаслідок інфляції вони взагалі стали символічними. Розміри державних поставок заздалегідь не визначалися. Починаючи з 1930 р. вільну роздрібну торгівлю для населення заборонили. У містах і робітничих селищах постачання відбувалося за картками, а промтовари для села було передано у фонд “отоварювання” заготівель. Дотримуючись принципу “краще переобкласти, ніж недообкласти”, план здачі продовольства колгоспам встановлювали такий, що

після його виконання для розподілу по трудоднях майже нічого не залишалося. В результаті колгоспники змушені були, щоб проіснувати, розраховувати в основному на свої присадибні ділянки. Відсутність матеріальної зацікавленості в розвитку громадського господарства змушувала колгоспників вдаватися до імітації праці, а не працювати по-справжньому.

Ліквідація заможного селянства

Більшовизм (комуно-фашизм) лютував. Експропріація, тобто позбавлення засобів виробництва заможних верств селянства була передбачена комуністичними можновладцями як елемент процесу суцільної колективізації, його репресивна складова. Майже з самого початку свого існування більшовизм перетворився на комуно-фашизм, під яким ми розуміємо поєднання і підпорядкування всіх гілок влади: представницької, виконавчої і судової комуністичній партії СРСР. Замість судів радянська влада у листопаді 1917 р. створила революційні трибунали, які існували до 1922 р. Зараз стає більш зрозумілим гасло більшовиків “Вся влада Радам”, тобто ще на початку 1917 р. вони планували захопити та об’єднати в організаційній формі Рад всі гілки влади, і треба сказати, що це більшовикам вдалося, на превеликий жаль народу, який підтримав це гасло, а трохи згодом заплатив за це непомірну ціну — свої життя. Вже 20 грудня 1917 р. більшовики створили “пролетарські органи безпеки” — ВЧК. Гасло більшовиків: “Заводи — робочим, земля — селянам!” обернулося для народу жорстокою експлуатацією, злиднями, гнобленням та масовими репресіями. Не випадково у народній свідомості зберігається переконання, що радянський суд нерівнозначний справедливому суду.

Щоб змусити селянина дати згоду на вступ до колгоспу, потрібно було показати на конкретних прикладах, що стане з непокірливими. Додержуючись, як завжди, “класового підходу“, комуністична партія обрала за повчальний приклад заможні верстви села. Слід зазначити як загальний висновок, що ідея переваги класових інтересів над правами особи обернулася сталінізмом (репресії, масові страти, заслання, занепад економіки, злиденне життя народу), розглядаючи ширше – радянським комунізмом. Пріоритет нації над особою призвів до виникнення націонал-соціалізму, фашизму. Тому треба обережно та вдумливо обирати пріоритети, передбачати наслідки практичного втілення у життя суспільства і держави. Прикро, але більшовики були не здатні передбачити, чим закінчиться їх владарювання, бо свідомість була затьмарена збоченою ідеологією, хибними принципами, цілями та прагненнями. Але, дивна річ! У всі часи негідники та злодії намагалися маскувати свої огидні вчинки відданістю інтересам народу, моральності та любові до Батьківщини.

Зрозуміло, що заможні селяни були й більш рішучими противниками колективізації, ніж усі інші. Хто ж такий заможний селянин? Селянин, який разом з численною родиною, щоденно, з раннього ранку і до пізнього вечора тяжко

працював. На таких працюючих українських родинах з найбільш культурним та ефективним веденням господарства саме й трималося виробництво сільсько-господарської продукції. Знищити таких селян для більшовиків значило зрубати гілку, на якій вони сидять. І рубали, й зрубали. Треба зазначити, що ідеологія більшовизму, стан постійного і тривалого революційного психозу в державі в кінцевому рахунку призводив до розвитку недоумкуватості (олігофренії) можновладців всіх рівнів. Вони ухвалювали хибні рішення і впроваджували їх у життя держави й суспільства, які шкодили, руйнували й призводили до зовсім неочікуваних більшовиками результатів. Недарма вчені кажуть, що чим мутніші переконання, тим їх довше відстоюють. *Quae fuerunt vitia, mores sunt* (Що було пороками, то тепер увійшло у норони).

Втім репресії неминуче торкалися бідняка і навіть наймита, якщо вони виступали проти колективізації. Спотворений розум чиновників з комуністичного партійного апарату винайшов новий соціальний прошарок у тодішньому радянському суспільстві “підкуркульників”, до якої можна було віднести найбільш злидаря. В пропагандистську кампанію включився навіть В. В. Маяковський, який вважався чи не найпершим втілювачем ідей соціалістичного реалізму в поезії. Він віршував:

“Не тешься, товарищ, мирными днями,
сдавай добродушие в брак.
Товарищ, помни: между нами
орудует классовый враг”.

При всій самостійності, в тому числі й у думках, навіть В. В. Маяковський потрапив під більшовицьку індукцію ворогоманії, яка як повітряно-крапельна інфекція охопила СРСР, джерело якої розташовувалося у кабінетах партійних комітетів ВКП(б) по всій державі. Головним ідеологом та її розповсюджувачем був Й. Ст@лін, паранояльний мозок якого усе життя відшукував ворогів. *Procul dubio* (Без сумніву).

Здогади необхідні при пошуках істини. При пошуках ворогів, хоч навіть вигаданих, потрібне інше — спрощення. Найпростішим для більшовиків було віднаходити, викривати та репресувати ворогів. Таким великим спрощенням сталінізму було винайдення ворогів у особі працюючих, а від того заможних, українських селян. Де тільки й знайшли слово “куркуль” радянські комуністи? *In fraudem legis et honestatis* (Всупереч закону і честі). Куркульські господарства, що підлягали ліквідації, поділялися більшовиками на три категорії. До першої віднесли “учасників і організаторів антирадянських виступів і терористичних актів”. Вони мали бути “ізолювані” у тюрмах або концтаборах. До другої категорії належали ті, хто чинив “... менш активний опір” кампанії розкуркулення. Їх разом з сім’ями виселяли в північні райони країни. І нарешті, розкуркуленим сім’ям, які не чинили опору, надавалися урізані земельні ділянки за межами колгоспних масивів. Більшовики мали хворобливу здатність постійно збільшувати кількість невдоволених їхнім керівництвом і, звісно, мали головний біль: що робити з мільйонами репресованих,

висланих на північ та до спеціальних поселень. В СРСР у геометричній прогресії збільшувалася кількість політичних в'язнів, ушкоджених у громадянських правах, репресованих та висланих. Я не кажу про страчених, а їх було десятки мільйонів, вони вже не були проблемою, вони стали жертвами влади та доказом її злочинності. *Fiat justitia* (Та здійсниться правосуддя).

Всього було експропрійовано в Україні до 200 тисяч селянських господарств шляхом продажу майна з торгів за невиконання “зобов'язань” по хлібозаготівлях, за несплату репресивних, дуже завищених податків, за “немотивований” забій власної худоби, а найчастіше — через внесення до списків на розкуркулення. Загалом в Україні за 1928 — 1931 рр. зникло 352 тисячі селянських господарств. Не в силах прийняти новий мізантропічний порядок, селяни самі розпродували майно, кидали землю і виїздили на новобудови у міста, в тому числі й до міста Запоріжжя, а також за межі України. Ось коли почалася руйнація сільського господарства та знищення українського селянства московською владою. *Quod tollere velles* (Що хотілось би усунути).

Диктатура більшовиків або держава “народовладного” рабовласництва

Ідеологічне й політичне минуле та сьогодення України щільно пов'язані, а функцію плаценти з пуповиною, тобто зв'язок з більшовицько-московським минулим виконують адепти та прибічники модернових українських комуністів, об'єднаних у комуністичній партії України, які є носіями комуно-імперських ідеологій. Їх представники, бажаючи все, що стосується українців, представити як щось інтелектуально неповноцінне, недолуге, не гребують тим, щоб увесь час казати: “Ви не знаєте історії”, “Ви не читали...”. Або розродитися таким ось визначенням: “...так би мовити, наукові розвідки псевдоісториків і так званих “балакучих голів”, які озвучують і женуть цей каламутний потік псевдоісторичної “правди” (Петро Симоненко, перший секретар ЦК КПУ).

Задамо й ми, мій освічений читачу, таке запитання нашим сучасним українським носіям комуно-імперської ідеології: своїх ідеологічних основоположників ви читали? А яку владу встановлювали більшовики, виходячи з вимог російської версії марксистської ідеології? Правильно. Встановлювали диктатуру, яку назвали “диктатурою пролетаріату”. Що є диктатура? В. І. Ленін вчив: “диктатура є влада, що спирається безпосередньо на насильство, не зв'язана ніякими законами. Революційна диктатура пролетаріату є влада, завойована і підтримувана насильством пролетаріату над буржуазією, влада, незв'язана ніякими законами” (*Ленин В. И. Пролетарская революция и ренегат Каутский // Полн. Собр. Соч. — Т. 37*). Це теоретичне визначення було Леніним коротко уточнене: “Необмежена, позазаконна, оперта на силу, у найпрямішому сенсі слова, вла-

да — це і є диктатура” (див.: Т.41. — С. 380, 383). Отже — “незв’язане ніякими законами”. І ось такі ідеєносії позазаконної диктатури висуюють гасло: “Геть диктатуру!”? Невже сучасні українські комуністи закликають проти своєї ідеологічної суті — “геть комуністичну ідеологію?”. Скажуть, що марксистська диктатура є влада (“позазаконна”) якогось народу, названого “пролетаріатом”? А що є “пролетаріат”? То є тільки невеличка частка народу. А куди подіти іншу, наприклад селянську, частку (інші частки)? Тут постають запитання: учорашній селянин, який почав працювати на фабриці чи заводі, чи залишається селянином? Чи стає таким собі новим “пролетарієм”, одразу носієм влади “диктатури пролетаріату”? І як тоді бути з приватновласницьким селянським “правоопортуністичним ухилом” у партії? Як тоді боротися зі свідомістю селянина, який прагне власного господарства? Як боротися проти селянського господарства — ми знаємо з минулих сторінок нашої історії. Боротьба йшла не на життя, а на смерть: “Чи можливо провести в життя витіснення капіталістів і знищення коренів без запеклої класової боротьби? Ні. Не можна” (Сталин И. Соч. — Т.12. —С.32). Так — “запеклою класовою боротьбою” — боролися проти того селянина, який днями або сьогодні став “пролетарем”... Ця, начебто сталінська, теза про “запеклу класову боротьбу” чітко відбивала вимоги російської версії марксизму і неухильно здійснювалася Ленінім. У своїх працях він вчив: “Ліквідація класів — справа тривалої, важкої, впертої класової боротьби, яка після повалення влади, після руйнування буржуазної держави, після встановлення диктатури пролетаріату не зникає (як уявляють собі циніки старого соціалізму і старої соціал-демократії), а тільки змінює свої форми, стаючи у багатьох відношеннях ще більш жорстокою” (Т.38 — С.386). Ст@лін ні на йоту не відходив від Леніна і російської версії марксизму! Не забуваймо, що “класи” та їх “ліквідація” — не якась там абстракція, це — люди, яких мали “переробити” та знищити. На такій основі готувалася та започатковувалася індустріалізація і колективізація СРСР.

У Харкові 9 — 14 квітня 1929 року відбулася II Всеукраїнська конференція КП(б)У. Конференція “одноставно схвалила” політичну, організаційну та загалом всю генеральну лінію московського ЦК ВКП(б). На ній було затверджено перший п’ятирічний план розвитку українських областей УРСР. Головні капіталовкладення за планом, затвердженим урядом Росії, виділялися на розвиток важкої промисловості, на електрифікацію і транспорт. У той же час план не передбачав здійснення значних капіталовкладень на виробництво товарів широкого вжитку.

У галузі сільського господарства конференція затвердила вимоги Москви охопити колективізацією за п’ятирічку не менш як 85 відсотків селянських господарств. Одночасно здійснювався наступ на селянське сільське господарство. Збільшувалася кількість районів “суцільної добровільної колективізації”. Цей темп примусової колективізації не задовольняв Москву. 5 січня 1930 р. вийшла постанова ЦК ВКП(б) “О темпе коллективизации и мерах помощи государства колхозному строительству”. Згідно з постановою Україну відносили до групи районів, де колективізацію намічено було завершити до весни 1932 р.! Для посилення терору проти селян, яких заганяли у колгоспи, на село були спрямовані загони більшовиків-двадцятипятитисячників з промислових, найбільш зденаці-

оналізованих центрів. Окрім них, на упокорення українського села направляли додаткові загони робітників для постійної роботи, а також робітничі бригади. Загалом зимою і весною 1930 р. на село було направлено близько 40 тисяч робітників, в основному росіян (угро-фіно-татаро-монгол).

Наслідки досить промовисті: якщо на 1 січня 1929 р. в Україні було колективізовано 15,8 % сільських господарств, то у наступні два місяці кількість їх збільшилася майже у 4 рази; колективізацію було здійснено у 46 районах у грудні 1929 р. В результаті за цей же період (зима-весна 1930 р.) в Україні було конфісковано майже 90 тисяч селянських господарств. Кількість районів “суцільної” колективізації в Україні з грудня 1929 р. до 1 лютого 1930 р. зросла з 46 до 180. В окремих районах, особливо у степових районах, насаджувалися комуні і колгоспи-гіганти. Помічниками окупантам в Україні виступили члени більшовицької партії та молодіжний “авангард” — комсомол, а також неофіційна влада на селі, що фактично замінила собою сільські ради, — так звані комітети незможних селян (комнезами). Посилювалося масове вивезення з України хліба. Наприклад, у 1930 році з України було вивезено 7,7 млн. тонн хліба, що становило 33% усього зібраного тоді зерна. Для порівняння — у 1926 році до Росії було вивезено 3,3 млн. тонн, або 21% усього зібраного того року врожаю. В Україні почалися заворушення. Масовий спротив і стихійні повстання селян знову змусили більшовиків приховати свої справжні наміри (але вже не відмовитися від них).

Другого березня 1930 р. була опублікована стаття Й. Сталіна “Головокружение от успехов”, а 14 березня ЦК ВКП(б) прийняв постанову “О борьбе с искривлениями партлинии в колхозном движении”. Через місяць, 2 квітня 1930 р., опубліковано нову постанову ЦК ВКП(б) “О льготах для колхозов”. Ці постанови і рішення Москви надзвичайно показові. Розгляньмо їх ґрунтовніше.

Щоб дати належну оцінку цим “добровільно” наданим “пільгам”, потрібно хоть частково уявити собі, у яких умовах існував “радянський” народ, за допомогою якого тиску та примусу утримував його у невільничих кайданах “найнародніший радянський режим”. Краще це показати на прикладі виступів кремлівських вождів, бо інакше найкращі інтернаціональні друзі України казатимуть, що ми зводимо наклеп на народну владу. Всього дві цитати з виступів Й. Сталіна. В них пояснюються умови надання селянству “пільг”. На пленумі ЦК ВКП(б) 4 — 12 червня 1928 р. Й. Сталін сказав: “С крестьянством у нас обстоит дело в данном случае таким образом: оно платит государству не только обычные налоги, прямые и косвенные, но оно еще переплачивает на сравнительно высоких ценах на товары промышленности — это во-первых; и более или менее недополучает на ценах на сельскохозяйственные продукты — это во-вторых. Это есть добавочный налог на крестьянство в интересах подъема индустрии...”. (Сталин И. Соч. — Т. 11. — С. 159).

Наступного дня після надання “пільг” Й. Сталін у відповідях “товаришам колгоспникам” до цієї “радісної” картини домалював таке: “На днях Советская власть решила освободить от налогов на два года весь обобществленный рабочий скот в колхозах (лошадей, волов и т.д.), всех коров, свиней, овец и птицу (!), находящихся как в коллективном, так и в индивидуальном владении колхозников. Советская

власть решила, кроме того, отсрочить к концу года покрытие задолженности колхозников по кредитам и снять все штрафы и судебные взыскания, наложенные до 1 апреля на крестьян, вошедших в колхозы. Этим льгот (?) не получат крестьяне, ушедшие из колхозов” (Сталин И. Соч. — Т. 12. — С. 202, 222, 223).

Підсумуємо те, як радісно було жити трудовому селянству при радянській владі. Отже, селянин змушений:

а) сплачувати податки (“прямі і непрямі”);

б) переплачувати (за промтовари);

в) недотримувати кошти (за отримані врожаї);

г) сплачувати податок (за кожна голову коня, вола, корову, свині, вівці і навіть домашньої птиці. Податок на все це був тільки відкладений “на два роки”, і то лише колгоспникам. Тим, хто з колгоспу вийшов, у наданні цих “пільг” відмовлено. Звернемо увагу: селянин мав сплачувати податок за коня, корову і т. ін., які вже належали колгоспу, а не йому, а також за коня, корову і т. ін., які залишилися в індивідуальному користуванні!);

д) сплачувати заборгованість (обов’язкові платежі, кредити);

е) сплачувати штрафи;

ж) сплачувати судові стягнення.

Як вам цей чудовий вияв “справжнього народовладдя”? Чи не парадоксом є слова, сказані з пропагандивним більшовицьким пафосом: “Радянська влада вирішила звільнити... на два роки”? А яка ж тоді влада, як не ця “радянська влада”, до цього тимчасового “звільнення” так безжально селян закабалила? І така політика поневолення здійснювалася задовго до штучного голодомору. Чи може після цього хтось мати найменший сумнів у штучності Голодомору-етноциду в Україні 1933 року?

Чи “помаранчева диктатура” і “хаос”, якими лякали коаліціанти від КПРС (Комуністи, Партія Регіонів, Соціалісти), здійснили щось схоже на таке поневолення українського народу? Чи бажали селяни в умовах “радянської дійсності” добровільно йти до колгоспів? Так творилося так зване “народовладне демократичне” рабство.

Незважаючи на драконівські заходи і жонглювання поняттям “надання пільг”, почався масовий відлив з колгоспів — частка колективних господарств знизилась: з 64,4 % (на 10 березня) до 36,1 % (на 1 червня). Але маховик нового обороту “московського червоного терору” вже було включено на повну потужність. Уже ніщо не могло спинити наступу більшовизму на сільське господарство задля досягнення ідеологічної мети — створення мілітарної потуги, яка мала забезпечити перемогу комунізму у світовому масштабі. Заради цієї мети не зупинилися перед проведенням штучного голодомору-етноциду, аби змусити українських селян підкоритися тоталітарному і колгоспному рабству. Терор широко йшов під гаслом боротьби проти “контрреволюційної діяльності” та “українського буржуазного націоналізму”.

Починаючи з 9 березня до 19 квітня 1930 р. у Києві проходив судовий процес над групою української інтелігенції (академік С. Єфремов, вчений

О.Черняхівський, академік М.Слабченко, теолог В.М.Чехівський та ін.) — усього 45 осіб, яких звинуватили у створенні підпільної організації “Спілка визволення України”, які згодом загинули у тюрмах або на засланні.

Побудова милітаризованої економіки мала тяжкі наслідки: порівняно з 1913 р. скоротилося виробництво товарів народного споживання. Якщо у 1913 р. валова продукція товарів широкого вжитку до всієї промисловості імперії становила 66,7 %, то у 1928 р. — 60,5 %, у 1932 р. — 46,6 %, а у 1937 р. — усього 42 % (див. Берхин И., Беленький М.И., Ким М.П. *История СССР. Эпоха социализма: Учеб. пособие для средней школы.* — М.: Просвещение, 1968. — С.132, 189, 225). Таким чином, із збільшенням і посиленням індустріальної могутності більшовицько-московської імперії планово зростало зубожіння народу (яке поглиблюється і донині), тривало планове збільшення виробництва засобів виробництва та зменшення загального відсотка продукції широкого народного вжитку. Таке ось заможне село і така заможна держава, що їх нам обіцяють носії комуно-імперської ідеології в теперішній час.

Україна у спадок від тоталітаризму отримала цю свідомо утворену феодално-рабовласницьку і милітаризовану економіку. Тому весь період свого існування тоталітарна економіка являла собою яскраве поєднання “показухи” і дефіциту. Нині у публікаціях першого секретаря ЦК КПУ П. Симоненка читаємо: “... Наша країна демонструвала небачену ефективність господарства. Були ліквідовані бесправність, голод, холод...”. “Ми з гордістю відчували нашу впевненість у сьогоднішньому і завтрашньому дні, в остаточній перемозі правди, добра і справедливості на Землі” (*Киевский вестник.* — №90. — 2007. — 30 авг.). Сучасні комуно-імперські ідеєносії ні на крок не відмовилися від тоталітарної ідеології, але заради нового опанування владою демагогічно твердять про якусь там боротьбу проти диктатури та повернення до “народовладдя”.

Спалах голоду в Україні (1932 — 1933 роки)

Вся ця волюнтаристська, незграбна, а точніше антиекономічна діяльність більшовиків призвела до деградації сільськогосподарського виробництва. Радянська влада заподіяла шкоди за час свого панування більше, ніж навіть обіцяла. У 1930 р. Й. Сталін заявив, що зернова проблема в основному розв’язується. Проте у селян результати першої колгоспної весни викликали розгубленість, хоча грізне слово “продрозверстка” не вживалося, в колгоспне село повертався побут, добре пам’ятний з часів громадянської війни та військового комунізму. Разом з ним поверталися і тодішні проблеми: деградація виробництва і голод. Виявилося, що в подібних економічних обставинах поведінка сільського товаровиробника є схожою, незалежно від того, чи він “одноосібник”, чи колгоспник. Матеріальна незацікавленість руйнувала виробництво. Хлібозаготівлі з урожаю 1931 р. тривали до весни 1932 р., після чого хліба в селі зовсім не залишилося. У багатьох

районах України спалахнув голод, однак продрозверстку не скасували. Населення України опинилося *rebus in arduis* (у скрутних обставинах).

В умовах, що склалися, колгоспники змушені були, щоб вижити, вдаватися до саботажу хлібозаготівель. Вони намагалися приховати від обліку справжні розміри врожаю, залишали зерно у соломі при обмолоті, щоб потай перемолотити вдруге. Замість відмови від спотворених виробничих відносин, які змушували колгоспників приховувати власну продукцію, Й. Сталін обрав шлях репресій. 7 серпня 1932 р. ВЦВК і РНК СРСР прийняли власноручно написану Й. Сталіним постанову “Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперативів та про зміцнення суспільної (соціалістичної) власності”. Відповідно до цього законодавчого акта розкрадання майна колгоспів і кооперативів каралося розстрілом, а за “пом’якшуючих обставин” — позбавленням волі на строк не менше 10 років. За півкишені зерна, принесеного з поля голодній родині, селянин діставав повний строк у сталінських концентраційних таборах. У народі цей драконівський акт тоталітарної держави охрестили “законом про п’ять колосків”. Згадаймо гасло більшовиків “Землю — селянам”, але тоді вони замовчували, що землі не буде, а на додачу до гасла, реально кожний знає, що таке голод та більшовицькі в’язниці, злиденне життя та смерть від недоїдання. А тому ці слова треба завжди писати великими літерами “ЖИТТЯ” і “СМЕРТЬ”.

У 1932 р. втрати врожаю внаслідок зростаючої дезорганізації виробництва настільки зросли, що вже позначилися не тільки на життєвому рівні колгоспників, а й на хлібозаготівлях. Протягом січня-листопада 1930 р. селянський сектор України віддав державі 400 млн. пудів хліба, за відповідний період 1931 р. — 380 млн. пудів. А з червня по жовтень 1932 р. з колгоспів і селян-власників вдалося витиснути тільки 136 млн. пудів. Тоді в Україну з Москви направили хлібозаготівельну комісію на чолі з головою Раднаркому СРСР В. Молотовим, яка мала надзвичайні повноваження. Це був початок організації одного з найбільших злочинів більшовицької московської влади проти українського народу — масового голоду 1933 р., від якого загинуло страшною голодною смертю понад 10 млн. людей, наших співвітчизників. Український народ ніколи не пробачить, хоч Ісус Христос закликає пробачати навіть запеклих ворогів, український народ завжди, одвічно повинен пам’ятати, що наші вороги найчастіше, починаючи з XVII ст., приходили з Москви, хоч попервах рядилися у добродіїв. Конкретних прикладів в історії більше, ніж вдосталь. То будемо пильними.

Голодомор — як умисно організований радянською владою геноцид і етноцид українського народу

Початком “роботи” цієї злочинної комісії з організації небаченого ніколи в світі голодомору цілого народу слід вважати виступ В.Молотова, одного з ідей-

них провідників злочину, на політбюро ЦК КП(б) України 30 жовтня 1932 р. Він сповістив, що “зобов’язання” України зменшується на 70 млн. пудів і рішенням ЦК ВКП(б) встановлюється остаточний хлібозаготівельний план в обсязі 282 млн. пудів, у тому числі по селянському сектору 261 млн. пудів. Інакше кажучи, з селян вимагалось витиснути стільки ж, скільки вже було заготовлено з червня по жовтень 1932 р. Треба добре нам пам’ятати, що російська демократія закінчується там, де починається українське питання.

З 1 листопада 1932 р. по 1 лютого 1933 р. молотовська комісія додатково “заготовила” в Україні 104,6 млн. пудів зерна. Отже, загальна кількість хліба, вилученого, а точніше пограбованого в селян, державою з урожаю 1932 р., становила 260,7 млн. пудів. На початку 1933 р. практично в усіх районах України запасів не залишилося, а треба було ще дожити до нового врожаю. Зимові хлібозаготівлі відривали останній шматок хліба у вже голодних селян. До якої жорстокості доходили більшовики (розповідала моя матуся Валентина Андронівна Палієнко, 1914 року народження). В мого діда Палієнка Андроніка Леонтійовича (народився 17 травня 1879 р.) була велика селянська родина, багато дітей — 6 душ (крім тих, що померли у дитинстві), головним чином дочки — 5 душ. В хаті не було ніякої їжі, вийшов увесь запас. Всі, хто був старший віком, працювали і отримували платню, дівчата вчилися. Одного разу зібрали всі гроші, а мешкали в селі Вознесенка, дідусь поїхав до м. Запоріжжя на базар і купив 2 пуди борошна, привіз додому й поставив у хаті. В цей час більшовицько-комсомольські бригади грабіжників обшукували хазяйські будинки та комори в селі Вознесенка. Зайшли й до Палієнків (вул. Пропелерна, 16), бачать, стоїть мішок з борошном. Найбільш завзяті виявилися комсомольці, в один голос забрати й усе, то й забрали. Десь на горищі виявили декілька качанів кукурудзи, залишених для посіву весною. Теж забрали. Залишили родину без борошна, без посівного матеріалу, вмирати голодною смертю. Висновки робить самі, що є радянська влада.

Українська влада вже після отримання Україною незалежності для пограбування українського народу використала ті самі методи, які були притаманні більшовицькій московській владі. Все державне майно та грошові заощадження людей були привласнені комуністами, партійними та радянськими керівниками УРСР, онуками Ілліча (В. І. Ульянова — Леніна), які швидко змінили комуністичну ідеологію на ідеологію пограбування українського народу, накопичення первісного капіталу та будівництва капіталізму в Україні. За радянських часів адепти КПРС — КПУ розпиналися перед людьми, доводячи, як їм буде добре жити при комунізмі, в наш час ті самі фігуранти доводять українському народу, як буде добре йому жити, коли збудуємо капіталізм. Люди, не вірте цьому, це така ж брехня, як і радянський соціалізм та комунізм. *Quod ab initio vitiosum est, tractu temporis convalescere non potest* (Що порочно з самого початку, то не може бути виправлено у перебігу часу). Що насправді роблять наші можновладці, так це, як і за радянських часів, нещадно експлуатують та грабують український народ, звісно, таємно, приховуючи свою злочинну діяльність від людського загалу. Забули грабіжники, що награбоване ніколи користі не приносило, легка нажива тьмарить розум, навіть приглушує інстинкт самозбереження. *Male parta male dilabuntur* (Що нечесно здобуто, то прахом піде).

Ви бачили щасливих грабіжників? Я — ні! Бо руйнація особи відбувається на духовному рівні. Якщо вже наші можновладці та українські капіталісти обрали як пріоритет своєї діяльності грабіжництво всіх і вся, то я вас запевняю, що обов'язково знайдеться ще більш зухвалий шахрай і розбійник, який оббере і їх до нитки. Тоді враз, миттєво відбувається зміна свідомості і шкали цінностей. Політика грабунку, яка весь час з 1991 р. практикує українська влада — це шлях в безодню. Така політика і практика суперечить українській національній ідеї — побудові самостійної суверенної держави, роз'єднує суспільство, відтворює класичні протиріччя капіталізму: труда й капіталу, втягує суспільство у класову боротьбу, що не створює оптимальних умов для швидкого й потужного розвитку країни. Тим більше, що цей шлях ми вже проходили під керівництвом більшовиків і знаємо результати на власному досвіді.

Але може відновитися й інший шлях боротьби з кримінальною державою, тим більше, що в Україні вже є національні політичні сили, які в певному ступені використовують ідеологію Організації Українських Націоналістів (ОУН). А тут вже недалеко до створення Української Повстанської Армії (УПА). Ідеологія ОУН ґрунтується на засадах українського “чинного” націоналізму, розроблених Дмитром Донцовим та іншими теоретиками. Вона підкреслювала перевагу волі над розумом, оголошувала націю абсолютною цінністю, а незалежну Українську державу найвищою метою, для досягнення якої виправдані будь-які засоби. Передбачалося встановлення національної диктатури під проводом однієї партії, керованою елітою “випробуваних бійців” і єдиним вождем з необмеженою владою. ОУН проголосила опозицію як до соціалізму, так і до капіталізму, лібералізму і демократії, висуваючи натомість гасло національного солідаризму. То й питання: доки криміналізована влада буде розхитувати державний човен української самостійності? — залишається без відповіді. За 20 років кримінального державного безладу в мене визріло тверде переконання, що “колишні”, які ще носили партійні квитки КПРС, неспроможні керувати Україною, а тому підлягають примусовому відстороненню від влади за волевиявленням народу як джерела влади.

Однак вилученням зерна в селян сталінський емісар В. Молотов не обмежився. У продиктованій ним постанові Раднаркому УСРР “Про заходи до посилення хлібозаготівель” від 20 листопада 1932 р. містився пункт про запровадження “натуральних штрафів”. Офіційно йшлося про штрафування м'ясом тих колгоспів, які “заборгували” по хлібозаготівлях, але не мали хліба, щоб розрахуватися з державою. Штрафи мали стягатися як за рахунок усупільненої худоби, так і худоби колгоспників. Санкцію на них у кожному окремому випадку повинен був давати облвиконком. У розпорядженні Наркомюсту УСРР від 25 листопада 1932 р., де йшлося про організацію виконання постанови, навіть підкреслювалася небажаність “масових трусів”. Однак усні вказівки молотовської комісії важили більше, ніж письмові постанови. Пункт про “натуральні штрафи” було поширено на всі продовольчі запаси селян. Ось таким чином злочинською більшовицькою владою організувався масовий голодомор і етноцид українського народу.

Архівні документи, спогади селян, в тому числі моїх родичів, і навіть радянські газети (з цим не крилися) свідчать, що у всіх місцевостях України, крім при-

кордонних, здійснювалися подвірні обшуки з конфіскацією, крім хліба, будь-яких запасів їжі — сухарів, картоплі, сала, солінь, фруктової сушні тощо, заготовлених селянами до нового врожаю. Конфіскація подавалася як кара за “куркульський саботаж” хлібозаготівель. Фактично ж це була дія більшовицької влади, свідомо організована та спрямована на повільне фізичне винищення українських селянських родин — основи українського народу. Під виглядом хлібозаготівельної кампанії на всій території України (як і Північного Кавказу, де надзвичайну комісію очолював секретар ЦК ВКП(б) Л. Каганович) було розгорнуто ніколи небачений в світі етноцид українців голодом, щоб навчити тих, хто залишиться живим, “уму-разуму” (вислів С. В. Косіора, 1889 — 1939 рр.) тобто сумлінній праці на державу в громадському господарстві колгоспів за символічну платню.

Будь-яке явище, в тому числі й голодомор та етноцид українців, має своїх організаторів, агітаторів, виконавців і своїх ідеологів — це ВКП(б). Головні злочинці сиділи у Москві. У столиці найшли притулок всі натхненники та організатори голодомору в Україні. Першим, безумовно, був Й. Ст@лін. Його злочинське угруповання видавало постанови та накази партійним комітетам, радянським органам влади та НКВС саме що робити, щоб знищити голодом українців. Це був етноцид. Про цей злочин комуністів проти українського народу треба переказувати з покоління у покоління, ніколи не забувати. Необхідно видати всі архівні документи, які стосуються голодомору 1932 — 1933 рр. в Україні.

Події в Україні не знаходили відбиття у документах офіційних установ. Й. Ст@лін наказав ставитися до голодомору як до неіснуючого явища. Навіть у стенографічних звітах пленумів ЦК КП(б)У і протоколах політбюро ЦК слово “голод” не згадувалося. Завіса мовчання над конаючим українським селом ударемнила всі спроби допомоги з боку міжнародної громадськості, яка дізналася про голод. Більшовики брехали, що ніякого голоду в Україні немає, не допускали іноземних і міжнародних представників особисто ознайомитися з станом справ в Україні. Й. Ст@лін та його згряя чітко поставили собі за ціль знищити українське селянство за допомогою організації штучного голоду, який інакше ніж як етноцид кваліфікувати не можна. І вони, більшовики-ленінці, досягли бажаного, повимирали цілі села та райони, 10 млн. наших українських громадян ще чекають на розплату з державою-злочинцем. Що це як не геноцид-етноцид українців!

Щоб запобігти втечі голодуючих за межі республіки, на її кордонах були розміщені загороджувальні заони внутрішніх військ. У поїздах і на станціях бригади працівників ДПУ (НКВС) перевіряли багаж пасажирів і конфісковували продовольство, яке селяни купували за великі гроші або обмінювали на цінні речі в сусідніх з Україною місцевостях, щоб привезти сім'ям, що голодують. Смертність від голоду почалася вже в перший місяць дій молотовської комісії. Починаючи з березня 1933 р. смертність стала масовою. Майже всюди органи Державного політичного управління (ДПУ) реєстрували випадки людоїдства і трупоїдства. Прагнучи врятувати від смерті хоча б дітей, селяни везли їх у міста і залишали в установах, лікарнях, на вулицях. У ці трагічні місяці ідеолог і організатор голодомору в Україні Й. Ст@лін спромігся публічно визнати тільки “харчові труднощі у ряді районів”.

Аналіз даних демографічної статистики 30-х років ХХ ст. свідчить, що повні втрати населення України від штучно організованого більшовиками-комуністами та радянською владою голодомору, який треба визнати геноцидом-етноцидом, у 1932 — 1933 рр. (померло мученическою смертю), склали понад 10 млн. людей в Україні. Можновладці забули, а скоріше й не знали: не казна скарб, а народ! Голодомор в Україні був організований ВКП(б) цілеспрямовано, щоб винищити українське селянство, зламати опір колективізації, помститися за непокірливість та дати урок всім іншим народам. В наш час Росія доводить, що вона є гідною спадкоємницею СРСР, проводячи знищення чеченського народу за допомогою внутрішніх військ, російської армії та військово-повітряних сил. Якщо, не дай Боже, Росія скоїть збройну агресію проти України, будьте впевнені, буде те, що вони коїли у Батурині, Крутах, 1932 — 1933 рр. та у Чеченській республіці сьогодні. Російські імперіалісти разом з Генеральним штабом російських збройних сил вже давно розробили плани загарбання території України та поневолення її народу. Важлива роль у захопленні України відводиться Чорноморському флоту Росії. Тому, мій виважений читачу, ти бачиш з історії та сьогодення, що Україні для збереження себе як самостійної держави та забезпечення українському народу вільного демократичного розвитку негайно треба стати членом НАТО. Самостійно Україна не може себе захистити від збройного нападу Росії, яка б вже давно це зробила, та заважає цьому міжнародний клімат. Зараз не XVII ст. і не 20-ті роки ХХ ст.

Але голодомор — це не тільки масова загибель людей. Перш ніж померти від нестачі їжі, люди намагаються вижити, а для цього шукають способи та заходи для здобуття їжі в умовах, коли звичним шляхом знайти її неможливо, бо більшовики все забрали та вивезли. У зв'язку з аліментарним голодом у частини людей відбуваються суттєві зміни психічного стану, моралі та поведінки, яка набуває кримінального характеру. Голодомор — це та надзвичайна ситуація у суспільстві і психіці окремого індивіда, що сприяє скоєнню кримінальних вчинків, аж навіть до людоїдства (канібалізму). Тобто керманічі більшовицької партії ВКП(б), особливо Й. Сталін, радянської влади, правоохоронних органів та внутрішніх військ є організаторами скоєння злочинів населенням, що голодувало: бандитизм, розбійні напади, крадіжки, шахрайство, вбивства з метою з'їсти труп або продати трупне м'ясо тощо. Обвинувачення радянської влади тяжкі. Обіцяний більшовиками добробут для народу вони ж перетворили у пекло.

Канібалізм проявився масово під час організованих радянською владою штучних голодоморів в Україні у 1921 — 1922 рр., 1932 — 1933 рр. та 1946 — 1947 рр. У ці голодні роки життя людини цінувалося на вагу шмата м'яса, і тоді найбільш часто починають “промишляти” чоловічиною. Під впливом голоду у частини населення, найбільш агресивних індивідуумів, які мають грубий дисбаланс свідомості і поведінки, окрім чисто фізіологічного задоволення потреби у їжі, розвивається людоїдська поведінка і вони отримують психосоматичну насолоду від самого процесу вбивств, вживання у їжу у сирому, відвареному або смаженому вигляді певних органів або м'яса (м'язів) людей певної статі та віку. Крім того у цих осіб під впливом тривалого та важкого аліментарного голоду відновлюються коди хижацької та людоїдської поведінки наших прадавніх пра-

щурів. У кожного канібала поступово розвивається своєрідна патологія з порушенням найглибінніших психо-вегето-фізіологічних структур головного мозку, від яких якраз і залежать харчові поведінкові реакції, збочена агресивність та дикість поведінки. Радянська влада не тільки знищувала десятки мільйонів людей голодом, але й провокувала у частини людей, які мали певні генетичні, біологічні та фізіологічні особливості та схильності, відновлення кодів поведінки хижих палеоантропів. З правових позицій таку діяльність влади треба теж визнати злочинною. Але українська юстиція навіть до цього часу ще не тільки не спромоглася дати правову оцінку злочинної діяльності радянської влади на території України саме у вищезначеному аспекті, а навіть змістовно сформулювати предмет злочину. Для української юстиції є поняття масового знищення населення шляхом насильницького позбавлення їжі (геноцид через створення штучного масового голоду), а немає правового визначення злочину влади, яка змушує народ рятуватися від голодної смерті канібалізмом. А тому, мій рішучий читачу, я вимагаю від Верховної Ради України розробити та прийняти відповідні закони та нормативно-правові акти, а правоохоронним органам провести об'єктивне неупереджене розслідування цього злочину радянської влади та ВКП(б) — КПРС — КПУ. Нос volo; sic jubeo, sit pro ratione voluntas (Я цього бажаю, так я велю, нехай доказом буде моя воля). Ми на початку XXI ст. можемо тільки гадати, скільки людей було з'їдено за три голодомори в Україні. Про це навіть не міг промовчати Перший секретар ЦК КПРС, Голова Ради Міністрів СРСР М. С. Хрущов.

Професор Франк докладно описує та аналізує більше двадцяти випадків людодства, досліджених ним в Україні. Цього виявилось достатньо для ґрунтовних висновків: “Кількість людей, які їли м'ясо людей і не знали про це, купуючи його на базарі, не піддається обрахуванню”. Йому ж належить висновок, який шокує: “У всіх досліджених мною випадках вбивства та з'їдання власних дітей займалися тільки жінки”. У підсумку троє з чотирьох жертв людодів — діти, свої або чужі. Але не тільки вони: якийсь Зайцев, наприклад, встиг з'їсти шістьох, у тому числі свою матір. *Horresco referens* (Тріпочу, розповідаючи про це). Лікарі, що працювали у районах з населенням, яке дуже голодувало, дивувалися спокою, з яким групи селян відповідали, що, якщо допомога не прийде, вони будуть їсти власних дітей... бояться тільки покарання. Буття тільки тоді зрозуміє буття, коли постане перед небуттям.

Ситій та психічно здоровій людині важко збагнути заяви батьків, тим більше враховуючи високий рівень моральності та духовності, шанування родини та дітей в українському народі. Треба відверто заявити, що більшовики-людожери довели народ України до нелюдського, тваринного стану. Страшний голод змінив навіть духовність, ментальність, моральні цінності, інстинкт батьківства. Не може бути виправдання злочинам радянської влади. Ця влада повинна бути засуджена: судом українського народу, судом закону, судом історії.

Віддамо гідну шану померлим під час Голодомору — Вічна їм Пам'ять! — а до їхніх московських убивць, натомість, доречно звернутися словами Василя Симоненка із інвективи “Де зараз ви, кати мого народу?”:

Ви, байстрюки катів осатанілих,
Не забувайте, виродки ніде:
Народ мій є! В його волячих жилах
Козацька кров пульсує і гуде!

Для додаткового обґрунтування моїх вимог до здійснення міжнародного суду над більшовизмом та радянською владою наведу фрагменти допита п'яти лєнінградських людодів, проведений у 1946 р. Допит проводили Л. П. Берія (1899 — 1953 рр.) та А. Я. Вишинський (1883 — 1954 рр.).

— Назвіть кількість вбитих та з'їдених вами людей!

— Одна тисяча чотиріста п'ятдесят шість людей, — по військовому відчеканив колишній лектор Ленінградського міського комітету ВКП(б), кавалер орденів Трудового червоного прапора та “Знак пошани” ...

— Ви жалкуєте про скоєне?

— Громадянин Вишинський, я не бачу різниці, як пожирати людей! Ви розстріляли мільйони, а ми продовжували людям життя, продаючи людське м'ясо на базарах. *Talis hominibus fuit oratio, quails vita* (Така була мова людей, яким було їх життя).

В мене виникає принципове питання: “А хто винен у тому, що населення м. Ленінграда опинилося у блокаді німецьких військ з вересня 1941 р. по січень 1943 р.? ”. Відповідь очевидна й відома — злочинна радянська влада та керівництво КПРС. А тому голодуюче та вмираюче населення й людоді були жертвами одного й того ж радянського режиму, нелюдських умов життя, а вже потім німецької облоги, яка саме й стала можливою завдяки антинародній політиці керівництва комуністичної партії.

Слова Союз Радянських Соціалістичних Республік та похідну аббревіатуру “СРСР” завжди треба писати та друкувати червоним кольором, бо з них річкою тече кров безвинно убієнних та й винних, але й їх не треба було вбивати. Ці річки крові течуть й зараз, але не всі спроможні їх бачити та відчувати. Ця доля спіткала обраних! Розуміти, бачити, відчувати, говорити, писати та вимагати від української влади, української юстиції публічного суду та визнання радянської влади, ВКП(б) — КПРС — КПУ злочинними. Знищення десятків мільйонів людей для них було *quantite negligeeable* (фр. кількість, якою можливо знехтувати).

Радянське право та його творці

Мій допитливий читачу! Хто такий Л. П. Берія, ти напевне знаєш. А от стосовно Андрія Януарійовича Вишинського може й бракує відомостей, він менш “розкручений” в наш час радянський кат, але з його рук також течуть ріки крові мільйонів закатованих та страчених жертв комуністичного терору. *Circuit quaerens quem devoret* (Ходить навколо і шукає, кого поглинути). Ось які посади послідовно займав громадянин Вишинський у самий розпал масових репресій (1933 —

1939 рр.), які сам й готував, організовував, ідейно та науково обґрунтовував їх, — заступник Генерального прокурора і Генеральний прокурор СРСР, далі високі посади в уряді СРСР. Як відзнака, визнання великих заслуг за всебічну підтримку та організацію масових репресій та знищення мільйонів радянських людей у 1939 р., був введений до складу ЦК ВКП(б). Роби висновки, мій допитливий читачу, які “чесноти” “товариша” Вишинського були покладені в основу залучення його до складу ЦК ВКП(б). Це дасть змогу завжди розуміти, що то був за колективний орган керівництва партією та державою, і що то за партія за рівнем моральності, як на мій розсуд — злочинне збіговисько. А. Я. Вишинський був не простий кат, а кат-вчений у сфері права, академік з 1939 р., автор більш як 200 “наукових” праць. Я не буду перераховувати його наукові праці та втомлювати мого шляхетного читача, але тільки зауважу, що у своїх “наукових” пошуках, теоретичних обґрунтуваннях злочинств репресивного радянського режиму дійшов до маячних висновків: заперечував необхідність встановлення судом по кожній справі матеріальної істини, припускав можливість засудження людини на основі лише ймовірності фактів, які підлягають судовій оцінці, або тільки на основі особистого зізнання обвинувачуваного, яке Вишинський називав “царицею доказів” (*Regina probationum*). І ця маячня виходила від Генерального прокурора СРСР, що давало підстави слідчим органам активно, з застосуванням тортур, “вибивати зізнання”, примушувати обвинувачених обмовляти себе, яких далі на “законних” підставах засуджували та страчували.

Для нас важливо не тільки критикувати, не погоджуватись, бачити вади, але більш важливо визначити, що зробило радянських і комуністичних керманців саме такими, що сформувало їх правовий світогляд? Яка ідеологія та політична отрута заповонила їх мозок? В силу яких обставин Генеральний прокурор СРСР А. Я. Вишинський продукував псевдонаукові засади теорії держави і права, міжнародного права і міжнародної політики тощо? Це пов'язано з використанням більшовиками хибної лєнінсько-сталінської парадигми у потрібному більшовицькій верхівці тлумаченні правової реальності, яка дійсно може багато чого “пояснити” при певному замовленому придворним “науковцям” куті зору та бажанні вислужитися перед маячним та злочинним комуністичним ватажком, як того він вимагав, прикриваючись демагогією та прихованою брехнею, посилаючись на політичний момент та революційну доцільність, будівництво “світлого майбутнього всіх народів СРСР, соціалізму та комунізму”. Ця більшовицька парадигма пояснювала правову дійсність за допомогою специфічних комуністичних категорій, таких як: класовість, формаційність, економічна детермінація державно-правових явищ, їх надбудовчий характер і розвиток за “законами діалектики”, ототожнення революційності з фундаментальністю, глибиною перетворень. Софістика, і далі я це доведу. Ось мої міркування з цього приводу. *Quod erat demonstrandum* (Що й потрібно було довести).

У світлі сучасного політичного і методологічного досвіду стає зрозумілим, що глибоко вкорінена у свідомість певної частини більшовиків-комуністів ідея-догма класової природи держави, з приводу якої дійсно багаторазово висловлювались основоположники марксизму, являє собою деяку абсолютизацію встановленої

ще Аристотелем (384 — 322 рр. до Р. Х.) залежності державно-правових явищ від стану очевидної неоднорідності будь-якого суспільства. Проте її неможливо звести тільки до класової диференціації суспільства. Його неоднорідність обумовлена існуванням множини інших типів соціальних відмінностей: расових, конфесійних, вікових, статевих, психологічних, професійних тощо. Держава і право і складають єдність соціальної цілісності та поділеності, слугують формами реалізації управління у соціально диференційованому суспільстві. При цьому, як тільки державна політика в силу тих або інших причин опиняється у тотальній залежності тільки від однієї з вказаних ознак, за якими диференціюється суспільство, коли значення цієї ознаки абсолютизується, цілісність суспільства порушується, держава і право перетворюються у інструмент боротьби, а не управління. Більшовики з 1917 р. перманентно та запекло воювали з власним народом, використовуючи будь-які способи та методи, намагаючись створити штучну, неприродну однорідність суспільства, яку вони називали “новою спільнотою — радянський народ”. Для цього у різний спосіб знищили фізично десятки мільйонів людей, понад 100 мільйонів пропустили через більшовицькі концентраційні табори, табори для карних та політичних злочинців, все населення країни тримали у постійному страху за місцем мешкання та роботи.

Хибні цілі вимагають прийняття та застосування неправових законів, проведення антинародної політики. Більшовицьке керівництво навіть і гадки не мало, що своїми маячними діями в кінцевому наслідку призведе до руйнації природної структури суспільства, загибелі держави як геополітичної реальності, знищення суспільства і держави як соціально-політичної та соціально-економічної системи. *Ubi solitudinem faciunt, pacem appellant* (Там, де вони створюють пустелю, вони називають це миром). Смерть СРСР як держави припала на 1991 р., але агонія тривала з 30-х років ХХ ст. Репресивний апарат держави, ідеологічні структури КПРС виконували функцію реанімаційної служби тотально по всій державі, щоб штучно відтягнути остаточний розклад радянського режиму і розпад держави. Виконуючи маячні завдання КПРС деморалізувалися й кадри каральних органів та й самих ідеологів, бо там теж люди, які вже психологічно були нездатні продовжувати репресії. Треба розуміти, що бути катом — це тяжка професія і робота, небезпечна та невдячна. А чи можливо цю діяльність вважати роботою і професією? Це вже інша розмова, то поміркуйте самі. Ці кадри поступово перетворювалися у психічно хворих людей, недієздатних службовців. Масово розвивався синдром вигоряння: деморалізація, розчарування, зневіра в ідеалах більшовизму, надзвичайна стомленість, небажання виходити на роботу, розвиток схильності до постійного вживання алкоголю та психоактивних речовин (наприклад, нікотин, кофеїн, наркотичні речовини), бажання залишитися на самоті, уникнути спілкування з співробітниками, часті зміни психічного настрою, втрата сенсу життя, стан відчаю та безнадійності, і як наслідок — суїцидні думки та самогубство. Зрозуміло, що такі кадри каральних органів були виснажені, це був “відпрацьований матеріал”, який, крім того, багато знав про більшовицькі злочини, це були небажані свідки, а тому підлягали ліквідації та заміні. Карателі, прочитавши ці рядки, повинні розуміти, що одного разу, ставши на стежку ката, вони підписа-

ли собі вирок. Саме зворотний бік кар'єри ката замовчується державою, щоб не розчаровувати юнь, яка з гарячим серцем, холодним розумом та чистими руками прийде на зміну. *Mala fides* (Недобросовісно).

Сам родоначальник марксизму негативно ставився до ситуації, коли держава і право перетворюється на інструмент боротьби (в умовах СРСР — в інструмент масового терору проти власного народу). К. Маркс дорікав у “Маніфесті комуністичної партії” (1848 р.) буржуазії за подібні перекручування, викривлення права: “Ваше (тобто обмежене, буржуазне, неприйнятне і т.д. — І. К.) право є лише піднесена у закон воля вашого класу”. Оскільки в Україні з 1991 р. будується капіталізм, то правляча верхівка все більше і більше розбудовує правову систему держави як буржуазне право нової кримінально-кланової української буржуазії піднесене у закон. Саме у цьому в першу чергу проявляється антинародна сутність сучасного державного інституту, що у майбутньому призведе до масштабного протистояння, оскільки свідомо ігноруються права більшості громадян України. *Ne quid nimis* (Нічого понад міру).

В. І. Ленін, акцентуючи увагу вже саме на класовому характері права, розглядає його в якості інструмента політичного панування правлячих груп. Ще далі, до того ж геніально простим шляхом, іде сталінський теоретик держави і права А. Я. Вишинський: у марксовій характеристиці права він просто відкидає слово “ваше” і у такий спосіб отримує відому фахівцям формулу — визначення права як піднесено у закон волю панівного класу. Коло еволюції ідеї у свою протилежність завершилося. Виконуючи завдання панівного класу — української кримінально-кланової крупної буржуазії Верховна Рада приймає Закони, керуючись виключно класовим принципом. Таким чином, теоретичні й практичні надбання радянського правознавця А. Я. Вишинського широко використовуються у правотворенні України. Де вихід для України? Адже *alia tempora* (час змінився).

Справа в тому, що ціннісною основою легітимності сучасних політичних і правових систем, яка визначає їх дієздатність і ефективність, слугують ідеали справедливості, рівності та свободи, що на практиці широко порушується і не захищається державними інституціями України. Причому треба зазначити, що у залежності від трактування змісту та диспозиції цих цінностей здійснюється жорстке протистояння між прибічниками справедливості (комуністи, соціалісти) та прибічниками свободи (ліберали, консерватори). Але у світлі як історичного, так і сучасного політичного досвіду створення легітимних правових систем виявляється можливим не на засадах протиставлення, а при забезпеченні єдності цих цінностей, які тільки при деяких інтерпретаціях заперечують одна одну. Адже якщо не зводити справедливості тільки до рівнодоступності благ і прибутків, а бачити у справедливості й такі аспекти, як пропорційність отримання і заслуг, благ і відповідальності; рівності можливостей, прав і свобод, згладжування соціально-економічної нерівності; рівність перед законом, рівнозаконня; у свободі ж розрізняти не тільки спроможність діяти у відповідності зі своїм вибором, відсутність зовнішніх обмежень, але й можливість різноманітності і росту, стає зрозумілим, що в цих цінностях багато спільного. Вони мають потребу одна в одній: послідовне використання однієї з них передбачає розгортання, розкриття іншої. В праві ж свобода, рівність,

справедливість взагалі виявляються тотожними, так справедливість реалізується в умовах рівності і свободи, свобода передбачає рівність прав, а право включає в себе справедливість. Саме цього бракує практиці повсякденної життєдіяльності громадян України. Держава ж своїми інституціями до цього часу виявилася неспроможною забезпечити права кожного громадянина України, визначені в Конституції України, яка з основного закону перетворилася в просту декларацію, добрі побажання. На моє глибоке переконання саме з цього починаються всі інші негаразди суспільства й кожного громадянина. *Legalitas regnorum fundamentum* (Законність — основа держави).

І знов у свідомості виникають одвічні питання: що робити? хто винний? скільки їх? Ці питання та відповіді залишаю тим особам, які рвалися до влади, отримали її. А що далі робить з отриманою владою? Вони нездатні дати раду суспільству, бо з власного політичного та економічного невігластва, нікчемності утаємничених та ретельно приховуваних (*sub rosa*) особистих цілей спроможні тільки працювати на власну кишеню. Публічна влада потрібна їм тільки для вирішення приватних цілей. Оскільки проблеми суспільства не вирішуються, то ситуація розвивається від поганої до ще гіршої, що має місце в Україні вже тривалий час. Що роблять розумні та активні люди? Вони полишають Україну. Це дуже поганий та загрозливий синдром. Оскільки держава не вирішує або погано вирішує політичні, правові, майнові, соціально-економічні та інші проблеми суспільства, то громадяни вирішують їх у свій спосіб — шляхом тимчасової або остаточної еміграції. Кордони відкриті, а розумні, добре освічені, роботящі українці всюди бажані працівники. На моє переконання українська кримінально-кланова влада за 20 років зробила майже все, окрім репресій та страт, щоб витиснути громадян України з Батьківщини. Можновладці полюбляють публічно погомоніти та поміркувати стосовно проблем патріотизму. Слухаючи цих посадовців та високих начальників, я переконався, що вони не володіють темою, відбуваються загальними фразами та гаслами. Ні один не розкрив глибинного змісту поняття “патріотизму”, його структури, механізму формування, а тому висловлюють дурниці, бо мова йде про явища їм мало відомі. Любий читачу, якщо я запропоную нашим керманічам питання на кшталт: “Чи є в’язень патріотом буцегарні, в якій сидить?”. Вважаю, що відповідь буде однозначна й швидка, що “Ні!”. А з цього впливає й розуміння того, що обкрадений кримінально-клановою українською владою, протизаконно позбавлений землі, майна та коштів громадянин природно не може бути патріотом України у самому благородному та глибинному сенсі. Громадянин без власності не має Батьківщини. Злидень патріотом не буває, тільки люмпеном. У порядної людини патріотизм є ніщо інше, ніж бажання працювати на користь своєї рідної країни, і виникає відчуття любові до Батьківщини, тобто почуття патріотизму, і ні від чого іншого, як від бажання робити добро, скільки можливо більше і скільки можливо краще. Почуття патріотизму це не стале явище, це процес, який виникає, потужнішає, а може й згаснути. Прикладом тому 7 млн. українців, що поїхали по світах з України з 1991 р., і черги в іноземних амбасадах бажаних від’їхати за кордон на роботу та на постійне мешкання не зменшуються. Ось це і є найвищим засуджуваним вироком сучасній українській владі, оцінкою неефективності її

діяльності впродовж 20 років. Недарма давні казали: “Де добре, там Батьківщина” (Ubi bene, ibi patria). А чи добре українцям в Україні? Треба однозначно сказати “Ні!”. А от хто залишається в Україні, буде працювати, захищати державу, купувати товари, замовляти послуги? Таких все меншає на 300 — 500 тисяч осіб щороку. Влада занурилася у політичні сварки та розборки, рівень яких не виходить за межі власних інтересів. Ситуація така, як і 300 — 500 років тому, коли загубили державу. Такий вже український менталітет тих, хто дорвався до влади на найвищому рівні, а за розумовими та фаховими здібностями сучасне чиновництво найбільше, на що здатне — це вирішувати дрібні господарські питання на власному хуторі. То, мій шановний читачу, роби сам висновки, у якому політичному середовищі ми живемо, як дурять нас і себе політики та начальники. Miseris succurrere disco (Я вчусь допомагати нещасним).

Колгоспи — як кріпацька система та ланка радянської адміністративно-командної економіки

У 1933 р. Й. Ст@лін відмовився від прискорених темпів індустріалізації. Зміна економічної політики (якщо це можна назвати політикою, точніше — це економічне свавілля, яке ґрунтується на економічній безграмотності і невігластві керівників держави), мотивувалася побудовою економічного фундаменту соціалізму. Справжні причини були такі ж, як у 1921 р. — необхідність шукати виходу з економічної кризи. Exitus acta probat (Результат — суд діянь).

Поворот у економічній політиці характеризувався перш за все скасуванням продрозверстки. Селянам тепер залишалася продукція, вироблена понад задалегідь визначену норму здачі державі, — своєрідний продподаток. Колгоспи і селяни могли продавати у “колгоспній” торгівлі, тобто за цінами вільного ринку. Це стимулювало зацікавленість у розширенні посівних площ, відкривало шляхи до подолання безгосподарності. Радянський соціалізм — велика епоха самообману, одужання від якої відбудеться ще через багато десятиліть. Повільно, але неминуче наближався момент істини, 1991 р. Nil permanet sub sole (Ніщо не вічне під сонцем).

Боротьбу з кризою у сільському господарстві державна партія проводила звичними методами — надзвичайними. Були створені політвідділи МТС і радгоспів, у руках яких зосереджувалася вся повнота влади у районі. Використовуючи політику батога і пряника (скасування ненависної селянам продрозверстки, премії, турбота про поліпшення побутових умов селян тощо), вони налагоджували громадське господарство колгоспів.

Більшість колгоспів почала розвивати підсобні виробництва — птахівництво, садівництво, бджільництво тощо, організувати тваринницькі ферми. Напередодні німецько-радянської війни 1941 — 1945 рр. переважна більшість

селянських господарств вже мала корів. Однак ефективність господарювання залишалася низькою внаслідок відчуження засобів виробництва від безпосередніх виробників. Колгоспний лад як складова командної економіки не міг стати і не став ефективним. Як відомо, раби ніде в давніх суспільствах не були головною виробничою силою, “класичний” феодалізм існував лише у декількох країнах Європи, а “класичний” капіталізм був реальністю, може, тільки в Англії та Німеччині. І коли це було. Провідні держави світу вже на початку ХХ ст. були охоплені індустріалізацією та урбанізацією. А Й. Сталін всією міццю державного репресивного апарату у 20 — 30-ті рр. ХХ ст. в СРСР запроваджує радянський феодалізм, кріпосне право. Це абсурд радянського соціалізму і світового розвитку цивілізаційних процесів. *Asinus asinum fricat* (Осел треться об осла).

Індустріалізація та її соціально-економічна ціна

Тепер можливо підвести й підсумки індустріалізації, соціальна ціна технічної реконструкції 20 — 30-х років ХХ-го ст. виявилася надзвичайно високою. Однак результати розвитку важкої промисловості були вагомими. Серед промислових об'єктів СРСР виділялося 35 вартістю понад 100 млн. крб кожний. Всі ці новобудови і навіть підприємства менших розмірів спеціалізувалися таким чином, щоб задовольнити потреби великих регіонів або всієї країни в обмеженій номенклатурі виробів. Відсутність конкуренції в економіці командного типу подавалася як величезна перевага соціалізму. Однак гарантований збут продукції за наперед встановленою в центрі рознарядкою і неможливість вибору постачальників аж ніяк не сприяли поліпшенню якісних показників виробництва. Спроби керівних органів зупинити падіння якості закликами типу “радянське — значить, відмінне” і розгортанням “соціалістичного змагання” були даремними. Промислова продукція, за винятком сировинних галузей, залишалася неконкурентоспроможною на зовнішньому ринку.

У результаті індустріалізації Україна випередила за рівнем розвитку галузей важкої промисловості ряд західноєвропейських країн. Проте за блискучим зовнішнім фасадом індустріалізації радянського типу крилися зовсім невтішні економічні результати і в першу чергу вкрай низький добробут народу. Найталановитіші директивні рішення за ефективністю не могли зрівнятися з автоматично діючим ринковим механізмом. “Соціалістичні” перетворення, в основі яких корінилася заміна ринкової економіки командно-адміністративною, наперед визначили неефективність виробничої діяльності на всіх рівнях. Я вже писав, що фахівці з тектології, розробленої ще на початку ХХ-го ст. видатним вченим Олександром Олександровичем Богдановим (Малиновським) (1873 — 1928 рр.), яка стала предтечею кібернетики і низки наук з системних досліджень (теорія систем, системний підхід, системологія, системний аналіз, системотехніка тощо), винесли радянському соціалізму ще в 30-ті роки ХХ-го ст. остаточний вирок — розвал

і руйнація у історично нетривалій строк геополітичної і соціально-економічної системи під назвою СРСР. Реалізація цього прогнозу відбулася приблизно через 60 років, у 1991 році, свідком якого я був особисто, як і багато мільйонів інших людей у всьому світі. *Sublatus effectus — tollitur causa* (Усунуто наслідок — усувається причина).

Покладений в основу директивного планування помилковий радянський стереотип про необхідність забезпечення випереджаючого виробництва засобів виробництва порівняно з виробництвом предметів споживання швидко зробив виробничі цикли всередині промисловості, що виробляла засоби виробництва, самодостатніми. Суспільство витратило величезні ресурси на забезпечення зростання важкої індустрії, але прогрес в ній майже не позначався на стані легкої і харчової промисловості, тобто добробуті людей. СРСР протягом всіх десятиліть свого існування був державою суцільного дефіциту всіх товарів побутового вжитку. Кому потрібна така держава, такий соціально-економічний устрій, коли майже все населення не може за зароблені гроші придбати потрібні речі, отримати необхідні послуги. Зате більшовики, що захопили всі керівні посади, з різних спеціально утворених для себе організацій отримували все необхідне для повсякденної життєдіяльності. На загальному злиденному тлі життя народу компартійна і радянська номенклатура відчувала себе обранцями фортуни. Цей прошарок керівників-управлінців внаслідок свого суспільного положення, виконуваних суспільних функцій – має свої особливі інтереси, які не співпадають з інтересами народу, більш того, суперечать їм. Виконуючи свої функції, керівники не перетворюються у богів, а залишаються звичайними людьми з їх повсякденними потребами, але маючи владні повноваження, мають широкі можливості до посадових зловживань, в тому числі задовольняти свої повсякденні потреби у продуктах харчування та промислових товарах у спеціально створених закритих магазинах, до яких широкий загальний доступ не мав. Такий собі комунізм у масштабах владної верхівки. Найбезплідніша річ у стані комунізму — домагатися верховенства права, рівних можливостей, справедливості, правди та істини. В СРСР існував небажаний парадокс: чим вища посада і більше владних повноважень, можливостей задовольняти життєві потреби, тим менше відповідальності.

Особливо катастрофічними наслідками для радянської влади мали корисливі, узурпаторські, здирницькі прагнення та дії керівників-більшовиків. Випробування владою більшовики не витримали, влада все більше і більше використовувалася в особистих інтересах, для задоволення власних потреб. Знівченому розуму здається мізерним те, що дозволено, і душа такої людини, охоплена оманною, вважає гідними протизаконні вчинки. Більшовиками для себе були створені особливі життєві умови повсякденної життєдіяльності — “закриті” системи постачання (магазини, бази, розподільники), функціонували спеціальні лікувально-профілактичні і санаторні заклади, особистий транспорт, особливі умови відпочинку — дачі, мисливські та рибальські будинки. Природно в мене виникло розуміння того, що ніякої користі радянська, партійна та державна номенклатура не може дати ані державі, ані народу, оскільки тіло кожного функціонера від горла до промежини — одне лише червево. В радянському суспільстві утворилася каста недо-

торканих партійно-радянських керівників. Їх і правоохоронні органи мали змогу зачепити, арештувати та судити тільки з дозволу вищих партійних керівників. Отака правова система існувала у СРСР. Згубність подібних явищ полягає в тому, що вони розклали суспільство, викликали ворожість народу до своїх керманичів, тобто збільшується відстань, “відчуженість” між ними. Аналогічна ситуація склалася вже у незалежній Україні з народними обранцями, заробітна платня та пільги яких перевершують у 20 — 40 разів заробітну платню професора. Чим закінчилося соціальне і економічне розшарування та хиби економіки в СРСР нам відомо. Те ж очікує й Україну, суспільство перебуває на порозі нової народної революції, яка розгонить новітню українську антинародну буржуазію та компрадорську владу. *Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam* (Ті, що не можуть знайти для себе стежку, а іншим показують дорогу).

Справжнє відношення народу, а точніше робітничого класу, до партійних комуністичних керівників я подам на конкретному прикладі, який мені розповів у приватній розмові один з викладачів Запорізького медичного інституту, де і я працював у 1969 — 1973 рр. Мешкав він у будинку для працівників Запорізького обласного комітету комуністичної партії України, а навколо — житлові будинки, в яких мешкали родини робітників металургійний заводів. Жалівся мені, що не може випускати з квартири своїх синів на прогулянку до двору, бо хлопці з оточуючих будинків їх били і казали: “Ви обкомівці. Оце вам, обкомівцям. Будемо вас постійно бити”. Зрозуміло, які розмови відбуваються у родинях, і яке їх ставлення до партійних керманичів. На рівні підлітків ставлення до існуючого ладу та влади виявилось у формі бійок. Відсторонення від народу, створення закритих кланових угруповань полишило самих радянсько-партійних керівників можливості мати “власний досвід”, перевірити особисто наслідки керівництва системою суспільних відносин та порядків. Іноді відсторонення досягало дивних меж. Ці керівники не знали нічого, чим щоденно живе простий люд: скільки коштує оплата проїзду у міському громадському транспорті, вартість продовольчих та промислових товарів, послуг, як обслуговуються пересічні громадяни у поліклініках та лікарнях. Партійно-радянських керівників турбували зовсім інші проблеми, здебільшого як розв’язати особисті проблеми, проблеми дітей, родини, родичів, близьких, друзів. Тривале збереження подібних негативних явищ призвело до переродження “влади для трудящих” у суспільний лад гноблення та експлуатації трудящих компартійною та радянською верхівкою.

Власний багаторічний досвід, дослідження багатьох революцій і захоплень влади переконали мене в наступному: ті, що прагнули влади, не люблять свободи, а ті, що люблять свободу не цікавляться владою. До цього додаю, що нетривала влада, яка керує на шкоду народу. Ще прадавні мудреці дуже влучно підмітили: “Найсильніше випробування для людини — це випробування владою”. Аксиома, яка не вимагає доказів, бо доведена практикою людського існування протягом тисячоліть. Наші пращури і ми самі є невірними свідками у 20 — 90-ті роки ХХ ст. численних прикладів того, що радянська влада робила з мільйонами наших співвітчизників, тобто з нами усіма. Чванство, вседозволеність, зневажання законів, винятково відкрита нахабність — далеко неповний перелік атрибу-

тивних ознак феномена радянської влади. Далі — більше: жорстока диктатура, узурпація влади, тиранія і деспотія, казнокрадство, безпринципність, масові репресії, голодомори, етноцид. Треба зазначити, що влада незалежної України все більше віддаляється від проблем та потреб народу, переймається власними та приватними справами. Можновладці і народ живуть в один час, у одній державі, але у зовсім різних соціально-економічних просторах і перетинаються тільки під час виборчих кампаній.

Молох більшовицьких репресій або “ласкаво запрошуємо” до НКВС!

Масові репресії, що посилилися у 1933 р., поклали край опортуністичному (шляхом пристосовування, погодження, безпринципності) очікуванню кадрових працівників державної партії, на очах яких вища партійно-державна влада перетворювалася на мафіозну структуру. Ті, хто не ототожнював себе із сталінськими злочинами, вирішили діяти. Єдину правову можливість усунути Й. Ст@ліна з керівництва давала процедура виборів до ЦК ВКП(б) на з’їзді. Як і раніше, вибори проходили шляхом таємного голосування, хоч і на безальтернативній основі. Завдання полягало в тому, щоб забалотувати генсека. Таку спробу зробили делегати XVII з’їзду ВКП(б) в січні 1934 р.

1 грудня 1934 р. за вказівкою Й. Ст@ліна було вбито С. М. Кірова (1886 — 1934 рр.), якого чимало партійно-радянських керівних працівників, делегатів з’їзду, бажали бачити на місці Й. Ст@ліна. Таким чином, генсек не тільки позбавився можливого суперника, але й дістав переконливий привід для розгортання хвилі терору проти міфічних “ворогів народу”. 5 грудня 1934 р. у газеті “Правда” з’явилася датована днем вбивства С. М. Кірова постанова ВЦ ВК про внесення змін у діючі кримінально-процесуальні кодекси союзних республік. Вони передбачали проведення розслідування справ про “терористичні організації” і “терористичні акти” проти працівників радянської влади у десятиденний строк, слухання цих справ без участі сторін, не допускаючи подачі клопотань про помилування і касаційного розгляду справ, негайне виконання вироку про вищу міру покарання, якою був розстріл.

У середині грудня 1934 р. у Києві відбулася виїзна сесія військової колегії Верховного суду СРСР. Вона підвела під розстріл 28 представників творчої і наукової інтелігенції. Були й гірші часи у житті українського народу та його інтелігенції, але не було більш підлих. Й. Ст@лін заради своїх параноїальних ідей ладен був винищити мільйони людей і винищив. Перші і найбільш великі втрати зазнала інтелігенція, люди освічені, талановиті, про яких можна сказати, що вони теїн у чаю, букет у благородному вині, сіль солі української землі, що саме ними розквітає життя всіх. Філософськи поглянувши на життя окремої людини, розумієш, що вона має сенс лише у тому ступені, наскільки допомагає зробити життя інших людей більш гарнішим та благородним. Життя свячене, це найбільша й безза-

перечна цінність, якій підпорядковані всі інші. Більшовики мали іншу думку. Для них пріоритетом були: влада, диктатура пролетаріату, світова революція, що давало можливість знищити та пограбувати якомога більше людей та поміж своїх розділити награбоване. Під більшовицькими червоними прапорами було пролито більше крові безвинних жертв — громадян радянської імперії, ніж під всіма прапорами світу, а весь час існування людства.

Чому Й.Ст@лін спрямував кривавий терор в першу чергу проти інтелігенції? Що це — витівка чи холодний розрахунок? Він знав, що найбільша ймовірність зустріти ворогів своїх маячних ідей серед інтелектуалів, осіб з непролетарського походження, які зрозуміють його ретельно приховані прагнення до безмежної влади. Фашизм дійшов до ідеї знищення цілих прошарків населення, національних і расових об'єднань на ґрунті того, що ймовірність прихованої і явної протидії в них суттєво вища, ніж в інших. Тому в тоталітарних державах інтелігенції і просто розумним, розмірковуючим людям жити не тільки некомфортно, а й небезпечно. Ця риса теж поєднує радянський соціалізм з німецьким націонал-соціалізмом (фашизмом).

Тут, в якості прикладу, потрібно звернутися до розправи Й. Ст@ліна і Л. П. Берії з талановитим режисером Всеволодом Ємільовичем Мейєрхольдом. Він був людиною театру, за психотипом виражений істероїд, і дійсність у В. Мейєрхольда часто зливалася з грою, а гра ставала священнодійством. Саме так потрібно розуміти його післяжовтневі маніфести та світлини у червоноармійській уніформі. В. Мейєрхольд вразливий, жовчний, чудово освічений, схильний до самоаналізу та упереджень. Але до людських якостей самого В. Мейєрхольда такі міркування відношення не мають. Нестриманість і здатність йти до кінця примусили його у 21-річному віці змінити віросповідання та з німця і лютеранина Карла Теодора Казимира Мейєргольда перетворитися у православного Всеволода Ємілійовича Мейєрхольда (1874 — 1942 рр.).

Життя в СРСР змінювалося: військовий комунізм перетікав у НЕП, та — у ранню радянську імперію. Аскетизм першої п'ятирічки переродився у сталінський неоНЕП: на прилавках магазинів нарешті з'явилися товари повсякденного вжитку, комфорт перестав бути соромом, а навіть став модним, на дачах грали патефони, з кіноекрана посміхалася Любов Орлова. Символами десятиліття ставали широка до вух усмішка, фізкультурний парад та бравурна музика, яка лилася з радіорепродукторів. Чим у країні більше рабів, тим більше повинно бути гучної бадьорої музики, маршів, духових оркестрів, що підіймають настрої громадян, прославляють владу та приглушують крики політичних в'язнів у катівнях НКВС.

Суть того що відбувалося в СРСР точно усвідомив і висловив Бернард Шоу (1856 — 1950 рр.), який порадив перетворити Музей Революції у Музей закону і порядку: закоснівало життя, костеніло і поверталось до академічного та радянського реалізму мистецтво. Справа ще й в тому, що російські революціонери (за визначенням кримінального закону Російської імперії — державні злочинці) на словах вклонялися майбутньому, а насправді у думках і головне у діях перебували у минулому. Народу завжди здається, що він знаходить свободу у революціях, це величезний самообман. *Vulgus vult decipi, ergo decipiatur* (Натовп бажає бути об-

манутим, то нехай обманюється). Народ — раб темних стихій політичних і військових змов, державних переворотів та збройних захоплень влади. В будь-якій революції, тобто при стрибкоподібному переході суспільства від одного стану (якості) до іншого, не буває і не може бути свободи, революція завжди ворожа духу свободи і в цьому є закономірність. Для утримання системи (держави, суспільства) у якісно новому стану треба зусилля і насилля, тобто зовнішній вплив, щоб утримати ситуацію у бажаному стані, придушити супротив, переорієнтувати ресурси та їх використання тощо. Яскравим прикладом придушення свободи є збройне захоплення влади в 1917 р. більшовиками в Росії, встановлення найлютішої диктатури, запровадження надзвичайних органів для знищення незгодних, розв'язання найкривавішого в історії людства червоного терору та громадянської війни. Не може бути класової істини, але скільки завгодно класової брехні.

У минулі часи В. Мейєрхольда критикував голова російських думських чорносотенців В. М. Пуришкевич (1870 — 1920 рр.) — йому не подобалося, що на сцену імператорського театру допустили декадента, до того ж він сприймав В. Мейєрхольда за єврея. Тепер за нього взялася замовлена радянська критика. Учасники критичних дискусій легко кидали на його адресу слово “фашист”, а тому В. Мейєрхольду приходилося чекати найгіршого. У 1935 р. невдоволення влади обернулося напівопалою, В. Мейєрхольду — тільки одному з народних артистів Росії — не дали звання народного артиста СРСР. Потім його відсторонили від керівництва будівництва нового будинку для його театру, а це вже було передвісником великого лиха. Родина відчувала її наближення. У розпал нападів на В. Мейєрхольда тяжким психічним розладом захворіла його дружина Зінаїда Райх (колишня дружина Сергія Єсеніна). Одного разу на високому більшовицькому прийомі у З. Райх виникла суперечка з М. І. Калініним (1875 — 1946 рр.), яка йому прилюдно кричала: “Всі знають, що ти бабій!”. Всесоюзний староста жваво відбріхувався, а поряд стояв В. Мейєрхольд та ламав собі пальці. Він знав, що Зінаїда реагує на все в декілька разів спритніше й гостріше, ніж звичайна людина, і безневинний жарт може здатися їй образою.

В 1938 р. велика історія держави, а точніше мізантропічна внутрішня політика Й. Ст@ліна, (*vir obscurus* — темна людина), розпал репресивної кампанії, боротьби з ворогами народу, вдерлася в історію родини — театр імені В. Мейєрхольда було закрито, і розпочалося справжнє цькування. Газети рвали режисера на шматки, а у його домі металася дружина, яку роздирали примари. Недовірливий, вразливий, закритий, загнаний владою в кут старий чоловік доглядав за дружиною як нянька, а вона билася у припадках, намагаючись розірвати мотузки, якими вона була прив'язана до ліжка. Так поступово влада робила все можливе, щоб знищити родину. Вони перебували між божевіллям, відчаєм і близькою смертю, розшматовані невизначеністю, ворожістю, хворобою, немічнi і щасливі. До Зінаїди Райх повернулася свідомість та здоровий глузд. Попереду ще був її лист — відчайдушний до нестями Й. Ст@ліну: вона заступалася за чоловіка, натякала на те, що вождь не розуміється на мистецтві, і запрошувала його у гості. Слідчий, який займався реабілітацією В. Мейєрхольда, багато років потому, вважав, що цей лист відіграв дуже погану роль і надто зашкодив. Родина В. Мейєрхольда була приречена вла-

дою. За будь який лист, навіть найобразливіший, у нормальному здоровому суспільстві влада не страчує своїх громадян. А в СРСР була хвора влада і було хворе суспільство, хворе на деспотію і тиранію. Влада прилаштувалася вирішувати свої питання в один спосіб — мільйонами репресувати та знищувати людей.

Попереду був арешт В. Мейєрхольда і страшні листи до соратника вождя В. Молотова, написані у в'язниці в 1940 р. Знущалися з В. Мейєрхольда за всіма здобутками сталінсько-беріївських катів. Його, вже хворого 65-літнього чоловіка, кидали на підлогу обличчям вниз і били гумовими кийками по спині та п'ятах. Він кричав, благав, звивався, корчився, верещав як собака, яку батогом б'є хазяїн. Радянські керманічі ненавиділи власний народ, така вже природа та доля катів. І як вони не намагаються нібито поставити своє злодійство на службу суспільному благу, — однак всі ці спроби тільки лицемірство, підробка під милосердя, тому що в основі ментальності їх особи, світогляду та людиносприйняття лежить ненависть, всеосяжна мізантропія. Тиранія — їх спосіб мислення і життя, це непереборне бажання владарювати всеосяжно, одночасно і всіма людьми, при цьому не визнавати ніяких законів. Тиранія — це непереборне бажання домогтися всього неправедними засобами. Тиранія більше покладається на силу та страх, а в інтелектуальних справах, науці, мистецтві вона мало на що здатна. В цих сферах примус — поганий помічник. Це не під силу нікому, навіть самій силі: вона нічого не значить у сфері науки і мистецтва та володарює лише над людьми простої дії. Але радянська влада спростувала цю традицію. Заарештовувала видатних вчених, засуджувала до величезних строків ув'язнення або до страти, а потім як дарунок долі, милість влади пропонувала за збереження життя безкоштовно працювати у закритих наукових центрах під озброєною вартою над вирішенням складних стратегічно важливих проблем, як правило, пов'язаних з військовою тематикою (авіація, ракетобудування, ядерна зброя тощо). Була винайдена нова форма організації та виконання наукових робіт: поєднання пенітенціарного закладу та науково-дослідного інституту. Відомий радянський конструктор ракет С. П. Корольов (1907 — 1966 рр.) теж творив певний час у такому дивному закладі.

Попереду було звіряче, замовлене, а звідси й нерозкрите вбивство Зінаїди Райх. Замовником і виконавцем була влада, злочинна, нахабна, зневажаюча особу та й народ в цілому, одним словом — радянська влада. Влада Й. Сталіна і Л. Берії. На крики З. Райх ніхто з сусідів не вийшов. З квартири не взяли нічого, в коридорі з ушкодженнями голови у калюжі крові лежала домашня робітниця Мейєрхольдів. Тіло самої Зінаїди Райх знайшли у кабінеті — їй завдали вісім ножових поранень, і по дорозі до лікарні вона померла від втрати крові. В. Мейєрхольд у в'язниці, ще живий, З. Райх у судово-медичному морзі. Вбивство З. Райх та багатьох інших перегукується з іншим вбивством владою вже за часів президентства Л. Д. Кучми журналіста Георгія Гонгадзе, який зник 16 вересня 2000 р. Виконавців вбивства міліціантів-офіцерів Костенка, Протасова та Поповича засуджено. Їх безпосередній керівник та організатор вбивства генерал Олексій Пукач арештований у 2010 р. і зараз перебуває під кримінальним слідством і очікує суду. Засоби масової інформації України називають замовниками вбивства Г. Гонгадзе колишнього президента України Л. Д. Кучму, ко-

лишнього міністра МВС України Ю. Кравченка (якого вбили двома пострілами з пістолета), Голову адміністрації президента України В. М. Литвина (Голова Верховної Ради України 4 скликання), Голову Служби безпеки України Л. Деркача. Будь-яка влада є безперервною змовою.

У розділену на дві квартири В. Мейєрхольда Л. Берія вселив власного водія з родиною і секретарку. Політична поліція СРСР вирішувала житлові проблеми своїх співробітників у найрадикальніший спосіб, невитрачаючи часу на арешт, допити, катування і фарс комедії (для підсудного трагедії) радянського судового процесу. Величезна, за мірками 30-х років ХХ ст., квартира біля Центрального телеграфу була дуже ласим кушем навіть для радянської охорони. В. Мейєрхольда заарештували 20 червня 1939 р., в ніч на 15 липня 1939 р. замовлені владою вбивці полишають життя З. Райх. Фінал історії цієї родини страхітливий, хіба тільки цієї родини, мільйонів родин, як і все ХХ ст. для народів СРСР. 8 вересня 1947 р. відома радянська актриса Зоя Федорова була засуджена радянським “найсправедливішим судом у світі” до 25 років ув’язнення. Після звільнення та повної реабілітації була по-звірячому ножем вбита у своїй квартирі у Москві. З квартири нічого не вкрали, злочин нерозкритий.

Щодо оцінки кримінальної дійсності в Україні у теперішній час, то існує наступне твердження: вкрав гривню — потрапив за ґрати; вкрав мільйон — став шанованою людиною; поцупив мільярд — став політиком, обрали депутатом. З цієї причини Верховна Рада України перетворилася на клуб олігархів.

Серед політичних діячів України однією з перших жертв нової хвилі сталінського терору виявився Ю. Коцюбинський. Після самогубства у липні 1933 р. М. Скрипника (міністра освіти України), зацькованого П. П. Постишевим (1887 — 1937 рр.), якого призначили головою Укрдержплану і заступником голови РНК УСРР. Заарештували П. П. Постишева у лютому 1935 р., а розстріляли у 1937 р.

Для того, щоб створити у людській свідомості фатальний надрив, більшовицькі кати незавжди використовували сильний тиск на людей та тяжкі удари. Іноді незначним, але довготривалим постійним цькуванням, довести людину до загибелі — ось у чому знаходили задоволення помічники Й. Ст@ліна. На нашій тьмяній буденній мові це перше легке торкання ми називаємо приводом і з великим подивом порівнюємо його незначність з тією потужною і тривалою силою, яка розвивається з нього. Подібно тому, як хвороба розпочинається задовго до того, як вона проявить себе та виявиться, так і доля людини виникає не в ту хвилину, коли вона стає очевидною і такою, що відбулася. Непередбачуваність долі людини, її фатальність і трагізм особливо притаманні людству у диктаторських суспільствах. *Est dolendi modus, non est timendi* (Є межа для журби, але немає її для неспокою). Що творив сталінський режим добре ілюструють наступні факти. З 62 членів ЦК КП(б)У, обраного ХІІІ з’їздом у червні 1937 р., були звинувачені у ворожій діяльності 55 осіб. З 11 членів політбюро ЦК КП(б)У було репресовано

10, з 5 кандидатів у члени політбюро — 4. Були розстріляні всі 9 членів оргбюро ЦК КП(б)У, в т. ч. і С. Косіор.

Репресії проти командного складу Київського військового округу, який очолював Й. Якір (1896 — 1937 рр.) почалися у 1936 р. Майже одночасно вони торкнулися очолюваного І. Дубовим Харківського військового округу. Більшість командних посад довелося замінити людьми, які не встигли закінчити навіть середніх військових закладів. Це ще дасть себе взнаки у найближчі часи, коли розпочнеться війна Німеччини проти СРСР (радянський період Другої світової війни 1941 — 1945 рр.). В той же час ватажки радянської імперії розуміли, що ні одна нація, яка вірила у пергамент або папір і в той же час нехтувала засобами оборони, не існувала достатньо довго, щоб залишити хоч би письмовий слід в історії. А. Гітлер готувався до війни з СРСР і був дуже задоволений знищенням найкращих військових кадрів. Homo homini monstrum (Людина людині чудовисько). Репресувалися не тільки керівні особи, але й рядові робітники, колгоспники, інтелігенти. Людей винищували за розверсткою, доведеним з Москви планом, сотнями тисяч. Те, що не зробив голодомор в Україні 1933 р., доробляли сталінсько-більшовицькі кати, яких через деякий час теж страчували, така собі спадкоємність, щоб не було свідків масових репресій. Кати йшли тією ж дорогою, якою нещодавно пройшли їх жертви — на цвинтар. *Revertitur in terram suam, unde erat* (Повертається у землю свою, звідки виник).

Суспільство все глибше поринало у прірву страху, відчаю, моральної деградації. Заарештованих піддавали тортурам за особливою вказівкою Й. Сталіна від імені ЦК ВКП(б). Це ще раз підтверджує злочинний характер організації більшовиків-комуністів. Під їх червоним прапором пролито більше крові, ніж під всіма прапорами світу за всіх часів. Не витримуючи фізичних тортур, психологічного тиску, погроз, навіть імітацій розстрілів, люди давали показання, яких вимагали слідчі-кати, і на себе, і на своїх знайомих. Так забезпечувався черговий виток арештів. *Per quae neutrum licet, nec tanquam in bello paratum esse, nec tanquam in pace securum* (Внаслідок чого неможливо ані бути наготові, неначе на війні, ані бути безтурботним, як у мирний час).

Узагальнюючи наслідки більшовицького терору з 1917 р., треба зазначити, що вже до початку німецько-радянської війни 1941 р. вся керівна верхівка держави, народного господарства, армії та флоту, інженерний корпус тощо незалежно від того, вважати їх представників злочинцями або просто свідками злочинів, у професійному сенсі була дилетантською. Військові події літа 1941 р. це яскраво продемонстрували стосовно генералітету. Але й у господарчій сфері справи склалися найгіршим чином: просто дим битв на певний час затьмарив від спостерігачів те, що коїлося у економіці держави та виробничій сфері. Фатальний для багатьох 1937 р. одночасно виявився роком великої кількості вакансій. Людина, яка за своїми інтелектуальними здібностями спроможна була тільки бути касиром у тихій лазні або агентом із заготівлі шпал, в той час за декілька років робила запаморочливу, навіть за радянськими мірками того часу кар'єру. Ситуація з кар'єрним ростом була така, що колишній випускник вузу 1935 р. вже в 1939 р. ставав наркомом союзного Уряду. Але інший бік темпів такого кар'єрного росту легко дає уяву про масштаби репресій, які торкнулися

московських (і не тільки) державних установ. На берегах Неви і Москва-ріки була з корінням викорчувана не тільки інтелектуальна, господарська, інженерна та військова еліта царських часів, але навіть та, що відбулася вже після більшовицького захоплення влади у 1917 р. Це був радянський соціалізм у дії, у такий спосіб створювалася нова спільнота — радянський народ. *Crassa ignorantia* (Грубе невігластво).

Свого часу мені розповідав особисті враження від репресій мій батько Кочін Василь Іванович (1904 — 1976 рр.), який теж потрапив до сталінської катівні, але тоді залишився живим завдяки особистій кмітливості, сприятливій нагоді та щасливому випадку. У 30-ті роки ХХ-го ст. після закінчення Ленінградського планово-економічного інституту батько працював у м. Фрунзе (Бішкек) Киргизька АРСР спочатку старшим економістом, а з 1932 р. начальником планового відділу тресту радгоспів КАРСР. З травня 1935 р. працює у м. Сталінабаді (Душанбе) Таджицька РСР начальником планового і кураторського відділу Управління капітального будівництва Цивільного повітряного флоту Середньо-Азійського управління в основному на будівництві військових аеродромів у горах Паміру. Більшість часу проводив на будівельних майданчиках у горах, пересувався літаками з одного будівництва на інше. Народився у сільській місцевості село Парське Родніковського району Іванівської області. У 1926 — 1928 рр. служив старшиною у 56 полку Робітничо-селянської Червоної армії. Полк розташовувався у м. Москві і виконував завдання ДПУ. А у 1928 — 1930 рр. служив співробітником доручень у 5 відділі Державного політичного управління у м. Москві. Біографічні дані батька я навів з метою, щоб у читача було повне розуміння, які люди потрапляли до катівень більшовиків. Прості, пересічні громадяни, але комуністичному молоху потрібні були жертви, багато жертв, чим більше, тим краще для Й. Ст@ліна та його бандитської зграї. Їх метою було залякати всіх і вся, весь народ, щоб і гадки не мали про інше життя та звільнення від більшовизму. Єдине, що краще за всіх у світі робили більшовики, — це знищення власного народу.

Мій батько пройшов всі сталінські катівні, в'язниці, концентраційні табори, знуцання та тортури, декілька імітацій розстрілів. Черговий концтабір на півдні Таджикистану розташований на відкритій місцевості, без будь-яких будівель, оточений колючим дротом, баштами спостереження з вартовими та собаками. Неподальок вирувала гірська річка Пяндж, за якою був Афганістан. Одного разу батько ще з одним бідолохом як сам, підготували втечу. Роздобули бурдюки, щоб їх надуті та перепливти стрімку холодну гірську річку Пяндж. Більше півроку по-невірявся батько у Афганістані, а потім повернувся. За цей час арешти та полювання на ворогів народу вщухли, до батька претензій не було, і він продовжив роботу на колишньому місці, аж до початку війни 1941 р. Батька мобілізували на війну. Воював на Центральному фронті під Москвою, Сталінградському фронті, брав участь у розгромі у 1942 р. 6-ї німецької армії під командуванням генерала-

фельдмаршала Фрідріха Паулюса (1890 — 1957 рр.) та її полоненні; Південно-Західному фронті — звільняв Донбас, південну Україну, зокрема м. Мелітополь. З боями просуваючись з діючою армією до Криму, отримав 26 жовтня 1943 р. тяжке поранення у ліву стопу, третє за війну. У зв'язку з цим був евакуйований до військового шпиталю глибокого тилу № 1497 у м. Омську (Західний Сибір), де познайомився з моєю матусею, яка працювала у шпиталі медичною сестрою. У Омську вони побралися, а коли батько одужав, поїхали жити до м. Запоріжжя, де 26 серпня 1945 року народився автор цих нотатків. Тому і за календарем (війна закінчилася 2 вересня 1945 р.) і за історією свого походження я вважаю себе дитиною війни. Мати Кочіна (Палієнко) Валентина Андронівна, Бог милував, не потрапила під репресії. До війни і багато років після працювала фельдшером у поліклініці НКВС та установі пенітенціарної системи МВС України у м. Запоріжжі, була офіцером. Померла 6 вересня 2005 р. у м. Запоріжжі. Остаточний висновок, який я зробив для себе, — ворогом народу України була і назавжди залишиться керівна верхівка бандитської партії ВКП(б) — КПСР — КПУ.

Радянська освіта — інституція масового формування пасивних виконавців волі тоталітарної держави

Перетворення у галузі культури, які мали здійснити більшовики, В. Ленін отожднював з культурною революцією. На його думку, ця революція мала залучити народні маси до активної історичної творчості. Це були лише добрі побажання. Насправді тоталітарна держава вимагала від людини не активної життєвої позиції, а сліпої віри, відданості та покори. Їй потрібні були виконавці — “гвинтики”. Керівні діячі партії з великою підозрою ставилися до освіченого прошарку населення, який в Російській імперії звикли називати інтелігенцією, хоча самі вони (за деякими винятками) належали до інтелектуальної еліти суспільства до більшовицького перевороту та захоплення влади у 1917 р.

У культурній політиці державної більшовицької партії чудові декларації не збігалися з суворою практикою. Треба зазначити, що більшовики — комуністи в усі часи, аж до 1991 р., були чудовими казкарями, байкарями та міфотворцями. Пізніше з'явилися інші, під іншим забарвленням та гаслами, але суть їх не змінилася. Суспільство чекає нової політики, спрямованої на розвиток, припинення масованої державної брехні та окомилування, які протягом майже 20 років у незалежній Україні практикували Президенти Л. М. Кравчук, Л. Д. Кучма і В. А. Ющенко та їх оточення.

Більшовики декларували, наприклад, що кожній людині повинні бути доступні інтелектуальні багатства, нагромаджені людством протягом віків. Однак сама партія надто вибірково ставилася до використання цих багатств. Ідеологізація культурного життя дійшла до крайніх меж і найвульгарніших форм. За межами до-

зволеного опинилися величезні культурні пласти. Творче життя митців було настільки регламентованим, що інколи втрачало ознаки творчості. Постійному переслідуванню піддавалося релігійне життя людини. Йшов активний розпродаж культурної спадщини за кордон, оскільки більшовицький уряд завжди потребував валюти. Під час реконструкції міст, а частіше вигаданих приводів, холонокровно знищувалися унікальні храми, що стояли віками.

Разом з тим держава турбувалася про розвиток освіти народних мас. У цій галузі були досягнуті безсумнівні успіхи. Йдеться, зокрема, про поліпшення елементарної грамотності народу. Радянській владі були потрібні освічені громадяни, тільки в тому ступені, щоб були здатні виконувати професійні обов'язки у будівництві казарменого соціалізму, беззастережно виконували маячні вказівки та плани ВКП(б) — КПРС. Саме тут закінчувалася дозволена межа інтелектуального розвитку пересічних людей імперії. У середніх та вищих навчальних закладах викладався обмежений набір навчальних предметів, які умовно можна розділити на дві групи. Перша, найважливіша з погляду ідеологів соціалізму, — це предмети, пов'язані з формуванням більшовицького світогляду, які зомбували учнів і студентів: історія КПРС, історичний і діалектичний матеріалізм, атеїзм і вінець маячних досягнень ідеологів більшовизму — науковий комунізм. Друга група навчальних предметів стосувалася виключно професійної підготовки. Більшовики тільки гучно вели розмови про необхідність формування всебічно розвиненої людини — будівника комунізму, а насправді їм були потрібні радянські раби — зомбі, які б були задоволені самими елементарними потребами, а головне, не виявляли будь-якої активності. Ось звідки так вкоренилася у свідомість людей на рівні інстинкту, ні в що не втручатися, не висовуватися, “моя хата з краю, я нічого не знаю”.

Перший перепис 1897 р. засвідчив, що в Україні були здатні читати й писати майже 28 % населення. На початку ХХ ст. становище майже не змінилося. Наслідуючи російський приклад, РНК УРСР у травні 1921 р. прийняла декрет, згідно з яким все неписьменне населення віком від 8 до 50 років зобов'язувалося навчатися грамоти. Поряд з Наркомпросом УРСР та підвідомчими йому школами й культосвітніми закладами до справи лікнепу залучалися комсомольські і профспілкові організації, комнезами, кооперація, червоноармійські частини. Всю роботу координувала Всеукраїнська надзвичайна комісія по боротьбі з неписьменністю. Активістів лікнепу називали культармійцями. Перепис населення 1939 р. зареєстрував в Україні вже 85,3 % письменних у віці від 9 до 50 років. Найважливішою проблемою загальноосвітньої школи вважалося переведення її на рідну мову учнів. Незважаючи на нестачу вчительських кадрів і підручників, будівництво національної школи просувалося досить успішно. У 1925 р. у Києві діяло понад 90 шкіл: 49 російських, 35 українських, 7 єврейських, 2 польські, а також татарська, німецька, вірменська і навіть арабська. Recte facti fecisse merces est (Нагородою за добру справу слугує здійснення її).

Доводилося одночасно розв'язувати проблеми створення підручників, будівництва шкільних приміщень, підготовки кадрів. У 1932 — 1933 навчальному році, як свідчать статистичні довідники, загальним навчанням було охоплено

98 % дітей віком до 10 років, а 95 % випускників початкової школи продовжували вчитися далі. Проте більшу частину того навчального року в сільській місцевості лютував голодомор, в умовах якого годі було й говорити про навчальний процес. Моя матуся у 1923 — 1931 рр. навчалася у семирічній школі № 1 у м. Запоріжжі.

Різноманітність форм навчання зійшла нанівець. З 1932 р. запроваджувалася єдина структура загальноосвітньої школи: початкова (1 — 4 класи), неповна середня (1 — 7 класи) і середня (1 — 10 класи). Стандартизація торкнулася й навчальних програм. Вчителі у викладі матеріалу мали дотримуватися тексту підручника. Еталоном для розробки шкільного курсу вітчизняної історії з 1938 р. став сталінський “Короткий курс історії ВКП(б)”. Більшовикам на чолі з Й. Сталіним наступити б собі на горлянку та у вузькому колі соратників сказати собі: “*Nos nihil magni fecisse, sed tantum ea, quae pro magnis habentur, minoris fecisse* (Ми нічого не зробили великого, але тільки знецінили те, що вважалось великим)”. Але це не стосувалося хазяїв радянської імперії, вони вважали себе знавцями у будь-якій справі.

Й. Сталін відчував себе генієм, але треба було почекати, коли це помітять інші. Чекати не бажалось, та й інші не помічали. Але він знав, що краще вище стояти та володарювати, ніж попереду йти. Й був, давав вказівки, а холуї розповсюджували думки про його не аби яку геніальність. Один із сталінських в’язнів Юз Алешковський дотепно з сарказмом та сатирою написав: “Товарищ Сталин, вы большой ученый, в языкознании знаете вы толк, а я простой советский заключенный и мой товарищ серый брянский волк». Треба зазначити, що серед репресованих, політичних в’язнів Й. Сталін мав кличку “Гуталін”. Коли помер Й. Сталін 5 березня 1953 р., то у концтаборах в’язні вигукували: “Гуталін сконав! Ей! Гуталін! Сконав!”. Зі смертю Й. Сталіна вони пов’язували своє звільнення, повернення до родин, рідних осель. Так з часом і сталося. Розчинилися брами таборів, але на це пішло ще кілька років. *Post tenebras spero lucem* (Сподіваюсь на світло після темряви).

У другій п’ятирічці (1933 — 1937 рр.) збільшилося будівництво шкіл, що дало змогу ліквідувати навчання у третю зміну. Середньою школою було охоплено вже близько третини учнів. Понад 80 % дітей навчалася в українських школах. З 1938 р. почалося згортання мережі шкіл, орієнтованих на обслуговування національних меншин. Розпочався черговий етап русифікації освіти в Україні.

Інтелігенція, яка отримала освіту ще до жовтневого перевороту та захоплення влади більшовиками 1917 р., за своєю чисельністю не могла задовольнити потреб радянського народного господарства і культури. До того ж значна її частина емігрувала, а ті, хто залишився, працювали у вкрай несприятливих умовах і поступово були майже повністю винищені за стандартними звинуваченнями у “шкідництві”. Їх місце зайняли “висуванці” з робітничого класу і селянства. Найчастіше вони не могли задовільно справитися з покладеними на них професійними функціями. З початку 30-х р. ХХ ст. зросли масштаби підготовки фахівців за скороченою програмою через робітничі вузи і технікуми. За першу (1928/29 — 1932/33 рр.) і другу (1933 — 1937 рр.) п’ятирічки українські навчальні заклади підготували майже таку саму кількість спеціалістів, яка була підготовлена у Російській імперії

за часів царату. Однак їм не вистачало загальної культури, освіченості, достатньої теоретичної підготовки і практичного досвіду.

Кумедні історії трапляються з людьми, що не мають достатньої освіти. Таку цікаву історію розповів мені колега, співробітник, завідувач кафедри медицини катастроф, доцент Запорізького інституту удосконалення лікарів Іван Федорович Кармазь (1934 — 1997 рр.). У 60-ті роки він з родиною мешкав у Казахстані, де працював лікарем. Одного разу потрапив до книгарні в узбецькому селі і у розділі медицини побачив книгу В. І. Леніна “Дитяча хвороба левізни в комунізмі”. На його зауваження продавцю, що ця книга відноситься до політичної літератури, продавець — узбечка — відповіла: “Але ж у назві книги мова йде про хворобу”. Давайте цінити освіту, будемо особисто освіченими людьми і розумітися в літературі різних напрямків, будемо фахівцями своєї справи. *Tantum scimus, quantum memoria tenemus* (Ми знаєм стільки, скільки тримаємо у пам’яті).

Моя матуся Палієнко (Кочіна) Валентина Андронівна у 1931 — 1934 рр. навчалася у Запорізькому медичному технікумі і отримала звання помічника лікаря (фельдшера). Далі працювала фельдшером у лікарнях м. Запоріжжя: 1934 — 1938 рр. 5-та радянська лікарня, 1938 — 1940 рр. лікарня працівників водного транспорту; 1940 — 1941 рр. у санітарній частині Наркомату внутрішніх справ (НКВС) Запорізької області. Після нападу Німеччини на більшовицький СРСР у 1941 р. разом із закладами НКВС була евакуйована 3 жовтня до Узбецької РСР. У 1941 — 1942 рр. працювала фельдшером у районному відділі охорони здоров’я Кзил-Тепінського району Бухарської області Узбецької РСР. У місті Омську на моторобудівному заводі авіаційних двигунів працювала рідна сестра матусі Наталія Андронівна Сухомлинова (1916 — 2003 рр.) разом з чоловіком Олексієм Опанасовичем. Вони евакуювалися разом із Запорізьким моторобудівним заводом ім. Баранова, який був евакуйований після початку війни. Так, у 1942 р. моя матуся приїхала до м. Омська, працювала у евакогоспіталі № 1497 медичною сестрою, де лікувалися поранені військовослужбовці.

Для забезпечення тотального контролю за творчістю митців у середині 30-х років було утворено відповідні спілки “письменників”, “художників”, “композиторів”. За їх допомогою тоталітарна держава та ідеологи ЦК ВКП(б) придушували в зародку будь-яке відхилення від дозволеного у письменництві та мистецтві владою. *Sus docet Minervam* (Неук повчає знаючого). В 1933 р. український сатирик Остап Вишня був обвинувачений у контрреволюційній діяльності і засуджений до страти, заміненої на 10 років ув’язнення.

Нагадаю спостереження журналіста Едуарда Белтова, який п’ятнадцять років збирав матеріали про репресованих письменників. Всупереч його припущенням, репресованих російських письменників виявилось значно менше, ніж з інших республік. За дослідженнями Е. Белтова з тисячі страчених сталінсько-більшовицьким злочинним режимом письменників приблизно сімсот — письменники союзних і автономних республік. По національних літературах і, в першу чергу, по-українській, було завдано такого нищівного удару, що деякі з них від нього ще не оговталися. І навряд чи оговтаються найближчим часом. Те, що зробили з українською літературою, не піддається опису за своїми руйнівними

наслідками. Це пояснюється тим, що боротьба з “буржуазним націоналізмом” почалася з України та Білорусі.

Можна тільки уявити, якою була б наша українська література, коли б у ній залишилися Микола Куліш, Микола Зеров, Микола Хвильовий, Валер’ян Підмогильний, Олесь Досвітній, Дмитро Фальківський, Григорій Косинка, Євген Лужник, Майк Йогансен та сотні інших. Розстріляних та замордованих у сталінських таборах та катівнях НКВС так багато, що їх просто неможливо помістити навіть у кілька десятків сторінок. А якщо згадати і молодше покоління письменників і поетів України, таких як Панько Педа (1907 — 1937 рр.), котрі тільки виходили на широкий шлях творчості? Вони жили з вірою у торжество справедливості, у щасливе майбутнє українського народу. Вони не мислили своєї творчості поза біллю і надіями свого народу. І тому в його незнищенній до останку пам’яті обов’язково залишилися. Верни до мене, пам’яте моя, із небуття їх прізвища, ім’я, та зроблене на літературній ниві. Їх не може винищити ані гнів судді, ані вогонь, ані залізо, ані всепожираюче полум’я (*Nec iudicis ira, nec ignis, nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas*).

Масовий цілеспрямований “відстріл” національної української інтелігенції тяжко позначився на духовному житті народу, загальному рівні розвитку економіки та культури, функціонуванні народного господарства і, зрештою, на обороздатності. При зовнішній удаваній повазі до національних форм культури, тоталітаризм виявляв неабияку вправність в уніфікації глибинного змісту культурного процесу за ідеологічними стандартами так званого “соціалістичного” реалізму.

“Визвольна місія” Радянського Союзу на західноукраїнських землях

У 20-х роках ХХ ст. радянський уряд вважав своїм обов’язком надавати підтримку трудящим західноукраїнських земель. Особлива наполегливість виявлялася у територіальних суперечках, що існували у взаємовідносинах з Румунією. Бессарабське питання обговорювалося на конференціях дипломатів обох країн восени 1921 р. у м. Варшаві, наприкінці 1923 р. у м. Тирасполі і навесні 1924 р. — у м. Відні. Хоча за умовами Ризького договору УРСР не могла претендувати на Західну Україну, включення останньої без референдуму у кордони Польської держави не визнавалося. Однак після того, як Й. Сталін встановив свій контроль над партією і державою, питання про долю населення західноукраїнських земель перестало цікавити радянський уряд.

Західна Україна була сировинно-аграрним додатком корінних польських земель, так званою Польщею “Б”. В ході земельної реформи кращі ділянки тут одержували польські осадники — переважно колишні військовослужбовці. Протягом 1920 — 1938 рр. їх було розміщено у перенаселеній Західній Україні близько 200 тисяч осіб. Ця колонізаційна програма викликали величезне загострення міжнаціональних суперечностей, які час від часу спричиняли збройні сутички. Ко-

лонізаційна й асиміляторська політика польської влади викликала рішучий опір населення. Це враховувала у своїй роботі Комуністична партія Західної України (КПЗУ), яка входила до складу Компартії Польщі на правах автономної організації. Комуністи організували виступ селян проти податкового гніту та екзекуцій, які переросли на початку 30-х років ХХ-го ст. у повстанський рух. Однак несподівану допомогу властям Польщі у їхній боротьбі з КПЗУ надав Комінтерн. Під час перебування в СРСР чимало західноукраїнських комуністів було заарештовано й загинуло в сталінських концтаборах і тюрмах. У 1938 р. виконком Комінтерну взагалі розпустив Компартію Польщі і в її складі КПЗУ.

На початку 1929 р. у м. Відні утворилася Організація Українських Націоналістів (ОУН). Її метою проголошувалася розбудова незалежної держави, в якій мали бути об'єднані всі українські етнічні землі. Найголовнішою умовою для цього ОУН вважала створення збройних сил, а на перших порах — підготовку “вишколених провідників” та організацію військових осередків партизанського типу. Кількість членів ОУН напередодні Другої світової війни становила до 20 тисяч осіб.

23 серпня 1939 р. було підписано німецько-радянський пакт, який відкрив дорогу Другій світовій війні. 1 вересня 1939 р. Вермахт напав на Польщу і за три тижні розгромив її. 17 вересня Й. Сталін вчинив агресію проти Польщі зі сходу. *Finis Poloniae* (Кінець Польщі). “Визвольна місія” Червоної Армії здійснювалася під приводом захисту “єдинокровних братів” — українців і білорусів від нацистського поневолення.

Поспішаючи використати усі переваги пакту з А. Гітлером, Й. Сталін у червні 1940 р. відтяв у Румунії Бессарабську губернію і Північну Буковину. Шість центральних повітів Бессарабії після возз'єднання з частиною території Молдавської РСР з переважно молдавським населенням утворили нову союзну республіку — Молдавську РСР. Північна Буковина і Хотинський повіт Бессарабії, де переважало українське населення, були об'єднані в Чернівецьку область у складі УРСР. Два південні повіти Бессарабії злилися в Ізмаїльську область і також були передані УРСР. Після возз'єднання з УРСР Західної України, Північної Буковини і трьох повітів Бессарабії населення України збільшилося на 8809 тисяч людей і на середину 1941 р. становило 41657 тисяч людей, а територія України розширилася до 565 тисяч кв. км. Зараз територія України становить 603,7 тисяч кв. км. У новостворених західних областях негайно почалися перетворення, що мали зрівняти соціально-економічний лад з радянським: націоналізація промисловості і банків, конфіскація поміщицької землі, реорганізація політичної влади і системи народної освіти тощо.

Практично негайно, в міру того як війська займали територію, край почало пљондрувати відомство Л. Берії. У той короткий час, що залишився до початку німецько-радянської війни (1941 — 1945 рр.), головний удар спрямувався проти політичної і культурної інфраструктури, створеної українською інтелігенцією за багато десятиріч у несприятливих умовах австрійського і польського поневолення. Якщо в основній частині України ліквідація так званих “буржуазних спеціалістів”, відбувалася поступово, то з “буржуазними націоналістами” в західних областях органи НКВС розправлялися прискореними темпами. Тут знищували або

депортували на схід не окремих осіб, а повністю соціальні верстви. *Manu militari* (Військовою рукою, тобто застосовуючи силу). Нагромадивши досвід у попередні роки, органи держбезпеки виявили унікальну продуктивність. Із Західної України і Західної Білорусі було депортовано 318 тисяч сімей, тобто 1173170 осіб. Це становило приблизно 10 % населення. Висилалися всі, хто “міг” би чинити опір новим більшовицько-радянським порядкам.

Возз’єднання українських земель являло собою безпосередній результат злочинної змови двох диктаторів (Й. Сталіна і А. Гітлера), носило характер акції окупаційного типу, принесло нескінченні страждання населенню Західної України. І все-таки його значення в історичній перспективі не можна недооцінити. Важко сумніватися в тому, що для знищення державного кордону, який сторіччями прорізав українські землі, останній історичний шанс з’явився саме в 1939 — 1940 рр. *Malum nullum est sine aliquo bono* (Немає зла без добра).

На світанку 18 травня 1944 р. розпочалося виконання постанови Державного комітету оборони (ДКО) СРСР про поголовну депортацію (виселення) з Криму кримських татар та інших народів. Всього з Криму було примусово виселено 194111 кримських татар (з доповідної записки першого секретаря Кримського обкому ВКП(б) до ЦК компартії). Треба враховувати, що у січні 1946 р. приїхали у місця депортації, розшукуючи свої родини та родичів, десятки тисяч демобілізованих військовослужбовців, які звільняли Європу, здобули Берлін. Вони водночас перетворились у ворогів народу. Ці події є лише ланкою у ланцюзі антинародної політики, що впродовж десятиліть втілювалася у життя правлячим радянським режимом. Ось хронологія його злочинів: 1939 р. — виселення корейців, депортація народів Західної України та Прибалтики; 1941 р. — німців Поволжя; 1943 р. — карачаївців та калмиків; 1944 р. — балкарців і, нарешті, наймасовіші та нелюдські репресії стосовно кримських народів. За здійснений “подвиг” до нагород було представлено 371 вояка військ НКВС СРСР. *Alienatio mentis* (Божевілля).

Ante bellum (Перед війною). Змова диктаторів. Секретний протокол

Будь-яка влада є безперервною змовою!

Треба усвідомити, що правду про Другу світову війну (1939 — 1945 рр.) ми не знаємо, і нас ще попереду очікують нові відомості, які можуть вразити та суттєво змінити ставлення та розуміння багатьох доленосних подій. Питання фальсифікації матеріалів про війну тоталітарним режимом СРСР виникло давно, воно актуальне й сьогодні, а тому, мій наполегливий читачу, на цьому шляху ми зроби-

мо певні відкриття для себе і ще, у який вже раз, переконаємося у брехні, якою нам засмічувала свідомість радянська пропаганда. На моє переконання, ми до цих пір не знаємо всієї правди, а пройшло вже більше 65 років з часу її закінчення, з-за того, що багато документів з грифом “секретно” свідомо приховуються для доступу дослідників, хоча за останні десятиліття багато що з таємного стало явним. Головними фальсифікаторами були комуністи. Почнемо з питань розв’язування Другої світової війни. *Proprie communia dicere* (По-своєму висловити загальновідомі речі).

Як відомо з документів, рейхканцлер А. Гітлер готував напад на Польщу, але його непокоїла позиція керівництва СРСР, яке могло заступитися за сусідку, і тоді маячна ідея про світове панування залишилася б тільки мрією. Але раптом надійшла пропозиція від наркома закордонних справ СРСР В. М. Молотова заключити пакт, який був підписаний у Москві з 23 на 24 серпня 1939 р. і отримав назву “пакт Молотова — Ріббентропа” за прізвищами його підписантів. Але якщо бути прискіпливо точним, то справжнє прізвище Молотова — Скрябін. Параноїальні особи нерідко беруть псевдоніми, як правило не з метою приховування свого справжнього прізвища, а для надання своїй особі більшого значення. Тому й псевдонім завжди зі значенням. Але, як казав у хвилину відвертості, що вкрай рідко з ним таке траплялося, сам В. Молотов, у нього виникали ще й артикуляційні проблеми з вимовою прізвища Скрябін. Офіційно договір називався пактом про ненапад (*pactum* (лат.) — договір), але до нього був доданий секретний протокол, про який більшовицька влада мовчала 50 років. І тільки у 1989 р., на 1-му з’їзді народних депутатів СРСР, на вимогу народних депутатів республік Прибалтики була створена комісія, яка раптом знайшла цей документ, що дало змогу визначити справжніх винуватців розв’язування війни. *Ad personam* (Персонально).

До цього брехливі компартійні та радянські номенклатурні функціонери казали “у природі не існувало “протоколу”, а то раптом “знайшовся”! І що ж у ньому так довго приховувала злочинна більшовицька влада? Згідно до секретного протоколу Фінляндія, Естонія, Латвія та Литва (на той час це були самостійні, суверенні держави) віддавалися на розтерзання людоджеру Й. Ст@ліну. Польща прирікалась на загибель — вона повинна була бути розподілена між Москвою та Берліном. А. Гітлер також погодився на приєднання до СРСР Бессарабії, яка входила до складу Румунії. Своєю згодою на укладання пакту, на думку більшості дослідників, Й. Ст@лін фактично санкціонував розв’язання Другої світової війни. Як свідчать численні документи, без розділу Польщі між СРСР і Німеччиною А. Гітлер навряд чи наважився розпочати війну, хоч й був до неї готовий. *Jus gladii* (Право меча; право на застосування збройної сили).

З вищенаведеного випливає, мій розважливий читачу, фундаментальний висновок, який кардинально змінює та спростовує твердження радянських кремлівських придворних істориків та більшовицької пропаганди, що війна була розв’язана “імперіалістичними колами та державами”. А тоді ким? Комуністично-націонал-соціалістичним альянсом, тобто СРСР та Німеччиною. Як таке трапилося? Відповідь випливає з добре вже опрацьованої проблеми “Тоталітаризм як феномен ХХ сторіччя”, з аналізу якої можливо стверджувати, що італійські фа-

шисти (дуче, *duce* (іт.) — вождь, Беніто Муссоліні, — 1883 — 1945 рр.), німецькі націонал-соціалісти (фюрер, *führer* (нім.) — вождь, Адольф Гітлер (Шикльгрубер), — 1889 — 1945 рр.), радянські більшовики-комуністи (вождь, “батько народів”, Йосип Ст@лін (Джугашвілі), — 1879 — 1953 рр.) — близнюки-брати.

На 17-ий день Другої світової війни, коли військо Польське при підтримці свого народу вело нерівну боротьбу проти німецьких загарбників-агресорів (1 вересня 1939 р. Німеччина напала на Польщу, на 9-й день після підписання “пакту Молотова — Ріббентропа”), їм в спину, зі сходу вдарила Червона Армія СРСР — два радянських фронти, Білоруський та Український, порушивши суверенітет сусідньої держави, перейшли кордон. Сатрапи ХХ ст. привласнили *jus vitae ac necis* (право розпоряджатись життям і смертю). А потім був героїчний захист Брестської фортеці польськими патріотами, розстріл декількох тисяч польських офіцерів у смоленській деревні Катинь і під Харковом, парад “переможців” у тому ж Бресті, який приймали німецький генерал Гудерман і радянський комбриг Кривошиїн. Більш докладно та глибоко, мій допитливий читач, ти маєш змогу ознайомитися у збірнику документів, виданих у Москві в 1994 р., “Фашистский меч ковался в СССР”.

Продовжуючи загарбницьку зовнішню політику, СРСР у 1940 р. захопив три прибалтійські держави (Латвію, Литву, Естонію), та “звільнив” Бессарабію. Але правду ніде діти, з Фінляндією трапилася осічка — хоч війну і виграли, заваливши горами трупів радянських воїнів та моряків фінські ліси, озера, болота, Фінську затоку (1939 — 1940 рр.), але “білофіни” не стали радянською республікою. Любий читачу, зверни свою увагу на терміні радянської пропаганди того часу: “білофіни”, “білополяки”, “білокитайці”, так, дивись, з’явилися би й “білонегри”. Міцнів маразм радянських більшовицьких пропагандистів. За агресію проти вищевказаних держав СРСР був з ганьбою виключений з міжнародної організації Ліги Націй — предтечі Організації об’єднаних націй (ООН). *Rebus dictantibus* (Як диктували обставини).

Як готувався до війни Радянський Союз

Агресивна політика фашистського блоку достатньо висвітлена. А ось агресивна політика Радянського Союзу, її природа та ідеологічні засади у справі розпалювання Другої світової війни для широкого загалу залишаються (особливо у постросійських суспільствах) маловідомими. Маємо пам’ятати, що передвоєнна доктрина СРСР була наступальною.

Нам твердили, що Й. Ст@лін вважав головним стратегічним напрямком Україну, бо “гітлерівці у війні з Радянським Союзом прагнуть насамперед заволодіти Україною, Донецьким басейном, аби позбавити нашу країну найважливіших економічних районів і захопити український хліб, донецьке вугілля, а відтак і кавказьку нафту”. Так нас запевняють ті, хто переконаний, що це йде у руслі радянської наступальної воєнної доктрини. Не змінилося висвітлення проблем передвоєнного часу з боку імперсько орієнтованих політичних аналітиків і в су-

часній, вже незалежній Україні. Аби приховати підготовку воєнної агресії Радянського Союзу з метою забезпечення вирішення теоретичних положень воєнної програми пролетарської революції, спрямованої на світове панування ленінізму-сталінізму, імперсько орієнтовані аналітики готові висловлювати щодо готовності Радянського Союзу до ведення наступальних дій найганебніші дурниці. Для маскування агресивної сутності радянської імперії ці аналітики вдаються до таких самих провальних аналітичних роздумів, які допускають поразку Червоної Армії тільки вже на східних теренах, та відступ майже до меж безпосередньої московської метрополії. Так, у статті “Чи міг Сталін напасти на Гітлера?! (Полеміка з Суворовим-Резуном)”, почесний чекіст СРСР, полковник у відставці Олександр Святогорів, намагаючись посіяти сумнів щодо можливості радянського наступу, так описує картину можливої поразки Радянського Союзу.

“Погляньмо... уважно на ту саму мапу.

На заході у Радянського Союзу — могутній потенційний противник. А на сході нависає імператорська Японія, пов'язана договірними зобов'язаннями з Німеччиною. ...Зрозуміло, що після нападу на Німеччину негайно починається наступ п'ятисоттисячної Квантунської армії на захід. Й. Ст@лін отримує війну на два фронти! І ось уже радянські війська загрузли у Пруссії та Румунії, а японські літаки з уральських аеродромів бомбардують Москву!” (Києв. вестник. — 2007. — № 65. — 26 июн.; Коммунист. — 2007. — № 19. — 4 июн.).

Щодо тези про можливість «негайного» наступу Квантунської армії. Нічого «негайного» у стратегічному наступі не буває — спочатку має бути розроблений план і згідно з ним — відповідна концентрація військ. «Негайно» цього зробити неможливо. Особливо, якщо взяти до уваги, що японський уряд Хірануми, який будував свою політику на антирадянській співпраці з Німеччиною, після укладання Пакту про ненапад між СРСР і Німеччиною від 23 серпня 1939 р. разом із таємними протоколами, пішов у відставку. Результатом пакту стало те, що 31 серпня 1939 р. японо-радянський конфлікт на Халхін-Голі в Монголії, який почався 11 травня 1939 р., завершився. Подальша співпраця з Японією поглиблювалася, і 13 квітня 1941 р. Радянський Союз уклав з нею Пакт про нейтралітет. Разом з Пактом підписано декларацію про недоторканість кордонів Монголії і Маньчжоу-Го...

Одразу після підписання Пакту з Японією радянські дивізії з Далекого Сходу і Забайкалля рушили в Україну і Білорусь. 26 квітня 1941 р. у Київський Особливий військовий округ із Москви надійшов наказ до 1 червня сформувати п'ять мобільних артилерійсько-протитанкових бригад і один повітряно-десантний корпус. Чотири стрілецькі дивізії реорганізовувалися у гірськострілецькі. Командуванню округу повідомлялось, що до 25 травня у склад КОВО з Далекого Сходу прибуде додатково управління 31-го стрілецького корпусу. У кінці травня в округ почали прибувати війська. Ешелон за ешелоном. У квітні 1941 р. починається формування п'яти повітряно-десантних корпусів. На початку травня почалась перепідготовка військово-службовців запасу у військових частинах прикордонних округів. 6 травня 1941 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР Й. В. Ст@ліна призначено Головою Ради Народних Комісарів СРСР.

У другій половині травня Київський Особливий військовий округ (КОВО) отримав директиву Генерального штабу, якою вимагалось прийняти з Північно-Кавказького військового округу і розташувати у таборах управління 34-го стрілецького корпусу з корпусними частинами чотири 12-тисячні стрілецькі і одну гірськострілецьку дивізії. У директиві зазначалося, що війська почнуть прибувати 20 травня. Ставилося завдання у стислий термін розмістити майже повну армію із Закавказького ВО. З якою метою мали прибути п'ять гірськострілецьких дивізій в Україну? Чи, може, кавказькі гірськострілецькі частини потрібні були для захисту Північного Кавказу у степах України? Потребу у них ми зрозуміємо, якщо згадаємо, що перші гори, які стояли на шляху Червоної Армії, — Карпати та українське Закарпаття — в той час були за межами України, а ця територія після розпаду Чехословаччини контролювалася Угорщиною. Інші гори — Трансільванські (Румунія), Балкани, Альпи — також були за межами СРСР.

13 травня 1941 р. Генштаб Червоної Армії дав директиву округам просувати війська внутрішніх округів на захід:

- з Уралу в район Великих Лук йшла 22-а армія;
- з Приволзького військового округу в район Гомеля — 21-ша армія;
- з Північно-Кавказького округу в район Білої Церкви — 19-та армія;
- із Забайкалля в Україну в район Шепетівки — 16-та армія;
- з Харківського округу на рубіж р. Західна Двіна — 25-й стрілецький корпус.

У кінці травня 1941 р. здійснено призов 793 тисяч громадян із запасу — начебто для проходження “навчальних зборів”. Загалом тільки у травні із внутрішніх округів до західних кордонів перекидали 28 стрілецьких дивізій і 4 армійські управління. Ці війська мали розгорнутися на лінії р. Західна Двіна та р. Дніпро з 1 до 3 липня. В результаті проведеної таємної мобілізації до початку червня в Червоній Армії було вже 5,3 млн. осіб. З січня 1939 р. невимірно збільшується радянський броньований щит: на 1 червня 1941 р. у Червоній Армії налічувалося 24 598 танків і 5211 бронемашин, тобто 29809 одиниць бронетехніки.

Отже, перед наступом на Захід Радянський Союз забезпечив ненапад Японії на свої далекосхідні кордони. Тому, коли А. Гітлер розпочав наступ на СРСР, Японія утрималася від власного наступу до Уралу; навіть у той критичний час, коли радянські війська не те що «зав'язли» у Східній Пруссії чи Румунії, а внаслідок гітлерівського удару Червона Армія переставала існувати, Квантунська армія не була готова здійснити марш-кидок до Уралу, як про це твердить радянський полковник-чекіст. Чи, може, полковник цього не знає? У світлі потужної концентрації радянських військ на західних кордонах досить кумедно виглядає спроба нашого полковника щодо позиції Й. Сталіна стверджувати таке: “Він так боявся спровокувати А. Гітлера, що віддав розпорядження опублікувати спеціальне повідомлення ТАСС стосовно дружніх зобов'язань перед Німеччиною”. (*Київ. вестник. — 2007. — № 65; Коммунист. — 2007. — № 19*).

Згадування заяви ТАСС вимагає більш детального її розгляду, ніж ми бачимо у статті полковника О. Святогорова. В умовах потужного концентрування радянських військ на західному кордоні 13 червня 1941 р. оприлюднено Заяву ТАСС

(повний текст якої досі мало відомий, тому розгляньмо його детальніше): “Ця заява, опублікована 14 червня у радянській пресі як повідомлення ТАРС, дезорієнтувала радянський народ, послабила пильність радянських Збройних Сил”, — така думка поширювалася згодом у радянській історичній літературі. Майже те саме твердить і полковник О. Святогоров, наголошуючи на наявності взаємних “дружніх зобов’язань” фашистської Німеччини і комуністичної Росії. Які причини спонукали до опублікування Заяви ТАРС? — Потреба прикриття підготовки радянського наступу!

У Заяві, зокрема, вказувалося, що в “закордонній пресі почали мусуватися чутки про близькість війни між СРСР і Німеччиною...”. Можна стверджувати, що ця Заява ТАРС є на сьогодні єдиним офіційним документом, який вказує на те, що саме Радянський Союз готував власний наступ на Захід, незважаючи на військові заходи з боку Німеччини! Звернімо увагу: у Заяві йдеться не про близькість війни між “Німеччиною і СРСР, можливість нападу першої вищим керівництвом СРСР не припускалась”. “Й. Ст@лін не припускав можливості нападу фашистів на Радянську країну”, — читаємо в “Истории Великой Отечественной войны” (М., 1965. — Т. 6 — с. 191). Навпаки — мова йде про близькість війни між “СРСР і Німеччиною”, тобто поширювалися чутки про готовність СРСР розпочати напад!

Засоби психологічної протидії для прикриття нападу розпочалися... Іншими словами, “відповідальні кола в СРСР”, як сказано у Заяві, прагнули дезінформувати світ, і зокрема Німеччину, стосовно завершення основного етапу загальної підготовки до нападу на Захід — концентрації військ. Саме тому потрібно звернути увагу на останні два пункти Заяви ТАРС від 13 червня:

3. СРСР, як це впливає з його мирної політики, дотримувався і мав намір дотримуватися умов радянсько-німецького Пакту про ненапад, тому чутки про те, що СРСР готується до війни з Німеччиною, є неправдивими і провокаційними.

4. Літні збори запасних Червоної Армії, що проводяться зараз, і наступні маневри мають своєю метою не що інше, як навчання запасних і перевірку роботи апарату залізниць, здійснювані зазвичай кожного року, тому зображувати ці заходи Червоної Армії як ворожі щодо Німеччини, принаймні безглуздо”. (*Правда*. — 1941. — 14 юня).

Недивно, що всі наведені у Заяві заходи, особливо ж заплановані “маневри”, не могли розцінюватися у світі (!) інакше, як “заходи Червоної Армії..., ворожі щодо Німеччини”. Що могли означати ці “наступні маневри” — ми зрозуміємо, коли згадаємо, що одразу після підписання Пакту, як писав С. М. Штеменко, “в кінці серпня 1939 року... нам... стало відомо... що у Київському Особливому військовому окрузі незабаром почнуться великі маневри і... що такі самі маневри проводяться і в Білоруському Особливому військовому окрузі...”. Насправді ці “маневри” виявилися “визвольним походом” до Західної України... Зрозуміло, що під виглядом “збору запасних” здійснювалася таємна мобілізація, яку вже неможливо було приховати, але яку треба було якось виправдати.

Дивна Заява. Особливо в світлі тези миролюбності Радянського Союзу, якого хвилюють агресивні наміри Німеччини, концентрація її військ на своєму кордоні. Щось тут явно не так. Німеччина концентрує свої війська, її літаки з роз-

відувальною метою порушують радянський повітряний простір. Явно готується вторгнення. Замість того, щоб рішуче реагувати, заявити протест, повідомити світ про агресивні наміри Німеччини щодо першої у світі соціалістичної країни, врешті-решт — “затаврувати агресора”, радянське керівництво через ТАСС заявляє абсолютно зворотне — спростовуються “чутки”, начебто “СРСР готується до війни з Німеччиною”. Мало того — ці чутки є “неправдивими”. А з боку самої Німеччини теж нічого такого немає, вона не збирається нападати, оскільки виконує всі “соцзобов’язання” за Пактом. Таким чином, із Заяви чітко видно, які “чутки” поширювалися у світі. Вони недвозначно вказували на те, що саме “СРСР готується до війни з Німеччиною”.

На завершення, мій поважний читачу, відзначу наступне. Виходячи з практики більшовизму можна зробити стислий висновок: політика нацистів була спрямована на знищення інших націй, а теорія ленінізму-сталінізму на злиття націй (що мало на меті таке ж саме знищення націй). Оскільки політика нацистів будувалася на знищенні “неповноцінних” згідно з расовою теорією, а теорія ленінізму-сталінізму — на основі приналежності до “ідеологічної неповноцінності”, що є базовою ознакою поняття “контрреволюційні нації”, то теорію ленінізму-сталінізму слід вважати інтернацистською.

Після приходу до влади більшовиків-комуністів ця антинаціональна та інтернацистська теорія почала матеріалізуватися керівництвом ВКП(б) та СРСР на практиці. Прагнення до світового панування на основі ліквідації націй та злиття їх стали визначальними в утворенні нової імперії і підготовки її до розв’язання “визвольної” світової (“міжнародної”) громадянської війни. Можна стверджувати, що з приходом до влади прихильників цієї ідеології розв’язання ними світової війни стає неминучим. Отже, радянський інтернаціоналізм проявив себе в образі “ідеологічного расизму”, поділяючи не тільки свідомість на “повноцінну” і “неповноцінну”, не тільки суспільство, нації — на частини, а й так само — з серед так званих “революційних класів” виділяючи “найбільш” повноцінну частину — “тільки пролетаріат”. Після захоплення більшовиками влади в Росії підготовка до світової “визвольної” війни набуває свого розвитку у підготовчому періоді — в процесі індустріалізації та колективізації, які здійснювалися з єдиною основною метою — для потреб ведення війни. Так радянський інтернаціоналізм під виглядом “визволення” світу від “неповноцінних”, “контрреволюційних” націй закладав основи війни за світове панування комунізму, яка мала б сприйматися самими виконавцями цих планів, жертвами цієї війни “з піднесенням”.

Підготовка Радянським Союзом власної агресії (під гаслом “визвольної місії”) у Другій світовій війні потребувала розвалу, ліквідації післявоєнної побудови світу, знищення Версальського договору. Тут інтереси Радянського Союзу збіглися з інтересами Німеччини, яка також не визнавала Версальського мирного договору. На цій основі ґрунтувалися особливі відносини між СРСР і Німеччиною увесь час до приходу до влади А. Гітлера. Зацікавленість у знищенні Версальського договору залишалася і після приходу А. Гітлера до влади у Німеччині. Потреба розв’язання світової війни через ліквідацію Версальського договору стала основою союзницьких взаємин СРСР з гітлерівською Німеччиною та укладання Пакту

про ненапад разом із таємними протоколами. Прагнення розпочати власний наступ на світ не дав можливості Радянському Союзу швидко переорієнтувати свою наступальну доктрину і, що важливо, війська, до війни оборонної. Тому ми можемо констатувати: у бойових діях, що розпочалися 22 червня 1941 р., не було і не могло бути жертви агресії — це була війна між двома агресорами.

Status belli (Стан війни). Витоки і початок Другої світової війни

Багатьох людей і до сьогодні хвилює питання: «З якого часу Радянський Союз брав участь у Другій світовій війні (1939 — 1945 рр.)? За радянською версією — з 22 червня 1941 р. Все інше — то так званий “передвоєний період”. А насправді? Перегорнемо кілька сторінок європейської історії 1939 — 1941 років і не будемо забувати, що одним із головних театрів воєнних дій та джерелом людських і матеріальних ресурсів тієї війни були українські землі.

Одночасно з тим, як Німеччина здійснює напад на Польщу, уранці 1 вересня 1939 р. Верховна Рада СРСР ухвалює новий закон про військовий обов’язок, за яким починається фактична мобілізація Червоної Армії. Зверніть увагу: ще Велика Британія і Франція не вступили у війну. Ще ніхто у світі, навіть сам А. Гітлер, не знає: закрутилася світова м’ясорубка (фюрер до останнього сподівався, що британці не втручатимуться у континентальні справи). А Радянський Союз уже почав мобілізацію.

17 вересня Червона Армія починає свій так званий “визвольний похід” у Західну Україну та Білорусь. Понад мільйон війська (разом із з’єднаннями та частинами НКВС), майже п’ять тисяч танків (у Німеччини на польському фронті — лише дві з половиною тисячі), тисячі літаків. Усе як належить: бої, сотні тисяч військовополонених, захоплені реляції радянських військових кореспондентів. Наступний радянський похід — на Фінляндію. На його початку, недооцінивши здатність фінів до опору, Червона Армія (без флоту та прикордонників, котрі, як відомо, належали до НКВС) зосередила на кордоні 425 тисяч війська, 2300 танків, 2500 літаків. Цього виявилось замало. Довелося подвоїти сили, а також максимально (незважаючи на складну зимову погоду) задіяти потужний Балтійський флот. Далі — літо 1940 року. Окупація Балтійських держав. Червень. 200 тисяч вояків (разом з НКВС), 1000 танків, 250 броньовиків, 700 літаків. Формально ці держави — ще незалежні. Війська ще рухаються на марші. А нарком оборони Семен Тимошенко 17 червня 1940 р. подає Й. Сталіну і В. Молотову доповідну записку. Вона настільки відверто говорить про подальші цілі червоного командування, що її варто навести майже повністю.

Отже, “З метою забезпечення найшвидшої підготовки Прибалтійського ТВД (театру воєнних дій: з Німеччиною угода про дружбу, а ТВД терміново готують!) вважаю за необхідне негайно розпочати на території захоплених республік наступні заходи:

1. Кордон зі Східною Прусією і Прибалтійське узбережжя негайно захопити нашими прикордонними військами для запобігання шпигунській і диверсійній діяльності з боку західного сусіду.

2. В кожному із захоплених республік ввести по одному (першочергово) полку військ НКВС для охорони внутрішнього порядку.

3. Якогомога швидше розв'язати питання “з урядом” (*лапки в оригіналі*) зайнятих республік.

4. Приступити до роззброєння і розформування армій захоплених республік. Роззброїти населення, поліцію і наявні воєнізовані організації.

5. Охорону об'єктів, караульну і гарнізонну службу покласти на наші війська.

6. Рішуче приступити до радянізації захоплених республік.

7. На території захоплених республік утворити Прибалтійський військовий округ зі штабом у Ризі...

8. На території округу приступити до робіт з підготовки її як театру воєнних дій (будівництво укріплень, перешивка залізниць, дорожнє й автодорожнє будівництво, сховища, створення запасів тощо).

План підготовки ТВД надам додатково”.

А потім, за півмісяця — похід у Бессарабію та Буковину. Військових дій начебто немає. Але все робиться всерйоз. 460 тисяч військ (без частин НКВС), 12 тисяч гармат та мінометів, близько 3-х тисяч танків, понад 2 тисячі літаків (зокрема, важкі і стратегічні бомбардувальники). Навіть дві повітрянодесантні бригади, які успішно висадилися у пониззі Прута. Але про ситуацію, яка виникла у радянсько-німецьких відносинах під час цього походу, окрема мова. Адже надто важливою виявилася вона для перебігу всієї Другої світової війни. Отже, червень 1940 р. Німецька армія входить до Парижа. Франція капітулює. Велика Британія на грані катастрофи. Вона евакуює свої війська з Норвегії, Бельгії та Франції. Люфтваффе готується до “повітряного блицкригу” над Лондоном, а Вермахт — до кидка через Ла-Манш, операції з гучною назвою “Морський лев”. Й. Ст@лін користується нагодою і реалізує таємні угоди з нацистами про поділ Європи. А саме — він без бою загарбує Балтійські держави, а потім висуває претензії до Румунії щодо передачі СРСР Бессарабії. У таємному протоколі до радянсько-німецької угоди від 23 серпня 1939 р. говорилося: “Радянська сторона вказала на свою зацікавленість у Бессарабії. Німецька сторона чітко заявила про повну політичну незацікавленість у цих територіях”. Але Й. Ст@лін захотів приєднати і Буковину. От про неї жодних домовленостей із Берліном не було. Оскільки цей колишній коронний край Австро-Угорщини нацисти розглядали як сферу власних геостратегічних інтересів. Не забуваймо, що А. Гітлер за походженням був австрійцем. А на той час ця країна уже пережила аншлюс (тобто приєднання до Третього Рейху як “споконвічно арійська територія”). Та Й. Ст@лін не просто зазіхнув на територію, яку німці, власне, вважали чи не німецькою землею. Він висунув до Румунії вимогу щодо Буковини, навіть не поінформувавши про це Берлін (хоча система радянсько-німецьких угод передбачала обов'язкове узгодження дій обох червонопрапорних режимів). *Falsus in uno, falsus in omnibus* (Фальшивий в одному — фальшивий у всьому).

Отож саме Й. Ст@лін грубо порушив принципи радянсько-німецького союзу. На перший погляд — задля Буковини, задля її возз'єднання з УРСР. Та невже великий вождь настільки переймався даною проблемою, що задля цього готовий був наразити свою державу на колосальну міжнародну небезпеку? І сьогоднішні комуністичні “історики” дотримуються саме такої думки. Виходячи з цього, радянський уряд пояснював Німеччині свої дії. Мовляв, СРСР хоче возз'єднати всю Україну. А “Буковина є останньою частиною єдиної України” (із конфіденційної заяви номінального глави уряду СРСР В'ячеслава Молотова). *Clara pacta claros faciunt amicos* (Чіткі угоди створюють добрих друзів), але це був зовсім інший випадок, бо кожна сторона приховувала свої справжні цілі. Чи можна вірити цій заяві? В жодному разі. Річ не тільки в тому, що без жодного вагання Й. Ст@лін віддав етнічні українські землі Берестейщини Білоруській РСР, Холмщину — Німеччині, а потім Польщі. А про Закарпаття згадав лише за чотири роки по описуваних подіях. Справа в іншому: володіння Буковиною створювало зручний плацдарм для швидкого просування радянських танків до Плоєштинського нафтовидобувного району. А ця нафта разом із поставками з СРСР забезпечувала станом на 1940 р. 87 % потреб Німеччини у паливі.

Звісно, з Ізмаїла чи Килії до Плоєшти ближче. Але ж треба форсувати Дунай чи Прут у їхній нижній течії. А з Чернівців наступати — одне задоволення. Посилаеш механізовані корпуси на південь долинами Пруту й Серету, прикривши правий фланг з боку Карпат незначними заслонами. Так, власне, і сталося потім улітку 1944 р. під час так званої “Яссько-Кишинівської операції”. З катастрофічними наслідками для Німеччини. Але, очевидно, Й. Ст@лін щось подібне планував і раніше.

Та Й. Ст@лін дуже помилився у своїх розрахунках. Якщо до цього А. Гітлер повністю довіряв йому і, кинувши всі сили проти західних держав, лишив на німецько-радянському кордоні тільки дев'ять дивізій проти півтораєста радянських, то на вістку про намір Й. Ст@ліна вдертися до Буковини він зреагував надзвичайно бурхливо: “Я відчуваю, що цей кремлівський негідник розуміє тільки мову сили!”. І, перетерпівши приниження, невдовзі наказав розпочати розробку плану війни проти СРСР. Той, який потім отримав назву “План Барбаросса”.

І ще одна цікавинка: В. Молотов для аргументації радянських “прав” на Північну Буковину послався на звернення Буковинського народного віча від листопада 1918 р. про возз'єднання з Україною. Таке рішення справді було. Проте йшлося у ньому про возз'єднання з Українською Народною Республікою, а не з УРСР. При цьому про українців Південної Буковини забули: їх начебто і не було. І навпаки: лінія кордону виявилася виписана так, щоби зручно було кидати у наступ танки. Дарма, що довелося “відхопити” населені румунами місцини (Герцаївський повіт). *Pro domo sua* (У своїх власних інтересах). До А. Гітлера саме після цього сталінського кроку, нарешті, дійшло, що його союзник зовсім не збирається сумирно виконувати міждержавні угоди. А прагне — як тільки буде готова армія — вдертися до Німеччини. Перед цим (або разом із цим) захопити нафтопромисли Плоєшти, для цього кинувши танки з Буковини на південь. *Injuria realis* (Образа дією). Тому війна гітлерівської Німеччини зі сталінським Радянським Союзом стала неминучою.

Офіційна радянська історіографія називає період, коли Червона Армія втратила сотні тисяч бійців загиблими, а бойові дії точилися від Арктики до Карпат, “передвоєнним періодом”. Варто нагадати, що впродовж цього періоду до Радянського Союзу були приєднані території із загальним населенням близько 23-х мільйонів людей, мільйон з яких опинився в ГУЛАГу. Саме під час “передвоєнного періоду” радянські льотчики, танкісти, піхотинці добряче попрактикувалися під час боїв з японськими військами на території Монголії та Китаю, з військами Польщі на теренах Білорусі й України і з фінською армією у “Зимовій війні”. Наче мир — а армія воює, набуває бойового досвіду і стрімко розгортається. Менше ніж за два роки Червона Армія виросла уп’ятеро.

Приблизно за місяць до 22 червня 1941 р. починається новий етап поки що таємної мобілізації. До війська беруть 800 тисяч резервістів. Маршал К. С. Москаленко, тоді молодий генерал-майор, у своїх спогадах описує, як у середині травня отримав наказ протягом місяця з нуля сформувати першу артилерійську протитанкову винищувальну бригаду резерву Головного командування. А також навчити її і почати висунення до кордону. Генерал К. С. Москаленко виконав наказ. Одночасно з ним подібні накази одержали десятки інших військовиків.

А що роблять авіатори? Вони лихоманково перевчаються на нові літаки. Маршал О. І. Покришкін, тоді старший лейтенант, розповідав, як їхня авіаційна дивізія отримала наказ на середину червня освоїти новий літак МиГ-3. Наказ був виконаний. А от аеродроми для дивізії із бетонним покриттям мали бути готовими на кінець червня 1941 р. І ще деталь. У грудні 1940 р. Й. Сталін поставив завдання перед авіаційною промисловістю вийти на випуск 50 бойових літаків на день на кінець червня. 50 літаків на день — це не показник мирного часу. Як і 40 літаків. Німецька промисловість випускала менше.

А танкісти? У спогадах генерала Попеля, на тоді — заступника командира 8-го механізованого корпусу з політичної частини, — мовиться: на середину червня на додачу до танків Т-26, БТ, Т-35, Т-28 надійшли нові — КВ та Т-34 — для термінового перенавчання танкістів. Повністю нові танки мали надійти на кінець червня. Такий чином, корпус мав би подвійний комплект танків. Але і без того розгорнуті в Україні війська Червоної Армії удесятеро (!!!) переважали противника за кількістю танків.

Велася й шалена ідеологічна робота. Її дороговказами стали висловлювання “вождів”, звісно, перед більш-менш утаємниченою аудиторією. Проте зрозуміло: відповідні інструкції (“бути напоготові!”) одержували виконавці всіх рівнів. Отже, слово начальнику Головпуру Червоної Армії Леву Мехлісу: “Німеччина робить на загал корисну справу, розхитуючи Британську імперію. Руйнація її призведе до загального краху капіталізму — це зрозуміло... Будь-яка війна, яку поведе армія соціалізму, буде війною прогресивною, буде війною найбільш справедливою з усіх воєн, що коли-небудь були”. Голова Раднаркому, нарком закордонних справ В’ячеслав Молотов: “Друга світова війна дозволить нам захопити владу в усій Європі, як Перша світова війна дозволила захопити владу у Росії... На території Західної Європи відбудеться вирішальна битва між пролетаріатом і загнилою буржуазією, яка й вирішить назавжди долю Європи”. І, нарешті,

сам товариш Й. Ст@лін: “Гітлер, сам цього нерозуміючи і небажаючи, руйнує, підриває капіталістичну систему... Пакт про ненапад деякою мірою допомагає Німеччині. Наступний момент — підштовхувати іншу сторону... Бувають випадки, коли більшовики самі будуть нападати, якщо війна справедлива, якщо ситуація належна, якщо умови сприятливі, — самі почнуть нападати. Вони зовсім не проти наступу, не проти всілякої війни. Те, що ми горлаємо про оборону — це вуаль, вуаль. Усі держави маскуються”.

Тактика “маскування”, втім, була цілком зрозумілою багатьом “бійцям ідеологічного фронту” та кадровим військовим. У нещодавно опублікованих щоденниках письменника Всеволода Вишневського, зокрема, записано, що СРСР перейшов із вересня 1939 р. у наступ на світовій арені. Спершу Москва прагнути виснажити у взаємній борні світові потуги. Потім — виступить у ролі “суперарбітра”, далі — буде брати активну участь у “перекроюванні світу” і буде “бити Гітлера”, якого досі “підготовували на мінімумі”.

Починаючи з 16 — 17 червня 1941 р. накази про приведення військ у стан підвищеної бойової готовності сиплються один за одним. Уже розгорнуті фронти (хоча позірно вони зветься “військовими округами”, літаки на аеродромах розосереджені і замасковані, надруковані плакати з закликами “Вперед, на Захід” і написана пісня “Священна війна”. І тут раптом несподівано напав Гітлер... *Difficilis est ars regendi rem publicam* (Складне мистецтво — керування державою).

Вороже поглинання, мій мудрий читачу, — ніщо порівняно з тим, як я наполегливо руйную брехливу і вигадану репутацію радянської влади, СРСР та всього, що з ними пов’язано! Це моя проміжна ціль. Кінцевою ціллю правдивих розповідей є запобігання виникнення будь-де державної, політичної, економічної та соціальної потвори на кшталт СРСР, радянської влади та КПСР! *Discipulus est prioris posterior dies* (Наступний день є учнем попереднього).

Так Велика вітчизняна війна чи Друга світова...?

З попередніх моїх міркувань випливає, що Радянський Союз вступив у Другу світову війну в 1939 р., вів бойові дії і в 1940 р., створивши таким чином один з осередків світової війни. У 1941 р. з 22 червня світова війна прийшла в Україну, тобто військові дії велися на території СРСР. Взагалі ж була перманентна війна починаючи з 1939 р. з періодичною активізацією бойових операцій. З цього виникає питання: як відокремити Другу світову війну від Великої вітчизняної війни СРСР? На мою думку, була одна Друга світова війна, яка велась на різних територіях та акваторіях. А тому, датування Великої вітчизняної війни СРСР 22.06.1941 р. — 09.05.1945 р., особисто в мене викликає великі сумніви. Це чергова більшовицька брехня, яка була подана з пропагандистських та політичних міркувань. Мій кмітливий читачу, ти відчуваєш, як із нашої свідомості поступово зникає пропагандистське словоутворення “велика вітчизняна

війна СРСР” і приходять розуміння, що була одна величезна Друга світова війна, провідним організатором та палієм якої було більшовицьке керівництво СРСР. То скажи мені, любий читачу, в чому ж полягає геніальність Й. Ст@ліна? В тому, щоб організувати світову бійню з використанням зброї? Послати на вірну загибель десятки мільйонів молодих, здорових чоловіків, а самому відсиджуватись у тилу та видавати себе за великого військового та політичного стратега? У цьому полягає його геній? Щодо мого власного переконання, то Й. Ст@лін — злочинець, і український народ вже поставив питання про суд над більшовизмом у форматі Нюрнберзького процесу. Для винищення українського народу більшовицькою владою свідомо використовувались можливості війни: навмисно видавалися бойові накази, виконання яких було не підготовлено стратегічно та тактично, а в зв'язку з цим призводило до численних, з воєнного поля бачення, безглузких, непотрібних втрат військовослужбовців. Польові військомати при звільненні територій України негайно мобілізували українських чоловіків до лав Червоної Армії, не враховуючи їх придатності за станом здоров'я до служби. Серед мобілізованих в Україні не проводилася належна військова підготовка. Ви розумієте, що це були за вояки. Це був натовп, гарматне м'ясо, дуже зручний спосіб знищення українців, які перебували в німецькій окупації.

Наведу приклади з життя моїх близьких родичів. 14 жовтня 1943 р. було звільнено від німецької окупації м. Запоріжжя. До лав Червоної Армії добровільно вступив мій дядько по матері Палієнко Петро Андронович (народження 12 липня 1907 р.). Він родині сказав: “Нас звільнили з-під німецького поневолення і я піду визволяти!” Це була працьовита, з “золотими” руками людина, справжній український патріот, мав дружину, дочку Лідію та сина Адольфа. Родина мешкала у селі Вознесенці, так, у тому самому козацькому селі, яке на той час вже увійшло у територію міста Запоріжжя. Один був у нього суттєвий недолік — дуже погано бачив через короткозорість і з цієї причини був звільнений свого часу від служби в армії. Воював недовго, вже 11 листопада 1943 р. загинув десь (невідомо) на території Запорізької області (пропав безвісти). Як і чому воїни Червоної Армії пропадали безвісти я розповім. Мій двоюрідний брат Форостенко Віктор Гаврилович (18.07.1924 — 19.11.2006 рр.) теж залишався в окупованому м. Запоріжжі (батьківська родина мешкала у районі трампарку, по вулиці Козачій, буд. 41) добровільно пішов до армії, провоював два місяці, був тяжко поранений та контужений (інвалід першої групи), на території Запорізької області. Не мав ніякої військової підготовки. На мій погляд, безглузда організація, а точніше, відсутність військової підготовки, бажання московської керівної верхівки помститися українському народу, якомога більше винищити українців німецькою зброєю (чи буде ще така нагода), призводила до величезних втрат серед українців мобілізованих з окупованих територій польовими військоматами. *Omne verterat in fumum et cinerem* (Усе перетворив на дим і попіл).

Тепер стосовно безвісти зниклих воїнів. Військові підрозділи, які робили зачистку територій бойових дій, мали вказівку знищувати особисті медальйони у загиблих воїнів, а трупи ховати у загальних могилах. Для чого це було потрібно радянській владі? Щоб приховувати дійсні безповоротні втрати, а вони були ве-

личезні, на порядок більші, ніж у німецькій армії, а також щоб не платити пенсію родині загиблого. Ось і вся радянська більшовицька бухгалтерія. З цього можна зробити вагомий висновок про аморальність більшовицької радянської влади. Залучення громадян на території України до армії без військової підготовки та до бойових дій використовувалось сталінським режимом для винищення чоловічого населення, як помста за непокору українців більшовицькій владі. Це було продовженням етноциду московської влади проти українського народу. Голодомор 1946 — 1947 рр. в Україні був ще попереду. Мій допитливий читачу, роби висновки. Сьогодні, на початку XXI ст., в Україні ми маємо з вищезазначених причин та деяких інших, які теж є наслідками діяльності антинародної радянської влади, суттєві демографічні проблеми: народжуваності, смертності, приросту населення, недостатності працездатного населення, дітей та молоді, великий прошарок у структурі населення пенсіонерів тощо. Щорічно населення України скорочується на 300 тисяч людей, що можливо співставити зі зникненням з мапи країни такого обласного центру як м. Черкаси. Й. Ст@лін і сталінський тоталітарний режим — це страхіття, жах XX ст. Азійська ментальність та кровожерливість Й. Ст@ліна не може змагатися навіть з Чингізханом (1155 — 1227 рр.) та Іваном IV Грозним (1530 — 1584 рр.), а тому я знов наполягаю на визначенні Росії та московської влади за всіх часів як азійської за ментальністю та кровожерливістю. *Nunquam secura est prava conscientia* (Нечиста совість ніколи не буває безпечною).

Фальсифікацією історії Другої світової війни, на моє глибоке переконання, треба вважати й те, що й до цього часу не оприлюднені та зберігаються у великій утаємниченості відомості про втрати Червоної Армії. Всі держави, які воювали, ці дані оприлюднили, наприклад, Німеччина втратила 13,6 млн. людей, з них 3,6 млн. — на фронтах Другої світової війни, біля 10 млн. людей з числа мирного населення, яке загинуло внаслідок бомбардувань та боїв на території країни. Я переконаний, мій дотепний читачу, що подані Німеччиною дані про їхні втрати на фронтах змушують мовчати російське Міністерство оборони, у підпорядкуванні якого перебувають військові архіви. А мовчання, ніби у рота води набрали, відбувається з тієї причини, що згасне слава радянських полководців та й самого генералісимуса Й. Ст@ліна. *Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta* (Не все є однаковою мірою зручним для всіх).

За моїми експертними підрахунками Червона Армія на фронтах втратила у 6 — 7 разів більше військовослужбовців, ніж Німеччина, тобто від 21 до 25 млн. тільки вояків. Й. Ст@ліним та його оточенням проводилася стратегія досягнення перемоги у війні шляхом завалювання трупами ворожої армії. Цей “злий геній” за сучасними вимогами до освіти не закінчив навіть початкової школи, взявся керувати величезною державою, привести до “соціалістичного раю та щастя” сотні мільйонів людей, керувати збройними силами у війні, взявши на себе повноваження Верховного головнокомандувача Збройними Силами СРСР. Цей “геній” у молоді роки замість того, щоб вчитися, знайшов себе у кримінальній діяльності: бандитизмі, розбоях, викраденнях людей та грабунках банків. Де таке сміття підібрав та наблизив до себе інший “гуру” комунізму В. Ульянов? Хіба не у цьому полягає парадокс, у тому числі й у наш час, в Україні? Я пишу про це

ще й тому, мій інтелектуальний читачу, щоб у сучасній Україні не трапилося того, що відбувалося в СРСР протягом 74 років, безумовно, з поправкою на час та специфіку проблем, з урахуванням ментальності українського народу та політикуму. А питання кадрів керманічів в Україні є і стоїть вкрай гостро! Саме з причини невігластва та неуцтва керманічів СРСР трапилося те, що народ і країна опинилися на узбіччі світового соціально-економічного та духовного прогресу. А тому кадри керманічів держави та суспільства треба брати серед патріотично налаштованих, високоосвічених та порядних науковців. *Pro publico bono* (Для загального добра).

Але повернемося до предмета нашого аналізу, Другої світової війни. Сучасні фальсифікатори, як і їх більшовицькі попередники, мовчать про зміст ноти Німеччини Радянському Союзу від 22 червня 1941 р. Хоч німецькі збройні сили напали без оголошення війни, але війна була оголошена нотою німецького Уряду, яка була вручена послом графом Шеленбургом біля 6-ої години ранку В. Молотову. Що ж такого таємного у цій ноті колишнього союзника з міжнародного розбою? Нам і до цього часу невідомо.

Полководці Червоної Армії (з 1946 р. Радянська Армія) були талановитими, добре знали свою справу, приклад тому — Сталінградська битва. Але зануримося у глибину стратегічних поразок. Німецькі збройні сили — Вермахт (нім. *Wehrmacht*, від *Wehr* — оборона, зброя та *Macht* — сила; сухопутна армія, військово-повітряні сили (ВПС) та військово-морські сили (ВМС); створені 13 березня 1935 р.) вийшли до Волги і до Кавказу як наслідок поразок Червоної Армії під Харковом та у Криму. У першому випадку і Г. К. Жуков, і О. М. Василевський передбачали результат битви, але Й. Ст@лін заборонив їм втручатися у перебіг військової операції. В той же час Кримський фронт, який мав перевагу над генералом Манштейном у людських силах, артилерії, танках, авіації, замість допомоги Севастополю був розбитий, що мало тяжкі та трагічні наслідки для міста-героя та й всього південного напрямку. До речі, про Севастополь. Скільки років нас обманювали піснею “Заветный камень”: “Последний матрос Севастополь покинул...”. Покажіть цього матроса, насправді цього не було з наступних причин: з Севастополя був евакуйований тільки начальницький склад. За обґрунтованими даними військових істориків, командування кинуло напризволяще долі на мисі Херсонес 92 тисяч бійців та командирів. Справедливо кажуть досвідчені люди: “Ніколи стільки не брешуть, як перед виборами, під час війни та після полювання”.

За логікою війни, зважаючи вкрай важке становище на півдні, треба було підтягнути сюди стратегічні резерви і зупинити ворога. Але Й. Ст@лін не робить цього, він вірить, що головний удар Вермахт спрямує на Москву. Цієї думки він дотримувався на основі “документів”, які підкинула німецька розвідка. Ця операція німецької спецслужби мала назву “Кремль”, і її метою було обдурити радянське командування, відвернути увагу від південного напрямку, на що й купився «мудрий» Й. Ст@лін. Аналізуючи причини поразок Червоної Армії у 1942 р. треба зробити висновок, що стратегічно в багатьох випадках винним був саме Й. Ст@лін. То де ж поділася його геніальність? Це витівка радянської пропаганди. Генієм він не був і не міг бути за визначенням. Не той природний генетичний матеріал, та

й патологічні мізантропічні схильності непритаманні геніям. Генії у такий спосіб не керують народами та державами, бо це особи високої духовності. Та й взагалі це не справа геніїв займатися такою брудною роботою як політика. Справа геніїв бути духовними, інтелектуальними та науковими поводитирями людства, а не ідеологами геноциду, етноциду та політичної поліції на кшталт НКВС. Так що раз і назавжди відкинемо цю чергову велетенську брехню радянської пропаганди про геніальність Й. Ст@ліна. *Omne vitium semper habet patrociniū suū* (Кожна вада завжди знаходить для себе захист).

Можна навести безліч прикладів фальсифікації вітчизняними істориками радянського періоду, у тому числі співвідношення збройних сил на 22 червня 1941 р., кількість поставок союзниками за ленд-лізом тощо. Хочу звернути увагу, мій допитливий читачу, на одну важливу та принципову деталь. У шкільних програмах з історії відсутній термін “Велика Вітчизняна війна”. Є термін “Друга світова війна”. Чому? Це випадковість, помилка чи нове усвідомлення? Так, це нове розуміння після того, як було відкинуто нашарування сталінсько-брежнєвської пропаганди. СРСР виступив у ролі палія світової війни, а потім опинився у ролі потерпілого. Як би ти, мій виважений та об’єктивний читачу, сприймав людину, яка підпалила будинок сусіда, а коли пожежа перекинулася на його будинок, стала видавати себе за потерпілого?

Царська Російська імперія у ХІХ — ХХ ст. всі війни оголошувала вітчизняними, і це було доречно. В той час вітчизняні війни не мали ознак громадянської війни, весь народ бився “за веру, царя и отечество”, не було зрадників. В цю ж війну окремі народи оголошувалися запроданцями і підлягали виселенню — кримські татари, чеченці, інгуші, навіть українці. Виявляючи невдоволення правлячим більшовицьким режимом, виникла Російська визвольна армія, у Брянській області декілька районів об’єдналися у республіку і під триколірним прапором билися з радянськими партизанами і німцями. Під час війни сформувалася та розвивалася й національна самосвідомість, саме за незалежну Україну воювали численні загони Української Повстанської Армії (УПА), їх було настільки багато, що тільки на території Запорізької області під їх прапором було 1500 підпільників, а у суміжних областях — ще більше. Аналогічні цілі передбачали й “лісові брати” у Прибалтиці. Всі наведені факти кажуть про те, що ця збройна боротьба, як до неї не ставитися, носила ознаки громадянської війни. А отже, якщо це так, то причому тут “Вітчизняна”? А при тому, що радянська влада, очолювана більшовиками, завжди брехала, пересмикувала факти, ігнорувала очевидні речі, бо тільки у викривленому інформаційному середовищі, знищуючи власний народ й могла існувати. *Patet omnibus veritas* (Правда доступна для всіх).

...Відступає дезорганізована сталінська армія...

Зближення Й. Ст@ліна з нацистською Німеччиною не відвернуло давно задуманого А. Гітлером нападу. 22 червня 1941 р. німецькі війська та їх союзники

вторглися на територію Радянського Союзу на фронті від Балтики до Чорного моря. Західні області України противник захопив досить швидко. Частково демонтовані оборонні споруди на старому державному кордоні також його не затримали. На початку вересня 1941 р. військові частини Вермахту форсували Дніпро і створили плацдарм на лівому березі. Нездатність Червоної Армії протистояти ворогу була очевидною. Саме напередодні війни було репресовано більшу частину досвідчених і кваліфікованих командирів, багато з них страчено. На армії Південно-Західного фронту насунулася загроза оточення. Однак Й. Сталін, що взяв на себе обов'язки і відповідальність Верховного головнокомандуючого Збройних сил СРСР не дав санкції залишити Київ. 15 вересня 1941 р. чотири армії опинилися у “мішку”. Катастрофа під Києвом створила загрозу Харкову, Донбасу, Запоріжжю і Криму.

Фронт військових дій наближався з заходу до м. Запоріжжя і місто опинилося у небезпечній зоні. За закликом Запорізьких обкому КП(б)У і облвиконкому десятки тисяч мешканців міста, в тому числі й із села Вознесенка, споруджували оборонні укріплення на правому, а потім і на лівому березі Дніпра. Їм допомагали ополченці, які разом з військовими частинами Червоної Армії вели завзяті бої на підступах до міста. Німецьке командування добре розуміло економічне і стратегічне значення Запорізького промислового вузла, тому сконцентрувало тут потужні ударні сили, розраховуючи без зупинки захопити місто і вийти на оперативний простір Лівобережжя. 18 серпня 1941 р. німецьке командування, кинувши на прорив танки і моторизовані війська з метою раптового захоплення Дніпрогесу і греблі, по якій розраховували вірватися у місто, прорвали оборону західніше Запоріжжя на вузькій ділянці фронту. По мосту через старе річище Дніпра ворогу вдалося прорватися на острів Хортицю, наблизитися до Дніпрогесу і розпочати гарматно-мінометний обстріл його захисників. Підрозділи, що боронили ГЕС, переключили генератори на самоспалювання, відступили на Лівобережжя. Було висаджено міст через нове річище Дніпра і частково греблю. Гігантський водоспад змив декілька ворожих переправ, потопив багато військових підрозділів у плавнях. Загони народного ополчення, а також бійці винищувальних батальйонів, загони чекістів і міліції протягом 18 — 21 серпня тримали оборону до підходу частин Червоної Армії. Сили були нерівними, але захисники міста ще 45 діб, вкрай необхідних для евакуації унікальних промислових підприємств, утримували місто. *Номо non sibi natus, sed patriae* (Людина народжена не для себе, а для батьківщини).

Висадженню греблі не передувало попередження та виведення радянських військ та населення з зони хвилі прориву і повені, та й коли це було робити. Разом з німецькими військовими частинами потонула велика кількість військовослужбовців Червоної Армії та мирного населення.

В цей час панувало ситуативне прийняття рішень, виходячи з військової обстановки, яка складалася, була втрачена керованість територіями та інформаційним забезпеченням, ситуація була близькою до дезорганізованої втечі. То де ж був той московський “геній” кавказького розливу? Він сам перебував у стані паніки та емоційного зриву. У нього “добре” виходило воювати та знищувати політичних противників та власний народ. Але у ті роки та й багато пізніше радянські історіо-

графи, численні мемуаристи про це не згадували, а тим більше не друкували. Щоб керувати людьми, тиран не має потреби ані у мистецтві, ані у мудрості: політика, яка зводиться до пролиття крові, завжди недалекоглядна, позбавлена гнучкості і безперспективна. Вона вчить та вимагає вбивати тих, хто стоїть на перешкоді честолюбства тирана, а тому людина жорстока від природи, слідує їй без вагань та зусиль. Це є огидний і брутальний спосіб утриматися при владі або прийти до неї. Й. Ст@лін прийшов до влади і утримував її саме у цей ганебний спосіб. Але війна, нав'язана німцями, нищівна поразка Червоної Армії, мільйони полонених військовослужбовців, відступ військ аж до Москви дуже складно сприймалися паранояльною особистістю Й. Ст@ліна. Він був вибитий вкрай критичною ситуацією із звичних для паранояльної людини стереотипів поведінки. Паранояльний розроблює програму дій особисто, добре утримує її у “пам'яті волі” і нав'язує іншим. А хіба не саме так розроблялися та виконувалися п'ятирічні плани будівництва радянської форми соціалізму? Й. Ст@лін віддає всього себе справі, якій служить, якій присвятив життя. А якщо так, то можливо й потрібно, на його думку, примусити працювати на цю справу й інших, можливо знехтувати їх інтересами, долями і навіть життям. Саме так й робив Й. Ст@лін. Сумно знаменита теза відомого політика Відродження Нікколо Маккіавеллі (1469 — 1527 рр.) “ціль виправдовує засоби” дуже влучно характеризує особистість Й. Ст@ліна. Якщо торкнутися параної як захворювання, то воно характеризується порушенням психічного стану (звично при шизофренії), якому притаманне стійке марення без галюцинацій, при цьому здатність до правильного мислення зберігається у хворого у всіх питаннях, крім тих, що стосуються його марення. *Qualis ratio, tales et actiones sunt* (Який розум, такі й вчинки). За професійним лікарським висновком 1927 р. академіка В. М. Бехтерева (1857 — 1927 рр.), якого запросили оглянути та проконсультувати Й. Ст@ліна (Й. В. Джугашвілі), він страждав на паранояльну форму шизофренії. Після відвідин Й. Ст@ліна академік В. М. Бехтерев раптово помер при загадкових обставинах. Треба вважати, що Й. Ст@лін дав команду знищити академіка В. М. Бехтерева, коли той встановив діагноз Й. Ст@ліну паранояльної форми шизофренії, щоб запобігти його розголосу.

Якщо на противагу тезі “ціль виправдовує засоби” висувуються прості норми моральності, то у Й. Ст@ліна, як паранояльної особи, зажди знаходилися психозахисні виправдовування: я служу всьому людству, світовій революції, створенню світової системи комунізму, а тому інтересами окремої людини можливо і потрібно знехтувати. Але у Й. Ст@ліна не виходило так. Він нехтував долею і життям сотень мільйонів людей заради своєї маячної паранояльної ідеї. В цьому сенсі Й. Ст@лін — “батько народів” є найбільш яскравою ілюстрацією. Він не спав ночами, працював, і, поки він не спав, не спали члени уряду, з занепокоєнням очікуючи телефонного дзвінка. До того ж повинні не спати вночі не тільки підлеглі, але й родичі, сім'я. Всі повинні працювати на його маячну справу. Й. Ст@лін був не тільки тираном народів, але й тираном у родині, а тому не мав сімейного затишку. Доля членів родини Й. Ст@ліна теж трагічна. Саме у всьому зазначеному весь Й. Ст@лін. Але з цього впливає й більш вагомий висновок: кожного державного службовця, і в першу чергу керівників держави, щорічно повинна оглядати ме-

дична комісія на предмет психічного здоров'я. Психічне захворювання будь-якого посадовця, в першу чергу самого високого рангу, не повинно бути причиною трагедії мільйонів людей. Quos deus (Iuppiter) perdere vult, dementat prius (Кого бог (Юпітер) хоче знищити, того він насамперед позбавляє розуму).

В обстановці, що склалася у перебігу німецько-радянської війни (1941 — 1945 рр.), найважливішим завданням було перебазування промисловості і інших матеріальних цінностей та людських резервів із м. Запоріжжя у глиб країни. Було вивезено 22 заводи союзного значення і 26 підприємств легкої та харчової промисловості. 4 жовтня 1941 р. місто було залишено і в нього увійшли німецькі війська. Більшість моїх родичів з боку моєї матері залишилися на окупованій німцями запорізькій землі.

“Бліцкригу”, на який розраховувало німецьке командування, не вийшло. У грудні 1941 р. під Москвою радянські війська розгромили 38 німецьких дивізій. Мій батько Кочін Василь Іванович (1904 — 1976 рр.) в цей час теж воював у складі військ Червоної Армії під Москвою. Розповідав про люті морози до -41°C , кровопролитні бої протягом трьох місяців (грудень 1941 — лютий 1942 рр.). Поля боїв у декілька шарів були вкриті замерзлими трупами радянських і німецьких вояків. Після кожної битви, атаки військ на полі залишалися вбиті і поранені, яких засипало снігом, вояки гинули від переохолодження, замерзали. Військові частини розташовувалися у полях та лісах, для перебування та спроб хоч якось зігрітися вибирали великі снігові замети, в яких робили снігові гроти, підлогу в них вистилали гілками хвойних порід дерев. Якщо в полі температура була -35 — 40°C , то у таких спорудах -10 — 15°C морозу. Тим і рятувалися. Батько розповідав, що під Москвою воювали відбірні, професійно та психологічно добре підготовлені німецькі війська з високим моральним духом і глибокими переконаннями необхідності знищення більшовизму, з чим треба погодитись. За розповіддю батька німецькі вояки йшли на смерть заради своїх ідеалів і віри у фюрера (вождя) Адольфа Гітлера. Якось допитували на морозі взятого у полон німецького офіцера, а під ноги підливали воду, щоб замерзав скоріше і був більш говірким. Батько розповідав, що офіцер з презирством дивився на нас, поступово, починаючи з ніг, замерзав, вкривався інеєм, замерз, але нічого не розповів. Отакий був моральний дух німецьких вояків. Сидячи на теплому стільці у квартирі та грунтуючись на Міжнародному гуманітарному праві, цілком доречним буде наше обурення. Але й той час був іншим, та і німці на окупованій території СРСР поводити себе дуже жорстоко. Військовополонені радянські вояки теж зазнавали від німців жорстоких тортур та розправ. Тільки чого варті спогади про німецькі концентраційні табори військовополонених та цивільних осіб. Моралізувати не будемо, але й сама війна і все, що з нею пов'язано, в цілому ганебне явище. Але що було, то було. Все сказане пояснює, а не виправдовує. На мою думку, в цивілізованому соціумі військовополонений повинен бути недоторканим, як суверенітет народу, і священним, як нещастя. Але ж тоді у смертельній сутичці зчепилися два диктатори з відповідною для кожного ідеологією, цілями та моральним взірцем. Треба сказати не кращим і дуже схожим за кровожерливістю. Влада як більшовицька, так і німецька — націонал-соціалістична досягали своїх маячних цілей, нехтуючи

будь-якими нормами закону та моралі щодо свого народу, а тим більше народу іншої країни. Видатний “пролетарський” письменник, якого дуже шанувала більшовицька влада, хоч потім і допомогла полишити цей світ, О. М. Горький (Пешков) у 1936 р. висловив знамениту, але зловісну фразу: “Якщо ворог не здається, його знищують”. Й. Сталін, його соратники та поплічники будь з кого робили ворогів народу та мільйонами страчували, а тут німці, військовополонені. *Malitius non est indulgendum* (Злобі не слід потурати).

Під Москвою була перша серйозна поразка Німеччини у Другій світовій війні. У ході зимового контрнаступу Червона Армія відкинула фашистські війська на 400 км. Зокрема, було звільнено багато районів Харківської області і Донбасу, Керченський півострів. Решта території України залишалася окупованою. *Manifestum non eget probatione* (Очевидне не потребує доказу).

План Барбаросса. Директива № 21 від 18 грудня 1940 року

Ідеологічною основою створення тисячолітнього Рейха для А. Гітлера слугувала оприлюднена у 1897 р. в Мюнхені книга Ф. Ратцеля “Політична географія”. Провідна теза “батька” німецької геополітики стверджувала: “Природа держав є такою, що вони розвиваються тільки у боротьбі з сусідніми державами, причому нагородою у боротьбі у більшості випадків стають частини територій... Розклад кожної держави відбувається при її відмові від концепції великого простору”. Ф. Ратцель вважав, що для німців необхідний “життєвий простір” складає біля 5 млн. кв. км, тобто у 10 разів більший за територію самої Німеччини. А. Гітлер вважав, що кордони Німеччини повинні бути “територіально-расові”, тобто охоплювати весь “життєвий простір”, необхідний для існування і росту німецької раси. “Зрозуміло, така територіальна політика ніяк не може бути виконана в Камерунах, але виключно у Європі”, “тому для Німеччини єдина можливість проведення здорової територіальної політики полягає тільки у здобутті “нової землі у самій Європі”. Розуміючи, що “суцільний простір” у 10 Німеччин Європа вочевидь не вмістить, А. Гітлер переводить вектор геополітики на Схід. *Quicquid conaris, quo pervenias, cogites* (Подумай над тим, до чого призведуть свої задуми).

Директива німецького головнокомандування № 21 від 18 грудня 1940 р. і весь комплекс документів про план нападу збройних сил Німеччини на СРСР отримав назву на ім'я німецького імператора Фрідріха I Барбаросси. План Барбаросси був основою стратегічного розгортання німецьких збройних сил у 1941 р. на фронті від Баренцова до Чорного морів. Напад наносили три групи армій “Північ”, “Центр” та “Південь” — за сприяння на флангах армій Фінляндії, Румунії та Угорщини. Першим ударом намічалось знищення військ Червоної Армії західніше річок Двини і Дніпра. Потім заволодіти Ленінградом, Києвом, Москвою і Донбасом. Та закінчити війну швидким виходом на лінію ріка Волга — м. Архангельськ. План передбачав знищення — у результаті першого несподіваного удару — військ

Червоної Армії у прикордонній смузі та недопущення їх відходу у глиб країни. Військові дії Вермахт розпочав о 3 годині 30 хвилин в неділю 22 червня 1941 р. Але Друга світова війна для СРСР почалася з пакту Молотова — Ріббентропа, тобто з війни на боці гітлерівської Німеччини проти Європи. Закінчилася ця війна не звільненням, а підкоренням Європи.

Навесні 1942 р. німецькі війська розгорнули нову наступальну кампанію. *Res ad triarios rediit* (Справа дійшла до тріаріїв — добірні вояки римської армії, які вступали у битву лише в найтяжчу хвилину). У травні було захоплено Керч, на початку липня — Севастополь. 28 червня 1942 р. німецькі танкові з'єднання при підтримці авіації почали навальний наступ у воронезькому напрямі. Фронт було прорвано на ділянці понад 600 км. 22 липня 1942 р. радянські війська залишили м. Свердловськ — останній населений пункт на території українського Донбасу. Використовуючи свіжі моторизовані частини, противник став швидко просуватися у двох напрямках — на Волгу в районі м. Сталінграда і на Кавказ. Україна опинилася у глибокому тилу ворога.

Одеську область із включенням південних районів Вінницької і західних районів Миколаївської областей А. Гітлер віддав своєму союзникові — генералу, керівнику Румунії Й. Антонеску (1882 — 1946 рр.), який утворив з цієї території нову румунську провінцію — Трансністрію. Чернівецька та Ізмаїльська області також включалися до складу Румунії. Вся інша територія України залишалася під контролем Німеччини. Львівська, Дрогобицька і Тернопільська області утворили так званий “дистрикт Галіція”, що адміністративно підпорядковувалося польському генерал-губернаторству. Східні області, від Чернігівської до Ворошиловградської (Луганської), перебували у підпорядкуванні воєнного командування. Інші увійшли до рейхскомісаріату «Україна». Всю Україну нацисти розглядали як “*лебенсraum*” (“життєвий простір”) для німецького народу. Планувалося переселити на українські родючі землі німецьких колоністів і певну кількість “арійського” населення Данії, Голландії та Норвегії. Українці підлягали частковому знищенню. Оскільки нові переселенці потребували робочої сили, частину українського населення, насамперед сільського, передбачалося використати на некваліфікованих роботах. *Saeculorum novus nascitur ordo* (Час породжує новий порядок). Ці плани були розраховані на тривалу післявоєнну перспективу (до 30 років). Але вже у ході війни призначені до онімечення території почали “зnelюднюватися” виморюванням голодом міського населення. Спаленням сіл разом з жителями, депортацією молоді на примусові роботи в Німеччину, передачею малолітніх дітей, що відповідали расовим стандартам, у німецькі сім'ї тощо.

Пограбування України здійснювалося з німецькою ґрунтовністю і педантичністю. Вивозилося устаткування заводів і фабрик, яке не вдалося своєчасно евакуювати, рухомий склад залізниць, сировина і матеріали, зерно і худоба. Ешелонами відправляли український чорнозем. Викопали й вивезли понад мільйон фруктових дерев. З метою вилучення культурних цінностей за розпорядженням міністра східних територій А. Розенберга було створено спеціальний оперативний штаб. З музеїв вивезли понад 40 тисяч найцінніших творів мистецтва, історичних реліквій, колекцій тощо. Серед них — ряд нумізматичних колекцій світового значення, ста-

родавні рукописи, колекції зброї часів Запорозької Січі. Не гребували бронзовими ручками від дверей київських палаців, мармуровим облицчуванням стін.

Після провалу “бліцкригу” А. Гітлер провів тотальну мобілізацію серед німецького населення, яка призвела до гострої нестачі робочих рук в народному господарстві рейху. Вихід було знайдено у використанні примусової праці населення окупованих країн. З 2,8 млн. молодих людей, вивезених з Радянського Союзу до Німеччини, 2,4 млн. осіб вихідці з України. Під час окупації населення України скоротилося на 13614 тисяч осіб. Люди мерли від голоду, гинули в гетто і концтаборах. “Фабрики смерті” діяли у Києві, Львові, Дніпропетровську, Кіровограді. Мало хто в світі знав про спалені разом з населенням українські села, хоча кількість їх вимірювалася сотнями.

4 жовтня 1941 р. німецькі війська увійшли в м. Запоріжжя. Одразу встановили свій порядок, який ґрунтувався на насильстві, грабунках, знищенні людей. Треба зазначити, що більшовицький режим в Україні діяв тими ж методами, що й німці. Безумовно, багато що змінилося, але винищення народу, розпочате більшовиками з 1917 р., продовжили німці, правда, з інших ідеологічних засад. Всього у м. Запоріжжі та його околицях від німецьких окупантів загинуло 44 тисячі мирних жителів і військовополонених. За два роки і 10 днів окупації з м. Запоріжжя на примусові роботи було вивезено до Німеччини 58 тисяч молодих людей. Незабаром місто заповнили представники німецьких промислових фірм, назви яких з’явилися на брамах заводів. А між тим заводи не працювали.

Небажання запоріжців працювати на ворога, саботаж виявилися найбільш масовою формою їх опору. Німецька окупаційна влада ввела загальну трудову повинність. Для відновлення Дніпрогесу і зруйнованих підприємств примусово було зігнано до м. Запоріжжя десятки тисяч мешканців міст і сіл області, тисячі військовополонених. Але загарбникам не вдалося використати підприємства м. Запоріжжя для посилення своєї військової міці. Недивлячись на сувору охорону і тюремний режим, часто виявлялися ушкодженими кабелі, виявлялося розтрощене обладнання. За цим слідували арешти, катування, страти. *Veritatem dies aperit* (Час виявляє правду). Опір окупантам наростав, набував форми організованої боротьби. У м. Запоріжжі вже у перші місяці окупації виникло декілька підпільних груп. Підпільники передавали радянським військам розвідувальні відомості. Була розгорнута підривна диверсійна робота у Шостому і Тринадцятому робочих селищах м. Запоріжжя, у селі Вознесенці, селищах міста Запоріжжя-Лівому, Зеленому Яру, Верхній Хортиці, селищах Запорізької області Софіївці та Василівці.

Опираючись на підтримку патріотів України, підпільники проводили серед населення антифашистську агітацію, розповсюджували прийняті по радіо зведення Радінформбюро, а також надруковані на ротаторі листівки, улаштовували диверсії на підприємствах, зокрема зірвали пуск відновленої доменної печі для виплавки чавуну, звільняли військовополонених, збирали і ховали зброю. З наближенням фронту в 1943 р. підпільники розпочали підготовку до збройного повстання. *Ab igne ignem* (Від вогню вогонь).

Весною і влітку 1942 р. патріотичні підпільні групи виникли майже на всіх підприємствах м. Запоріжжя, а також робочих селищах ім. М. Горького, Зеленого

Яру, на станції Запоріжжя-2. У березні виникла підпільна група у таборі військовополонених, який розташувався на заводі “Комунар”. Влітку 1942 р. відбулося об’єднання підпільних груп підприємств південної частини міста, селищ і табору військовополонених. На організаційних зборах було створено керівне ядро під назвою “Ревком”. За рішенням Ревкому бойові підпільні групи навесні 1943 р. здійснили диверсії на паровозоремонтному, алюмінієвому та інших заводах, на транспорті, виводили з ладу верстати, засипали пісок у букси паровозів і вагонів. Підпільники активно протидіяли ворожій пропаганді шляхом виведення з ладу радіотрансляторів і всього міського радіовузла, розповсюдження листівок. Окрема група займалася звільненням військовополонених з таборів через підставних родичів, а коли німці посилили контроль і охорону табору, влаштовували втечі військовополонених. “Ревком” перешкоджав вивезенню молоді до Німеччини. З самого початку своєї діяльності підпільники готувалися до збройного виступу — роздобували зброю і боєприпаси, розробляли план дій. Проте здійснити його їм не вдалося. У березні 1943 р. силами Гестапо (нім. Gestapo, скорочене від Geheime Staats polizei; таємна державна поліція у Німеччині з 1933 р.) були заарештовані, а потім знищені більше 50 підпільників. Решта підпільників таємно залишили місто і повернулися вже з частинами Червоної Армії. Абиіт, non obiіт (Пішов, але не загинув).

Окупаційний режим натрапляв на дедалі зростаючий опір українського народу. Війна у тилу ворога поступово набула організованих форм. У червні 1942 р. було створено Український штаб партизанського руху. Він налагодив координацію дій партизанських загонів з військовими операціями Червоної Армії і постачання партизан за допомогою авіації. Штаб організував нові загони, направляв партизанам спеціалістів, особливо мінерів, медичних працівників, радистів, керував рейдами партизанських загонів і з’єднань.

Але й були інші уроки минулої війни. Кажуть, що велике бачиться на відстані, я б додав, що трагічне теж краще розуміється з відстані десятиліть. А тому, мій далекоглядний читачу, проаналізуємо один з найбільш незвичних наказів Верховного головнокомандуючого, який був підписаний Й. Сталіним 28 липня 1942 р. за № 227 і мав власну назву: “Ні кроку назад!” Ті, хто воював, добре пригадують цей наказ, провідний зміст якого полягав у вимозі сформувати у дивізіях діючої армії загороджувальні загони та штрафні роти... Фактично це було продовженням, узаконюванням жорстоких каральних заходів, які почали широко застосовувати проти вояків Червоної Армії з літа 1941 р., коли зрадниками було оголошено багато вищих офіцерів, згодом розстріляних. Загородзагони комплектувалися з найбільш рішучих бійців та командирів. Відбір відбувався з особистого відомо командирів та комісарів дивізій. Озброювали загородзагони, — точніше, які треба називати каральними загонами, — в першу чергу та ліпшою стрілецькою зброєю. Нагадую, що до літа 1942 р. багато військових частин та з’єднань були знекровлені, командири добре розуміли, що створення загородзагонів ослаблює передній край, але наказ є наказ...

Повелінням Верховного головнокомандуючого бійці загородзагонів розташовувалися у другому ешелоні дивізій і у випадку відходу частин відкривали

по них вогонь без попередження. А у бойовій обстановці при переміщенні груп вояків під вогнем загородзагонів міг опинитися багато хто. Кожний боєць і командир загородзагонів мав право без суду та слідства розстріляти колишніх своїх товаришів, які з різних причин потрапили у біду — оточення, раптовий наступ переважаючих сил ворога тощо. “Солдат боїться німецьких танків з фронту, нехай не менше боїться своїх “дегтярьових піхотних” та “максимів”, які підкараулюють з тилу”, — говорилося у приписі військовим комісаром загороджувального загону. *Ad bestias (damnare)* — засудити на поталу диким звірам у цирку. Кара, яку застосовували в давньому Римі до злочинців, що вчинили вбивство або пограбування. Наказ “Ні кроку назад” потенційно вважав вояків Червоної Армії злочинцями, наслідки його виконання були жахливими, в дусі мізантропії ленінсько-сталінської ідеології побудови тоталітарної імперії.

Скільки нашими карателями було розстріляно солдат та офіцерів зараз вже відомо завдяки п'ятнадцятирічній роботі відомого російського діяча, президента міжнародного фонду “Демократія” Олександра Яковлєва, який працював із секретними архівами сталінської доби, видав два десятки томів, які проливають світло на справжнє советське буття. За даними О. Яковлєва, 954 тисячі радянських військовослужбовців було розстріляно своїми ж “червоними”. Це становить 10 загальновійськових армій. При цьому військові трибунали винесли “лише” 167 тисяч смертних вироків (дві загальновійськові армії). Отже, 787 тисяч вояків було розстріляно без суду і слідства. По суті спецпідрозділи і служби Червоної Армії вбивали власних солдатів лютіше за Вермахт чи СС. Як свідчать архівні документи, не дивлячись на погрози, не всі командири з ретельністю виконували наказ Й. Сталіна про створення загороджувальних загонів, а то страчених червоноармійськими карателями було б набагато більше.

І у підсумок. Серед українських істориків навіть дуже “поміркований” С. Кульчицький, заступник директора інституту історії України НАН, вважає, що, по суті, “всю радянську історію війни було сфальсифіковано ще в процесі її творення”. *Cogitationes posteriores saepe sunt meliores* (Пізніші думки часто кращі від попередніх).

Українська Друга світова війна

17 вересня 1939 р. СРСР вступив у Другу світову війну: війська Червоної Армії увійшли на територію Західної України та Західної Білорусі. Вже 22 вересня військо було у Львові, а 27 вересня Вермахт захопив Варшаву. “Визвольний похід” Червоної Армії, “золотий” для Західної України вересень 1939 р., братерське “возз’єднання” — ці комуністично-сталінські історико-політичні атавізми, а точніше відверта брехня, лунають і сьогодні. Спроби їх подолання викликають часом в Україні, а особливо в Росії, бурхливі ламентачії такого штибу: “Сталін як об’єднувач українських земель”, “Нас зустрічали квітами” тощо. Та хіба можливо у таких категоріях оцінювати змову двох диктаторів-тиранів? Тиранів, що поділи-

ли між собою, як злодії, таємно від світової спільноти, сфери впливу *a mari usque ad mare* (від моря до моря) від Балтійського до Чорного морів, від Фінляндії до Бессарабії, зокрема домовилися знищити Польщу як державу. Не треба лукавити: СРСР вступив у Другу світову війну на боці нацистів, а вже потім, у червні 1941 р., страшною ціною довелося розплачуватися і “виправляти” злочини недолугої сталінсько-імперської таємної дипломатії. *Corvi mali — malum ovum* (Від поганого крука погані яйця; «яке коріння, таке й насіння»).

Не був і не міг Й. Ст@лін для України виступати в ролі “батька-об’єднувача”. Він планував і здійснював, як свідчать отримані документи, послідовне знищення українських національних організацій і українських патріотів, які для московських більшовиків завжди були ворогами-націоналістами. У його планах було створення на західноукраїнських землях стратегічного плацдарму, щоб у майбутньому завдати удару по Німеччині. Внаслідок домовленостей з нацистами СРСР захопив значну частину території і населення польської держави. З поля бачення міжнародного права це була відверта агресія, що порушувала низку міжнародних домовленостей. Ці факти не перекреслити розмовами про “золотий” для Західної України вересень 1939 р. Цей вересень був коричнево-червоного кольору. Саме тому і патріоти поляки, і патріоти українці стали жертвами того “золотого” вересня. Вже з грудня 1939 р. розпочалася підготовка до депортації населення західних областей України і Білорусі до віддалених районів сходу і півночі СРСР. Перших мешканців було депортовано у лютому 1940 р. разом з родинами польських військових осадників і лісничих. Друга депортація у квітні 1940 р. охопила родини репресованих. Третя і четверта, відповідно у червні 1940 р. і у травні — червні 1941 р. — переважно біженців. Всього депортовано було близько 320 тисяч осіб. Дотепер не підрахована кількість померлих по дорозі до місць виселення, в’язницях, таборах та розстріляних на підставі різних вироків. Крім того, після початку німецько-радянської війни у 1941 р. були розстріляні тисячі в’язнів і військовополонених.

22 червня 1941 р. поставило хрест на злочинних домовленостях А. Гітлера і Й. Ст@ліна, але не на випробуваннях для українців та України. З початком війни розпочалися мобілізаційні заходи. Ресурси України вивозилися на Схід, в Росію і райони Середньої Азії. Туди було евакуйовано 3,5 мільйони громадян України. На Схід вивезли обладнання 550 найбільших українських промислових підприємств, а решту розграбували німці. За умов наступу Вермахту ЦК ВКП(б) і Радянський уряд дали вказівку місцевим органам влади і парторганізаціям знищувати все, що не вдалося евакуювати у східні райони СРСР: устаткування заводів, фабрик, колгоспну техніку, реманент, палити збіжжя, сільськогосподарську рослинність. Про це йшлося у директиві Раднаркому СРСР і ЦК ВКП(б) від 29 червня 1941 р., у виступі Й. Ст@ліна по радіо 3 липня 1941 р., у спеціальній постанові Державного комітету оборони (ДКО) від 22 липня 1941 р. та в інших документах. Як відомо, в них мовилося про утворення зони “спаленої землі”.

Однак і це виявилось лише напівправдою, оскільки в СРСР дозволялося згадувати про те, що ворогові нічого не залишали, і не можна було згадувати про злочини комуністичного режиму, заподіяні при виконанні й перевиконанні (а як

же інакше при тоталітаризмі?!) сталінської політики “спаленої землі”, коли радянська влада тікала на Схід. Наприклад, не німці, а радянська влада при евакуації в м. Запоріжжі висадила у повітря греблю Дніпрогесу. І все б нічого, але про це не знали ні цивільне населення, ні навіть нижче за течією по Дніпру розташовані військові частини. В м. Дніпропетровську було підірвано хлібокомбінат разом із робітниками. В м. Одесі при відступі Червоної Армії затопили приморські квартали разом із жителями, а поранених червоноармійців скинули в море разом із санітарними машинами. З м. Харкова вивезли сотні представників інтелігенції для того, щоб їх спалити в закритому будинку. В м. Умані живими замурували людей у підвалі. Таких прикладів багато. І все це робили не нацисти, не гестапівці, а радянські комуністи при відступі.

Подекуди люди протидіяли цій політиці “спаленої землі”. Наприклад, селяни зривали спроби знищення колгоспного майна, приміщень, продовольства тощо. КПРС та радянська влада виявилися неспроможними захистити український народ від німецької навали та окупації, а коли це трапилось, то кинули напризволяще та робили все, щоб залишити людей без засобів існування. Тобто свідомо створювали умови для виникнення в Україні чергового масового голоду. Про це ніхто не пише. КПРС та радянська влада під приводом “Не залишати нічого ворогові”, у який вже раз намагалася знищити населення України, яке не сприймало цю владу, вважало її ворожою, бо саме так і було насправді. Азійська кровожерлива ментальність московських дикунів не знаходила розуміння в українців і відкидалася народом, незнаходячи для себе сприятливих соціальних та психологічних умов. Напевно, ми вже дожили в Україні до того, що можна говорити і писати не лише про злочини та репресії часів німецької окупації, а й про злочини комуністичного режиму щодо своїх власних громадян. Про злочини, терор, страти, голодомори московських тиранів проти України та українського народу треба якнайширше писати в пресі, у підручниках історії, цьому треба приділити достатньо місця, а при викладанні — навчального часу. Українці повинні добре знати і розуміти сутність тоталітарної московської влади радянських часів. Мій розумний читачу, ти спитаєш чому?. А саме тому, що іманентна сутність будь-якої імперії, а сучасна Росія є імперією, з усіма притаманними їй атрибутивними ознаками. Геополітичною ціллю Росії є загарбання самостійної, незалежної, суверенної України, наслідком якої буде продовження політики нищення українського народу. А як, у який спосіб та саме хто нищили, ми вже добре знаємо з історії України та її народу. Для цього та багато ще для чого треба глибоко та добре знати свою історію та історію ще багатьох країн та народів, тоді буде набагато простіше розуміти та передбачати політичні, соціально-економічні, воєнні процеси сьогодення. Заздалегідь знати, як правило приховані та утаємничені дійсні помисли та справжні цілі та плановані дії сусідніх і більш віддалених держав.

Для кращого розуміння широким українським загалом дійсних цілей Росії стосовно України тоді (після жовтневого 1917 р. захоплення влади більшовиками у Петрограді) і в наш час (після 1991 р. — проголошення незалежності України) зіставимо деякі події так би мовити проведемо історичні паралелі. Interim (Тим ча-

сом). “Сепаратистські”, на думку більшовиків, дії Центральної Ради України вкрай занепокоїли петроградський Раднарком. Це і не дивно. Лише Донбас давав 70 % вугілля, що видобувалося у Романовській імперії. Крім того, з України на заводи Росії у 1915 — 1916 рр. надходило 96,7 % прокату, 68 % — сортового металу, 81 % — олова, 90 % — срібла, близько 75 % — чавуну. А ще чимало збіжжя, спирту і цукру. Все це і дало привід наркомові Л. Д. Троцькому повчати у таємній інструкції агітаторів-комуністів: “Пам’ятайте також, що так чи інакше, але нам необхідно повернути Україну Росії. Без України немає Росії. Без українського вугілля, заліза, руди, хліба, сала, Чорного моря Росія існувати не може, вона задихнеться, а з нею і радянська влада і ми з нею...”.

Отож, уже 17 грудня 1917 р. Центральна Рада одержала урядову радіотелеграму з Петрограда (її автором був Л. Троцький, В. Ленін і Й. Сталін лише відредагували документ), у якій говорилося, що Раднарком “ще раз підтверджує право усіх націй, які пригнічувалися російським самодержавством, на самовизначення і відокремлення від Росії, визнає Українську Народну Республіку, її право цілком відокремитися від Росії... зараз же, без обмеження та безумовно”. Раднарком також звинувачував Центральну Раду в тому, що “вона, прикриваючись національними фразами, веде непевну буржуазну політику”, а тому він, Раднарком, не визнавав Центральну Раду “за представницю працюючих мас української республіки”. *Ob turpem causam* (З-за постидної причини). Водночас було висунуто чотири ультимативні вимоги до Центральної Ради: відмовитись від спроби дезорганізації спільного фронту; без згоди Верховного головнокомандуючого Раднаркомові не пропускати ніякого війська, що йде в бік Дону та Уралу; пропустити більшовицькі війська на Південний фронт для боротьби з контрреволюційними військами Каледіна; припинити всякі спроби роззброєння радянського війська й Червоної гвардії в Україні. Радіотелеграма закінчувалась ультиматумом: у разі неприйняття цих вимог Раднарком вважатиме Центральну Раду в “стані відкритої війни проти радянської влади в Росії і на Україні”. *Post hoc, ergo propter hoc* (Після цього, отже, з причини цього).

Цей ультиматум не тільки був втручанням у внутрішні справи УНР, а й ставив її в цілковиту залежність від Раднаркомові, позбавляв можливості діяти самостійно, відповідно до своєї незалежності. З’їзд Рад селянських, робітничих і солдатських депутатів України 20 грудня 1917 р. відповів відмовою виконати умови ультиматуму. Домагання Петрограда підтримав більшовицький Харків. *Memento servitudinem* (Пам’ятай про рабство). Отоді Раднарком вирішив силою зброї навести “революційний порядок” і на Наддніпрянщині. Проти УНР з півночі було перекинуто тридцятитисячне угруповання Червоної Армії на чолі з В. Антоновим-Овсієнко, О. Єгоровим, П. Берзінем, М. Кудинським і М. Муравйовим. Наприкінці грудня червоноармійці зайняли Харків, Полтаву, Чернігів. Але сили в українсько-більшовицькому двобої були дуже нерівні.

Після 1991 р. Росія багаторазово заявляла територіальні претензії на Крим і Севастополь. В теперішній час Росія проводить загарбницьку політику й практику відторгнення Південної Осетії та Абхазії від Грузії, до складу якої вони входять. То роби висновки, мій досвідчений читачу. Люди, які пережили царське поневолення, репресії радянської влади, німецьку окупацію, терор НКВС в Україні після Другої світової війни будуть всіма способами протидіяти намаганням Росії знов загарбати Україну. Щоб запобігти цьому, український народ повинен твердо знати з ким має справу — з Росією, яка відроджує імперський тоталітаризм, несвободу, злидні і знову намагається втягнути Україну у цей лиховісний гуртожиток. Агентура Москви на свої кошти сформувала п'яту колону із зрадників України, колабораціоністів, безумовно, добре їм заплативши. Діяльність російської агентури та вкладені кошти досягли такого рівня, що вони легально створили та офіційно зареєстрували у Центральній виборчій комісії України політичну партію “Партія політики Путіна”, яка брала участь у виборах до Верховної Ради України 26 березня 2006 р. Мета будь-якої політичної партії — отримання влади та запровадження у практику життя суспільства своєї програми. Що корисного для українців може втілити політична партія, програма якої є політика Президента Росії щодо України? *Cognosco stilum curiae romanae* (Упізнаю стиль римського двору). Як показує практика, відношення Росії до України, м'яко кажучи, можна визначити як недружнє. А наша українська влада замість того, щоб заборонити у судовому порядку антиукраїнську партію, тихо втерлася та промовчала. Для попередження загарбницьких потуг Росії Україні треба негайно вступити до НАТО. Росія своєю мілітаристською політикою заганяє Україну в НАТО, то будемо вдячними російським “яструбам” хоч за одну добру справу щодо України.

Тепер поговоримо про дефініції. Радянська пропаганда війну, що розпочалася 1941 р., одразу визначила як “Велику Вітчизняну війну”. Велич війни полягала у масштабності, протяжності фронту від Баренцева до Чорного моря, сотнях дивізій, що брали участь у бойових діях, десятках мільйонів загиблих, поранених та полонених, величезною площею окупованих територій. Але це суголо кількісний, метричний підхід. Якщо ж давати визначення війні, як “Великій Вітчизняній”, то таку дефініцію можливо дати війні, коли на захист Вітчизни, у єдиному духовному та патріотичному пориві, без примусу підіймається весь народ. Але саме цього не сталося, бо замордований, затероризований, розстріляний, голодом морений, радянської владою знівечений український народ вже не мав тієї психічної та емоційної енергії, щоб відповісти подвигом збройного супротиву. То скажіть, люди, чи буде раб захищати свого ката? Ні! Тому й український народ не мав того самого духовного пориву, який завжди є в кожному народі, бо радянська влада з 1917 р. витравляла українську духовність, пестуючи розбрат, доноси, страх, репресії, вбивства, зраду. *Corruptio optimi pessima* (Падіння доброго — найгірше падіння). Найкращі — буди знищені, а ті, що залишилися живими, були або мешканцями ГУЛАГу, або остаточно деморалізовані й тихо сиділи по домівках, не випускаючи пари з рота, в очікуванні нічного візиту поплічників ВКП(б) — КПРС з НКВС. З практики життя людства та тваринного світу відомо, що виживають не кращі, а більш спритні. Історія доводить, що множина нижчих тварин пережила

істоти більш розвинені та складні за організацією. То, мій любий читачу, роби сам висновки, екстраполюючи вищевисловне твердження на радянське суспільство з більшовицькою мораллю та духовністю, точніше з їх відсутністю. Розумієш, виживали не кращі. То які залишалися?

В Україні панував суцільний жах, суспільство було на межі масового психічного зриву, на що вказують статистичні дані про різке збільшення хворих з психічними розладами. Саме у такому духовному, психічному, психологічному та емоційному стані українського народу розпочалася німецько-радянська війна 1941 — 1945 рр. Радянська влада, тобто КПРС, мала дивовижну спроможність завойовувати, створювати та знаходити друзів в інших державах. І в цьому немає ніякої таємниці для мене — все відбувалося за рахунок щедрої фінансової підтримки закордонних друзів та грандіозної велетенської постійної брехливої радянської пропаганди на кшталт кінофільму “Кубанські козаки”. І видатних здібностей тоталітарного комуністичного репресивного режиму продукувати та виховувати ворогів з власних громадян у середині держави. СРСР щиро любили за кордоном у країнах Європи, Північної Америки і люто ненавиділи вдома. *Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere* (Добрий пастир стриже овець, а не обдирає їх).

Стосовно радянської пропаганди та дезінформації, яку вона продукувала на світове суспільство, та про її вплив треба сказати окремо і найбільш повно. У наш час цілком слушно і справедливо кажуть, що той, хто володіє інформацією, той володіє світом. І це вірно, бо будь-які процеси, які відбуваються, це, перш за все, обмін інформацією, а тому вплив змісту інформації як на окрему людину так і суспільство величезний. Саме в цьому полягає феномен успіху за кордоном, при обмалі об’єктивних відомостей про дійсний політичний і соціально-економічний стан в СРСР, “успіхи” соціалістичного будівництва та певні соціально-економічні труднощі у західних країнах у 20 – 40 роки ХХ ст., радянської пропаганди, яка повністю дезінформувала світову спільноту. Так що, мій любий читачу, масова інформація — це дуже серйозно. *Lux veritatis* (Світло істини).

Мій читач, послухай мої міркування стосовно радянського феномена — велетенського успіху за кордоном — неперевершеної, світових масштабів більшовицької брехні: про винятково радісне, заможне та щасливе життя народів в СРСР, про створення світової системи соціалізму, про світову соціалістичну революцію, про..., у що повірили деякі керівники іноземних держав, політики, письменники, інші розумники та навіть науковці. Справа в тому, що вектор радянської пропаганди був, в першу чергу, спрямований на інші країни, на визнання прогресивності радянського ладу серед можновладців та інтелектуальної еліти іноземних держав. І це спрацювало. Для внутрішнього вжитку використовувалися дві складові — пропаганда і найжорстокіший фізичний та психологічний терор. І це теж спрацювало, запобігало виникненню масштабних народних повстань, бо незадоволених радянською владою було десятки мільйонів. Багато було людей, які щиро вірили у добрі наміри ВКП(б) — КПРС та радянської влади.

Але далеко не всі були зачаровані та приспані радянською пропагандистською брехнею, не всі потрапили у полон комуністичної отрути, знайшлися ще світліші та розумніші голови. Зі співвітчизників — письменники М. П. Булгаков

(1891 — 1940 рр.), І. О. Бунін (1870 — 1953 рр.), Є. І. Замятін (1884 — 1937 рр.). З іноземців — американський дипломат, посол в СРСР в 1952 р. Джордж Фрост Кеннан (1904 — 2005 рр.), лорд, прем'єр-міністр Великої Британії Уїнстон Леонард Спенсер Черчилл (1874 — 1965 рр.) та багато інших видатних політичних діячів та науковців. Вони розуміли, що радянська система сама себе виснадить і загине, оскільки іманентні процеси, що відбуваються в СРСР, остаточно погублять його. *Vis consili expers mole ruit sua* (Сила, позбавлена розуму, руйнується від своєї величезності, сама собою).

В останні роки, коли російські розвідувальні організації (спецслужби — КДБ, ГРУ, ФСБ) стали розповідати про свої досягнення та успіхи щодо мистецтва вербування та схилення працювати на розвідку СРСР найвидатніших учених Європи та США, які працювали у військовій сфері, то мене завжди глибоко цікавило питання: “Чому, з яких причин і мотивів вони погодилися і працювали на ворожу державу, наражаючись на величезний ризик бути заарештованими та обвинуваченими у шпигунстві?” Безумовно, це був величезний успіх радянської зовнішньої розвідки. Хотілося почути від шефів радянської розвідки, а чи ті завербовані науковці (наприклад, кембріджська п'ятірка на чолі з Кімом Філбі) теж поділяли цей успіх, раділи “з добре виконаних завдань”, були у захваті, відчували моральне задоволення, мали відчуття недаремно витраченого часу, іноді тривалістю у життя. І чи кожний з них був *in omnia paratus* (готовий до всього)?! І нарешті, чи досягли вони вінця старості — загальної поваги та впливу. Я впевнений, що ці люди, в минулому видатні вчені і за сумісництвом шпигуни або краще розвідники, а може навпаки, відчували душевну спустошеність, розчарування. Насправді (*in facto*) людині властиво помилятися (*errare humanum est*), але чи не було це *error in re* (помилкою по суті), *error vite* (помилкою життя)? Коли телебачення показує розвідників-пенсіонерів (діючих не показують), я уважно вивчаю їх обличчя. Вони мені здаються дуже заклопотаними. Ніколи я не бачив радості в їх очах, тільки смуток, тугу, втому. *Ita salvus sim, ut non aliter loquor ac sentio* (Клянусь життям, що говорю не інакше, ніж думаю). Це дає мені право твердити, що професія розвідника виснажлива, екстремальна, непередбачувана і небезпечна, в той же час *in arte sua quilibet rex* (у своєму мистецтві (ремеслі) кожний цар).

Але питання: “Чому науковець погодився працювати на радянську розвідку, надавати найсекретнішу інформацію?” мене не полишало ніколи. Я наполегливо шукав відповіді. З яких причин така невибагливість в них, умовно кажучи есквайрів, лордів, серів, лицарів, враховуючи потужну британську прихильність традиціям, законотрухняність, аристократичний дух, гонористість та відомий англійський снобізм, а це все складові виховання, або схильність американців, вважати себе самими неперевершеними. Чому в людей освічених і добре вихованих, спеціалістів найвищої кваліфікації, яким держава створила найсприятливіші умови для реалізації себе як вчених, високо оплачувала їх працю, всіляко піклувалася та пестила їх, психологічно сформувався синдром готовності до зради? Чому? Якщо *in brevi* (стисло), то *honores (divitiae) mutant mores, sed raro in meliores* (почесті (багатства) змінюють звичаї, але рідко на краще). При розгляді цього складного питання — людських відносин та вчинків, — треба згадати таку

характеристику особи як порядність. Людей навчають будь-чому, але тільки не порядності, між тим більше за все вони намагаються блиснути саме порядністю, а не вченістю, тобто якраз тим, чому їх ніколи не навчали. Порядна людина ніколи не буде займатися протиправною діяльністю, які б доводи не наводили, та не зваблювали. *Fidem qui perdit, perdere ultra nil potest* (Хто втрачає чесність, той не може вже більше нічого втратити).

Якщо дуже стисло, не розкриваючи у деталях процес моральної деградації особистості, підміни понять, зміни системи цінностей та життєвих цільових установок, по суті внутрішньої духовної та моральної зміни особи (сформувалася зовсім інша за якістю переконань людина), то це результат психологічного впливу високопрофесійного агентурного вербування, який натрапив на духовно й морально нестійку людину та на яку вплинула дезінформація радянської пропаганди. *Fama curant multi, pauci conscientiam* (Багато людей дбає про добру славу, а мало — про совість).

Це результат психолінгвістичного зомбування і, як наслідок, повна зовнішня психічна, психологічна, духовна та емоційна залежність. Це була найвища якість у роботі радянської розвідки — психолінгвістичне зомбування майбутньої агентури. Саме з цієї причини вони були готові зрадити та працювати на радянську розвідку. Декому також закортіло шпигунської романтики. Вони були вже готові, безкоштовно заради примарної і незрозумілої, підкинutoї радянською розвідкою ідеї перетворитися на зрадника, шпигуна, людину, яку ті, хто завербував, не поважають. Бо хто зрадив один раз, буде зраджувати будь-кого і завжди. Така філософія та психологія зрадництва. *Falsus in uno, falsus in omnibus* (Фальшивий в одному — фальшивий у всьому).

Психолінгвістичне зомбування лягло на добре засмічену радянською пропагандою свідомість. Але справа не тільки в цьому. Люди розумової праці — це дуже специфічний прошарок, зі своєрідною кастовою психологією, яка має слабкі риси та сторони. Навчання наукам сприяє розвитку добродійності в особах з гарними духовними задатками. Людей, які не мають такої схильності, навчання призводить лише до того, що вони стають ще менш сумлінними та добропорядними, поступово руйнуючи свою *fama bona* (добру репутацію).

Для мене поведінка цих науковців упродовж багатьох років викликала подив та обурення. Як видатні інтелектуали, еліта науки і британської нації, за незрозумілі ідеї, так легко йшли на зраду, вкрай ризикові, нерозсудливі і передбачувані за наслідками кроки. Їх поведінку було б легко зрозуміти, якщо б вони працювали за гроші. Як кажуть їх радянські шефи — працювали безкоштовно, тобто за примарну ідею розбудови комунізму. Я впевнений, що вони туманно уявляли, якщо уявляли, глибини марксизму, ленінізму, сталінізму, наукового комунізму та їх пастки. Вони були видатними фізиками, фахівцями з ядерних та радіаційних питань, ядерної зброї. Але їх поведінка була незрозуміла мені тільки до певної пори, аж поки все не склалося у логічну систему розуміння цього психологічного феномену. Наукове опрацювання суб'єктивної та неповної інформації, входження в досліджувану тему: розвідка — агентура — вербовка — завербований контингент постачальників секретної інформації, дослідження поведінко-

вої психології видатних вчених за межами професійного простору, інформаційне політичне і соціально-економічне тло, у якому перебували ці науковці, стосовно відомостей про СРСР, радянське суспільство, політичні, соціальні та економічні процеси, стан духовності, моральності та демократії. Ось той величезний обсяг інформації, логічний аналіз та синтез якої дав мені можливість прийти до переконливого твердження та обґрунтованих висновків. Дати відповідь на запитання: “Чому і як це могло статися?”.

Почну з того, що інтелігенція в усі часи для влади була тяжким головним болем, постійною гемікранією, бо влада ніколи не мала змоги передбачити поведінку, конкретні дії та оцінку своєї діяльності з боку інтелектуалів, які завжди були до влади у опозиції і нещадно її критикували. Кожний науковець, у доброму розумінні наступної характеристики, вважає себе найрозумнішим, найкращим, найталановитішим, навіть генієм, деміургом, вимагає для себе повної свободи висловлювання, думок, не терпить над собою ніякого авторитету, сам собі голова, тим більше з боку влади, яку не поважає, а тільки терпить як зло, яке не можна усунути. Ось типовий психологічний стан інтелігента-науковця. Але це сумлінна помана, в яку добровільно ввів себе сам. Науковцю здається, що він, маючи потужний інтелектуальний потенціал, глибокі та широкі знання, добре розуміється й у інших сферах людської діяльності, але це принципова та фатальна помилка. Професіонал однобічний як флюс. Науковці, яких професійна діяльність повністю поглинула, бувають наївні та довірливі як діти. Сторонні речі, явища, процеси, політичні події сприймають буквально, без застережень, критичного аналізу і тому вони легко потрапляють під їх вплив. Критику сторонніх не сприймають і відкидають. *Castis omnia casta!* (Чистим людям все здається чистим!). Маючи однобічну, а головне викривлену інформацію, точніше дезінформацію, пропагандистську радянську брехню, легко підпадали під її вплив. Будучи людьми переконань, принципів, даного слова йшли на вербування радянських розвідників, щоб допомогти розповсюдженню добра та справедливості в усьому світі, які, безумовно, пов'язувалися з СРСР, соціалізмом, робітниками та селянами. Благими намірами вимощений шлях у пекло. Це була чистої води маніпуляція свідомістю. Висновок один — не треба братися за справи, які виходять за межі твоєї професійної компетенції. *Non in omnes omnia conveniunt* (Не все підходить усім). Не треба ганьбити своє ім'я, а тому ніколи не пов'язувати своє життя з владою, політиками та спецслужбами, які використовують, маніпулюючи свідомістю, і викинуть як непотріб, і це при найкращому збігу обставин. При гіршому ліквідують, бо багато знаєш, якщо потрапиш до контррозвідки іноземної держави та у в'язницю, хазяї відмовляться, заявлять, що такого не знають і забудуть. *Non tutaе sunt cum regibus facetiae* (Жарти з царями небезпечні). Яскравим прикладом ставлення радянської розвідки до своїх агентів є доля видатного шпигуна Ріхарда Зорге (1895 — 1944 рр.) у Японії. Коли його заарештували 18 жовтня 1941 р., японські правоохоронні органи під час слідства декілька разів надсилали запити до СРСР стосовно з'ясування приналежності Р. Зорге до радянської розвідки. Отримали тверде запевнення, що в СРСР не знають ніякого Р. Зорге. Визнання його радянським розвідником врятувало б йому життя. Сидячи у японській в'язниці, Р. Зорге картала та не давала

спокою думка — *miserum est tacere cogi, quod cupias loqui* (велике нещастя бути змушеним промовчати про те, що хочеш сказати). Він добре розумів, що *militia est vita hominis* (життя людини — це боротьба), тим більше, що планета охоплена Другою світовою війною. Р. Зорге розумів, що залишився на одинці з японською контррозвідкою, що допомоги очікувати немає звідки і почувався як *mus in rice* (миша в смолі), тобто становищі, якого важко позбутися.

В цей же час в СРСР був викритий і заарештований японський розвідник. Пропозицію Японії обміняти його на Р. Зорге Й. Сталін відхилив. 7 листопада 1944 р. Р. Зорге стратили — повісили. Він сумлінно працював на державу — СРСР, яка його у критичний час зрадила. Це вказує на аморальність держави як інституції та її керманичів. Р. Зорге пожертвував всім: особистим людським щастям, родиною, всіма радостями спокійного буття, кар'єрою вченого і самим життям. За це отримав зраду. Який підсумок? — дуже сумний. СРСР використовував своїх громадян і кидав напризволяще, коли вони потребували допомоги. Залишалося тільки розчарування та докори сумління. СРСР як мініотавр пожирав своїх громадян. А тому природне питання: «А чи варта така держава захисту з боку громадян? Чи можна СРСР вважати “Вітчизною”, “батьківським домом”? Багато людей давали негативну відповідь. Аморальність та злочинність можновладців СРСР, знущання та кривдження народу прямим чином позначилося на патріотизмі людей під час німецької навали 1941 — 1945 рр.

У такі години свідомість розвідника, якого кинули напризволяще, зрадили, перебуваючи у в'язниці та під слідством і судом, заповняють думки про те, що життя прожив не своє, а якоїсь іншої невідомої людини, втративши батьківщину, родичів, родину, на старість залишився один. Не тішать нагороди та посправжньому ніколи й не тішили. І тоді прозріваєш і розумієш, що перед смертю та Богом ми постаємо голими, без знаків відзнак та розрізнення. Ті, з небагатьох, що за службовим обов'язком опікуються вже старим та немічним розвідником, проводжаючи в останню путь, на цвинтарі скажуть: “Жив таємно і помер тихо”. Так тихо, що ніхто з більш широкого загалу й не помітив відсутності старої людини. Такий розливається сум, тяжка нудьга, іпохондрія та депресія від такого завершення життя. Саме з цієї причини спецслужби щодо своєї діяльності створюють у свідомості пересічних громадян ореол загадковості, утаємниченості, навіть містичності. Насправді це тяжка, виснажлива, іноді брудна, копітка, вкрай відповідальна і небезпечна робота. Дійсно це фахівці високого рівня освіченості і внутрішньої дисциплінованості. Але робота не для всіх, мало таких людей, які відповідають цим високим вимогам тобто *omnia non pariter rerum sunt omnibus apta* (не все є однаковою мірою зручним для всіх). Робота для обраних, просвітлених та посвячених. Готових до того, що Вітчизна відмовиться, зрадить та забуде будь-коли. Як казали давні римляни “*Suum cuique*” (Кожному своє).

Однаке події після 22 червня 1941 р. поставили під сумнів, власне, “вітчизняність” війни. Був розвіяний черговий, з сотень, радянський пропагандистський міф: легендарний ентузіазм і монолітність цивільного населення у справі оборони “соціалістического отечества”. Виявився глибинний розкол радянського суспільства щонайменшою мірою на три групи. На тих, хто в силу різних обставин

(в тому числі в силу переконань) воював у Червоній Армії; на тих, хто не хотів повернення комуністів і відкрито протистояв їм; і на “мовчазну більшість”, яка готова — змушена була пристосовуватися до різних режимів. Це саме ті не кращі, але які найкраще за інших пристосовуються до будь-яких умов, політичних режимів і виживають. Їх об’єднує з тваринним світом домінування двох рефлексів: харчового та статевого, які повністю підкоряють та витісняють всі інші життєві та соціальні види діяльності.

Шокований наступом Вермахта, Й. Сталін був готовий запропонувати А. Гітлеру новий варіант Брестського миру. Міністр закордонних справ В. Молотов під час зустрічі з болгарським послом звернувся до нього з проханням передати в Берлін пропозицію припинити бойові дії. Натомість Й. Сталін був готовий віддати німцям Україну і Білорусь. *Animus injuriandi* (Злочинний замір). Однак в той момент, з огляду на військові успіхи, А. Гітлер відкинув ці пропозиції. Ось тут проявилось дійсне обличчя радянської влади та більшовиків, які за рахунок поневолення України Німеччиною намагалися врятуватися. Нам й зараз треба добре розуміти, що Росія заради своїх імперських інтересів залишить і зрадить український народ. Підступність і зрада — головні риси московської влади. *Omnia tempus revelat* (Час викриває все). Це ще один переконливий привід бути подальше від Москви і поближче до Брюсселя. *Rebus dictantibus* (Так вимагає дійсність).

Радянське суспільство напередодні німецько-радянської війни було стероризованим і роз’єднаним, а відтак значна його частина чекала на прихід німців із надією позбавлення від більшовицької тиранії. На початку війни селяни мали надію на визволення від комуністів не лише в Галичині (про це, як правило, говорять), а й на Київщині. Як згадував Д. С. Коротченко, не якийсь нацистський пропагандист, а секретар ЦК КП(б) України (1939 — 1947 рр.), Голова Президії Ради Міністрів УРСР (1947 — 1954 рр.), у початкові дні війни “абсолютна більшість цивільного населення в Україні не бажала продовжувати боротьбу проти німців, а намагалася різними способами прилаштуватися до окупаційного режиму”. Тобто війна проявила наявний розкол радянського суспільства. Тільки більшовицька пропаганда продовжувала брехати про монолітність радянського народу. Насправді керованість радянського суспільства забезпечувалась терором. Український поет Павло Тичина писав:

Ми переможемо, в нашій бо землі
І правда, й сила, й Сталін у Кремлі.

Стосовно правди й сили на боці українського народу у перемозі, то це було дійсно так. Відповідно до ролі Й. Сталіна у визволенні України від німецького ярма та поневолення, то це хибна сентенція. Більшого ворога українського народу, ніж Й. Сталін історія не знає. В цьому місці Павло Тичина лизнув величезні червоні імперські *musculi glutei* (сідниці). Більш далекоглядні та розумні українці твердо знали, що ні Берлін, ні Москва не дадуть Україні свободи. Із огляду на це, проголошення активістами ОУН 30 червня 1941 р. відновлення крайового правління Української держави (місцевого уряду на чолі з Ярославом Стецьком) треба

тільки вітати та брати за приклад поведінку кожного українця-патріота. Це було віддзеркаленням наявної у суспільстві ситуації.

Відтворити об'єктивну історію України, особливо ХХ ст., зрозуміти стежки і мандри тих, хто вів уперту (в тому числі збройну) боротьбу за її незалежність, поіменно назвати ворогів українського суверенітету, фактично означає не тільки реконструювати минуле, а ще раз (укотре вже!) поставити “кляте” питання про життєздатність українського державницького проекту. Найбільш затятий ворог української державності — це Росія, яка ніколи не примириться з самостійністю України. Наш суверенітет і територіальну цілісність можуть забезпечити тільки країни Західної Європи та США. Тому якнайскоріший вступ до НАТО є забезпеченням державності України. Сьогодні найбільш актуальним гаслом та практикою зовнішньої політики України є членство у Північноатлантичному союзі. І тому, хто б і як не іронізував, кому б це подобалося або не подобалося, але сама історія ОУН і УПА була і залишається однією з важливих форм легітимації української нації. Ось чому такою гострою є проблема повернення саме цієї історії. ОУН і УПА політично і зі зброєю боролися за незалежну Українську державу — це твердження, яке не викликає сумніву. Але можновладці у добу правління президента Л. Кучми не наважилися, а керівництво Президента В. Ющенка не наважилося заявити про це гучно. Все оглядаються. Коли вже позбудуться відчуття меншовартості та звички зважати на те, хто що скаже, особливо у білокам'яній. *Perreat mundus, fiat justitia* (Нехай загине світ, але здійсниться правосуддя).

Офіційні втрати України у німецько-радянській війні становлять 10 мільйонів осіб. Всього за сучасними підрахунками СРСР у 1941 — 1945 рр. втратив 32 мільйони осіб. Це були представники всіх народів величезної країни. А у Кремлі Й. Сталін підкреслював (як, до речі, і нині в Росії почали підкреслювати) видатну роль у перемозі фашистів тільки російського народу. По-перше, це брехня, черговий міф комуністичної та сучасної московської пропаганди, по-друге, прояв комплексу соціальної невпевненості, якщо влада починає приписувати та перебільшувати заслуги якогось народу. Одразу виникає питання: “А навіщо це потрібно? Що за цим стоїть? Що ще вигадали більшовицькі та сучасні російські керманичі?”. Відповідь як завжди на поверхні. Якщо якийсь народ “підіймають на щит”, то інші опускають. А це вже привід для більшовицьких та російських наїздів у діапазоні від політичних розборок та організаційних висновків до масових репресій з виселенням народів, показових судів, масових страт, словом, продукуванням терору у всіх його різноманітних проявах. Зрозуміло, це не віщувало нічого доброго іншим народам, і в першу чергу українцям, яким ВКП(б) не довіряла за те, що вони перебували під німецькою окупацією, і за те, що з 1944 р. і аж до середини 50-х років на західноукраїнських землях чинили збройний опір московським окупантам *deo juvante* (з божою допомогою).

Вже в січні 1944 р. на засіданні Політбюро ЦК ВКП(б) (яке треба розглядати як сучасний аналог Верховного інквізиційного трибуналу зразка 1542 р. у Римі, судово-поліцейного закладу католицької церкви для боротьби з єресями, у більшовиків з інакомисленням, особливо в Україні) Й. Сталін виступив з промовою

“Про антиленінські помилки і націоналістичні перекинуття у кіноповісті Олександра Довженка “Україна в огні”. Кіноповість не просто критикували, а оголошили “антирадянською”, яскравим виявом “націоналізму, вузької національної обмеженості”. Це був виразний сигнал до чергової масштабної антиукраїнської кампанії, повний формат якої виявився у повоєнні роки. Постійне цькування видатного українського кіномитця привело до передчасної смерті у 1956 р.

Україна впродовж багатьох століть для Росії, як червона ганчірка для бика, дратує. Все їм там у Москві не йметься щодо України. А незалежність найбільше. Тому в Європу, в НАТО і якнайшвидше. Бо зазирає він, сучасний російський тоталітарний режим, неситим оком й сокиру давно вже вигострив. Ось чому прийшов час спростувати ще один радянський міф, більшовицьку брехню про визволення України у 1944 р. Червоною Армією. Ні, це було не визволення, а поновлення комуністичною імперією окупації України. У 1944 р. відбулося вигнання німців з території України. Та війна після німецько-радянської війни, що її тоталітарна імперія та сталінський кривавий режим розгорнули відтоді на західноукраїнських землях, і вели аж до середини 50-х років — один з найпереконливіших аргументів на користь того, що Україна знов була окупована. Українська Друга світова війна закінчилася на 10 років пізніше загальновизнаного строку — 2-го вересня 1945 р. За великим рахунком для України визвольна війна закінчилася 24 серпня 1991 р. Саме тоді, коли була проголошена незалежність України, відновлена державність і закінчилася майже 350-річна московська окупація.

Організація Українських Націоналістів та Українська Повстанська Армія

Після вбивства радянським агентом-кілером НКВС у 1938 р. керівника Організації Українських Націоналістів (ОУН) Є. Коновальця в організації почалася міжфракційна боротьба. Фракцію ветеранів, які здебільшого перебували в еміграції, очолював А. Мельник. Радикальні бойовики, які вели у західноукраїнських землях підпільну боротьбу з польськими окупантами, визнавали владу Степана Андрійовича Бандери (1909 – 1959 рр.), прізвище якого означає прапор. Ідеологічних розбіжностей між фракціями не існувало, обидві сповідували так званий “інтегральний націоналізм” — наступальний різновид націоналізму з яскраво вираженою антипольською і антиросійською спрямованістю.

У серпні 1939 р. у Римі відбулася конференція ОУН, на якій переважали прибічники А. Мельника. Його було оголошено керівником ОУН. Однак більшість первинних осередків організації у західноукраїнських землях не визнала рішень Римської конференції. Напередодні окупації Польщі німецькими (1 вересня 1939 р.) і радянськими (17 вересня 1939 р.) військами націоналістичний рух виявився розколотим. Фракція А. Мельника орієнтувалася на нацистську Німеччину, оскільки західні демократії не мали найменшого бажання займатися українським питанням. С. Бандера вимагав, щоб ОУН створила підпільну армію і боролася

з будь-якою державою, яка стане на заваді української державності. Головним ворогом він вважав, цілком доречно, сталінський режим, під контролем якого на початку 40-х років ХХ-го ст. опинилися мало не всі українські землі. Не виключалася й можливість боротьби з Німеччиною. *Durate, et vosmet rebus servate secundis* (Мужнійте і бережіть себе для сприятливого часу).

Понад півмільйона українців Холмщини і Лемківщини жили в умовах німецької окупації, тому що ці землі за пактом Молотова-Ріббентропа відійшли до Генерального губернаторства, як стала називатися Польща. Сюди в 1939 — 1940 рр. втекли десятки тисяч політичних біженців, щоб врятуватися від терору відомства Лаврентія Берії — НКВС. Німецька адміністрація дозволила утворити у Кракові Український центральний комітет (УЦК), очолюваний відомим вченим В. Кубійовичем (1900 — 1985 рр.), але слідкувала за тим, щоб він не займався політичною діяльністю. Володимир Кубійович — відомий український історик, географ. Уродженець м. Новий Танч (тепер у Польщі). Професор Львівського університету. В роки Другої світової війни (1939 — 1945 рр.) очолив дозволений німецькими окупантами УЦК, який відав справами українців на території заснованого німцями генерал-губернаторства Польща, до якого увійшли і західноукраїнські землі. Після війни був професором Українського вільного університету (Відень, Прага, Мюнхен). Разом з З. Кузелею, професором того самого університету, редагував “Енциклопедію українознавства”, яка видавалася у 60 — 80-х роках ХХ-го ст. за кордоном (Париж; Нью-Йорк). Однак УЦК використовували у своїх інтересах оунівці, яких серед біженців було багато. Саме у Кракові у лютому 1940 р. було скликано конференцію, яка відкинула рішення римського збору ОУН. Відтоді ОУН офіційно розколотася на дві ворогуючі між собою організації: ОУН(р), або ОУН(б), — революційна, чи бандерівська, і ОУН(м) — мельниківська.

Після нападу Німеччини на Радянський Союз С. Бандера почав добиватися підтримки нацистського уряду, підкреслюючи цілком очевидний факт: для оунівців новий ворог А. Гітлера і Німеччини в особі Й. Сталіна є противником № 1. С. Бандера знайшов співчуття серед керівників абверу (військової розвідки) на чолі з адміралом В. Канарісом. Навпаки, керівництво нацистської партії, зокрема М. Борман, не вважало за потрібне підтримувати український національно-визвольний рух, оскільки не розглядало його як серйозний фактор в німецько-радянській війні. Сам фюрер до якогось часу не висловлювався цілком певно. Це створювало в оунівців ілюзії щодо можливості співробітництва з німцями, які швидко просувалися у 1941 р. територією України. З ініціативи мельниківців незадовго до нападу на СРСР у німецькій армії були створені українські військові частини — “Нахтігаль” і “Роланд”. Командування Вермахту розраховувало використовувати їх, в основному, для каральних дій, спрямованих передусім проти поляків та євреїв. ОУН(б) розраховувала на те, що ці частини їй вдасться використовувати для утворення в майбутньому Української національної армії. Найближчі події показали, що такі сподівання С. Бандери були побудовані на піску і були марними.

За *actis testantibus* (письмовими свідченнями) 30 червня 1941 р. при підтримці української військової частини “Нахтігаль” ОУН(б) проголосила у щойно

захопленому німцями Львові утворення Української держави. На чолі уряду було поставлено одного з найближчих соратників С. А. Бандери Ярослава Стецька (1912 — 1986 рр.), активного діяча ОУН, членом якої був з 1923 р. З 1931 р. — редактор підпільних видань організації, член крайового проводу юнацтва, з 1941 р. — перший заступник провідника ОУН (С. А. Бандери). Після проголошення у Львові відновлення Української держави Я. Стецька обрано головою державного правління. В 1941 — 1944 рр. перебував у німецькому концтаборі. Після звільнення керував антибільшовицьким Блоком Народів, іншими антикомуністичними організаціями. Був головою Проводу ОУН. Автор багатьох праць і статей. Німецьке військове командування на проголошення утворення Української держави прореагувало досить індеферентно, оскільки лідери проголошеної держави клялися у вірності рейху. Однак клятви не змінили позиції берлінських властей. С. Бандеру та його найближчих співробітників було ув'язнено. А. Гітлер бажав використовувати оунівців як колабораціоністів (співробітників), але рішуче відкидав найменші ознаки їх незалежної поведінки, такі, зокрема, як несанкціоноване Берліном проголошення української державності. *Historia magistra vitae est!* (Історія — вчитель життя!).

Незалежну поведінку оунівці виявляли в так званих “похідних групах”, які просувалися по території України слідом за наступаючими німецькими військами. Метою їх було встановлення місцевого самоврядування під контролем ОУН. Після того, як на окупованій території утвердилася нацистська адміністрація, вона за допомогою частин СС розгромила осередки бандерівців і мельниківців. Оунівці змушені були піти в підпілля. Восени 1941 р. Т. Бульба (Боровець) сформував у Поліссі та Волині загони “Поліської Січі”, які боролися із залишками Червоної Армії. Т. Бульба не був оунівцем і користувався підтримкою уряду УНР у вигнанні, який перебував у Варшаві. Прагнучи зберегти самостійність, він перетворив свої загони на партизанські і дав їм претензійну назву — Українська Повстанська Армія (УПА). Бульбівці боролися одночасно з німецькими гарнізонами і радянськими партизанськими загонами, але їх воєнна активність була невеликою.

У керівництві ОУН були розумні, добре освічені, а, головне, патріотично налаштовані українці, які розуміли, що у тій ситуації сила передує праву. Праву створення української самостійної, незалежної та суверенної держави. Керуючись розумінням того, що політика — це по суті за Ч. Дарвіном боротьба народів за виживання, і конфлікти, навіть збройні, між ними є неминучими. Війна — це теж політика, тільки іншими засобами. З цього для ОУН випливало, що ціль (створення незалежної держави — України) виправдовує застосовувані ними засоби, що сила радянської і німецької армій володарює над розумом, а тому треба краще і більш рішуче діяти, ніж спостерігати за діями політиків і армій. Восени 1942 р. ОУН(б) взяла курс на створення партизанської армії, яка мала боротися як з німецькими окупантами, так і з польськими та радянськими партизансько-підпільними формуваннями. В цю партизанську армію явочним порядком було включено збройні формування Т. Бульби і ОУН(м). Армію назвали, як і бульбівську, — УПА. Очолив її один з керівників розформованого німцями української військової частини “Нахтігаль” Р. Шухевич (бойовий псевдонім Т. Чупринка).

Створення Радянського Союзу істотно вплинуло на історичну долю українського народу. Більшість українським земель була включена до складу УРСР, проте багато спеціалістів були репресовані або змушені емігрувати. Під час Другої світової війни на окупованій німецькими фашистами території виникла Українська Повстанська Армія. В її складі працювали відомі лікарі: К. Воєвідка (1891 — 1944 рр.), М. Гілецький (1891 — 1955 рр.), Ю. Липа (1900 — 1944 рр.), О. Баран (1908 — 1990 рр.), Р. Винницький (1911 — 1947 рр.), Т. Лапичак (1914 — 1975 рр.), Р. Сорочинський (1916 — 1985 рр.) та ін. *Mores cuique sui fingunt fortunam* (Кожній людині долю створює норів). Вони надавали медичну допомогу військовикам, здійснювали вишкіл лікарів і медичних сестер для підпілля.

Різноманіття форм бойової діяльності військ і мінливість епідеміологічної обстановки у період Другої світової війни на різних територіях зумовили накопичення багатого досвіду вітчизняною військовою епідеміологією. Зокрема, в Українській Повстанській Армії у зв'язку з особливостями партизанської війни уклалися нові організаційні форми протиепідемічного забезпечення війська. Інфекційні хворі лікувалися окремо від поранених, у підпільних шпиталях (санітарних криївках), влаштованих, як правило, під землею, у лісі, поблизу джерел чи струмків. Вони склалися з приміщення на 6 – 15 ліжок, кухні та канцелярії. Часто ці схови були обладнані у такий спосіб, що забезпечував доступ до води, не виходячи назовні. *Summum bonum medicinae sanitas* (Найвище благо медицини — здоров'я). Медична мережа Української Повстанської Армії співпрацювала з нелегальною структурою Українського Червоного Хреста, що мав такі відділи: медичний, опіки над пораненими і хворими повстанцями, фармацевтичний (заготівля ліків) і відділ суспільної опіки. Український Червоний Хрест очолювала відома діячка Організації українських націоналістів Катерина Зарицька. Оскільки допомога від Міжнародного Червоного Хреста була неможливою (Захід не вважав Україну воюючою стороною), Український Червоний Хрест опирався на власні сили. Завдяки вдалій праці служби постачання обозних відділів військових штабів медичні заклади Української Повстанської Армії в основному були забезпечені харчами, одягом, іншим майном.

УПА користувалася широкою підтримкою західноукраїнського населення і за своїм складом була переважно селянською. Вона налічувала десятки тисяч бійців (за деякими оцінками, на початку 1944 р. — до 100 тисяч бійців), які діяли переважно на Волині, у Поліссі, в Галичині. Керівні кадри повстанської армії склалися, головним чином, з бандерівців. Але ОУН(б) не претендувала на монополію, а розглядала армію як національну. З ініціативи С. Бандери у липні 1944 р. біля Самбора у Галичині відбулися збори представників різних організацій, за винятком ОУН(м), на яких утворився координаційний воєнно-політичний центр — Українська головна визвольна рада (УГВР). У 1942 — 1943 рр. УПА значну частину своїх зусиль присвятила боротьбі з польськими збройними формуваннями, підпорядкованими лондонському емігрантському урядові Польщі — Армією Крайовою (АК). Ця боротьба (розпалювана й німецькою адміністрацією, якій була вигідна ворожнеча двох пригноблених народів) набула характеру етнічної чистки як з боку УПА, так і з боку Армії Крайової. Найбільше страждало в ній мирне

населення. Аківці вирізали безборонне населення українських районів Холмщини, оунівці тероризували польське населення Волині. *Cujusvis hominis est errare, nullius, nisi insipientis, in errore perseverare* (Кожній людині властиво помилятися, уперто триматися омани властиво тільки дурню).

Коли Червона Армія зайняла Лівобережжя і Донбас, війна між УПА і німецькими гарнізонами майже вщухла. Будучи переконаними у тому, що сталінський тоталітарний репресивний режим знову запанує над Західною Україною, оунівці не бажали витратити зусиль на війну з німецькими окупантами, влада яких мала тимчасовий характер. Як партизанська армія, УПА здебільшого не йшла на відкриті бої з регулярними військами Й. Сталіна. Однак сутички між ними були досить частими. Під час однієї з них весною 1944 р. було смертельно поранено командуючого 1-м Українським фронтом генерала М. Ф. Ватутіна (1901 — 1944 рр.). *Semita certe tranquillae per virtutem patet unica vitae* (Звичайно, лише добродієність дає нам шлях до спокою життя).

Громадянська війна українського народу 1944 — 1954 років

Збройне протистояння 1944 — 1954 рр. на території Західної України треба кваліфікувати не інакше як громадянську війну. Підстави для такого твердження вагомі. Радянська влада ще з 17 вересня 1939 р. розпочала нав'язувати українцям західних областей, що звикли до загальноєвропейських, більш демократичних законів і капіталістичних відносин, свої, комуністичні (більшовицькі): азійські за ментальністю, дикунські за змістом та канібальські за способом впровадження “порядки”, які були започатковані одразу з часу жовтневого 1917 р. державного перевороту та злочинного захоплення влади кримінальним угрупованням РСДРП (з березня 1918 р. РКП(б)) на чолі з В. І. Ульяновим (Леніним) в Росії та СРСР. Зокрема — насильницьку колективізацію, розкуркулення, масові репресії та страти, виселення та голодомори в Україні. *Abominatio desolationis* (Мерзотність спустошення).

Націоналізували приватне виробництво й торговельні компанії, що було грубим порушенням права “приватної власності громадян”. Впроваджувалися більшовицька людоненависницька ідеологія і маргінальна культура радянського соціалістичного реалізму, які не відповідали світогляду, історії становлення та розвитку українства, його ментальності та духовності. Зачинялися та руйнувалися храми, насаджувався атеїзм. Проводилася політика насильницької русифікації (державна мова “старшого брата” та СРСР), натомість українська мова витіснялася із національних навчальних закладів і шкіл. Піддавалися репресіям мирні жителі та переміщені особи, звинувачені у неблагонадійності, а відтак — здійснювалася насильницька депортація їх (більше мільйона осіб) у Сибір і Центральну Азію. До того ж, у 1946 — 1947 рр. в УРСР знову почався голодомор, спровокований московською владою, який був помстою кремлівського людожера за непоступли-

вість та зчинений спротив українським народом. Все це відштовхнуло від радянської влади її нових громадян-бранців. Тому громадянська війна українського народу мала світоглядний та духовний характер у своїй основі. Це була війна двох цивілізацій, двох способів життя: українського і більшовицько-азійського.

Особливо українці були вражені безальтернативними виборами народних депутатів, вічною боротьбою однопартійної влади з так званими “ворогами народу”. Причому ворогів “демаскували” усюди й у різних “обличчях”. Наприклад — в образі куркулів (фермерів-підприємців), шкідників (високопрофесійних фахівців), релігійних діячів (арешт неугодного греко-католицького митрополита Й. Сліпого і владик 14 квітня 1945 р.). Ну й, звичайно ж, у цьому списку “ворогів” “почесне” перше місце зайняли як украї праві, так і помірковані націоналісти в особі видатних діячів української інтелігенції. У радянської влади відношення до інтелігенції завжди було вороже. Треба зауважити, що й сьогоднішня, вже українська влада, не дуже опікується добробутом інтелігенції, яка роз’їжджається по світах.

Усі ці вкрай ворожі дії радянської влади не могли не призвести до збройного конфлікту, який розпочався у 1944 р. із вступом Червоної Армії на територію Західної України. З радянського боку у нього втягнули Червону Армію, а з 1946 р. її, як неблагонадійну, замінили військами НКВС, якими командував кат народів Л. П. Берія. У конфлікті взяли участь також місцева міліція, партійні активісти ВКП(б) — КПРС — КПУ й адміністративні працівники УРСР, які здебільшого були українцями. Червону Армію і НКВС у цій війні підтримував величезний промисловий потенціал СРСР, а за спиною ОУН — УПА стояла більша частина мирного населення Західної України, яка вважала, що *potior visa est periculosa libertas quieto servitio* (краще свобода, пов’язана з небезпекою, ніж спокійне рабство).

Задля об’єктивності треба визнати, що хоча українське населення на інших територіях УРСР і співчувало повстанню в Західній Україні, все ж воно не мало масової підтримки. Повстанський рух не зміг стати всеукраїнським, поширившись на інші області. На це були внутрішні й зовнішні причини. Багато українців зі східних областей виступали проти повстанців. Спрацьовувала радянська дезінформація та пропаганда, створювався образ ворога СРСР. Громадяни України часто не розуміли причин громадянської війни і щиро вважали повстанців бунтівниками й шкідниками. Ситуація така ж як зараз з Чечнею у Росії. Ці факти свідчать про наявність основних внутрішніх та зовнішніх антагоністичних соціальних ознак для виникнення внутрішнього конфлікту або точніше громадянської війни. Чому громадянської війни? Тому, що обидві конфліктуючі сторони були уродженцями і громадянами однієї країни, воювали на її території, але у кожній зі сторін було своє, відмінне ідеологічне, соціальне та духовне бачення побудови Української держави.

Треба зазначити, що діяльність Українського Національного руху (ОУН — УПА) була спрямована не проти конкретних людей, груп населення або національностей, як нам усім втокмачувала комуністична пропаганда багато років, а проти тоталітарної антинародної радянської влади й імперської ідеології. Основні програмні тези боротьби ОУН — УПА оприлюднені С. Бандерою у його книзі “Перспективи Української Революції”. Перелічимо й прокоментуємо основні програмні цілі, що їх ставили перед собою члени ОУН — УПА.

1. Знищення більшовицької влади.

Офіційно днем ліквідації монополії більшовицької, або комуністичної, влади вважається лютий 1990 р., коли пленум ЦК КПРС, на вимогу з'їзду народних депутатів, вирішив виключити з Конституції СРСР статтю 6, що закріплювала керівну роль комуністичної партії в СРСР.

2. Вихід України із СРСР і повна ліквідація Російської імперії.

Україна вийшла зі складу СРСР 7 — 8 грудня 1991 р. А СРСР, який по праву можна називати спадкоємцем Російської імперії, після подій у Біловезькій пущі фактично розпався на незалежні суверенні держави.

3. Ліквідація комунізму, комуністичної системи й режиму.

Ліквідація комунізму — мета нереальна, бо йдеться про світоглядне вчення. А от що стосується комуністичної світової системи (й режиму), то вона розпалася навіть раніше, ніж розпався СРСР. Мається на увазі падіння комуністичних режимів східноєвропейських країн, що утворювали разом із СРСР кістяк світової комуністичної системи. Прихід у найближчому майбутньому до влади в Україні “українілівих” та “україніправих” також практично неможливо, тому що Україна зараз буде нове, демократичне суспільство на зразок західноєвропейського.

4. Відродження Незалежної Української держави в етнографічних, національних кордонах, з демократичною системою влади, що гарантувала б усім громадянам України демократичні свободи у всіх аспектах життя, і найголовніше, — в аспекті духовного, культурного, політичного й соціального буття.

Перша частина пункту була реалізована 24 серпня 1991 р. Цей день вважається днем відродження Української незалежності у кордонах, наближених до етнографічних і національних рубежів історичної України. *Potius sero, quam nunquam* (Краще пізно, ніж ніколи). А ось за наступні пункти, незважаючи на декларативне проголошення їх у Конституції України, ще потрібно поборотися. Але це буде мирна законотворча парламентська боротьба. Парадоксально, але факт — ідеологія Організації Українських Націоналістів (ОУН) у суперечці з комуністичною ідеологією (КПРС) виявилася сьогодні реалістичною і такою, що відповідає сучасній політичній дійсності.

Що ж стосується збройної боротьби Української Повстанської Армії (УПА), то це питання потребує негайного вирішення Верховною Радою України у наступний спосіб:

а) негайного беззастережного визнання воюючою стороною вояків ОУН — УПА у громадянській визвольній війні українського народу проти окупації та поневолення московською більшовицькою імперією;

б) офіційне надання найбільших прав та пріоритетів воякам ОУН — УПА як героям та визволителям України без будь-якого ув'язування з воїнами Червоної Армії. Права і пільги військовослужбовцям Червоної Армії були надані ще за часів СРСР, незалежна Україна їх не відміняла, поважаючи їх заслуги у знищенні фашизму і звільненні України від німецької навали. Але треба не забувати, що вони захищали радянську імперію, тоталітарний більшовицький режим, який окупував Україну, і за допомогою військової сили запобіг створенню Української незалежної держави. Визволення України Червоною Армією від німецьких військ у 1943 — 1944 рр.

одночасно треба розглядати і як окупацію України московською більшовицькою владою. Саме проти цього вели збройну боротьбу вояки ОУН — УПА. Завдання і цілі були зовсім різні, а тому прирівнювати у правах патріотів України, визволителів батьківщини до будь-кого — річ неприпустима. Вояки ОУН — УПА незрівнянні і неперевершені у своїй боротьбі за вільне майбутнє України. Тільки вони повинні мати найбільші права, визнання, привілеї та пільги. Всім, що ми маємо зараз, а головне, свою державу, зобов'язані воякам ОУН — УПА, які надломали хребта радянській імперії. У новій історії України вони єдині, хто з 1944 р. по 1954 р. зі зброєю відстоював незалежність України. Одвічна їм від нас слава й уклін!

Ворогами українського народу штучно нав'язується та мусується маячна думка — необхідність реабілітації ОУН — УПА. Це є ніщо інше ніж софізм. *Descrimur specie recti* (Ми обманюємось видимістю правильного). В мене виникає питання по суті: “А перед ким реабілітувати?” Зупинились, обмірковуєте? Та хіба потребують патріоти України реабілітації? Чого вони потребують, так це шани та вдячності від української держави та суспільства. А реабілітація їм не потрібна, бо в радянській імперії, в більшовицькій владі всі, хто боровся за національне відродження та самостійну державу, були ворогами народу, бандитами, злочинцями. Головними ворогами всіх народів були КПРС, КПУ та СРСР. Умови, в яких боролися Україну вояки ОУН-УПА, мало сказати були складні, вони були вкрай небезпечні, бо московська імперія використала всі можливості та загальнодержавні ресурси проти патріотів-українців. Кожен упівець міг сказати про себе словами давньоримських гладіаторів: “*Morituri te salutant!*” (“Ті, що йдуть на смерть, вітають тебе!”). Саме з цього треба підходити до розуміння непотрібності реабілітації ОУН — УПА перед злочинною радянською владою, яка мізантропічною діяльністю породжувала масовий супротив. Вояки ОУН — УПА мають незаплямовану репутацію, а чистоту та патріотичність їх цілей ми відчуваємо у незалежній від злочинної імперії, своїй суверенній державі — Україні.

Якщо дотримуватись логіки ворогів української державності, то тоді треба реабілітувати гетьмана Богдана Хмельницького з військом, бо вони воювали з Польщею за звільнення українських земель, гетьмана Івана Мазепу, який заключив 5 червня 1708 р. договір з шведським королем Карлом XII про спільну війну проти Московії за незалежну Україну. То навіщо ж реабілітувати патріотів визвольних змагань? Треба не реабілітувати ОУН-УПА, а засуджувати катів українського народу. Тоді стане зрозуміло хто є хто. Юридично коректно проведений суд “Нюрнберг-2” над КПРС, КПУ та СРСР виявить дійсних злочинців і тоді загалу стане зрозумілим хто є патріотом, захисником державності України, а хто є злодієм, окупантом, загарбником, одним словом “запеклим” ворогом українського народу. *Dulce et decorum est pro patria mori* (Відрадно і почесно померти за Батьківщину).

Ворожі ідеологи підкинули сентенцію про необхідність урівнення в правах вояків ОУН — УПА з військовослужбовцями Червоної Армії, а недолугі, антипатріотичні українські можновладці й піймалися на цей гачок. Та почали наводити приклади з інших країн (Польщі, Іспанії, Росії), де примирення відбулося. Але в Україні створилася зовсім інша ситуація у протистоянні: розбіжності між наці-

ональним визвольним рухом, імперією та її антинародною більшовицькою владою, українською духовністю і людоненависницькою комуністичною ідеологією та злочинною практикою будівництва радянського соціалізму, різною ментальністю, бажанням збудувати самостійну українську державу. Але примирення не бажають в першу чергу військовослужбовці Червоної Армії. З часу закінчення Громадянської війни українського народу проти московської імперії пішло шосте десятиліття, то вже незабаром нікого буде примирювати. Та мабуть і не потрібно. А от потурбуватись про українських героїв-визволителів, вояків ОУН — УПА, від московської навали українська влада зобов'язана негайно згідно *jure humano* (за людським законом).

Сучасна Російська Федерація (я б додав імперія) підживлює себе імперським духом царської Росії шляхом канонізації останнього царя Миколи II та його родини, по-звірячому вбитої більшовицькими чекістами у Єкатеринбурзі, за наказом вождя-зłodія В. І. Леніна в 1918 р. Сьогодні воїни-білогвардійці в Росії реабілітовані, про зв'язки їх з інтервентами ніде не згадується, офіцери й генерали білого руху героїзовані в численних літературних, музичних і кінематографічних творах. Відбулося перепоховання у Москві колишнього царського генерала, головнокомандувача збройними силами Півдня Росії під час громадянської війни 1918 — 1920 рр. А. І. Денікіна (1872 — 1947 рр.). Деяким це явище подається як примирення, але ті хто воював, загинули або померли, тобто вибачатися та прощати вже нікому. Але коли це робить держава, тим більше така як Росія, яка знов претендує на світове панування, то це не має ніякого відношення до примирення людей, бо ці люди, що протистояли, давно вже на цвинтарях. Дії можновладців сучасної Росії з перепохованням, реабілітацією та героїзацією Білого руху, творяться з певною ціллю, а саме, прилучитися до імперського духу царської Росії, стимулювати патріотичні та шовіністичні настрої у суспільстві, тобто забезпечити підтримку населенням зовнішньої політики Москви, і на цьому тлі далі проводити агресивну зовнішню політику стосовно країн СНД, брязкати зброєю та тупотіти армійськими чоботами, лякати світ *mapu militari* (застосуванням сили).

У допитливого читача, безумовно, виникне подив і запитання: “Чому це Росія намагається набути духовності та патріотизму у часах російської монархії, царського генералітету та офіцерства?”. А саме тому, що за часів більшовицького правління з 1917 р. в Росії панував жорстокий кривавий терор каральних органів, ознакою цього часу стала в'язниця та десятки мільйонів замордованих, ув'язнених та страчених. А як, мій любий читачу, ти уявляєш собі примирення більшовицьких катів з жертвами терору? З мого розуміння цього не може відбутися, це протиприродно. Каті повинні бути засуджені судом, а жертви оплакані! Зрозуміло, що цей час містить тільки злочини влади, які неможливо використати як джерело духовності та героїчного минулого. Росія все більше набуває атрибутів СРСР, коли його в світі називали імперією зла. Росія все більше занурюється у тоталітаризм, тобто ігноруються демократія та права людини. Повним ходом йде процес відновлення імперії. Від Росії йде цілком реальна військова загроза Україні, це треба враховувати. Нагадаю на небажання Росії чітко визначити кор-

дони, постійні провокації з боку Росії у Чорному морі, Криму, острові Коса Тузла, висадка військового десанту біля м. Феодосії, захоплення маяків тощо. Надійно захистити територію та населення Україна як держава може тільки в один спосіб — стати повноправним членом НАТО. Духовною опорою, джерелом насаги та патріотизму, прикладом свідомої поведінки щодо збройного захисту незалежності України є воїни ОУН-УПА та український геній Т. Г. Шевченко.

“Нюрнберг-2” або судний день Комуністичної партії України

2 березня 2006 р. в Печерському районному суді міста Києва було розпочато розгляд адміністративної справи щодо визнання незаконним рішення про реєстрацію Комуністичної партії України Міністерством юстиції України, яке виступає відповідачем у судовому процесі. Судове провадження у справі було відкрито за позовом Петра Недзельського, полковника Збройних сил України у відставці. Представниками позивача суд визнав генерального директора Фондації ім. О. Ольжича, кандидата історичних наук Сергія Кота. Справу розглядала колегія з трьох суддів на чолі з суддею Л. Цокол. Міністерство юстиції України представляла пані Крижанівська. В ході розгляду справи до процесу на стороні позивача долучився народний депутат України, колишній політв'язень Левко Лук'яненко, за клопотанням представника Міністерства юстиції як третя особа у процесі брала участь представниця КПУ В. Голубенко. Судовий розгляд тривав декілька місяців і завершився в середу 31 травня.

На переконання позивача та його представника, у 1993 р. Міністерство юстиції України ухвалило незаконне рішення про реєстрацію КПУ як політичної партії, спираючись на недостатньо фахові та поверхові висновки *error in re* (помилка по суті) фахівців міністерства щодо відсутності в програмі та статуті КПУ положень, які суперечать Конституції і Закону України “Про політичні партії в Україні”. В такій ситуації кожна неупереджено мисляча людина повинна висловитись запитанням у бік української юстиції: “*Quo usque tandem abutere patientia nostra?*” (До яких же пір ти будеш зловживати нашим терпінням?). Тим часом здійснений позивачами детальний аналіз програмних цілей і статутних документів КПУ переконливо свідчить про те, що програмні цілі цієї партії містять пряму загрозу державному устрою, незалежності, територіальній цілісності та суверенітету Української держави, демократії, конституційним правам і свободам громадян України. *Ne quid falsi audeat, ne quid veri non audeat historia* (Та побоїться історія якої б не було брехні, та не побоїться вона якої б не було правди). Правдивій історії треба вклонятись, бо вона торує українському народу вірний шлях до правової, самостійної, незалежної, суверенної української держави. А щоб пізнати глибини душі українства треба пригоститися справжнім українським борщем, який готує тітка Ганна у селі Гупалівці. Щодо історії Московщини, то це безперервна боротьба невігластва з несправедливістю. Стосовно ж терміну “комунізм”, чітке визначення

якого так і не сформулювали його адепти, то українські дотепники трансформували його у цілком зрозуміле — “кому вниз”.

Як відомо, в часи президентства Кравчука-Кучми (1991 — 2005 рр.) будь-які спроби громадськості домогтися об'єктивного суду над злочинною комуністичною ідеологією та КПУ-КПРС за всі злочини, скоєні проти українського народу, залишилися без відповіді влади та органів прокуратури. Без наслідків залишилися і численні звернення до Міністерства юстиції України щодо незаконності реєстрації КПУ. Ця дивна поблажливість влади до КПУ бере початок ще від часу так званого “серпневого путчу 1991 р.”, коли проголошений московською клікою “ГКЧП” спробував здійснити державний переворот, щоб не допустити неминучого розпаду колишнього СРСР та падіння комуністичного тоталітарного режиму. Створена тоді на державному рівні “комісія Гайсинського” збрала переконливі документи і докази, які, серед іншого, засвідчили і безпосередню участь керівництва та обласних структур КПУ-КПРС у державній змові та закаті. Однак матеріали комісії так і не були оприлюднені, а жоден учасник державного перевороту не був притягнутий до кримінальної відповідальності. Зокрема — й КПУ, як злочинна організація. Але ж *est modus in rebus* (всьому є міра). “Нюрнберг-2”, як символічно називають представники громадськості неминучий майбутній процес над злочинами комунізму в Україні, досі лишається тільки гаслом. Отож суспільство дотепер змушене пожирати наслідки безхребетності та бездіяльності держави. Бо незасуджені злочини заохочують злочинців до нових злочинів. Це є огидне *signum temporis* (знамення часу). Сучасна КПУ зареєстрована Міністерством юстиції в 1993 р., і це дає їй формальні підстави уникати відповідальності за злочинні наслідки реалізації постулатів комуністичної ідеології в Україні. Але ідеологія сучасної КПУ є та сама, що й ідеологія КПУ-КПРС, — це ідеологія так званого “ленінізму-сталінізму”. Тими ж самими лишаються і головні програмні цілі КПУ — повернення “соціалістичного ладу”, який Україна вже мала нещастя пережити у ХХ ст. під керівництвом КПУ-КПРС.

За роки Незалежності науково обґрунтовано, що уся попередня практика реалізації постулатів комуністичної ідеології завдала українському народові мільйонних жертв і поглинула його незалежність. Ці висновки вчених мають отримати своє логічне завершення у правових актах української держави. Спроби втілення в життя теорії ленінізму-сталінізму в інших державах також засуджені світовим співтовариством. Парламентська асамблея Ради Європи ухвалила резолюцію “Про заходи з демонтажу спадщини колишніх тоталітарних систем” (27.06.1996 р.). Наслідки діяльності тоталітарних комуністичних режимів знову були засуджені Парламентською асамблеєю Ради Європи 2006 року. Злочинною комуністичною ідеологією визнав Міжнародний громадський трибунал у Вільнюсі (2000 р.). Парламенти Литви, Чехії та Польщі ухвалили рішення про розслідування масових репресій, геноциду та інших злочинів проти людства, скоєних комуністичним режимом у цих країнах. Народні збори Болгарії ухвалили закон “Про визнання злочинним комуністичного режиму в Болгарії” (2000 р.). У всіх цих історичних та юридичних документах, матеріалах громадського трибуналу наголошується на тому, що в основі комуністичних злочинів лежить саме комуністична ідеологія — так званий “ленінізм-сталінізм”.

Виходячи з цього і уважно вивчивши програму і статут КПУ, які повністю ґрунтуються на ленінізмі-сталінізмі, позивач і його представник вимагали від Міністерства юстиції України скасувати своє рішення про реєстрацію КПУ, як незаконне і таке, що суперечить Конституції та законодавству України. В ході судового засідання відповідно до норм Закону України “Про політичні партії в Україні” позовні вимоги до Міністерства юстиції були доповнені новими вимогами — “зобов’язати Міністерство юстиції України вжити передбачені законодавством України заходи щодо приведення у відповідність з Конституцією України та законодавством України програми і статуту КПУ, включно з попередженням про таку невідповідність і заборону в установленому порядку в разі невиконання вимог Міністерства юстиції України”.

Під час судового процесу заіснувала надія, що суд готовий справді об’єктивно і незалежно розглянути аргументи та докази позивача і його представника, які всупереч протидії представників Міністерства юстиції та КПУ були долучені до справи. Мало того, жодні долучені до справи як докази матеріали не були заперечені по суті представниками Мінюсту та КПУ і не були відхилені судом. Позиція міністерства зводилася до суто процедурних аргументів: якщо колись міністерство ухвалило рішення про реєстрацію КПУ, то, значить, це було правильно зроблено тоді і у міністерства тепер немає жодних претензій до програми, статуту та діяльності КПУ. На думку міністерства, останні повністю відповідають Конституції та законам України, окрім того, міністерство не несе жодної відповідальності за дії політичних партій(?!). Отже, для Міністерства юстиції честь мундира виявилася важливішою, ніж Конституція і закони України. Під час пояснень позицій сторін та під час судових дебатів представниці Мінюсту та КПУ не змогли відповісти на більшість запитів, що стосувалися суті тих положень програми та статуту КПУ, які були наведені позивачем та його представником, як неможливі з погляду українського законодавства. Суд також у ході розгляду справи не заперечив жодної з тез позовних вимог. Тим більш несподіваним виявилось рішення суду — відмовити позивачеві та його представникам у повному обсязі у задоволенні їхніх позовних вимог. Отже, дива не сталося. Я ж з надією сподіваюсь на світло після темряви (*post tenebras spero lucem*). Але позивач і його представники мають твердий намір опротестувати рішення Печерського районного суду в Апеляційному суді Києва. Битва лише розпочалася. По суті, відбувається перший офіційний судовий процес в Україні проти комуністичної ідеології. Тому позивачі мають намір апелювати як до судових органів, так і до тих органів влади, які несуть відповідальність за дотримання в Україні Конституції та законодавства України, і сподіваються на широку підтримку громадськістю своїх зусиль.

Якими аргументами керувалися ініціатори судового розгляду “справи КПУ”? Для початку з’ясуємо, чи справді Міністерство юстиції України не має жодного стосунку до контролю за реєстрацією та діяльністю політичних партій, як це намагалися подати в суді його представники. Закон України “Про політичні партії в Україні” (№ 2365-III від 5.04.2001 р.) зазначає з цього приводу таке: “Політичні партії проводять свою діяльність відповідно до Конституції України, цього Закону, а також інших законів України та згідно із партійним статутом, прийнятим

у визначеному цим законом порядку” (ст. 3). “Політичні партії мають право: 1) вільно провадити свою діяльність у межах, передбачених Конституцією України, цим Законом та іншими законами України...” (ст. 12). “...Діяльність політичної партії може здійснюватися лише після її реєстрації” (ст. 10). “Реєстрацію політичних партій здійснює Міністерство юстиції України. Для реєстрації політичної партії до Міністерства юстиції України разом з заявою подаються: 1) статут і програма політичної партії... Міністерство юстиції України здійснює реєстрацію політичної партії після перевірки поданих матеріалів... В реєстрації політичної партії може бути відмовлено, якщо документи, подані для реєстрації політичної партії, не відповідають Конституції України, цьому та іншим законам України” (ст. 11). “Державний контроль за діяльністю політичних партій здійснюють: 1) Міністерство юстиції України — за додержанням політичною партією вимог Конституції та законів України...” (ст. 18). “Політична партія може бути за поданням Міністерства юстиції України чи Генерального прокурора України заборонена в судовому порядку у випадку порушення вимог щодо створення і діяльності політичних партій, встановлених Конституцією України, цим Законом та іншими законами України” (ст. 21). Розділ VI “Заключні положення” Закону в п. 3 зазначає: “3. Політичним партіям не пізніш як через один рік після проведення найближчих за часом після набуття чинності цим Законом виборів до Верховної Ради України здійснити необхідні заходи з метою забезпечення виконання вимог цього Закону, внести необхідні уточнення до статутних документів та подати їх до Міністерства юстиції України”. Нос age (Роби це).

З викладеного випливає, що від моменту підготовки та подання документів на предмет державної реєстрації (включно зі статутом та програмою, яка є викладом цілей та завдань партії, а також шляхів їх досягнення), а також у своїй діяльності Комуністична партія України повинна неухильно керуватися Конституцією України, Законом України “Про політичні партії в Україні” та іншими законами України. Ст. 37 Конституції України проголошує: “Утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи громадян, здоров’я населення забороняється”. Ці застереження Конституції знайшли відображення в Законі “Про політичні партії в Україні”, у ст. 5 якого, зокрема, зазначається: “Утворення і діяльність політичних партій забороняється, якщо їх програмні цілі або дії спрямовані на: 1) ліквідацію незалежності України; 2) зміну конституційного ладу насильницьким шляхом; 3) порушення суверенітету і територіальної цілісності України; 4) підрив безпеки держави; 5) незаконне захоплення державної влади; 6) пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової чи релігійної ворожнечі; 7) посягання на права і свободи людини; 8) посягання на здоров’я населення”.

Як визначений Законом України “Про політичні партії в Україні” уповноважений орган, що здійснює реєстрацію політичних партій та контроль за їхньою

діяльністю, Міністерство юстиції України зобов'язане було перевірити програму і статут КПУ на предмет відповідності Конституції України, даному Закону та іншим законам України, а також здійснювати постійний контроль за її подальшою діяльністю під цим оглядом. Зокрема, це стосується і вимог Закону щодо приведення програмних та статутних документів КПУ у відповідність із Конституцією України, даним Законом та іншими законами України після його схвалення Верховною Радою України у термін не пізніше квітня 2003 р. (рік після парламентських виборів 2002 р.).

Однак Міністерство юстиції України не виконало повною мірою своїх обов'язків як уповноваженого державою органу, що реєструє та контролює діяльність політичних партій. Ціла низка положень програми і статуту КПУ (“Програма Комуністичної партії України”, “Статут Комуністичної партії України” — К.: Видавництво “Комуніст”, 1996) суперечать положенням Конституції України, Закону України “Про політичні партії в Україні” та іншим законам України. Внесені до програми та статуту КПУ положення про те, що КПУ у своїй теоретичній та практичній діяльності керується марксизмом-ленінізмом (вченням Маркса-Енгельса-Леніна), є партією революційного типу, що бере початок від партії більшовиків та зберігає за своїми ідейно-теоретичними, політичними витоками та організаційними принципами спадкоємність щодо забороненої в 1991 р. Компартії України, про класову боротьбу, про революцію за своїм змістом пов'язані з метою знищити незалежну українську державу, змінити існуючий суспільний лад сповіданням та пропагандою насильства, терору, посяганнями на права і свободи громадян. Окрім того, у Програмі КПУ наявні положення, які за своєю суттю є негативною оцінкою Акта проголошення незалежності України, системи існуючого державного устрою, зафіксованого в Конституції та законах України, та основних принципів державної політики.

Ст. 7 Закону “Про політичні партії в Україні” зазначає: “Політичні партії повинні мати програму. Програма політичної партії є викладом цілей та завдань цієї партії, а також шляхів їх досягнення”. Отже, програма КПУ є викладом “цілей та завдань цієї партії, а також шляхів їх досягнення”. Розгляньмо їх на конкретних прикладах.

КПУ — пряма спадкоємиця злочинів комуністичного режиму в Україні

З тексту програми і статуту КПУ випливає, що ця партія не лише абсолютно не цурається злочинів комуністичного режиму в Україні, а й навіть відкрито бравує деклараціями про свій прямиий зв'язок з КПУ-КПРС:

с. 38, абз. 3 — “Комуністична партія України бере свій початок у створеній В. І. Леніним партії більшовиків, яка ввібрала в себе все найкраще із світової революційної теорії і практики”;

с. 3, розділ 1, абз. 1 — “Виступивши як ідейна і організаційна спадкоємиця Компартії, яка діяла в Україні до антиконституційної заборони в серпні 1991 р., ...Комуністична партія України підхопила прапор боротьби за соціалізм...”;

с. 42, абз. 1 — “Зберігаючи за своїми ідейно-теоретичними, політичними витоками, соціально-класовою природою, організаційними принципами спадкоємність щодо незаконно забороненої в 1991 році Компартії України, наша партія...”;

с. 47, абз. 1 — “Вона вважає себе наступницею ідей і традицій Комуністичної партії України, яка діяла до заборони в серпні 1991 року”.

Уже цих зізнань КПУ цілком достатньо, щоб ця партія була заборонена в Україні. Інакше виглядає цинічним блюзнірством на державному рівні, з одного боку, відзначати пам'ять жертв голодоморів та політичних репресій — жертв КПУ-КПРС, а з другого — дозволяти відкрито діяти політичній партії, яка заявляє про свій прямий ідейний, теоретичний, організаційний та політичний зв'язок з КПУ-КПРС як організатором масових репресій та голодоморів проти українського народу, етноциду українців та творцем одного з найжорстокіших в історії людства тоталітарних режимів.

Для чого тоді ми здійснюємо наукові дослідження і видаємо серії наукових видань про злочини КПУ-КПРС в Україні? Для чого марнуємо державні гроші на пам'ятники та меморіали їхнім жертвам? Для чого в календарі існують встановлені державою скорботні дати, коли ми вшановуємо їхню пам'ять? Для чого творимо Інститут національної пам'яті? Для чого все це, коли в країні продовжує відкрито діяти політична сила, яка заявляє про продовження “ідей і традицій” відповідальної за наругу над українською нацією політичної сили — КПУ-КПРС? Поки ми не дамо відвертої та чесної відповіді на ці запитання, доти в Україні ми не можемо говорити про право та справедливість, бо це виглядатиме знуцанням над пам'яттю мільйонів. *Aditum nocendi perfido praestat fides* (Довіра, яка надається віроломству, дає йому можливість шкодити).

Програма Комуністичної Партії України про незалежність України

Вочевидь, Міністерство юстиції України та Печерський районний суд цілком згодні з твердженнями програми КПУ про те, що незалежність України була проголошена “злочинним” шляхом внаслідок “контрреволюційного перевороту”. Отже, всі ми живемо в незаконно проголошеній державі, яка, начебто, не є легітимним державним утворенням? Це не просто писання в партійній пресі, а офіційно затверджений Мінюстом документ, з якого однозначно випливає, що КПУ відкрито не визнає незалежності України:

с. 6, абз. 2 — “Злочинним способом, всупереч волі народів, виявленій на референдумі 17 березня 1991 року, була зруйнована велика союзна держава — Союз Радянських Соціалістичних Республік”;

с. 9, розділ 2, абз. 1 — “Контрреволюційний переворот, здійснений в Україні”... “привів до влади антинародні сили”, “насадження буржуазної, націонал-шовіністичної ідеології”;

с. 12, абз. 4 — “...Після контрреволюційного перевороту...”;

с. 14, абз. 3 — йдеться про “буржуазно-націоналістичні сили, що захопили владу”, нав'язали “встановлення в країні авторитарного режиму”.

Між іншим, свої теоретичні писання депутати-комуністи підтверджують практичними діями, ігноруючи депутатські значки незалежної України і вперто носячи

червоно-сині депутатські відзнаки колишньої УРСР. Можливо, шановні державні юристи вже забули, як відбувалося проголошення незалежності України? Коротко нагадаємо, що все тоді сталося відповідно до конституцій та законів колишніх СРСР та УРСР. Була Декларація Верховної Ради України про державний суверенітет України (16 липня 1990 р.), прийнятий Верховною Радою України Акт проголошення незалежності України (24 серпня 1991 р.), Всенародний референдум на підтвердження Акта проголошення незалежності України (1 грудня 1991 р.). На підставі цих документів 7 — 8 грудня 1991 р. відбулося підписання Біловезької угоди про припинення існування СРСР і створення СНД, яку 21 грудня в Алма-Аті підтримали повноважні представники інших колишніх республік СРСР. Де ж тут є “злочинний спосіб” і “переворот”, внаслідок якого постала незалежна Україна? Незрозуміло, як стало можливим затвердження Міністерством юстиції України наведених вище положень програми КПУ.

Читаємо програму КПУ далі. На другому етапі її діяльності в разі приходу до влади передбачається таке:

с. 30, абз. 3 — “...ліквідовуються наслідки контрреволюції”;

с. 34, абз. 6 — “...скасування біловезької змови”;

с. 34, абз. 7 — “Комуністи розглядають це як передумову відродження на новій основі союзу народів злочинно зруйнованого Союзу Радянських Соціалістичних Республік”.

З огляду на попередні пасажі програми КПУ як ще ці твердження можна трактувати, як не “програмні цілі, спрямовані на ліквідацію незалежності України”? Очевидно, ті експерти Мінюсту, які затвердили програму КПУ, або взагалі не читали її як слід, або поділяють задекларовані в ній погляди і цілі. Наведеного *satis superque* (достатньо, і більш ніж достатньо), щоб *jus est* (на законних підставах) заборонити КПУ. *Adhuc sub iudice lis est* (Справа ще у судді, спір ще не розв’язано). Але українським комуністам я зауважу, що *malum consilium consultori pessimum est* (поганий намір обертається проти того, хто замислив зло).

Поразка німецьких військ та їх союзників

Переломним моментом Другої світової війни (1939 — 1945 рр.) стала Сталінградська битва. Глибокої осені 1942 р. радянські війська розгромили 12 і оточили 36 дивізій противника. Мій батько Кочін Василь Іванович (1904 — 1976 рр.) теж брав участь у розгромі німецьких військ під Сталінградом, звільняв від окупантів південь України, зокрема, м. Мелітополь і далі з боями йшов на Крим, де був тяжко поранений 26 жовтня 1943 р. Розвиваючи наступ, війська Червоної Армії 18 грудня 1942 р. звільнили перший населений пункт на території України — село Півнівку Меловського району Ворошиловградської (Луганської) області. До квітня 1943 р. ворога було відкинуто на 700 км від лінії максимального його просування. Серед втрачених ворогом районів була значна частина Донбасу і Харківщини.

Влітку 1943 р. А. Гітлер спробував перехопити стратегічну ініціативу. Однак розпочатий ним 5 липня наступ на Курській дузі провалився. Радянські війська перейшли у контрнаступ і у серпні очистили від ворога Лівобережну Україну і Донбас. У вересні 1943 р. вони вийшли на Дніпро на 700-кілометровому фронті.

Й. Сталін дав вказівку зайняти столицю України до річниці Жовтневої революції. Київ дійсно зайняли на світанку 6 листопада 1943 р., але ціною величезних жертв. На поховання загиблих у боях під Києвом бійців Червоної Армії довелося мобілізувати населення. Штатні похоронні команди не справлялися зі своїми обов'язками, тому що земля була буквально усіяна солдатськими трупами. У цьому вчинку теж проявляється паранояльна сутність особи Й. Сталіна. Їм, паранояльним, притаманна ідея жертвопринесення. Навіть синами жертвували паранояльні (Авраам, цар Петро I, Й. Сталін), не кажучи вже про чужих по крові людей. Жертвопринесення і жертвовність часто трапляються поряд. Міркування з цього приводу паранояльного наступні: “Якщо я жертвую собою, то маю й право принести у жертву інших”. І Й. Сталін приносив, десятки мільйонів людей. Але, самі паранояльні все-таки, як правило, чомусь не бажають бути жертвою. Вони посилають на смерть інших. Ось така моральна “діалектика” властива паранояльним. Тому немає нічого дивного у вказівці Й. Сталіна, це стандартна психологія паранояльної особи, і в цьому немає ніякої містики провидця і військового стратега. Все занадто банально, окрім марно загублених десятків і сотень тисяч, мільйонів життів молодих людей, які, як писав поет К. Симонов: “...недолюбили, недопалили останньої цигарки...”.

Українських підлітків з навколишніх сіл мобілізували польові військомати, щоб без будь-якого попереднього навчання володінню зброєю поповнити ними поріділі частини. Хіба це не злочин радянської влади? Це злочин проти усього українського народу і це нам нащадкам треба пам'ятати: коли і хто творив цей етноцид. За таким сценарієм загинув і мій дядько Палієнко Петро Андронович (1907 — 1943 рр.), людина глибоко цивільна, з поганим зором, а тому не служив у армії і відповідно не мав військової підготовки. Після визволення м. Запоріжжя (села Вознесенка) 14 жовтня 1943 р. Палієнко П. А. добровольцем пішов до армії рядовим і вже 11 листопада 1943 року неподалік від м. Запоріжжя загинув, залишивши дружину Марфу і двох дітей: дочку Лідію 1929 року і сина Адольфа 1937 року народження. Отаким чином радянська влада ще й у такий спосіб помстилася українському народу, підставляючи під німецькі кулі та снаряди непідготовлених до війни молодих українських чоловіків. Радянська влада у будь-який спосіб прищеплювала громадянам СРСР відчуття провини. Тому спокутуючи свою “провину” — перебування на окупованій території, — вони гинули на передовій або ставали мішенню для радянських загороджувальних загонів, якщо відступали під тиском німців. А хіба могла злочинна влада (її керманічі) відчувати провину за те, що кинули напризволяще на окупованій ворогом території десятки мільйонів українців. Ось за що треба спитати з радянських вождів, які відсиджувалися у тилу, у затишних кабінетах, з яких посилали на смерть громадян своєї держави.

Наприкінці грудня 1943 р. Ставка почала новий наступ на фронті від Полісся до Чорного моря силами п'яти фронтів: 1-го Білоруського і чотирьох Україн-

ських. На початку лютого 1944 р. було ліквідовано вороже угруповання військ (понад 10 дивізій) в районі Корсуня-Шевченківського, що потрапило у “мішок”. Німці змушені були залишити Житомир, Кіровоград, Луцьк, Кривий Ріг. У березні — квітні 1944 р. радянські війська зайняли Херсон, Вінницю, Чернівці, Одесу і Миколаїв. 26 березня 1944 р. частини Червоної Армії вийшли на державний кордон з Румунією. У травні 1944 р. була ліквідована 200-тисячна німецька армія, що утримувала Крим. У давніх римлян був звичай *albo lapillo diem notare* — відмічати білим камінцем щасливі дні. Безумовно визволення українців з-під німецької навали було радісною подією якби не розуміння того, що прийшов інший супостат (ворог) — московський окупант, який був не кращим за вигнаних німців.

Після висадки у червні 1944 р. у Нормандії, як *locus minoris resistentie* (місце найменшого супротиву), американських і англійських армій стратегічне становище Німеччини *interim* (тим часом) різко погіршилося. Вперше і вже з вичерпаними резервами нацисти змушені були воювати на два фронти. Тепер важко було сумніватися у близькості краху “тисячолітнього рейху”, ватажки якого *inter nos* (поміж собою), все частіше казали собі — ми вже *pulvis et umbra sumus* (прах і тінь), ми опинились *inter sacrum saxumque* (між жертovníком і каменем). Влітку 1944 р. А. Гітлер зазнав чергової поразки на Східному фронті, у Білорусі. Негайно після цього було проведено Львівсько-Сандомирську операцію. Червона Армія зайняла Львів, Перемишль, Станіслав (тепер Івано-Франківськ). Карпато-Ужгородська операція у жовтні 1944 р. завершила очищення всієї території України у її довоєнних кордонах від німецьких і союзних їм військ. Незабаром радянські частини зайняли Закарпаття. У травні 1945 р. уряди СРСР і Чехословаччини підписали угоду про передачу Закарпатської України Радянському Союзу.

Але існував й інший бік війни. Останнім часом з’явилося декілька досліджень, у яких стверджується, що на початку 1945 р. військовослужбовці Червоної Армії на території Німеччини згвалтували два мільйони німецьких жінок. Перша й найпотужніша хвиля безчинств упала на Східну Прусію, куди Червона Армія увійшла у січні 1945 р. 28 березня 1945 р. Мартін Борман спрямував до гауляйтерів Рейху таємний наказ, що регулював порядок абортів у жінок-біженок зі Східної Німеччини, яких на предмет гвалтування попередньо мав слухати слідчий кримінальної поліції. Посилаючись на радянські та німецькі архіви, англійський історик Ентоні Бівор стверджує, що лише в Берліні червоноармійці згвалтували 130 тисяч жінок, з яких 10 тисяч унаслідок цього наклали на себе руки. Значно вищим був відсоток самогубств серед 1,4 млн. жінок, згвалтованих у Східній Пруссії, Померанії та Сілезії. Радянські військовослужбовці гвалтували і “своїх” — українських, білоруських, російських, польських жінок і дівчат, яких німці забрали в полон. Англійський історик стверджує, що те саме коїлося на всіх територіях, зайнятих Червоною Армією. Деяких жінок було згвалтовано до сотні разів. Згідно із свідченнями, одразу по згвалтуванні солдати, бувало, розстрілювали дівчат, аби не потрапити під трибунал... . Навесні 1945 р. перед судами постало 4 тисячі військовослужбовців. Хоча значно більше залишилося поза увагою слідчих, адже за вбивство німкені, як правило, ніяк не карали. Траплялося, що червоноармійці вбивали власних офіцерів, коли ті намагалися зупинити насильство. Згідно з радянськими документа-

ми, у лютому — березні 1945 р. ситуація вийшла з-під контролю. Свідки подають картину суцільного мародерства: “Танки забиті барахлом настільки, що не в змозі вести бойові дії”. Генерали відправляли награване вагонами.

Доведені випадки фактичного масового вбивства червоноармійців власними воєначальниками. Під час штурму Зеєловських висот на підступах до Берліна маршал Г. К. Жуков погнав по мінному полю спочатку солдатів — аби вберегти танки... За “право” взяття Берліна кровожерливий маршал змагається з маршалом І. С. Конєвим, а побачивши танки 3-ї армії маршала П. С. Рибалка, люто кричить по ВЧ: “Навіщо ви тут з’явилися?!” — кладучи тисячі й тисячі солдатів, аби лише взяти Берлін “власноруч”... *Eam vir sanctus et sapiens sciet veram esse victoriam* (Муж праведний і мудрий визнає істиною тільки таку перемогу, яка буде досягнута з дотриманням бездоганної чесності та незаплямованого достоїнства).

Я не буду коментувати, все й так зрозуміло. Тільки додаю, ти відчуваєш, мій шановний читачу, якими подіями повернувся пакт Молотова-Ріббентропа, якого лиха нарobili обидва диктатори. Сучасним політикам, а може хто з них вже й приміряє себе на диктаторські ролі, я наполегливо раджу читати щоденно наукові історичні дослідження. Це вбереже від багатьох рокових помилок, згасить гординю та врятує власне життя, бо *recte facti fecisse merces est* (нагородою за добру справу слугує її здійснення).

На боці німців воювали півмільйона росіян

Треба однозначно погодитись з тим, що поки влада не визнає юридично УПА як визволительницю, доти вона не буде українською. І більше того — вона не буде ані демократичною, ані європейською.

Парламент Франції ухвалив дуже цікавий і для нас закон про визнання геноциду вірмен і встановив покарання за заперечення цього факту. Є закон, прийнятий у багатьох країнах, який передбачає кримінальну відповідальність за заперечення Голокосту. І немає закону про кримінальну відповідальність за заперечення Голодомору, за клепи на вояків УПА. *Punctum quaestionis* (Суть питання). Щороку на Покрову маємо скандал, пов’язаний із протистоянням ветеранів Другої світової війни, і щороку цілими відрами виливаються помії на сиві голови старих упівців, дивізійників “Галичини” та вояків “Нахтігалю”. Нюрнберзький процес давно уже розібрався в тому, хто є хто, інакше б Англія ніколи не дозволила 10-ти тисячам вояків дивізії “Галичина” та УПА поселитися на її території та ще й одружитися з англійками. *Ipsissima verba* (Найщиріші слова). Але це тільки півсправи. Влада новинна раз і назавжди покласти край брехні, яка ллється з вуст есдеків, регіоналів, комуністів і сатаністів конотопської відьми. Переважно ці клепи лунають з вуст людей абсолютно некомпетентних, які окрім “Короткого курсу ВКП(б)” нічого на цю тему не прочитали. Але незнання не повинно звільняти від відповідальності. *Imperitia pro culpa habetur* (Незнання ставиться у вину).

Вояки УПА ніколи в жодних німецьких каральних акціях участі не брали та, зрештою, й сформувалася УПА вже тоді, коли з єврейським питанням в Україні

було покінчено. Свої перші бойові дії УПА розпочала якраз проти військ Вермахту і ніколи у жодних союзних відносинах із нацистами не помічена. Тоді як про Робітничо-Селянську Червону Армію (РСЧА) цього не скажеш. Для усього світу Друга світова війна почалася у вересні 1939, але радянська історія нам розповідала тільки про Велику Вітчизняну 1941 — 1945 рр. Хоча фактично СРСР вступив у Другу світову війну теж у вересні 1939 в ролі агресора і союзника А. Гітлера. Після відомого “визволення” Західної України та Західної Білорусі в майбутньому місті-герої Бресті з нагоди перемоги над Польщею відбувся спільний парад військ Вермахту і РСЧА. Фашисти і червоноармійці марширували пліч-о-пліч. Ото було видовище! Фактично перший парад Перемоги. Тобто виходить, що спроби радянської влади знайти союзника в особі А. Гітлера — це добре, а такі ж спроби з боку ОУН — погано. Крім того, УПА — це насправді інтернаціональне з’єднання, бо в рядах цієї армії були і євреї, і татари, і узбеки (цілий загін!), і — о, жах! — росіяни. А скільки там було регіоналів — мешканців Східної та Південної України! І оці хлопці з Донбасу, Одещини, Криму били з успіхом не тільки німців, а й більшовиків. І носили тризуби і співали “Ще не вмерла...”. *Iniquitas partis adversae justum bellum ingerit* (Несправедливість супротивної сторони спричиняє справедливу війну).

До сьогодні вішають всіх собак на дивізію “Галичина”, забуваючи при цьому, що дивізія нараховувала лише 11 тисяч вояків, більшість із яких полягла під Бродами. І чомусь при цьому замовчується, що російськими за особовим складом були 800-та моторизована дивізія “Бранденбург”, 29-та і 30-та гренадерські дивізії СС, штурмбригада СС “Беларусь”, “Русский Охранный Корпус” (по суті теж дивізія, що складалася з кількох легіонів), а додайте до цього вояків “Русской Освободительной Народной Армии” та 5 дивізій “Русской Освободительной Армии” генерала Власова (включно з 15-м козачим корпусом Вермахту, сформованого на базі 1-ї і 2-ї кавалерійських дивізій донських та кубанських козаків). І це ще не все, бо були й дрібніші з’єднання: 559-та піхотна бригада РОА, навчально-запасна бригада 15-го корпусу РОА, три російських легіони у Франції і т. д. Загалом кількість росіян і донських козаків, що воювали на боці німців, сягає півмільона. А ще, для порівняння, у німецьких військах служило 100 тисяч естонців, 25 тисяч латвійців, 10 тисяч татар, 40 тисяч голландців, 25 тисяч фламандців, 10 тисяч французів, 8 тисяч норвежців. Поляки також пристрасно кленуть українців, які служили в німецькій армії, сором’язливо замовчуючи, що поляків там було незмірно більше — аж 200 тисяч! Під кінець війни лише до армії Андерса долучено 36 тисяч полонених поляків з Вермахту. Якщо взяти німецьку поліцію, то там служило 40 тисяч поляків і 8 тисяч українців.

Називаючи упівців та дивізійників зрадниками, опоненти чомусь не уточнюють, кого саме вони зрадили. Радянську владу? Але вона існувала в Західній Україні лише 20 місяців і при відступі у червні 1941 р. залишила гори трупів. Немає в Західній Україні жодного містечка чи села, де б з приходом німців не оплакувано помордованих більшовиками тіл своїх рідних. Збереглися фотографії, свідчення очевидців, дані сучасної ексгумації, які демонструють нам жахливі злочини комуністичної системи: молоді студенти духовної семінарії з цвяхами в голові, ва-

гітні жінки з розпоротими животами, юні черниці згвалтовані з повирізуваними персами... Testes muti (Німі свідки). Це все творили “визволителі”. То чи слід дивуватися тому, як галичани і волиняки зустріли їх у 1944 р.? Якщо фашистів можна називати звірами, то чому я не можу назвати звірами комуністів? Для мене вони такі самі злочинці. І українська держава тільки тоді відбудеться, коли дочекаємося свого “нюрнберзького” процесу і заборони компартії. Unam in armis salutem (Один порятунок у зброї, тобто порятунок тільки у боротьбі).

Післявоєнна відбудова України

Відбудовні роботи починалися відразу після відступу німецьких військ. Найбільша увага приділялася вугільно-металургійному комплексу, оскільки воєнні заводи гостро потребували палива й металу. У 1945 — 1946 рр. Україна одержала устаткування десятків заводів, демонтованих у радянській зоні окупації Німеччини. Почало прибувати й устаткування деяких підприємств, евакуйованих свого часу з України. До кінця 1945 р. було відновлено близько третини довоєнного індустриального потенціалу України. У перший повоєнний рік, в основному, завершилося переведення промисловості на випуск мирної продукції.

Командна економіка могла розвиватися майже виключно за рахунок додаткового залучення робочої сили, тобто екстенсивно. А демобілізація збройних сил СРСР затягувалася. Тому на початковому етапі відбудови широко використовувалася примусова праця як німецьких військовополонених, так і радянських людей (шляхом трудових мобілізацій, у тому числі через організований набір сільських трудівників, особливо молоді). З осені 1946 р. почала створюватися мережа ремісничих училищ і шкіл фабрично-заводського учнівства. Вони також комплектувалися переважно методом мобілізацій. Наприкінці 40-х років ХХ ст. становище з робочою силою полегшилося. У народне господарство за післявоєнну п'ятирічку влилося 2,2 мільйона колишніх воїнів, з них 350 тисяч — у промисловість. У 1950 р. чисельність робітників і службовців, зайнятих у народному господарстві, досягла 6,9 мільйона осіб, тобто на 724 тисячі більше, ніж у передвоєнному 1940 р. Quod non est paululum dicere (А цим немало сказано).

Така загальна ситуація мала місце в Україні в цілому. У м. Запоріжжі після звільнення від німецької окупації 14 жовтня 1943 р. залишилося тільки 65 тисяч мешканців. Широко розгорнулися відновлювальні роботи. Зусилля, перш за все, були спрямовані на відбудову енергетичного серця Придніпров'я — Дніпрогесу, металургійних і машинобудівних підприємств, а також легкої і харчової промисловості, комунального господарства та житлового фонду. Розчищали завали, ремонтували придатне обладнання та споруди. Працівники заводу “Комунар” ще наприкінці 1943 р. розгорнули відновлювальні роботи, у відроджених цехах вони виконували різноманітні ремонтні роботи для фронту, а пізніше налагодили випуск боєприпасів і запасних частин для зернових комбайнів. В 1944 р. запрацювала вже половина головних цехів заводу, що дозволило розпочати випуск моло-

тарок, інших сільськогосподарських машин і запасних частин до них. На протязі 1944 р. були відновлені і почали працювати основні цехи паровозоремонтного заводу. Колектив інструментального заводу ім. П. Л. Войкова (1888 — 1927 рр.) організував виробництво окопних пічок для фронту. Поряд з цим робітники більшості підприємств відновлювали житловий фонд, міське комунальне господарство. Комунарівці відновили готель “Південний”, 2 тисячі кв. метрів житла, міську насосну станцію 2-го підйому, 12,5 км трамвайної колії та 16 трамвайних вагонів, 2 їдальні, підшефну школу № 14, яка була повністю зруйнована німецькими окупантами. Енергетики відновили високовольтну лінію електропередачі Донбас – Запоріжжя, і місто отримало електроенергію.

Колективи заводів м. Ленінграда металевого і “Електросила” у співробітництві з новокраматорськими заводами та “Уралмашем” виготовили гідротурбіни і гідрогенератори для Дніпрогесу. За 1947 — 1950 рр. діяльність Дніпрогесу була повністю відновлена. 12 червня 1950 р. було запущено у експлуатацію останній, 9-й агрегат ГЕС. Продовжувалися роботи у Запоріжжі з відродження багатьох заводів: “Запоріжсталі”, “Дніпроспецсталі”, феросплавного, коксохімічного, електродного, алюмінієвого, моторобудівного, паровозоремонтного, судоремонтного та інших. Таким чином відбувалося наполегливе відновлення енергетично-виробничого потенціалу міста. Протягом 1944 — 1950 рр. було відновлено і споруджено 569,2 тисячі кв. метрів житла. До 515 вулиць, які існували до 1941 р., додалися 300 нових, упорядкованих, забудованих п’ятиповерховими будинками, а також одноповерховими — приватного сектора — у робітничих селищах. Було відновлено 52 км трамвайної колії, де курсувало 90 вагонів, прокладено 12 км тролейбусного шляху, працювало 10 автобусних маршрутів. Були відновлені водопровідна і на 60 % каналізаційна мережі. У 2,7 рази у порівнянні з 1940 р. збільшилася кількість магазинів і кіосків, майже у 3 рази — виробництво громадського харчування.

До кінця 1950 р. на 90 % відновили амбулаторно-поліклінічну мережу і кількість ліжок у лікарнях, збудували чотири нові лікарні. Були відбудовані і розширені учбові приміщення машинобудівного і педагогічного інститутів, а також середніх спеціальних учбових закладів. Відновили роботу дві третини палаців і будинків культури, профспілкових клубів, кінотеатрів та профспілкових кіноустановок. Розгорнули роботу 10 державних і 54 профспілкові бібліотеки, загальний книжковий фонд яких досягав 400 тисяч примірників. *Paulatim summa petuntur* (Вершини досягаються не одразу). Люди працювали не шкодуючи сил. Позаду залишилася війна, яка обійшлася надто дорого: мало не в кожній родині хтось загинув. Попереду були надії на те, що завдяки здобутій перемозі відійде у минуле становище обложеної фортеці, в якому перебувала країна; що відпаде необхідність у постійному зосередженні ресурсів на воєнних потребах і держава дбатиме про добробут населення. Параноїдальний старіючий вождь щиро вважав, що люди з успіхом замінять техніку (навіщо механізація і автоматизація виробництва) і головне в людях дуже багато добров, особливо якщо їх добряче придавити. Він мав великий досвід впродовж десятиліть масно здобрювати землю тілами страчених. *Trahit sua quæque voluptas* (Кожного вабить своя пристрасть).

Однак природа тоталітарної держави не змінилася. Виступаючи у лютому 1946 р. на передвиборних зборах у Москві, Й. Сталін оголосив про необхідність досягти у перспективі високого рівня розвитку важкої індустрії і назвав як орієнтир конкретні цифри видобутку палива й виплавки металу. Згадав він і про народний добробут, але конкретних цифр називати не став. Виходило так, що без тимчасових труднощів, які насправді були постійними, аж ніяк не можна було обійтися й надалі. Керована параноїальним диктатором-тираном держава вступила у воєнне протистояння з колишніми союзниками. Починався етап “холодної війни”. Сказано у Біблії: “По якій би дорозі не пішов дурень, у нього завжди бракує глузду і всякому він висловить, що він дурень”. Промисловий розвиток відбувався *rebus in arduis* (у трудних обставинах) в умовах триваючої ізоляції від зовнішнього світу, при відсутності внутрішнього ринку засобів виробництва. Статистичні дані свідчать, що післявоєнна п’ятирічка була виконана достроково, а промислове виробництво в Україні зросло на 15% порівняно з 1940 р. Проте вартісні показники внаслідок деформації цінових пропорцій втратили надійність, а натуральні дані дають підставу вважати, що довоєнного рівня вдалося досягти тільки в наступній, п’ятій п’ятирічці (1951 — 1955 рр.). Найменш розвинутими залишалися західні області України. Про необхідність їх індустріалізації говорилося багато, але увагу звернули в основному на Львів.

Успіхи індустріального зростання забезпечувалися низькою часткою заробітної плати робітників і службовців у національному доході, а також нееквівалентним обміном між містом і селом. Така ситуація зберіглася й до сьогодні, коли я пишу ці рядки, — у 2011 році. В цьому є відповідна соціально-психологічна і економічна закономірність радянсько-більшовицького режиму та розбудові капіталізму в сучасній Україні. Бюрократія некомпетентна, радянсько-партійна номенклатура, що фактично залишилася при владі після 1991 р., і не бажає посправжньому проводити реформи, які обов’язково повинні обернутися проти неї. Тому треба собі чітко уявляти, що подолати супротив реакційних радянсько-комуністичних сил у післярадянській Україні — справа не проста і вимагала рішучих дій з боку президента України В. А. Ющенка. Післярадянська бюрократія, яка встигла розплодитися за часів незалежної України, опанувала всі командні висоти. Щоб подолати будь-яку бюрократію, перш за все треба розуміти, що це гігантський політичний, економічний, організаційно-клановий, соціально-психологічний механізм, який приводиться у рух численними пігмеями. Здоровий глузд і правовий підхід підказують, що потрібно прийняти закон про люстрацію і відсторонити від керівних посад всіх колишніх. Це було зроблено у Чехословаччині після перемоги “оксамитової революції”, що дало можливість рішуче перейти від ганебного соціалізму до розбудови демократичної, правової держави та громадянського суспільства.

Оплата праці в громадському господарстві колгоспів була і залишається зараз в сільському господарстві України (1991 — 2011 рр.) вкрай низькою, підсобні господарства колгоспників обкладалися радянською владою високими податками і обов’язковими натуральними поставками — *misera contribuens plebs* (злидений оподаткований народ). Витримавши величезне навантаження в роки

війни (1941 — 1945 рр.), колгоспи не відчули полегшення після її закінчення. Десятиліттями цілодобово радянська пропаганда вбивала у свідомість українців, що капіталісти конкурують за прибуток і як це погано. Але мовчали, що радянські люди (інакше совки, від російського — “советы”, самі себе так називали), конкурували за харчі. У Радянському Союзі та вже й у незалежній Україні (1991 — 2011 рр.) конкуренція між людьми на рівні горобців, що б'ються за крихту хліба. І таке положення в СРСР не треба вважати найгіршим, бо радянська влада *quaerens quem devoret* (відшукуючи, кого зжерти) регулярно влаштовувала голодомори (1921, 1932 — 1933, 1946 — 1947 рр.), коли вимирали з голоду села, кількість померлих з голоду в Україні рахувалася мільйонами людей.

У 1946 р. трапився тривалий період відсутності ефективних опадів у сукупності з високою температурою і низькою вологістю повітря, що призвело до виснаження запасів вологи у ґрунті, пригніченню та загибелі сільськогосподарських посівів, тобто виникла засуха, яка охопила південні області України. Але держава не зменшила обов'язкові поставки. Склалася ситуація подібна до 1932 — 1933 рр. Радянська держава робочих і селян примусово знов відібрала у селян продовольче зерно, кинувши їх напризволяще. Сотні тисяч колгоспників померли від голоду 1946 — 1947 рр. Мимоволі складається образ радянської держави та зміст її функціонування: війни, терор проти власного народу, голодомори, етноцид, злиденне безправне життя під звуки міді духових оркестрів. Недарма кажуть, що чим більше у державі рабів, тим більше повинно бути гучної музики. В цьому теж була велика схожість між сталінським СРСР і гітлерівською Німеччиною. Для них — рабів, хоч і різних ідеологій, гриміли духові оркестри. Тоталітаризм і мілітаризм робив їх тотожними, але спрямованими один супроти одного. Молитви рабів, що гинуть, не будуть почуті тиранами, бо вони вже давно визначили їх історичну роль — вмерти за маячні ідеї! *Alea jacta est* (Жереб кинуто). Поки в Україні залишається хоч один голодний, єдиною моєю релігією буде нагодувати його. Це моя релігія. Я слуга експлуатованих і злидених, слуга пригноблених. Раніше, ніж наділити їх, за мірою моїх сил, скарбами духу, я повинен дати їм їжу, справедливість і свободу.

Якщо індустріалізація західних областей України здійснювалася в обмежених масштабах, то примусова суцільна колективізація землі і майна місцевого селянства була проведена у стислі строки, в основному за 1948 — 1949 рр. До середини 1950 р. 7190 колгоспів об'єднали 98 % селянських господарств. Потім за кілька місяців влада провела примусове укрупнення колгоспів. До кінця 1950 р. їх залишилося не більше 800. Радянська форма кріпацтва запанувала у Західній Україні. Але не все було гладко з підкоренням західноукраїнського селянства. Методи колективізації західноукраїнського селянства були такими ж брутальними й безжалісними, як і ті, що застосовувалися в Україні у 30-ті роки ХХ ст. Не дивно, що селяни чинили відчайдушний опір. Намагаючись протистояти тоталітарній державі, яка відбирала власність і перетворювала селянина на найману за злиденну платню робочу силу, а точніше на радянського раба. Найрішучі йшли у ліси. Через очолювані С. А. Бандерою (1909 — 1959 рр.) партизанські загони ОУН-УПА пройшли сотні тисяч людей. Й. Сталін кинув проти них армійські формування, але швидко придушити опір радянській владі не вдалося.

Організований опір поступово згас під шаленим тиском репресій тільки у 1954 р. Я з дитинства не мав сумнівів та ілюзій щодо здатності Радянської влади до масового знищення власного радянського народу. Обурення західноукраїнського селянства злочинними діями влади були і є настільки стійкі, що майже через 40 років Мирослав Глубиш — голова Дрогобицької міської ради на відкритті пам'ятника воякам дивізії СС “Галичина” сказав: “Недалеко відійшли ті часи, коли повстанська куля косила більшовицьких сволот. Якщо буде потрібно, вона знов буде косити”. До цих пір у народній пам'яті не стерлося обурення і супротив бандитським діям більшовицької влади.

Культурне будівництво, як і за всі попередні часи панування радянської влади, фінансувалося за залишковим принципом. У мене сформувалося стійке переконання, що у СРСР найбільш поширеними за територією і кількістю були концентраційні табори для злочинців (з оцінки влади), як культурні заклади для найбільш масового задоволення населення у духовних потребах. Установи ж дійсно культурного профілю, особливо клуби і школи, нерідко споруджувалися методом “народної будови”, оскільки централізованих коштів не вистачало. Більшість коштів і матеріальних ресурсів держави поглинав військово-промисловий комплекс (ВПК) СРСР, який не мав відмови ні в чому. Там де немає Бога, з'являється диявол! Іншого не дано.

Прояви національної самосвідомості українського народу, критичний підхід до будь-яких явищ суспільного життя, несприйняття численних радянських міфів, відступ від регламентованих більшовицько-комуністичною пропагандою стереотипів — все це кваліфікувалося як український буржуазний націоналізм, космополітизм, антирадянська діяльність, і як наслідок вело до морального та фізичного знищення діячів культури та осіб, які поділяли їх погляди. Істина породжує ненависть! (*Veritas odium parit!*) Комуністи вважали і намагалися переконувати інших, що істина тільки в них, а тому зневажали конкурентів до ступеня їх фізичного знищення. І в той же час вони не бажали збагнути простої істини: кожна людина зобов'язана відстоювати будь-яке законне своє право і слідкувати, щоб інші не топтати його ногами. Це є *punctum quaestionis* (суттю питання). *Mihi sic est usus, tibi ut opus facto est, face* (Мій звичай такий, а ти чини як знаєш), але *mores cuique sui fingunt fortunam* (кожній людині долю створює норів, душевні властивості) і для цього *unguibus et rostro* (кігтями і дзьобом, тобто всіма можливими і доступними засобами), *manu militari* (військовою рукою, тобто застосовуючи силу) треба відстоювати власне *jus civile* (громадянське право). *Absit invidia verbo* (Хай не засудять мене за ці слова) і *unusquisque sua noverit ire via* (нехай кожний зуміє йти своїм шляхом).

Людина не повинна відмовлятися від людської переваги “мати право”, зобов'язана так тривало відстоювати його, як тільки спроможна, тому що, відмовляючись від свого права, людина відмовляється і від права називатися людиною. Для комуністів це незбагненно, для яких право людини полягає і обмежено догматами принципу демократичного централізму, безумовно, з перевагою централізму. Ми знаємо ціну владі... і колишній, і сьогоднішній. Будь-яка влада є безперервною змовою!

Смерть тирана. Після Ст@ліна

5 березня 1953 р. тоталітарна система залишилася без свого вождя — диктатора, тирана і деспота. Я добре пам'ятаю цей час, бо мені йшов 8-й рік. Я був учнем Запорізької середньої школи № 65 (вул. Гоголя, 62). У вестибюлі школи, всіх хто входив, зустрічала величезна 3-и метрова постать Й. Ст@ліна у повний зріст у військовій формі генералісімуса. Мені здавалася величезною, бо я ще сам був малий на зріст першокласник. Так що Й. Ст@лін у скульптурі увійшов у моє життя з першого шкільного року. В той березневий день постать особливо виділялася на червоному фоні, оздобленому чорною траурною стрічкою по всьому периметру. Всі розмовляли пошепки, або і зовсім мовчали з засмученими обличчями, дехто плакав, і навіть голосив з шкільних вчителів, переважно жінок. Я розумів і відчував, що в державі трапилася неординарна подія, зважаючи на поведінку дорослих і мені, малечі, стало трохи сумно, я намагався теж плакати, але в мене нічого не виходило. Для нас дітлахів ці траурні дні швидко промайнули. Через своє дитяче нерозуміння я не міг тоді й гадати, яка відбулася доленосна подія у житті держави, суспільства, народу України та й кожної людини. Для сотень тисяч політичних в'язнів ГУЛАГу з'явилася надія повернутися на батьківщину до нормального людського життя, нормального на скільки це можливо в умовах радянського соціалізму та тоталітарного режиму. А те, що я так і не загубив ні одної сльози за померлим диктатором ніякої трагедії для себе не бачу. Мабуть, на підсвідомості не спрацювали сльозогінні механізми, бо відчували, що з особою диктатора пов'язано багато кривавих справ. Так він і відійшов у вічність. Але залишилися соратники, адепти, прихильники, продовжувачі справи, величезний компартійний бюрократичний апарат, які служили та кормилися з рук вождя. Залишилася система сталінізму. *Aequam mentememento rebus in arduis servare mentem* (Намагайся зберігти присутність духа і у скрутних обставинах).

Страхітливо те, що всі вони, як і їх керманіч, вимагали від інших людей беззастережної віри у свої ідеологічні побудови. І навіть якщо їх ідеї не витримали експериментальної перевірки, будемо вважати спробу побудувати соціалізм в СРСР таким соціальним експериментом, то, на їх думку, тим гірше для експериментальної перевірки, значить, вона була неправильно проведена, а їх ідеї завжди вірні. Треба продовжити будувати соціалізм в СРСР. Вони підновляють ідеологію. Як відбувалося з комунізмом? Чому не вийшло? Виявляється, погана не ідея зрівнялівки у комунізмі, а її втілення, вважає паранояльний комуніст. Погані люди втілювали цю ідею. І він буде підбирати нові кадри, нових адептів, нових апостолів, нових воїтелів. Вони не піддають корекції свої ідеї, з ними неможливо їх обговорювати, а тим більше критикувати. Свого часу Карл Радек слушно пошуткував стосовно неможливості академічної дискусії з Й. Ст@ліним: "Ты ему — сноску, а он тебе — ссылку!" Сама по собі фізична смерть вождя-тирана мало що змінювала у подальшій долі держави та народу. Основа залишалася. Нові люди втілювали їх у життя.

Шизоїди генерують ідеї, в тому числі соціологічні, паранояльні відшуковують деякі соціально значимі ідеї з множини інших, невиразних і невідшліфованих, надають їм силу, виступають як пропагандисти та співавтори, організують рухи за

ці ідеї. Епілептоїди доводять ідею паранояльного до досконалості і до свідомості багатьох, популяризують, ще більше удосконалюють та загострюють, вступають у його коло, партію, організуючи інших епілептоїдів і неепілептоїдів. Отаким чином спрацьовує соціальний механізм від створення до втілення суспільно значимої ідеї у практичне функціонування. *Nos nobis conflagimus, nobis perimus, tibi vincimus* (Б'ємося і гинемо ми для себе, а перемагаємо для тебе). Добре, коли ідея конструктивна, спрямована на розвиток суспільства і досягається політичний та соціально-економічний прогрес. Та хіба ж заздалегідь завжди знаєш, чим закінчиться втілення нової ідеї: добром чи злом? А тому єдиною законною метою будь-якої політичної організації може бути тільки загальне благо. Якби не були домагання владноможців, будь-яке міркування повинно відступити перед цією вищою ціллю. Паранояльні і епілептоїди потрібні людству. Вони рухають історію. Без них не було б історичного розвитку. Був би суцільний застій. Але вони можуть спрямувати цей процес у небезпечне річище. Шизоїди часто безвідповідально роблять винахід, який загрожує самому існуванню людства, наприклад, хімічна, бактеріологічна та ядерна зброя. Істероїди оспівують паранояльних вождів та лідерів, воєвод-епілептоїдів. Це саме вони, істероїди — “билинники — красномовники”, що з пафосом розповідають про червоних кавалеристів, для яких головне — роздмухати світову пожежу на горі всім буржуям. Гіпертими (особи з завжди підвищеним емоційним фоном психічного життя та рухливою гіперактивністю) крутяться між всіма, бо вони рубаки і гуляки. Радянська влада під керівництвом паранояльних вождів з своїм відданим оточенням зробили більше злочинів, ніж навіть обіцяли. Але водою гріхів, а точніше крові народної, не змиєш! Тому у КПРС як у найбільш значимій та масовій за радянських часів організації, ми бачимо прояв людської природи у всій багатоманітності дії всіх психотипів. Ось паранояльний вождь-пророк. Він оточений епілептоїдами — партійними апостолами, які разом з вождем визначають майбутнє та, головне, постійно вчать паству (народ) та обіцяють незабаром добре життя. Ось, ось, тільки ще треба почекати та виконати завдання чергової п'ятирічки. І народ вірить, а тих, хто не вірить, уже немає серед пастви, вони відпочивають за безкоштовними багаторічними путівками у санаторіях НКВС-МВС. У партійній свиті вождя багато істероїдних магдалин, які каються і грішать, щоб знов каятися. Вся вертикаль компартійного устрою, чиновники від партії, тільки те і робили, що коїли злочини, мордували народ, крали, а коли вже край, коли схопили за комір, то слізно каялися. У оточенні паранояльного вождя багато ідеологічних помічників — гіпертимів та психастеноїдів, які готують ідеологічне забезпечення діяльності вождя, партії, встановленого політичного режиму, а також іконописців та видавців “геніальних та безсмертних творів вождя”. Всім є місце у партійній команді вождя, кожний виконує свою роль — оспівує вождя-пророка. *Qualis rex, talis grex* (Який цар, такий і натовп).

Авторитарність вождя виявляється повсюдно. Прагнення до неї призвело до панування авторитарного стилю керівництва комуністичною партією і державою, тоталітарної системи управління суспільством, яка контролювала всі сфери життєдіяльності людини. Система контролювала і регламентувала життя і смерть, харчування, шлюб, розлучення. Партком міг дати або не дати дозвіл на розірвання

шлюбу. Ось така система життєдіяльності з всеосяжною регламентацією всього і всіх була створена в СРСР, що в кінцевому рахунку призвело до занепаду та припиненню будь-якої активності та творчого начала серед партійних і радянських керівників, управлінців, економістів, науковців, творчої інтелігенції, працівників виробничої і соціальної сфер. Будь-яка самостійність у прийнятті рішень не регламентованих зверху каралась. *In silvam non ligna feras insanius* (Меншим божевіллям було б носити дрова у ліс). Це був провідний механізм гальмування розвитку, політичної, економічної, інформаційної, наукової та соціальної стагнації, що в кінцевому рахунку загнало державу і суспільство у глухий кут, а в 1991 р. призвело до розпаду СРСР як неефективної політичної та соціально-економічної системи. Відбулася смерть тоталітарної системи, яку із закономірністю десятиліттями плекала радянська влада. Вождь та адепти радянського казарменого соціалізму, не відчували того моменту, коли перетнули межу регламентацій та заборон.

Й. Ст@лін помер фізично, але сталінізм і сталіністи залишилися. До влади в партії і державі стала група найближчих соратників Й. Ст@ліна. Акцією так званого “колективного керівництва”, здійсненою з метою самозбереження, став арешт 26 червня 1953 р., а потім несподівано швидко для народу виконаний розстріл 23 грудня 1953 р. ключової фігури сталінського режиму — Л. П. Берії (1899 — 1953 рр.). Соратники вождя дуже його страхалися і тому були об’єктивні причини. У відомстві Л. П. Берії на кожного було досьє з фактами та доказами їх злочинної діяльності, за якими будь-якого соратника можна було засудити до страти. Ці матеріали не розсекречені й досі. Вже теперішня російська влада зберігає та утаємнює правду. Одне можливо сказати точно, що люди жахнулися б, якби почули всю правду про тих злочинців, що десятиліттями керували державою СРСР. *Quidquid latet apparebit, Nil inultum remanebit* (Все таємне стає явним, ніщо не залишається без відплати).

І це насправді було так, всі творили беззаконня, хто більше, хто менше, як поталанило. Але то була злочинна зграя. І Л. П. Берія був один з них, не кращий і не гірший. По-друге, Л. П. Берія мав у своєму розпорядженні численні військові частини тобто мав реальну силу і владу. І, по-третє, сам хотів зайняти місце померлого диктатора. Але схибив, його арештували та стратили в 1953 році за вироком Верховного Суду СРСР. Немає розтавання більш сумного, ніж розтавання з владою.

За радянських часів правлячою верхівкою заохочувалися та віталися три види літературних творів — оди КПРС, керівництву комуністичної партії, радянській владі, доноси — до каральних органів та анонімні листи — до будь-яких владних організацій. За оди автори наближалися владою до себе, зазнавали всілякої пошани, нагород, звань, премій тощо. Деякі зразки я наведу. Ще зовсім недавно придворні радянські пііти гострили поетичне пір’я та співали осанну Л. П. Берії на кшталт:

Цветок душистый прерий,
Лаврентий Палыч Берья.

Або інше, більш зворушливе:

“О, Берия”, поют сады и нивы,
Он защитил от смерти край родной.
Чтоб голос песни, звонкий и счастливый,
Всегда звучал над солнечной страной.

Зі смертю Й. Сталіна та розстрілом Л. П. Берії, пов'язана подія мого особистого життя. В мого батька Кочіна Василя Івановича (1904 — 1976 рр.) був примірник з промовами Л. П. Берії, як я пам'ятаю, це була доволі товста книга у добрій оправі. Книги вождів та керманичів СРСР видавалися на якісному папері та твердій якійсь палітурці. З гучномовця влітку 1953 р. я почув, що Л. П. Берія виявився ворогом народу, шпигуном і його заарештували. То й нам дітлахам потрібно було якось відреагувати. Ми знали, що ворог народу і шпигун — це дуже погано. В батьковій бібліотеці знайшов потрібну книгу, я був вже трохи письменний, закінчив перший клас, і пішов до двору, де пустували мої товариші. Вирішили розстріляти металевими списами книгу Л. П. Берії. Почепили її на браму і розпочали кидати в неї списи. А справа була пообіді і додому прийшов батько, припинив наші пустощі і заборонив нашу витівку. Я його послухався і книги більше не торкався. Вже дорослому батько розповідав мені про страхіття радянських сталінсько-беріївських в'язниць та концтаборів. Батько добре знав про наслідки, що можуть трапитися, бо свого часу у 30-ті роки ХХ-го ст. поневірявся по цих сталінсько-беріївських катівнях. Моя ж дитяча свідомість занадто однозначно сприймала життєві обставини. Але мені це був урок. Батько спокійно і зрозуміло як для восьмирічного хлопчика пояснив мені, що подібних вчинків робити не треба. Це небезпечно.

Радянський соціалізм перетворився у найгіршу з диктатур — диктатуру ідеології — хибної свідомості вождів більшовизму, які під свої маячні, з голови узяті, моделі створення і розбудови держави (СРСР) та суспільства насильницьким шляхом, підганяли реальне життя сотень мільйонів людей, мордуючи та знищуючи народи. В більшовицькій державі те, *quae fuerunt vitia, mores sunt* (що було пороками, тепервійшло у звичаї). Я декілька разів вживав словосполучення “радянський соціалізм”, але це данина більшовицькій традиції, насправді у СРСР ніякого соціалізму ніколи не було. В СРСР панував режим, запроваджений злочинцями, які прикривали свою криваву діяльність імітацією турботи про народ. Це треба добре усвідомити і розглядати всю діяльність радянської влади (1917 — 1991 рр.) саме з цих позицій, бо вони є першоосновою і вихідними положеннями, які дають можливість зрозуміти конкретні події. Найстрашніше у помилках не сама омана, а те, що вони отримують владу. СРСР сам був історичною помилкою розвитку цивілізації на землі, але ця помилка перетворилася на закономірність, яка володарювала понад 70 років, зневажаючи людей у найбрутальніший спосіб — перетворивши їх у засіб виробництва та ідеологічних рабів, обмеживши громадянські права (*capitis deminutio*). Кати і жертви вже розчинилися у часі і просторі, але їх дії та життя залишили по собі слід трагічний і жахливий. Цей слід не повинен загубитися і зникнути. Я твердо вірю, що прийде час, коли відкриється в Україні музей сталінського терору.

Переконалися в тому, що ностальгія за Й. Ст@ліним ще не вщухла в Росії, дали мені можливість події в лютому 2005 року. Протестний електорат, що виступає за повернення пільг, одним із гасел мав наступне: “Нам не нужен Путин Вова, нам бы Сталина живого”. Вони можуть висувати такі гасла тільки тому, що самі ніколи не потрапляли до костоломів НКВС. У людей є потреби жити у справедливому суспільстві, в якому держава повернулася до вас своїм великим добрим обличчям і своєю силою забезпечує законність і права людини. *Principium rationis sufficientis* (Закон достатньої основи).

Зі смертю Й. Ст@ліна та знищення Л. Берії почалася поступова ліквідація концентраційних таборів політичних в'язнів. За кілька років сотні тисяч жертв більшовицьких репресій повернулися в Україну. Зокрема, до 1957 р. було звільнено 65534 оунівця і “бандпосібників”, яким допомогла вижити *vis vitalis* (життєва сила). Ці цифри певним чином ілюструють масовість спротиву радянській владі в Західній Україні.

З ініціативи М. С. Хрущова, вплив якого у “колективному керівництві” неухильно зростав, вересневий 1953 р. пленум ЦК КПРС уперше звернув увагу на катастрофічний стан сільського господарства. Було зроблено спробу без зміни виробничих відносин, які вважалися соціалістичними, без знищення радянської кріпацької системи — колгоспів, тільки шляхом деяких послаблень, особливо у податковій політиці та ціноутворенні, зупинити деградацію продуктивних сил села. Ця спроба пом'якшити систему узаконеного радянською владою грабунку колгоспів і радгоспів, яка стала просто нестерпною в останні роки життя Й. Ст@ліна, знайшла позитивний відгук у селянства. Протягом п'яти років підряд в Україні спостерігалось зростання сільськогосподарського виробництва.

На цьому вересневому пленумі конкретизувалася також ключова посада в партійно-державному керівництві. Першим секретарем ЦК КПРС став М. С. Хрущов. У його руках почала концентруватися величезна влада. А чи розуміли можновладці, що влада — це засіб, а з всіх обов'язків перед народом найголовнішою є правдивість та чесність у словах та справах. Зрозуміло, що ні, бо вся практика діяльності КПРС ґрунтувалася на постійній суспільній велетенській брехні. Практика влади не змінилася у вже незалежній Україні за весь час її існування 1991 — 2011 рр. Це *signum temporis* (знамення часу).

Радянському селу жити злиденно

Але повернемося до справ сільськогосподарських. Чому у сільському господарстві СРСР з перших років склалася надзвичайна ситуація? Щоб зрозуміти, треба повернутися до 20-х років ХХ ст. Й. Ст@лін мав намір здійснити стрибок у індустріалізації шляхом закупівлі у капіталістичного Заходу машин за рахунок зерна, відібраного у селах. Він збирався за декілька років пройти у індустріалізації СРСР той шлях, який у інших країн потребував століття. І Й. Ст@лін пройшов, залишивши мільйони трупів, — десятки мільйонів репресованих, виселених, посаджених за ґрати ГУЛАґу, знівечених морально й психічно.

Однак здійснення сталінського стрибка в індустріалізації ускладнювалось двома обставинами: різким падінням цін на зерно на світових ринках, що вимагало для здійснення задуманого у багато разів більшої кількості зерна; зерно перебувало у приватній власності селян, які все менше і менше бажали його продавати державі. Саме тут, в цей момент приходить Й. Сталіну і його оточенню злочинна ідея: укріплювати свою владу і посилюючи репресивні органи, відмовитися від НЕПу, здійснити адміністративними засобами суцільну колективізацію і поголовне розкуркулювання, щоб за допомогою цих заходів забрати селянське зерно, необхідне для сплати придбаних за кордоном засобів індустріалізації. Колиш, у роки своєї молодості, Сосо Джугашвілі грабував банки, був розбійником (абреком). Тепер, наприкінці 20-х років ХХ ст., використовуючи досвід, розпочинає масове пограбування мільйонів українських селян. Ви бачите, який відбувся якісний стрибок у відпрацюванні технологій грабунку. Щодо стрибка у індустріалізації, то спочатку це було під великим питанням, а потім з'ясувалося, що індустріалізація була досягнута за дуже великий соціальний рахунок, в тому числі за рахунок мільйонів життів громадян СРСР, в першу чергу українців, причому на низькому технічному і технологічному рівні, який не відповідав тогочасним світовим досягненням у механізації та автоматизації виробничих процесів. Бо на цих первісних складових прогресу більшовики заощаджували, перекладаючи виробництво на ручну працю робітників. Такий непрофесіоналізм та недалекоглядний підхід закладав підвалини науково-технічного відставання у продуктивності праці та й у інших провідних економічних показниках, які визначають ефективність промислового виробництва у державі на десятиліття.

Тільки циніки можуть твердити, що мільйони людських життів, що були принесені Й. Сталіним та його злочинною зграєю в ім'я здійснення “сталінського стрибка” 1929 — 1933 рр., — життів, згублених у кампанії розкуркулення і голодомору, репресій та етноциду українців, являє собою новий, соціалістичний метод індустріалізації. Негідні засоби свідчать про хибність цілей та духовну порочність ідеологів комунізму. *Ego te intus et in cute novi* (Я знаю тебе і під шкірою і зовні, тобто я бачу тебе наскрізь).

Але нарешті сталося те, чого українці чекали з 1991 р. У вівторок 28 листопада 2006 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України № 376-V “Про голодомор 1932 — 1933 років в Україні”, який поклав край цинічним спробам адептів більшовизму з КПУ заперечувати сам факт страшного злочину проти українців, вчиненого їхніми попередниками. Закон є правовим підґрунтям для визнання Голодомору 1932 — 1933 рр. геноцидом і етноцидом українського народу з боку міжнародного співтовариства через офіційні документи Генеральної асамблеї ООН. Росія опинилася в перспективі моральної та матеріальної відповідальності перед Україною за злочини, скоєні радянською імперією, як держава, що проголосила себе правонаступником СРСР.

Таким чином, суть “великого перелому”, “сталінського стрибка”, “сталінської індустріалізації” без радянської пропагандистської патетики була зовсім простою, хоч і довго приховувалася політиками та більшовицькими кремлівськими палацево-паркетними істориками. Це конкретний приклад тої велетенської

постійної брехні, яку здійснювали компартійні керівники через засоби масової радянської інформації. Від правдивої інформації більшовицьке керівництво скаженіло. Люди, які мали сміливість говорити правду, у Й. Сталіна та його зграї миттєво перетворювалися у “ворогів народу”, яких в СРСР було десятки мільйонів. Бо таїна є духом будь-якої бюрократії. Непоступливим та говірким владою було вготоване *perpetuum silentium* (одвічне мовчання) за допомогою ВНК-ДПУ-НКВС.

Й. Сталін, плануючи здійснити індустріалізацію країни, вирішив зробити це повністю за рахунок пограбування українського селянства. Саме звідси тягнуться витoki злиденного стану сільських працівників. На державному рівні в СРСР було визначено, як принцип радянського соціалізму, селу жити злиденно. Така ситуація залишається й у 2011 році. Прагнучи форсувати зростання накопичень для індустріалізації, Й. Сталін з найбільш наближеними соратниками (зграя) домоглися зниження закупівельних цін на хліб і одночасного значного підвищення цін на промислові товари, що поставлялися у село. Ця дискримінаційна практика прижилася у СРСР і вже у самостійній Україні продовжує своє існування, що призвело сільське господарство до занепаду. Сталінський уряд різко збільшив податки на індивідуальних промисловців, ремісників, торговців, і, природно, селян. Маса промислових товарів скоротилася, ціни зросли і продовжували галопом стрибати вгору. Що залишалося робити селянину, який живе тільки доходами свого господарства? Бунти природно для радянської влади придушувалися, найбільш активні селяни засуджувалися до страти або до сибірських таборів злочинців на тривалі строки. Але високі ціни давили не куркулів, а працівників, які у складний час нагодували український народ. Націлившись на селянське зерно як панацею розв'язання всіх проблем, Й. Сталін прийняв рішення мобілізувати сили — у більшовицькій партії, державному апараті, а головне, у репресивних органах, щоб зламати супротив незгодних, щоб його команда “отримати селянське зерно”, а точніше пограбувати селян, була виконана. Наслідком був масовий голод в Україні та мільйони померлих від аліментарної дистрофії.

Повальну загибель українців спричинила небачена жорстокість, із якою виконувалися розпорядження Й. Сталіна і його поплічників збільшити заготівлю зерна на 44 %, інші рішення компартії та постанови Раднаркому. Непосильні хлібозаготівлі з використанням примусу, різноманітні покарання, тривале позбавлення селян збіжжя, та й відбирання їстівних припасів узагалі, “чорні дошки”, неможливість виїхати із сіл, оточених радянськими військами, — далеко не повний перелік немилосердних заходів, що їх застосовувала більшовицька московська влада. Отже, йдеться про ретельно продумане і здійснене московським керівництвом СРСР і ВКП(б) нечуване у світі злочинство — етноцид українців. Російські комуністичні верховоди не просто намагалися розправитися з непокірними людьми (в Чечні російський імперіалізм теж знищував тисячами патріотів) та, як вони (московські більшовики) казали, “знищити соціальну базу українського націоналізму — індивідуальне селянське господарство”. Ставилася мета — зламати волю українського народу, придушити його опір, а якщо не вдасться, то стерти з лиця землі українців як націю. Мій любий читачу, брати й сестри українці, звертаюсь до Вас, і нагадую, що й сьогодні мета та плани російського (московського) імперіалізму та

шовінізму залишилися незмінними — знищення України та українського народу. Зробимо все від нас залежне, щоб найскоріше таке геополітичне утворення розвалилося, як СРСР у 1991 р.

Коли Україна помирала через нестачу харчів, московський уряд мільйонами тонн вивозив вилучений у неї хліб за рубіж, заперечував наявність голоду й відмовлявся від допомоги голодуючим українцям, усіляко перешкоджав її отриманню. Була б сьогодні можливість в російського імперіалізму задушити Україну голодом, московські можновладці зроблять це не вагаючись, точнісінько як вони це роблять з газом. Українці! Будьте пильними й не вірте жодному слову, що лунають з Москви.

Поневіряння, яких зазнав український народ у 1932 — 1933 рр., незмірні. Голодомор-етноцид глибоко ранив націю, підкосив її життєві сили, припинив існування старосвітського українського села з його неповторним укладом. Наслідки тієї лихої години ми відчуваємо і донині. Це, без перебільшення, найстрашніша, найпечальніша сторінка нашого минулого у складі московської імперії канібалів і є водночас злодіянням вселенського рівня, злочин більшовицької лєнінсько-сталінської ідеології, що живлється людським трупним м'ясом, проти всього планетарного людства і людяності, який не має строку давності. Міжнародна спільнота чітко й однозначно дала визначення таким видам душогубства — геноцид та етноцид. Будуючи сьогодні свою державу, своє майбутнє, ми, українці, не маємо права на байдужість і безпам'ятство як щодо мільйонів загиблих, так і їх московських катів. *Justitia in suo cuique tribuendo cernitur* (Справедливість виявляється у відплаті кожному по його заслугах). Людовбивство забуттю не підлягає.

Сьогодні найголовніше — це треба винести головний урок з тих подій: злочини та насильства над вільним розвитком українського народу стали можливими через його бездержавне становище і поневолення, через захоплення Української Народної Республіки (УНР) радянською більшовицькою Російською імперією. До цього часу Москва заперечує здійснення Голодомору, всіляко перешкоджає визнанню його Організацією Об'єднаних Націй (ООН) як геноциду та етноциду українського народу і далі покриває криваві більшовицькі діяння, втаємничує дані та достовірні джерела, сіє зерна брехні та ненависті. Однак вина Кремля потрійна й незаперечна — і як загарбника, і як безпосереднього влаштовувача людоморів 1921 — 1923, 1932 — 1933, 1946 — 1947 років, і як приховувача правди про голод в Україні.

Згідно з міжнародним правом, за дії посадових осіб відповідає держава. Етноцид українців чинила влада СРСР. Його правонаступницею, одноосібно привласнивши мало не все майно колишньої радянської імперії, оголосила себе Російська Федерація. Вона й мусить відповідати. Українська держава й українська нація мають виставити Росії рахунки за чорні діла. Не слід також забувати і про слухняних виконавців злочинних розпоряджень Кремля — місцевих і присланих більшовиків. Вина за скоєне лежить не лише на уряді СРСР, а й на правлячій тоді ВКП(б)-КП(б)У, спадкоємицею яких в Україні є сьогоднішня КПУ.

Світоглядні нащадки “вірних лєнінців” — нинішні комуністи та “прогресивні соціалісти” — під тиском неспростовних доказів тепер визнають, що голод таки

був, але затято заперечують його штучність, тобто свідомий мор української нації. З огляду на це я вважаю: ті, хто не покався, хто глумиться над пам'яттю жертв, не мають права на народне представництво, їм не повинно бути місця в українській політиці. Тому дуже доречною є вимога українського народу запровадити карну відповідальність за публічне заперечення Голодомору, справа за Верховною Радою України. З цього випливає й наступний крок стосовно демонтажу пам'ятників та пам'ятних знаків, присвячених особам, причетним до організації та здійснення Голодомору, геноциду та етноциду 1932 — 1933 рр. в Україні та політичних репресій, а також перейменування вулиць, площ, провулків, проспектів, парків та скверів у населених пунктах України, назви яких пов'язані з такими особами, найодіознішими з яких є: В. Ленін, Ф. Дзержинський, С. Косіор, Д. Мануїльський, В. Чубарь, Г. Петровський, Н. Крупська. Це *oratio pro domo sua* (промова на захист своєї домівки).

Ось звідки стала виростати адміністративно-командна система як сила, що виконує волю параноїального вождя, не рахуючись з інтересами народу. Саме в цей період відбувається становлення диктатора, тирана, деспота. В партії Й. Ст@лін уже зміг собі забезпечити достатньо міцну підтримку “наближених соратників” (згряя), щоб побороти спротив прихильників іншого шляху розвитку радянського суспільства (М. І. Бухарін, А. І. Риков, М. П. Томський). Причому боротьба за реальну владу саме на цьому етапі (1928 – 1929 рр.), а не в 1937 році, мала вирішальне значення.

Кар'єра і влада диктатора

Власну генеалогію народний артист СРСР О. В. Баси́лашвілі знає до найменших подробиць. Батько актора — грузин з села Карбі, що на кордоні Північної та Південної Осетії. Там мешкали прапрадід, прадід, дід. Дід Норшеван Баси́лашвілі був полковником царської армії. Перебуваючи у Польщі, одружився з полячкою, що було порушенням законів. Розжалували полковника та разом з полькою вислали у родове село. Колишній полковник служив в поліції. Одного разу затримав та заарештував двох бандитів. Прізвище одного з них було Джугашвілі. “Батько народів” запам'ятав, хто його, молодого, гарячого, посадив у буцигарню. Помстився у 30-х роках ХХ ст. Норшеван Баси́лашвілі був заарештований. Його так катували, що з'явилися проблеми з вимовою. Всі російські слова вимовляв за дом наперед: “не сын, а ныс”, “не хлеб, а белх...”. Треба бути вдячним богу, що не вбили, а тільки покалічили. Це був *vultus instantis tyranni* (погляд грізного тирана). Цікавим є ставлення до особи Й. Ст@ліна видатного актора Михайла Боярського. Одного разу відомий кінорежисер В. Бортко запропонував М. Боярському брати участь у зйомці кінофільму про Й. Ст@ліна, від чого він став відмовлятися, мотивуючи тим, що він розстріляв діда. Наведені факти змушують замислитися, а що то за патологічна особа Й. Ст@лін, схильна до кримінального способу життя, помсти, катування та страти людей?

Й. Ст@лін як особа паранояльного психотипу заздалегідь планував своє просування у житті (державі, партії). І якщо хтось стояв на його шляху, він інтригами, віроломством, вбивствами, фальшуванням або навіть “чесним шляхом” усуває суперників. Паранояльний Й. Ст@лін все життя рвався до влади. Він дуже активний. У безпосередній близькості від перемоги у боротьбі за так бажану владу він лукавить, інтригує, нехтує домовленостями, організує вбивство конкурентів, наприклад, С. М. Кірова. Коли запах влади занадто сильний, паранояльний влаштує революції, палацеві перевороти, приєднується до певних угруповань, розколює їх, очолює один з осколків. Перебуваючи при владі у своїй групі, партії або фракції і відчуваючи наявність внутрішньої опозиції, він набирає зовні “опричників”, які допомагають йому позбавитися від опонентів і приборкати поки ще вірних, але схильних до інакомислення людей. Всі ці дії дозволили Й. Ст@ліну досягти влади у партії та державі під час особливо крутих макросоціальних віражів. *Multa sunt in moribus dissentanea, multa sine ratione* (У звичаях людей багато недоцільного, багато нерозумного), але це не стосується політиків, бо жага влади змінює моральність.

Владу інших людей над собою Й. Ст@лін терпів, наприклад, В. Леніна, але до певного часу. Як тільки з’явилася можливість (В. І. Ленін у 1923 р. через хворобу усунувся від активної діяльності) самому взяти владу, Й. Ст@лін її взяв, не гребуючи нічим: від психологічного тиску до збройного насилля та політичних вбивств суперників. Паранояльний обоюдно командує, керує, він любить владу. Він зовсім не вмів і не бажав підкорятися сам, він не терпить, щоб ним керували. Він активно нав’язує свої погляди і програми політичним партіям, нав’язує свій новий державний устрій, свої законопроекти, нові традиції, символіку, що здійснює *in fraudem legis et honestatis* (всупереч закону і честі).

Паранояльний любить, щоб люди каюлися перед ним і клялися у вірності — це теж атрибутка влади. Й. Ст@лін влаштував величезні політичні спектаклі з каяттям, але не гребував й поодинокими розправами з тими, кого вважав супротивниками і ворогами, навіть при найменшій підозрі на нелояльність та заперечення його “геніальних” ідей, думок та вказівок, а також з попереджувальною ціллю, щоб не було зазіхань на його особисту владу. Варто було вождю найменшим натяком дати зрозуміти своїм опричникам про когось як *persona ingrata* і одразу включався добре опрацьований практично *modus operandi* (механізм дії) знищення. Спочатку навколо опального створювалася психологічна атмосфера вакууму. Винний все більше відчував навколо себе порожнечу, починав нервувати та робити неприпустимі у вищих кремлівських компартійно-бюрократичних колах хибні вчинки та дурниці. Процедура знищення спочатку психологічного, а якщо потрібно, то й фізичного, була відпрацьована до найменших деталей. Розпочиналося з того, що співробітники в Кремлі починали сторонитися опального, не помічати та не вітатися, його припиняли запрошувати на зібрання, а якщо запрошували, то завдавали нищівної критики. А виклик до кабінету самого, якщо ще раніше не втручався НКВС, розпочиналося з негативної оцінки роботи, обвинувачень у викривленні партійної лінії, опортунізмі, змові проти вождя та партії, шпигунстві (набір звинувачень змінювався в залежності

ті від особи, політичної ситуації та цілей вождя), що трансформувалося у обвинувачення у зраді інтересів комуністичної партії, соціалістичного будівництва, держави робітників та селян і у такий спосіб ворога народу було створено. Це супроводжувалось з таким натиском обвинувачень і розпикання, що нещасний мимоволі сам починав в це вірити.

Все більше посилювався психологічний дискомфорт, постійно дошкуляло тужливе почуття незрозумілої провини перед партією і вождем, яке не полишало свідомість ні в день, ні в ночі, витискуючи всі інші думки. Життя перетворювалося у суцільне страждання, переставали турбувати та цікавити події в родині, успіхи дітей та онуків. Все частіше, особливо в ночі, приходили суїцидальні думки, відчуття, що життя закінчилося. З студентських років згадався вислів *anima vilis* (піддослідна тварина), якою соратник відчував себе зараз, на якому відтворено *experimentum in proprio corpore vilii* (експеримент на власному малоцінному організмі).

Переляк був такий, що винуватець починав прощатися з життям, родиною та продовольчим пайком. Жах продукував у мозку нестерпні картини допитів у катівнях НКВС. Сполохана свідомість не була спроможна усвідомити — чого далі очікувати від вождя: страти чи тривалого ув'язнення? А головне — мозку дошкуляло питання: “За що така немилість, за що знущаються і переслідують?”. Шукав відповіді і не знаходив, а її й не було, бо створена вождем мізантропічна система для особистого збереження на олімпі влади вимагала постійного принесення жертв. Десятки мільйонів страчених та замордованих, голодна смерть (етноцид) майже 10 млн. українців, ріки та озера людської крові, тисячі цвинтарів з жертвами радянської влади давали можливість злочинній зграї більшовиків тримати у покорі рабів комуністичної системи. Для запобігання заколотів у вищих щаблях влади на регулярній основі мордували та знищували партійних, радянських та військових високопосадовців та начальників. *Hostis generis humani* (Ворог роду людського) згідно власного збоченого розуміння *suum cuique tribuere* (віддавав кожному своє). Й. Ст@лін дотримувався принципу — *oderint dum metuant* (нехай ненавидять, тільки б боялися). Істотно гнітило настроїв те, що багаторічне віддане служіння вождю, так безславно й ганебно закінчується. Це була особиста трагедія високопосадовця, але як виявилось не такого вже великого можновладця, як йому самому здавалося. Він постійно задавав собі одне й те ж запитання: “Де схибив? Що зробив не так? Де не догодив?”. Партійно-радянській системі владарювання, а якщо точніше вождю, були потрібні постійні жертви для того, щоб система трималася в суспільстві, а вождь в системі. Існування комуністичної партії та радянської влади підтримувалося виключно продукуванням тотального жаху, який заповнив все суспільство. Наріжним постулатом, на якому Й. Ст@лін будував свою владу, був *timor est emendator asperimus* (жах — найсуворіший виправляч).

Все тіло, м'язи і кістки розпинала нестерпна лють внаслідок неспроможності щось вдіяти для власного порятунку. Згодом він казав *obstupui steteruntque somae et vox faucibus haesit* (я заляк, волосся моє стало дибом, і голос завмер у горлянці). Через мить хотілось кричати, шматувати на собі волосся, кудись бігти, розмахувати руками, нищити і трощити все і всіх навколо, повністю віддатися інстинкту руйнації. Було бажання вистрибнути не тільки з одягу, а й з власної шкіри,

захватись і загубитись у непролазних хащах, у темряві, нікого й нічого не бачити й не чути. *An nescis longas regibus esse manus?* (Хіба ти не знаєш, що в царів довгі руки?) — спливав у пам'яті вираз відомий з часів навчання. Та яка з цього реальна допомога зараз, коли вже потрапив у царську пастку і відчуваєш на власний горлянці задушуючи стискання.

Поставши перед Й. Ст@ліним в кабінеті партійний шибеник найбільше на що спромігся перед вождем так це мовчати і віддано дивитись в очі, вислухуючи звинувачення або принизливо виправдовуватися, клястися у одвічній відданості та каятися (сам нерозуміючи у чому), придушуючи сплетіння різноманітних емоцій та стримуючи внутрішню душевну бурю. Тільки така поведінка була спроможна його вберегти. Він весь спітнів, з голови, потилиці та шиї через комір струмили краплі смердючого липкого поту, було відчуття, що потрапив голим під рясний дощ. У цей момент соратнику до нестями бажалось перетворитись в улюблену собаку грізного вождя, мати можливість лизати його ноги й руки, а при нагоді віддано лизнути в обличчя, виляти хвостом, всім своїм видом виказуючи покірність, проявляючи всією поведінкою безмежну відданість та беззаперечну любов до хазяїна. Але він був тільки соратником вождя, не улюбленою собакою, а це суттєва різниця, яка була спроможна радикально змінити не те що життя, а й полишити його. *Quod licet Jovi, non licet bovi* (Що дозволено Юпітеру, те не дозволено бику).

Скривджений та потоптаний вождем, який сприймався божеством, соратник був у стані нервового зриву і психічного розладу, на межі божевілля — тьмарилося та мигтіло в очах, голова йшла обертом, перехоплювало дихання, серце з переляку, втрати самовладання, звинувачень, сповіді, каяття та клятв у вірності вождю, тремтіло як заячий хвіст, збивалося з ритму та вистрибувало з грудей. Старий партієць фізично відчував биття серця у горлі, позаду язика, стиснуте зубами. За час перебування у кабінеті небожителя промайнуло у пам'яті все життя: дитинство, батьки, навчання, підпільна робота, арешти, участь у війні, партійна кар'єра і враз все зруйнувалося, зникло, важко усвідомлювалося, що діється в державі, компартії, правоохоронних органах, суспільстві, як позначається на долі кожної окремої людини. Спочатку неначе складалося все добре, соратник досконало засвоїв неписані закони, вимоги та звички вождя, правила поведінки в довгих і підступних партійних коридорах, засвоїв де промовчати, а де і як замовити слово, де підтримати та лизнути, а де дати гучного ляпаса, з ким дружити та об'єднатися, і дуже важливо правильно визначитись проти кого дружити. В коридорах партійної влади виявилось дуже суттєвим досконало знати: кого треба обійти осторонь, не бачити, не чути й не помічати, стикнувшись впритул, кому простягнути руку для вітання, а в кого почекаати поки подадуть як дарунок. Всі ці умовності давно і добре засвоєні, а, головне, бездоганно дотримувались і виконувались *pro domo sua* (у своїх власних інтересах).

Грізний партійний начальник для своїх підлеглих, в кабінеті вождя почував себе переляканим і безпорадним крольчачем перед пащею дев'ятиметрової анаконди. Пригнічувала душу невдячність вождя за віддану службу. Але поступово негативні оцінки та обвинувачення у всіх смертних гріхах були вичерпані, Й. Ст@лін досяг свого, покарав винного (поки тільки жорсткою розмовою) — доганою та

погрозами, примусив виправдовуватися, клястися та каятися. Цього менторства, на думку вождя, поки було досить. Несподіваний поворот у розмові викликав у винуватця повинь позитивних емоцій, які через край переповнювали його чиновницьку душу, хотілось одночасно плакати і сміятись, стрибати і обійняти весь світ, висловити кожному свою любов та шану. Життя поступово поверталось до звичного стану (*in statu quo ante*). Особа партноменклатурника ніколи в житті не переживала і не відчувала такого вибуху емоцій та почуттів, що навколишнє середовище набуло особливого вигляду та змісту. Відчуття в глибині свідомості були такі, що їх можливо порівняти з емоційним станом людини, яка уникла неминучої загибелі і тепер відчуває, що буде довго і радісно жити. Соратник шепотів про себе *est deus in nobis* (є в нас Бог), хоч як відомо, всі комуністи були атеїстами. Але коли припікало теж звертались до Бога про допомогу.

Наступним чином можливо описати відчуття партійного соратника, який покався вождю. Хвилини через тридцять двері з кабінету Й. Ст@ліна відчинилися, з якого на напівзігнутих ногах, торкаючись куприком блискучого паркету викотився “винний”. Очі його сяяли. Обличчя випромінювало *Benedicite! Benedicite!* (Вихваляйте! Звеличуйте!) *unguibus et rostro* (всіма можливими і доступними засобами). *Per fas et nefas* (Всіма дозволеними і забороненими засобами, всіма правдами і кривдами). Весь він якось чудодійно перетворився, натхненність нагадувала глибоко віруючу людину, яка покаялася і очистилася у церкві від усіх гріхів.

Й. Ст@ліним була здійснена чистка державного апарату, а головне — був сформований підпорядкований особисто Й. Ст@ліну репресивний апарат. Йому потрібні були публічні судові процеси, інформація про які повинна була якнайширше розповсюджуватися серед населення, щоб залякати та запобігти організованій протидії. Й. Ст@ліну це вдалося, але в тривалій перспективі це був черговий крок до краху радянської моделі соціалізму в СРСР як соціального ладу, і предтеча розвалу СРСР як територіально-політичного утворення. Ось де потрібно шукати витoki причин руйнації СРСР. До судових процесів над соратниками по ВКП(б) Й. Ст@лін був ще неготовий, це було ще попереду. Так поступово ми підбиваємо підсумки діяльності Й. Ст@ліна, їх результати, наслідки, щоб з об’єктивними фактами підійти до аргументованих власних висновків. Але щоб це зрозуміти та свідомо зробити, треба підвестися з брудної закривавленої підлоги брехливих напластунів придворних радянських історіографів та звільнитися від руйнуючої свідомість наркотичної дії теоретичних нагромаджень лєнінсько-сталінських догматів.

Відчуваючи спроможність своїх прибічників здійснити “докорінний перелом” у функціонуванні (казати про розвиток недоречно, не відповідає дійсності) радянського суспільства, підпорядкувати його “паранояльній волі вождя”, сам Й. Ст@лін повинен був запропонувати ідейно-правове обґрунтування масових репресій, які він вже готував. І це було зроблено. *Cujus est potentia, ejus est actum* (Чия сила, того й дія).

Ідеологічно була висунута формула: “Наздогнати або вмерти!”. — “Або ми за десять років пройдемо шлях, на який іншим потрібні були століття, або нас зімнуть!”. Гасло було достатньо переконливе, особливо в умовах світової гос-

подарської кризи, що розпочалася, яка, як помилково вважалося більшовиками, обов'язково підштовхне імперіалістів до війни. Щоб розв'язати проблему виживання, потрібен хліб — і для внутрішнього споживання, і для індустріалізації: хліб треба отримати за будь-яку ціну. Ось тут вся мораль і справжнє обличчя Й. Сталіна та його соратників. Теоретичне обґрунтування планованої кампанії голодомору та етноциду українців зробили соратники вождя. Назвати їх політиками не можна, скоріше це були шахраї від політики, які очолили похід проти українського селянства. Вчені-економісти до цієї справи не були допущені. Згадаємо гасло більшовиків: “Землю селянам!”, але вони не продовжили гасло “під цвинтарі”, селяни ж зрозуміли, що для хліборобства. Суть сталінської “теорії” полягала в тому, що країні потрібен хліб. Брати його за безцінь у приватних селянських господарствах клопітно. З цього випливало: треба об'єднати селян у колгоспи, а хліб зсипати у загальні комори. Звідти його взяти легше. Ось тут і міститься хитра хитрість та вся “геніальність” вождя-зłodія. Тепер зрозумілі всі розмови про необхідність колективізації, які мали вторинний, відволікаючий характер. Головне як найлегше, з меншим клопотом для влади забрати в селян хліб, точніше пограбувати українське селянство.

Але політичного рішення було замало, треба було юридичне обґрунтування підготовки протиправних дій більшовицької влади. “Мудрий” вождь заявляє про те, що, з одного боку, стосовно селян, які не здають (за безцінь) хліб державі, повинна бути застосована стаття кримінального кодексу 160а, що карає за спекуляцію зерном (хоч це, цілком очевидно, протиправне її застосування), а з іншого боку, повинні бути покарані ті прокурори і слідчі органи, які не бажають застосувати цю статтю до селян, що не здають хліб. Маніпуляції зі статтями кримінального кодексу — не тільки показник повної зневаги Й. Сталіна до закону і рішень партії, але й того, як створювалася обстановка беззаконня у масштабах всієї держави. *Fictio juris* (Юридична фікція). Завдяки такому ідейно-теоретичному обґрунтуванню та юридичному “роз'ясненню” створена адміністративно-командна система одразу ж запрацювала у своєму відомому стилі — не рахуючись з законами, зневажаючи інтереси селянства, не підкорюючись рішенням ВКП(б), але посилаючись на вищі класові цілі, інтереси соціалізму (революційної доцільності). Так радянською владою, ВКП(б) та особисто Й. Сталіним у злочинний спосіб і з протиправними цілями було створено *res judicata* (юридичний прецедент). Потрібно завжди пам'ятати, *quod medicamenta morbis exhibent, hoc jura negotiis* (що для хвороби ліки, то для справ право).

Проводячи історичні паралелі, треба зазначити, що будівництво капіталізму в Україні з 1991 р. теж ґрунтувалося на нехтуванні законів та майнових прав кожного громадянина України на користь новій владній верхівці. В радянські часи грабували більшовики, а в наш час нова українська державна бюрократія. Це дає підстави для узагальнюючого висновку — будова нової держави ґрунтується на обов'язковому пограбуванні власного народу. Чиновницька рука — владика. Новій державі потрібен злидений народ, позбавлений власності, повністю залежний від влади, якому можна платити мізерну зарплатню (а може й зовсім не платити, хай виживає як хто може), тобто ситуація сучасної України в деяких

рисах нагадує часи 30-х голодних років. Суттєве зменшення населення України з 52 до 46 млн. за 1991 — 2011 рр., багатомільйонна до 7 млн. осіб економічна еміграція з України за цей період є підтвердженням моєї сентенції. Ми не дошукуємо істини, бо вона може бути вбивчою і для нас. Ми, українці, як отара овець, чекаємо: а хто з нас наступний..., якщо міркуєш, що не ти, я, ми, то глибоко помиляєшся. Від смерті кожного великого і малого українця я відчуваю — мене стає менше, так, мене, тебе, нас, бо кожний з нас єдиний з усім українством, а тому ніколи не питай, ти повинен знати, по кому підзвін — він по тобі, мені, нас. Я переконаний, що порятунок треба шукати там, де його знайшли наші колишні “співлагерники” — поляки, болгари, румуни, чехи, словаки, мадяри, прибалти — в альянсі цивілізованих країн і розвиненої демократії, в системі колективної безпеки — НАТО. З північно-східних кордонів все сильніше дме порохом, чується брязкіт імперської зброї та блиск ворожих багнетів. То будьмо пильними, українці!

Censeo Carthaginem delendam esse (Я стверджую, що Карфаген повинен бути зруйнований). Цими словами видатний державний діяч давнього Рима Катон Старший Марк Порцій (234 — 149 рр. до Р. Х.) закінчував кожен свою промову в сенаті, про що пише Плутарх (45 — 127 рр.) у своєму творі “Життєписи десяти ораторів”. Сучасний Карфаген — це імперська Росія. *Dixi et animam levavi* (Я висловився і тим полегшив свою душу). Полегшив я свою душу, бо попередив світ про військову небезпеку, що насувається з Росії, де старанно формується і укріплюється у суспільній свідомості культ особи, нового вождя. Для цього 2 грудня 2007 р. на виборах до Державної Думи Росії зроблено визначальний крок — абсолютної перемоги домоглася президентська (В. В. Путіна) імперська партія “Єдина Росія”, отримавши конституційну більшість депутатських місць — 415 з 450. Повертається в російський політикум дещо забуте радянсько-імперське: всеохоплюючий “одобрямс”, який так полюбляли російські комуністи часів панування КПРС, взаємне самозахоплення, слиняву розчуленість в поцілунках з обійманням. Тепер вся Росія буде ходити одним строем в однострої, співати єдині пісні, горланити єдині гасла під єдиним державним прапором. Словом розбудова поліційно-мілітарної імперської Росії триває, що знов створює загрозу миру у всьому світі, а найбільше сусіднім країнам і в першу чергу Україні.

Висловлювання Катона набуло значення погляду, який наполегливо ним обстоюється та доводиться до сенату. Про непримиренність та ворожість до Карфагену Катона, який наполегливо закликав до знищення небезпечного ворога Рима, розповідають стародавні письменники.

Так Цицерон Марк Туллій (106 — 43 рр. до Р. Х.) у творі “Катон, або Про старість” пише: “*At senatui quae sint gerenda praescribo et quo modo, Carthagini male jam diu cogitanti bellum multo ante denuncio, de qua vereri non ante desinam quam illam excisam esse cogovero.* (Але я вказую сенату, що і як треба робити, заздалегідь погрожую війною Карфагену, який вже давно замислив зло, і не кину очікувати від нього небезпеки, поки не впевнюсь, що він зруйнований)”.

Пліній Старший Гай (24 — 79 рр.) у фундаментальній праці “Природна історія” у 37 томах наводить ставлення Катона до Карфагену та вказує на причини

цього: “*Namque perniciali odio Carthaginis flagrans nepotumque securitatis anxius, clamaret omni senatu Carthaginem delendam.* (Бо дійсно він (*Катон — I. К.*) смертельно ненавидів Карфаген і жадав забезпечити безпеку для нащадків, коли на всіх засіданнях сенату кричав, що Карфаген треба знищити)”.

Я не претендую на відомість, заслуги і лаври Катона Старшого Марка Порція, але до його закликів треба дослухатись як розумної і досвідченої людини, відомого римського письменника і видатного політичного діяча, вислів якого цілком підтримую і вважаю його надактуальнішим та злободенним щодо стосунків України і Росії (Карфаген). Вирішальну роль відіграв Катон у долі Карфагену. Я вже багато років намагаюсь роздивитись в українському політикумі українського Катона. Поки не побачив, та може й сам недобачаю. Волів би помилитися.

Займаючи посаду військового трибуна з надто великими повноваженнями, він приймав участь у Другій Пунічній війні (218 — 201 рр. до Р. Х.), бився, зокрема, у битві при Метаврі (207 р. до Р. Х.). Вирішальну роль відіграв у долі Карфагену. Прослужив у ньому у якості амбасадора у 153 р. до Р. Х., Катон був вражений все збільшуючимся багатством міста і його потенційною загрозою для Риму, цього давнього ворога. Ситуація тотожна між Росією і Україною. Тепер Катон завершував кожний свій виступ у сенаті вже наведеними словами, остаточний зміст яких: “Карфаген повинно бути знищено”. Вважається, що саме за ініціативи Катона римляни розпочали Третю Пунічну війну (149 — 146 рр. до Р. Х.), яка завершилася руйнуванням Карфагену, а мешканці продані у рабство. Наслідком Пунічних війн було встановлення римського панування у західній частині Середземномор'я. Я вважаю, любий читачу, що ти зрозумів спрямованість моїх думок, а головне, кінцеву ціль — Росія повинна бути якщо не зруйнована, як Карфаген, то ослаблена і поставлена у повну залежність від світової демократичної спільноти. Я в цьому переконаний і вірю у можливість досягнення бажаної цілі. Тільки захищаючи своє національне, тільки захищаючи істину, ми, українці, станемо вільними, тобто повноцінною нацією, народом, а не отарою овець, яким байдуже, чи їх женуть на пашу, чи на заклання. Атмосферу страху юрби перед владою треба змінити на атмосферу остраху влади перед українським народом. *Salus populi suprema lex* (Благо народу — найвищий закон). Щоб ще глибше розкрити сутність влади розповім тобі, мій улюблений читачу, про випадок, який трапився понад дві з половиною тисячі років тому. Якось Конфуцій (Конфуцій Кун-цзи, 551 — 479 рр. до Р. Х. Вчитель Кун) побачив жінку, що гірко голосила, і спитав у чому її горе. Вона розповіла йому, що тигр розтерзав одного за одним всіх її рідних. Чому ж ти не полишиш цієї місцевості? — здивувався мудрець. — В інших місцях князі нещадно пригноблюють народ — відповіла жінка. Чуєте, — сказав Конфуцій своїм учням, — жорстокий тиран страшніший для простої людини, ніж найлютіший звір. *Talis hominibus fuit oratio, quails vita* (Така була розмова людей, яке було їх життя).

Опір селянства України 20 — 30-х років ХХ ст. був зламаний більшовиками старими, перевіреними методами, — насильницьким вилученням хліба, в тому числі і з застосуванням військової сили; неправового використання Кримінального кодексу правоохоронними органами до тих, хто намагався врятувати себе та

свою родину від голоду, намагаючись уникнути державного грабунку; введенням щодо українського селянства ще більш обтяжливих та жорстоких податків. *Rauper ubique jacet* (Бідний принижений скрізь).

Цінність цивілізації визначається вартістю людини, яка стоїть у її центрі, її моральною гідністю і спрямуванням її діяльності. Тільки при повній відмові від реалізму, неупередженої оцінки процесів, які в дійсності відбувалися в СРСР, можливо стверджувати, що у радянському суспільстві здійснювався розумний план кооперування селянства, а не насильницьке сталінське його пограбування, спрямоване на отримання зерна, необхідного для індустріалізації. Істина завжди проста, але важкоосяжна, особливо для тих, кого вона не влаштовує. Тоді їй на заміну народу підсовують грандіозну брехню і примушують в неї вірити, навіть під страхом смерті. Але більшовики відкинули світову мудрість *in recto virtus* — в правді добродійність. А тому й питання. А чи потрібна взагалі колективізація селянства та індустріалізація промисловості, коли вони пролягли через масове насильство, кров, геноцид та етноцид українського народу шляхом організації голодомору? Та взагалі чи потрібен шлях радянського соціалізму, коли він веде до ГУЛАГу, а не до Храму Божого? Безумовно не потрібен! А тому ця жахлива витівка з будівництвом ленінсько-сталінського соціалізму була з самого початку приречена. Будівництво радянського соціалізму остаточно завершилося у 1991 р. розвалом СРСР і одностайним переходом всіх колишніх республік до розбудови капіталізму. Практика будівництва соціалізму в світовому вимірі спростувала теоретичні надбання К. Маркса, Ф. Енгельса, В. Леніна, Й. Сталіна, численні, але безплідні праці радянських “вчених-суспільствознавців” і довела, що після розвиненого радянського соціалізму відбувається перехід до будівництва капіталізму. Судження більшовиків до того були спотворені ними ж самими, що вони вважали свої догмати вище за будь-яку мудрість у світі, вони дорожили своїм корпоративним благом і кожним часом свого панування та життя більше, ніж благом, щастям та життям народів, за які нібито билися, нежаліючи власного життя. Саме власне благополуччя та добробут, на рівні вищого керівництва КПРС як закритої секти, було дійсною ціллю ленінізму-сталінізму як вчення, а будівництво радянсько-московського соціалізму виявилось практичним способом забезпечення заможного життя компартійній верхівці. А тому питання: “Яку користь державі і народу можуть дати компартійні та радянські можновладці і керманічі, коли в них все тіло від горла до промежини є одне суцільне черево?” — не потребує відповіді. *Verbum sapienti* (Розумному досить одного слова).

Мій допитливий читачу, на моє переконання простежуються певні злочинні паралелі пограбування селянства у 20 — 30-ті роки ХХ ст. і у 90-ті роки ХХ ст. — у 2000-ні роки ХХІ ст. всього українського народу незалежної України. В ті часи для проведення індустріалізації та будівництва казарменого соціалізму, в наш час для первинного накопичення капіталу та розбудови капіталізму. Ти розумієш, що суть влади не змінилася і спрямована завжди на пограбування народу. Тому що будь-яка влада є безперервною змовою. Це діагноз хвороби влади, причому хвороби невиліковної. *Quod scripsi, scripsi* (Що написав, то написав).

Загальні підсумки “досягнень” сталінської колективізації

Отже, Й. Ст@лін і його найближче оточення “перемогли” у внутрішньопартійній боротьбі, їх концепція і “великого перелому”, і самого радянського соціалізму стала державною політикою, яка здійснювалася у суспільстві. Які ж були насправді результати цієї перемоги? А чи була це дійсно перемога з погляду соціального прогресу і розвитку суспільства? З усіх моїх обов’язків стосовно інших людей найголовнішим і першим є правдивість у словах і справах, об’єктивність та виваженість оцінок. А тому тільки факти.

Головна прагматична ціль Й. Ст@ліним була досягнута — зерно відібрано у селян, запанувала радянська кріпаччина, рік за роком воно зсипалося у загальний колгоспний амбар, а звідти вигрібалася у якості держпоставок і іншими способами, вивозилося і відвозилося за кордон для продажу на капіталістичному ринку. Вивезення зерна з СРСР одразу збільшилося у 40 разів. Була отримана необхідна техніка, яка забезпечила успіх того “сталінського індустріального стрибка”, воістину “великого стрибка” першої п’ятирічки, який до цих пір викликає захоплення серед сталіністів, благоговійність офіційних палацевих істориків і ставить у тупик серйозних економістів. Як міг Й. Ст@лін — *vir obscurus* (темна людина) — планувати наростаючі (з року у рік на всю п’ятирічку) темпи росту промислового виробництва, якщо вже перший рік показав, що повністю реалізувати заплановане не вдалося? Що ж тут дивного, якщо ріст промислового виробництва здійснювався не за рахунок звичних внутрішніх ресурсів та накопичень, а завдяки закупленій на Заході техніці, яка була вже оплачена і продовжувала оплачуватися горем, кров’ю, кістками пограбованого і розчавленого українського селянства? Розмова якась похмура. Країна в нас була похмура та й зараз не сонячна, *usque ad absurdum* (аж до безглуздості).

Якщо аналізувати стан сільського господарства України, то результати здійсненого докорінного перелому були жахливі, причому наслідки руйнації відчувалися й до сьогодні. Не тільки “куркульство” було знищено (найбільш працьовитий та заможний прошарок селянства, який виробляв питому вагу хліба), але й українське селянство в цілому понесло величезні втрати як соціальна група, яка різнилась і характеризується особливим місцем у суспільному виробництві, особливим способом отримання необхідного продукту, особливим укладом громадського і родинного життя, менталітетом, звичками, традиціями, побутом, нарешті, особливими нормами соціальної психології. “Мудре” керівництво ВКП(б) ліквідувало у процесі колективізації за 1929 — 1933 рр. біля трьох мільйонів селянських господарств. Це означало: не менше 15 мільйонів людей залишилося без житла; біля двох мільйонів “прилаштувалися” на індустріальних будівництвах. Решта — у кращому випадку — заслані до сибірського лісопозавалу, біля мільйона дорослих, працездатних людей були відправлені до таборів злочинців. Не можна до того ж забувати й про ті мільйони людей, які не чинили опору колективізації і тихо гинули від страшного голоду та етноциду в українських селах. Й. Ст@лін встановив

такий політично-кримінальний режим, що тільки одне перебування на території СРСР ставало небезпечним.

Характерною особливістю психіки і діяльності паранояльних осіб, а Й. Ст@лін був саме таким, що вони, як правило, не замислюються, а як буде, якщо не здійсниться замислене або якщо трапляться якісь нові, навіть форс-мажорні обставини. Паранояльний з натиском і наполегливістю домагається втілення своїх задумок (на підприємстві, у всьому місті, у всій країні, у всьому світі). Паранояльний розроблює свою систему лише у самих загальних рисах, він несхильний обмірковувати “дрібниці”. Коли його питають: “А як це? Чи не буде тут складностей?” — він заявляє, що це деталі, а деталі — не його завдання. Його завдання — визначити генеральну лінію, напрям, концепцію, парадигму. В той же час нерідко справа саме у деталях, від розв’язання та врахування яких залежить успіх. Але паранояльній особі здається: якщо у неї в руках інструмент, наприклад, молоток, то всі проблеми подібні цвяхам, один замах, удар — і цвях забито, проблема вирішена. *Ignorantia non est argumentum* (Неуцтво не є аргументом). Але політичні, економічні, соціальні проблеми, коли їх заганяють у безодню, не звертають уваги, ігнорують, мають властивість накопичуватись і проявляти негативом у геометрично збільшеному ефекті, спрацьовує ефект мультиплікації, що сприймається як катастрофа, надзвичайна ситуація з вкрай руйнівними наслідками.

Така поведінка паранояльного при владі, тим більше необмеженої, є вкрай небезпечною для суспільства і навіть людства в цілому. Паранояльні організатори науки — атомники, створюючи ядерну зброю, не замислювалися над тим, яку загрозу всьому світу вони завдають. Вони не замислювалися, що ядерна зброя потрапить до паранояльних політиків. Ця необміркованість загрожує початком кінця світу. В. І. Ленін, яким, мабуть, рухали добрі почуття до знедоленого народу, безвідповідально захопив насильницьким шляхом владу, запровадив державний соціалізм і перетворив благородну ідею усунення капіталістичної експлуатації у її протилежність, ще гіршу за результатами та наслідками. *Vince animos iramque tuam qui cetera vincis* (Всіх ти спромігся перемогти, подолай же своє гнівливе серце). В. І. Ленін не обмірковував деталей, дрібниць і не передбачив, що в результаті створиться ще більш жорстока система експлуатації, та ще з ГУЛАГом на додачу (ГУЛАГ (рос.) — Главное управление лагерей). Влаштується гігантський соціальний експеримент одразу над сотнями мільйонів людей, над державою, над суспільством. А якщо попереджаєш паранояльного стосовно можливих небезпек, то він впадає в лют. Паранояльному властива самодостатність з нехтуванням висловлювань і думок інших людей. Паранояльні мстиві. Він складе план помсти, посмакує його, організує його здійснення, потім подивиться у очі “негіднику” і питає: “А пам’ятаєш?..”. Чим не Й. Ст@лін. Трансформуй масштабніше, на рівень держави, суспільства. У власному його підпорядкуванні армія, правоохоронні органи, вертикаль адміністративно-партійних установ. Народ, який забуває своє минуле, особливо таке трагічне як в українського, має можливість його повторити. То завжди пам’ятаймо нашу історію. Щоб кожний українець з глибоким усвідомленням міг собі сказати *latet anguis in herba* (тут, у більшовицьких догматах, щось не так, тут прихована причина) багатьох лих українського народу, а тому

треба *mutatis mutandis* (внести необхідні зміни). Пам'ятаймо, що все погане та злочинне прийшло до нас з Московії (країна Моксель).

Після такого кривавого уроку колективізації селянин, відчужений від своєї землі, від розподілу виробленого, з господаря перетворився у виконавця робіт і команд, а якщо точніше — у радянського кріпака. В результаті “великого перелому” перш за все була загублена головна виробнича сила — українське селянство. За підрахунками на початку 30-х років ХХ ст. прямі і побічні втрати склали мінімум 13 мільйонів людей (померли від голоду, загинули під час розкуркулення, не народилися). Таке ставлення радянської влади до українського селянства на багато десятиліть підірвало його виробничі сили, віру у справедливість, бажання працювати. *Signum temporis* (Знамення часу). Я особисто вже з підліткового віку не мав ілюзій щодо здатності радянської влади до фізичного, психічного і духовного знищення українського народу. Безпосередні наслідки колективізації позначилися на різкому зниженні поголів'я худоби. Тільки кількість великої рогатої худоби з 1928 р. до початку 1934 р. скоротилася на 26,6 мільйона голів або на 45 %. На відновлення такої кількості худоби потрібен був 31 рік, що було досягнуто тільки у 1959 році. *Sapienti sat* (Для розумного досить).

Сумнівні результати індустріалізації та втрата перспективи соціального прогресу

Підсумком всіх втрат для радянського суспільства, пов'язаних з сталінською індустріалізацією, була втрата перспективи соціального прогресу, вступ на шлях сталінського комуністично-радянського і адміністративно-бюрократичного бездоріжжя, цивілізаційного тупика.

Хибна думка можновладців, що соціально орієнтовану державу, в тому числі й той радянський соціалізм, можливо побудувати “за будь-яку ціну”. Цю ціну Й. Ст@лін вирішив сплатити величезними жертвами — життями десятків мільйонів людей. Цілі параноїального завжди пов'язані з якимись ідеями, які він зводить у абсолют. І працює на підкріплення цієї ідеї. Всі аргументи “за” приймаються безперечно, всі аргументи “проти” відкидаються негайно. Й. Ст@лін не був схильним до самокритики, не сприймав критики з боку інших, більше того, одразу такі особи перетворювалися на ворогів, яких Й. Ст@лін просто фізично знищував. Коли параноїальною свідомістю вождя оволоділа ідея побудови радянського соціалізму, так як він її розумів, коли він відчув інсайт (освянення), то іншим поглядам вже не було місця. Такі думки безслідно зникали разом з їх носіями. *Veritas odium parit* (Істина породжує ненависть). З позиції, що опанувала Й. Ст@ліним, тільки його ідея є вірною, істиною, всі інші, які суперечать їй, відкидаються як хибні та шкідливі для людства. Він вважав бездоганною свою систему будівництва радянського соціалізму, а всі інші неправильними, помилковими. *Verum index sui et falsi* (Істина випробувальний камінь себе і брехні). Для нього геніальність його доктрини самозрозуміла, а кому було незрозуміло..., то для цього були органи,

які розтлумачували та радикально вирішували цю проблему. Й. Сталін весь час тримав державу й суспільство на короткому повідку у стані постійної мобілізації ресурсів на забезпечення його маячної ідеї. Треба розуміти, що будь-яка кризова ситуація, особливо соціально-політична, яка залишена без уваги та контролю фахівців, має стійку тенденцію розвиватися від поганої до ще гіршої. Так воно й було в СРСР. Внутрішня стабільність у державі й суспільстві весь час підтримувалася адміністративними і репресивними заходами. Край цьому стався у 1991 р. у вигляді руйнації СРСР. Але негаразди українського народу на цьому не скінчилися. До влади прийшли колишні комуністи, які миттєво зреклися своєї комуністичної релігії, і кинулися грабувати державу й народ: розпродавати та привласнювати державне майно, створювати фінансові “піраміди” для видурювання грошей у населення тощо. *Exitus acta probat* (Кінцевий результат — суд діянь).

Відкриваються деякі паралелі. На світанку становлення радянської влади в СРСР (1917 р.) і початку розбудови незалежної України (1991 р.) вождями декларувалися обнадійливі щодо полегшення життя народу, світлі, прогресивні цілі. Чим це закінчилося, ми теж знаємо, результат відомий. Нічого не дала народу помаранчева революція 2004 — 2005 рр. Дуже сумнівні надії на владні партійно-олігархічні групи сьогодні отруєні дурманом жадоби, які довели економічну ситуацію в Україні до повного безглуздя у гонитві за наживою, а тепер ще й додумалися зробити товаром землю. У перебігу історичного розвитку цілі і засіб знаходяться у діалектичній єдності. Не тільки у тому сенсі, що гідній цілі відповідають достойні засоби, але й у тому, що самі засоби, виходячи за певні межі, які диктуються певною ціллю, спроможні перекручувати та спотворювати вихідну ціль. Пануюча більшовицька ідеологія наполегливо стверджувала, що соціалізм — це нові фабрики і заводи (побудовані за рахунок перенапруження і недоїдання мас, охоплених революційним ентузіазмом), що соціалізм — це мільйони тонн виплавленого металу і піднятого на-гора вугілля, добутих самовідданою працею трудящих, які погоджувалися з нестатками, але тяжко бідували, не мали найнеобхіднішого з харчування та одягу. Такий психологічний стан у суспільстві, жертівність, готовність до тотальних обмежень у повсякденній життєдіяльності трудящих наполегливо з піднесенням культивувалися, нав’язувалися, видавалися за героїчні вчинки радянською пропагандою. У такому пропагандистському запалі не могли не з’явитися і з’явилися тисячі керівників підприємств, для яких засоби соціалізму перетворилися у свідомо бажані ними цілі, а життєдіяльність працівників стала виступати не у якості цілі, а у ролі засобу досягнення цілей. У радянському соціалізмі світ перевернувся, цілі і засоби помінялися місцями. Кожний повинен добре знати, що ціллю суспільства є людина з усіма її потребами, а все інше необхідне для задоволення цих потреб. Більшовики були й залишилися іншої думки, як і сучасна українська влада. *Habemus confitentem reum* (Ми маємо неспростовний доказ).

Радянська бюрократія — соціальна потвора

З глобальною проблемою цілей і засобів при розбудові радянської моделі соціалізму щільно пов’язана проблема виникнення, розвитку, ствердження та пану-

вання радянського бюрократизму. З яких причин за багато десятиліть панування радянської влади не вдалося вирвати з життя держави і суспільства корені бюрократизму, соціальної та економічної несправедливості, нерівності всіх громадян в СРСР перед законом, зловживань? Чому за весь період діяльності радянської влади та вже й у незалежній Україні вимоги радикальних змін в'яжуть у інертному прошарку чиновництва? Якщо дати коротку відповідь, то можливо запропонувати наступну вербальну модель: радянська влада — це радянська бюрократія; радянська бюрократія — це радянська влада. І цим все сказано. Бюрократія — це соціальне зло, що паразитує на суспільному розподілі функцій управління і виконання, на реальному протиріччі між керуючими і керованими. Тобто суспільство повинно оставити питання: “Cui prodest? Cui bono?” (“Кому вигідно? Кому на користь?”). Відповідь дасть розуміння внутрішніх механізмів функціонування влади, заснованій на неподільному пануванні бюрократії. Бюрократія — це корпоративний прошарок управлінців, який завжди намагається підпорядкувати це протиріччя своїм корпоративним інтересам на шкоду інтересам суспільного розвитку та мати з цього особистий зиск. Саме тут формуються витoki корупції у державних органах влади. Тому в нас не повинно бути ілюзій щодо розуміння суті бюрократії та спрямованості її ретельно прихованих від громадськості корпоративних цілей.

Але ми були б поганими дослідниками цього соціального явища — радянського бюрократизму, якщо б не виявили те живильне середовище, те коріння, яке власне плекає радянський бюрократизм. Доки є розподіл населення на керівників і керованих, є можливість паразитувати на існуючих у самому розподілі протиріччях. А тому, яким би потужним не було наше нетерпіння і прагнення позбавитися бюрократизму, остаточно його можливо перемогти тільки тоді, коли управління суспільством буде замінено його самоуправлінням. Але, обмежившись такою відповіддю, ми були б поганими дослідниками явища — радянського бюрократизму, оскільки розподіл на керівників і керованих та протиріччя між ними створюють тільки потенційну можливість, а не дійсність існування і функціонування радянського, а точніше, партійно-державного бюрократизму. Якщо розширити часові межі та екстраполювати вище висловлене на сучасний стан вже української бюрократії, то все залишилося без будь-яких змін. А тому, по суті, ми продовжуємо жити і функціонувати у просторі стосунків ігнорування діючого законодавства та корупції радянського періоду. *Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames?* (До чого не схилиш ти смертні душі, проклята пристрасть до золота?).

Щоб це зрозуміти, потрібно ще раз звернутися до історії виникнення “радянського” бюрократизму. Особливо важлива тут наступна обставина. В СРСР не тільки не проводилася політика на відмирання держави і розвитку самоуправління народу, але, навпаки, обґрунтовувалася і здійснювалася на практиці сталінська “теорія” загострення класової боротьби і зміцнення держави по мірі просування до комунізму, а самоуправління народу з певного часу в СРСР піддавалося анафемі як ревізіоністська ідея. Але саме зараз у 2011 р. ідея самоуправління є найактуальнішою в Україні. Роби самостійно висновки, мій інтелектуальний читачу.

Й. Ст@лін перетворив більшовицьку партію ВКП(б) у свою кишенькову, приватну партію, а точніше секту, у організоване злочинне угруповання. Як він вважав

і писав, що партія “орден мечоносців всередині держави Радянської, який спрямовує органи останньої і надихає їх діяльність”. Й. Ст@лін зумисно деформував і все більше бюрократизував всю систему політичної влади. Відтискуючи робітничий клас, трудящих від влади та узурпуючи їх владу, Й. Ст@лін замість політичної влади робітничого класу насаджував іншу, деспотичну владу — свою власну і сталінського оточення, владу, яка спиралася на партійно-державну бюрократію, на підтримку рекрутованих з селянства і підготованих державою, некваліфікованих прошарків робітничого класу (маргіналів). За висловом видатного письменника, українця за походженням, М. П. Булгакова (1891 — 1940 рр.) — нікчем, шарикових. Ось звідки та з яких часів була випестувана радянська бюрократія, утворилося всевладдя бюрократії, нащадки якої й зараз панують в Україні, незважаючи вже на 20 років як утворилася нова держава. Немає переводу радянському бюрократизму, він виживає, як щури, за будь-якої влади. Як казали — директорські повноваження перетворилися у диктаторські. Такий адміністратор, з когорта махрових радянських бюрократів, надягає на себе моральний фрак, але забуває пришити до нього правові гудзики, і керується революційною більшовицькою доцільністю, що призводить до продукування масових репресій. Такий одяг може й виглядає імпазантно, та тримається ледь-ледь. Сидіти в ньому у керівному кріслі можливо. Але вирушивши шляхом зміцнення більшовицького порядку, одразу виникає загроза всьому суспільству.

Обґрунтовуючи таку бюрократичну зміну соціально-класового характеру радянської влади, Й. Ст@лін у своїх “наукових” працях характеризує Ради, профспілки, комсомол та інші масові організації як “розгалуження партії”, називає їх “приводними пасами” від партії до робітничого класу, який оголошується армією партії. ВКП(б) перетворилася з партії ідей у партію влади та насилля. Все більше у лексиконі вождів лунає мілітаристська термінологія, навіть у цілком цивільних питаннях. Сама диктатура пролетаріату була узурпована Й. Ст@лінім і його оточенням, робітничий клас та селянство були усунуті від владних повноважень, хоч насправді саме вони були джерелом, першоосновою влади. Під диктатурою пролетаріату Й. Ст@лін розумів і практично втілював у життя держави й суспільства нічим не обмежену, не утруджену, ніякими законами, що стали б на заваді, особисту владу, що спиралася на силу репресивних органів та слухняної бюрократії. Диктатура робітничого класу свідомо була перетворена у суму бюрократичних команд, вказівок Й. Ст@ліна та жорсткого контролю за їх обов’язковим виконанням, аж до проведення масових репресій та страт.

Сталінізм (більшовизм) вбивав своїх громадян мільйонами. Сучасні злочинці — тисячами. Цинічна статистика, але вона розкриває квадратичний закон кримінальної компенсації вульгарної злочинності, витонченій злочинності влади. Злочинність сталінської тиранії була безмежною. Вбивали за планом, рознарядкою ВКП(б). Від злочинності смертних є багато засобів захисту, від злочинної влади — ніяких, бо це соціальний механізм вбивства, в який залучені державні служби з тисячами працівників. Прикладом є зухвале вбивство у 2000 р. відомого українського журналіста Георгія Гонгадзе. Злочин не був повністю розкритий ще у 2011 р., тому що фігурантами по кримінальній справі проходять українські ви-

сокопосадовці: колишній міністр МВС (04.03.2005 р. нібито покінчив життя самогубством, застрелився у власному гаражі з пістолета двома пострілами у голову, що викликає великі сумніви) та экс-президент України Л. Д. Кучма. Зрозуміло, чому не вдалося розкрити вбивство. Чи міг колишній міністр МВС України Ю. Кравченко припустити, що колись зустрінеться під одним дахом (у морзі) з тим, кого наказав вбити своїм підлеглим генералу Олексію Пукачу та трьом полковникам міліції. Але сталося не так, як гадалося. Зустрілися у морзі судово-медичної експертизи, що на вулиці Оранжевій у м. Києві 4 березня 2005 року, бо тіло Георгія Гонгадзе ще й досі не поховано. Часи минають, а пристрасть влади до скоєння злочинів, бажання і дії фізично усунути своїх противників залишається. Тому, громадяни України, не обожнюйте будь-яку владу, не робіть з можновладців своїх кумирів, пильуйте за владою, вона завжди здатна порушити закон та піти на злочин. Пам'ятайте, будь-яка влада є безперервною змовою. Ми знаємо ціну владі, хай і влада знає про це. Ми не маємо жодних ілюзій стосовно кожного політика при владі, з будь-якими прізвищами та під будь-якими прапорами.

Замислимося над тим, чи міг зійти нанівець бюрократизм у обстановці культу особи Й. Ст@ліна, якщо вся деформована політична система того часу була сталінською системою зневажання прав особи, масових репресій та беззаконня, тобто була крайнім втіленням бюрократичної держави. Саме тоді було випестане покоління діячів “сталінської гвардії”, тобто величезний прошарок партійно-державної бюрократії — чванливої, пихатої, безграмотної, некомпетентної, яка не вміє, а, головне, не бажає рахуватися з народом, яка не має у душі майже нічого, крім холуйського догоджання та страху перед вождем. У свою чергу Й. Ст@лін був ідеальним лідером бюрократії: він майже нічого не вимагав від своїх підлеглих окрім беззастережного виконання своїх злочинних наказів і славослів'я на свою адресу.

Випестувана тоді бюрократія не тільки виконувала “волю вождя”, винищила незгодну з нею частину суспільства, але й оскопила народ: своїм марновірним ідопоклонством перед “генієм”, бездушністю, формалізмом і крютотворством, вона вбивала у масах спроможність до самостійного мислення, будь-яку суспільну ініціативу і політичну активність, що незаплановані “великим” вождем та його оточенням. Саме тут знаходяться витoki наростаючої пасивності тих, хто міг зашкодити злочинній владі та спрямувати розвиток держави і суспільства у демократичне річище. *Durate, et vosmet rebus servate secundis* (Мужнійте і бережіть себе для сприятливого часу).

Еволюція радянської бюрократії або кадри більшовицької номенклатури вирішують все!

Історія радянської номенклатури має своїм початком 1917 р., але провідний номенклатурний принцип (призначення партійних кадрів на державні та гро-

мадські посади) широко став використовувати з 1923 р. у зв'язку з реформою більшовицької кадрової політики. Саме з цього часу встановлюється суворий порядок обліку та розподілення комуністів, управлінців вищої та середньої ланки владних структур, які призначалися зверху за узгодженням з секретаріатом ЦК ВКП(б) та ОДПУ.

Спочатку було два списки: Номенклатура № 1 і Номенклатура № 2. До першої були віднесені посади, призначення на які відбувалося тільки за постановою ЦК, до другої — за погодженням Оргрозподілвідділу ЦК. Далі додатково до Номенклатури № 1 ввели список “виборних посад”, тим самим “започаткувавши затвердження по ним через спеціальні комісії, виділені ЦК для проведення відповідних з'їздів та зборів”, тобто ще до того, як хтось та кудись буде обраний (делегат, депутат, народний засідатель у суді або профспілковий, комсомольський працівник тощо). Підбір та призначення на посади, що не входили у Номенклатури № 1 та № 2, повинні були відбуватися за списками, які встановлені кожною державною установою за узгодженням з Оргрозподілвідділом ЦК. Вони отримали назву Номенклатура № 3. У 30-ті роки ХХ ст. політбюро ЦК ВКП(б) затверджувало всіх місцевих партійних працівників, аж до секретарів райкомів. З 1925 р. всі губкоми і крайкоми ВКП(б) повинні були опрацювати номенклатуру посад місцевих органів, призначення на які відбувалося з затвердженням цих партійних органів. Регламентація цього процесу здійснювалася за “Інструкцією про форми узгодження призначень та переміщень керівних працівників місцевих закладів”.

Основи кадрової політики 30-х років ХХ ст. сформульовані перш за все у працях Й. Сталіна. Провідною ідеологічною тезою того часу була необхідність посилення державної влади (“відмирання держави прийде не через послаблення державної влади, а через її максимальне посилення...”). Це положення на пряму було пов'язано з ідеєю про зростання суб'єктивного фактору у еволюції радянського суспільства (“роль так званих об'єктивних умов звелася до мінімуму, тоді як роль наших організацій та їх керівників стала вирішальною, надзвичайною”). Підвищення ролі номенклатури, тобто партійної і радянської бюрократії, у житті суспільства сприяло переходу від колегіального управління до управління одноосібного (“... потрібно, щоб наші об'єднання перейшли від колегіального управління до управління одноосібного”). Це, безумовно, збільшувало можливості контролю за виконанням директивних вказівок і ефективністю, з більшовицького розуміння, управлінських дій.

При комплектуванні штату організацій, установ та закладів питання ідеології, відданості політичній лінії Й. Сталіна висувалися на перше місце, відсуваючи питання управління, професіоналізму та практичного досвіду службовців. Й. Сталіним було широко розповсюджена практика призначення на пости за партійно-класовим принципом, який зберігся до 1991 р. — часу розпаду СРСР. Не викликала сумнівів ефективність “зняття з постів порушників рішень партії та уряду... і висунення на їх місце нових людей — людей справи (безумовно більшовицької), спроможних забезпечити конкретне керівництво дорученою роботою та зміцнення партійно-радянської дисципліни”. Це був заклик нижчестоячим лавам управлінців зробити крок вгору по службовій ієрархії. Зняття з посади було

тільки першим кроком у репресивному ланцюгу, який міг закінчитися тривалим строком ув'язнення або стратою як ворога народу. Це була та сама більшовицька репресивна “щука”, щоб номенклатурний пічкур не дрімав, а завзято виконував вказівки ВКП(б).

В сучасній Україні рецидиви “більшовицької хвороби відданості вождю” (Кравчуку, Кучмі, Ющенку, Януковичу тощо) вже 20 років трусять державу і суспільство. Але за часів Й. Ст@ліна відданість підтримувалася ретельною селекцією, примусом, жахом втратити посаду, привілеї, пільги, свободу, а то і життя, що дисциплінувало кадри та підвищувало рівень відданості. В сучасній Україні цього немає (і це добре), відданість простягається до моменту отримання влади та посади. Далі переважають інші інтереси, що швидко трансформує відданість фавориту, вождю, голові партії у власний приватний та меркантильний інтерес і призводить до розпаду зіркової свити, жорсткої конкуренції та боротьби за владу. Вождь виявляється голим, без соратників та найближчого ідейного оточення. Це вказує на те, що вождь не був дійсно пророком, найближче оточення — апостолами, а тільки створювалася видимість до так жаданого для них часу, власного моменту істини — отримати владу та дорватися до ще не розкраденого народного майна.

Хрестоматійним прикладом стало кадрове оточення президента України В. А. Ющенка, яке до та під час помаранчевої революції видавало себе за його соратників, adeptів демократії та державності, так званий феномен “любих друзів”, які після цих подій вдалися до сварок, звинувачень один одного, намагань захопити найвищі посади та як найбільше загарбати народної власності. Саме сюди вийшов їх революційний запал та виявилися дійсні шкурні цілі. Запекла боротьба між “любими друзями” поховала ідеї та цілі (принаймні декларовані) помаранчевої революції, а звідси й надії українського народу на прогресивні переміни та покращення повсякденного буття. *Quid sunt leges sine moribus — quid sunt mores sine fide?* (Чого варті закони без (добрих) нравів — чого варті нрави без віри?).

Реально в Україні з початку 2005 р. розпочалася боротьба за владу і за доступ до майна і ресурсів між вітчизняними олігархами і представниками великого бізнесу, корені якого перебувають за межами України. Разом з тим, за кількома винятками, практично ніхто з “помаранчевих апостолів”, як виявилось, особливо і не переймався такими “загальними” проблемами, як державне будівництво чи українські національні інтереси. Люди з оточення президента України, які прийшли до влади на початку 2005 р., з різних причин у більшості своїй не були готові до того, щоб належним чином, професійно нею розпорядитися. Вони, за деякими винятками, були політиками від бізнесу, або бізнесменами у політиці, але аж ніяк державними діячами, здатними піднятися над своїми особистими чи партійними потребами до високого рівня усвідомлення державницьких інтересів. Такий *status praesens* (справжній стан речей) в Україні.

Але час змінився, змінилися пріоритети в ресурсах. Українські керманічі живуть застарілими догмами початку та середини ХХ ст. На початку ХХІ ст. в результаті становлення інформаційно-інтелектуальної економіки інвестиційні ресурси зазнали кардинальної трансформації. Відбулася докорінна трансформація політекономічної основи інвестиційних ресурсів. Приватна власність на засоби виробництва звільнила місце приватній власності на інформацію. В інформаційно-інтелектуальній економіці вирішальну роль відіграє той, хто володіє базами даних, має алгоритми їх обробки та застосування у виробничих, бізнесових, соціально-економічних та політичних процесах. Змінилися уявлення, але не в наших керманічів, про ефективність застосування інвестиційних ресурсів у різних системах господарювання. Найбільш очевидно ця ефективність демонструється у співвідношеннях прибутку, який отримується від продажу промислової продукції. Продаж 1 кг продукції, що виробляється із застосуванням різних видів інвестиційних ресурсів, дає прибутку: сирої нафти — 0,02 — 0,025 дол.; авіаційної техніки — близько 1000 дол.; наукомісткого продукту із застосуванням інформатики, електроніки — 5000 дол.; а величина додаткової вартості при виробництві суперкомп'ютерів сягає 1700 %. Інтелектуальні ресурси людини використовуються з найбільшою ефективністю через розвиток комп'ютерів нового покоління та інформаційних технологій, що дозволяє перейти до управління різними процесами в режимі реального часу на основі вчасної, повної та об'єктивної інформації, застосування технологій на випередження. Вартість інтелектуального ресурсу сучасного розвиненого суспільства за експертними оцінками перевищує вартість основних фондів традиційних галузей індустрії. У національній та світовій літературі сукупність знань, практичних навичок і творчих спроможностей працівників, застосованих для виконання поточних завдань, визначають як людський капітал. І сьогодні сакраментально і актуально звучить теза “Кадри вирішують все!” І це правда. Людський капітал, за дослідженнями американських вчених, становить близько 70 % багатства економіки США. При 10 %-му підвищенні рівня освіченості продуктивність праці зростає на 8,6 %, тоді як за такого самого збільшення акціонерного капіталу воно зростає не більше ніж на 4 %.

Середовище значною мірою формує запити і цілі людини. Потрібно бути волювою і винятково сильною особистістю, щоб зуміти піднятися над своїм партійним чи бізнес-середовищем до державної висоти. Треба бути відданим ідеї державності, а не особи вождя та власної кишені. Якщо відверто, то справжніх вождів, харизматичних, не знаю, а от кишені можновладців та політиків, що те саме, з напханими пограбованими в українського народу грішми, повсюдно.

Спостерігаючи за українськими можновладцями з державницької позиції скажи про свої проблеми та турботи, я зрозумію хто ти. Я завжди дивувався, чому вони ведуть себе та міркують як звичайні люди. Мені здавалося, що державні мужі такого рівня, яким дано керувати суспільством, повинні вести життя ченців, жертвуючи повсякденними радостями та втіхами заради вищої мети — розбудови незалежної соборної України, добробуту та стрімкого розвитку суспільства. Певна річ, це ясельний оптимізм та дитячий ідеалізм, але, з іншого боку, я більше

розумію монархів, яких з дитинства виховували у служінні Батьківщині. Навіть при всьому страшному демонізмі сталінської епохи тоді все ж таки переважало хоч і жорстоке, тиранічне, але все ж таки державне мислення, а не настільки відвертий, як тепер в Україні, цинізм самозбагачення за рахунок пограбування народу і держави. Причому ця тенденція нашого часу, яка стосується не тільки України. Обмаль особистостей в Україні, які у своїй державній та політичній діяльності дійшли до розуміння, що *potentissimus est qui se habet in potestate* (найбільшою владою володіє той, хто має владу над собою), доповнює загальне негативне тло в суспільстві. Я, незважаючи на свій вік і досвід, наївно дивуюсь, як найбільш гідна справа — служіння українському народу й Україні — в нашій країні називають “брудним”. Такі процеси на вищих щаблях влади формують ненажерливу вже українську бюрократію з бізнесменів, що забезпечило злиття влади і багатства у одній особі. З формаційної класифікації суспільств, яку остаточно сформулював К. Маркс, це є атрибутивною ознакою феодалізму. Ось у якій точці політичного та соціально-економічного простору опинилося суспільство України після радянського соціалізму, розвиненого соціалізму в СРСР, розгулу дикого капіталізму в Україні.

Річ у тім, що недолугі можновладці, починаючи з 1992 р., примусили Україну йти шляхом радикальної руйнації старої держави УРСР, виключно більшовицьким шляхом — руйнуванням до основи, а потім ... Саме у цьому полягає вся сутність того, а що потім? Руйнувати — не будувати, набагато легше. Руйнація старої держави, економіки та суспільства, які, хоч і неефективно, але все ж таки функціонували. А ось з побудовою нової держави, економіки й суспільства, які за логікою руйначів повинні функціонувати ефективніше та забезпечити заможне життя українському народу, за 20 років не вдалося. Україні за невіглаством керівників був нав'язаний революційний шлях трансформації, який важко назвати розвитком, котрий, як показує світова історична практика, насправді є значно довшим у побудові більш справедливого та ефективного суспільства, ніж еволюційний. Прискіплива та докладна моя увага до глобальних проблем становлення інформаційно-інтелектуальної економіки у порівнянні з політичними, соціально-економічними та інформаційними процесами, ставленням до людського капіталу в Україні і азійським дикунством більшовиків до кадрів дає можливість краще визначитись з минулим і сучасністю.

Вороги, скрізь вороги!

Партійні і радянські постанови 30-х років ХХ століття ставили перед партійними організаціями комуністів і місцевими органами влади в якості першочергового наступне завдання: “нещадно викривати класового ворога та його опортуністичну агентуру, очищаючи свої лави від дворушників, переродженців, шахраїв з партквитками, опортуністів всіх мастей”. Виховання та підготовка кадрів для соціалістичного будівництва Й. Сталіним була підмінена боротьбою

з штучно вигаданим внутрішнім ворогом, що давало вождю можливість триматися при владі. Логічно виникає питання: “Якщо стільки ворогів в державі, то певно суспільний лад та керманічі не ті, і саме вони є ворогами народу?”. Подальші події це підтвердили. Більшовицька московська верхівка з метою упорядкування кадрової роботи по-сталінськи при радах всіх рівнів весною 1937 р. створила сектори кадрів. Саме вони повинні були курирувати всі питання з призначення та переміщення номенклатурних працівників. Треба підкреслити, яке провідне значення надавав Й. Ст@лін кадрам, бо саме від їх складу залежало бути йому при владі та чи буде розбудовуватись тоталітарна держава з антинародною сутністю. Для цього кремлівською верхівкою ініціюються масові репресії стосовно керівників середньої та вищої ланки радянської влади. В результаті репресій другої половини 30-х років ХХ ст. апарат партійних організацій радянських та господарських органів повністю обновився. Мій допитливий читачу! Ти відчуваєш і розумієш інтелектуальний примітивізм, соціально-економічну обмеженість, цивілізаційну безперспективність більшовицького підходу до кадрів управлінців державними справами. Формування радянської номенклатурно-бюрократичної системи супроводжувалося прискореною диференціацією в середині соціального прошарку управлінців. У перебігу часів панування більшовизму в СРСР все більших відмінностей набував розрив між вищими ешелонами партійного керівництва та працівниками низового апарату у заробітній платні та численних привілеях. Пересічні громадяни України у порівнянні з бюрократією були жебраками. Треба зазначити, що в Україні після 1991 р. в цьому сенсі нічого не змінилося.

Саме тоді, у роки культу особи Й. Ст@ліна, з'явився і отримав розповсюдження серед управлінського апарату сугубо бюрократичний підхід до людей як до важелів і “гвинтиків” у безлицій державній машині. Бюрократизм тих років тяготів до казарменого соціалізму і насаджував його, труїв все живе, неординарне, несанкціоноване, прогресивне. “Викорчовували” генетику, вейсманізм-морганізм у біології, оголошували кібернетику лженаукою, забороняли С. Єсеніна і А. Ахматову, М. Гумільова і Й. Мандельштама, розпікали М. Зощенка, Д. Шостаковича і А. Хачатуряна, сотнями знищували українських письменників, поетів, митців, вчених та й взагалі непересічних українців. На заміну подібних “інтелігентських пережитків” вони рішуче насаджували більшовицьку простоту, ясність і чіткість, хоч це була простота примітивізму, ясність свавілля, чіткість бюрократичної машини. Панував сталінський принцип тоталітарного свавілля і гноблення: *sic volo, sic jubeo; sit pro ratione voluntas* (так я хочу, так наказую; хай буде моя воля замість доказу). Комуністична ідеологія не змогла затьмарити велич О. Пушкіна, але спромоглася кинути тінь на Т. Шевченка.

Не треба вважати, ніби тільки інтелігенція опинилася під катком позбавленої людських почуттів і якостей сталінської бюрократії, яка збожеволіла від страху і відданості своєму володарю та обслуговувала командно-адміністративну систему управління суспільного життя. Вона глушила і придушувала будь-яку спроможність до самостійного мислення, громадську ініціативу, яка незапланована і несанкціонована зверху. Страх перешкоджає всьому (*Timor officit*). Саме тут

знаходяться витoki масової громадянської пасивності радянського суспільства. Бо безстрашному вчинку передує безстрашна думка. А де ж було взятися безстрашній думці, коли одні були розстріляні, а інші томилися в концтаборах для політичних в'язнів ГУЛАГу. Особисто в мене сформувалося тверде переконання, що сталінські кадри НКВС та бюрократії подібні до тварин, які стрибають, повзають та літають, мають очі, вуха, ніздрі, а головне, відчувають жертву за запахом думки. Радянський сталінський соціалізм трансформувався у найгіршу з диктатур — диктатуру ідеології. Ось чому утворилася в нас така держава і суспільство, ось чому такими пасивними за принципом “моя хата скраю”, ні в що не втручатися, не висовуватися, сформувалася психологія людей. Тих, хто не переймався цим принципом, давно вже немає серед живих.

Прошарок бюрократів, спроможних тільки наказувати, проводити лінію ВКП(б), точніше Й. Ст@ліна, у життя, міцнів і ширився. Благоговіючи перед своїм вождем і ще більше жахаючись його, сталінська бюрократія ще спекулювала на вірі народу у будівництво соціалізму, експлуатувала ентузіазм мас, але сама ще не була спроможна на здирництво, корупцію і хабарництво. Страх покарання був ще занадто великий. Цей страх покарання згодом відійде і ось тоді розпочнеться “золотий вік радянської бюрократії”, який триває й досі у бюрократії незалежної України. Хабарі як весняна повінь потекли у кишені партійно-радянських можливо-владців та чиновництва різних щабелів. Розпочався остаточний період деморалізації радянської влади, що ще більше наблизило агонію СРСР, яку назвали “перебудовою”, та остаточний розпад держави.

Коли в 1953 р. помер Й. Ст@лін, ідеолог і виразник інтересів бюрократії, вона зробила спробу зберегти свої позиції. Сталінських чиновників смертельно налякав XX з'їзд КПРС, викриття культу Й. Ст@ліна, репресій та беззаконня. Суд народу загрожував дібратися і до партійно-державної бюрократії. Більш за все бюрократія боїться некерованої нею людини. Після XX з'їзду КПРС до мавзолею, де ще тоді лежало тіло Й. Ст@ліна, делегати поклали вінок з посвятою на стрічці: “Посмертно репресованому від посмертно реабілітованих”. Засудження зовнішніх форм тоталітаризму (культу особи) і найбільш вражаючих випадків зловживання владою (масових репресій) сколихнуло суспільство і надало потужний імпульс тривалому процесу розпаду радянської політичної системи. Дрантя так званої соціалістичної законності практично вже не приховували злочини комуністичного репресивного режиму. *Tempus omnia revelat* (Час виявляє все). Радянські палацеві історіографи весь час підлагоджували та прилизували історію Росії та СРСР під сідниці правлячого режиму, але історія — не подушка, з неї, як не приховуй, стирчав величезний, весь у крові мільйонів страчених, злочинний гострий цвях у особі Й. Ст@ліна, його оточення, партійно-радянської бюрократії та віночка з колючого дроту репресивних органів. Брехливих істориків належало б страчувати як фальшивомонетників за злочин проти народу.

У 1954 р. з великим розмахом відзначили 300-річчя входження України до складу Росії. Цей акт стали іменувати не інакше як “возз'єднання”. Головною подією ювілейних торжеств стала передача до складу України Кримської

області. Вона мотивувалася спільністю економіки, територіальною близькістю, тісними господарськими і культурними зв'язками між Україною і Кримом. Так воно було й насправді.

Саме у такій обстановці виховувалася нова зміна: сталінська суспільно-політична система стала свого роду інкубатором бездушних бюрократів, здатних на будь-яку підробку, фальсифікацію, підлість, злочин в ім'я власної кар'єри, бюрократів, які не звикли до того, щоб прислухатися до "голосу народу", до сподівань мас, спроможних тільки догоджати вищестоящим і командувати підлеглими. Вже сьогодні хрестоматійним прикладом стала тотальна фальсифікація українською бюрократією президентських виборів 2004 р. Натхненниками, ідеологами та організаторами цієї великомасштабної фальсифікації були найвищі чиновники — посадові особи держави, тобто найвища бюрократія. Ніколи не забувайте — будь-яка влада є безперервною змовою!

Підводячи підсумки явищу "радянська номенклатура, радянська бюрократія", з метою ще більш глибокого розуміння невігластва сталінського державобудування і соціальної психології бюрократії треба заявити наступне:

1. Радянська номенклатура — перелік найбільш важливих посад у державному апараті та громадських організаціях, кандидатури на які заздалегідь розглядалися, рекомендувалися, затверджувалися та відкликалися компартійним комітетом — від райкому, місткому до ЦК ВКП(б) — КПРС. Вживання цього терміна доцільно для позначення всієї більшовицької бюрократичної корпорації радянської доби 1917 – 1991 рр.;

2. Компартійна і радянська бюрократична корпорація мала свої специфічні риси, які виявилися перш за все у непідконтрольності її дій з боку населення, у надзвичайно великому впливі номенклатури на державні та громадські органи управління, на життя радянської держави;

3. Соціальний прошарок вищих номенклатурних працівників в СРСР мав сформовані власні інтереси, відмінні від решти народу (відбулася самоідентифікація), які навіть не завжди співпадали з інтересами диктатора Й. Сталіна та інших керманців СРСР та КПРС.

Цей прошарок вищої номенклатури у Москві, столицях та великих містах республік СРСР вже у 80-х роках ХХ ст. накопичив величезний кримінальний капітал, який використати в умовах тоталітарної радянської держави було неможливо. Тому саме комуністично-радянська номенклатура була найбільш зацікавленим прошарком в СРСР щодо зміни суспільного ладу, відсторонені КПРС від монополії на владу та розвалу СРСР. Й. Сталін та його можновладні нащадки випестували соціально-політичну та економічну силу всередині КПРС та всієї радянської бюрократичної корпорації, яка стала могильником СРСР і КПРС. Які дивні дива та метаморфози відбулися у цілях, цінностях та пріоритетах більшовиків — комуністів, які змінили свої погляди та ставлення до радянського соціалізму, ідеологічно і практично перейшли до розбудови капіталізму, а самі відбулися як буржуа. На цьому можна поставити крапку, але... Народ як при радянському соціалізмі, так і сучасному капіталізмі залишився безправною рабською силою, об'єктом пограбувань, знущань та свавілля. Оце є весь сухий залишок

ленінсько-сталінської ідеології соціалізму-комунізму, який утворився від знищення і випаровування багатьох десятків мільйонів людських життів та всеохоплюючої мізантропії радянського жаху.

“Велике десятиріччя”

У 1963 р. у засобах масової інформації пройшла компанія підбиття підсумків першого десятиріччя перебування М. С. Хрущова на чолі партійно-державного керівництва. Сам М. С. Хрущов не заперечував, коли цей період назвали “великим”. Чи мав він рацію? Тож поговоримо *de omni re scibili et quibusdam aliis* (про деякі речі, доступні пізнанню та про деякі інші).

Справді, великим досягненням М. С. Хрущова як політичного діяча була відмова від використання у політиці методів терору та фізичного знищення суперників. Його політичні опоненти — сталінська партійно-державна номенклатурна бюрократія тремтіла, перебувала у величезній тривозі, очікувала репресій, бо такий був заведений Й. Сталіним ще з 20-х років порядок вирішення кадрових питань. М. С. Хрущов міг знищити своїх противників фізично, але він волів відправити їх на пенсію. Це сумнівний комплімент для політичного діяча, але слід пам'ятати, що М. С. Хрущов був сином сталінської епохи. Треба визнати, що 60-ті роки ХХ ст. були набагато більш вегетаріанськими в СРСР, ніж 20-30-ті роки. Гіршим було інше: ініційовані післясталінським партійно-державним керівництвом численні реформи створювали великий шумовий ефект, ілюзію безперервної реформаторської діяльності, але не зачіпали основ тоталітаризму. У критичних для системи ситуаціях використовували сталінські методи. Про це свідчило, наприклад, придушення національної революції у Будапешті (Угорщина) в 1956 р. або робітничих виступів у Новочеркаську (РФ, Ростовська обл.) в 1962 р., де були масові ростири демонстрантів на вулицях. Для придушення виступів працівників промисловості були використані регулярні війська Радянської Армії, ватажки повстання були засуджені до страти. *Non tam facile parricidium excusari potest, quam fieri* (Не так легко виправдати братовбивство, як здійснити його). Молох сталінізму в черговий раз довів, що радянська влада — злочинна влада, антинародна влада. Стає моторошно, коли згадаєш, що віра у ідеали соціалізму досягалася керівництвом СРСР і КПРС ріками крові та тисячоліттями років ув'язнення незгодних, політичних опонентів, дисидентів.

Першою важливою реформою “великого десятиріччя” була заміна галузевого управління промисловістю територіальним. В Україні було створено 11 економічних адміністративних районів, очолені раднаргоспами. Реформатори, розум яких був затьмарений ідеологією побудови комунізму в СРСР, цією безглуздою вигадкою, були переконані в тому, що неефективність промисловості, її несприйнятливність до науково-технічного прогресу відпадуть, якщо централізоване керівництво замінити місцевим. Такий підхід нагадує ясельний оптимізм. Більшовики і, зокрема М. С. Хрущов, не керувались принципом *deliberandum est saepe*,

statuendum est seme! (обговорювати треба часто, вирішувати — один раз!). Хоч це *factum notorium* (загальновідомий факт). Та і взагалі у діяльності М. С. Хрущова було *plus sonat, quam valet* (більше дзвеніння, ніж сенсу). Заміна одних чиновників-бюрократів, адептів адміністративно-командної системи на інших, якісно таких самих, щонайменше можливо вважати за безграмотність найвищих керівників держави, з другого погляду це була запланована імітація реформ. Студенту, обізнаному з теорією систем та системним аналізом зрозуміло, що без зміни якісного складу система спроможна продукувати тільки притаманну їй якість. Радянські можновладці над цим навіть не замислювалися, панував волюнтаристський стиль керівництва, без наукового обґрунтування, все вирішувала політична кон'юнктура, сьогоденна доцільність. Ситуація, однак, виявилася тотожною до криловської байки “Квартет”. Адже побудова управління промисловістю по вертикалі або по горизонталі аж ніяк не зачіпала саму суть радянського господарського механізму. Підприємствам потрібно було надати максимальну самостійність в умовах ринку. Але ринку засобів виробництва в СРСР не існувало.

Піднесення виробництва у сільському господарстві тривало п'ять років, доки держава вклдала в цю галузь великі кошти. Валовий збір зерна в Україні зріс за 1954 — 1958 рр. на 20 %, цукрових буряків — удвічі, виробництво м'яса — більш як у два рази, молока — втричі. Однак після ліквідації у 1958 р. державних машинно-тракторних станцій (МТС) і обов'язкового викупу колгоспами їхньої техніки становище змінилося. Слабка економіка колгоспів не витримувала величезних витрат на викуп, придбання і експлуатацію техніки. Держава-монополіст розв'язувала нелегкі проблеми бюджетної рівноваги випробуванням за сталінські часи шляхом: підвищенням цін на запчастини, мінеральні добрива, комбікорми при заморожуванні цін на сільськогосподарську продукцію. Забігаючи наперед, слід зазначити, що вже за часів незалежної України (1992 — 2011 рр.), влада користувалася таким же способом, створюючи диспаритет цін, руйнуючи сільськогосподарське виробництво.

Вважаючи себе знавцем сільського господарства, М. С. Хрущов робив спроби підвищити віддачу від нього : 1) запровадженням використовуваних на Заході технологій, які не могли дати ефекту у вмонтованих в командну економіку колгоспах; 2) організаційними заходами, які насправді тільки підривали колгоспну економіку (укрупнення колгоспів, перетворення їх у радгоспи, ліквідація “неперспективних” сіл тощо); 3) спробами знайти додаткові резерви шляхом оранки цілих земель чи ліквідації травопільної системи. *Nemo mortalium omnibus horis sapit* (Ніяка людина не може бути розумною завжди). Упущені можливості у політиці та економіці — це добавлені складності, помножені небезпеки. Знову повернулися до сталінських обмежень присадибного господарства колгоспників, щоб воно не “заважало” їм працювати у громадському виробництві. Обсяг продукції, що надходила у ринкову торгівлю, зменшився, а в результаті зросли ціни і постраждали інтереси міських споживачів. Сільське господарство України знов перетворилося на найслабшу ланку хронічно хворої радянської економіки. Посуха 1963 р. показала всю гостроту продовольчого становища: почалися труднощі з постачанням населенню хліба. Довелося витратити валюту для його закупівлі за кордоном. Країна

потрапила у залежність від імпорту хліба, з якої вже не могла вирватися. В ті роки з'явилися створені народом вислови стосовно радянського соціально-політичного ладу та економічного устрою: “Мы не сеем и не пашем, мы гордимся строем нашим”, “Мы не сеем, не пашем, не строим, мы гордимся общественным строем”.

Свіжого повітря, але тільки ковток, у задушливій атмосфері тоталітаризму

Критика культу особи Й. Ст@ліна для творчої інтелігенції була ковтком свіжого повітря у задушливій атмосфері тоталітаризму. Українська культура збагатилася новими творами О. Гончара, М. Стельмаха, Г. Тютюнника, поетичними збірками М. Рильського, В. Сосюри, кіносценаріями О. Довженка. Побачили світ перші збірки поезій Д. Павличка, Л. Костенко, І. Драча, В. Симоненка. Склалося покоління шестидесятників, людей з антитоталітарним мисленням.

Сміятися вміє тільки добро, але не завжди воно сміється по-доброму. Якщо б добро сміялося тільки по-доброму, в нас не було б сатири і ми б не казали, що сміх — це зброя боротьби зі злом. Тому що саме добро не може бути зброєю. Відома сентенція, що добро повинно бути з кулаками, викликає сумнів. Зброя добра — не кулаки. Це сміх його дзвенить, як зброя. Сміх — єдина зброя добра. *Mollissima corda humano generi...* (Найніжніше серце дати людині у долю замислила, вочевидь природа, оскільки наділила сльозами).

Бюрократична система СРСР — система зла, тому вона не приймає і не сприймає сміху адекватно, вважає його одразу запеклим ворогом. Це одна з причин, чому президент США Рональд Рейган у 80-х роках ХХ ст. називав СРСР імперією зла, і він мав рацію. Сутичка між ними розпочинається одразу, без оголошення війни. Між ними неможливе співіснування. Тому українські серйозні письменники, навіть дуже далекі від жанру гумору, не могли обійтись без гумору, — якщо він не є свідомим захисником адміністративно-бюрократичної системи. *Nemo vir magnus sine aliquo afflatu divino unquam fuit* (Не було істинно великого мужа, не натхненного Божеством). Почуття гумору втрачає лише той письменник, хто обслуговує бюрократичну систему. Звично це визнані системою письменники, обвішані нагородами, піднесені посадами. Обираючи приклад з адміністративно-командної бюрократичної системи, вони починають відноситися до себе дуже серйозно і не спроможні сміятися над собою, що є особливістю справжнього таланту. Не здатний сміятися над собою письменник перероджується з письменника в службовця системи, і для нього як для службовця взірцем талановитості є будь-який твір або текст, будь-яке висловлювання керівника системи. Вище за Т. Шевченка, вище за І. Франка для нього бюрократичний документ, якому він готовий присудити найвищу літературну премію. Для того, щоб співставити те і інше, потрібен гумор, а його якраз і немає. Він засушений, як метелик, між сторінок бухгалтерської книги, саме бухгалтерської, тому що у адміністративно-командній і бюрократичній системі ніщо не робиться безкоштовно. Тому, не вагаючись, можна сміливо твердити,

що користолюбство, хабарництво, корупція є духом бюрократичної системи, як і її утаємниченість від сторонніх.

В умовах тоталітарної бюрократичної системи гумор, який залишився живим та не потрапив до більшовицьких концтаборів, ховається у анекдоти (короткі, стислі оповідання), де є можливість існувати безкоштовно — нічого не отримуючи, але за все розплачуючись. Гумор живе в очікуванні свого першодрукаря Івана Федорова, який колись знову винайде для нього друк. Саме з цієї причини широкого розповсюдження в СРСР знайшли “самвидав” і “тамвидав”, а також незліченні анекдоти, тематичні серії анекдотів. Хто тільки не був їх головними персонажами: від провідних ідеологів комунізму Леніна, Сталіна, Дзержинського, Троцького, героя громадянської війни СРСР Чапаєва до Хрущова, Брежнєва, вчительки Марії Іванівни та хлопчика Вовчика. Прошло багато років, як персони вони відійшли у вічність, а підмости естради не полишають пародії та анекдоти про них.

При політичному і суспільному ладі, який створений для щастя папірця, процвітає тільки папірець і ті, тобто бюрократи, які існують при ньому. Слугуючи йому, працюють заради нього, папірцевого, благополуччя. Тих, що існують йому всупереч, можна взагалі не рахувати або вважати мертвими. І знищувати їх — для приведення у відповідність життя з папірцем. Саме за цією методикою працювала радянсько-більшовицька злочинна система, вирішуючи кому ще жити, а кого потрібно згідно зі сталінською вказівкою привести у відповідність з папірцем. Так і приводили у відповідність десятиліттями та мільйонами людських життів.

Боротьба з тоталітаризмом за часів хрущовської відлиги почалася і в політичній сфері. Перші дисиденти розуміли всю ілюзорність здійснюваних М. С. Хрущовим косметичних удосконалень існуючого ладу. Молодий адвокат, випускник Московського університету Левко Лук'яненко зробив спробу організувати “Українську робітничо-селянську спілку”, яка ставила метою вихід України зі складу СРСР, що мав бути здійснений (на відміну від тактики ОУН), мирними засобами. *O fallacem hominum spem!* (О обманлива надія людська!). У січні 1961 р. Л. Лук'яненко і п'ятьох його однодумців заарештували співробітники КДБ — Комітету Державної безпеки (в колах дисидентів його називали Комітетом глибокого буріння). КДБ — це була озброєна організація, передбачена Конституцією СРСР. Радянсько-більшовицька керівна верхівка заздалегідь передбачала функціонування державного органу, який би зі зброєю боровся і знищував власний народ. Отакі це були будівельники та керманічі щасливого та заможного життя народів СРСР та кожного окремого громадянина. Навесні 1961 р. у Львові відбувся судовий процес. Звинувачений у зраді Батьківщини (як це переформується з ворогом народу за сталінських часів) Л. Лук'яненко був засуджений до розстрілу. Пізніше цей вирок замінили довгостроковим ув'язненням. Дякуючи Богу, Левко Лук'яненко вижив вже у хрущовсько-брежнєвських концентраційних таборах політичних в'язнів. За часів незалежної України є одним з найвідданіших справі побудови демократичної, правової держави, депутатом Верховної Ради України. Бережи, Господь, отаких людей! Саме про таких особистостей треба казати, що вони теїн у чаї, букет у благородному вині, сіль солі землі української, саме ними розквітає життя української нації. *Vincitur haud gratis jugulo qui provocat hostem*

(Не дається дарма перемога над тим, хто готовий підставити під удар свою грудь). Окрім таких патріотів України як Левко Лук'яненко народу України треба завжди пам'ятати, що ні одна нація, яка вірила тільки у пергамент або папір і в той же час нехтувала військовими засобами оборони, не існувала достатньо тривалий час, щоб залишити по собі хоч би письмовий слід у історії людства. Саме з такої позиції викликає сумнів та доцільність відмови України від ядерної зброї, потенціал якої був третій у світі після Росії та США. Зараз стало зрозуміло політикам у всьому світі, що ракетно-ядерна війна, саме виходячи з руйнівної потужності боєприпасів, стала не можливою, бо буде зруйнована планета Земля, все живе загине, але як засіб стримування від посягань на суверенітет, недоторканість кордонів, відстоювання незалежності України, збереження ядерного потенціалу було доцільним. На мій погляд, це була стратегічна помилка, а може злочин президента Л. Кучми. Знавці скажуть, що утримання ядерної зброї дорого коштує, але ж незалежність України взагалі не має ціни, вона безцінна, виборювалася багато століть з численними людськими жертвами. У світі поважають силу, міць, потужність, спроможність держави самостійно відстоювати свої національні інтереси.

Зараз не треба винаходити виправдовувань злочинній більшовицькій владі. Злочинна, антинародна влада вона будь-де така, засуджена народами, світовим співтовариством та історією. Я маю надію, що у вільній Україні буде музей сталінського та радянсько-російського терору проти українського народу, відкриється музей голодоморів, які штучно влаштували в Україні адепти комуністичної ідеології. Це потрібно прийдешнім поколінням, щоб не дай Боже не повторилося це знов на багатостраждальній нашій землі. Хорони нас всіх, Боже, від більшовицької та московської навали. Аби все знати та розуміти, варто прислухатися та придивлятися до ходу історії. *Calamitosus est animus futuri anxius* (Нещасна душа, сповнена турбот про майбутнє).

Професійні перманентні міфотворці або побудова комунізму в СРСР за 20 років

Восени 1961 р. державна партія КПРС прийняла третю програму, яка проголошувала можливість побудови комунізму в СРСР за 20 років, тобто до 1980 р. Для більшої переконливості текст програми був перенасичений цифрами зростання виробництва, очікуваними на 1970 і 1980 рр. При цьому вважалося, що стабільні темпи економічного росту цілком можна забезпечити за допомогою існуючого господарського механізму — адміністративно-командного управління. *Id facere laus est, quod decet, non quod licet* (Похвально робити, що належно, а не те, що дозволяється). Більшовики ж робили, що заманеться, найчастіше брехали *ante faciem populi* (перед всім народом). Так було й цього разу — з побудовою комунізму для народу за 20 років. *Absit invidia verbo* (Та не карайте мене за ці слова).

В Україні в обговоренні проекту третьої партійної програми взяли участь майже 800 тисяч осіб, до редакцій засобів масової інформації надійшло близько

50 тисяч письмових пропозицій, доповнень та зауважень. Але пропозицій замінити командну економіку ринковою не виявилось, оскільки вони суперечили догматам офіційної ідеологічної доктрини. Я тоді був занадто юний, щоб розумітися на цих справах, мені все, що пов'язано з ВКП(б) — КПРС, комсомолом, піонерською організацією, профспілками, не подобалося, весь час здавалося якимось штучним, нежиттєздатним, надуманим. Я не міг ніяк збагнути, для чого потрібні різні комітети комуністичної партії: від підприємств, установ, організацій до центрального комітету КПРС. Навіщо підприємству для виплавлення криці партком. Тільки пізніше збагнув, що це були люди, які свого часу захопили владу, добре влаштувалися на шиї народу, створили собі заможне життя за рахунок народу, весь час розповідали і повчали як потрібно жити та як буде добре жити при комунізмі. Партійно-радянська номенклатура влаштувала собі комунізм з перших часів існування радянської влади, вони жили за потребою, не маючи ані в чому обмежень, тоді як інші громадяни без вини перебували у концтаборах політичних в'язнів, оскільки не були згодні з більшовицькою політичною та економічною системою, інші ледь-ледь животіли у злиднях. Більшовики ще до 1917 р. багато обіцяли робітникам і селянам, використали їх для захоплення і утримання влади. Далі вони виявилися непотрібними, оскільки В. Ленін зі своїми соратниками та допоміжним оточенням нарешті добралися до влади та так бажаної годівниці. А тут ще десь з'явилися сотні мільйонів народу, який теж хотів добре жити, хоч поки жив тільки обіцянками більшовиків — видатних казкарів та міфотворців. Вони своїми міфами затьмарили навіть давньогрецькі. А відомі німецькі вчені-філологи та казкарі брати Я. Грім (1785 — 1863 рр.) і В. Грім (1786 — 1859 рр.), а також датський письменник і видатний казкар Г. Х. Андерсен (1805 — 1875 рр.) були у порівнянні з майстрами радянської брехні та пропаганди хлопчиками. *Horresco referens* (Побиваюсь, розповідаючи про це). В народі з гіркотою жартували, що комунізм в СРСР побудований і обмежується муром кремлівської стіни, соціалізм теж побудований в межах Садового кільця в Москві, а решта населення перебуває у зоні неволі та тотального гноблення, обслуговує комунізм і соціалізм та якимось виживає малими турботами радянської влади. *Mentem mortalia tangunt* (Людські долі зворушують душу).

У 1963 р. харківський професор О. Ліберман звернувся до М. С. Хрущова з листом, у якому пропонував відмовитися від доктринальних настанов і дати простір товарно-грошовим відносинам. Слід віддати належне М. С. Хрущову: лист О. Лібермана надрукували у газеті "Правда", хоч насправді це була газета суцільної брехні, яка створювалася ЦК КПРС та редакцією газети, тими ж компартійними бюрократами тільки від преси. Він *fortiter in re, suaviter in modo* (по суті справи — твердо, за засобами — м'яко) започаткував плідну дискусію, у ході якої відпрацьовувалися положення досить глибокої реформи планування й економічного стимулювання виробництва. Справи в економіці СРСР завжди були поганими. Ейфорія стосовно перемог у розбудові народного господарства штучно підтримувалася бадьорими виступами керівників КПРС та держави, влаштуванням святкувань з приводу кожного забитого цвяха або загвинченого болта, що, у свою чергу, роздмухувалося радянськими засобами масової дезінформації до

вселенських масштабів, як чергова суттєва перемога на шляху будівництва комунізму. Щоб добре зрозуміти пропозиції професора О. Лібермана, чіткі та ясні, треба дещо розібратися у економічних системах, які використовуються у державах світу. Ultima ratio (Останній довід).

Економічні системи організації виробництва

Притаманна СРСР система планування та економічного функціонування народно-господарського комплексу страждала тим, що планування виробництва відбувалося у натурі (витрати і випуск), яке має назву директивного і характерне для всіх соціалістичних держав з адміністративно-командною формою господарювання. Це та система, яка існувала в СРСР з 20-х років ХХ ст. до 1991 р., часу розпаду держави. Планове встановлення цін відіграє допоміжну, підпорядковану роль, тому що важливіше за все не ціни на виготовлену продукцію, а нормативи її отоварення, тобто яке матеріально-технічне забезпечення можливо отримати під виконання плану-директиви, інакше під встановлений обсяг виробництва в натурі. Це в кінцевому рахунку призводило до того, що якість продукції, впровадження нових технологій ставали непотрібними, головне це був план. Як казали: виконання плану — закон, перевиконання — честь, невиконання — злочин з відповідним покаранням. Промисловість працювала на склад, якість продукції була вкрай низькою, не задовольняла споживачів, що спричиняло численні скарги. Для підприємства при адміністративно-командній системі господарювання головне було виготовити продукцію, неважливо, чи буде вона працювати та задовольняти споживача. Відмовитись від неякісної продукції було неможливо, оскільки іншу неможливо було придбати, все розподілялося з центру міністерствами та Главками, а у підприємства-споживача непридатної продукції є свій план — директива, який треба виконувати. Так замикалося коло неефективного функціонування всієї економіки держави. Це був економічний тупик, рух в нікуди, перебування на узбіччі світового науково-технічного, а звідси і соціального прогресу. В СРСР створилося *circulus vitiosus* (зачароване коло, положення, з якого немає виходу).

Навіть у сфері особистого споживання у багатьох випадках діяв той же механізм прямого безгрошового обміну: м'ясо-молочні продукти і житло, меблеві гарнітури і путівки на санаторно-курортне лікування та будинки відпочинку, дефіцитні імпортовані товари і багато чого ще розподілялося фактично за картками або можливостями доступу партійно-радянської номенклатури, використовуючи своє панівне положення у суспільстві тобто *per abusum* (за допомогою зловживання). Все вирішувало не стільки розмір заробітної платні, скільки можливість її отоварити. Таким чином, зарплата не стимулювала до продуктивної якісної праці.

Є інше поняття — індикативне планування, під яким розуміється адміністративне (державне) регулювання тільки цін, податків, заробітної платні і відсотків за

кредитами, але не натуральних обсягів виробництва. При індикативному плануванні виробники мають змогу самі визначати, що саме виробляти, у яких кількостях і кому продавати. Отримані виробниками права тягнуть за собою обов'язки (*ubi emolumentum, ibi onus*). Але самостійно встановлювати основні ціни на вироблену продукцію та використовувані ресурси вони не в змозі. Ці ціни визначають планові державні органи (також, як і податки, відсотки за користування кредитами, рентні платежі тощо), тим самим регулюючи виробництво. Таке планування часто називають непрямим, спрямовуючим, економічним. Фактично саме воно мається на увазі, коли кажуть про економічні стимули. Замість того, щоб примушувати підприємство виробляти певну продукцію, його в цьому зацікавлюють економічно через підвищення цін на продукцію, зниження цін на ресурси, зменшення податків, надання пільгових кредитів тощо.

Нарешті, існують економічні системи, в яких повністю або частково відсутнє будь-яке планування: і директивне (натуральних обсягів виробництва), і індикативне (цін, зарплати тощо). Технологічні пропорції відтворення встановлюються і підтримуються у цьому випадку завдяки дії механізму ринкового саморегулювання, автоматичного самонастроювання. Якщо, наприклад, попит перевищує пропозицію, ціна збільшується, і це спричиняє скорочення попиту і розширення виробництва (пропозицію товару). *Unusquisque sua poverit ire via* (Нехай кожний зуміє йти своїм шляхом).

Занадто важливо уявити собі, що три названі системи: адміністративного (натурального) планування, індикативного (економічного) планування і ринкового самонастроювання — в принципі суперечать одна одній. Це, однак, не виключає можливості одночасного використання адміністративного планування в одних сферах господарювання (наприклад, військово-промислового комплексу); економічних стимулів в інших сферах і ринкового регулювання — у третіх. Але у тій частині, в якій розширюється застосування однієї системи, невідворотно звужується сфера дії двох інших.

Так, всі економічні стимули, всі госпрозрахункові важелі і методи впливу на виробництво виявляються не результативними в умовах фондування і директивного планування номенклатури, тому що при розподілі ресурсів за картками гроші стають лише лічильною одиницею, втрачаючи якість загального еквівалента. Адже реальним стимулом слугують тільки такі гроші, які можливо отоварити, під які, інакше кажучи, виділені фонди. Коли ж економіка фактично функціонує за принципом безгрошового натурального обміну, коли мільйонні прибутки, невідкріплені рознарядками Держпостачу, не мають ніякої реальної купівельної сили, такі госпрозрахункові інструменти як ціна, прибуток, податки тощо девальвуються, втрачають спроможність впливати на виробництво, залишаючись корисними хіба що для бухгалтерського обліку та аналізу господарської діяльності. Розбещені адміністративно-командною економікою керівники підприємств вважали, що їх справа — тонни, а гроші нехай дає держава. Ринок — це не притулок для убогих. Але радянська імперія, як кожна пустеля, пишалася своїми міражами і намагалася, щоб в їх дійсність повірив власний народ та світова громада. Якщо свій народ ще деякий час можливо було обманювати, тримаючи в інформаційній блокаді, то

західні фахівці-економісти розуміли справжній стан речей — економіка СРСР перебуває в агонії, ось-ось захлинеться. Рубіконом став 1991 р. Це був *ultima ratio libertatis* (останній довід за визволення) України з удушаючих обійм радянсько-московської імперії.

Замість ринкових перетворень — гострий бюрократичний рецидив адміністративно-командної хвороби

Для перемоги нового економічного мислення був потрібний добрий слух, а не гучний голос, що проголошує відданість ринковим ідеалам. А ось людей, які б мали змогу почути і зрозуміти почуте було замало, та й ті поневірялися по концтаборах політв'язнів. Країна, виснажена десятиліттями червоного більшовицького терору, залишившись без висококваліфікованих спеціалістів, була неготова до радикальних перетворень. СРСР все більше і більше відставав від світового прогресу, залишаючись на узбіччі інформаційного, технічного, технологічного, освітнього та соціального розвитку.

Тоді на початку 60-х років ХХ-го ст. були тільки обговорення на шпальтах преси про необхідність зміни економічної системи в СРСР і ніяких реальних кроків. Однак партійно-радянська бюрократія була налякана тільки дискусією, вона можливо і комфортно жила, паразитуючи на народному тілі. Тому бюрократії були непотрібні будь-які зміни, більш того вона була нездатна до роботи в нових економічних умовах, страхалася того, що буде потрібно ефективно працювати, а не виконувати тільки команди зверху. Бюрократія розуміла, що у ринкових умовах господарювання вона взагалі стане зайвою. Радянська влада, безмежне панування КПРС, економічний безлад було *ultimum refugium* (останнім притулком) для бюрократії тоталітарної держави. Задамося запитанням: “ Чи могла бюрократія повернути владу народу та ринковій економіці не вчинивши жорсткого опору?”. Подібні надії ілюзорні! Владу, узурповану в народі, бюрократія ніколи не віддасть без найжорстокішої боротьби! Це було актуально у 60-ті роки ХХ ст. в СРСР, це залишається не менш актуальним у 2011 р. в незалежній Україні.

Викликом українському народу з боку бюрократії та реакційних сил, які очолював Президент України Л. Д. Кучма, було зухвале вбивство у 1999 р. видатного політичного діяча, колишнього політичного в'язня СРСР, керівника наймасовішої громадської організації “Рух за незалежність України”, кандидата в Президенти України В. Чорновола. Це підле вбивство було виконано шляхом організації дорожньо-транспортної пригоди. Реакційні кола української бюрократії жахалися приходу до президентства В. Чорновола, бо розуміли, що їхньому пануванню та розкраданню держави прийде кінець. Прошло 12 років, поновлено слідство. Набуті за цей час матеріали свідчать, що це була не випадкова автомобільна аварія, а ретельно сплановане вбивство.

Яскравим прикладом живучості сталінської бюрократії, партійно-радянської номенклатури є демонстрації у Москві у січні 2005 р. прихильників сталінської репресивної системи панування над народом, одним з гасел якої було: “Нам не нужен Путин Вова (Президент Росії), нам бы Сталина живого”. Коментарі зайві. Це відбувається через 52 роки після смерті Й. Сталіна — ідеолога адміністративно-командної системи управління державою і народом, керманіча і вождя бюрократії, винахідника радянської форми кріпаччини — колгоспів.

Варто було М. С. Хрущову зазіхнути на існуючу систему влади, що склалася за декілька десятиліть комуністичного панування антинародного режиму, розділивши обкоми КПРС на промислові та сільськогосподарські і замінивши міністерства раднаргоспами, як партійно-радянська бюрократія, скориставшись його дійсними помилками і волюнтаризмом, а зовсім не з причини погіршення його “здоров’я”, усунула М. С. Хрущова від керівництва країною та партією. Nil permanet sub sole (Ніщо не вічне під сонцем). Члени ЦК КПРС дружно відмовилися від лідера, який за десятиріччя встиг скомпроментувати себе численними, але безплідними реорганізаціями. М. С. Хрущова не підтримали навіть його висуванці в Україні. Це той самий випадок, коли “своя сорочка ближче до тіла, а хата скраю”.

Два десятиріччя “застою” або суспільство взаємного захоплення

Період 1965 — 1985 рр. заслужено дістав назву “застійного”. Коли визначені у третій партійній програмі КПРС (1961 р.) цифри розбіглися з життям, про неї ідеологи та функціонери партії одразу забули. Гасло комуністичного будівництва залишилося, але настання комунізму в СРСР з 1980 р. відсунули в неокреслене майбутнє. М. С. Хрущов, для надання впевненості та рішучості КПРС у досягненні комунізму до 1980 р. заявляв: “Я ще сам буду жити при комунізмі”. Відсунули настання комунізму керівники КПРС для народу, для себе залишили. Система різноманітних привілеїв для партійно-радянської бюрократії, яка виникла відразу після перетворення ВКП(б) в державну партію, постійно розбудовувалася, підгодовуючи можновладців. Якість і обсяг привілеїв з цього великого корита, залежали від номенклатурного рівня. У вищих ешелонах влади давно панував повний комунізм. Якимось перебуваючи взимку у Москві по наукових справах наприкінці 70-х років, став несподівано свідком промови жінки, що належала до номенклатурно-привілейованого прошарку, яка з запалом обурювалася тим, що до спеціального їхнього розподільника не завезли кавуни. Вона була у розпачі. До більшої обізнаності читача зауважу, що на периферії СРСР було дуже сутужно як з харчами, так і з промисловими товарами, а якщо точніше, то полиці магазинів були порожні. За будь-яким товаром вишикувалися величезні черги. Влада, щоб створити деяку видимість заповнення прилавків і вітрин, вимагала від продавців заповнювати їх паке-

тами з сіллю та іншим залежалим товаром. Два десятиліття застою, занепаду та розкладу далися взнаки — відбувся повний розвал промисловості, яка випускала товари побутового вжитку. Зате військово-промисловий комплекс працював на повну потужність, забезпечуючи світ зброєю. Дещо рятували СРСР “нафтодолари”, валюта, що отримувалася за нафту, використовувалася для придбання товарів за кордоном, але ж їх продавали більшою частиною у Москві, і треба було відстояти у величезній черзі. Можновладці отримували їх у своїх спецрозподільниках, безумовно найкращі і за зниженими цінами. *Honores mutant mores* (Почесті змінюють нориви).

Цікаве видовище становив потяг, який їхав з Москви до Запоріжжя. Везли все: від вершкового масла, цукерок, апельсинів до шкарпеток і килимів. Численний натовп з родичів і знайомих з великою радістю, навіть святом у душі, піднесенням та натхненням на пероні вокзалу зустрів потяг. Безумовно ця подія у житті знедолених радянською владою людей була більш значною, ніж офіційні державні першотравневі та жовтневі свята, що проходили помпезно з міддю оркестрів, прапорами, транспарантами гасел та обов’язково присутніми портретами керівників КПРС та СРСР. І дійсно люди раділи тому елементарно необхідному у повсякденному житті, що привозилося родичами, друзями та знайомими із столиці не нашої Батьківщини, зі столиці грізної імперії, оплоту найвищої компартійної та радянської бюрократії, що поступово у судах конала. Це відчувалося у всьому: у зовнішньому геронтологічному вигляді керівництва КПРС та уряду СРСР, згаслих очах цих чоловіків, які давно втратили будь-які бажання, крім одного, щоб залишили їх у спокої і не заважали спокійно дожити наданий Богом час. *Absit invidia verbo* (Не карайте мене за ці слова). Не відчувалося напруженого ритму життя у величезній країні, був відсутній будь-який прогресивний рух у діяльності держави та розвитку суспільства, все завмерло, як перед грозою. Я фізично відчував присмак мертвечини та тління у повітрі імперії.

Я так докладно описав ці події, щоб громадяни України добре розуміли, що таке радянська влада, більшовики та комуністи при владі. Щоб сучасні українці у 2011 р. краще розуміли, що таке комунізм — це безправ’я, репресії, злидні для народу. І коли сучасні комуністи на чолі з Петром Симоненком агітують голосувати та підтримувати їх кандидатів у Верховну Раду, обіцяючи добре заможне життя, щоб ви, українці, не піддалися на їхні заморочки, розуміючи, що комунізм ми вже пройшли й пережили, нам потрібна демократична влада, яка поважає приватну власність та захищає права кожної людини. То скажемо тверде “Ні” комуністам, ваше місце на політичному звалищі історії. Українці пройшли тяжкий *via dolorosa* (шлях страждань).

Будівництво ж комунізму в СРСР у 60-80-ті роки ХХ ст. тихо перейшло у соціально-економічний, моральний та духовний застій та занепад. Прискореними темпами відбувалася деморалізація та розклад партійної та радянської бюрократії. Масового характеру набуло казнокрадство, корупція, хабарництво, користолюбство. В СРСР періодично виникали гучні кримінальні справи з обвинуваченням високопосадовців. Процес криміналізації КПРС, державної та радянської бюрократії розвивався та все більше поширювався.

Це був грізний симптом, що вказував на нездоров'я держави й суспільства. Наступний крок — це втрата керованості держави і її розпад, що й трапилося у 1991 р. Як кажуть, дозріли до повної руйнації. Корисна злочинність тотально вразила зверху до низу всю вертикаль бюрократичної системи від родини нового Генерального секретаря ЦК КПРС Л. І. Брежньєва до окремого посадовця-столоначальника. Всі можновладці крали, брали хабарі, створювали злочинні угруповання. Одним словом, перетворювали державні, партійні та суспільні займані посади у власний капітал, далі створювали приватні підпільні підприємства, випускали продукцію, нелегально продавали. Таким чином в СРСР з мовчазної підтримки КПРС, бо провідні партійці самі були у цьому бізнесі, та невтручання правоохоронних органів, виникла тіньова економіка. Із загальнонотеоретичних економічних позицій світового економічного багатосторічного досвіду це був позитивний процес *pro bono publico* (заради загального блага). Але біда старців-ідеологів полягала в тому, що вони були нездатні зорієнтуватися у нових економічних реаліях, не були спроможні поступитися догматами більшовизму, не знайшли політичної волі перейти до нових економічних стосунків в державі. А чи могло бути інакше, якщо політбюро КПРС являло собою не потужність та силу держави, а успіхи та досягнення геронтології. За висловлюванням міністра охорони здоров'я СРСР, провідного кардіолога, академіка Євгена Івановича Чазова, за результатами комп'ютерного томографічного обстеження членів Політбюро ЦК КПРС у багатьох виявлена атрофія головного мозку. Ось так! Рум'яний критику мій! *Ex aure asinum cognoscere!* (По вухах пізнати віслюка!). Ми ж своїх керманичів від КПРС пізнаємо за результатами обстеження головного мозку на комп'ютерному томографі, нашій жебрацькій заробітній платні та житті на межі голоду. Саме з причини старечої недоумкуватості керівники КПРС не відчували нового подиху часу та не розгледіли у тіньовій економіці СРСР паростки зародження нової для більшовицької держави, але старої для держав всього світу, ринкової економічної системи — капіталізму. Вони тут бачили тільки загрозу для радянського соціалізму, власного існування та розглядали тіньову економіку через прокурорські окуляри соціалістичної законності. Вони втратили час, а пізніше державу, владу, посади і, в кінцевому рахунку, перетворилися на непотріб, в порох на узбіччі соціуму, до якого колись належали. Бюрократію в цілому влаштовував і задовольняв стан справ в державі, вище ж керівництво КПРС та СРСР не спромоглося усвідомити, що *famae etiam jactura facienda est pro patria!* (заради батьківщини треба пожертвувати навіть славою!). Більшовики весь час ігнорували провідний принцип демократії: цінність цивілізації вимірюється вартістю людини, яка розташована у її центрі, її моральною гідністю та спрямованістю діяльності. Зріст великої, могутньої особистості вимірюється не від п'ят до голови, а від голови до неба. Партійно-радянська бюрократія визначала свою значимість за займаною посадою та кількістю пільг. *Sapientia scholastica* (Схоластична мудрість).

Ідеологам КПРС потрібно було заповнити політичний вакуум, оскільки з будівництвом комунізму в СРСР вийшов конфуз, то наближені до влади суспільствознавці запровадили новий категоріальний термін — “розвинутий со-

ціалізм”. Активно пропагувалася теза, що в суспільстві, яке вступило в смугу розвиненого або зрілого соціалізму, поступово зникають майже всі відмінності між людьми — класові, майнові, освітні і навіть національні. Зробити таку заяву правлячій партії було важко, але безвихідь заставила. Це все одно, що постановою взяти та й відмінити закон всесвітнього тяжіння. Чого не зробиш заради власного порятунку. *Credat Judaeus Apella* (Нехай цьому вірить іудей Капелла, тобто нехай вірить хто завгодно, тільки не я). 18 років панування-царювання Л. І. Брежнєва одні називають періодом розвинутого соціалізму, інші — періодом застою. Хто правий? Я жив у цей період з 20 до 38 років і маю власну думку з цього питання. З мого поля бачення, якщо це був період розвинутого соціалізму, то південне узбережжя Північного Льодового океану — курортна зона для лікування захворювань органів дихання. Весь час існування радянського соціалізму панував серед можновладців один єдиний принцип: у всього народу відібрати зроблене і зароблене та поміж своїх розділити. Тому для керівників партійно-радянської бюрократії в СРСР дійсно був створений і розвинений соціалізм і навіть комунізм в тому сенсі, що можновладці задовольняли всі свої потреби згідно займаної керівної посади. А народ як був у злиднях, так і залишився. Ті ж волелюбці, що вже занадто непокоїли, влада переводила їх на державне утримання до в'язниць або концтаборів політичних в'язнів, а особливо непокірних — страчувала. Немає людини, немає проблеми, ні в людини, а головне, у злочинної влади, яка може продовжувати насолоджуватися пограбованим у власного народу. Тому в українців не повинно виникати ейфорії стосовно будь-якої влади. Щоб в Україні затвердилася влада народу — демократія, у органах влади повинна панувати найжорсткіша диктатура закону.

Більшовицька пропаганда продовжувала наполегливо зомбувати суспільство вигадками про розвинутий соціалізм, старанно відпрацьовуючи свій шматок хліба з маслом та ікрою з цінних порід риб. На повному серйозі переконувала народ, що як виявилось за умов розвиненого соціалізму, який опановує державу, ми всі однакові для можновладців — сірі, як штани в пожежника, і саме в цьому перевага розвинутого соціалізму перед “загниваючим” Заходом. Цим палацево-паркетним суспільствознавцям від КПРС було не дано зрозуміти, що сила, потенціал до розвитку і прогресу якраз у різноманітності людей, думок, дій. Більш того, треба додати, що *varietas delectat* (різноманітність надає задоволення). А тому одноманітності я заявляю рішуче — ні! Я не бажаю, щоб в мого читача склалася думка, ніби я поставив собі за мету якомога більше вимазати багнюкою радянський соціалізм, його ідеологів і адептів і тільки тому що, по-перше, не було самого соціалізму, а, по-друге, те що було та коїлося в СРСР протягом більше сімдесяти років, то це був тотальний злочин проти власного народу. Ми добрі люди, але пам'ятати будемо завжди. Я особисто не тільки згадую, я завжди знов і знов переживаю ці жахливі події.

Неосталіністи, які прийшли до влади, обрали тактику боягузливого замовчування відомостей навіть про ті злочини, що стали надбанням гласності при М. С. Хрущові. Знову було заблоковано доступ до архівів. Сталінський “Короткий курс історії ВКП(б)” вилучили в 1956 р. і визнали за доцільне більше не друкува-

ти, але всі оцінки й положення цього катехізису (стислого викладання у запитаннях і відповідях) тоталітаризму сумлінно відтворювалися в офіційних документах, численних “творах” нового Генерального секретаря ЦК КПРС Л. І. Брежнєва, які готувалися апаратом (бюрократами від партії), у посібниках і підручниках з різних галузей суспільнознавства. Але видимість ніколи не буває суттю.

Усунувши М. С. Хрущова від керівництва державою, партійна бюрократія одразу розпочала реанімацію сталінської моделі соціалізму, дуже дорогої та бажаної серцю кожного бюрократа. Ще й зараз достопам’ятні ті роки, коли розгорнута ХХ з’їздом КПРС критика помилок та злочинів радянського середньовіччя розпочала згортатися під пристойним приводом “очорнення”. Це був свідомий та далекоглядний маневр бюрократії, яка збирала сили і добре розуміла: дай тільки волю, докопаються до неї самої та розголосять на весь світ про її злочини. *Plaudite, cives* (Аплодуйте, громадяни) ігрища державної партії та бюрократії імперії в демократію та реформи закінчилися, причому якщо розглядати стратегічну перспективу цього процесу, то нікому не на користь.

Психологія та психотипи бюрократії

В умовах соціально-політичної обстановки 70-х — початку 80-х років ХХ ст. комуністична радянська бюрократія все ще плекала надію на свій “золотий вік”, бо здобувала надії у широко розповсюдженій ностальгії за втраченим “сталінським порядком”. Проте, суттєво подряхлівша, нездатна до творчості, до розв’язання нових завдань, бюрократія швидко задовольнилася своїм положенням всездозволеності та безкарності у державі, стала одним з провідних елементів механізму гальмування, носієм ідеології та психології застою у радянському суспільстві. *Nos erat in fatis* (Так було визначено долею). Адже ані механізм гальмування, ані ідеологія та психологія застою — не є щось анонімне, безадресне, які не мають своїх живих ідеологів, організаторів, прибічників та носіїв. Зарозумілість серед бюрократів була і є зараз як свята вода, кожний брав стільки, скільки було потрібно для задоволення власної пихатості. Тільки писане самими бюрократами про бюрократизм виглядає безіменно: все навколо витоптано бюрократами, а самі бюрократи, подібно сніговій людині, невловимі. Насправді і механізм гальмування має своїх механіків-бюрократів; не є анонімними ідеологія і психологія застою, які являють собою цілком визначений духовний продукт. Джерело цієї психології — соціальні групи, які задоволені власним станом у державі і суспільстві, що склався, своїм матеріальним і соціальним статусом, не бажають розстатися з отриманим не по заслугах та трудовому вкладанні, а за посадою, у чому, проте, вони добре розуміються. Саме така вельми сприятлива для бюрократії ситуація склалася у радянському суспільстві у брежнєвсько-черненківські десятиліття. *Sic et simpliciter* (Так, і саме так).

Серед бюрократів, особливо керівників та у вищих ешелонах влади за психотипом переважають епілептоїди. Вони діяльні і енергетичні у справі саме підтри-

мання порядку, наприклад, сталінського, тоталітарної держави, адміністративно-командної економіки. Любов до порядку є однією з базових рис, від якої залежить багато чого у психології епілептоїда. Характерно, що епілептоїд полюбляє наводити порядок, який предписаний та/або запроваджений ззовні, іншим епілептоїдом або, що більш частіше, паранояльним, наприклад, Й. Ст@ліним. І часто цей порядок приходить з минулого. Епілептоїд — традиціоналіст, більш того — консерватор. Ідеальні риси для функціонуючого бюрократа у компартійно-радянській системі. Неофітами, тобто новоприйнятими у віру (комуністична ідеологія теж різновид релігії), також були епілептоїди, і відомо, що не було більш відданих новій вірі, ніж, неофіти. Нові члени РСДРП — ВКП(б) — КПРС теж були відданими неофітами. Відданість ідеям вождів (паранояльних) була головною умовою прийняття до лав партії. Професіоналізм, фахова підготовка, освіта, досвід роботи були бажані, але не обов'язкові, головне відданість комуністичній ідеології та вождю. У такий спосіб, та за таких вимог, відбувався відбір і до партії потрапляли особи з певними характерологічними особливостями — епілептоїди. А оскільки гасло більшовиків “Кадри вирішують все” наполегливо проводилося у життя, то на більшості партійно-радянських посад опинилися віддані справі більшовизму епілептоїди, заохочені привілеями та годівницею. Гарно виписане більшовиками прекрасне майбутнє виступало як деяка неминучість, якій треба служити, така ж неминучість, як історія, яку не змінеш (але переписати можливо, що й робили більшовики). У великій команді, такий як ВКП(б) — КПРС, епілептоїди працюють на зміну порядку, але нібито з позиції історичного розвитку, тобто теж підтримують порядок перебігу історії. Пам'ятаєте у К. Маркса: комунізм неминучий, але його треба вводити. Ось згідно до такої логіки епілептоїди можуть прагнути до зміни існуючого порядку. Але частіше епілептоїди діяльні та енергійні у справі саме підтримання порядку, в той час як паранояльні діяльні та енергійні у справі зміни порядку. Епілептоїди прагнуть розповсюдити традиційний порядок адміністративно-командної системи на майбутнє, щоб і далі все було як є. Така старанність епілептоїдів у радянській бюрократичній системі призвела до припинення розвитку, стагнації, занепаду всіх державних і соціальних сфер, і, в кінцевому рахунку, руйнації наддержави — СРСР. *Dei gratia!* (Слава Богу!).

Коли епілептоїду хтось дає напряму, правильні логічні кроки дії, він вимушено погоджується. Але він починає мучитися невідповідністю своєї поведінки, тому до чого прийшов у своїх роздумах на ґрунті здорового глузду. Так трапилося з багатьма рядовими комуністами у епоху “застою”. З одного боку, комуністична ідеологія, більше 70 років під гаслом “Правильною дорогою крокуєте, товариші!”, а з іншого боку, порожні полиці в магазинах і анекдоти про геронтократичних вождів. В такій ситуації дехто з епілептоїдів зламався. І шарахнулися в іншу безодню. *Nunquam simpliciter fortuna indulget* (Доля ніколи не сприяє нам з справжньою щирістю). Мислення епілептоїда конкретне, ситуативне. Він не розмірковує на рівні високих філософських категорій. Його, як і паранояльного, мало цікавить різниця між агностицизмом І. Канта (1724 — 1804 рр.) і Д. Юма (1711 — 1784 рр.). Його більше цікавить, куди поділися гроші від приватизації “Криворіжсталі”, хто винний та що робити.

Епілептоїд піддається навіюванню, яке йде тільки від великої партії та її вож- дів. Тоді він відчуває благоговійний трепет. Але його навіювання можливе тільки у руслі вже обраного політичного напрямку. І, якщо бюрократ — епілептоїд став прибічником комуністичної ідеології, дуже важко, майже неможливо переконати його у її хибності. Дуже цікавим є механізм утворення спільнот на засадах пев- ної політичної (і не тільки) ідеології, якщо бажаєте, створення РСДРП — ВКП(б) — КПРС. Базові риси епілептоїда визначають його стосунки з людьми інших пси- хотипів. Паранояльні особи (В. Ленін, Й. Ст@лін) поступово обростають адепта- ми – завзятими послідовниками комуністичної ідеології. Спочатку істероїдними, які більш схильні без критики закохуватися у паранояльних. А вже потім, коли ідея, що розвивається паранояльним пророком, завойовує певну аудиторію, до неї починають прислуховуватися епілептоїди. І чим більше епілептоїдів до неї за- лучилися, тим більше прилучається. І таким чином вони стають провідниками ідей паранояльного пророка: соціалізму, комунізму, розвиненого соціалізму, бороть- би зі шкідниками, саботажниками, куркулями, ворогами народу, дисидентами, класовими ворогами, генетиками, кібернетиками тощо. Якщо паранояльну особу можливо назвати “вічним двигуном” (*perpetuum mobile*), то про епілептоїда мож- на сказати, що він “маховик історії”. Повторимо ще раз винайдений образ: пара- нояльний — це пророк, а епілептоїди — апостоли.

А коли паранояльний (В. Ленін, Й. Ст@лін) обросте епілептоїдами, тоді три- майтеся всі! Вам гарантовано якщо не світова революція, то Жовтневого зло- чинного перевороту та збройного насильницького захоплення влади вам не уникнути. Це його сила — сила пророка. Тоді можливо знищити дворянство, інте- лігенцію, і взагалі всіх інакомислячих, десять мільйонів громадян України, штуч- но влаштувавши голодомор, виселити та переселити насильницьким шляхом народи, позбавити громадянства та вигнати з Батьківщини дисидентів. Я вже не кажу, що в такій ситуації саме час вигнати інакодумаючих вчених з науко- вих установ, а всіх філософів, які не є адептами ленінізму-сталінізму, відправити на одному пароплаві у еміграцію, а всіх, “що інакше пишуть”, загнати до ГУЛАГу. З якою легкістю і самозадоволенням лиходійствує людина, коли безмежно ві- рить, що творить благу справу. *Dum vitant stulti, vitia in contraria currunt* (Дурні, уникаючи одних хиб, впадають в інші).

Епілептоїди — це типовий зразок партайгеноссе (товариш по партії). Вони віддані політичній партії, віддані своїм обов’язкам, своїм вождям. Ось що таке будь-яка політична партія з поля бачення психолога і психіатра. А коли вождь- пророк (Й. Ст@лін) за своїм психічним статусом має явну паранояльну психопатію, або навіть є психічно хворим на параною, коли він йде по долі сотень мільйонів лю- дей, перетворюючи їх у засіб втілення маячних ідей, у тісто лютої історії, то народ отри- мує політичний режим 20 — 50 років ХХ ст., що панував у СРСР завдяки апостолам- епілептоїдам — багатотисячній армії компартійно-радянської бюрократії.

Епілептоїди люблять справедливість і люблять її наводити. Адже справедли- вість у розумінні епілептоїда — це порядок. Хоч насправді це досить різні за суттю поняття, але не для епілептоїда. Справа в тому, що епілептоїди занадто прямолі- нійні у своїх пошуках справедливості, не відчувають нюансів. Їм важко дається

розв'язання протиріч, важко даються компроміси. А тому протиріччя часто перетворюються у бурхливі конфлікти. А це небезпечно, коли така особа при владі та ще й озброєна. З його поля бачення, іноді злочинця треба негайно стратити на місці, було б два свідки. А те, що свідки можуть бути підставними, він замислюється тільки тоді, коли йому це підкажуть у перебігу полеміки. *Ad poenitendum properat, cito qui iudicat* (Хто швидко виносить рішення, може швидко пожалкувати). За вбивство, на його думку, потрібно страчувати, а те, що вбивство може бути скоєне у відповідь на інше навмисне і невинувдане вбивство, це теж неодразу доходить до його свідомості. Саме з причини особливостей психотипу безліч епілептоїдів пішло за більшовиками запроваджувати в життя диктатуру пролетаріату, наводити більшовицьку соціальну справедливість, не замислюючись, що інші люди мають свою думку з цього приводу та право не погоджуватись з параноїальним вождем. *Dubiam salutem qui dat afflictis, negat* (Хто не несе знедоленим швидкого порятунку, той їм відмовляє у ньому).

Епілептоїди, які склали суттєву питому вагу радянського бюрократичного корпусу та й у вже незалежній Україні мало що змінилося в цьому, бувають дуже важкі у спілкуванні тим, що схильні давати негативні оцінки. Але біда епілептоїда, однак, більше в тому, що його негативні оцінки переходять у обвинувачення. Епілептоїдам непросто властивий обвинувачувальний підхід. Вони розпікають, карають самі, вимагають від влади покарати винуватця, звично еквівалентно як у Ветхому Завіті “кров за кров, смерть за смерть, око за око, зуб за зуб”. Але часто буває, що й “перегинають ломаку”. Епілептоїди, як і параноїальні, схильні до суду Лінча, до геноциду. Враховуючи, що епілептоїди провідники ідей параноїальних, таких, наприклад, як В. Ленін або Й. Сталін, тобто їх об'єднує спільна ідеологія, то це стає вкрай небезпечним для суспільства і призводить до розгортання масових репресій, пошуку та знищення ідеологічних ворогів, а значить, з їх розуміння наведення порядку в державі і суспільстві є нейтралізація інакомислячих і ворогів народу. Особливістю процесу мислення епілептоїда і параноїального, що теж їх зближує та об'єднує, є цілеполягання. Їх мислення працює виключно на ціль, сам процес мислення, побічні його продукти нецікаві, вони відкидають їх без обмірковувань, якщо вони суперечать провідній цілі (наприклад, захопленню влади будь-якою ціною) — доказу прийнятої раніше ідеї. У крайньому випадку епілептоїд їх спростовує, але не зупиняється на суперечливій думці, а, головний його недолік, не розроблює і не розвиває її. Тобто процес мислення у параноїального і епілептоїда дещо поверхневий, без глибокого всебічного аналізу, з'ясування нюансів та наслідків. А як кажуть, і не дарма, диявол криється в деталях. Мислення партійно-радянської бюрократії, більшість якої представлена епілептоїдами, характеризується важливою та цікавою особливістю. *E cantu dignoscitur avis* (Птаха пізнають зі співу). Епілептоїд, як правило, не бачить альтернативних варіантів. Ті програми, які доведені до бюрократії параноїальним вождем, вона беззастережно приймає і закривається від впливу інших ідей з боку. В цьому відношенні епілептоїди схожі на параноїальних, яких характеризує та ж вузькість мислення, але стосовно своєї ідеї, яка опанувала його мозок. Коли ідея розроблена параноїальним вождем — пророком, набула сили, стала ідеєю “з прийдешнього майбутнього” — саме

тим, чому потрібно слугувати, як беззаперечним ідеалам, і коли епілептоїд в це глибоко увірував, то слугує їм дуже старанно. Яскравим прикладом саме такого типу мислення та його наслідків є діяльність більшовиків до і після збройного захоплення влади на чолі з В. І. Леніним. Владу захопили в 1917 р., а коли дійшла справа до конкретики розбудови соціалізму в державі, виявилось, що ці глобальні питання не розроблені. Оскільки паранояльні і епілептоїди схильні до узурпації влади, *absolutum dominium* (абсолютної, необмеженої влади) і рішучого усунення противників, то це призвело до створення кримінальної держави з всездозволеністю правоохоронних органів, які перетворилися в каральні і репресивні. Багато хто з чекістів, працівників НК, ОДПУ, КДБ, МВС за психотипом відносилися саме до епілептоїдів. Співробітник московського кримінального розшуку Жеглов у кінофільмі “Місце зустрічі змінити не можна”, роль якого виконував геніальний актор Володимир Висоцький, — яскравий тому приклад.

Характерною рисою бюрократичного прошарку є та обставина, що вони свято вірили у світле комуністичне майбутнє, не занадто піддаючи критичному аналізу реальні шляхи його досягнення, тобто це була сліпа віра у постулати паранояльного пророка. І ось що ще важливо і страшно. Якщо ідеї, за які епілептоїди боролися і вмирили, раптом руйнувалися, то цей крах ідей вони важко переживають. Вони тяжко переживають не тільки загибель ідей, але й смерть вождів. Чоловіки щиро плакали, коли помер В. Ленін і коли помер Й. Ст@лін. Епілептоїди залишаються відданими старим ідеям і будуть працювати на їх відродження. Саме з них рекрутуються вже в наш час переконані сталіністи і комуністи. Вони будуть намагатися реабілітувати повалених вождів. Трагічно бачиться видовисько, коли старі люди несуть портрети Й. Ст@ліна, який віддавав накази стратити їх родичів. *Alba discernere et atra non posse* (Не відрізняти білого від чорного).

Радянські бюрократи-епілептоїди були добрими керманічами і добре підкорялися, відповідно до виконуваної в конкретний момент ролі. Це була віддана і слухняна вождю команда. Епілептоїди часто так обмежені шорами, що скоріше самі можуть загинути, ніж залишать межі відведеного їм ідеологічного простору. Саме вони вмирили за Батьківщину і, на жаль, “за Ст@ліна”. Міністр оборони СРСР, знаменитий кривавими битвами Другої світової війни, у яких не жалів бійців Червоної Армії, полководець Георгій Жуков мав змогу посунути всю армію на Й. Ст@ліна, але він був маршал, а не політик, і Й. Ст@лін усунув його з посади та послав командувати військовим округом, пізніше так само повторилося у Г. Жукова з М. С. Хрущовим, він разом з армією захистив М. С. Хрущова, усунув Л. П. Берію та інших активних сталіністів, а міг би звалити М. С. Хрущова.

Через свою відданість епілептоїди часто опиняються у скрутних моральних ситуаціях. Залежна від чужих поглядів людина з вставленим в неї стрижнем епілептоїд стає, опинившись у несправедній системі, знаряддям цієї злочинної системи. *Servum pecus imitatorum* (Раболіпне стадо наслідувачів). Так було з німецькими епілептоїдами, так було з радянськими епілептоїдами. Це їх старанністю творився гітлеризм і сталінізм. Це саме вона, бюрократична система — гігантський механізм, який приводиться у рух пігмеями (партійними та радянськими бюрократами-епілептоїдами), виконувала злочинні замовлення паранояльного

вождя. Треба підкреслити, що епілептоїди не просто технічні виконавці волі свого паранояльного вождя, пророка, своєї партії та її традицій. Вони активні, навіть агресивні виконавці. Партійно-радянська бюрократична система примусово нав'язувала іншим свої ідеологічні штампи, соціалістичні радянські міфи, поневолювала виконувати програми партії, які насправді були пропагандистськими акціями, її ритуали, шанувати її символіку, сповідувати устої, які бюрократія вважає моральними. Хоч інші люди могли вважати їх навпаки, аморальними. *Naud mihi vita opus est has* (Такого життя мені не треба).

Епілептоїди старанні служаки і рубаки. Вони рубають завзято з плеча — і летять голови. Вони стають лицарями більшовицької революції. Зі зброєю у руках і дотримуючись військової дисципліни, епілептоїди насильно нав'язують більшовицьку ідеологію, політичну систему, державний устрій. Так зусиллями численних епілептоїдів, об'єднаних у єдиній бюрократичній системі, під ідеологічним і адміністративним керівництвом провідного паранояльного — вождя, “батька всіх народів”, у доволі стислі строки перетворили СРСР у великий концентраційний табір ідеологічних злочинців. Всі, хто не був згоден з Й. Ст@ліним, автоматично ставав ворогом, що дуже характерно для паранояльних осіб. Радянський Союз був єдиним величезним концентраційним табором політичних в'язнів, весь народ був заручником. У центрі табору, у Москві, майорів червоний прапор, під яким було пролито невинної крові більше, ніж під всіма прапорами світу за весь час існування людства на планеті Земля. Так держава — СРСР, яка замислювалася як держава для трудящих — робітників та селян, перетворилася у їх жорстокого експлуататора з новим панівним класом — партійною та радянською номенклатурною бюрократією. *Aliud ex alio malum* (Одне зло впливає з іншого).

Маразм правлячої партійної верхівки міцнів

Економічний і соціально-політичний застій, обумовлений неадекватністю і застарілістю панівних виробничих та багатьох інших суспільних відносин, пасивністю центральних і місцевих ланок управління, засиллям бюрократії і бюрократизму, не могли не позначитися не тільки в уповільненні темпів економічного розвитку, накопиченні кризових явищ в економіці та політиці, але й на духовному настрої суспільства, його соціальному і культурному житті: непомітно, поступово продовжували підточуватися вищі моральні цінності — ідейна переконаність, трудовий ентузіазм, радянський патріотизм, активна соціальна позиція, тобто саме те ідеологічне підґрунтя, на якому саме й трималася радянська влада, більшовизм, будівництво соціалізму та комунізму. Це супроводжувалося падінням інтересу до суспільних справ, проявами бездуховності, скептицизму і цинізму, девальвацією матеріальних стимулів до праці. Все це було закономірним наслідком десятиліть панування в СРСР викривленої ідеології більшовизму та економічних відносин в суспільстві, повної зневаги до людини та її прав. Ця ситуація цілком притаманна

Україні 1991 — 2011 рр. Наслідки цього відомі — руїна. *Cicer cum caule* (Горox з капустою, тобто безладна мішанина, безпорядок).

Генеральний секретар ЦК КПРС Л. І. Брежнєв (1907 — 1982 рр.) починав свою кар'єру в Україні. У травні 1937 р. 30-річний інженер металургійного заводу став заступником голови Дніпродзержинського міськвиконкому. Червоний кривавий сталінський терор 1937 — 1938 рр. відкрив багато вакансій. Тому молодий висуванець невдовзі вже працював секретарем Дніпропетровського обкому ВКП(б). Заповнюючи анкети, він тоді ще вважав себе українцем. Однак українське походження не завадило Л. І. Брежнєву на посту генсека КПРС проводити в Україні відкрито русифікаторську лінію. Він не був войовничим шовіністом, але інтереси зміцнення централізованої держави вимагали здійснення курсу на “зближення націй”, нівелювання національних відмінностей. У серпні — вересні 1965 р. органи держбезпеки (КДБ) заарештували понад два десятки представників української інтелігенції, звинувачених в антирадянській діяльності. *Feriant summos fulgura montes* (Блискавки б'ють у найвищі гори). Причиною був протест цих мужніх людей проти припинення процесу десталінізації, відстоювання ними громадянських, у тому числі національних прав. Час від часу в Україні народжуються незвичайні, чудові люди, доброчесність яких виблискує, висока гідність відкидає яскравий сніп променів. Подібно до тих дивовижних зірок, походження яких нам невідомо, точно так як і невідома їх доля після того, як вони зникнуть з нашого горизонту. У цих людей немає ані предків, ані нащадків: вони самі складають весь свій рід. Ці люди є совістю українського народу.

Несподіваний “сюрприз” очікував Л. І. Брежнєва, всю владну партійно-радянську верхівку та особливо озброєний загін КПРС, створений для придушення будь-яких проявів свободи та вільнодумства — КДБ, у березні 1969 р. Офіцер Радянської Армії, топограф за фахом з Ленінграда Ільїн, прихопивши з військової частини два табельних пістолети та ще дві запасні обойми набоїв, вчинив збройний напад на кортеж з космонавтами біля брами Боровицької вежі Московського Кремля, у складі якого перебував Генеральний секретар ЦК КПРС Л. І. Брежнєв. *Ното proponit, fortuna disponit* (Людина намічає, доля розпоряджається). Ільїн помилюся і відкрив стрілянину з двох пістолетів одразу, по автомашині, в якій їхали космонавти, загинув водій. Але Л. І. Брежнєв та вся верхівка були страшенно перелякані. Л. І. Брежнєв повинен був виступити на урочистій нараді з нагоди ушанування космонавтів, але з причини усвідомлення здійсненого на його життя замаху та нервового зриву не зміг цього зробити. Йому скрізь бачилися злодії, він зневірився у власній охороні, втратив спокій. Л. І. Брежнєв не був ушкоджений фізично, але здійснений замах на першу особу у комуністичній ієрархії став знаковим, показав, що люди все менше і менше сприймають та вірять у перспективу достойного життя при існуючій владі. Безумовно, влада не афішувала ці події, більш того, замовчувала, тримала в таємниці. У ситуації з замахом на самого генсека всю свою спритність до розкриття державного злочину повинен був показати КДБ, який очолював Ю. В. Андропов. Залишити без уваги такий злочин не можна, дуже афішувати — підривати авторитет розвиненого соціалізму та авторитет радянської влади, у яку народ вже почав стріляти. Вирішили з Ільїна зроби-

ти психічно хвору людину — паранояльна форма шизофренії, засудили до примусового лікування у закритій психіатричній лікарні, з якої його випустили у 1990 р., з висновком — “як особу, яка вже не являє собою соціальної небезпеки”.

Це був грізний симптом, який показував поступовий, але неминучий розвал існуючого політичного, ідеологічного та соціально-економічного режиму. Замах підтверджував висновки тих провидців, які ще у 20 — 30-ті роки ХХ ст. пророкували нежиттєздатність створеної на крові та зневазі до людини радянської імперії. Що являв СРСР та радянське суспільство за роки свого існування? Уявіть, що перед вами сотні мільйонів людей у кайданах, і всі вони засуджені до страти. Кожного дня когось з них вбивають на очах у інших, і вони розуміють, що їх очікує така ж доля. Вони дивляться один на одного, сповнені скорботи та безнадії, і очікують своєї жахливої черги. Ось така вимальовується картина існування народу за радянських часів. Але можновладцям СРСР не вірилося, що колись їх влада впаде, а держава розвалиться. *Iniqua nunquam imperia retinentur diu* (Несправедлива влада недовговічна).

Комуністи безтурботно прямували до прірви, затуливши очі та отруївши розум ідеологічним наркотиком. А прірва наближалася, погано, що у цю прірву потрапив народ, а для керманічів це було саме їх місце. До 1991 р. ще треба було дожити, але вже залишалось недовго. Режим розвалювався, економіка держави ледь-ледь трималася й в основному за рахунок жорстокої експлуатації народу та мізерної заробітної платні. Люди все більше і більше замислювалися над своїм злиденним становищем та звертали свої погляди на заможне життя простого люду у Західних державах. Радянський розвинений соціалізм приніс народам СРСР злидні та кріпаччину на користь адміністративно-командній системі та бюрократичному апарату, який її пестував впродовж десятиліть. А що могла запропонувати КПРС? Нічого доброго! Злидні, тотальний дефіцит товарів, стагнацію економіки, яка вже не реагувала на багатомільярдні вливання “нафтодоларів”. А для тих, хто був активним та дуже балакучим — репресії, в’язниці та табори політичних в’язнів. Радянська влада — це постійні репресії проти народу. За статистикою з 1750 політичних в’язнів у радянських Мордовських таборах 1100 були українці.

Для подальшого отруєння свідомості народу у великій кількості та, як правило, величезним за розміром повсюдно вивішували гасла на стінах будинків “Вірним шляхом йдете, товариші!”, а поряд постать вождя світового пролетаріату В. І. Леніна у повний зріст, який кудись поспішає. По різному можна сприймати цей витвір політичної реклами, але натхнення особисто в мене не викликав. Бо вже давно багатьом було зрозуміло, що цей шлях в нікуди, у безодню. Потрібні були рішучі дії, масові протести народу, щоб скинути цей ненависний режим. Це був *iraе hominis probi* (гнів справедливої людини).

Посилення репресій

Репресивні заходи радянської влади тільки прискорили оформлення дисидентського руху. Дедалі виразніше у цьому русі заявляла про себе його націо-

нальна складова. У січні 1972 р. в різних містах України відбулася серія арештів “українських буржуазних націоналістів”. Це був рецидив репресій у поступово ко-наючій імперії, агонія комуністичної влади, яка ще була спроможна показати і за-стосувати свої зуби та пазури, а від того була ще більш небезпечна, як поранений дикий звір, і збирала *impregare-mortis* своє криваве “збіжжя” — життя українських патріотів, що боролися за самостійну, незалежну та суверенну Україну. Політичне й економічне сьогодні в Україні дуже не просте, я б висловився в наступний спосіб — *la grandeur d’âme est à l’ordre du jour* (фр.) — час вимагає великих душ, не у меншому ступені, навіть більшому, ніж у радянське єзуїтське середньовіччя. В 1991 р. було *alea jacta est* (жереб кинуте), точка повернення до радянської імпе-рії остаточно подолана та й сама імперія зла невдовзі безповоротно сконала.

У цих умовах активізації та піднесення української національної свідомості, боротьби за вільну без російського гноблення та утисків Україну, в 60 — 70 роках ХХ ст. правлячу московську комуністичну верхівку перестав влаштовувати пер-ший секретар ЦК Компартії України П. Шелест, який користувався українською мовою в офіційному спілкуванні і виявляв піклування про розвиток національної культури, що тільки зайвий раз доводить — хто в Україні насправді був хазяїн — московська компартійна колоніальна влада. *Cujus est potentia, ejus est actum* (Чия сила, того й дія). У травні 1972 р. його замінив В. В. Щербицький, який на-лежав до так званої “дніпропетровської групи” соратників генсека Л. І. Брежнє-ва. Новий секретар ЦК КПУ з ідеології В. Маланчук розпочав широкомасштабну кампанію цькування наукової і творчої інтелігенції. Такі люди падають з великої височини з-за тих самих вад, які допомогли їм її досягти.

Після усунення М. С. Хрущова головою Ради Міністрів СРСР став О. М. Косигін, який розпочав економічну реформу, спрямовану на підсилення економічних стиму-лів у діяльності підприємств та організацій. В Україні на нові методи планування та економічного стимулювання в 1966 р. перейшло 1,5 % підприємств, а в 1970 році — 85 %. На першому етапі реформа сприяла поліпшенню показників виробництва. Але економіка не позбулася партійного і відомчого диктату. Економічні методи управління розчинилися у звичних командно-адміністративних методах. Економіка й далі залишалася ірраціональною, витратною, екстенсивною. Реформа “пішла в пісок”, а на плакатах під портретами Л. І. Брежнєва друкували загадковий вислів її головного могильника “Економіка повинна бути економною”. Хто придумав кон-кретно таке маячне гасло, софізм по суті, невідомо, але зрозуміло, що ідеологи роз-виненого радянського соціалізму. Навіть пересічному громадянину відомо, що еко-номіка повинна бути ефективною. Економіка навіть не може бути справедливою, тільки ефективною. Якщо нічого не робити, то не буде ніяких витрат. Це буде дуже заощадливо та економно, але це суперечить і логіці, і практиці життєдіяльності люд-ства. Цей ідеологічний софізм нагадує спробу винайти вічний двигун (*perpetuum mobile*) для радянської економіки. Компартійна та радянська бюрократія не бажали, не мали політичної волі та інтелектуального потенціалу піднятися вище та відмо-витися від радянського, адміністративно-командного родоплемінного мислення.

Екстенсивна спрямованість виробництва вимагала залучення в обіг надлиш-кової кількості матеріальних ресурсів та робочої сили. Через недостатнє викорис-

тання досягнень науково-технічного прогресу на знов збудованих підприємствах використовувалися застарілі, екологічно небезпечні технології. В Україні період “застою” або як його ще називали ідеологи КПРС “розвиненого соціалізму” характеризувався бурхливим розквітом видобувних галузей, розтринькуванням природних багатств, перетворенням багатьох місцевостей, в тому числі і м. Запоріжжя, на зони екологічного лиха. Започаткована ще за часів російського царату однобічна орієнтація промисловості на так звані “базові галузі” призвела врешті-решт до того, що територія України забруднювалася відходами мінерально-сировинного комплексу в десятеро інтенсивніше, ніж у Радянському Союзі у цілому. Щорічне вилучення з надр більш як одного мільярда тонн корисних копалин супроводжувалося винесенням на поверхню 2,5 мільярдів тонн гірничих порід.

Інтенсивна експлуатація корисних копалин вичерпала найбільш багаті родовища. Особливо ускладнилися гірничо-геологічні умови видобутку у вугільній промисловості. Це позначилося на обсягах: у дев'ятій п'ятирічці Донбас давав щороку до 200 мільйонів тонн вугілля, у десятій — 190, в одинадцятій — менше 180 мільйонів тонн. З кожною п'ятирічкою собівартість вуглевидобутку зростала: щоб дістати паливо, доводилося вводити в експлуатацію крутоспадні тонкі шари або йти все глибше під землю. Погана технічна оснащеність позначалася не тільки на продуктивності, а й на умовах праці шахтарів, створювала загрозу їх життю. Небезпечні умови праці шахтарів Донбасу дають себе взнаки і в незалежній Україні. За останні роки (2002 — 2007 рр.) тільки на горизонті 1078 м шахти ім. О. Ф. Засядько виникло п'ять крупних аварій. В підсумку на роковому горизонті загинуло 246 осіб, що характеризує в цілому ставлення влади та керівництва вугільної галузі до людського життя. Новоспечені власники шахт — це хижакі-капіталісти, які дбають тільки про прибуток, бо *crudelitatis mater avaritia est* (жадібність — мати жорстокості), а причини аварії з масовою загибеллю шахтарів пояснюють черговою порцією брехні та власних маячних вигадок на кшталт загадкових глибокоземельних явищ, про які сучасна наука неначебто нічого не знає. Я скажу вам відверто — брешуть і капіталісти, і влада! Про них *altera manu fert (tenet) lapidem, panem ostentat altera* (однією рукою тримає камінь, а другою простягає хліб), — підступні та лукаві можновладці, для яких гроші — все, життя людини — ніщо. Причиною вибухів, загибелі та каліцтва шахтарів є надактивна експлуатація шахт, недостатня примусова вентиляція та кисневе голодування вугільних копалень. Справа в тому, що шахта ім. О. Ф. Засядька здана в експлуатацію у 1958 р. з проектною потужністю 1,2 млн. тонн вугілля на рік, а фактично видобува зараз 3 млн. тонн і більше. Вентиляційна система була спроектована і побудована на проектну потужність вуглевидобутку та загазованість шахти — 298 м³ метана за хвилину. При збільшенні обсягів видобутку вугілля збільшуються обсяги виділяемого метану, а це значить, що копальня повинна пропустити до “чорного золота” не тільки людей і техніку, але й необхідну для розбавлення метану до безпечної концентрації кількість повітря. Але цього якраз і немає, бо сучасні українські вугільні магнати разом з владою не зробили ефективну примусову вентиляцію шахт, яка фактично більш ніж вдвічі слабша за потрібну. Шкода грошей, а не загиблих шахтарів. Мій любий читачу, не будемо покладатись на

моральність капіталістів і влади (вони завжди аморальні) і більш того, вони завжди домовляться, бо будь-яка влада є безперервною змовою. А рецепт безпеки простий, як все геніальне і є відповідь на запитання “Що робити?” — збільшити переріз гірничих виробок, шахтних стволів, підземних штреків і впустити у шахту повітря. Це задоволення не з дешевих і дещо загальмує видобуток, але збереже життя шахтарів, добробут їх родин дорожче і вартіш виконання цих робіт. Однак, все одно — до чого ж простим виявився секрет порятунку. Тому, коли високі начальники, навіть віце-прем’єр-міністр українського уряду, міністр вугільної промисловості, капіталісти — власники шахт, мій допитливий читачу, будуть розповідати нам про дивні справи з викидом метану та незрозумілі причини аварій в шахті, знай — привселюдно брешуть і не соромляться, а вся справа — в грошах, бо *avarum irritat, non satiat pecunia* (гроші дратують скупого, а не заспокоюють). Капіталістам-вугільникам дешевше загубити та поховати тисячі шахтарів, виплатити грошові компенсації родинам, ніж модернізувати шахти. Чому українська влада так спокійно спостерігає за цими злочинами? Бо годується з рук вугільних магнатів. Не існує такого злочину, на який би не спромігся ділок заради прибутку. Ось у такому зв’язку та стосунках перебувають вибухи на шахтах з сотнями загиблих, власники копалень, гроші, злочини і влада. Для подолання цих злочинних стосунків, коли *manus manum lavat* (рука руку мие), є ефективно вирішення за алгоритмом: *extremis malis — extrema remedia* (для надзвичайного лиха — надзвичайні заходи), тобто в надзвичайних умовах беззаконня, корупції та безладдя в Україні, управління державою і забезпечення верховенства права вимагає застосування надзвичайних заходів.

У сільському господарстві радянської України електрифікація, хімізація, меліорація та механізація були оголошені магістральними напрямками розвитку. Але технократичний підхід до виробництва не рятував становища. Безвідповідальність компартійних і відомчих інстанцій, які приймали рішення, та економічна незацікавленість, відчужених від засобів виробництва безпосередніх виробників, призводили до тяжких наслідків. Найродючіша у світі смуга придніпровських заплавних чорноземів перетворилася на дно штучних морів, меліоровані ґрунти засолонювалися, насичені хімікатами сільськогосподарські продукти ставали небезпечними для здоров’я людини. Низька якість виготовлення та обслуговування техніки призводила до того, що частка важкої ручної праці в суспільному виробництві залишалася як і раніше винятково високою. Тоді казали: “От якби до висот, на які ми піднялися у ремонті техніки, ми б піднялися до її виробництва!”. Основним гальмом у сільському господарстві була не нестача машин, а встановлені під час колективізації протиприродні виробничі відносини. Займаючи 5 — 6 % сільськогосподарських угідь, присадибні ділянки селян давали третину всього обсягу виробленого м’яса, чверть — молока, майже 40 % картоплі. І така продуктивність досягалася тільки вилами, лопатами, сапкою. Радянська дійсність була рушієм народної гумористичної творчості. Ось як розповідали про винайдену в СРСР нову технологію вирощування помідорів: навесні помідори висаджують у ґрунт інженери, влітку просапують піонери, восени збирають студенти, а взимку ми їмо болгарські помідори. Та й ті, тільки у Москві. А де ж наші? Відповідь відшу-

кують й дотепер. Не маючи змоги забезпечити високопродуктивну працю в колгоспах і радгоспах, влада йшла шляхом розширення посівних площ, особливо в головних хліботоварних регіонах, у тому числі в Україні. Ступінь розораності території України сягає 57 %, в тому числі у степовій зоні — 73 %. Розораність безпосередньо сільськогосподарських угідь досягла 80 % проти 25 % у США і 48 % у Франції. Це призводило до активізації ерозійних процесів. Україна щороку втрачала до 600 мільйонів тонн родючих ґрунтів. Тих ґрунтів, якими завжди славилася.

Екологічна обстановка в Україні катастрофічно погіршувалася після вибуху 26 квітня 1986 р. четвертого енергоблоку на Чорнобильській АЕС. Причиною цієї найбільшої в історії людства глобальної атомної техногенної катастрофи була обурливо низька якість проектування, виготовлення та обслуговування техніки. Ця сумна і трагічна подія викликала потік байок та анекдотів Чорнобильської тематики. Ось деякі з них:

1. З об'яви у газеті (жарт). Міняю квартиру у Києві на будь-яке місто світу. Хіросіму та Нагасакі не пропонувати.

2. “Запорожець” не машина, київлянин не мужчина!

3. Если хочешь быть отцом, заверни testis свинцом!

4. Пародія на казку:

Лисиця: “Колобок, колобок, я тебе з'їм!”.

Колобок: “Привіт! Який я тобі колобок, я їжачок чорнобильський. Після радіаційного опромінення загубив всі свої голки!”.

5. Диктор радіо:

“Говорить радіаційна Україна. Слушайте радіопередачу “Мирний атом в кожній хаті”.

Це гумор крізь сльози, трагедія народу, яку можливо порівняти з голодомором 1932 — 1933 рр. в Україні. Разом з тим гумор вказує на величезний оптимізм, силу духу й духовність українського народу. Такий народ ніколи не загине, не втратить своєї мови і обов'язково буде мати свою державу, бо *ibi bene, ubi patria* (там добре, де Батьківщина). У 1990 р. Верховна Рада УРСР оголосила Україну зоною екологічного лиха. Це слушно, але мене зовсім не втішає. Те, що робилося в Україні із зовнішнім середовищем, то його можна визначити як технократичний геноцид радянської влади проти українського народу. *Facta longuuntur* (Вчинки волають).

Остаточний занепад радянської кріпацької колгоспної системи

У міру того як визрівала криза тоталітарної адміністративно-командної економіки, держава все активніше використовувала “ножиці цін”, висмоктуючи в централізовані фонди більшу частину доходів колгоспів і радгоспів. Це не давало змоги поліпшувати умови праці і культурно-побутове обслуговування трудівників села, підвищувати їх заробіток, нарощувати виробничий потенціал сільського

господарства. Кількість бажаючих залишитися в селі постійно зменшувалася. За 1966 — 1985 рр. з українського села виїхало 4,6 млн. осіб, переважно молоді. Внаслідок цього вікова структура самодіяльного населення вкрай погіршилася. Якщо у 1960 р. сільські жителі України становили половину її населення, то в 1985 р. — тільки третину. Продуктивність праці в сільському господарстві за цей час майже не зросла. Третина населення у селах за існуючої продуктивності праці не могла годувати дві третини населення у містах. Суттєві проблеми з робочою силою в сільській місцевості, особливо при збиранні врожаю, розпочалися наприкінці 50-х років ХХ ст. Влада, як завжди, після масованої пропагандистської кампанії розпочала примусово направляти на роботу до села працівників промисловості, установ, закладів. Студенти знімалися з занять, і весь вересень, а іноді і більше, працювали на збиранні врожаю. Не уникли направлення до села і школярі старших класів, починаючи з 9-го. Я й сам неодноразово їздив збирати врожай. Для нас це було цікаво, ще один вид розваги для нас, підлітків. Вже будучи студентом медичного інституту я теж їздив на сільськогосподарські роботи. Працюючи у 1969 — 1973 рр. асистентом кафедри соціальної гігієни та організації охорони здоров'я Запорізького медичного інституту, щорічно їздив з студентами збирати врожай до колгоспів Запорізької області. Врожаї були добрі, то ми збирали всіляку городину: картоплю, кукурудзу, помідори, моркву, гарбузи, кавуни, виноград, яблука. Це було весело, працювали ми добре. Отримували якусь невеличку платню, нас нагороджували грамотами, ректор у наказі висловлював подяку. В селах нас розподіляли по домівках колгоспників, де ми і жили весь час. Це час моєї молодості, а він завжди приємний і радісний. *Laudamus veteres, sed nostris utimur annis* (Хвалимо минулі роки, але живемо сучасністю). Але це були наші власні суб'єктивні враження та відчуття. Я особисто розумів, що це є ненормальним явищем, коли працівники промисловості, викладачі, студенти працюють замість колгоспників, кожен повинен займатися своєю справою. Так спочатку виникла, а дедалі все більше загострювалася проблема з кадрами у селі, що спричинило разом з іншими складовими ірраціональної економіки радянського села продовольчу проблему — одну з ознак системної кризи, соціально-економічного та політичного тупика тоталітарної держави. Це було продовженням шляху у напрямку до кінцевого пункту, дещо розтягнутого у часі — загибелі радянської політичної, економічної, соціальної системи і розпаду держави. Цей кінець трапився у 1991 р., свідком його я був особисто. Період з 1917 по 1991 рр. можна назвати періодом тривалої агонії більшовизму. Але більшовизм виявився такою політичною та соціально-економічною патологією, що ніякі “ліки” у формі диктатури пролетаріату, громадянської війни, індустріалізації, колективізації, масових репресій, голодомору, створення прошарку компартійної та радянської номенклатурної бюрократії, ВНК — ОДПУ — НКВС — КДБ, боротьби з “шкідниками”, саботажниками, ворогами народу, дисидентами, розбудови імперії ГУЛАГу, політичні вбивства тощо виявилися марними. Хворий СРСР сконав, але перед смертю ще встиг накоїти лиха на території окремих республік, де московська влада в агонії ще намагалася загальмувати процес розпаду, організуючи провокації, збройні сутички з допомогою спецслужб та їх військових формувань. Але йшов потужний

процес розпаду радянської імперії, який зупинити ніхто і ніщо вже не міг. *Leonem mortuum etiam catuli mordent* (Мертвого лева навіть щенята кусають).

Тотальний дефіцит товарів і послуг — атрибутивна ознака радянської моделі соціалізму

Традиційна неухважність радянського керівництва до розвитку легкої і харчової промисловості, так званої групи “Б”, обмеженість їх сировинної бази зумовили постійний дефіцит товарів побутового споживання. Я особисто розцінюю цей ганебний факт з боку влади як цілеспрямовану неповагу до власного народу, влади, яка весь час брехала, що піклується про добробут людей. Аналіз наслідків злочинної діяльності державної комуністичної партії та зловмисної брехні дає підстави висловитись у наступний спосіб: *plus stricto mendax offendit lingua mucrone* (брехун вражає язиком сильніше, ніж оголеним мечем). Намагаючись виправдати тотальний дефіцит товарів повсякденного вжитку у торговельній мережі, радянські можновладці залучили до цього палацевих “суспільствознавців”. Вони висунули тезу, яка виправдовувала економіку дефіциту в СРСР та пояснювала дефіцит тим, що зростання потреб випереджає зростання виробництва. З цього випливало, що повністю суспільні потреби ніколи не будуть задоволені, і деяке відставання виробництва від розвитку потреб при соціалізмі неминуче, воно є “законом” для соціалістичного суспільства. Ігнорування розвитку продуктивних сил, яке виявилось наслідком бажання дотримуватися тези щодо повної відповідності між продуктивними силами і виробничими відносинами, завело в кінцевому рахунку палацевих “суспільствознавців” у ідеологічний тупик.

Винахід стосовно “обгону” продуктивних сил виробничими відносинами не враховував наступного: якщо виробничі відносини часом обганяють продуктивні сили, то цей факт відбувається не сам по собі, а завдяки недостатньому розвитку продуктивних сил, причому цей “обгін” може бути тільки тимчасовим. Тому і відставання СРСР пояснюється недостатнім рівнем розвитку продуктивних сил перш за все. Те ж стосується тези про відставання виробництва від потреб. Неважко побачити, що черговий “закон” соціалізму є нічим іншим як відставанням виробництва від суспільних потреб. Воно пояснюється відносною відсталістю держави в економічному відношенні. Що виражає собою відставання виробництва від потреб? Тільки той факт, що воно недостатньо розвинене, а не протиріччя між продуктивними силами і виробничими відносинами. Насправді, як можна, перебуваючи при здоровому глузді, стверджувати, що, наприклад, нестача деяких промислових товарів є формою віддзеркалення протиріччя між продуктивними силами і виробничими відносинами? А саме подібна дурниця впливає з розмірковувань офіційних радянських “суспільствознавців”, яких підтримувала влада, а вони, в свою чергу, дякуючи владі за повну годівницю, захищали її антинародну бездіяльність. Відставання

виробництва товарів повсякденного вжитку від потреб в них людей є не віддзеркаленням протиріччя між продуктивними силами і виробничими відносинами, а відбиттям протиріччя всередині самого матеріального виробництва: між тим, що вже досягнуто і що може бути досягнуто при тих самих виробничих відносинах. А коли влада опікується здебільшого виробництвом зброї, підготовкою та розв'язуванням війн по всьому світу, підгодовуванням ідеологічних шахраїв, які видають себе борцями за справедливість та соціально-економічні права народів в іноземних державах; опікується штучно створеними за гроші радянського народу, фінансованими та утримуваними комуністичними партіями в десятках країн світу у якості своєї агентурної шпигунської мережі, то власному народу в СРСР залишаються злидні, тотальний дефіцит побутових товарів та харчів, ідеологічно, політично та соціально-економічно викривлене і хибне гасло: “Мета — комунізм, дорога — труд!”. Подібні гасла радянських комуністів, спрямовані до народу, викривають нещирість комуністичних керманів та ідеологів. Вони довільно в залежності від політичної кон'юнктури підмінюють справжню ціль, яку самі ж свого часу висунули, та декларували в програмі комуністичної партії, хибною. Насправді, дійсною кінцевою ціллю будь-якого суспільства є всебічно та високорозвинена людина. І тут же комуністичні ідеологи підсовують радянському суспільству гасло-софізм, зовні начебто й вірний, а при більш прискіпливому аналізі виявляється хибним. Такі ідеологічні диверсії стають зрозумілими, бо *mens vertitur cum fortuna* (спосіб мислення змінюється зі зміною стану). “Комунізм” з погляду більшовиків — це певний соціально-економічний устрій суспільства і держави, так би мовити певна соціально-економічна анатомія, яка ґрунтується на комуністичній ідеології, хоч й самі комуністи не могли зрозуміти та змістовно пояснити, що це таке комунізм. Що ж стосується “труда”, то це засіб, механізм, який дозволяє досягти певної цілі. Але ці термінологічно-ідеологічні викрутаси комуністичних ідеологів якраз і розраховані на обмежену, інтелектуально слабкорозвинену людину, яку можливо трюїти обіцянками заможного життя колись, ось-ось у недалекому, яке розтягнулося на довгі десятиліття, майбутньому, та фактично примушувати жити у злиднях. А тому хліб з маслом їдять народи за кордоном, радіють добре облаштованому та заможному життю. Ось такі “дбайливі” радянські комуністи щодо свого народу.

Любий читачу! Ти вже добре зрозумів, що балачки з високих партійних трибун про “соціалізм”, “розвинений соціалізм”, “комунізм” — це вигадки, добре розроблені ідеологічні більшовицькі міфи, щоб брехати десятиліттями своєму народу, імітувати бурхливу діяльність, підтримувати відчуття надії на краще заможне життя, а насправді обібрати сотні мільйонів пересічних громадян СРСР та влаштувати компартійній та радянській номенклатурі комунізм починаючи з 1917 р., тобто розподілити награване поміж своїми, своєї злодійської зграї. При тотальному дефіциті товарів повсякденного вжитку (продовольчих і промислових) для пересічних громадян, а насправді рабів нової штучно створеної формації, маячної вигадки В. Леніна, яку називали “радянський соціалізм”, зростала мережа “закритих” магазинів (закритих для народу), у яких за дуже поміркованими цінами компартійні та радянські номенклатурні (читай привілейовані владою) працівники одержували продукти харчування, виготовлені у спеццехах, а також

овочі і фрукти, вирощені у спецгосподарствах без застосування хімічних добрив. Поширилася практика закупівлі за кордоном дрібних партій високоякісних товарів, призначених виключно для керівної “еліти”.

Однак не слід думати, що вплив протиріч безпосереднього виробництва відбувається однобічно: від виробництва до розподілу, обміну і споживання. Протиріччя кожної фази чинять зворотній вплив на всі частини цілого виробничих відносин реального суспільства. Покажемо це на прикладі зворотного впливу протиріч платіжного попиту при радянському соціалізмі і дефіциту споживання на структуру потреб і структуру виробництва. Дефіцит товарів споживання перш за все впливає на раціональність поведінки споживача: виникають черги, нелегальні шляхи, за якими дефіцитний товар потрапляє до споживача, деформують і викривляють споживачькі навички населення. Оскільки мова йде про окремі класи предметів споживання, що відсутні в магазинах, складається гіпертрофія попиту, зростає перевага у споживанні одних товарів у порівнянні з іншими, яка не має об’єктивного пояснення, — отже, деформується структура споживання. Дефіцитність впливає на способи реалізації грошових доходів громадян, орієнтуючи на негайне і престижне споживання, що, в свою чергу, знижує стимули заощаджень, деформує стимули трудової діяльності, відбивається на масі оборотних грошових коштів і відповідно на джерелах фінансування. В результаті в економіці деформується вся структура інтересів. *Praestat aliquid superesse quum deesse* (Краще, щоб щось залишилось, ніж, щоб чогось не вистачало).

Викладена ситуація має суттєві соціальні і психологічні наслідки. Чим більший дефіцит, тим менше дотримуються офіційні шляхи комунікації. Недостатнє задоволення споживчого попиту призводить до деформації психологічної поведінки: або до покірної байдужості, яка переноситься в інші сфери особистого та/або суспільного життя, або до агресивної поведінки, яка порушує відносини між людьми. В результаті відбуваються небажані зрушення в індивідуальних і колективних цінностях, девальвується цінність досягнутого в розвитку суспільства, підринається або остаточно зникає, якщо ще залишилося, позитивне відношення до радянського соціалізму як суспільного устрою. Таким чином, дефіцит товарів повсякденного та побутового вжитку є тим індикатором, який всебічно показує антинародний характер діяльності КПРС як державної партії, неспроможність радянського соціалізму створити оптимальні умови для розвитку особистості кожного громадянина, що постійно декларували владноможці — комуністи, нездатність задовольнити нагальні здорові потреби суспільства у продовольстві та побутових товарах. Зрозуміло, виникає питання: “А навіщо таке суспільство та такі керманічі, що перетворили життя у виживання, у постійну боротьбу з побутовими труднощами?”. Звісно, не потрібно, то й пришов час і сконав СРСР зі своїми дефіцитами та керівною партією комуністів. Справа в тому, що за роки радянського владарювання партія комуністів свідомо, з власного бажання та прагнення перетворилася з партії ідей у партію тотальної брехні, власної наживи, особистого протизаконного збагачення, обкрадання всього радянського народу, накопичення первинного капіталу, як основи до зміни політичного і соціально-економічного устрою в СРСР та переходу до капіталізму, та тлі всеосяжного пограбування власного народу.

Радянські комуністи забули, що єдиною законною ціллю будь-якої політичної організації є загальне благо, якими б не були домагання можновладців, будь-які міркування повинні відступити перед цією вищою ціллю. Але наші радянські можновладці з партійними квитками дотримувалися іншого принципу: чим гірше живеться народу, тим краще їх кишеням. Тому всім треба добре вчитися, бути розумним, щоб збагнути — на комунізмі в Україні треба поставити раз і назавжди, остаточно хрест. Більше ніколи не бавитися в ігрище, що називається будівництвом комунізму. *Potius sero, quam nunquam* (Краще пізно, ніж ніколи).

Фінансові авантюри радянської номенклатурної бюрократії

Але повернемося ще до радянських часів, часів царювання Л. І. Брежнєва. Зовнішня торгівля СРСР стала використовуватися як важіль для ліквідації бюджетного дефіциту і підтримання певного рівня постачання населення товарами широкого вжитку. Десятки мільярдів “нафтодоларів”, які Радянський Союз заробив під час світової енергетичної кризи 70-х років ХХ ст., було використано не на технічне переобладнання галузей промисловості, а на масову закупівлю найдешевших товарів (серед яких неухильно зростала питома вага продовольства) з метою перепродажу їх вже за значно вищими цінами на внутрішньому ринку. Коли “нафтодолари” вичерпалися, у бюджеті СРСР почали утворюватися багатомільярдні “вимивини”. Вони ретельно приховувалися від громадськості різноманітними хитромудрими методами. І знов КПРС брехала, ідеологи вигадували нові соціалістичні міфи для народу, а самі таємно від народу розкрадали державу. Партійно-державна олігархія жила за принципом “після нас — хоч потоп”. Треба сказати, що “потоп” не забарився, він прийшов у 1991 р. у вигляді розпаду СРСР. Більшовицький нескінченний жах, що розпочався у 1917 р., нарешті закінчився жахливим кінцем для компартійної та радянської бюрократії. Але не зовсім жахливим і не для всіх. З часом бюрократія оговталася, хоч і перенесла тяжкий психологічний шок, і знайшла себе у будівництві капіталізму, до чого вже була у своїй більшості готова, оскільки ще за комуністично-радянських часів накрала великих статків, тобто вже мала первинно накопичений капітал, який диктував комуністичній номенклатурі та радянській бюрократії лінію поведінки!

З часом вони ж розпочали лаяти “поганих хлопців” Б. Єльцина, Л. Кравчука та С. Шушкевича, які нібито розвалили Радянський Союз, підписавши Біловезькі угоди щодо припинення існування СРСР як держави. Це наївні і в той же час небезпечні пояснення, які розповсюджують прихильники більшовизму як ідеології та світогляду. Мій вдячний та глибокомислячий читачу, от як це собі уявити: три літні чоловіки зібралися подалі на природі, підписали папери, як чарівники хитнули ними, й величезна держава зруйнувалася, зникла. Під час німецько-радянської війни 1941 — 1945 рр. багатомільйонний Вермахт із союзниками не спромоглися зруйнувати СРСР, а тут три можновладці без застосування будь-якої сили та

примусу взяли й розвалили. Справа в тому, що до 1991 р. СРСР був як проточений наскрізь деревоточцями стовбур. І потрібно тільки й було легенького політичного вітерцю, щоб він впав, розвалився і посипалася з нього труха. Оце був внутрішній стан СРСР як держави, економічної системи та суспільства. Одним словом — марантична гангрена.

Розпад СРСР є закономірним явищем. Московський більшовизм виявився “найзлюякіснішою пухлиною”, яка з середини щоденно роз’їдала державу і суспільство. Теорія, а головне практика, розбудови радянського соціалізму виявилася хибною і хворою, з генетичними вадами ідеологічних батьків, інфікованих хворобами насильства, репресій, неповагою до особистості, загальнолюдських цінностей, економічними авантюрами, що в кінцевому рахунку призвело до загибелі нежиттєздатного державного економічного та соціального організму, історичного викидня, який мав назву СРСР. У такий спосіб, який обрали комуністи, неможливо розбудувати державу та керувати нею.

Щоб створити видимість бюджетного благополуччя, у промислових підприємств вилучалася не тільки основна частка прибутку, а й частина амортизаційних відрахувань, призначених на повне відтворення засобів виробництва. Цей стан промисловості треба назвати своїми словами — агонія, тобто боротьба за виживання. Про розвиток, технологічне і технічне переоснащення не могло бути й мови. У результаті рівень технічної озброєності та продуктивності праці на підприємствах СРСР порівняно із світовими невпинно знижувався. У деякій мірі радянську економіку рятували дві обставини: неможливість виїхати працювати за кордон і вкрай низька оплата робочої сили, яка складала у собівартості продукції 5 — 10 %, що у разі різнилося від оплати живої праці у державах з ринковою економікою, де ставка робилася на високу оплату робочої сили. Це економічно і соціально вигідно, створює економічну й суспільну стабільність, переважна більшість населення має доходи, що забезпечують пристойне повсякденне життя. Радянському керівництву зменшувати заробітну платню пересічним працівникам, щоб продовжити агонію імперії, було неможливо, бо вона дозволяла тільки-тільки задовольняти найнагальніші потреби та забезпечувала біологічне виживання населення. За європейськими вимірами та стандартами населення в СРСР жило у злиднях, все більше слабшала матеріальна мотивація праці, у країні панував тотальний дефіцит продуктів харчування та промислових товарів повсякденного вжитку, отримувана платня не покривала найнеобхідніші потреби людей. Можновладцям було добре відомо: якщо не годувати народ, то він звіріє, а це небезпечно для влади, можна втратити не тільки посаду та годівницю, а й життя.

Керівництво України одразу після проголошення незалежності у 1991 р. продовжило хибну політику СРСР щодо низької оплати праці і крім того не врахувало, що кордони стали відкритими. А тому працездатні, молоді, здорові та освічені громадяни України подалися по світах заробляти на пристойне життя. Зараз таких за кордоном понад 7 млн. Україна несе всі витрати на відтворення населення у біологічному сенсі, виховання та освіту, а працювати наші громадяни їдуть у Західну Європу, США, Канаду, навіть у Росію. Головний економіст України пан М. Азаров розповідає, як погано підвищувати заробітну платню та пенсії громадянам Укра-

їни, а насправді захищає надприбутки українських доларових мільярдерів. Він не каже про те, що в Україні вже дефіцит кадрів, згодом взагалі працювати не буде кому. На 2007 р. в Україні дефіцит лікарів вже досягнув більше 20 тисяч фахівців, а на 2011 р. — 50 тисяч. *Qualis ratio, tales et actiones sunt* (Який розум, такі й вчинки). Безглузда політика оплати праці разом з демографічною кризою призведе Україну до занепаду та руйнування як держави.

Формування комплексу провини

Про обов'язки громадян СРСР перед державою (рабською працею, безмовністю, покорою) постійно, старанно та наполегливо піклувалися компартійні та радянські органи, комсомол, продажні радянські профспілки, потужні правоохоронні, а точніше репресивні, каральні органи держави. Для більш повної характеристики радянських профспілок треба сказати, що їх неофіційно, кулуарно називали “відстійником КПРС”, тому що до профспілок направляли працювати, а точніше допрацьовувати до пенсії, партійців, які вже занадто заплямували себе на роботі у партійних органах, тому й “відстійник”. А ще тому, що профспілкам КПРС нав'язала займатися будь-якими сторонніми справами, а тільки не тим, для чого взагалі були створені профспілки — захист трудових прав найманих працівників.

Потрібні ще десятиліття, щоб наші громадяни навчилися користуватися політичними правами та свободами, бо комуністична влада зробила все від неї залежне і навіть більше: щоб сформувати у всіх громадян стійкий комплекс провини перед державою та владою; щоб громадяни забули, що вони люди і гідні духовно більш багатого, вільного та заможного життя; щоб забули одвічно про свої громадянські права та свободи правового суспільства; щоб тремтіли, завмирили, втрачали дар мовлення; щоб паралізувало волю та бажання протидіяти; щоб тотальний жах опановував суспільство тільки при вимові слова “держави”. А добре пам'ятали: про свої обов'язки перед тоталітарною державою та злочинною комуністичною партією, головними з яких були рабська праця як засіб побудови вигаданого комуністичною ідеологією суспільства та мовчазне злиденне існування заради примарного майбутнього. Обов'язково треба врахувати та підкреслити ще одну суттєву обставину та відмінність — більшість населення СРСР, переважно на схід від кордонів України, відстало у соціально-економічному та культурно-естетичному розвитку від сучасних досягнень цивілізації, розвиненості трудових націй років на 150. Це треба вважати головним “досягненням” тоталітарної системи — штучного гальмування розвитку та перешкоджання створенню громадянського суспільства антиподу тоталітаризму. *Qui habet aures audiendi, audiat!* (Хто має вуха, щоб слухати, хай почує!).

Комуністична влада зробила все від неї залежне і навіть більше, щоб психологічно сформувати у всіх громадян СРСР стійкий комплекс провини перед владою і державою. Комуністичними ідеологами навмисне задавалися вкрай низькі соціальні та економічні стандарти способу життя населення СРСР. Заможне життя

видавалося за пережиток капіталізму і постійно публічно засуджувалося. Комуністична та радянська верхівка не мали ніяких матеріальних і грошових обмежень, для самих себе вони побудували в СРСР комунізм ще в 1917 р., керуючись гаслом: “У всіх відібрати та поміж своїх розподілити!”. Радянська влада за допомогою пропаганди звеличила злиденне повсякденне життя трудового народу до вищого щаблю відданості ідеалам радянського соціалізму. *Saeculorum novus nascitur ordo* (Час породжує новий порядок). Громадяни СРСР забули, що вони люди і гідні більш духовно багатого і заможного життя. Радянська пропаганда викорінювала із свідомості населення навіть згадки про громадянські права і свободи, громадянське суспільство, верховенство права, але ретельно нав’язувала та постійно нагадувала про обов’язки громадян перед державою — рабська праця, жалюгідна її оплата і, як результат, злиденне існування. Французький актор і співак Ів Монтан (1921 — 1991 рр.), перебуваючи у СРСР, у Москві на Всесвітньому фестивалі молоді у 1957 р. сказав: “СРСР — держава неголених чоловіків і непричесаних жінок”. Тоталітарна держава набралася сміливості трохи відкрити “залізну завісу” своїх кордонів і одразу тисячі іноземців побачили, що це за страхіття — СРСР.

Комплекс провини у населення перед владою і державою формувався і підтримувався у декілька способів. Цьому радянська влада надавала величезного значення, оскільки це дозволяло, починаючи з дитячого віку, виховувати покору владі, запобігати виникненню антирадянських думок та активного супротиву, тобто формувати світогляд та лояльність. Велика увага приділялася владою змісту пісень як найбільш масовій формі пропаганди комуністичних ідей, особливо серед молоді. Наведу кілька рядків з дуже поширеною владою, а тому постійно ретрансльованої пісні, які тільки підтверджують вищесказане.

И где бы не жил ты,
И чтоб ты не делал,
Перед Родиной вечно в долгу!

Але, так би мовити, це зомбування, лінгвістичний та психологічний тиск на рівні пропаганди чинилося мирними ненасильницькими методами, у розумінні без застосування фізичної сили, примусу за допомогою правоохоронних (точніше каральних) органів, катувань, тортур, використання концтаборів для злочинців. Треба визнати, що вивчення у ВУЗах марксизму-ленінізму (більш правильно ленінізму-сталінізму) задавало тортур радянським студентам. Доречно навести вислів видатного діяча початкового періоду кривавих радянських репресій проти власного народу Ф. Е. Дзержинського (1877 — 1926 рр.) — голови Всеросійської надзвичайної комісії з боротьби з контрреволюцією, спекуляцією і саботажем (з 1917 р.). Так, от він цілком серйозно доводив: “Відсутність у Вас вини — це не ваша заслуга, це наша недоробка”, і найширше користувався цим принципом на практиці.

Подальшим, вже правовим забезпеченням винності кожного громадянина СРСР перед державою, владою, злочинцями при радянській владі — виступав, його величність Кримінальний кодекс (КК) — *signum temporis* (знамення часу). Радянський кримінальний кодекс був складений та сформульовані його статті та-

ким чином, що кожний громадянин був у чомусь завжди винний перед державою, владою, комуністичною партією, власним начальником, житлово-комунальною конторою тощо. У мене особисто ствердилося переконання, що у СРСР кожна людина винна вже тому, що живе. Життя взагалі небезпечне, можливо померти, навіть раптово. Саме тут напрошуються слова великого земляка, видатного українського письменника М. П. Булгакова наведені невипадково у романі “Майстер і Маргарита”: “Так, людина смертна, але це було б ще півлиха. Погано те, що вона іноді раптово смертна, ось у чому фокус! Та й взагалі не може сказати, що вона буде робити теперішнього вечора”. Від себе додаю, що в СРСР фатальним часом свободи, життя та смерті кожного громадянина була ніч. Каральні органи їздили по домівках ночами та заарештовували нещасних. Люди не мали психологічного спокою не тільки вдень, але й уночі не могли спокійно відпочивати, жахалися кожного стуку, гуркотіння двигуна автомашини. Вибратися з життя в СРСР живим та неушкодженим було неможливо. Життя в СРСР було небезпечне тому, що влада постійно полювала громадян. Жінки ще якось виживали, чоловіків радянська влада нищила безжально. Кримінальний кодекс тхнув odor mortis (запахом смерті), заповнюючи соціальний простір тривогою, невпевненістю та жахом.

Головним завданням у сфері впливу на населення компартійного та радянського апарату було приводити та тримати народні маси у морально пригніченому стані, для чого треба було постійно продукувати масовий страх, щоб люди боялися один одного, писали владі наклепницькі заяви, інститут анонімних повідомлень був перетворений владою в потужний інформаційний потік для розправ. Гірко жартували: якщо приходить підписаний лист розбирають автора, а якщо анонімний — вирішують долю фігуранта, на якого поступило повідомлення. З такою правовою радянською логікою та діючим кримінальним кодексом слідству та суду прийшлося б доводити, що: відношення до життя кримінально карається; що подарувати коханій жінці власні вірші — означає систематично їх розповсюджувати; що вірші — не акт творчості, а “вигадкування”, наклеп, притому “свідомий”, тобто навмисний. Отака хитра хитрість злочинної влади. Для залякування та покори сотень мільйонів громадян СРСР була розроблена чітка система визначень оцих самих “злочинців” перед радянською владою: шкідники, саботажники, буржуазні спеціалісти, українські буржуазні націоналісти, куркулі та підкуркульники тощо. Вищою відзнакою радянської людини був “ворог народу”, але й вони розподілялися згідно зі статтею 58 кримінального кодексу більш як на десяток різновидів. “Добре” попрацювали юристи, але не визначили місце у 58 статті для головного ворога народів СРСР — Й. Ст@ліна, абрека за ментальністю і способом життя, який у молоді роки займався шантажем, здирництвом, шахрайством, викраданням людей з метою викупа, грабував банки тощо. До речі, сам Й. Ст@лін не вважав статтю 58 КК СРСР політичною, а тому засуджені за цією статтею відбували покарання разом з карними злодіями, засудженими за іншими статтями. Керівник держави, кожний політик та державний службовець повинні бути взірцем поваги до Закону, позитивним прикладом для всіх громадян України. На превеликий жаль, цього не сталося вже й у незалежній Україні. Багато хто з нововладців та депутатів мають суттєві проблеми щодо дотримання Законів України,

а це, безумовно, негативно впливає на загальний стан укріплення правопорядку і боротьби зі злочинністю. *Aliud ex alio malum* (Одне зло випливає з іншого).

Вулиця, яка аж до Магадану веде

Народи СРСР упродовж багатьох десятиріч відчували на собі знищуючу та розчавлюючу дію імперського чобота, роль якого виконували репресивні органи з великою старанністю. Але правди ніде діти: цих виконавців з часом теж знищували, а винуватили у старанному виконанні злочинів — страті громадян. Так відбувалося постійне оновлення кадрів, вливався свіжий розум, який швидко псувався, дичав, деморалізувався, втрачав риси людської гідності і нарешті набував гатунку махрової мізантропії. Коли вже можна було вважати, що кадри набули найвищої якості негідництва, багато знали, ставали небезпечними свідками масових злочинів вищого керівництва КПРС та радянської влади, то приходив час їх позбутися у такий же спосіб, як вони позбулися мільйонів їхніх жертв. *Est sociā mortis hominī vita ingloria* (Безславне життя для людини подібне до смерті).

Для деякого психологічного відпочинку наведу сумний жарт часів панування радянської влади та масових репресій: “За анекдоти нас не саджають. В нас (СРСР) саджають за ґрати”. Є й інший жарт, в кінцевому підсумку не менш сумний, ніж попередній, але наведу його для кращого розуміння назви цієї книги: “З якої я країни родом”. Жарт стосується мого рідного міста Запоріжжя, де я народився і ось вже мешкаю понад 60 років. Так, от мешканця міста питають: “А чи бува він не знає, яка найдовша вулиця у Запоріжжі?”. Люди відповідали по-різному, але більшість сходилася на тому, що найдовшою вулицею є проспект Леніна — 15 км. З цього приводу м. Запоріжжя жартома називають містом однієї вулиці, маючи на увазі транспортні проблеми. Але коли я казав і наполягав, що найдовжелезніша вулиця у Запоріжжі — Червоногвардійська (Красногвардейская — рос.), це викликало великий подив і нерозуміння.

На вулиці Червоногвардійській у будинку № 28 мешкала наша родина у 1945 — 1957 рр. Безумовно, я був патріотом своєї вулиці, але щоб так відверто наполягати, для багатьох це було занадто. Для таких висновків я мав свої міркування. І дійсно вулиця довжиною більше 1050 м і на ній розташовувалося по обидві сторони разом біля 40 будинків. Але, як на мене, це була і є визначна вулиця: на ній розташовувалася найбільша міська лазня (будинок № 17). Два доволі великі стадіони (на розі проспекту Леніна — вул. Горького; зараз на цьому місці Будинок одягу) та розі вулиць Жуковського — Залізничної (Железнодорожной — рос.). Але не тільки і не стільки це робило її видатною, відмінною від сотень інших вулиць міста, а, головне, найбільш довжелезною у м. Запоріжжі. На вулиці Червоногвардійській розташувалися і функціонують зараз дві найважливіші державні установи, атрибути будь-якої влади: Управління комітету державної безпеки (КДБ) УРСР в Запорізькій області (вул. Дзержинського, 62); за часів незалежної України Управління служби безпеки України в Запорізькій області. Інша визначна уста-

нова — слідчий ізолятор — СІЗО — (на розі вулиць Гоголя і Жуковського), в якій моя матуся пропрацювала з 1944 р. (тоді тюрма №1 Управління міністерства внутрішніх справ (УМВС) в Запорізькій області, пізніше установа п/с 310/181) до 1971 р., фельдшером, була офіцером, вийшла на пенсію у званні старшого лейтенанта. Я довів читачу, що вулиця Червоногвардійська видатна та особлива з багатьох поглядів, але де ж відповідь на поставлене запитання? Чому, з яких міркувань вона є найдовшою у місті Запоріжжі. Відповідь дуже проста, але й дуже несподівана, та багатопланова — веде вулиця аж до міста Магадана, завдяки розташованим та справно функціонуючим відповідним установам. Географічно за сторонами світу вулиця спрямована з Заходу на Схід, в тому числі й на дуже Далекий Схід, до самого Тихого океану, Охотського моря, Магадана, Колими, Сахаліну. Ще одною принциповою відмінністю вул. Червоногвардійської є те, що прямує до залізничного вокзалу Запоріжжя-2, а як відомо, з вокзалу можна потрапити будь-куди, навіть туди, куди й не міркував, а головне туди, куди й зовсім не хочеться, тому що *et proprius panis magis exstat in ore suavis* (Власний хліб смачніший). Ось яка видатна вулиця Червоногвардійська в Запоріжжі. У цьому і полягає весь жарт, але у кожному жарті тільки частина жарту, а інше все правда. Тому у наш дитячий лексикон змалку увійшли слова Соловки, Воркута, Магадан. Нам би було краще їх не знати, а мільйонам громадян України туди не потрапляти. Тому, образно висловлюючись, краще не потрапляти на вулицю Червоногвардійську у місті Запоріжжі, бо вона дуже далеко веде від рідної домівки, родини та неньки-України, аж до Магадану, як узагальнюючого образу радянського свавілля, безправ'я, приреченості, знищення мільйонів і мільйонів громадян України, приречених комуністичним режимом. А ті, хто потрапив до імперських лабетів та катівень, з нелюдською тугою та безвихіддю співали, відчуваючи свою скору загибель та смерть:

“Будь проклята ты, Колыма,
Что названа чудной планетой.
Сойдешь поневоле туда,
Откуда возврата уж нету!”

З отриманням незалежності Україна отримала свої державні кордони. Тепер самою східною областю є Луганська. Тому залишимо імперській Російській Федерації, яка старанно знов торує шлях тоталітарної держави, в'язниці народів, території далі на схід від кордонів України для використання на свій розсуд. За часів Російського царату у судових вироках щодо заслання засудженого використовувалися формулювання для визначення його віддаленості від Москви. Зміст цих формулювань для більшості українців зараз майже невідомий. Так от, якщо присуджували заслання “в места не столь отдаленные”, це означало заслання до межі Уралу, тобто заслання у Європейській частині, а якщо присуджували заслання “в места столь отдаленные”, це означало заслання далі від Уралу, до Сибіру, аж до тих місць, про які ми вже згадували, і ще далі Сахалін, Камчатку. Я нагадую про ці події *ad perpetuam rei memoriam* (для вічної пам'яті) для прийдешніх поколінь українців.

Чому у вас в Сибіру так холодно? Богу так завгодно!

Так, вже травень, у Росії зеленіє ліс та заливаються співом солов'ї, на півдні вже давно квітнуть акації і бузок, а тут, на шляху від Тюмені до Томська, земля бура, ліс голий, на озерах матова крига, на берегах і у проваллях лежить ще сніг. По сибірському тракту, від Тюмені до Томська, немає ані селищ, ані хуторів, тільки одні великі села, які відстоять одне від одного на 20, 25 і навіть 40 верст. Маєтки на шляху не зустрічаються, оскільки поміщиків тут немає. Не побачите ви ані фабрик, ані млинів, ані постійних дворів. Єдине, що на шляху нагадує про людину, це телеграфні дроти, що завивають від вітру, та верстові стовпи. *Ad nova omnes concurrunt* (Усі поспішають до нового). Сибірська природа у порівнянні з російською, а тим більше українською, здається інтелігентним засланцям одноманітною, бідною, беззвучною. На Вознесіння стоїть мороз. А на Трійцю йде мокрий сніг.

Якщо пейзаж у подорожі для вас не остання справа, то, їдучи з Росії до Сибіру, ви пронудьгуєте від Уралу аж до самого Єнісею. Холодна рівнина, криві берізки, калюжі, деінде озера, сніг у травні та пустельні, тужливі береги притоків Обі — ось і все, що вдається пам'яті зберегти від перших двох тисяч верст. Природа ж, яку боготворять чужинці, поважають наші утікачі і яка з часом буде слугувати невичерпною золотою копальнею для сибірських поетів, природа оригінальна, величава і прекрасна розпочинається тільки з Єнісею. Невдовзі після Єнісею розпочинається славнозвісна тайга. Про неї багато казали й писали, а тому від неї очікуєш не того, що вона може дати. Спочатку нібито трохи розчаровуєшся. По обидва боки шляху безперервно тягнуться звичні ліси з сосни, листвениці, ялини та берези. Немає ані дерев у п'ять обхватів, ані верхівок, при погляді на які йде обертом голова. Дерев аніскільки не крупніші за ті, які ростуть у Іванівській області, де у 1904 р. народився мій батько Кочін Василь Іванович. Ці місця дитинства та юності батька, Родніковський район, село Парське, сільце Березники та село Дунільцево я відвідав у 1959 р. Насправді, сила та чарівність тайги не у деревах гігантах, і не у гробовій тиші, а в тому, що хіба перелітні птахи знають, де вона закінчується.

Колимська низина зі столицею Магадан — це інші місця. Небо у полярну ніч лягає на верхівки похмурих засніжених сопок. І жорстокі морози розривають тоді землю, камінь, дерева. З гарматним гуркотом на річках вибухає лід, крихким стає метал. Морозам на зміну летять шалені вітри — циклони, що набрали міці на просторах океанів і засипають снігом неходжені гори й долини з бараками таборів радянських політичних в'язнів, ворогів народу, куркулів, шкідників, українських буржуазних націоналістів, письменників та поетів, всіх тих, хто одразу зрозумів, і тих, хто підсвідомо відчув злочинний зміст радянської влади, ВКП(б) — КПРС — КПУ. Їх більшовики якщо не розстріляли одразу, то направляли до "санаторіїв" ГУЛАГу, з яких мало хто повертався живим. І сонце, застужене у холодах зими, що триває 9 місяців на рік, навіть влітку не щедра на тепло — не в змозі відігріти довічно мерзлу землю. Тут між жарою літнього дня і морозом холодної зимової ночі — сто градусів за Цельсієм. Північні шторми зривають на узбережжі свою два-

надцятибальну лють. У горах в цей час не можна підставити вітру обличчя — січе кам'яна хуга. Колимська долина розташована у зонах тундри та лісотундри, підзони тайги. З-за суворох кліматичних умов рослинність обмежена у різноманітності видів і пригнічена у рості. Ось у таких умовах радянська влада утримувала, розправлялася та знищувала українських патріотів, які виборювали незалежність та не бажали жити під московськими окупантами з країни Моксель. *Haud mihi vita opus est has* (Такого життя мені не треба).

Владивостоцький міський голова якось казав, що в них, у Владивостоці та й взагалі на всьому східному узбережжі, “немає ніякого клімату”, про Сахалін же кажуть, що клімату тут немає, а є погана погода, і що цей острів — найбільш негоже місце в Росії. Якщо художнику-пейзажисту доведеться бути на Сахаліні, то пропоную його увазі Арковську долину. Це місце, окрім краси розташування, надзвичайно різноманітне кольорами, так що важко обійтися без застарілого порівняння з барвистим килимом або калейдоскопом. Ось густа соковита зелень з велетнями-лопухами, блискучими від дощу, що тільки пройшов, поряд з нею на майданчику не більше, ніж метри три, зеленіє жито, потім клаптик з ячменем, а там знов лопух, за ним клаптик землі з вівсом, потім грядка з картоплею, два недоростка соняшника з головами, що поникли, потім клиночком входить густозелений конопляник, тут і там гордо підіймаються рослини з родини зонтичних, схожих на канделябри, вся ця строкатість всипана рожевими, яскраво-червоними та пунцовими плямками маку.

Чим ближче до півночі, тим природа бідніша і печальніша. Починаючи з Трамбауса, вся північна третина острова Сахаліну являє собою рівнину, цілковиту тундру, на якій головний водорозділовий хребет, що йде вздовж всього Сахаліну, має вид невисокого хвилеподібного узгір'я. По червоно-бурій болотній рівнині де-неде тягнуться смужки кривого хвойного лісу. В листвениці стовбур не вище за 30 см, і крона її лежить на землі у вигляді зеленої подушки, стовбур кедрового чагарнику стелиться по землі, а між смугами чахлого лісу лишайники та мох, і, як і в російських тундрах, зустрічається тут усяка груба, кислого або сильно в'яжучого смаку ягода — моховка, буяхи, костяниця, журавлина. На південь від сахалінського Олександрівська по західному узбережжю є тільки один населений пункт — Дуе. Страшне, огидне і у всіх відношеннях погане місце, у якому за власною згодою можуть жити тільки святі або морально глибоко понівечені люди. Дуе — столиця сахалінської каторги. У дуйських карцерах утримуються тяжкі злочинці, більшою частиною рецидивісти та підслідні. У Дуе завжди тихо. До мірного дзвону кайданів, шуму морського прибою і гудінню телеграфних стовпів швидко звикає вухо, і від цих звуків враження мертвої тиші стає сильнішим. *Horresco referens* (Жахаюсь, розповідаючи про це).

Ось як далеко потрапляли патріоти України від рідної домівки. Описані мною території залишилися громадянам Російської Федерації для використання згідно з власним розумінням та збоченням імперської влади. Українці, які ще за радянських часів служили строкову військову службу на Далекому Сході, Сахаліні, а то й на Чукотці, жартували: “Слава Богу та царському уряду, що він продав Аляску”. Аляска була продана США у 1867 р. царським урядом Росії. За часів незалежної

України східні кордони тепер закінчуються у Луганській області. А тому я б проголосив тост за те, щоб вулиця Червоногвардійська у м. Запоріжжі ніколи не вела громадян України до Мордовських таборів політичних в'язнів, Сибіру, Колимської низини, Магадана та острова Сахаліну!

Dixi et salvavi animam meam! (Я висловився і полегшив свою душу!).

За рахунок здоров'я населення радянської імперії виживала адміністративно-командна система СРСР

Більшовики-ленінці не гребували нічим, навіть психічним, духовним та соматичним здоров'ям власного народу аби залишитися при владі та годівниці. Постійні проблеми влади з фінансовими ресурсами призвели до того, що радянські можновладці стали активно потурати вживанню населенням міцних алкогольних напоїв. Починаючи з 1923 р., коли було встановлено державну монополію на продаж спиртних напоїв (у 1914 — 1922 рр. торгівля горілкою була заборонена), ця стаття доходів стала відігравати істотну роль у державному бюджеті. Виходячи з фінансових міркувань, держава у 70-х рр. ХХ ст. особливо широко заохочувала продаж надвисокорентабельних міцних алкогольних напоїв. *Asu rem tetigisti* (Ти торкнувся речі голкою, тобто зачепив за живе).

Виплата заробітної платні працівникам бюджетної сфери, в першу чергу лікарям та педагогам, при відсутності готівки вирішувалася наступним чином: по магазинах у великій кількості завозилася горілка та дешеве кріплене спиртом вино (“Біле міцне”, “Сонцедар”, сурогатні портвейни та інша “бормотуха”) і вже увечері радянські банки отримували готівку і видавали бюджетним установам. Заробітна платня лікарям і педагогам тхнула алкоголем, так і казали “алкогольний бюджет”. Народ спивався, хворів, деградував морально й духовно, втрачав працездатність, народжував фізичних і психічних виродків, скоював злочини у стані алкогольного сп'яніння, потрапляв за ґрати, вмирав, а влада з високих трибун все розказувала й розказувала, як ми гарно живемо, які в нас високі досягнення та які неймовірно чудові перспективи нас очікують. В цей же час медичних працівників примушували читати лекції та проводити бесіди серед населення про шкідливість вживання алкогольних напоїв. Розумна людина скаже — так це ж абсурд! Вірно. Так, держава була абсурдна, безглузда, злочинна. Майже все, за невеликим винятком, в СРСР було антинародним. *Fortuna obesse nulli contenta est semel* (Доля ніколи не задовольняється тим, що вадить (здоров'ю) тільки один раз). Хибна комуністична ідеологія, викривлені принципи будівництва держави спотворювали життя радянського народу. Фінансові проблеми та негаразди держава вирішувала за рахунок здоров'я та благополуччя сотень мільйонів громадян СРСР.

Суспільство дедалі все більше відчувало на собі негативні наслідки поширення алкоголізму. Споживання алкоголю серед громадян СРСР набрало таких масш-

табів, що почало загрожувати генофонду населення. Однак медичні, юридичні, моральні й духовні наслідки ініційованого державною партією — КПРС поширення продажу алкогольних напоїв і, в першу чергу міцних, в державній торговельній мережі злочинно замовчувалось. Свідоме споювання алкоголем власного народу окрім фінансового зиску переслідувало ще й іншу зловіщу мету — зменшити соціальну напругу в суспільстві та невдоволення владою. Життя в усі часи в СРСР було постійним іспитом на міцність, весь народ перебував у стані постійного стресу, який влаштовувала тоталітарна сталінська та післясталінська система. Але мудрі голови знали, що й до цього часу немає більш надійного, дешевого та доступного транквілізатора, антистресового засобу, ніж алкоголь. То влада знала, що робила. Горілка та дешеве вино рятувало владу від соціального вибуху та ще й давало величезні кошти в бюджет. То й жили, а точніше пиячили за принципом: алкоголь у малих дозах нешкідливий у будь-яких кількостях. Дуже багато людей, особливо серед чоловіків, спивалося, деградувало розумово, професійно й соціально, і на решті гинуло. Ця сторінка злочинної діяльності радянського тоталітарного монстра ще чекає своїх дослідників. Якщо від штучно створеного сталіністами голодоморетноциду в Україні у 1932 — 1933 рр. померло у страшних муках понад 10 мільйонів людей, то від алкоголізму, теж штучно культивованого у різний спосіб, набагато більше. Коли спитали одного розумного та дотепного чоловіка: “Чому ви вживаєте так багато горілки?”. Він відповів, на мій погляд, дуже влучно й стисло, з певною часткою гумору: “Від тверезого погляду на радянську дійсність!” Краще не скажеш. *Verba veritatis* (Слова правди).

Ви коли-небудь замислювалися над назвою: Міністерство охорони здоров'я (МОЗ), яке, зрозуміло, очолює і керує системою охорони здоров'я всієї держави. А чи колись ви замислювалися, чим насправді займається вже українська система охорони здоров'я під керівництвом МОЗ? А що таке здоров'я й від чого воно залежить? Так от, на перше запитання, мій любий читачу, і я відповів би наступним чином — наданням медичної допомоги населенню. Ось тут викладена одним реченням вся різноманітна та багатогранна діяльність установ і закладів МОЗ. Тоді згідно зі змістом виконуваної діяльності треба й дати назву зрозумілу всім громадянам України — Міністерство медичної допомоги (ММД). Так ні, більшовикам потрібно було вигадати таку назву, щоб у певному випадку було на кого звалити провину. Радянські керманічі завжди знаходили крайнього, на кого можна було звалити власні прорахунки у роботі. А якщо з'ясувати, від яких чинників залежить здоров'я населення, то виходить, що від діяльності Міністерства охорони здоров'я тільки на 5 — 6 %. То яке ж це Міністерство охорони здоров'я, якщо його вплив на стан здоров'я мізерний. Так було потрібно радянській владі для того, щоб кивати на медичних працівників та медичну галузь, відводячи від себе невдоволення народом. *Ubi rerum testimonia adsunt, quid opus est verbis?* (Де справа сама за себе говорить, навіщо ще слова?). Треба одразу поінформувати мого допитливого читача, що за здоров'я нації несе відповідальність влада. Я це стверджую і наполягаю на цьому. Любий читачу, пригадай програми сучасних політичних партій перед будь-якими виборами. У програмі є розділ, присвячений поліпшенню стану здоров'я народу та й обіцянки з цього приводу роздають як цукерки на весіллі.

У більшовиків вже у першій програмі теж є розділ про покращення здоров'я населення. Але коли дійшло до виконання, більшовики зі своїми обіцянками зникли, але одностайно вказували на Міністерство охорони здоров'я (МОЗ). Ось з кого й питаєте. Але ж 95 % чинників, що формують здоров'я, впливають на нього як у бік покращення, так і погіршення, знаходяться за межами впливу МОЗ і якраз важелі впливу знаходяться у компетенції влади. Ми всі добре знаємо на власному досвіді, що на наше здоров'я впливають умови праці, можливість відпочити у вихідні дні та у відпустці, житлові умови, харчування, обстановка у державі. То ж зрозуміло, що на ці та багато інших чинників медичні працівники, радянська галузь й Міністерство охорони здоров'я впливу не мають. То навіщо дурити людей, обвинувачуючи у всіх негараздах галузь охорони здоров'я? Політично вигідно тоталітарній системі. Щоб народ мав претензії до медичних працівників, а не до радянських можновладців. Вже в котрий раз ми переконуємося, що тоталітарна держава трималася на радянських міфах, грандіозній постійній брехні, інформаційному вакуумі та численних каральних (ні, не правоохоронних, а саме каральних) органах. Я багато років займався науковими дослідженнями з тематики способу життя та його впливу на стан здоров'я, у 1996 р. захистив у Київському національному медичному університеті дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора медичних наук, за ці дослідження у 1993 році обраний академіком (дійсним членом) Української академії оригінальних ідей, а тому маю всі підстави твердити — за здоров'я української нації відповідальність несе влада^{1,2}. От з неї й треба питати.

Чому я так докладно зупинився на питаннях назви міністерства? З дуже простої причини: зміст виконуваної функції і назва повинні відповідати одне одному. У сучасній Україні зберігаються у цьому питанні традиції більшовиків та неіснуючої тоталітарної держави. Крім того стає зрозумілим, що з медичних працівників треба вимагати й питати за надання якісної медичної допомоги при умові забезпечення всім необхідним для цього та високої оплати праці медичних і немедичних працівників галузі, а з влади — за стан здоров'я українського народу, й питати повинен сам народ, а не посадовці від медицини, бо *valetudo bonum optimum* (здоров'я — найбільше добро). При такому розподіленні повноважень, прав, обов'язків та відповідальності українська влада не зможе ховатися за медичних працівників, перекладати свої зобов'язання та відповідальність на галузь та Міністерство медичної допомоги. *Suum cuique!* (Кожному своє!).

У пропагандистських виданнях адміністративно-командної системи підкреслювалося, що за кількістю медичного персоналу і лікарняних ліжок у розрахунку на 10 тисяч населення республіки СРСР займають перші місця у сві-

---

¹ Кочін І. В. Наукове обґрунтування соціально-гігієнічних аспектів системи збереження і відтворення стану здоров'я працівників промисловості (на прикладі коксової і хімічної промисловості). — Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук. — Київ, 1996. — 574 с.

² Кочін І. В., Порада Л. В., Савицька О. О. Системні дослідження у розробці і проектуванні систем збереження і відтворення стану здоров'я працівників промисловості. Теорія систем і системний аналіз. Соціально-гігієнічні, математичні і економічні аспекти формування здорового способу життя з використанням обчислювальної техніки: Навчальний посібник / Під ред. проф. М. І. Хижняка. — Запоріжжя: ЗДІУЛ, 1997. — 232 с.

ті. Це справді було так. Але виникає запитання: “Чому це більшовицька влада пішла на суттєве збільшення та утримання медичних працівників та лікарняних ліжок? Виділяла кошти?”. Хоч ми добре знаємо, що вся соціальна сфера в СРСР фінансувалася за залишковим принципом. Скринька розкривається дуже просто, медичні кадри та лікарні вкрай необхідні для забезпечення збройних сил та лікування поранених на випадок війни. Педагогічні вузи з вчителів готували медичних сестер запасу, для цього в програмі виділялись навчальні години на проведення лекційних і практичних занять. СРСР наполегливо готувався до великої війни, а тому потрібно було багато медичного персоналу та лікарень. Крім того, поступати до медичних вузів дуже заохочували чоловіків з тих же міркувань. Тобто не турбота про здоров’я власного народу надихала радянську владу до підготовки значної кількості медичних працівників, а рушієм були мілітаристські уподобання. *Vulpes pilum mutat, non mores* (Лисиця міняє шерсть, а не вдачу). Зрозуміло, що публічно про це ніхто й ніколи не казав, але кмітливі розуміли що й до чого. Не згадувалося радянською пропагандою, що охорона здоров’я як наслідок злиденного фінансування невігідно відрізняється від інших країн застарілою технічною оснащеністю, якістю медичних послуг, а медичні працівники мали й мають найнижчу заробітну платню. У зв’язку з тим, що радянська влада свідомо не виділяла кошти, то країна “розвиненого соціалізму” витратила на підготовку лікаря вдесятеро менше коштів, ніж високорозвинені держави Заходу. І тут же радянська пропаганда запускала та дуже часто мусувала міф, що підготовка лікарів у вузах не гірша, ніж у Західноєвропейських країнах, і кваліфікацією вони не поступаються. Але всі добре розуміють, що рівень підготовки та кваліфікації дуже залежить від витрат на освіту. Таким чином влада підтримувала високий рівень професійного духу медичних працівників. Тобто влада знову брехала, заощаджуючи на медичній освіті. Широко використовуваний радянською пропагандою вислів “*Summum bonum medicinae sanitas*” (“Найвище благо медицини — здоров’я”), по суті ніколи не виконувався, а тільки декларувався, створюючи ілюзію піклування влади за суспільне та особисте здоров’я громадян. То, мій шанований читачу, роби самостійно висновки. *Verum index sui et falsi* (Істина — пробний камінь самої себе і брехні).

Вважалося за можливе ставити ліжка для пересічних хворих навіть у коридорах та непристосованих для цього приміщеннях. Але медичні установи, що обслуговували партійну та радянську номенклатуру, розміщувалися у нових, спеціально спроектованих для цієї мети будівлях, які зводилися у парковій зоні, оснащувалися найновішим імпортним устаткуванням, комплектувалися висококваліфікованим і високооплачуваним персоналом. От вам і держава для робочих та селян. Радянська влада була як валіза злодія, з подвійним дном. Все було подвійне: найкраще для влади, а те, що залишилося — для радянського народу — будівника комунізму. В незалежній Україні в охороні здоров’я в цьому нічого не змінилося. Є медицина для можновладців і народу за державний кошт. У бюджеті України на медичну допомогу для можновладців та депутатів Верховної Ради виділили 800 млн. грн, а на всю сільську медицину держави тільки 100. Висновки робіть самі. *Veritatis simplex oratio* (Мова істини проста).

Право українців на здоров'я та життя: декларації влади і реальність буття

У Конституції України (1996 р.) право людини на життя та здоров'я гарантується кожному громадянину на рівні міжнародних правових стандартів Організації Об'єднаних Націй (ООН), Ради Європи (РЄ). Але, на превеликий жаль, міжнародно-правові норми до цих пір (2011 р.) не враховують медико-біологічні аспекти хвороботворного впливу зовнішнього середовища (стану екології), що перетворює поки права людини на здорове життя, життя без хвороб та й саме життя у декларативне, а українській владі дає лазівку не займатися покращенням зовнішніх умов життя багатомільйонної держави. Техногенне навантаження території України у 5 — 10 разів вище, ніж у наших сусідів — європейських держав.

Життя та здоров'я кожного громадянина України, як впливає зі ст. 3 Конституції, визнаються найвищою соціальною цінністю. Кожний має невід'ємне право на життя і ніхто не може бути свавільно позбавлений життя (ст. 27 Конституції). Обов'язок держави, як сказано далі у цій статті, — захищати життя людини. *Sapere aude!* (Відважся бути розумним!). Вищезгадані положення Конституції України були приведені у відповідність з міжнародними правовими стандартами, згідно з якими кожна людина, як впливає зі ст. 3 Загальної декларації прав людини, має право на життя. Право на життя, як зазначено у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, є невід'ємним правом кожної людини, яке охороняється законом (ст. 6). Право кожної людини на життя охороняється законом (ст. 2 Європейської конвенції про права людини).

Але Україна лідирує серед колишніх республік СРСР стосовно катастрофічно високої захворюваності населення, яка клінічно проявляється вже з кінця 60-х років ХХ ст. Озвучена актуальна соціально-медико-біологічна та політико-економічна проблема більше трьох десятиліть злочинно утаємнювалася тоталітарним комуністичним режимом і трималася у секреті від населення, як у середині 80-х років декілька років секретився вкрай негативний вплив на людину глобальної ядерної катастрофи на Чорнобильській АЕС. Для успіху переходу незалежної та суверенної України на ринкову модель функціонування економіки можновладцям, в першу чергу, треба проводити якісно нову соціальну політику, оскільки тільки здоровий, працездатний та високоосвічений народ спроможний побудувати цивілізовану, економічно й політично незалежну державу. *Sapienti sat* (Розумному вистачить сказаного).

Суттєве погіршення соматичного та психічного здоров'я населення України за останні десятиліття набуло катастрофічно небезпечного характеру. Так, за даними останньої 2010 р. підсумкової колегії МОЗ України, серед населення суттєво збільшується захворюваність та смертність, з життя йдуть молоді та працездатні. За роки незалежності України населення скоротилося майже на 7 мільйонів людей і цей процес триває. Скоротилася середня тривалість життя. Держава втрачає трудові ресурси, які є стратегічними і визначають здатність країни до міжнародних політичних та соціально-економічних змагань. Єдиний ресурс — знання, носій їх

— людина, а вона повинна бути здоровою! Але влада не переймається проблемами суспільного здоров'я, в неї весь час на порядку денному інші питання — власне збагачення. Видатний знавець бюрократії Е. Мандел вчив, що чиновник, навіть великий розумник, завжди прагне перетворити власну владу у приватний капітал. Простіше кажучи, нажитися. Такий закон суспільства, де правлять виключно гроші. То стає зрозумілим, чому в Україні чиновництво не займається охороною здоров'я суспільства, бо його не покладеш у власну кишеню. Вищі пріоритети держави визначені, але декларація (об'ява — заява про наміри) — це папірець, а потрібні реальні державні дії щодо збереження та відтворення здоров'я української нації. А от їх якраз і немає. *Veritas nimis saepe laborat, exstinguitur numquam* (Правда часто буває безпорадною, але ніколи не гине).

З причини недостатньої інформованості влади щодо критичного стану екології в Україні, несприйняття цієї проблеми всерйоз можновладцями, ситуація з станом зовнішнього середовища тільки погіршується, а звідси й стан здоров'я населення. Стосовно України треба казати про наявність соціально-екологічного лиха (СЕЛ). У цьому терміні поєднуються найрізноманітніші катастрофи і втрати, які накопичуються повільно. Це природні, техногенні, соціальні за походженням, екологічні, соціальні за втратою тощо надзвичайні ситуації, які розглядаються з поля бачення стійкості та безпеки існування (розвитку) територіальних комплексів та господарства з їх природно-ресурсною основою. Крупне місто з його оточуючою місцевістю (КМОМ) є одним з різновидів таких комплексів. Втрати від різних надзвичайних ситуацій, як правило, вимірюються матеріальними (грошовими) збитками та кількістю постраждалих осіб. В Україні такі збитки обраховуються мільярдами гривень, десятками тисяч постраждалих та тисячами загиблих.

Руйнація довкілля та українського етносу почалася давно, але особливо вираженого рівня досягла у роки панування радянської влади. Це був старанно приховуваний московськими керманічами техногенно-екологічний геноцид українського народу, помста за нескореність, збройну боротьбу ОУН-УПА за створення незалежної української держави. Як азійське дикунство та невігластво московської влади (насправді глибоко обмірковане і навмисно створене зло) я сприймаю будівництво у найкращих курортних та рекреаційних зонах України (у Криму, узбережжі Чорного та Азовського морів) вкрай шкідливих та небезпечних для природи та населення України металургійних та хімічних виробництв з викидом відходів підприємств без очистки та знезараження у навколишнє середовище. Ціль стратегічна у всі роки панування комуністичної влади — винищення українського народу у будь-який спосіб. *Tollat te, qui non novit* (Нехай возвеличує тебе (влада) той, хто не знає). Тоталітарна більшовицька влада, що засіла у Москві, прагнучи завдати якнайбільшої шкоди Україні та її народу, навіть індустріалізацію СРСР використала для втілення цієї ганебної та злочинної мети, будуючи підприємства на основі застарілих та шкідливих технологій. Що це як не *testimonium paupertatis* (свідчення убогства) духовного та інтелектуального окремих керманічів, всієї системи комуністичного управління суспільством та економікою держави. Про технічний і технологічний стан українських підприємств чорної і кольорової металургії, хімічної і коксохімічної промисловості я можу самостійно висловитись, бо *suum*

quisque iudicium habet (кожен має свою думку), яка ґрунтується на майже сорокарічному досвіді роботи. Мені довелося працювати і в них же вчитися, написати разом, а потім вже й самостійно декілька десятків наукових праць, з кандидатами технічних наук А. Г. Беліченко, Б. Я. Лівшицем, Ю. О. Чернишовим. Мною особисто на підприємствах металургійної, хімічної та коксохімічної промисловості України у містах Дніпродзержинськ, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Кривий Ріг, Маріуполь виконувалися наукові роботи з дослідженням технологій, обладнання, умов праці та стану здоров'я працівників цих галузей. З 1973 р. по 1983 р. я працював цеховим лікарем Запорізького коксохімічного заводу, одночасно виконував дисертаційну роботу на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук під науковим керівництвом Заслуженого працівника вищої школи УРСР, доктора медичних наук, професора Ємельянової Галини Федорівни. В цей період я співпрацював з відділами охорони праці, технічним та економічним відділами коксохімічного заводу, що давало мені змогу глибоко дослідити і знати найінтимніші процеси та володіти інформацією щодо його функціонування. *Sapiens nil affirmat, quod non probet* (Розумний нічого не стверджує без доказу). Я теж дотримуюсь цього твердження. На Запорізькому коксохімічному заводі немає жодного виробничого приміщення або площадки, на яких я не був, окрім верхівок димовідвідних труб. Коли я вперше опинився на верхній виробничій площадці коксової батареї, я зрозумів, що таке пекло. Навколо мене розпечене та отруєне коксовим газом повітря, неймовірний шум та вібрація від працюючого обладнання, по рейках рухається величезний завантажувальний вагон з вугільною шихтою, у відкриті люки коксових печей виваються стовпи палаючого газу (бо у печі 1200°C). Все готово до завантаження печі і в цей час я відчуваю, що до моїх підощв ніг через зимові черевики дістає жар розігрітої поверхні печі.

Любий читачу, ти коли-небудь бачив чи може чув про замордоване та розп'яте море, а я бачив, чув його стогін і навіть купався, після чого мав вигляд людини, що потрапила до болота. Це Азовське море у Маріуполі, до якого весь свій непотріб скидають два металургійні комбінати-гіганти та десяток менших підприємств, що теж постійно труять найтепліше та найласкавіше море Європи. В той час як всі країни, що мають вихід до теплих морів, будують на їх берегах санаторії, готелі, об'єкти туризму, розваг та відпочинку, отримуючи від цієї діяльності великі прибутки, то більшовики будують шкідливі для природи і людей підприємства. Це ніщо інше як злочин проти українського народу, який не має ніяких виправдань. *Aliter cum tyranno, aliter cum amico vivitur* (Інакше живемо з тираном, інакше — з другом).

В останні десятиліття в Україні стрімко виросла захворюваність і смертність. Вчені вказують на багато причин цього явища, але якщо все підсумувати, то треба однозначно сказати – радянська влада нещадно експлуатувала біологічні, генетичні, психічні та духовні ресурси українського народу на тлі вкрай необлаштованої у побуті життєдіяльності, неможливості відновити стан здоров'я, поганого харчування та злиденно фінансованої медицини. *Sera parsimonia in fundo est* (Пізно бути ощадливим, коли проглядає дно).

Народна мудрість давно визначила, що природа є цілителем хвороб. А якщо навколишнє середовище суттєво забруднене, то згубно та хвороботворно впли-

ває на людство. Лабораторно було встановлено, що у тілі сучасної людини міститься в декілька десятків разів більше важких металів, ніж у єгипетських муміях. В останні 50 — 70 років на природу та людство негативно впливає штучно створений величезний кількісно комплекс нових фізичних, хімічних та біологічних факторів, з якими населення України раніше не стикалося. На території України з'явилися сотні дуже небезпечних токсичних, мутагенних та канцерогенних речовин у повітрі, питній воді та підземних водах, продуктах харчування, які у десятки і навіть у сотні разів перевищували гранично допустимі концентрації (ГДК), визначені гігієнічною наукою. Особливо небезпечно для здоров'я населення, коли металургійні та хімічні підприємства розташовуються у середині великого міста, наприклад у м. Запоріжжі, які лідирують у забрудненні атмосферного повітря житлової зони комплексом хімічно небезпечних речовин. Згадуючи історію розбудови Запорізького промислового комплексу треба сказати, що вчені у 20-х роках ХХ ст. пропонували радянській владі будувати підприємства за 40 км від м. Запоріжжя. Планувалося вченими, що працівники будуть діставатися до робочих місць спеціальним електротранспортом, але провідний розумник Радянського Союзу, “батько народів” Й. Сталін заявив: “Працівники підприємств повинні на роботу ходити пішки”. Треба пам'ятати, що *sapientia prima stultitia caruisse* (початок мудрості — не мати дурості). З цього треба зробити фундаментальний висновок, що радянській владі з перших років панування народ як такий та його здоров'я були нецікаві і опікуватися екологією, збереженням та відтворенням здоров'я народу влада не бажає.

Підтвердженням вищезазначеного є наступне. У 70 — 80-х роках ХХ ст. ЦК КПРС давало злочинні вказівки найманам за високу платню академікам та професорам-запроданцям та вимагало від них на рівні державної та військової таємниці тримати у секреті інформацію про надвисоке та всезростаюче забруднення зовнішнього середовища, вкрай небезпечного для здоров'я населення України. Яскравим та демонстративним прикладом такого втаємничення та дезінформації людей в СРСР та навіть у всьому світі є приховування наслідків глобальної радіаційної аварії на Чорнобильській АЕС (1986 р.). В цей же час та й зараз санітарно-епідеміологічна служба України фіксує надвисоке забруднення ріки Дніпро. Поміж собою санітарні лікарі називають воду у Дніпрі розбавленими стічними водами. Влада замовчує справжній стан екологічної небезпеки. Радянські псевдовчені на рівні АМН СРСР та інших наукових установ робили злочинні висновки про те, що організм радянських людей може адаптуватися до будь-якої отрути у зовнішньому середовищі. У книзі “Наши политические свободы” (1984 р.) радянські академіки повідомили радянському народу, що в СРСР забруднення навколишнього середовища у 100 — 200 разів менше, ніж у капіталістичних країнах, таких як США та Японія. Але це вже була настільки відверта брехня, що навіть зомбовані радянські люди не вірили, бо особисте життя вказувало на інше — тотальне забруднення оточуючого середовища. *Tanta est potentia veritatis, ut se ipsam sua claritate defendat* (Така вже сила правди, що вона сама себе захищає ясністю).

З перших років панування радянської тоталітарної системи постійно зростає рівень антропогенного навантаження на морське середовище. В Чорному і Азов-

ському морях деградують або зникають існуючі біоценози (сукупність рослинних і тваринних організмів, які населяють певну ділянку земної поверхні, водоймищ, річок, морів та океанів). Розміри популяцій мідій досягли критичних позначок, а у деяких районах мідійні біоценози повністю зникли. Постійно зменшуються запаси риб збільш тривалим життєвим циклом (осетрові, камбала — калкан, кефалі та інші), на які в значній мірі впливають зміни умов середовища). На екосистему морів сильно впливають військові і військово-допоміжні флоти країн, що перебувають на акваторії морів (мілітарний чинник). В українських територіальних водах дислокується понад 480 військових і військово-допоміжних суден. Переважна кількість цих суден завжди перебувала в Кримському регіоні, які не обладнані закритими фановими системами, тому господарсько-побутові стоки безпосередньо скидаються за борт в акваторію бухт. Усі військові містечка Міністерство оборони СРСР розташувало у прибережних смугах Кримського півострова, які ніколи не каналізувалися, а господарсько-побутові стоки (тисячі кубометрів на добу) скидаються без очистки у море. Понад три тисячі гектарів прибережної зони Криму — вкрай забруднена територія через погано облаштоване та організоване життя населення України *quisque suos patimur manes* (кожний має свої прикрощі). Однією з головних складових екологічного балансу Чорного моря є радіоактивні продукти, що потрапляють до нього з річковим стоком Дніпра та Дунаю — це цезій-137 і стронцій-90. Визначальним чинником у забрудненні Азовсько-Чорноморського басейну радіонуклідами був атмосферний перенос із зони аварії Чорнобильської АЕС, що збільшило загальний вміст у водах басейну цезію-137 — удвічі, а стронцію — на 20 %. Вище висловлені факти особисто мене турбують в тому сенсі, що туристичними агенціями свідомо й злочинно використовується необізнаність населення про небезпечний екологічний стан морів і прилеглих територій для оздоровлення та лікування. Люди їдуть до морів за здоров'ям, витрачають мільярди гривень, рублів, доларів, а отримують його погіршення. Я вже не кажу про те, що мільйони відпочиваючих з усього світу звозять до рекреаційних та курортних зон безліч збудників інфекційних захворювань, активно обмінюються ними у різний спосіб і хворіють. Про інфекційні захворювання я згадав, щоб висвітлити та привернути увагу до однієї з найстрашніших проблем сучасності — розробки штучних збудників особливо небезпечних інфекційних захворювань секретними науководослідними закладами і влади, яка їх фінансує. Виявляється, що влада Росії виділяє кошти не на запобігання інфекційних хвороб, а на створення нових, ще більш небезпечних для людства мікроорганізмів. У цій справі великих досягнень набула Росія, яка випробувала 16 грудня 2005 р. невідомий збудник у Шелковському районі Чеченської республіки. Характерною ознакою цієї інфекційної хвороби було наступне: захворіло близько 100 жінок-чеченок, підкреслюю, тільки жінок. До відома мого улюбленого читача скажу, що за допомогою технологій генної інженерії, це робиться в Росії, можливо штучно створити мікроорганізми, які будуть вражати людей тільки певної статі, раси, наприклад, весною 2003 р. раптом від невідомого до цього вірусу виникли захворювання на атипову пневмонію зі смертельними наслідками тільки серед осіб монголоїдної раси (Китай, Таїланд, В'єтнам). То з впевненістю можна сказати — *qualis ratio, tales et actiones sunt*

(який розум, такі й вчинки). Рівень розвитку сучасних технологій генної інженерії такий, що цілком реально зробити і це вже зроблено, винайдені збудники тяжких інфекційних захворювань, які будуть селективно вражати людей певного кольору шкіри, райдужної оболонки ока або за наявності якихось інших біологічних та генетичних ознак людей. Вчені-мікробіологи Росії активно і наполегливо працюють, хоч і ретельно влада приховує це, над розробкою біологічної (бактеріальної) та генетичної зброї. В Росії періодично в науково-дослідних закладах, які розробляють біологічну зброю, виникають аварії та катастрофи, коли збудники особливо небезпечних генетично модифікованих штамів потрапляють до зовнішнього середовища, інфікують співробітників, іноді й сторонніх людей з летальними наслідками. *Quale opus est, tale est praemium* (Яка праця, така й нагорода).

Тільки наприкінці 80-х років ХХ ст. вперше у друкованих засобах інформації промайнули відомості про те, що Радянський Союз перебуває на 35-му місці серед держав світу по середній тривалості життя населення і на 50-му місці у світі по вкрай високій дитячій смертності. Це інтегральні показники, які всебічно оцінюють спосіб та умови життєдіяльності населення країни, а звідси й політичну та соціально-економічну систему держави, яка має назву СРСР. Ці відомості розкрили антинародний характер всієї діяльності КПРС та радянської влади впродовж багатьох десятиріч. В той же час вчені Академії наук СРСР, Академії медичних наук СРСР та республіканських академій, які працювали на “наукове обґрунтування” ідеології та діяльності ЦК КПРС за їх добре фінансованими програмами, підступно твердили, що вкрай поганий стан суспільного здоров’я населення СРСР пов’язаний лише зі стресовими станами, палінням, вживанням алкоголю, надмірним харчуванням, ухиленням від занять фізичною культурою тощо. Від себе на ці “наукові сентенції великих вчених” можу додати — все перераховане входить до поняття “спосіб та умови життя” і влада повинна забезпечити можливість кожному громадянину вести здоровий спосіб життя, а цього якраз в СРСР і не робилося. Тому навіть заяви найманих компартійних академіків аніскільки не виправдовували владу. А коли владі та за які кошти було опікуватися здоров’ям радянського народу, коли влада постійно мілітаризувала державу, перманентно вела війни по всьому світу, підтримувала більше сотні штучно створених комуністичних партій у різних країнах, переймалася гонкою озброєнь, утримувала велетенський бюрократичний та репресивно-каральний апарат тощо.

Академіки-запруданці за вказівкою ЦК КПРС заплющували очі на головне — на небачене у всьому світі всезростаюче забруднення зовнішнього середовища країни, яке було і залишається й зараз провідною причиною виникнення та зростання високими темпами захворюваності населення аж до руйнування генетичного апарату людей і тварин та появи масових вроджених аномалій та вродливості. Радянська влада відкинула як непотріб давнє сакраментальне гасло: *“Salus publica — suprema lex”* (“Суспільне благо — найвищий закон”). В цей же час на території СРСР щоденно став безповоротно зникати один вид тварин і один вид рослин. На противагу академічним шахраям від науки, годованців КПРС, дослідники-практики повідомляли, що в диких тварин у великій кількості виявляється цироз печінки, хоч вони не вживають горілки. У Дніпрі неподалік від

м. Херсон у місці викиду одного з підприємств плавають жабенята з вродженими деформованими кінцівками, і тут же купаються діти. А радянські засоби масової інформації заспокоювали, а точніше свідомо дезінформували суспільство, що складний комплекс водоочисних споруд гарантує повну безпечність стічних промислових вод. Дезінформації від засобів масової інформації вимагали “зверху” з владних компартійних кабінетів. Брехня та дезінформація власного народу пронизувала всю діяльність та у всі часи радянську владу від політики, економіки до стану екології та здоров’я народу.

Науковими дослідженнями встановлено, що у м. Запоріжжі з кінця 60-х років ХХ ст. вже не було практично здорових осіб у віці 18 — 30 років. Серед практично здорових більше як 2000 осіб за даними медичних оглядів (1973 — 1974 рр.), які вели здоровий спосіб життя, за допомогою поглиблених клініко-фізіологічних досліджень у кожного з них були виявлені у різноманітних поєднаннях наступні патологічні симптомокомплекси, які відносяться до екологічної патології:

1) змінена формула крові (у всіх обстежених у порівнянні з початком 60-х років на 30 — 50 % зменшилася кількість еритроцитів та лейкоцитів);

2) знижений імунітет (в останні роки частіше стали хворіти “простудними” захворюваннями, мали в організмі один або декілька вогнищ інфекції тощо);

3) дострокове старіння (раннє посивіння та випадіння волосся, карієс та випадіння зубів, прояви раннього атеросклерозу тощо);

4) змінена реактивність організму (нерідко інфекційні захворювання або “простудні” хвороби змінювали звичний перебіг — протікають без або з невеликим підвищенням температури, без або з невеликим збільшенням лейкоцитів крові тощо);

5) алергічні прояви (на медикаменти, запахи, харчові продукти, мінливість погоди, апаратну фізіотерапію, одеколон, духи, мило, пральний порошок тощо);

6) онкологічні захворювання (з 60-х років кількість все збільшується і з середини 80-х років вперше проявилися в дітей);

7) дисфункція вегетативної нервової системи (вегетативно-судинна дистонія, астеничні стани, нейро-соматичні захворювання, обмінні зрушення тощо);

8) підвищений біологічний магнетизм (до тіла “приклеюються” праски, сковороди тощо);

9) локальна патологія (від забруднення атмосферного повітря часті захворювання верхніх дихальних шляхів тощо);

10) поява нових захворювань (СНІД, “хвороба легіонерів” тощо);

11) зміна клінічної картини перебігу відомих хвороб (ревматизм, запалення легенів тощо);

12) відсутність розвитку набутого імунітету після профілактичних щеплень (в останні роки стали хворіти раніш вакциновані — дифтерія, кір тощо);

13) вроджені захворювання (народження дітей з фізичними вадами, анемією, зниженим імунітетом тощо);

14) акселерація (процес прискореного росту, статевого розвитку тощо);

15) зміни вищої нервової діяльності та психіки (почастішання психічних захворювань, погіршення пам’яті, байдужість до навчання, почастішання випадків жорстокого фізичного насильства та жорстоких вбивств);

16) репродукційні та статеві порушення (безплідність, імпотенція, фригідність тощо).

Протягом останніх 40 років екологічна патологія серед населення прогресивно наростає, бо *terra, aqua, aere et igni interdicti sumus* (ми позбавлені землі, води, повітря, вогню). Серед усіх новонароджених реєструються різноманітні прояви вродженої патології. За період з дитинства до юнацтва суттєво збільшується кількість різноманітної патології та захворювань. У віці 18 років до 50 відсотків юнаків не придатні за станом здоров'я до служби в армії. Вже є вірогідні результати досліджень про те, що серед населення України відбувається деградація генного коду, зокрема гену інтелекту, у зв'язку з усезростаючим забрудненням зовнішнього середовища. Генна патологія, що вже декілька десятиліть вражає населення України, призведе у найближчий час до дегенеративних наслідків у наступних поколіннях. Зараз важко визначитись та передбачити достеменно кількісні та якісні масштаби цього лиха. Але процес неупинно триває і *habemus confitentem reum* (ми маємо неспростовні докази).

Важливо підкреслити, що офіційна медицина України під тиском влади ось вже майже 40 років відмовляється ставити діагнози “екологічної патології”, хоч клінічні симптоми виявлені та доведений їх зв'язок ще на початку 70-х років ХХ ст. з забрудненням навколишнього середовища. В Росії симптомокомплекси екологічної патології були описані тільки наприкінці 80-х років, що пов'язано з більшим забрудненням території та повітря в Україні. Підтвердженням більш хвороботворного середовища в Україні, особливо Придніпровсько-Донецькому регіоні інтенсивної промислової діяльності, є надвисока концентрація підприємств-забруднювачів — сконцентровано біля 25 відсотків особливо небезпечних хімічних та металургійних підприємств колишнього СРСР на менш ніж 3 відсотках його території. Це яскравий приклад навмисного геноциду московської влади проти українського народу. Якщо не знищили масовий терор, страти, голодомори, то знищимо народ на генетичному рівні, будемо труїти газами та радіацією, свого доб'ємося. Ось саме такі задуми кремлівських вождів, від мізантропічної діяльності якої *etiam periere ruinae* (загинули навіть руїни).

В перші чотири роки після глобальної радіаційної катастрофи на Чорнобильській АЕС також лікарям влада заборонила ставити діагноз — хронічна променева хвороба людям, що мешкали у зонах з високим рівнем радіації. Компартійні ватажки з Москви, рятуючи “обличчя” (а що його було рятувати, бо воно було скрізь у злочинах), дозволяли ставити лікарям діагноз “радіофобії”. Це тільки ще раз доводить цинізм, антинародну сутність та мізантропію КПРС до власного народу. Де ж та декларована більшовиками у 1917 р. щаслива та заможна країна робітників та селян? Де їх заможне, щасливе та здорове життя? Немає. Не могло бути, бо людоненависницька комуністична ідеологія російських більшовиків та антинародна радянська держава найбільше, на що спромоглися — це забезпечити народу злиденне рабське існування у духовно понівеченому суспільстві та забрудненому довкіллі. Повсякденна дійсність існування людей в СРСР дає об'єктивну оцінку духовного стану, розумовій розвиненості, культурних та цивілізаційних прагнень компартійного та радянського керівництва СРСР. Я б висловив це одним медич-

ним терміном “тотальна олігофренія” (недоумкуватість). *Memento servitudinem* (Пам’ятай про рабство) радянське.

Який же прогноз порушеного права людини на життя у зв’язку з створенням владою нежиттєздатного зовнішнього середовища в Україні? Про жахливі перспективи цього лиха та його невтішних наслідках писали ще у 70-80-х роках ХХ ст. українські вчені. Але звернемося до відомостей, викладених у книзі “За чертой”, написаної талановитими вченими-аналітиками Даніелом і Денисом Ме-доузами (1992 р.) від імені Римського клубу. Так, за їх прогностичними оцінками, у найближчі 20 — 25 років, до 2020 р., Україна повинна мати населення у 10 — 15 млн. осіб (зараз у 2011 р. близько 46 млн., в тому числі до 10 млн. розбіглися по світах), а в Росії — не більше 50 млн. (сьогодні 2010 р. — 145 млн.). До того ж, як я вважаю, до першої чверті ХХІ ст., це зменшене кількісно населення буде вкрай хворобливим та генетично переродженим.

Забезпечення екологічної безпеки та підтримка екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи — катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду українського народу, як записано у ст. 16 Конституції України, є обов’язком держави. У Конституції України не згадується про “хімічний Чорнобиль”, як про це не знає більшість народних депутатів Верховної Ради. Про це не згадується у міжнародних правових стандартах Організації Об’єднаних Націй (ООН), Ради Європи (РЄ): в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, у Європейській конвенції по правах людини тощо. У Конвенції по правах дітей (1989 р.) всього один раз у ст. 24.2 “с”, причому побіжно, згадується про “чисту питну воду”, “небезпеку та ризик забруднення зовнішнього середовища”. А в реальному житті в Україні протягом семи десятиліть відбувається масове порушення права людини на життя у зв’язку з нежиттєздатним зовнішнім середовищем. Ці факти відносяться до найбільш злісних порушень прав людини і прав всього населення країни, а тому вимагають постійної уваги міжнародної спільноти. Адже масова фізична, психічна та генетична деградація одразу всього населення повинна бути віднесена до найбільш тяжкого злочину проти людства, злочинного геноциду. А тому міжнародний суд типу Нюрнберзького процесу повинен відбутися над радянською владою та її керівниками ще й з цього злочину. *Dura lex, sed lex* (Суворий закон, але закон).

У ст. 11 Конвенції про попередження злочину геноциду та покарання за нього (набрала чинності з 1961 р.) під геноцидом розуміють певні дії, такі як вбивства, заподіяння серйозних тілесних ушкоджень або розумових розладів, попередження дітонародження тощо, які скоєні з наміром знищення повністю або частково будь-якої національної, етнічної, расової або релігійної групи як такої.

Якщо в Україні ось вже понад 40 років свідомо не забезпечується екологічна безпека і брутально порушується екологічна рівновага, прогресує масова екологічна захворюваність населення та передчасна смертність у дитячому та молодому віці, продовжує руйнуватися генофонд одразу всієї української нації, як ні в одній із цивілізованих держав світу, то все це треба віднести до геноциду, розпочатого радянською владою і продовженого вже владою самостійної України. Держава ще з часу тоталітарного режиму СРСР (а з 1991 р. незалежної України)

не виконує своїх обов'язків стосовно врятування нації від загибелі. Одночасно треба заявити, що немає й чітких міжнародних правових норм до притягнення до відповідальності можновладців за даними фактами екологічного геноциду. *Latet anguis in herba* (Тут прихована причина, тут щось не так).

А тому, мій юридично освічений читачу, у цьому розділі книги я звертаю увагу Президента України, Верховної Ради України, Уряду України, Національної академії наук України, міжнародної спільноти на прогресуючу деградацію здоров'я, масову захворюваність та передчасну смертність населення країни, що пов'язано з нежиттєздатним зовнішнім середовищем, та негайного вжиття дієвих заходів. Зволікання смерті подібне і сприяє поступовому вимиранню населення України. *Deus quos vult perdere, dementat prius* (Кого Бог воліє покарати, того спочатку позбавляє розуму). Більшовики були позбавлені розуму, а страждати довелось народу.

Воєнно-промисловий комплекс — злякїсна пухлина тоталїтарної економїки радянської імперїї

Разючим контрастом на тлі злиднів соціальної сфери виглядало Міністерство оборони (МО) СРСР. Назва “міністерство оборони” є сумнівною з погляду знов таки змісту. Оборона, збройна оборона держави від ворога є тільки одним із завдань збройних сил, по суті це тільки одна з функцій. Оборона — це вид бойових дій військ, який застосовується, якщо наступ неможливий або недоцільний. Ціль оборони — відбити наступ противника, нанести йому поразку, утримати займану військом смугу місцевості і створити вигідні умови для переходу до наступу. Тобто оборона як вид бойових дій стратегічно націлена, в кінцевому рахунку, на наступ, на напад, на збройну перемогу над супротивником. Але дати назву “міністерство нападу” теж згідно функції збройних сил виглядає дуже агресивно, що завадить іміджу держави. Чому ж тоді не дати міністерству назву “міністерство збройних сил”. Дійсно, міністерство як вища управлінська установа, саме опікується збройними силами, підтримкою їх високого рівня боєздатності. А вже для чого збройні сили будуть використані — це справа інша, для цього є вище політичне керівництво держави, Президент — головнокомандувач, парламент, уряд. Зрозуміло, що до функцій міністерства збройних сил не відноситься займатися господарською діяльністю, надавати послуги або вирощувати квіти. Треба зазначити, що збройні сили створюються та використовуються для різних потреб держави в тому числі й для ведення війни та знищення озброєних військ іншої держави. *Multos timere debet, quam multi timent* (Багатьох повинен страхатися той, кого багато хто боїться).

То давайте згадаємо історію та спробуємо обміркувати діяльність пов'язану зі збройними силами СРСР. Тим більше, що за останні роки ми дізналися більше фактів нашої трагічної історії, ніж за десятиліття радянської тотальної утаємни-

ченості. Таємність була духом імперської армії, бо все, що коїлося владою, було антинародним, а тому призначалося тільки для вузького кола езотериків (посвячених). В цьому зв'язку я хочу, мій любий читачу, розповісти про один звичай давніх римлян, в яких троянда була емблемою таїни. *Sub rosa* — таємно (буквально: під трояндою). Коли хазяїн оселі чіпляв троянду над бенкетним столом, гості розуміли, що всі розмови повинні залишитися таємницею. Згодом зображення троянди на стелі приміщення, в якому відбувалися наради, свідчило про те, що все сказане неповинно розголошуватись. Тому, з погляду давніх римлян, імперія та її армія були завжди під трояндами — *sub rosa*. Під трояндами чинила змови компартійна верхівка.

Тоталітаризм ми засудили, тому що не може бути вибачення режиму, який знищує свій народ, й ті безвинні жертви репресій і голодоморів, доносів і розстрілів кличуть до справедливості. Яким був радянський режим, такою й була Радянська Армія. Так от, з моменту її створення у 1918 р. Радянські збройні сили весь час воювали. Факти — важко спростовувана річ. *Aliud ex alio malum* (Одне зло впливає з іншого). Спочатку з Німеччиною у складі Антанти (1918 р.). Потім практично без перерви у братовбивчій Громадянській війні СРСР (1918 — 1921 рр., а в Середній Азії до 1925 р.). Був дуже “хімерний” Брестський мир з виплатою контрибуцій та відокремленням України. А з 1921 р. — військові дії у Монголії та Іспанії (1936 — 1938 рр.). Підтримка Народно-визвольної війни у Китаї (1937 — 1949 рр.). Бойові дії проти Японії на річці Халхін-Гол та озері Хасан (1938 — 1939 рр.). Друга світова війна (1939 — 1945 рр.). А було ще введення радянських військ у Прибалтику, Північну Буковину та Бессарабію, придушення національно-визвольного опору “лісових братів” в Україні та Прибалтиці (1940 — 1954 рр.). Війна у Кореї (1950 — 1953 рр.). Придушення національно-визвольних рухів у Німецькій Демократичній Республіці та Угорщині (1953 — 1956 рр.). Розміщення ядерної зброї на Кубі (1962 р.), прихована участь у В'єтнамській війні (1964 — 1975 рр.). Було ще придушення виступів громадян у Чехословачії (1968 р.). Участь у локальних таємних війнах і приховане втручання у Камбоджі і Лаосі, Анголі й Мозамбіці, Ефіопії та Сомалі, Нікарагуа і Сальвадорі. А чого варта війна у Афганістані у 1979 — 1989 рр.! Не провина і не доблесть збройних сил СРСР, що брали участь у всьому перерахованому, це безумовно лихо для військовослужбовців. Тому що “гарматним м'ясом” були молоді люди, вихідці з робітничо-селянського середовища. А радянські вожді від КПРС відсиджувалися в теплих затишних кабінетах. Офіційна комуністична пропаганда тих часів віщувала всім про миролюбство радянської імперії, а “невтомний борець за мир” Генеральний секретар ЦК КПРС Л. І. Брежнєв однією рукою підписував Заключний акт Гельсінської наради за мир, а іншою озброював “волелюбні народи”. Де тепер ці керманічі? *Mores cuique sui fingunt fortunam* (Кожній людині долю створюють її норони).

Більшовицьким керманічам завадою була недостатність освіти та взагалі якийсь хижачький підхід до вирішення проблем, силою та кров'ю, де було треба розумом, злагодою, терпінням та спокоєм. Більшовицьким керманічам потрібно було читати, усвідомлювати та впроваджувати у життя поради Н. Мак'явелі (1469 — 1527 рр.) та світовий досвід державотворення. Й. Ст@лін вважав, що він пер-

ший створить державу, велике суспільство ще з ніким небаченими властивостями, зажене народ до щастя. Його намагання виявилися хибними, більш того — злочинними. Для того, щоб бути справжнім державотворцем, замало спуститися з Кавказьких гір та не їздити на віслиюку, будувати нову державу та суспільство — це не лобію їсти. Людина висока на зріст, з широкими плечима та грудною кліткою, легко і спокійно переносить величезний вантаж, причому у неї ще вільна одна рука. Карлика розчавив би удвічі менший вантаж. Теж саме і з високими посадами: вони роблять людей великих ще більш великими, нікчемних — ще більш нікчемними. Насправді ж виявилось, що серед радянських можновладців, не було великих, з харизмою лідерів. Так, одні карлики, сірість та невиразність, але з дуже великими амбіціями та претензіями на велич пророків та апостолів. *In facto, sapientis animus nunquam tumet* (Насправді, розумний ніколи не зазнається).

Перманентне ініціювання та участь у війнах по всьому світу було частиною того соціально-економічного та політичного механізму, що з середини розклав і зруйнував радянську імперію. Радянський Союз у боротьбі “за мир у всьому світі” підірвав свою економічну потужність. Перераховані вище збройні конфлікти та війни виснажили скарбницю держави, а народ зробили злиденним. Міністерство оборони (МО) СРСР одержувало ресурси з бюджету за потребами, тобто у цій галузі адміністративно-командною системою був встановлений комунізм. Як злаякісна пухлина, воєнно-промисловий комплекс (ВПК) поширювався на нові ділянки тоталітарної економіки, остаточно виснажуючи її. Гонка озброєнь все більше і більше заводила СРСР в економічну прірву і відкидала суспільство на узбіччя соціального прогресу, де ми перебуваємо до цього часу, мій допитливий читачу. А з сучасними керманічами Україна залишиться у минулому назавжди. То благаю усіх громадян, міркуйте, робіть власні правильні висновки, дійте. Нам, українцям, ніхто не допоможе окрім нас самих. *Sape nihil inimicus homini, quam sibi ipse* (Часто у людини немає іншого ворога, крім самої себе).

Відправляю працювати на культуру...

Дивні на перше сприйняття слова. Але це були не просто слова, це була погроза тому чиновнику, який не впорався десь на іншій ділянці радянського господарства. Працювати навіть міністром культури СРСР серед компартійної номенклатури вважалося засланням, куди засилали невгодних, опальних та тих, що проштрафилися. Однією з таких опальних була Катерина Олексіївна Фурцева, яка з секретарів ЦК КПРС за необережне висловлювання у 1960 р. була спроваджена на виправні роботи міністром культури СРСР. Треба віддати їй належне, вона була особистістю, розумною й талановитою, але в межах комуністичної ідеології. Іноді, відхиляючись від неї, вирішувала мистецькі проблеми не по-комуністичному – шляхом заборон, а так, як треба для розвитку культури. Я б при нагоді особисто Катерині Олексіївні побажав — *i decus, i nostrum, melioribus utere fatis* (йди, наша гордість, йди! Нехай щасливою доля твоя буде!). До неї і після міністрами культури

перебувало багато тухлих чоловіків з очима мертвого сазана. Їх ніколи не можливо було ні в чому переконати, вони суворо дотримувалися офіційних настанов ідеологічного відділу ЦК КПРС. А ось Катерина III, так її величали неофіційно, була дійсно жінкою. Чудовою жінкою. В цьому було все. В цьому, на мою думку, була й її загибель... В неї була бурхлива молодість... Вона навіть різала собі вени від нещасливого кохання. Ми ж знаємо, що *temperata fortuna optima* (помірне щастя — найкраще), а *tempus vulnera sanat* (час лікує рани). А тому, мій високодуховний читачу, була іноді занадто моральна стосовно репертуару театрів, співаків та естради. Якщо торкнутися питань різних видів мистецтв в СРСР, їх існування та розвитку, то на моє розуміння більшовики вимагали одного — соціалістичного реалізму. А якщо точніше, перед всіма видами мистецтва ставилося одне завдання — прославляння КПРС, її керманців, радянського соціалізму та його досягнень.

В тебе, мій допитливий читачу, виникає запитання: “Чому це все більше описую московських можновладців?”. Про їх діяльність більше відомо, у Москві робилася вся політика та приймалися остаточні рішення. Київське компартійне та радянське чиновництво тільки виконувало вказівки згори, але виконувало їх завзято, частіше навіть жорстокіше, ніж їх московські хазяї. Тому все, що я пишу про діяльність московської верхівки, повністю екстраполюється на українських партійних та радянських функціонерів, змінюються тільки прізвища діючих осіб та місця подій. Але й буде про українських, про український бюрократично-мистецький серпентарій. Про К. О. Фурцеву не можна, між іншим, мимохідь. Це була яскрава особистість у нашій забрудненій нікчемами державі. Та й кінець у неї був трагічний: отруїлася ціанистим калієм. Безмірне честолюбство вклало її на смертельний одр. *Rebus in angustis facile est contemnere vitam. Fortiter ille facit, qui miser esse potest* (Життя легко зневажати, коли дуже тяжко живеться. Мужнім є той, хто зумів добрим залишитись у нещасті).

Партійні боси від КПРС, чекісти від КДБ, чиновники від мінкультури влаштовували Голгофи багатьом видатним діячам культури. Не встигла видатна балерина Майя Плисецька отримати подяки та шанування від другого секретаря англійської амбасади, поспілкуватися з ним декілька раз, як одразу потрапила під пильне око КДБ. Шпигунка! Радянська Мата Харі. За нею цілодобово колесила по Москві машина з трьома працівниками КДБ. Знайомі стали її сторонитися, уникати зустрічі, спілкування. Навколо М. Плисецької утворився вакуум. Восени 1956 р. заборонили виїзд на гастролі до Лондона. Дружина міністра культури М. О. Михайлова по секрету розповіла, що у КДБ, у його голови І. О. Серова, гори доносів на неї. Перед балетом 12 жовтня 1956 р. М. Плисецька гляділа через “залізну” дірочку у завісі в зал. Театр набитий до останньої межі. Ось зараз відбудеться ще одна вистава балету опальної балерини, успіху якої дуже не бажала влада. Але куди дітися. Навіть радянська влада була не всесильна перед справжнім мистецтвом.

У залі вируюче скупчення людей, п'яний рокіт гомону публіки. У бокових ложах грони людей. Суцільні люди. У проходах верхніх ярусів, начебто монети у тугому гаманці, — людина до людини. У партері багато знайомих облич. Вся Москва прийшла, виявила солідарність та підтримку. Її завжди, при будь-яких негараздах, надихали та давали сил боротися сакраментальні слова: *vita brevis — ars longa*

(життя коротке — мистецтво вічне). В уявленні влади балерина зі світовим ім'ям перетворилася у дисидентку, інакодумаючу та інакомислячу людину, ніж дозволяли радянські можновладці пересічним громадянам. І дійсно М. Плисецька була вже тоді іншою, мала власну думку стосовно тоталітарної системи. Прийшов подивитися балет ex officio (за службовим обов'язком) Голова КДБ, генерал І. О. Серов з дружиною. Сидів він на першому ряду зліва, а тому його можливо було добре розгледіти. Безбарвне обличчя з білявим проділом рідкого волосся. Блискавкою проскочила жахлива асоціація. Як він схожий на сталінського керівника НКВС, наркома по Смертям М. Єжова (його фотографії у 1937 р. постійно друкувалися у газетах). Професія, спосіб мислення, вирішувані питання, повсякденна життєдіяльність робить катів зовнішньо схожими один на одного. *Ab uno disce omnes* (По одному пізнай всіх).

При одному з запрошень до міністерського кабінету М. Плисецької К. Фурцева спитала: “Ви казали, що до КПРС у нас вступають не з-за переконань, а заради кар'єри?”. “Не пам'ятаю. Але раз у І. О. Серова це написано...”. Фурцева здригнулася. Згадка про всемогутнього генерала, колишнього заступника Л. П. Берії, викликала в неї переляк. Вона нашвидку огледіла кутки кабінету. Може, й там теж підслуховуючи пристрої?... В державі, у владних кабінетах, повсюдно панував тотальний страх. Всі добре пам'ятали криваві 20-ті — 40-ві роки, 50-ті хоч і були більш скоромними, але радянська каральна система продовжувала катувати та страчувати.

В той час як “Большой театр” гастролював у Лондоні, М. Плисецька виступала у Москві. Був повний аншлаги, квитки неможливо було придбати. К. О. Фурцева умовляла М. Плисецьку обдзвонити всіх своїх шанувальників, сказати, що буде іноземна преса, можливі політичні провокації, щоб не було оплесків, овацій, вигуків “браво”. Що це зашкодить нашій соціалістичній Батьківщині. Щоб не було успіху. Катерина Фурцева несла нісенітницю, в яку й сама не вірила. Але ж було завдання, влада якось намагалася виправдати заборону їхати до Лондона — мов не така вже й талановита та знана ця М. Плисецька, а тому й не відрядили до Великобританії. Але все складалося не на користь функціонерів КПРС та КДБ. Як каже сама М. Плисецька — більшого успіху у балеті “Лебедине озеро” на мою долю за все життя не випадало. *Probatio liquidissima* (Найочевидніший доказ).

Театральна публіка оплесками, вигуками “браво”, “бравісимо” зустрічала і проводжала М. Плисецьку. Наприкінці балету, після останнього закриття завіси: шквал, шторм, виверження Везувію. Саме те, чого побоювалася влада, відбулося. Демонстрація підтримки балерини, демонстрація проти свавілля та заборон влади. Влада скреготала зубами. Треба зазначити, що генерал І. О. Серов мав величезний досвід щодо боротьби та знищення цивільного беззбройного населення, а тому у кожній ложі сиділи мускулясті служиві чоловіки, які хапали за руки тих, хто занадто жваво плескав та відтягували від бар'єрів лож. А тих, хто горлав “Браво”, “Браві-і-і-ісімо” хапали та волокли до фойє. Ті противилися, чіплялися за будь-що, брикалися, дряпалися, іноді справи доходили до бійок. Одним словом, КДБ проводив спецоперацію в театрі на балетній виставі проти беззбройних балетоманів. Генерал І. О. Серов всю виставу зиркав по ложах, де його

поплічники захищали радянську владу. З підозрою вслухався у звуки поєдинків у ложах. А коли запалювали у залі світло, збуджений та вдячний натовп полонив перші ряди партеру. В тому числі й малорослого Голову КДБ. Roma locuta, causa finita (Папська курія винесла своє остаточне рішення). Зранку М. Плисецьку знов викликала до свого кабінету міністр культури К. О. Фурцева, яка була роз'ярена, але вміло стримувалася. Головне питання було одне: “Що ж, Ви, Майя, не дотрималися свого слова. Не поспілкувалися зі своїми шанувальниками, не вмовили їх вгамувати свої пристрасті?...”. Але ж всім відомо, що шанувальниками та фанатами керувати неможливо.

Генерал та Голова КДБ СРСР І. О. Сєров та його каральний комітет разом з управлінням міліції м. Москви (Петрівка, 38) знали, як вгамувати театральних шанувальників. Вже звечора того ж дня їх поодинці стали викликати на Петрівку, 38. КДБ СРСР та міліція діяли на балетоманів своїми перевіреними з 1917 р. методами: залякування, формування страху в особи, відчуття вини, приписування людині скоєння злочину, якого вона не коїла, створення неприємностей за місцем роботи та членам родини, примушення писати пояснення, виправдовуватися, натяки, що можуть “органи” направити на лікування до психіатричної клініки і багато чого ще пропонували. *Ius summum saepe summa malitia est* (Найвище право часто є найвищим злом). Беззаконня та свавілля були наріжною основою діяльності каральних органів та й радянської влади в цілому. Так в СРСР поряд йшли КДБ, НКВС (МВС), міністерство культури, шанувальники мистецтва і весь радянський народ до світлого майбутнього, у якому головне — влада з маячною метою. Людина для радянської влади була тільки робочою силою, “гарматним м'ясом”, сировиною для побудови химерного і незрозумілого майбутнього, а коли цей “гвинтик” соціалістичного та комуністичного будівництва бажав виплеснути власні емоції та віддати шану генію балету за особистим розумінням та уподобанням, то для влади, радянських та компартійних ідеологів мистецтва це була крамола, злочин. Недарма більшовики після Всесвітнього фестивалю студентів у Москві у 1957 р. запустили гасло: “Сегодня он танцует джаз, а завтра Родину продаст!”.

Сама адреса, позначена у повістці, давала ясно зрозуміти, що справа зовсім не політична, а по “хуліганській частині”. Від себе ще зверну увагу моїх доброзичливих читачів, що у 1956 р. в СРСР політичних в'язнів було набагато більше, ніж у всіх країнах світу. А тому радянська влада, СРСР, КПРС завжди асоціюється з численними політичними в'язнями, більшість з яких були українцями. Міліція інкримінувала балетоманам — вони крикуни, порушують вечірній спокій москвичів, що прийшли відпочити до театру після трудового дня і, який так турботливо охороняється владою. Якщо б дія відбувалася на футбольному матчі, то затриманих було б декілька десятків тисяч, бо вони горлопанили та порушували спокій. А люди йдуть до стадіонів та театрів, щоб отримати позитивні емоції на відміну від постійного радянського негативу на роботі та побуті. Дивовижна логіка тоталітарної системи та працівників правоохоронних (вони ж каральні) органів. Шанувальників М. Плисецької тримали багато годин. Страхали, залякували. Намагалися розкрити змову, злий умисел. Чи купляла їм квитки М. Плисецька? Любий читачу, ти скажеш, що це марення, і не помилишся. Бо ідеологія КПРС та радянської

влади — це сукупність ідей, суджень, які не відповідають дійсності, але повністю заволоділи свідомістю можновладців. Балетомани вели себе твердо та сміливо. Як кам'яні істукани стояли на своєму. “Лебедине озеро” М. Плисецької — велика подія в мистецтві. Більш завзяті тероризували слідчих запитаннями: “Чому її в Лондон не випустили, з яких це пір в театрах заборонено рукоплескати?...”. Та й зізнаватися нам немає в чому. Квитки та квіти купляли за свої кровні. Не примусиш глядачів рукоплескати, виголошувати вітання та здравиці, вигукувати задоволення та подяки, кидати квіти, коли немає за що.

В ці ж дні, у жовтні 1956 р. ті ж можновладці, що після спектаклю навстоячки рукоплескали М. Плисецькій, збираються на своє лиходійне Політбюро ЦК КПРС, щоб вислухати вигадану доповідь генерала І. О. Сєрова, Голови КДБ СРСР про шпигунську діяльність балерини М. Плисецької на користь англійської розвідки. Мій читачу, ти скажеш маячня, шпигунські пристрасті КДБ і будеш правий. Замість дійсної роботи проти іноземних розвідок, які дійсно працюють і завжди будуть працювати, генерал І. О. Сєров імітує діяльність. Але як ефектно — балерина-шпигун. Але ж у ці ігрища втягуються найвищі керівники КПРС та СРСР. Слухають цю брехню і ніхто Голові КДБ не задає запитань, не висловлює заперечень, бо не сходяться “кінці з кінцями”. Але постановляють: затвердити доповідь, продовжити спостереження, пости не знімати, за кордон не випускати. Можновладцям та керманічам СРСР здавалося, що вони роблять щось корисне. Насправді це був величезний абсурд (*absurde* (фр.) — безглуздя, відсутність усякого змісту) не “Большого театра”, не мистецтва як явища розвитку людства, частини світової культури, це був абсурд радянського соціалізму, комуністичної ідеології, тоталітарної адміністративно-командної системи. Мій любий читачу, ти вже, мабуть, давно помітив, що якого боку радянської дійсності ми не торкаємося, повсюдно на перший план виходить брехня, зашореність ідеологічними догмами, праця не заради покращення життя народу, а на підтвердження гасел правлячої комуністичної партії тощо. Чим далі, тим все більш грандіозною ставала брехня та міцнів маразм тоталітарної антинародної системи СРСР, відбувався розпад всіх життєзабезпечуючих елементів радянського суспільства. Що трапалося, ми знаємо. В 1991 р. СРСР як політичне державне та географічне утворення розпався. Тому я громадянам комуністам ще раз нагадаю: для шляхетної людини збрехати — річ неможлива, а коли починають систематично брехати багатомільйонними політичними партіями, на кшталт КПРС, то це явище перетворюється з аморального на соціально небезпечне та злочинне. *Ita salvus sim, ut non aliter loquor ac sentio* (Клянусь життям, що говорю не інакше, ніж думаю).

Історичний період існування СРСР був дуже специфічним щодо офіційного ставлення влади до культури та окремих видів мистецтва. У ідеологів КПРС та радянської влади була своя суто прагматична зацікавленість у митцях. Вони більшовицькі ідеологічні догми, гасла, суспільні кампанії намагалися перетворювати у мистецькі витвори, відображати ідеологічні комуністичні догмати у мистецьких творах та образах, що емоційно впливало на свідомість, а КПРС дозволяло зомбувати та спрямовувати діяльність сотень мільйонів людей на вигадані, маячні цілі. Це був той час, коли Поет в СРСР був більше, ніж поет... Та й кіно було біль-

ше, ніж кіно. І все було більшим, ніж повинно бути у нормальних країнах. І це був час дивовижних володарів думок з ідеологічного відділу ЦК КПРС, які сміливо відкривали громадянам країни рад “великі істини” про те, що два помножити на два — це все-таки чотири, біле не треба завжди вважати чорним. І театр в СРСР був куди більше, ніж театр... А все було в СРСР так, тому що КПРС вважала мистецтво, в першу чергу, служницею комуністичної ідеології, а вже потім задовольняло духовні потреби народу.

У минулому сторіччі відомий радянсько-російський поет Євген Євтушенко сформулював та висловив думку, яка підтверджує вищесказане мною, що поет у Росії більше, ніж поет. Оскільки я більше переймаюся ratio, ніж почуттями та емоціями, то виникає до поета Євтушенка питання: “Так хто ж такий поет у Росії?”. Що це забобон поета, містика? Я вже торкався цього питання, але треба ще дещо додати. Цитовані слова, на моє переконання, дивовижно фальшиві, а стосовно до поезії — злочинні. Євтушенко, розумна людина, а висловив нісенітницю, а її підхопили...ідеологічні працівники з КПРС, вже занадто благозвучна фраза, на моє переконання софізм. Як тільки поет, а в більш широкому сенсі мистецтво і кожний митець стає більшим, ніж митець, він одразу робиться злочинцем, прислужником якоїсь ідеології та політичного угруповування. Так було з багатьма письменниками, кіномитцями, поетами, наприклад, з В. В. Маяковським або з... Не буду перераховувати... А С. Єсенін не зміг прислужуватися радянській владі, то був вбитий агентами ОДПУ. Треба зазначити, що більшість українських поетів та письменників з владою танок не водили, а за більшовиків більше 1000 з них були репресовані та страчені. З цього випливає сакраментальний для митців висновок — влада повинна розглядатися як об’єкт конструктивної критики. Бо будь-яка влада є безперервною змовою. Цю принципову й глибоку розмову я продовжу наступним висловом: “Errare mehercule malo cum Platone, quam cum istis vera sentire” (“Дійсно, я даю перевагу помилятися разом з Платоном (428 — 347 рр. до Р. Х.), ніж поділяти правильні міркування з цими людьми”).

Митець не повинен бути більше.... Роль митця важлива у будь-якому суспільстві і тільки йому зобов’язаний він служити вірою, правдою, надією та любов’ю творчої особистості. Але влада зла, невдячна, мстива. І митець повинен з самого початку готувати себе до боротьби, жорстокого двобою з можновладцями. Сьогоднішній приклад жорстокості української влади — зухвале замовлене владою вбивство журналіста Георгія Гонгадзе 16 вересня 2000 р. Держава — найхолодніше та найжорстокіше чудисьце. Моя ж порада наступна. Поет, якщо тільки він дійсно бажає бути справжнім і щирим поетом, повинен творити міфи, а не міркування. Там, де митця принаджують або він сам утягується у якесь служіння владі, він перестає бути митцем і перетворюється у холуя та прислужника. За своєю громадянською позицією *aut prodesse volunt, aut delectare poetae* (поети бажають бути або корисними, або приємними), а тому *ubi emolumentum, ibi onus* (права тягнуть за собою обов’язки), що в кінцевому рахунку визначає і літературну, і життєву долю.

Треба навести декілька сентенцій, які стисло, але змістовно, визначають місце і роль, які відводилися інтелігенції більшовиками в СРСР, та як окреслювала стосунки з інтелігенцією радянська влада. За задумом можновладців інтелігенція

в СРСР точнісенько як наймані робітники повинні виконувати замовлення та плани влади. Спроби діячів культури увійти у владу та вирішувати проблеми влади нещадно придушувалися, а діячі знищувалися. Культура, політика і розвідка в СРСР не можливі одне без одного. Влада вирощувала радянську інтелігенцію за рецептом партійної номенклатури. І на останок, інтелігенція була під ковпаком НКВС, КДБ ще й з тієї причини, щоб не розм'яшувала серця громадян, коли треба знищити ворога без сентиментальних вагань. А ворогів призначала радянська влада, керуючись поточним політичним моментом та революційною доцільністю. Керуючись вказівкою Й. Сталіна, немає людини — немає проблеми, влада припустилася суттєвої помилки. Висилання інтелігенції та діячів мистецтва за кордон треба розглядати як оперативну невдачу влади, НКВС та КДБ. А тому я раджу всім митцям не заводити амурних стосунків з владою, вона вас використає і викине на смітник тоді, коли ви менше цього чекали. Митці, бережіть свою гідність! Влада повинна вас поважати, а це перша ознака, що влада вас боїться. Такі стосунки будуть найбільш продуктивними, в першу чергу, для митців. Бо будь-яка влада є безперервною змовою. А тому питання, яке іноді задають наївні: “А чи може митець бути митцем, не співіснуючи з владою, не входячи з нею у деякий контакт?”. *O sancta simplicitas!* (О, свята простото!). Справжній митець, бо *poetae nascuntur* (поетами народжуються), який себе шанує та поважає, не бажає перетворитися у оспівувача влади та втратити свій талант, Боже покликання, всіляко повинен ухилитися від такого контакту. Тим більше митцю не треба, заборонено, нічого просити у влади. Влада — це така істота, що коли відчує самотійність, самодостатність, відчуття власної гідності митця, то сама приповзе, все принесе і буде благодати! Це той випадок, коли власне виправдана гордість митця і всім на користь: митцю, владі, суспільству, державі. Згадаймо велике ім'я О. С. Пушкіна. Так, всі його флірти з владою сумно закінчувалися. Там, де він добре до влади ставився, де поділяв державну ідеологію, з-під пера виходили ганебні для Олександра Сергійовича вірші — як всім відоме — “Клеветникам России”. А там, де він залишався тільки поетом, народжувались шедеври. І так було у всі часи. О. Блок — один з прикладів. Але взірцем правильно обраного ставлення до влади, прикладом наслідування є життєвий подвиг великого народного українського поета та художника Тараса Григоровича Шевченка, якому російський царат заткнув залізним кляпом рота. Своїми віршами він викував собі кайдани, які наділо на нього самодержавство. Радянські кати страчували і зсилали українських письменників та поетів до мордовських таборів злочинців, Соловецьких островів у Білому морі та психіатричних лікарень. Т. Г. Шевченка засудили до заслання рядовим солдатом до Оренбурзького батальйону з правом вислуги, тобто на невизначений термін, майже довічну каторгу. Микола І мстив Т. Г. Шевченку за ненависть українського поетичного генія до монаршої влади. Геній за страшні муки, за каторгу як безмежне вмістище безмежних мерзотностей, проклинав шаленими прокльонами Вінценосного ката, який прирік поета на повільну смерть, на найгіршу страту, яку зміг винайти коронований фельдфебель. У всі часи, з будь-якої форми організації та пануючої політичної ідеології влада завжди намагається загарбати та привласнити собі *jus vitae ac necis* (право розпоряджатися життям і смертю) підданих або громадян. Тому вільних *oderunt poetas* (поетів ненавидять) в емпіреях влади.

Т. Г. Шевченко виніс всі знуцання влади, але не скорився. Відповіддю російському царату є поезія генія. Сучасна влада нічим не краща за будь-яку іншу, зараз інші часи, інші люди та дещо змінилося законодавство, стало більш цивілізованим, але все змінюється і закони, і влада іноді не у кращий бік. Так що будемо пильними, а тому поет і інтелігент за їх соціальним призначенням повинні не любити владу, завжди її жорстко критикувати. А чому так? Бо будь-яка влада є безперервною змогою! Якщо саме у цьому і тільки у цьому сенсі розглядати митця, що він більше ніж митець, то можливо погодитись. Бо митець є одвічний опонент влади!

У 70 — 80-ті роки ХХ ст. Леонід Анатолійович Сорокін вважався одним з найкращих звукорежисерів СРСР. Мешкаючи у Полтаві, він примудрявся записувати музику для кінофільмів провідних кіностудій країни, серйозних симфонічних концертів, співи найвідоміших зірок естради Софії Ротару, Назарія Яремчука, Валерія Леонтьєва, Володимира Висоцького та багатьох інших. Sic itur ad astra (Так ідуть до зірок; цим шляхом ідуть до слави). На запис до Л. Сорокіна зірки очікували по тричотири місяці. У 80-х роках гучний скандал відбувся на з'їзді Компартії України. Коли у залі прозвучали перші акорди гімну СРСР, всі, природно, підвелися. Сидіти залишилися тільки два звукорежисери. До них негайно підійшли два співробітники КДБ: “Встати! Швидко!” — пролунала, як собача лайка, сувора вимога. А ті відповідають: “Неспроможні працювати навстоячки за пультом!”. О, радянські часи! О, кадебешний норів! Нарешті перший секретар ЦК КП України В. В. Щербицький особистою вказівкою дозволив Л. Сорокіну та його колегам по цеху сидіти, коли звучить Державний гімн. Mare verborum gutta rerum (Море слів — крапля діл). У радянські часи ніхто з творчих працівників не уник пильної уваги працівників спецслужб. Неодноразово вони прискіпувалися й до Л. Сорокіна. Оскільки на обласному радіо працювали вночі, КДБ встановив підслуховуючий пристрій: мало чого вони тут вигадують? Якось музиканти-емігранти, що мали записуватися, привели за собою “кадебешного хвоста”... Л. Сорокіна не раз викликали «куди треба» для співбесіди. Любий читачу, ти розумієш, якщо в державі справи робляться таким чином, що культурою, мистецтвами та митцями опікуються спецслужби на кшталт КДБ, а не фахівці мистецтва, то відповідно й мистецтво набуває рис спецслужб. В державі з хибними цілями не може бути великого мистецтва за рідкими винятками. Тому мистецтво було завжди об'єктивним дзеркалом суспільного ладу.

У 1968 р. за акторську майстерність, за кращу чоловічу роль у кінофільмі “Кам'яний хрест” Борислав Миколайович Брондуков удостоївся призу на III Все-союзному кінофестивалі у м. Ленінграді. Однак фестиваль міг назавжди поставити хрест на його подальшій долі актора. Справа в тому, що цю радісну подію Б. Брондуков добре “відсвяткував” і подався на прес-конференцію. На запитання журналіста, яку роль мріє зіграти, непоміркувавши, відповів, що його бажання — зіграти образ Леніна у Театрі сатири... Це було висловлено напередодні 100-річчя з дня народження вождя світового пролетаріату. За обличчями присутніх, що змінилися, актор зрозумів, що сп'яну ляпнув не те, став вибачатись, пояснювати, що пожартував... Але недремне вухо й око КДБ було повсюдно. Коли Б. Брондуков повернувся до Києва, його негайно у той же день викликали до КДБ. Бесіда була короткою. Вочевидь, кадебіста підкупила щирість Б. Брондукова. Актор зізнався

— був настільки сп'янілий, що не усвідомлював, що казав. І йому “вибачили”. Але... пригрозили і він опинився на гачку та під ковпаком. Акторське мистецтво багато у чому пов'язане з мовленням, отже, у вищому ступені є соціальною функцією. А тому базікати казна-що, тим більше про вождів, не треба. На мою думку, якби Б. Брондуков краще знав дійсний життєвий шлях (*curriculum vite*) та істинні соціальні цілі В. Ульянова, то навіть перебуваючи у стані найтяжчого сп'яніння у нього виникли б інші мотивації. *Sapienti sat!* (Мудрому досить!).

Любий читачу, ти можеш мені одразу не повірити, але з відомим мультиплікаційним кінофільмом “Їжачок у тумані” Юрія Норштейна пов'язана історія з психіатричною лікарнею. Якось їжачок взяв у лапки вузлик з малиновим варенням і рушив у гості до свого друга ведмедика. Але у лісі стояв густий туман і їжачок заблукав... Дуже нехитрий сюжет, але дуже естетичний, моральний і глибокий. Через 25 років був визнаний найкращим мультфільмом всіх часів і народів! Так у чому ж інтрига, мій допитливий читачу? Відповідаю: у радянській комуністичній ідеології розуміння мистецтва та митця. *Trahit sua quemque voluptas* (Кожного тягне своє захоплення). Як і для більшості інших мультфільмів режисера Ю. Норштейна, музику для “Їжачка в тумані” створював композитор Михайло Меєрович. Свого часу дружба з режисером спасла йому життя. Коли виявилася потреба створювати музику до мультфільму “Чапля і Журавель”, з'ясувалося, що композитора радянська влада уpekла до психіатричної лікарні ім. П. П. Кащенко: у 70-ті роки ХХ ст. в СРСР створення авангардної музики сприймалося КПРС та радянською владою як зазіхання на чистоту тоталітарного мистецтва — соціалістичного реалізму. Оскільки у кримінальному кодексі такий “злочин” як створення авангардної музики не передбачався, то радянська влада винайшла шлях карати таких композиторів заточенням до психіатричних лікарень. Для ідеологів КПРС митці авангардної музики ототожнювались з встановленим діагнозом психічного захворювання. З такою логікою міркування в мене сформувалося переконання, що ідеологи КПРС були дійсно хворі люди, як вся тоталітарна радянська система. Це діагноз — *alienatio mentis* (відчуження розуму).

Ю. Норштейн розповідає: “Я побачив М. Меєровича на прогулянці. Хворі у смугастих піжамах ходили по дворику, огороженому дротяною сіткою, як на картині “Прогулянка в'язнів”. М. Меєрович сидів на лаві. Я спробував підійти до нього, але санітар не пустив. За допомогою приватних зв'язків спромоглися витягти з психіатричної лікарні та врятувати талановитого композитора, який вже ні на що не мав надії”. А скільки митців загинуло? Не було врятовано? Інтелігенція, митці завжди були головним боєм, проблемою для радянської влади. А чому? Будь-яка влада більше за все боїться розумних, освічених та талановитих людей, громадян-патріотів своєї держави. Бо саме вони перші усвідомлюють, розуміють, критикують та викривають незаконні дії та злочини влади. Й. Ст@лін саме тому знищував інтелігенцію, а та, що залишилася, від жаху мовчала. У такий спосіб здійснювалося керівництво радянською державою, а народ тримали у покорі. *Veritas odium parit!* (Правда породжує ненависть!). Як приклад, саме з цієї причини у липні 2006 р. Президентом Росії видано Указ, який визнає екстремізмом публічну критику вищих державних посадовців, до яких відноситься й сам В. В. Путін, з відповідними законодавчо встановленими санкціями покарання. Мета Указу —

затулити рота та застрахати весь народ. У такий спосіб відновлюється Російська імперія, яка успадкувала дух своїх попередниць — царської та радянської. Для розбудови демократичної держави та громадянського суспільства політична опозиція у владі та інтелігенція повинні знати і розповідати про владу та кожного можновладця все, а про все інше — здогадуватися. Кожний можновладець та державний службовець повинні постійно перебувати під громадською критикою і острахом втрати влади та посади. Якщо в державі забороняється публічна критика, а це треба розуміти як заборону свободи слова, висловлювань і думок, то справа вже йде про встановлення диктатури та авторитарної влади. Ми вже це проходили за радянських часів, а Росія знов повертає на шлях тоталітаризму та відтворення імперії. Першою ознакою псування суспільної моралі та антидемократичних перетворень є зникнення правди з засобів масової інформації та затулення рота її працівникам. Правдивість та істина лежать в основі кожної чесноти. *Vivere est cogitare! Vivere est militare!* (Жити — це мислити! Жити — це боротися!).

Інтелігенція — це анатом будь-якої влади, інтелігенція – це патофізіолог і психіатр збоченого суспільства, інтелігенція — це хірург будь-якої політичної ідеології, інтелігенція — це ортопед будь-якої політичної партії та її діячів, інтелігенція — це патологоанатом, судово-медичний і судово-психіатричний експерт будь-якого державного, суспільного та політичного устрою, інтелігенція — це вищий громадський суд суспільства. Ось що таке інтелігенція в Україні. *Sapere aude!* (Відважся бути розумним!). Ще немає в Україні пам'ятника інтелігенції, а час вже давно прийшов встановити. Є пам'ятники металургам, шахтарям, поетам, письменникам, полководцям. Я не проти. Але прогрес у державі творить розум, талант, геній. Так віддячимо розуму, він того вартий! Інтелігент і митець є настільки ж великими, як і нація, якщо володіють тими ж достоїнствами, які роблять націю великою.

І на останок завершення розділу. Митець не повинен бути політичним діячем. Він має бути незручним для політичного життя. Негнучким. Зв'язуватися з ним, ті хто вважає себе політиками, бояться. Домовитися неможливо, бо це вже змова, так характерні для влади та політики. Мати глибоке переконання та усвідомити, що політика і влада митця та істинного інтелігента псує та нівечить. Я в цьому переконався на власному досвіді: створюючи в 1999 р. українську політичну партію “Єдність” і беручи участь у її роботі декілька років. Для мене це був неоціненний досвід, який дав мені багато чого зрозуміти в українській політичній куховарні, а тому припинив політичну діяльність, про що не жалкую. Про це іншого разу, більш докладно. Тому маю право, ґрунтуючись на власному досвіді, це ж порадити і Вам, мої читачі — інтелігенти, таланти, гіганти розуму та генії України. *Vivat nostra civitas, vivat, crescat, floreat Ukraine!* Хай живе наша держава, хай живе, розвивається, квітне Україна!

A posteriori (Згідно досвіду). Зміни життєрозуміння

На відміну від заявок військових, культурні установи могли розраховувати на мізерні асигнування, яких навіть не вистачало на поточні справи та підтримку

матеріальної бази. Заклади руйнувалися. Тому у культурній сфері криза визначилася раніше і набула відкритих демонстративних форм. Тоді стало зрозумілим, що так звані заклади не виробничого призначення в кінцевому рахунку слугують виробництву, збереженню здоров'я кожної людини. Особливо страждала загальноосвітня школа. Забули радянсько-комуністичні керманічі, що той, хто відкриває школи, закриває в'язниці. Цінність цивілізації визначається вартістю людини, яка стоїть у її центрі, моральним достоїнством та спрямованістю діяльності людини. Тому треба *vitam impendere vero* (присвячувати життя істині). Але тоталітаризм за своєю суттю не терпить вільної думки. То ж навіщо готувати розумних та освічених людей, які швидко зрозуміють сутність радянської тоталітарної системи. Виховувати інтелігенцію з погляду радянсько-компартійної бюрократії — це готувати власного могильника та облаштовувати собі поховання на цвинтарі історії. Який компартійний або радянський можновладець погодиться на такий кінець. Агонія мілітаризму тривала, Міністерство оборони СРСР все більше перетворювалось на бізнесструктуру, для якого війна стала бізнесом. Все це таємно продукувалось та підтримувалось керівництвом ЦК КПРС, який мертвою хваткою вчепився у ціпок влади. Можна без перебільшення сказати, що генеральні секретарі десятками років пролежали у владі, консервуючи антинародний радянський режим. Хто підрахує ту шкоду і ту жахливу спадщину, які залишило будівництво комунізму в СРСР? Шкоди радянська влада наробила набагато більше, ніж навіть обіцяла та й сама могла передбачити. Я, виключно ґрунтуючись на фактах історії злочинів радянської влади, остаточно прийшов до єдино правильного логічного висновку про вкрай необхідне запровадження у програми всіх навчальних закладів України предмета “Антикомунізм”, з єдиною ціллю, щоб ніколи не повторився жах радянського комуністичного будівництва. Черги в державі за хлібом насущним — це грізна ознака лиха та неспроможності влади облаштувати заможне життя народу. Відсутність черг у театри — того лиха підтвердження. Культура в СРСР зруйнувалася під навалою випестуваного бюрократією від культури соціалістичного реалізму, залишивши по собі тільки панегірики владі. Зараз вже українська влада кинулася в іншу крайність бо духовна сфера як і *natura abhorret vacuum* (природа не терпить пустоти). Сучасна масова культура, яку посилено впроваджує українська влада у суспільство, набагато гірша та більш руйнуюча, ніж тривалі перманентні заборони, обмеження та цензура радянських часів. Сьогодні масова культура, співаки, реклама в Україні зосередились на збудженні та активізації базових інстинктів. З давніх часів було твердо відомо, що будь який стимулюючий вплив на статеву і травну сфери людини відноситься до чорної магії, оскільки руйнує психіку людини. А де ж захист психічного здоров'я населення України з боку влади? Немає! Влада вважає, що отримані прибутки до бюджету завдяки руйнації психіки українського народу більш важливі. Влада забуває, що психічне здоров'я народу — це стратегічний ресурс, що важливіший за енергоносії, від відсутності яких потерпає країна. Психічне здоров'я населення — це для держави якісні трудові ресурси, здатність народу розуміти і брати активну цілеспрямовану участь у розбудові демократичної заможної держави та громадянського суспільства. Психічне здоров'я — це спро-

можність людей розуміти один одного, керманців держави, це психологічний спокій у суспільстві, злагода та громадянський мир. Якщо хтось вважає за пустощі ті вкрай примітивні за змістом пісні, то дуже помиляється.

Це спланована ворожа інтервенція на рівні свідомості, яка змінює у гіршу сторону інтелект і притаманну українському народу ментальність, руйнівню впливає на психіку молоді, бо саме молодь є споживачем цих “пісень”. В Україні такі пісні, на мою думку, повинні відноситись до публічних будинків розпусти, а не до поезії та музичної творчості. Вони негативно впливають на суспільну свідомість, психіку та інтелект нації. *Nos nihil magni fecisse, sed tantum ea, quae pro magnis habentur, minoris fecisse* (Ми нічого не зробили великого, але тільки знищили те, що вважалось великим). Недарма кажуть: “Хто володіє духом своїм, той володіє тілом своїм”. Для себе я визначив, що такі пісні “ні про що” або збуджуючі ставеву та травну сфери, за інтелектуальністю змісту навіть не дотягують до рівня наскального живопису наших пращурів. Ось звідки йде та розповсюджується руйнація національного патріотизму, духовності українського народу та душевності інтелігенції. В той же час, тоді у тоталітарному радянському минулому, дисидентська пісня допомагала багатьом національним українським патріотам на волі, за ґратами, на засланні, у вигнанні пережити радянський лад. Але це є дійсно пісня з глибоким патріотичним змістом, душею та духом свободи, перспективою, натхненням і впевненістю у світле майбутнє України та її народу. Правильно кажуть, що мистецтво — це одяг нації.

Як би ми зараз не хоробрилися, згадуючи великі традиції української літератури, особливо М. П. Булгакова, нашого земляка і сучасника, талановиту та найсміливішу людину часів панування великого людоджера, але повинні визнати, що реально героями нашого часу є Шарикови та Швондери. Саме цей світогляд є точкою відліку і у масовій культурі, і в політиці, і в державотворенні, і частково в журналістиці.

Сучасні антиукраїнські міфи

В українській незалежності ворогів ніколи не бракувало. Сусіди, які живилися за рахунок нашого народу, дуже не хотіли, щоб цей народ мав свою державу. Бо державу підкорити набагато важче, ніж територію; населення підпорядкувати набагато легше, ніж націю, державний люд. Як правило, ці сусіди діяли і діють через перевертнів, формуючи з них п’яту колону, розкладаючи український народ зсередини. Це виявлялося набагато дешевше і ефективніше, ніж добиватися тих же цілей силою зброї, хоч і застосування при потребі військової сили не виключалося. Висловлене дає відповідь на запитання: “*Cui prodest? Cui bono?*” (“Кому вигідно? Хто від цього виграє?”), а також “*Quomodo?*” (“Яким чином?”). *Verbaque praevisam rem non invita sequuntur* (Коли суть справи обміркована заздалегідь, слова знаходяться без затримки). Тому українській владі треба завжди рахуватися з настроями українського народу. Це особливо важливо в теперішній час для тієї нескінченної боротьби, яку ми ведемо зараз і яка очікує нас в майбутньому,

де моральний дух і готовність до самопожертви заради досягнення одвічної національної мети, повинні у значному ступені замінити примус. *Principes mortales, respublica aeterna* (Правителі — смертні, держава — вічна).

Нинішній час не є винятком. Більше — перевертні та яничари, манкурти із втраченою національною пам'яттю стали основним козирем у боротьбі проти незалежної Української держави. А головною зброєю стали різні ідейки і теорійки, які мають розхитувати національну свідомість нашої спільноти, розсівати зерна меншовартісності, відбирати історичну пам'ять. *Male facere qui vult, nunquam non causam invenit* (Хто хоче зашкодити, той завжди знайде причину). Ці сучасні антиукраїнського спрямування міфи підсовуються непомітно, у вигляді псевдонаукових дискусій, невимушено закидаються у суспільну свідомість. Тим вони й небезпечні, що йдуть не ззовні, з відкритим забралом, а зсередини, під нашими національними прапорами, з наших державних та наукових коридорів. Тим необхідніше розібратися з цією прихованою українофобською міфологією. *Quod non est paululum dicere* (І цим немало сказано) і привертає до глибоких філософських, історико-політичних та етнологічних роздумів про минуле, сучасне й майбутнє українства, української національної ідеї, теоретичних і практичних засад українського націоналізму як основи розбудови Української держави.

Міф перший. Ще за царської імперії була прийнята офіційна концепція, згідно з якою Великоросія бере свій початок з княжих київських часів, а Україна (Малоросія) аж ген-ген згодом. Радянська імперія підтримувала цей міф. Але сьогодні лише наївні люди можуть брати на віру теорію трьох “слов'янських братів”, які вийшли з однієї колиски, але з розривом у 200 років. Тим більше, що останнім часом до широких верств, нарешті, дійшли наукові праці, які на переконливих історичних, археологічних, лінгвістичних, антропологічних та інших даних каменя на камені не залишають від цієї “теорії”. Та натомість старого міфу запущено новий, не менш підступний. Мовляв, навіщо українцям шукати свій родовід так глибоко, у нетрях Трипільської культури: беремо ближче — так дохідливіше, зрозуміліше і видніше. Українська нація почала формуватися з переходом до капіталізму (живуча класова марксистсько-ленінська теорія), а дехто, як, приміром, академік Толочко, і зовсім відмовляють українській нації в існуванні. Так справді простіше: немає нації — немає й національної ідеї. Тому й підкинуто керівництву держави тезу — національна ідея в Україні не спрацювала. Як же вона може спрацювати, коли її немає, бо немає української нації? У такому разі й існування самої Української національної держави ставиться під сумнів. У такий спосіб *brevi manu* (короткою рукою, тобто швидко, без тяганини) антидержавницькі сили намагаються знищити Україну, а український народ знов віддати у рабство Московській імперії. Не буду зупинятися на абсурдності цих тверджень — про них уже доводилось говорити, було чимало публікацій у пресі. Хочу лише привернути увагу до такої тенденції: як непомітно, але вміло і наполегливо суто наукова, здавалося б, проблема переводиться в політичну площину. Отже комусь це дуже потрібно.

“У кривавому багнищі московського рабства, а не у суровій славі норманської епохи стоїть колиска Росії. Змінивши імена та дати, побачимо, що політика Івана III і політика сучасної московської імперії не просто схожі, але й тотожні...

Росія породжена та вихована у огидній та приниженій школі монгольського рабства... Політика Росії — незмінна. Російські методи і тактика змінювались і будуть змінюватися, але дороговказуюча зірка російської політики — підкорити світ та керувати в ньому — є й буде незмінною. Московський панславізм — це лише одна з форм московського загарбництва”.

Карл Маркс

Навчаючись ще у школі я любив історію і не тільки. Брав додаткову літературу в бібліотеці, читав, перечитував, шукав у книгах відповіді на причини, зміст та наслідки окремих історичних подій, звертався до вчителів з історії, але не отримував роз’яснень, які б мене задовольнили. В 1954 р. комуністична влада відзначала 300-річчя возз’єднання України з Росією. Суть якого полягла у проведенні чергової масштабної пропагандистської кампанії антинаукової, а більш точніше, заснованої на тотальних вигадках, шовіністично-імперській інтерпретації історії України, а якщо зовсім відверто — тотальної брехні, зміст якої зводився до наступних положень: “Російський, український і білоруський народи походять від єдиного кореня — давньоруської народності, яка створила давньоруську державу — Київську Русь”; “борючись за національне визволення, український народ прагнув до возз’єднання з російським народом” (Цікаво, коли і як відбулося роз’єднання? І чи було взагалі?), його опорою в цій боротьбі стала Російська централізована держава; Переяславська Рада — акт возз’єднання України з Росією, яке “мало величезне прогресивне значення для подальшого політичного, економічного і культурного розвитку українського і російського народів”; в результаті їх спільної революційної боротьби була створена УРСР — “дійсно вільна, суверенна національно держава...”.

Qui nimium probat, nihil probat (Хто доводить надто багато, нічого не доводить). Зміст московської концепції є вершиною цинізму, а з історичного поля бачення закамфльованою, але чистою брехнею по всіх пунктах. Abominatio desolationis — мерзотність спустошення загальна оцінка діяльності Російської і Радянсько-московської імперії в Україні за 350 років окупації. Завжди і у всьому в радянській імперії попереду йде Брежнєв, зваблюючи дурнів своєю непристойною галасливістю. Останньою і пізно приходить Правда, плентаючись услід за кульгавим Часом... На поверхні завжди Омана, на неї якраз наштовхуються люди поверхові. Істинна ж Суть замикається у собі, щоб її краще цінили тямущі та розуміючі. Розумних людей, знавців історії, видатних вчених в Україні не бракувало в усі часи. Московська концепція історичного розвитку України написана російськими імперсько-палацевими академіками на замовлення московської влади і до дійсної історії ніякого відношення немає. Ця московська брехлива історія цілковито заперечувала дійсну історію України, написану на основі історичних джерел М. Грушевським. Київська Русь у московській історії розглядається як загально-руська, а не Українська держава; Переяславська Рада оцінюється як об’єднання українського та російського народів у єдиній Російській централізованій державі, існування козацько-гетьманської Української держави взагалі не визнається. Це мене, хлопчика, саме найбільше зачепило, бо я знав, що моя матуся Кочіна (Палі-

енко) Валентина Андронівна (1914 — 2005 рр.), а значить і я — козацького роду, з села Запорозьких козаків Вознесенки. Тому й мої запитання вчителям з історії були дуже незручні. Бо торкались основоположних засад Московської імперії — СРСР. Нарешті, більшовиками національно-визвольні змагання українського народу 1917 — 1920 рр. названо “контрреволюцією”, а видатних українських державних діячів М. Грушевського, В. Винниченка, С.Петлюру, С. Бандеру та багатьох інших — визнано “платними агентами іноземного імперіалізму...”. Така оцінка ЦК КПРС та московських кремлівсько-паркетних академіків визначила характер наукових досліджень у галузі історії України, викладання предмету в навчальних закладах на кілька наступних десятиліть. Зрозуміло, що з московської псевдонаукової слоаса magna (великої клоаки) могли витекти тільки брудні стічні води, в каламуті яких імперія тільки й була спроможна виловлювати історичні інсинуації. До цього треба додати, що той, хто бреше, навіть не уявляє труднощів взятого на себе тягара, оскільки *terminus nullus falso est* (брехня не має меж) і буде вимушений постійно брехати, щоб якимось виправдати кожну брехню. Результат цього відомий, а тому сучасній Росії приходится або відбріхуватись, або мовчати бо *tempus omnia revelat* (час все виявляє).

Взагалі, Україна повинна сказати своєму молодшому братові (точніше і правильніше територіального сусіду, бо генетичних зв'язків між народами немає) — Росії, щоб та навчалася в неї політичної культури — вміти погодитись, не бути згідним, гостро дискутувати, політично поділитися, залишаючись у межах тривалого конституційного процесу. Хтось посміхнеться — “молодший брат”? Однак Росія — це, насправді, не молодший брат України для тих, хто знає історію. Генетичною основою сучасних росіян (руських) є татаро-монгольські та угро-фінські племена.

Україна має довести всьому світові не тільки свій національний успіх в розбудові власної національної держави, а й подолати прірву із Заходом. Це провалля — не вина українців, це наслідок відсутності свободи, відсутності незалежності, присутності московських колонізаторів-загарбників з маячною ідеєю побудови комунізму, підкорення впродовж століть Російсько-радянській імперській системі. Якщо ми, українці, проаналізуємо всі причини цієї прірви з європейсько-американською цивілізацією, то самі будемо вражені тим, що ця прірва така маленька на відмінність до Російсько-азійської. Я впевнений, переконаний і вірю, що близько той час, коли Україна стане повноправним учасником європейського простору, а значить цивілізації, яка має історичну перспективу. Я вважаю це моментом істини. *Non enim paranda nobis solum, sed fruenda sapientia est* (Адже треба не тільки опанувати мудрість, але вміти скористатися нею).

Аналітико-синтетичний підхід до розуміння світових політичних та соціально-економічних процесів дає мені стратегічну впевненість в тому, що оскільки Україна наполегливо рухається до Європи, імперіалістична можливість для Росії щодо України закривається назавжди, і Росія матиме один ступінь свободи — наслідувати приклад свого старшого брата (сусіда) — України. І це дуже велика та серйозна перспектива. Оскільки, врешті-решт, Росія немає вибору, якщо подивитися на величезний простір Росії та її демографічну кризу, зростаючу силу східних

сусідів. Якщо Росія не прямуватиме до Європи, збудеться інша перспектива, яку колись описали алегорично, але в якій є загрозливе географічне визначення: “Європа до Уралу”. Пам’ятаєте президента Франції генерала де Голля, коли він говорив про Європу до Уралу? Він не пропонував, щоб Росія була поділена, він мав лише на увазі Росію в Європі. Росія в Європі з Владивостоком включно може стати привабливою можливістю для Росії, але якщо вона її не втілить, росіяни постануть перед загрозливою непевністю в майбутньому. Росія розпадеться на 7 — 10 окремих держав, а цьому допоможуть як місцеві “князі”, так і Китай та Японія. Але у будь-якому варіанті *Carthago delenda est* (Карфаген повинен бути зруйнований). Це ситуація *digito monstrari* (коли на тебе вказують пальцем). У XXI ст. Росії нарешті треба визначитись і самостійно покінчити з історичною брехнею — підтримкою імперських міфів, гегемонізмом, намаганням політично і економічно уярмити сусідні держави, і в першу чергу Україну, підтримувати сепаратизм на Північному Кавказі, зброєю придушувати національно-визвольний рух.

Україна ж, в певному розумінні, пропонує не тільки урок, а й перспективний шлях для Росії, дорогу, яку — всі сподіваються, — Росія пройде, бо настав *ultimus terminus* (крайній строк). Це в інтересах розширеної Європи — щоб Росія вчасно стала ближчою та глибше асоційованою з Заходом.

Міф другий. Це спроба протягнення ідеї двомовності в Україні і закріплення її у суспільній свідомості. Мовляв, так історично склалося, що російська стала “общепонятной”, і не слід від неї відмовлятися. Тим більше, твердять деякі, російська багатша лексично, престижніша, а українська — меншовартісніша. Це не відповідає дійсності, оскільки насправді українська — одна з найдавніших мов, її вплив на інші мови загальновизнаний, її сліди знаходять у санскриті; за лексичним багатством вона не поступається жодній з європейських мов, а за мелодикою з нею може зрівнятися хіба що італійська. Що ж до “історично так склалося”, то всім відомо, як воно “склалося”: пригнічувалася, дискримінувалася, заборонялася українська мова за всіх часів. І царські укази, і валуєвські циркуляри, і інтернаціоналістські посягання більшовиків, і закриті постанови комуністичного політбюро, і встановлення доплат вчителям російської мови при дискримінації інших мовників — все спрямовувалося на приниження і викорінення української мови в Україні. Імперіалісти добре розуміли: щоб зробити націю безликою і без’язикою, треба відібрати у неї національну мову. І багато чого, на жаль, їм вдалося: і досі в окремих регіонах панує російська; і досі яничари репетують про нібито дискримінацію російської там, де й шкіл українських немає; і досі навіть у столиці багато хто запопадливо переходить на російську, якщо до нього хтось звернеться російською, безпідставно власну самозневагу і самоприниження, видаючи за високу культуру.

Так з яких таких причин ще й досі лунають заклики запровадити в Україні російську мову як другу державну? Нам — громадянам України — треба зрозуміти суть цієї халепи — проблеми та законодавчо її вирішити. Для цього розглянемо всі докази прихильників узаконення російської мови як другої державної. Ось перелік їхніх основних аргументів: 1) утиски російської мови в Україні; 2) поліетнічність української спільноти; 3) історичність появи так званої двомовності — “так

склалося”; 4) непридатність української мови для використання у науковій роботі; 5) наявність кількох державних мов у багатьох країнах світу.

Розпочну з того, що до самого предмета обговорення безпосереднього відношення не має (*ab ovo*), але певним чином налаштовує до роздумів та обговорення. Так от, кожна людина щось вважає правильним — ця властивість однаково притаманна і мудрому, і дурному. Однак те, що кожний з них вважає правильним, дуже відмінно одне від одного. Саме в цьому полягає різниця між мудрим і дурним. Для стислості, прихильників введення російської мови як другої державної назвемо русолюбамі, але для себе будемо розуміти, що русолюби ще є й російськими шовіністами, агентурою сусідньої держави, п'ятою колоною в Україні, прихильниками колабораціоністського руху. Я це написав для того, щоб в русолюбів не виникло сумнівів у моєму політичному *credo* — Україна над усе, а основою розбудови України як держави вважаю український націоналізм як найвищий ступінь патріотизму. З цього виходить, що собачою хворобою я не страждаю, а тому перед опонентом або ворогом виляти *caudae* (хвостом) *et margaritas ante roscos* (метати бісер перед свинями), не буду. Наступним принциповим питанням є визначення змісту терміну “етнічна війна”, яка наполегливо проводиться Росією впродовж століть проти українського етносу. З мого поля бачення та розуміння проблеми етнічна війна проти українців — це система заходів (сучасних видів зброї інформаційного, психологічного, психолінгвістичного, політичного та соціально-економічного характеру), спрямованих як на позбавлення українського етносу визначальних його ознак (українська мова, національна культура, книговидання, релігія, традиції, звичаї, моральні засади, психологічні та ментальні особливості, сільська громада та її побут тощо), так і на фізичне скорочення чисельності українців. Етнічна війна, яка жодного разу не оголошувалася Росією, більш того зовнішнє всіляко приховується, але реально здавна ведеться і буде тільки вдосконалюватися, для значної частини населення України майже не відома, менш відчутна й помітна завдяки пропагандистському забезпеченню (психологічній війні), ніж організована збройна боротьба між державами.

Росія вдається до штучного нав'язування, умисної активізації та підтримки (через російську агентурну мережу та корпус колабораціоністів, які діють в Україні) соціально важливих, але й болючих, проблем для обговорення в українському суспільстві (мови, територіальної цілісності, економічного простору, зони вільної торгівлі, кордонів, Севастополя та Чорноморського флоту Росії, СНД, вступу України до НАТО, пам'ятників, Української Повстанської Армії, видатних постатей України тощо) з метою розколоти та викликати протистояння поміж українськими громадянами, ослабити державу з єдиною ціллю, яка є стратегічною для Росії впродовж століть — загарбати та окупувати Україну. Знов зробити колонією, український народ — рабською силою для обслуговування Москви, поповнити мордовські концтабори українськими політв'язнями-патріотами. Мій любий читачу, ти розумієш всю глибину проблеми, яка підступно і утаємничено стратегічно запланована у Кремлі. Ось для чого ведеться етнічна війна Росією проти українського народу. Це моя промова на захист українських вівтарів та вогнищ (*oratio pro aris et focus*).

Нам ще залишилося визначитись з деякими поняттями, що складають категоріальну систему такого політичного, соціального та психологічного явища і процесу як антиукраїнська етнічна війна, які якнайширше повинні обговорюватися в українському суспільстві. Народ повинен знати все про своїх найзапекліших ворогів — російський великодержавний шовінізм і російський імперіалізм. І ще одне важливе спостереження стосовно молодшого брата — Росії. Довго перебувати у спокої ні одна велика держава не може, і якщо немає внутрішнього ворога, вона знайде зовнішнього, точно так як дуже сильним людям боятися, буцімто, нікого, але власна сила їх обтяжує і шукає на кого виплеснутися. У червоного завжди жовто-блакитний винний.

Існує лише одне абсолютно правильне явище — розум, і тільки в обмін на нього треба все віддавати: лише у цьому випадку будуть неухвалені і мужність, і поміркованість, і справедливість, одним словом, справжня добродієність, що дає можливість об'єктивно визначитись у складних питаннях взаємовідносин держав і народів, етнічних війнах. Велика сила в тієї людини, яка вміє мовчати, коли вона права. Я провів з собою експеримент, цілий день мовчки розмірковував, але не отримав і того, що дало б мені навіть короткочасне навчання. Я спробував дивитися удалину, піднявшись навшпиньки, але не побачив тієї просторості, яку видно з височини. Коли стоїш на високому місці і махаєш будь-кому рукою, рука не робиться від цього довшою, однак її видно здалеку. Якщо крикнути за напрямком вітру, голос не стане від цього потужніше, однак той, хто слухає, почує його дуже виразно. Якщо їхати возом, що запряжений кіньми, то ноги не зробляться від цього спритнішими, однак можливо подолати відстань у сотні кілометрів. Якщо плити у човні, від цього не станеш краще сам плавати, однак можливо переплисти великі і малі річки. При народженні досконала людина не відрізняється від інших. Така людина відзначається серед великої кількості людей тим, що вміє спиратися на розум. Але до цієї істини можливо дійти не шляхом мовчазних розмірковувань наодинці, а використовуючи цілеспрямовану діяльність, життєву практику як критерій відмежування істини від омани, спертися на неї для досягнення великих цілей, що як доля постали перед Україною та українським народом.

Торкаючись категоріального апарату такого соціального явища і процесу як “антиукраїнська етнічна війна”, визначимося що “жертви етнічної війни — українці; ідеологія агресора — великодержавний російський шовінізм; мета — збереження панування московських можновладців та імперських правителів над українським народом, який вийшов з імперії зла”. В понятійному апараті теорії антиукраїнської етнічної війни визначені категорії “зброя агресора”, і “зброя захисту” та хто такі “командувачі підрозділів агресора в етнічній війні проти українців”. Зброю агресора поділено на два типи: “Зброя для фізичного зменшення чисельності українців” та “Зброя для позбавлення українського етносу визначальних ознак”. Причому один із видів цієї “зброї” — дискримінація українців обмеженням їхнього політичного представництва у Верховній Раді України та місцевих органах влади (тобто апартеїд).

Як на мене, то при недостатньо активному ставленні влади до проблем виживання українського етносу в умовах подальшого зросійщення, яке спостерігається

ся у південно-східних регіонах України стало на часі створення “армії” порятунку українського народу (нації) зі штабами — координаційними радами повноважних представників громадських і партійних організацій проукраїнського спрямування для скоординованого використання “зброї захисту”, ухвалення та реалізації стратегічних і тактичних планів, зокрема організації безкомпромісної боротьби проти дискримінації українців у формі обмеження їхнього політичного представництва у Верховній Раді, місцевих органах влади (проти апартеїду), використовуючи масові акції протесту. Треба негайно домагатися законодавчого забезпечення захисту українського та інших корінних етносів із доповненням Конституції України положенням: “Корінні етноси (народи) — ті, що не мають державності за межами України: український, кримсько-татарський, гагаузький, караїмський, циганський”; активно ігнорувати на виборах партії та блоки, у списках яких українців менш як 78 %. З цього випливає, що треба займатися не запровадженням російської мови як другої державної, а активно і цілеспрямовано протидіяти російській імперсько-шовіністичній експансії в Україні та нейтралізувати вплив російської етнічної війни проти українського народу, поширювати використання української мови у професійній діяльності та побуті.

До цього додаю, що багато чого вже змінилося на теренах України з 1991 р., а головне український народ у своїй більшості вже розібрався, хто друг, а хто ворог. Українців все менше турбують наклепницькі штампи та відверта брехня радянської пропаганди стосовно українських буржуазних націоналістів, Організації Українських Націоналістів (ОУН), Української Повстанської Армії (УПА) і все з більшою відразою та огидою сприймається все радянське та комуністичне. Для всього імперського *venit summa dies et ineluctabile fatum* (прийшов останній день і невідворотний рок). Захищати в Україні треба українську мову! Чи не парадокс це? Ні, це наслідки російського шовінізму та імперського російського багатосторічного панування.

В південно-східних і центральних областях країни явно недостатня кількість шкіл з українською мовою викладання. В цих регіонах кількість періодичних видань, книжок, радіопрограм та телепередач російською мовою явно переважає. І це — при більшості населення у згаданих областях, крім Автономної Республіки Крим (АРК), котре, вже за останнім переписом, ототожнює себе саме з українським етносом. Щоб усі остаточно зрозуміли, яку мову насправді пригнічують в Україні, пропоную всіляким захисникам російської мови спробувати влаштуватися на більш-менш престижну роботу десь у південно-східних містах України. При цьому за обставин, коли вони спілкуватимуться тільки українською мовою і одразу заявлять керівництву фірми про свою любов до української мови чи спроможність спілкуватися лише українською мовою. Ви швидко переконаєтеся, що Вас не тільки не візьмуть на хоча б посередньо престижну роботу, ще й усіляко принижуватимуть! А це вже надто серйозна біда, яка свідчить, що в Україні утискають насправді саме україномовних громадян! Це перший аргумент до того, що захищати треба українську мову.

Другий “доказ” русолюбів — поліетнічність — взагалі дуже сумнівний. Адже ніде в світі немає жодної моноетнічної держави. У кожній країні світу громадян-

ство складається із представників багатьох етносів. При цьому в більшості держав світу — одна державна мова. Наприклад: у Російській Федерації — одна державна мова; у Великобританії, яка об'єднує королівства Великої Британії та Північної Ірландії, також одна державна мова; у Федеративній Республіці Німеччина тільки одна державна мова і т. д. Цікаво, що представники Партії регіонів, аби якось утвердити фактично російську одномовність, наполягають на запровадженні в Україні федеративного устрою. Але вони явно не розуміють того, що світовий досвід федерацій в інших країнах радше доводить необхідність одномовності. В будь-якому разі федеративний устрій аж ніяк не виправдовує наявності кількох державних мов.

Третій аргумент — “так склалося” — взагалі суперечить здоровому глузду. Адже те, що “сталось” з українською мовою в Україні, не було якимось неминучим стихійним лихом. Насправді українську мову в самій Україні (!) старанно знищували всілякими заборонами російські окупанти-шовіністи! А тепер такі ж російські шовіністи, разом зі своїми прислужниками із обрусілих хохлуїв, намагаються всіма хитрими засобами закріпити оце злочинне колоніальне багатовікове приниження української мови. І чинять вони таке зло під виглядом “боротьби за демократію і права людини”. Такої вкрай підступної облуди чи невігластва світ ще не бачив. Мабуть, антиукраїнці в Україні зовсім не розуміють, або не хочуть зрозуміти, що продовження імперської російської політики обмеження і знищення української мови в Україні є злочином, який прикривається демократичними гаслами. Таким чином, спочатку російські колоніалісти зробили зло в Україні, переселивши до нас етнічних росіян із імперської метрополії. Потім, на додачу, залякали більшість українців різними своїми жажливими карами і задурили їм голови російсько-імперською маячнею. Тепер головне завдання української влади в мовній політиці — законодавчо забезпечити відродження української мови і закріпити наступальне поширення її на всі галузі діяльності української спільноти. А ще — створити такі умови, за яких незнання української мови стане вкрай невігідним і незручним для всіх громадян в Україні.

Четвертий “доказ” антиукраїнців — про начебто непридатність української мови для наукової роботи — найбільш огидний прояв російського шовінізму в Україні. Цей “аргумент” використовують лише люди, зовсім засліплені ненавистю до всього українського, які геть не здатні, а чи не хочуть зрозуміти, що в такий спосіб стають на позиції відвертого російського фашизму. Все ж таки нагадаю таким антиукраїнцям загальновідомий факт. Державна мова Ізраїлю (іврит) більше тисячі років вважалася втраченою. Але після знайдення старовинних текстів, написаних івритом, єврейство Ізраїлю наполегливо відроджувало цю свою первинну мову, аж поки вона змогла повноцінно діяти в усіх сферах життя нації, в тому числі у науці. От замість того, щоб звинувачувати українську мову в недієздатності, краще б такі “прокурори” допомогли українській мові піднятися до рівня задоволення їхніх наукових потреб. Проте навряд чи здатні люди з колоніальною самосвідомістю піднятися до такого благородства. До речі, вчені-лінгвісти довели, що українська мова значно давніша за російську, бо містить удвічі більше, порівняно з російською мовою, слів, однокореневих зі словами величного давньоарійського санскриту. До того ж українська мова є найбільш інформативною мовою

світу, тобто найменшою кількістю знаків передає найбільшу кількість інформації. Для досліду спробуйте перекласти якийсь російський текст правильною українською мовою. Ви побачите, що український переклад буде приблизно на чверть коротшим за російський текст. П'ятий аргумент антиукраїнців — про наявність кількох державних мов у багатьох країнах світу — теж не можна вважати таким, що заслуговує на увагу. Оскільки так само багато — коли не більшість — держав лише з однією державною мовою.

Ось тут і виникає запитання — а чого це “любителі” російської мови так за- тятю виступають проти подальшого поширення і закріплення української мови в усіх галузях життя українства на всій території України? Всім відомо, що українська мова дуже близька до російської (і це правда), водночас російськомовні громадяни України (!) не прагнуть вивчити українську мову. В чому річ? Існує кілька основних причин. Одна з них — явна зневага до всього українського, і до мови теж. Отже, маємо в Україні чистий російський расизм, який межує з фашизмом (!). Таких проросійських шовіністів можна і треба рішуче повернути до дійсності лише суворою відповідальністю за допомогою закону, якого, на жаль, ще немає. Друга причина — лінькуватість більшості російськомовних громадян, яка в усій Україні (!) ще доповнюється тиском російськомовного середовища. Третя причина полягає у відсутності широкої мережі безплатних чи платних курсів української мови, шкіл та вищих навчальних закладів з українською мовою викладання (!) у південно-східних регіонах України. Цю халепу треба негайно вирішувати законодавчо на загальнодержавному рівні, з відповідним підкріпленням фінансами. Що теж не робиться. Ганьба такій законодавчій і виконавчій владі! Четверта причина криється в дуже агресивному ставленні шовіністичних, а нерідко вже й сфашизованих, антиукраїнських елементів до україномовних (!) громадян в усіх містах на сході та півдні України (!). Всі охочі можуть на собі перевірити це твердження. І в цих випадках теж з усією суворістю повинен діяти Закон, покликаний надійно протидіяти всім таким, і явно нахабним, проявам злісного російського шовінізму, а чи й неприкритим виявам расизму й фашизму! Насамкінець, щоб кожен міг особисто переконатися у підступності апологетів ідеї двох державних мов, — запропонуйте їм законодавчо закріпити (під сувору відповідальність) обов'язкове вивчення і всебічне застосування (зокрема й у діловодстві всіх державних органів на всіх рівнях, і в усіх приватних фірмах) обох державних мов. Ви неодмінно побачите, як ці прихильники двомовності почнуть кричати про порушення основ демократії та порушення прав людини. Але тут справа не в демократії і не в порушенні прав людини — це звичайне підступне прагнення антиукраїнців закріпити злочинний колоніальний — вимираючий — стан української мови, це — спроба закріпити і далі поширювати російську одномовність, на угоду російському імперіалізму. Бо ситуація схожа на ту, коли грабіжники залізли в чужу хату, пограбували господарів, та ще й перебили їм ноги, а потім, явно прагнучи ще більше познущатися з нещасних пограбованих і скалічених, пропонують їм позмагатися “на рівних демократичних умовах” у бігу на дальню дистанцію. Чим не “демократичні” умови? А може, давайте спочатку вилікуємо українську мову? Тобто надамо їй засоби для повного одужання?

Отже, наголошую — тільки в Україні українська мова має абсолютні права на повноцінне всебічне життя без ніяких обмежень! Тому в Україні вкрай потрібно рішуче навести лад у мовній політиці. І забезпечити такий лад треба узаконенням штрафних та інших санкцій за всі порушення конституційного законодавства.

Так само необхідні штрафні санкції за невиконання законів, потрібних для повноцінного утвердження та поширення української мови в усіх сферах життя української держави й української спільноти. Також вкрай необхідне державне фінансування для поширення української мови в кожному поселенні на території України! Досить гратися у псевдодемократичність, яка лише принижує українців у самій Україні! Тільки так Українство віднині і завжди перемагатиме російських імпершовіністів! Слава Незалежній, Процвітаючій, Неподільній Україні!

Міф третій. Замість національної держави нам пропонують будувати державу громадянську; замість поняття українська нація нам підсовують теорійки про якесь політичне суспільство; замість чітко визначити права нації, нам забивають баки абстрактними правами людини, ніби права нації суперечать правам людини. А коли так, то чи варто говорити про якусь там національну державу, чи варто думати про належність до своєї нації, чи не краще навіть графу про національність вилучити з громадянських паспортів? Пам'ятаєте Й. Ст@ліна: немає людини — немає проблеми? Так і тут: немає нації — немає націоналізму, немає господаря на одвічній своїй землі, немає проблем, пов'язаних з корінною, титульною нацією.

Після відомої Чорної Ради, яка відбулася у червні 1663 р. в Ніжині, було санкціоновано поділ України, початок кінця її єдності. На Правобережжі обрано гетьманом Павла Тетерю, на Лівобережжі — Івана Брюховецького.

Похід Яна Казимира проти Московщини став новим трагічним розділом в історії України. На Правобережжі дійшло до потужного антипольського повстання, на чолі якого став паволоцький полковник Іван Попович. Тетеря впорався з повстанням Поповича, але воно розгорілося з новою силою з центром в околицях Лисянки і Ставищ, яке остаточно змело вірного Речі Посполитій Тетерю. Антимосковська кампанія Речі Посполитої була невдалою. В запіллі Яна Казимира повстало все Задніпров'я. Брюховецький звернувся з Переяслава до людної Правобережжя з універсалом, закликаючи її пам'ятати всі кривди, вчинені поляками і Тетерею, виступити проти зрадливого гетьмана і горнутися під крило московського царя.

Антипольське повстання на правобережній Україні в 1665 р. остаточно змело вірного Речі Посполитій Тетерю, який, рятуючи власну голову, мусив поспіхом покинути країну. Польське панування в Україні практично скоротилося на кілька десятиліть.

Запорозьку булаву намагався підняти полковник Опара, але безуспішно. Спираючись на найважливіших тепер протекторів — татар, на перше місце висунулась людина, з іменем якої пов'язана нова велика зміна в історії України. Був це Петро Дорошенко, полковник черкаський. Він започаткував турецько-татарську епоху в історії всієї країни. Значна частина козацтва тепер почала орієнтуватись на Стамбул і Бахчисарай, намагаючись створити з України васальну державу на зразок молдавського і волоського господарств чи семигородського князівства. Ці настрої особливо зміцніли, коли 30 січня 1667 р. в Андрусові у Білорусі був

підписаний мир між Річчю Посполитою і Москвою терміном на тринадцять з половиною років. Поділ України, так виразно започаткований 1663 р., знайшов тут своє повне завершення. Лівобережжя залишилося за Москвою, Правобережжя — за Польщею, з тим, що практично тут порядкували татари та їхні прихильники, а опосередковано через них — і Оттоманська Порта. Запорожжя було визнано за польсько-московський протекторат.

Андрусівський трактат викликав в Україні велике розчарування і збурення настроїв, спрямованих проти шляхетської Польщі і царської Московії. Цей договір мав тяжкі наслідки для всієї України. На основі тієї угоди узаконено поділ її майже на три століття.

І теперішні колабораціоністи та сепаратисти всякими методами й усіма силами і засобами намагаються роз'єднати Україну на Схід і Захід, розірвати її на регіони, щоб Москві було легше знову її поневолити, загарбати наші землі на віки вічні, знов стати господарями цих земель.

Тим часом Україна німує. Наче спить із розплющеними очима. Немов згодилася з усім, що було у її минулому. Ніби змирилася з усіма неправдами та кривдами, та кричущою історичною несправедливістю, яка нахабно та безсоромно чинилася, та й досі (!) чиниться стосовно неї! Мамо Рідна, та невже ж Тобі байдуже — ходити у славі чи неславі? Невже Тобі однаково, що думає про Тебе світ? Твої діти народжуються й виколискуються у колисці безпам'ятства, сповиті московською імперською брехнею! Що з них буде? Що вийде з тих, хто не бачить різниці між славою й ганьбою, між честю й безчестям, між крутієм і справедливістю?! Невже ми такі байдужі навіть до історії землі, з подіями якої пов'язане саме ім'я нашої пресвятої Матері-України?! Адже 2007 р. виповнилося 820 років від часу першого уживання літописцем етноніма “Україна” у зв'язку зі смертю переяславського князя Володимира Глібовича у 1187 р.

В усій московсько-імперській, а потім більшовицькій міфології немає міфу підлішого, аморальнішого та для України злочинно-пагубнішого, аніж міф про “боротьбу за возз'єднання” та “одностайність” українського народу під час прийняття присяги. В Україні Незалежній з'явилися умови для реабілітації історичної правди та поновлення справедливості. Тут тільки нагадаю, що на час приєднання (а не возз'єднання) України до Московії (а не Росії), у Московії панували “церковний фанатизм, ворожість до науки, впертий застій, моральне здичавіння і затятість”, так писав російський академік О. Пипін. Людині з освітою трудно було жити в Москві, тому не диво, що захожий Максим Грек, особа високої західної освіти, хутко потрапив до в'язниці, де просидів більше 20 років.

За часів незалежності України (після 1991 р.) наслідки Переяславської ради були кардинально переосмислені. Науковими аргументами ще раз була спростована переяславська легенда про добровільне входження України до складу Московської держави, як вияв “споконовічної мрії українського народу до “возз'єднання” Русі”. Московський напрям дипломатії Б. Хмельницького мав такий самий зміст, як і турецько-кримський, шведський, семиградський тощо. Не було в Переяславі представників Запорозької Січі. Не приїхав у Переяслав славетний Іван Сірко (1610 — 1680 рр.), який відмовився присягати на вірність цареві Олексію Ми-

хайловичу, а також не поставив свій підпис на російсько-українському договорі 1659 р. оскільки він був нерівноправним і тому не вигідним для України. Не приєднали уманський і брацлавський полковники. Категорично не прийняв ідею Переяславської ради полковник Іван Богун, якого вважали після Б. Хмельницького стратегом номер один. Як писав до польського короля коронний обозний Андрій Потоцький, Іван Богун — з тих козаків, для яких “найвища державна рація — щоб не бути ні під вашою королівською милістю, ні під царем”.

І вам слава, сині гори,
Кригою окуті.
І вам, лицарі великі,
Богом не забуті.
Борітеся — поборете,
Вам Бог помагає!
За Вас правда, за Вас слава
І воля святая!

Кавказ. Т. Г. Шевченко

18 листопада 1845 р. Переяслав

Ми, українці, повинні зрозуміти, що реалізація ідеї громадянського суспільства в Україні неминуче призведе до глобалізації. Ідея громадянського суспільства вже давно переросла у якість ідеології та є початковою фазою ідей глобалізації. Тому в сучасній Україні відбувається протистояння прихильників громадянського суспільства та Національної ідеї.

Слід зазначити, що функції громадянського суспільства полягають у:

— формуванні соціального (а не національного) замовлення на розв’язання актуальних проблем;

— виборі та призначенні влади для реалізації цих замовлень (однак легітимність такої влади — під сумнівом у зв’язку з існуванням в Україні “прохідного бар’єра” до органів законодавчої влади — відсотка голосів виборців, відданих за певну політичну силу, який демократи планують значно підвищити);

— лобіюванні прийняття рішень (значна частина депутатів не лише не лобіюють рішення своїх виборців, а й цинічно переходять з фракції у фракцію внаслідок корупційних дій);

— здійсненні контролю за виконанням цих рішень та внесенні коректив відповідно до актуальних ситуативних змін.

Теоретично громадянське суспільство — це ланка між народом і владою, однак усі права і свободи визначаються за так званими «міжнародними стандартами» та забезпечуються Римським правом, що є стандартом судочинства в демократичних країнах. Але кожна нація, що поважає себе, повинна встановити свої власні національні стандарти, які забезпечуватимуться національним правом. На моє переконання, Національна ідея цілковито заперечується глибинною суттю громадянського суспільства, оскільки національні інтереси кристалізуються у чотирьох глибинно-емоційних почуттях індивідумів, які є складниками кожної

держави. Це почуття національної честі і гордості, національного добробуту, національної безпеки, національної перспективи.

Громадянське суспільство та глобалізація спонукають до створення наддержавних утворень (фактично — новітніх імперій) на ідеях панславізму (звичайно, Москві відводиться роль метрополії, Україні — звичайнісінької колонії), панєвропеїзму, пансіонізму, панамериканізму, панісламізму тощо... Також не слід забувати, що глобалізація спричинюється до суттєвих змін у національній культурі і, як наслідок, змінює самоідентифікацію людей. Згадаймо штучно створений “радянський народ” і плекання територіального патріотизму замість національного. Хоча історично справедливим є існування національних держав у власних етнічних кордонах. Мій любий читачу, сьогодні ми маємо парадоксальну ситуацію — *de jure* існує держава під назвою Україна, *de facto* Українська Нація не має власної національної держави. Демократія та лібералізм є звичайнісінькими інструментами для створення в Україні так званого громадянського суспільства — великого казана, в якому, за задумом чужинських ідеологів, мають “переваритися” народи та культури і асимілюватися етнічні українці. Кінцевою метою ідеологів громадянського суспільства є глобалізація.

Основні засади демократії всім добре відомі, тому зупинятися на них не доцільно. Концепція демократії була вимріяна масонами та втілена в життя у першій масонській державі під назвою Сполучені Штати Америки (США). Принципи демократії були порушені вже на початку створення та побудови самих США — винищення корінного населення (індіанських народів), широка работоргівля та легалізація рабської праці, захоплення територій інших держав (наприклад, Мексики). В Російській імперії принципи ліберальної демократії спробувала втілити в життя купка масонів, відомих в історії під назвою “декабристи”. Відомий великобританський політик У. Черчілль назвав демократію далеко не найкращою формою державного устрою. Однак нам, українцям, пропонується, я б сказав нав’язується, лише один шлях — до демократії для виходу з хащ та буреломів радянського соціалізму-комунізму. Самісенько так як в СРСР запроваджувався тільки один шлях до комунізму — радянський, єдиновірний, все інше розцінювалося керівництвом КПРС як зрада інтересів соціалізму та збочення.

За 20 років існування відновленої Української держави офіційний демократичний та неофіційний олігархічний державні устрої себе остаточно скомпрометували. Помаранчева революція була зумовлена необхідністю політичної “відлиги” після жорсткого неоколоніального пострадянського авторитаризму “червоного директора” Л. Кучми (саме “кучмізм” призвів до неофіційного переходу України від демократичного державного ладу до олігархічного). Лідери Помаранчевої революції використали національне піднесення українців, однак, прийшовши до влади, не поспішали, як того хотілося б, із втіленням у життя Національної Ідеї — створення національної української держави. Закінчення епохи “помаранчевої відлиги” сталося через небажання “помаранчевих” вождів реалізувати Національну Ідею. Олігархічні клани — донецький, дніпропетровський та печерський (київський) знову почувуються господарями в державі, що спричинило в Україні олігархічний “застій”. Національно свідомі еліта Української Нації усунута від

державотворчих процесів, а всі державні питання вирішують олігархи. Олігархічні клани постійно домовляються між собою, ніби домовляння можуть замінити українське законодавство.

За демократії носієм влади є народ, тимчасом як за олігархії сувереном виступають кримінальні клани, які зрослися з владою. Вибори в умовах використання сучасних політичних технологій із залученням до України іноземних, переважно московських, політтехнологів із недружніх держав щоразу перетворюються на фарс. За такої виборчої системи та політичної організації суспільства (партії лобіюють антинародні інтереси олігархічних кланів) народ має вибори без вибору, як за радянських часів. Тому вищий представницький орган України — Верховна Рада — представляє та обстоює не інтереси українського народу, а злочинних олігархічних кланів. Ми їх обрали, а вони нас обібрали. Політична систем України за час незалежності повністю себе дискредитувала.

Існування концепції націократії, яку розробив у першій половині ХХ ст. і виклав у однойменній праці український націоналіст Микола Сціборський, не тільки не досліджується, але і свідомо замовчується. В українських книгарнях та бібліотеках марно шукати праці М. Сціборського з націократії — їх там немає... Національно свідомим українцям, яким не байдужі перспективи українського державотворення та націєтворення, тим українцям і неукраїнцям, які бажають розбудувати українську державу, а також супротивникам, пропоную ознайомитися з основними друкованими джерелами з націократії і сподіваюсь, щось зворушить і залишиться у свідомості, а це вже багато. *Libri amici, libri magistri* (Книжки — друзі, книжки — вчителі). І навіть виходячи з найгіршої оцінки будь-якої книжки (але це завжди суб'єктивна оцінка особи), *nullus est liber tam malus ut non aliqua parte prosit* (немає такої поганої книжки, яка була б зовсім некорисною). Я ж свого поля бачення загальних проблем і проблематики державотворення та націєтворення все таки наполегливо рекомендую ретельно вивчити праці М. Сціборського^{1,2}, щоб не трапилося як з трудами К.Маркса — за радянських часів шанували та вклонялися, нечитаючи, то за сьогоднішніх умов зміни ідеологічних та політичних акцентів, праці того ж К. Маркса нечитаючи ганяють. Тобто перш за все треба зрозуміти глибину думки і не треба сліпо вклонятися будь-чому та будь-кому, не створюйте собі кумирів ані з людей, ані з ідей. Сліпо вклонятися можливо тільки тоді комусь та/або чомусь, коли не розумієш. На мою ж думку, навіть тільки знання назв першоджерел наукових праць М. Сціборського заповнивши прогалину у свідомості та пам'яті, зробить свою корисну справу у вихованні патріотично та державотворчо налаштованих українців.

У Проекті Конституції України М. Сціборський зазначив: “Націократія — це влада Нації в Державі, що спирається на організованій і солідарній співпраці всіх

¹ Сціборський Микола. *Націократія*. — Вінниця: ДП “Державна картографічна фабрика”. — 2007. — 112 с.

² Сціборський Микола. *Нарис проекту основних законів (Конституції) Української держави // Т.7: Документи Комісії Державного планування ОУН / Упорядники: О. Кучерук, Ю. Черченко; наук. ред. Н. Миронець. — С. 8—23. // Документи і матеріали з історії організації Українських Націоналістів / Редкол.: В. Верига та ін. — К.: Видавництво ім. О. Теліги. — 2002.*

соціально-корисних верств об'єднаних, відповідно до їх суспільних і професійно-виробничих функцій, в представницьких органах державного керування". Націократія передбачає однакою моральну цінність кожного українця, якщо він сповідує Національну Ідею. Мірило оцінки людини — не у виді її діяльності, а в тому, для чого вона цим займається, тобто в ідейному ставленні до життя. Націократична концепція на перше місце ставить моральну цінність людини, а лише потім — її здібності і працездатність. Не варто розглядати націократію як зацікнення лише на національних питаннях. Націократія передбачає також і соціальну справедливість, але ні в якому разі не соціальну рівність. Соціальної рівності бути не може, адже люди не мають однакових здібностей та не можуть однаково продуктивно працювати. Звичайно, концепція націократії не є ідеальною, адже її фактично розробляв лише один М. Сціборський. Тому необхідне залучення найкращих інтелектуалів Української Нації (національно свідомих політологів, істориків, здібних студентів тощо) для доопрацювання даної концепції та адаптації її до сучасних умов українського державотворення.

Доцільність сучасного буття Української Нації вимагає сучасної національної концепції розвитку України, що дасть можливість відкинути всі сучасні антиукраїнські міфи, попсувати наснагу штатним російським міфотворцям, а українському народу нарешті втілити свою одвічну мрію — побудувати національну українську незалежну суверенну державу. Для цього є всі можливості як інформаційно-теоретичні, політичні, духовні та соціальні, так і матеріально-енергетичні. У ХХ ст. теоретиками українського націоналізму створено три концепції, що доповнюють одна одну. Це — націократія, солідаризм, свободаризм.

Концепція націократії, розроблена у 1935 р. заступником Голови ПУН Миколою Сціборським, ґрунтується на ідеї корпоративізму Української Нації (солідаризації та пріоритеті збірних інтересів українців). М. Сціборський передбачав — на відміну від сучасної партійної системи демократичних країн — об'єднання всіх членів суспільства у синдикати за професійною ознакою (державний синдикалізм). Націократія розглядає синдикати як складники державного організму, орієнтовані на реалізацію Національної Ідеї в державі та підпорядкуванні державному контролю. Після загибелі М. Сціборського, в 1941 р. провідним ідеологом ОУН став Осип Бойдуник (Боярський), який у своїй праці "Національний солідаризм" запропонував український варіант солідаризму.

Концепція солідаризму передбачає корпоративну єдність Української Нації через узгодження духовних та культурних потреб рівних у правах і обов'язках громадян з інтересами держави. Солідаризм обстоює принципи свободи і суверенності всіх народів. Саме тому російські великодержавні шовіністи та імперіалісти вкрай вороже ставляться до українського солідаризму, намагаючись навісити на нього ярлик "фашизму" бо відчувають суттєву загрозу своїм загарбницьким та колоніальним планам. Канадський дослідник Мирослав Юркевич називає національний солідаризм О. Бойдуника реформульованим варіантом націократії М. Сціборського.

У 1960 р. в Мюнхені вийшла друком праця українського націоналіста Ореста Зибачинського "Інтегральна революція", в якій було викладено концепцію свободаризму. Ця концепція виходить з розуміння національної незалежності, як зако-

номірності свободи збірною суб'єктом Нації, як необхідного ступеня розвитку між суб'єктом індивідуальним і суб'єктом людства. Свобода одиниці й свобода Нації вважається органічною і неподільною частиною універсальної свободи. Концепцію свободаризму широко пропагував у своїх статтях Денис Квітковський (Голова ПУН у 1978 — 1979 рр.), наголошуючи, що не може бути свободи людства, якщо одиниця (особа) й Нація будуть поневолені. Український визвольний націоналізм для Ореста Зибачинського — це республіканська націократія. Для визначення чіткої парадигми подальшого українського державотворення та націєтворення потрібен синтез націократії, солідаризму та свободаризму в єдину сучасну інтегральну націократичну концепцію. Створення інтегральної націократії на теоретичній основі трьох зазначених вище націоналістичних концепцій та адаптація її до сучасних умов державотворення є більш прийнятним варіантом для Української Нації, ніж нинішнє прищеплення демократії та олігархії українському менталітету.

Згадавши видатних теоретиків і практиків українського націоналізму та державності треба представити ще одну потужну особистість — ідеолога і лідера самостійницької течії українського визвольного руху кінця XIX — початку XX ст., яскравий і суперечливий політик, який залишився незрозумілим і недооціненим сучасниками, Микола Іванович Міхновський (1873 — 1924 рр.), бо був українським генієм третього роду. Неочікувано в українському національному русі з'явилася зовсім нова течія, яку заснувала молода людина, студент, що відважно і відкрито кинула “божевільне” на той час гасло про державну самостійність української нації. Він сміливо почав заявляти, що шлях боротьби за набуття державної самостійності є єдиним шляхом, на який повинен ступити український народ. Цією людиною був М. І. Міхновський. Микола Іванович відчайдушно кинувся у боротьбу проти всіх і вся за розповсюдження своїх ідей. Це були полум'яні виступи людини зовсім іншого світогляду, немаючого розповсюдження в українському суспільстві і невизнаного більшістю українських громадських і політичних діячів. *Unusquisque sua poverit ire via* (Нехай кожний вміє йти своїм шляхом).

У відповідь на розповсюдження у суспільстві марксистських ідей, байдужих до національних потреб уярмлених та окупованих націй, М. І. Міхновський розгорнув енергійну діяльність щодо консолідації прихильників ідеї незалежності України. Наприкінці 1901 — початку 1902 рр. була створена Українська народна партія (УНП), яка проголосила ціллю боротьбу за незалежність України. Микола Іванович був її фундатором і головним ідеологом, автором програми УНП та інших партійних видань, які тривалий час залишалися основоположними для багатьох поколінь українських націоналістів. Найбільшого розповсюдження отримав своєрідний маніфест “самостійників” “Десять заповідей УНП” — один з провідних документів “самостійницького” руху, створений М. І. Міхновським. “Ми боремося проти чужинців не тому, що вони чужинці, а тому, що вони експлуататори”, — пояснював він свою ідейну позицію. Таким чином, націоналізм М. І. Міхновського мав у більшій ступені захисний, оборонний характер. Він був протидією, відповіддю державному шовінізму панівної петербурзько-московської нації. Характерно, що такої ж думки дотримувалися більшовики. Провідний апологет марксизму в Російській імперії В. І. Ульянов (Ленін) стверджував, що необхідно розрізнити наці-

оналізм нації пригнобленої і нації панівної. Націоналізм першої несе в собі позитивний заряд боротьби за національне визволення і може бути виправданий.

Недивлячись на свою нечисленність, “самостійники” зятято шукали шляхи до свідомості широких мас, використовуючи підкреслено демонстративні і навіть епатажні форми та методи впливу. Це робилося з однією ціллю: збудити національну свідомість, розвинути почуття причетності до великого народу зі славним минулим, повернути якомога більше українців до ідеї самостійності України. Ці ідеї М. І. Міхновський популяризував у газетах, які засновував з невичерпною енергією всупереч всіляким адміністративним заборонам: “Самостійна Україна” (1905 р.), “Хлібороб” (1905 р.), “Запорожжя” (1906 р.), “Слобожанщина” (1906 р.), “Сніп” (1912 — 1913 рр.). У своєму прагненні дійти до народних мас, широких прошарків української інтелігенції “самостійникам” доводилося переборювати супротив не тільки царської бюрократії та русифікованої культурної еліти. Як і раніше, вони зштовхувалися з нерозумінням, а то й з відкритою ворожістю з боку і соціалістичних, і ліберальних українських діячів. Всі тогочасні політичні і громадські авторитети були їх запеклими опонентами. М. С. Грушевський (1866 — 1934 рр.) бачив у М. І. Міхновському людину “із здібностями і ще більше амбіціями, з сильною схильністю до авантюризму, інтриги і демагогії”. С. В. Петлюра (1879 — 1926 рр.) піддавав його критиці на сторінках газети “Україна”, обвинувачуючи у “обмеженості і вузкості”. В. К. Вінніченко (1880 — 1951 рр.) в одному з своїх ранніх гумористичних оповідань “Умеренный”, створив непривабливий образ “самостійника” Данила Нетронутого, у якому легко впізнається особа і риси М. І. Міхновського. Поза колом своїх однодумців Микола Іванович залишався небажаною, незрозумілою і навіть вважався небезпечною особою. Глуха непроникна стіна оточувала його. Від цього легко було впасти у відчай, відмовитися від своїх цілей та ідеалів, перейти на позиції “поміркованого українства”. Але не таким слабкодушним був М. І. Міхновський. Генію властиво не піддаватися мороку під впливом скрутною хвилини. Він занадто далекоглядний, щоб тривіальні негаразди заступали перед ним непохитний блиск істини. У його судженнях завбачається безпристрасність майбутнього.

Зовсім по-іншому сприймали М. І. Міхновського друзі та однодумці. Це на мій погляд дуже важливо, оскільки дає змогу вивести з небуття інтелектуально потужну особистість, несамовитого патріота Української національної ідеї, державника. Микола Міхновський, — писав його соратник В. Євтимович, — це українська стихія,... лише засвоєна сильним і благородним інтелектом. Він був високоосвіченим і досвідченим юристом,... тонким психологом,... видатним організатором, блискучим оратором, талановитим публіцистом, розумним і тактовним вождем, мілітаристом за інтуїцією, добрим знавцем нашого минулого, історичного і побутового, революціонером, як тип людини спроможного до рішучих дій. Вихований на гарній українській традиції, в українському селі, М. І. Міхновський був чудовим зразком української расової культури, українським аристократом у дійсному значенні цього поняття. А те, що теж видатні політичні, військові та громадські постаті тогочасної України — М. С. Грушевський, С. В. Петлюра, В. К. Вінніченко не спромоглися порозумітися з М. І. Міхновським, то від цього втратила державність

України. Микола Іванович завжди відстоював державну самостійність України, республіканський державний устрій на чолі з президентом і представницькою владою, був основоположником і ідеологом українського націоналізму. А те, що Центральна Рада вважала його за небезпечного конкурента і політичного авантюриста, то відомо — проголошувати істину, пропонувати щось корисне для людей — вірний спосіб потрапити під переслідування. На превеликий жаль Центральній Раді не вдалося відстояти державність України, можливо, що на це вплинуло відсторонення М. І. Міхновського від участі у державотворчих процесах.

Дослідивши історичні шляхи виникнення, розвитку та становлення ідеології української інтегральної націократії на теоретичних засадах синтезу націоналістичних концепцій націократії, солідаризму та свободаризму треба визнати, що єдина, адаптована до сучасності, інтегральна націократична концепція є найбільш адекватним вченням для державотворення. Дехто може зауважити, що пропонується утопічна концепція розвитку України. Але це не так! Найкращим прикладом втілення в життя таких ідей є одна з найрозвинутіших держав світу — Японія. Японська нація проводить саме прояпонську політику і не підтримує тих цінностей, на які нас орієнтують глобалісти. Тому японські економіка і культура синхронно розвиваються і процвітають. Японія, де дуже обмежений життєвий простір та майже повністю відсутні власні копалини, відкидає, однак, можливість заміни національної валюти на долар США чи євро.

Японці не прагнуть вступати до наддержавних структур на кшталт Європейського Союзу (ЄС) і військових організацій на зразок Організації Північноатлантичного договору (НАТО). Християнська цивілізація зовсім не впливає на стрімкий розвиток національної нехристиянської японської культури. І найголовніше — Японія має національну ідею (а не громадянське суспільство), чітко виражений корпоративізм японської нації і високу пасіонарність населення (готовність до самопожертви заради державності Нації, яка підтверджена подвигами самураїв та камікадзе). *Neququam sapere sapientem, qui ipse sibi prodesse non quiret* (Не мудрий той, хто сам собі не може зарадити).

Наступні антиукраїнські міфи, як і багато інших, куються в ідеологічних та пропагандистських центрах Росії з однією метою — завадити розбудові суверенної держави України, приєднати та поглинути її у лабетах імперії тисячолітнього рабства та утисків свободи. Змістовно ці міфи не являють собою якусь новину, яка б “розплющила очі нетямущим українцям”, щоб вони побачили нарешті свій зиск у об’єднаній державі, верховодом у якій звісно буде російський імперіалізм і мілітаризм. Ось ці міфи, мій допитливий читачу, міркуй і роби висновки. Але я спочатку тебе застережу — *malus ipse fiet, si malis convixeris* (сам станеш поганим, якщо з поганими поведешся).

Міф четвертий. Україна, мовляв, самостійно не виживе, бо енергоносії експортує з Росії, бо не можна по-живому розривати економічні зв’язки, бо “старший брат” тільки й може виручити... Справді, за радянських часів пограбувавши українські надра, викачавши дашавський газ, спотворивши нашу макроекономіку, Росія поставила Україну в економічну залежність. Але скільки країн не мають власних енергоносіїв, однак процвітають; скільки країн (хоча б та ж Японія), ма-

ючи обмаль корисних копалин, існують і політично, і економічно незалежно! То Україні й Бог велів таке: з її природними багатствами, масними чорноземами, талановитим і працьовитим народом... І зв'язків економічних ніхто не рве поживому — просто патріотично налаштовані українці хочуть, щоб ці зв'язки були рівноправними, взаємовигідними, без найменшої дискримінації і шантажу.

Міф п'ятий. А оскільки Україні самостійно не вижити, то треба створювати спільний євразійський простір, тобто своєрідний замітник розваленого союзу. Це чужа й не вигідна для нашої держави ідея, оскільки Україна — європейська держава й географічно (центральна точка Європи — в Закарпатті), і духовно (наша земля — колиска індоєвропейських народів, наш народ завжди тяжів до Європи, а не до Азії). Теорія спільного євразійського простору є суто російська і вигідна передусім Росії.

Міф шостий. Якщо ідея спільного євразійського простору рішуче не сприймається українцями, які прагнуть будувати незалежну Україну, то, будь ласка, сучасні теоретики згодні й на незалежну Україну, але в братнім союзі незалежних держав. Як бачимо, не вмер Гаврило, так галушкою вдавило...

Все це, звичайно, — міфи, вигадані для задурювання мізків. Мають вони спільне призначення — зробити все можливе, щоб унеможливити побудову і існування незалежної Української держави. Для цього нас позбавляють історичних коренів та історичної пам'яті — без глибоких коренів не може бути міцного дерева. Для цього хочуть послабити генетичний код нації — національну мову, розчинивши її в "двоязичії", щоб згодом повністю замінити російською. Для цього вигадують різні громадянські суспільства, політичні нації — щоб притлумити нашу національну свідомість. Для цього вигадують різні небилиці про нашу несамостійність, недержавність, різні спільні простори — євразійські, митні, військові, економічні, спортивні тощо, — щоб відібрати наш життєвий простір, наміцно прив'язати нас до Росії. Це треба знати, щоб не піддатися омані; це треба розуміти, щоб не дати себе обвести навколо пальця; це треба усвідомлювати, щоб не збитися з правильного шляху національного державотворення на колоніальні манівці.

Українці! То які ще міфи та небилиці потрібно вигадати Росії, щоб заманити нас у свою криваву катівню-пастку Російську імперію гатунку XXI ст.? Ми повинні один раз і назавжди заявити рішуче "Ні!", нам непотрібно нічиє менторство, особливо Російське, і ні на яке об'єднання-возз'єднання ми не підемо. В нас є своя держава, Батьківщина ненька-Україна, її нам розбудовувати та пестити. *Patriae solum omnibus carum est* (Рідна земля усім дорога).

Але, якщо ти, мій вельмишановний читачу, вважаєш, що на цьому міфи закінчилися, я вимушений тебе засмутити, бо нічого не сказав про сучасний провідний український міф, в який нас змусили повірити, яким згвалтували все населення України. Міфотворцем у цьому випадку виявилася українська влада та наближені до неї, переслідуючи приватні зажерливі інтереси з захоплення величезних матеріальних надбань багатьох поколінь українського народу. І як не прикро, більшість українського народу повірила, бо це була найбільша, велетенська, грандіозна брехня тих, хто опинився при владі, жадав тотального пограбування держави і перетворення населення України у новітніх рабів новітніх українських капіталістів,

які ще сьогодні зранку були комуністами, опівдні сховали партійні квитки, а вже ввечері набули гатунку переконаних адептів ліберального капіталізму. Це був проект 20-ти. Цифра умовна, але сутність проекту полягала в тому, що українському народу треба було після більш як 350-річного російсько-радянського рабства та окупації України, запропонувати ідеологічно, політично і економічно новий шлях функціонування суспільства й держави. Безумовно народ чекав і політичні злочинці підсунули черговий міф та розпочали зомбування пересічного громадянина України міфологемами ліберального капіталізму, який мав би зробити щасливим весь український народ. Насправді мета була інша, як у більшовиків-ленінців, всіх пограбувати та поміж своїх розділити. Так в Україні виникли злочинні клани — печерський (київський), дніпропетровський та донецький. Що робити українському народу? Найперше — ніколи не вірити у доброзичливість, добропорядність і добродійність української влади, бо влада постійно перебуває у процесі змови проти власного народу й переймається власними та приватними інтересами. Політичні партії, створені в Україні, мають на меті захист награвованої власності і антинародної влади, а тому не повинні підтримуватись народом. Звідси — Верховна Рада України є клубом олігархів і не віддзеркалює справжніх інтересів та потреб громадян України.

В той же час я не бажаю створити черговий міф про некерованість та неподоланність влади. За великим рахунком українська влада — це колос на солом'яних ногах, яка найбільше боїться організованого протесту народу. У владі, уряді, парламенті одразу розпочинається криза, виявляється їх неспроможність керувати державою і суспільством, на поверхні з'являються матеріали про злочини можновладців та багато інших кричущих фактів про антинародну діяльність влади. Хрестоматійним прикладом активного радикального впливу на владу є січневий (2008 р.) страйк польських митників, які поставили на «коліна» не те що Уряд Речі Посполитої, а заблокували та паралізували міждержавні транспортні перевезення у масштабах Європи. Саме в єдності, наполегливості та цілеспрямованості дій полягає сила українського народу. Українець, дій pro domo sua (у своїх власних інтересах, на свій захист, на захист своєї домівки й родини).

Країна тисячолітнього рабства та мілітаризму

І нехай тебе, мій допитливий читачу, не здивує, що мова піде про Московщину та Росію. Саме Росія знов наполягає на створенні з республік колишнього СРСР, а тепер самостійних держав, нової спільної країни під назвою Співдружність Незалежних Держав (СНД), що за змістом еkleктично, бо незалежні держави не можуть утворювати, не втративши свого суверенітету, нову державу. Саме в цьому й полягає прихований сенс російських пропозицій. Втягнути самостійні держави у договір про створення СНД, обіцяти збереження самостійності, незалежності та суверенітету (тобто можливості кожній державі самій вирішувати свої внутрішні

і зовнішні справи), а з часом російсько-московським імперським чобітом розчавити зміст договору, як це було при створенні СРСР, відтворити імперію, окупувати територію країн СНД, поневолити їх народи та перетворити в імперських рабів гатунку XXI ст. Сучасна Росія — країна, яка не відмовилася від духовного рабства, тоталітаризму та імперсько-поліційної організації держави та суспільства. Тому у назві розділу підкреслено, що на території сучасної Росії вже понад тисячу років існує рабство як суспільний лад і пануюча ідеологія. Щодо СНД, то це хитра (на думку Московщини) азійська витівка — зашморг, удавка народів і держав, які не дай боже потраплять до “співдружності”. Що тільки не винайдуть теоретики і практики московського і російського імперіалізму, щоб окупувати, загарбати та повернути у рабство сусідні країни та народи? Будь-що! Але ми маємо розуміти сутність російського рабовласницького імперіалізму та великодержавного російського шовінізму і, головне, мати обґрунтовану відповідь на питання “Що робити?”. Великим українським досягненням є глибоке розуміння необхідності мати Українську державу, а це і є відповідь, творити, розбудовувати Українську Україну. А от щоб зрозуміти стратегію і тактику Російської держави в особі її вищого політичного керівництва треба зробити критичний аналітично-синтетичний екскурс у глибину віків і багато що буде зрозуміло у сьогоднішній день. *Nihil novi sub sole* (Ніщо не нове під сонцем). І це ми обов’язково зробимо.

Я вже неодноразово писав, що з сивої давнини провідною зовнішньою політикою Московщини був мілітаризм, окупація навколишніх князівств та поневолення їх населення. Яскравим, але не поодиноким прикладом, є поневолення Іваном III (1440 — 1505 рр.) Новгородської республіки. Власне, саме його треба вважати першим істинним російським царем, хоч офіційно цей титул прийняв лише Іван IV Грозний (1530 — 1584 рр.) в 1547 р. В російській і радянській історіографії завоювання та підкорення навколишніх земель московською владою подається під зовнішньо принадливим та необтяженим духом мілітаризму словосполученням “боротьба за об’єднання російських земель”. Хоч з історії відомо, що такого народу росіян (руських) ніколи не існувало, а тому й “російських земель” не було. Це була цілеспрямована колонізаторська та загарбницька політика Москви, як і в наш час (Абхазія, Північна Осетія, Придністров’я). Виключно велике значення мало підкорення Москвою Великого Новгорода як з територіальних причин, так і політичних, бо московській владній верхівці муляв його республіканський устрій та вирішення найважливіших питань на народному Вічі. В той час на Московщині все вирішував одноосібно цар, а потреби та думки народу враховувати вважалося зайвим, більш того життя холопа, або як зневажливо в Московщині називали селянина-хлібороба — смерда, нічого не вартували. Їх вбивали, палили, кували. Московщина і Росія були й залишаються до цього часу країною свавілля та тисячолітнього рабства.

Для порівняння звернемося до устрою Запорозького козацтва, а якщо ширше — Українського козацтва, яке виробило власну громадську організацію наприкінці XV ст. і яка найповніше відповідала національному характерові українців і потребам часу. Найвища влада належала раді козацькій (колу). Рада вирішувала найголовніші питання внутрішнього життя, обирала старшого (геть-

мана) і старшину. Гетьману надавалася вся повнота влади, що поєднувалося з високою відповідальністю. Вже ці порівняння вказують на суттєві відмінності у ментальності та духовності московитів та українців, азіатів і європейців, угро-фіно-монголо-татарського генотипу й психотипу, який цар Петро I вимагав в європейських країнах називати руськими, з слов'янським (українським). Ті хто називають себе руськими не є слов'янами за походженням від слов'янських племен та народів. Це стародавня брехня, яка й до цього часу підтримується російською владою та російською церквою.

У другій половині XV ст. Новгород на заваду Москві уклав договір з Литвою і Польщею та запросив на правління литовського князя Михайла Олельковича. Зрозуміло, як це не сподобалося Москві, як у наш час укладення договорів та вступ до союзів з іншими державами України. Сьогочасні ревності Росії на межі істерики, аж до реальних погроз націлити ракети з ядерною зброєю на неньку Україну. Одним словом дикуни-азіати. У відповідь на непокору московський Государ вирішив підтвердити свої домагання на вищу владу у Новгороді збройним шляхом. Московські загони палили поселення Новгородського князівства та винищували мешканців. Новгородським послам московські бояри за наказом Івана III переказали наступне: “Вече и колоколу не быть, посаднику не быть, государство Новгородское держать великому князю”. Так була знищена республіка і свобода на угоду московському рабству. Власне підтримкою рабства та кріпацтва у всі віки активно займалася Московщина, Російська імперія та СРСР.

За часів панування Івана III Московським князівством були загарбані: Ярославське (1463 р.) і Ростовське (1474 р.) князівства, Новгород (1478 р.), Тверське велике князівство (1485 р.), В'ятська земля (1489 р.), які були населені угро-фінськими племенами, спорідненими з московитами. Насильницьке приєднання земель навколо Москви тривало й після перемоги над татаро-монголами в 1480 р. В 1494 р. Литва під військовою загрозою повернула Московському князівству землі у верхів'ях Оки і місто Вязьму, в результаті чергової московсько-литовської війни (1500 — 1503 рр.) до Москви відійшли землі по берегах Десни з притоками, у верхній течії Дніпра, міста Чернігів, Брянськ, Путивль. Велися постійні війни Московським князівством з Литовським орденом, Литвою та Польщею за вихід до Балтійського моря та заволодіння узбережжям. За часів владарювання царя Івана IV Васильовича (Грозного) були завойовані Казанське (1552 р.) та Астраханське (1556 р.) ханства. Під владу Московщини перейшло все Поволжжя, Західне Приуралля, залежність від московського царя визнали ногайські хани та правителі Кабарди, розпочалося приєднання Західного Сибіру. Окупація України та поневолення українського народу були ще попереду.

Для більш повного розуміння ментальності московитів, витоків масової жорстокості та схильності до масових страт (терору) треба зупинитися на опричнині, як особливому інституті московської держави, предтечі радянських ВЧК — НКВС — КДБ. Шляхом політичних інтриг, демонстративного полишення Москви й трону, гніву на священників і всіх служивих людей — бояр, воєвод, дворян і дяків — за їх зради, казнокрадство і погану службу, цар Івана IV (Грозний) домігся права самочинно страчувати зрадників без слідства і публічного суду на засадах власного

маячного розуміння справедливості, вини і покарання, а також запровадження опричнини. Як все це схоже на події після жовтня 1917 р. — створення каральних органів з надзвичайними повноваженнями, які керувалися у своїй діяльності не законом, а революційною доцільністю та революційною свідомістю, точніше свавіллям, розгул червоного терору, масових репресій, примусової праці, закріпачення селянства, рабська праця робітників і службовців, за якими стояли фігури злочинного лжепророка В. І. Леніна і кривавого апостола-диктатора, тирана та деспота, засновника радянського рабського соціалізму людоджера Й. Ст@ліна. Будь-яка влада є безперервною змовою.

Метою опричнини було виділення всередині держави особливих територій, створення війська і виконавчого апарату, підпорядкованих безпосередньо царю. Саме з опричнини та царя-людоджера більшовики змалювали та вибудували державу-катівню — СРСР з репресивним апаратом ВЧК — НКВС — КДБ. Метою створення паралельних державних структур і збройних сил була боротьба з “державними зрадниками”. За більшовицьких часів перелік осіб, які заважали радянській владі будувати імперію рабів і кріпаків, був більш різноманітний від контрреволюціонерів, буржуазних спеціалістів, прошарків з зіпсованим походженням, українських націоналістів до ворогів народу. На опричних територіях цар учиняв “перебор людишек” — забирав маєтки і вотчини в одних і віддавав служивим людям, що зараховані в опричнину. У такий спосіб діяли творці нової радянської держави В.І. Ленін, Й. Ст@лін, їх соратники, співробітники каральних органів, грабуючи як заможні верстви населення, так і вигрібаючи останнє зерно в селян, полишаючи на голодну смерть родини й села. Діяв відпрацьований більшовиками принцип — всіх пограбувати та серед своїх розподілити.

Повернувшись до Москви у лютому 1565 р. Іван IV розпочав свою діяльність з масових страт. Московити з жахом дізнавалися про зраду тих, хто до цього часу сумлінно виконував державну службу, командував полками, перемагав татар і литовців. Опричники вдиралися в будинки бояр, дяків і служивих людей та вбивали їх разом з родинами та слугами. Якщо змінити дати та деякі слова, то опис цілком підійде до способу діяльності радянських каральних органів. Тому визначення комунізму, що сформулював лжепророк В. І. Ленін, насправді має зовсім іншу вербальну формулу, а головне інший зміст.

Жах наводила сама поява опричників, одягнених у чорні шати. Тут паралельно наведу спогади мого батька Кочіна Василя Івановича (1904 — 1976 рр.), пов’язані з його службою в ОДПУ у Москві наприкінці 20-х років ХХ ст. Він розповідав: “Будучи одягнений у військовий однострій ОДПУ, коли я заходив до трамваю, то там де я зупинявся у салоні одразу навколо мене утворювалася порожнеча, ні одна людина не затримувалася коло мене, всі намагалися якнайшвидше відійти, я не пам’ятаю випадку, щоб зі мною хтось стояв поряд чи про щось запитав”. За 10 років радянська влада масовим терором, стратами та арештами створила у країні атмосферу суцільного тваринного жаху серед громадян величезної країни.

Цікаво який зовнішній вигляд мали опричники-вершники. Чорний одяг, до сідла з одного боку чіплялася голова собаки, з іншого — мітла. Московщина занурилася у кривавий морок терору. Цар особисто їздив по вотчинах бояр, обви-

нувачених у зраді, вбивав і катував селян, палив будівлі та посіви. Радянські кати нічим не різнилися від опричників Івана IV Грозного. Пізньої осені 1569 р. цар вирушив на чолі опричного війська у похід проти Новгороду і Пскова, населення яких було обвинувачено ним у зраді. Навала на Новгород за масштабами кривавих розправ та грабунків перевершила всі інші зlodіянні опричнини. Були зруйновані міста Торжок, Тверь, Новгород та їх околиці. З Пскова була здерта величезна данина. Справа про “новгородську зраду” зачепила багатьох осіб, які займали високі посади як у опричнині, так і у державному апараті. Я описую звірства московської давнини і ловлю себе на думці, що це ж стосується і радянських вождів, і костоломів з ВЧК — НКВС — КДБ. Вони теж катували й палили, арештовували, страчували та конфіскували, оголошували народи зрадниками та виселяли з рідних домівок, виморювали голодом.

Після поразки війська московитів та спалення Москви у 1571 р. військами кримського хана Девлет-Гірея тиран і деспот цар Іван IV Грозний втратив довіру до опричників, які виявилися поганими вояками, а опричнина незабаром була скасована. Під загрозою покарання було заборонено навіть вимовляти слово “опричнина”, декого з опричних було страчено. Радянські вожді теж позбавлялися у такий спосіб від своїх соратників, а каральні органи — від співробітників. Опричнина, як і каральна система СРСР, в цілому, виконали своє призначення — держава була скріплена страхом перед абсолютною владою монарха і комуністичної партії. Наслідки насилля та тотального беззаконня були жахливі — рабство й кріпацтво, занепад, розвиток в умовах несвободи, соціально-економічний тупик і в кінцевому рахунку розклад штучного політично-географічного утворення — СРСР, яке тільки й трималося на страху, багнетях, велетенській тотальній брехні. Це мій гіркий дидактичний підсумок і, в той же час, пересторога сучасним вождям. Що далі? В останні роки життя царя тирана і деспота хвиля репресій відчутно послабла. В радянські часи це сталося вже після смерті теж тирана і деспота Генерального секретаря ЦК КПРС Й. Ст@ліна, але не надовго. Нові керманічі СРСР підтримували рабство, кріпацтво, репресії, каральні органи, вселенську брехню та тенденціозну радянську пропаганду до 1991 р., щасливого року, коли, нарешті, загинув ненависний Радянський Союз — тюрма й цвинтар народів. Зараз всі ці збочення притаманні Росії.

Безумовно — найкращий спосіб розв’язання проблем — це спосіб радикального засобу, якому передують кваліфікована діагностика. Тому лікарі кажуть *bene dignoscitur, bene curatur* (добре розпізнається, добре лікується). В паранояльній свідомості Й. Ст@ліна — *hostis generis humani* (ворога роду людського) — застосування радикального засобу розв’язання політичних, державних, соціально-економічних та національних питань трансформувалося у зловісне мізантропічне гасло “Немає людини — немає проблеми”, яке так полюбляв “вождь всіх народів” і “кращий друг дітей та фізкультурників”, у масовому знищенні українського народу. Людоненависницька політична практика Й. Ст@ліна трансформувалася у теперішній час у не менш мізантропічні, ретельно приховуємі від народів думки та мрії російських імперіалістів, які вкладаються змістовно у вербальну формулу “Немає суверенної України — немає проблем в Росії”. Завдяки російській дер-

жавній дезінформаційній пропаганді і далі живе міф про Й. Сталіна як доброго царя, який вів свій народ важкою дорогою у складний час, замовчуючи, що відібравши у цього народу свободу і право на самостійне прийняття рішень, Росія й зараз, у XXI ст., продовжує крокувати шляхом несвободи і рабства. Я ego te intus et in cute novi (бачу тебе наскрізь), Росія.

У міждержавних стосунках застосування радикальних засобів як способу розв'язання проблем та конфліктів переходить у площину розв'язання війни, а це не завжди можливо, тим більше, що війну легко розпочати та трудно завершити. В січні 2008 р. політичне і військове керівництво Росії офіційно заявило, що може застосувати зброю, в тому числі й ядерну, як превентивний захід захисту. То одразу виникає питання: “Що це застосування радикального засобу у добу ракетно-ядерних військових технологій? Бажання силою, загрозою знищення поважати себе? Що це... божевілля, параноя, намагання поставити на коліна всю земну цивілізацію?”. Заяви таких можновладців зумовлені не тільки і не стільки політикою, скільки психологією, я б уточнив психопатологією. Тобто першооснова тут маніакальна: коли людина сліпо вірить у свою вищість над іншими, над людством, над усім світом, тоді кожний вчинок такого індивідуума зухвалий до мізантропічності. Давні казали: “Multos timere debet, quem multi timent” (“Багатьох повинен боятися той, кого багато хто боїться”).

Які б утаємничені плани не вигадувала Росія, але своєю мілітаристською заявою про превентивне застосування ракетно-ядерної зброї вона втягнула світ у війну нервів, процес протистояння, поки без застосування зброї та використання військ, тобто у поновлення гонки озброєнь та “холодної війни”. В Росії завжди тхне порохом, в той час як у Києві тонкий запах парфум. З цього приводу у свідомості виникають спогади з історії першої світової війни. В 1914 р. німецький фельдмаршал Пауль Гінденбург (1847 — 1934 рр.), згодом президент Німецької республіки, сказав кореспонденту газети “Neue freie Press” Паулю Гольдману: “Війна з Росією в теперішній час перш за все питання нервів. Якщо Німеччина та Австро-Угорщина мають міцні нерви і витримують, — а вони витримують, — то ми переможемо”. Росія у січні 2008 р. поставила світове співтовариство перед фактом нанесення превентивного ракетно-ядерного удару, залишилося вичікати і подивитися (не впевнений, що це вдасться), хто витримає, у кого міцніше нерви. А якщо хтось заслабне і не вистачить сили волі у політичного керівництва Росії, то тоді... Третя світова війна. Переможцем буде тисячолітнє російське рабство? Можливо. А може й ні, бо буде знищене людство. Не буде рабів і рабовласників, але й буде знищена Російська імперія, згорить земля і людство у полум'ї термо-ядерних вибухів. Di, talem avertite casum (Боги, відверніть таке лихо!).

Треба констатувати, що московські мілітаристські шуліки знов підживили буревії “холодної війни”. Росії з її провальною внутрішньою політикою, убозтвом повсякденного життя населення, як нікому потрібен зовнішній ворог і bellum omnium contra omnes (війна всіх проти всіх). Мій улюблений читачу, ти зауважиш — так це ж рівень стосунків кроманьйонців з неандертальцями, десятки тисяч років тому! І будеш мати рацію. Російський феномен якраз і полягає в тому, що збереження рабства більше тисячі років як основи існування держави й суспіль-

ства (це виключно російсько-азійська форма цивілізації), призводить до прояву атавістичного способу мислення. Англійський філософ Томас Гоббс у творі “Елементи права природного і громадянського” (1642, ч.1, розд. 12) пише: “Безперечно, що війна була природним станом людини, доки не утворилося суспільство, до того ж не просто війна, а війна всіх проти всіх”.

Які б цілі не ставили перед собою російські керманичі, на моє переконання, любий читачу, це акт державного тероризму. У моїй свідомості одразу зникла різниця між керівниками Росії і “міжнародним терористом № 1” Усамою бен Ладеном, якого разом з екстремістською організацією “Аль-Каєда” звинувачують у руйнуванні в Нью-Йорку 11 вересня 2001 р. веж-близнюків Всесвітнього торгового центру. В зв’язку з погрозами Росії застосувати ядерну зброю, зрозуміло, що не по власній території, але не уточнюють хто паде жертвою, бо *trahit sua quæque voluptas* (кожного приваблює своя пристрасть), актуалізується питання української ядерної зброї, яка становила за потужністю третій потенціал в світі і яку так бездарно, я б сказав злочинно, віддали Росії. Була б зараз в Україні ядерна зброя, не було б подібних російських заяв і багато чого б ще не було. Немає пророків в Україні, випадкові та дурні дісталися влади. Керувати державою — це не підприємства та банки красти, треба мати розум, знання, досвід та бути відданим патріотом-націоналістом неньки України. А ядерна зброя в Україні буде і в цьому допоможе європейська цивілізація і НАТО, який вже десятки років підтримує мир та стримує російських мілітаристів.

У мілітаристській російській заяві міститься *quinta essentia* (сутність) спрямованості та змісту міжнародної політики, розуміння керівництвом Росії способу вирішення міждержавних суперечок, а саме, радикальним засобом — ядерною зброєю знищити середовище, тобто нас з вами, людство. Нам тепер треба вважати, що планета Земля перебуває у стані *ante bellum!* (перед війною!), тому що російський імперський мілітаризм уподібнюється давнім диким племенам, які *ferro ignique* (мечем і вогнем) вирішували загарбницькі проблеми. Російський імперіалізм і мілітаризм, додаю від себе, прийняв рішення застосувати проти людства принцип *in hostem omnia licita* (стосовно до ворога все дозволено). Я впевнений, що найбільшим ворогом Росії є сама Росія, рабство в Росії. По-перше, на Росію ніхто не збирається нападати, а по-друге, це прояв того самого імперіалізму, гегемонізму, тотальної агресивності Росії впродовж століть, про які я постійно нагадував. Росія у всі часи була джерелом мілітаризму, колоніалізму та загарбницьких війн. В теперішній ситуації заява Росії про *manu militari* (застосування сили) є істеричною реакцією на все більшу втрату країн, які бажають підкорятися та перебувати у сфері впливу російської незграбної, відверто неконструктивної агресивної зовнішньої політики. Все більше країн і народів переймають західноєвропейську модель цивілізації, а це дратує і в гарячих російських головах виникають божевільні думки, але є *tempus deliberandi* (час для роздумів) бо застосування принципу радикального засобу в сучасних умовах розвитку ракетно-ядерних військових технологій буде мати згубні (фатальні) наслідки для всього людства. Зміст принципу радикального засобу простежується у влучності фольклору:

— найкращий засіб від лупи — гільйотина;

- лисому не потрібен гребінець;
- немає людини — немає проблеми.

Якщо розглянути базову ідею застосування радикального принципу розв'язання проблем на політичному, державному та суспільному рівні, то тезисно це буде мати наступний вигляд. Можливо перемогти “наслідки”, але в радикальному сенсі це нічого не дасть, бо “причина”, яка не була усунута, буде продукувати їх знов. Можливо подолати “причину”, але це теж нічого не дасть, бо “наслідки” все одно залишаться в середовищі (політичному, економічному, суспільному, державному). Можливо розгромити і “причину”, і “наслідки”, але й це не буде виходом з положення, оскільки обставини, які залишилися в середовищі, знов викличуть до життя та активізації “причину”, яка відтворить “наслідки”. Зверну увагу мого допитливого читача, що мова йде про середовище, в якому діють окремі індивідууми, різноманітні за характеристиками та соціально-економічними цілями групи людей, співтовариства, корпорації, політичні партії і суспільства в цілому, а також об'єднання держав і народів. Таким чином, щоб розв'язати проблему небажаних з поля бачення керівництва ВКП(б) та СРСР явищ у суспільстві, промисловості та сільському господарстві, побудувати соціалізм-комунізм, насильно загнати народи до радянського соціалістичного раю, треба вчинити розправу над самим середовищем, тобто над мільйонами громадян. Тільки у такий спосіб на глибоке переконання більшовиків можливо вирвати коріння всіх небажаних причин і неприйнятних наслідків з них. Як більшовики виривали, як нищили десятки мільйонів людей, влаштовували голодомори в Україні нам відомо. У якості прикладу наведу вартий уваги читачів епізод з книги О. І. Солженіцина “Архипелаг ГУЛАГ”. Відбувся черговий з'їзд ВКП(б), і десь у глибинці, у якійсь звичайній бухгалтерії вивісили плакат із заключним висловом зі “Звітної доповіді” Й. В. Ст@ліна: “Жити стало краще, жити стало веселіше!”. В одну ніч хтось дописав: — Ст@ліну. Реакція влади і каральних органів була миттєвою і у повній відповідності з принципом “радикального заходу”. Розбиратися не вважали за потрібне, відправили до таборів злочинців всю бухгалтерію, що було зроблено *contra jus et fas* (проти права людського і божеського, проти всього справедливого і святого).

Не було на землі більш жорстокої тиранії ніж запровадженої більшовиками в СРСР, що підступно знищувала десятки та мордувала сотні мільйонів громадян, прикриваючись ленінсько-сталінською “законністю”, використовуючи свавілля та безпринципність радянського правосуддя, кінцевою метою спільної злочинної діяльності яких було створення і функціонування новітньої рабовласницької імперії — СРСР. Про керманців ВКП(б) — КПРС — КПУ, СРСР та України радянської доби, треба зауважити — тиранство, свавілля, скоєння злочинів стало способом життя, повсякденною звичкою, яке з самого початку збройного державного перевороту та захоплення влади у 1917 р., перетворилося у масовий терор проти власного народу, бо кінцевим завданням більшовиків було перетворення населення СРСР у рабів.

Засоби тиранії більшовиків наступні: придушувати будь-яку вищість, неординарність, позбавлятися від розумних та чесних людей, заказувати збори і асоціації, забороняти вільне навчання та освічення, заважати геть всьому, що звично

виховує в особи гідність, мужність, волелюбність, особисту незалежність, критичне ставлення до будь-яких дій влади. Я сподіваюсь, що настане час, коли в Україні сонце буде світити вільному, духовно багатому та заможному українському народу, а російсько-радянське рабство з параноїальними тиранами залишиться в історії, нашій історії, на згадку про країну тисячолітнього рабства та мілітаризму — Російську й радянську імперії, що завдали Україні руйнацію, війни, знищення Запорозького козацтва, окупацію, рабство, кріпацтво, голодомори, репресії, заборону української мови, національної культури та мистецтва. *Censeo Carthaginem delendam esse* (Я стверджую, що Карфаген повинен бути зруйнований).

Розвінчання параноїального лжепророка

Час розвінчання міфів, стереотипів мислення, прихованої та замаскованої під правду брехні, постатей пророків та апостолів радянської доби прийшов не сьогодні. Це фахово роблять письменники та історики бо суспільство бажає знати правду про тих, хто більше семидесяти років перебував у керма побудови “соціалістично-комуністичного раю”. Безумовно, найбільшого інтересу в суспільстві викликає особа В. І. Леніна (Ульянова) як провідного ідеолога російського соціалізму, практика впровадження диктатури злочинного співтовариства заколотників, мізантропа за світоглядом та терориста за способом досягнення мети — безмежної влади (*absolutum dominium*). Бо навіть громадянська війна СРСР (1918 — 1920 рр.), яка нібито велась на захист революції, насправді була величезним терором проти власного народу, розв’язаним В. І. Леніним та його прибічниками.

Як цей ленінський жах зміг реалізуватися у доволі благополучній та відносно розвиненій Російській імперії? Причин багато і не завдання цього розділу поратися з ними. Імперія тупцювала на місті, не проводила масштабних загальнодержавних реформ (наприклад, земельної, а її натхненника та рушія П. А. Столипіна (1862 — 1911 рр.), голову Ради Міністрів, було вбито 5 вересня 1911 р. у Києві), майже 70 % населення величезної країни складало селянство, у владній верхівці та політикумі вирував ідеологічний розбрат та протистояння. На ці суспільні негаразди накладалися серйозні поразки у Першій світовій війні (1914 — 1918 рр.), деморалізація російської армії, активна пропагандистська робота більшовиків серед нижніх армійських чинів, робітників промисловості та селянства, що створило вибухову соціальну суміш, а безлад у цісарській владі та втрата підтримки народу, сприяли її реалізації у формі державного перевороту та захопленню влади В. І. Леніним та його соратниками.

Невеличкий вербальний штрих щодо стану дисципліни, морального духу та ставлення офіцерства діючої російської армії до імператора Росії Миколи II і державної влади в цілому, що дає можливість дати оцінку глибинним психологічним процесам, які відбувалися у свідомості суспільства. Офіцери на фронті, а також і в штабах, показували один одному німецьку листівку: німецький імператор Вільгельм I (1797 — 1888 рр.) метром вимірює довжину снаряда, поряд же російський

імператор Микола II (1868 — 1918 рр.) на колінах вимірює довжину дітородного органу у Григорія Распутіна. Листівка підпису не мала. Очевидець згадував: офіцери при цьому реготали, часто до сліз. Усвідомлювали вони це чи ні, але царська влада для них, як і для більшої частини народу, вже відокремилася від поняття Батьківщини і потопала в багнюці сама по собі. О, як скоро пригадають панове офіцери і про скіпетр, і про державу з короною! Але буде пізно! Занадто вже нащетиниться багнетами на всіх панів спровокована та обдурена більшовиками простолюдинська Русь. *Levis est fortuna; cito reposcit, quae dedit* (Непостійною є доля; швидко забирає те, що дала).

Традиційний підхід до розвінчання, тобто позбавлення поваги, суспільного визнання, доведення історичної помилковості, методологічно полягає у наступному і принципово не має нічого складного: або обкрай, щоб нічого не залишилося, або вплинь на сприйняття суспільної свідомості, щоб вона сама відмасштабувала всю велич та переваги особи (кумира, пророка, апостола) у бік “нанівець”, до негативної оцінки. Таким є суспільний механізм розвінчання величі будь-якої постаті. *Nihil est difficile volenti* (Для бажаючого (домогтися чого-небудь) нема труднощів). Цілковито особливий за масштабами та наслідками — резюмуючи численні характеристики політичної та соціально-економічної справи, яка була вигадана маніакальним розумом, започаткована і здійснена В. І. Леніним, — становить цей випадок для розвінчання та надання виваженої суспільної оцінки. Тому суто класичний підхід до розвінчання більшовизму і ленінізму-сталінізму не зовсім підходить за винятковістю явища. Але я візьму на себе сміливість розвінчати його на засадах висвітлення витоків цього ганебного, більш точніше — мізантропічно-злочинного явища — панування в Росії тисячолітнього рабства. *Natura cupiditatem ingenuity homini veri videndi* (Природа наділила людину прагненням до пізнання істини).

У перебігу часу справи в СРСР склалися таким чином, що немовби життя диявольського пророка не обірвалося 21 січня 1924 р. Всі дуже сумнівні перемоги більшовицької партії і радянської держави пов’язані з ім’ям Леніна бо надмірна впевненість у собі стає причиною великих бід (*nimia fiducia magnae calamitati solet esse*). Все жорстоке і злочинне, що здійснювалося в СРСР, трагічним чином приймав на свої голову та плечі теж він. Чи потерпав В. І. Ленін від муки та докори сумління, невідомо. Мабуть ні, бо він так прагнув необмеженої влади (*absolutum dominium*) і нарешті домігся її ціною мільйонних жертв, створення держави й суспільства на засадах рабовласництва, чим ще майже на 74 роки продовжив існування тисячолітнього російського рабства, яке історично є сутністю розвитку країни Моксель, Московщини і Росії в умовах неволі, заборон, свавілля та переслідувань незалежної думки. Його маніакальною революційною пристрастю, промовами, статтями, книгами з теоретичними розробками, обґрунтуванням та практичним запровадженням диктатури пролетаріату (насправді диктатури вузького кола більшовицького клану компартійної верхівки), обґрунтуванням необхідності винищення непролетарських прошарків населення; його закликами і гаслами підтверджувався та обґрунтовувався — червоний терор 20-х років, громадянська війна, три штучні голодомори в Україні, насильницька колективізація селянства, позаекономічні методи індустріалізації СРСР, масові репресії 30-х

років, становлення та розквіт нової радянської бюрократії, компартійної номенклатури і ГУЛАГу (Головного Управління Таборів при НКВС СРСР), підневільної примусової праці мільйонів репресованих радянських громадян у радянсько-комуністичних концтаборах. Теоретичними надбаннями ленінізму-сталінізму обґрунтовувалася заборона свободи у будь-якій формі, використання психіатричних лікарень як різновиду пенітенціарних закладів для боротьби з дисиденством, словом все, що можливо об'єднати містким визначенням — всеохоплююче (тотальне) російсько-радянське рабство.

Поступово, з роками, немов поволі змінювалися риси ленінського обличчя, змінювалася зовнішність учня гімназії і студента Володі Ульянова, молодого марксиста Туліна, сибірського засланця, революціонера-емігранта, публіциста, зловісного мислителя, лжепророка В. І. Леніна. Політичні буревії з часом змінили образ, сприйняття і оцінки скоєного людиною, що проголосила еру світової соціалістичної революції, творця революційної диктатури-рабства в Росії, що ліквідувала всі революційні партії, крім однієї, яка здавалася йому самою революційною, розпустила “Учредительное собрание”, яке мало представників від всіх класів і партій після революційної Росії, і створила Ради, де, на його думку, представниками були лише одні революційні робітники та селяни. Змінювалися ленінські риси, знайомі за портретами, змінювалася подоба першого голови Радянського уряду Ульянова — Леніна. Ленінська справа продовжувалася, і зовнішність померлого В. І. Леніна мимоволі оздоблювалася тими рисами, якими збагачувалася розпочата ним справа завдяки більш глибокому розумінню суспільством її хибності. *Principia magna saepe parva in exitu* (Велике починання часто закінчується малими результатами).

Невдовзі до смерті В. І. Ленін усвідомив і вжахнувся скоєному. Розмірковуючи він прийшов до наступних висновків: *“Я бездарно й трагічно помилився, надавши робітничому класу, який вважав носієм революційного початку, таке величезне значення. Робітничий клас є соціально-економічним організмом, позбавленим постійного прогресивно розмірковуючого здорового глузду, оскільки не має у своїй сутності належного інтелектуального потенціалу, світоглядних і культурних засад розбудови суспільства свободи. Робітничий клас — це грубий механізм, який виявився спроможним тільки до руйнації та фізичного знищення моїх особистих ворогів. При нагоді він знищить і мене, і партію, якщо знайдеться сила здатна спрямувати цю дику і нерозбірливу силу проти більшовиків. Дійсне, внутрішньо приховане життя робітничого класу — це життєдіяльність ненажерливого страхіття, якому притаманний канібалізм, як спосіб існування, через терор та громадянську війну.*

*Я та мої найближчі соратники стратегічно помилилися, не врахували іманентних особливостей робітничого класу. Руйнівну силу сприйняли, визначили, зобразили і подали політикуму та світовому суспільству за прогресивний, життєстверджуючий початок, за світоч та майбутнє всього людства. Сила, позбавлена розуму, руйнується від своєї величезності сама по собі (*Vis consili expers mole ruit sua*). Отримані результати і жахливі наслідки тільки підтвердили наші помилкові твердження стосовно розуміння сутності та ролі робітничого класу в історії. Тисячолітній раб не*

спроможний відтворити вільне суспільство і громадянина". Nihil tam absurde dici potest, quod non dicatur ab aliquo philosophorum (Немає такого безглуздя, що його б якийсь філософ не проповідував). В. І. Ленін був інтелігентом, вийшов з трудової інтелігентної родини, його сестри і брати були трудовими революційними інтелігентами, його старший брат, Олександр, народоволець, став героєм, святим мучеником революції і предтечею масового розгулу російського тероризму.

Автори спогадів говорять про те, що, вже будучи вождем революції, творцем партії, головою Радянського уряду, він був незмінно простий. Він не палив і не пив, напевно, жодного разу в побутовому житті не облаяв людини нецензурним словом. Його дозвілля, відпочинок були по-студентські чисті — музика, театр, книги, прогулянки. Його одяг був незмінно демократичний, майже бідний. Невже ось він, який в пом'ятій краватці і старенькому піджаку, ходив до театру на галерку, слухав «Апасіонату», читав і перечитував «Війну і мир», він, милий серцю матері, коханий сестрами, Володя, став засновником держави, яка своїм найвищим орденом — орденом Леніна — прикрасила груди катів народів СРСР — Г. Г. Ягоди, М. І. Єжова, Л. П. Берії, В. С. Абакумова, А. Я. Вишинського та багатьох інших нелюдей. Nil admirari (Нічому не дивуйся). Нагородження Лідії Тіماشук орденом Леніна відбулося в роковини смерті Володимира Ілліча — чи свідчило воно, що ленінська справа вичерпалася, або, навпаки, що справа його торжествує?

Йшли роки радянсько-сталінських п'ятирічок, йшли десятиліття, величезні політичні та соціально-економічні події, повні розпеченої та кривавої сучасності, димлячись, застигали глибами, схоплені цементом часу, перетворювалися в історію Радянської держави.

... Вже століття домалюють, видно,
Недомальований портрет...

Чи розумів поет трагічний сенс того, що написав про Леніна? Відмічені біографами і сучасниками риси його характеру, що здавалися головними, і чарували мільйони сердець та розумів, виявилися випадковими у перебігу історії. Історія російської держави не добрала ці людяні і людські риси характеру В. І. Леніна, а відкинула їх як непотріб. Історії держави не знадобилися ані ленінське слухання «Апасіонати» з долонею, прикладеною до чола, ані схилення перед глибиною думок, талантом письменника Л. М. Толстого у романі-епопеї «Війна і мир», ані скромний ленінський демократизм, ані його щирість і уважність до рядових працівників — секретарів та водіїв, ані його розмови з селянськими дітьми, ані його миле відношення до домашніх тварин, ані його серцевий біль, коли Л. Мартов (Ю. Й. Цедербаум, 1873 — 1923 рр.) із друга перетворився на ворога.

А все, винесене за дужки у особистості характеру (структурі особи), В. І. Леніна, яке спочатку сприймалось, як тимчасове і випадкове, таке, що виникло через особливі обставини еміграції, підпілля і жорстокої боротьби перших радянських років, виявилось перманентним і визначальним. А ось провідні риси ленінського характеру, не відмічені сучасниками, якраз і спонукали дати вказівку провести більше десяти обшуків на квартирі у вмираючого Г. В. Плеханова

(1856 — 1918 рр.). Саме вони визначали патологічну нетерпимість В. І. Леніна до політичної демократії і набули гіперболізованого та вражаючого жорстокістю людство розвитку, який базувався на принципі — *oderint, dum metuant* (хай ненавидять, аби тільки боялися).

Власник підприємства та купець, що вийшли з простих мужиків, мешкаючи в своєму особняку, подорожуючи на власній яхті, зберегли риси селянської вдачі — любов до кислих щів, квасу, грубого влучного народного слова. Маршал, у розшитому золотом мундирі, зберігає любов до самокрутки з махоркою, пам'ятає простий гумор солдатських висловів. Але чого варті ці особисті риси і пам'ять про минуле просте життя в долях заводів, в житті мільйонів людей, пов'язаних працею і долею із підприємцями та високими військовими керівниками, рухом акцій і пересуванням військ? Не любов'ю до щів і самокрутки з махоркою здобувалися капітали і військова слава генералів.

Одна з сучасниць В. І. Леніна описує, як в Швейцарії відправилася в гори на недільну прогулянку з Володимиром Іллічем. Задихаючись від крутого підйому, піднялися вони на вершину і всілися на камені. Здавалося, погляд Володимира Ілліча вбирав кожну деталь гірської альпійської краси. Молода жінка з хвилюванням уявляла собі, як поезія переповнює душу Володимира Ілліча. Раптом він зітхнув і вимовив: “Ох, і паскудять нам меншовики”. Цей милий епізод багатьома сказав про натуру В. І. Леніна: ось на одній чаші терезів божий світ, ось на другій чаші партійна справа. Жовтень відібрав ті риси у Володимира Ілліча, які знадобилися йому, Жовтню, для здійснення державного перевороту, злочинного захоплення влади, і відкинув непотрібні, людські та людяні. *Pelle sub agnina latitat mens saepe lupina* (Під шкірою ягняти часто приховується вдача вовчиці).

Впродовж історії російського революційного руху риси народоловства, властиві багатьом російським революційним інтелігентам, чия лагідність і готовність до страждань не мали, здається, собі рівних з часів стародавнього християнства, змішалися з рисами прямо протилежними, але також властивими багатьом російським революційним перетворювачам суспільства — презирством і невблаганністю до людського страждання, преклонінням перед абстрактним принципом, рішучістю винищувати не тільки ворогів, але і своїх товаришів по справі, ледве вони хоч в чомусь відійдуть від розуміння цих абстрактних принципів. Сектантська цілеспрямованість, готовність пригнічувати живу, сьогодишню свободу заради свободи вигаданої, порушувати життєві принципи моралі заради принципу прийдешнього давали себе взнаки і виявлялися і в характері декабриста П. І. Пестеля (1793 — 1826 рр.), і в характері ідеолога анархізму М. О. Бакуніна (1814 — 1876 рр.), і російського революціонера-змовника С. Г. Нечаєва (1847 — 1882 рр.), і в деяких висловах і вчинках народовольців. Особи описаного штибу були нездатні зрозуміти, що *servitus est postremum malorum omnium* (неволя — це найбільше з усіх нещасть).

Ні, не тільки любов, не одне лише співчуття до страждань народу вели подібних людей шляхом змов, заколотів, бунтів, політичних вбивств, революцій. Витоки цих характерів лежать далеко-далеко в тисячолітніх надрах історії Московщини та російської історії. Подібні характери існували і в минулих століттях,

але двадцяте століття вивело їх з-за лаштунків на головну сцену життя. Цей характер поводить серед людства, як хірург в палатах клініки, — його інтерес до хворих, їх батьків, дружин, матерів, його жарти, його спори, його боротьба з дитячою безпритульністю і турбота про робітників, що досягли пенсійного віку, — все це дріб'язок, непотріб, лушпиння. Душа хірурга в його ланцеті (ножі). Суть подібних людей — у фантастичній вірі у всесилля хірургічного ножа як радикального засобу розв'язання складних політичних та економічних проблем держави й суспільства. Хірургічний ніж — великий теоретик, філософський лідер та жахливий практик двадцятого століття. І це було б тільки півлиха, коли б хірургічний ніж політичних втручань більшовиків не переріс у зухвалу хірургічну практику їх злочинних, незграбних та не освічених розумом, моральністю та духовністю мізантропічних вчинків свавілля на чолі з їх ідейним керманічем та пророком комунізму В. І. Леніним. А все тому, що В. І. Ленін з соратниками-апостолами й не бажали одужання хворої на рабство вже понад тисячу років Росії та її численних народів, бо всі їх прагнення та шалені потуги аж до оскаженіння були спрямовані тільки на одне — захоплення влади на принципі радикального засобу. Захоплення В. І. Леніним необмежена влада (*absolutum dominium*) внаслідок державного перевороту та громадянської війни (червоного терору) не забезпечила обіцяну свободу, землю, мир, а навпаки, ще більше посилила рабство та свавілля, навіть у порівнянні з російською монархією. *Omne verterat in fumum et cinerem* (Усе перетворив на дим і попіл).

Кожне незграбне більшовицьке хірургічне втручання у політичній, економічній та соціальній царині не сприяло одужанню глибоко хворого суспільства і в першу чергу радянської влади, а все глибше заганяло цивілізаційну потвору комунізму у політичній, соціально-економічній та духовній тупик. Застосування принципу радикального засобу у “лікуванні” суспільних хвороб радянської влади за допомогою хірургічного ножа тільки призводило до поширення недуги та подальшого метастазування саркоми ленінізму-сталінізму. Діючи у найрадикальніший спосіб, більшовики намагалися “вилікувати та хірургічно видалити” з суспільства, на їх маячну думку, “хворі соціальні групи, недуги яких та діагнози”, як і методи “лікування”, вигадувалися у партійних кабінетах ВКП(б) — КПРС — КПУ та каральних органів ВЧК — ОДПУ — НКВС — КДБ. Ментальність й моральність нелюдей-більшовиків не дозволяла їм збагнути, що *perpetuo vincit, qui utitur clementia* (тривалої перемоги домагається той, хто застосовує людяність).

В основу визначення “хворих і здорових” комуністичні діагности поклали принципи революційної доцільності, соціального походження, наявності освіти, а, головне, особистої відданості більшовицькій партії та радянській владі. Але й це не завжди рятувало. Радянська влада за допомогою “хірургів” з каральних органів, весь час, починаючи з жовтня 1917 р., покладаючись на ленінсько-сталінську теорію хвороб, більшовицької “діагностики та лікування”, намагалася відсікати гангренозні, смердючі свободою та непокорою ділянки народного тіла, давати відтік поверховим і глибоким гнійникам свободи слова у Соловецьких операційних, широко використовувала масові заходи рясного кровопускання мільйонам громадян та лікування голодом, організовуючи масові голодомори в Україні; при-

мусову ізоляцію та радикальне лікування у таборах Воркути, Мордовії, Казахстану, Сибіру і Колими хворих на особливо небезпечні для тоталітарної держави інфекційні хвороби: демократію, свободу, права людини й громадянина, вільні засоби масової інформації, багатопартійну політичну систему, вихід з складу СРСР та створення незалежної суверенної української держави. Але політичний та соціально-економічний стан конаючого державного утворення — СРСР, дітища В. І. Леніна, все більше наближався до критичного, поки в 1991 році не наступила смерть справи вождя — пророка радянського рабства і свавілля з наступним розпадом та розкладом держави — тюрми народів. *Potius sero, quam nunquam* (Краще пізно, ніж ніколи).

На протязі свого п'ятдесятичотирилітнього життя В. І. Ленін не тільки слухав “Апасіонату”, перечитував “Війну і мир”, вів задушевні бесіди з селянами-ходоками, турбувався, чи є у секретаря зимове пальто, милувався природою. Так, так, звичайно, все це є, але крім образу є і особа та її вчинки. А тому треба дивитись на розум людини, а не на його чоло (*Mentem hominis spectato, non frontem*). І можна собі уявити безліч рис і особливостей В. І. Леніна, що виявлялися у буденному житті, тому житті, яке, неминуче для всіх людей, — вожді вони народів, чи лікарі-хірурги, або оперативники-костоломи з НКВС СРСР. Ці риси виявляються в різний час доби, коли людина мие вранці обличчя, їсть кашу, дивиться у вікно на гарненьку жінку, якій вітер задер спідницю, ковиряє в зубах сірником, ревнує дружину і викликає ревності дружини, розглядає в лазні свої голі ноги і чеше пахви, читає в убиральні обривки газет, стараючись скласти розірвані шматки, видає непристойний звук і в цілях маскуванню кашляє і наспівує. Подібні або схожі речі існують в житті великих і пересічних людей, безумовно, мали місце і в житті В. І. Леніна. Черевце у В. І. Леніна виникло тому, що він обжирався макаронами з маслом, надаючи перевагу їм перед овочевою їжею.

Безсумнівно, у нього були невідомі світу зіткнення з дружиною, Надією Костянтинівною, з приводу миття ніг, чищення зубів і небажання міняти ношену сорочку із засаленим комірцем. А як би ви сприйняли наполегливе та старанне колупання вождя у носі. Видався вихідний день, вождь революції залишився сам на сам у Кремлівській квартирі, щось засвербіло у носі і тут почалося. Володимир Ілліч відчуває себе на якийсь час ізольованим від всього світу і розуміє, що може віддатися улюбленій з дитинства звичці, за яку постійно отримував нарікання матері, Марії Олександрівни (1835 — 1916 рр.). І він колупає в носі. О, панове, як глибоко, як старанно, як ретельно, якщо б ви могли тільки уявити. Ніхто не бачить, як напружена з відведеним убік ліктем рука, а уважне око скошене на сумлінно працюючий палець. Воно, звичайно... Що й казати, таке вражає! Розповісти про те, як вождь, який хоч і виявився лжепророком, спльовує харкотиння, з великим задоволенням внюхується у власний піт з пахв, роздивляється густі зеленуваті виділення з носу, колупається в зубах та слухових проходах, підтирається, підмивається, видає інтимні звуки дурним повітрям. Все начебто правда, щоденна побутова життєдіяльність вождя, керівника більшовицької партії і величезної держави, але така, що від її усвідомлення хочеться вивільнити вміст шлунку, стиснутися в крапку та зникнути.

Прорвавшись крізь редути брехні, що створюють нібито людський, а насправді абсолютно умовний, піднесений образ вождя, можна перебіганнями, попластунськи повзучи дістатися до простого, дійсного єства В. І. Леніна, того, яке ніким з сучасників ніколи не згадується. Але що дасть пізнання істинних, житейських, таємних, прихованих від історії та людства рис і особливостей поведінки В. І. Леніна у ванній кімнаті, спальні, їдальні? Чи допоможе це глибше зрозуміти лідера нової Росії, основоположника нового світового порядку? Чи зв'яже це дійсним зв'язком характер В. І. Леніна з характером заснованої ним держави? Для цього необхідно зробити припущення, що риси В. І. Леніна — політичного лідера еквівалентні рисам В. І. Леніна у повсякденній побутовій життєдіяльності. Але подібне припущення буде абсолютно довільним, і робити його не можна. Адже подібний зв'язок буває то з позитивним, то з негативним знаком. Ось, скажімо, в особистих, приватних стосунках: ночуючи у друзів, на спільних прогулянках, надаючи допомогу товаришам, В.І. Ленін незмінно проявляв делікатність, м'якість, ввічливість. І одночасно і постійно В.І. Леніна відрізняла безжалісність, різкість, грубість стосовно політичних супротивників. Він ніколи не припускав можливості хоч би часткової правоти своїх супротивників, і хоч би часткової своєї неправоти. *Nemo semper in os fert aliud, aliud cogitat* (Людина часто одне говорить, інше думає).

Horribile auditu (страшно почути) було з вуст параноїального вождя: “Продажний... лакей... холуй... наймит... агент... луда, куплений за тридцять срібників...”. І це тільки невеликий набір найбільш пристойних висловлювань, — якими вождь В. І. Ленін постійно характеризував своїх опонентів. *Impedit ira animum, ne possit cernere verum* (Гнів не дозволяє розумові пізнати правду). В. І. Ленін в спорі не прагнув переконати супротивника. В. І. Ленін при сперечанні взагалі не звертався до свого опонента, він звертався до свідків суперечки. Його метою було перед обличчям свідків суперечки висміяти, скомпрометувати свого супротивника. Такими свідками суперечки могли бути і декілька близьких друзів, і тисячна маса делегатів з'їзду, і мільйонна маса читачів газет. В. І. Ленін в спорі не шукав істини, він шукав перемоги. Йому будь за що треба було перемогти, а для досягнення перемоги, на його переконання, придатні будь-які засоби. Ціль виправдовує засоби (*Finis sanctificat media*). Тут придатні були і раптова підніжка, і символічний ляпас, і символічний, умовний, приголомшуючий удар супротивника кулаком по голові. Тут доречно і важливо нагадати пораду апостола Павла про те, як небезпечна самовпевненість: “Тому хто думає, що він стоїть, нехай стережеться, щоб не впасти” (1 Коринфян 10:12). Найгрунтовнішою помилкою лжепророка більшовизму була беззаперечна віра в те, що *finis sanctificat media*, що будь-які його навіть найганебніші вчинки виправдає історія. Не виправдала! Засудила судом народів. Бо *salus populi — suprema lex* (благо народу — найвищий закон), через який не вагаючись підступно переступив вождь-лжепророк. Це *os magna sonaturum*? (уста, що віщають велике?). Врешті виявилось, що життєві, побутові, родинні риси В. І. Леніна аж ніяк не були пов'язані з рисами лідера нового світового порядку.

Потім, коли суперечка перейшла із сторінок журналів і газет на вулиці, на пшеничні поля і на поля війни, виявилось, що і тут придатні жорстокі засоби. Ленінська нетерпимість, непохитне прагнення до сумнівної мети, презирство до свобо-

ди, жорстокість стосовно до інакодумців і здатність, не здригнувшись, стерти з лиця землі не тільки фортеці, але волості, повіти, губернії, що оспорили його ортодоксальну правоту, — всі ці риси не виникли в В. І. Леніна після жовтневого кривавого військового державного перевороту та злочинного захоплення влади. Ці риси були і у Володі Ульянова. У цих рис глибоке коріння. Всі його здібності, його воля, його пристрасть були підпорядковані одній меті — захопити владу у будь-який спосіб. А як відомо з сивої давнини — перемога не любить суперництва (*rivalitatem non amat victoria*). Він жертвував заради цього всім, він приніс в жертву, знищив заради захоплення влади найсвятіше, що було в Росії, — її свободу. Ця свобода була по-дитячому безпорадна, недосвідчена. Звідки їй, восьмимісячному немовляті, народженому в країні тисячолітнього рабства, мати досвід? Залишається тільки голосно закричати на всю Русь “*O, nomen dulce libertatis!*” (“О, солодке слово свобода!”) та чи почує Русь — тисячолітня раба?

Риси інтелігента, що здавалися істинним змістом ленінської душі і ленінського характеру, ледве справа доходила до діла, зникали у зовнішній, незначущій формі, а справжній його характер виявлявся в непохитній, залізній і несамовитій волі. Для В. І. Леніна вождя революції і одночасно її параноїального лжепророка інтереси революції — найвищий закон (*Salus revolutionis — suprema lex*), які як виявилось, він хибно розумів і жахливо втілював. Що вело В. І. Леніна шляхом революції? *Lux veritatis?* (Світло правди?). Любов до людей? Бажання подолати лиха селян, убогість і безправ’я робочих? Віра в істинність марксизму, в свою політичну та ідеологічно-партійну правоту? Російська революція для нього не була російською свободою, а необмежена влада (*absolutum dominium*), до якої він так пристрасно прагнув, була потрібна не йому особисто. Ось тут виявилася одна з особливостей В. І. Леніна: складність характеру, народжена з простоти характеру. Часто у людини немає іншого ворога, крім самої себе (*Saepe nihil inimicus homini, quam sibi ipse*).

Для того, щоб з такою потужністю жадати влади, абсолютної, необмеженої влади (*absolutum dominium*), треба володіти величезним політичним честолюбством, величезним владолюбством. Риси ці грубі і прості. Але ж цей політичний честолюбець, здатний на все в своєму прагненні до влади, був особисто у повсякденному побутовому житті незвичайно скромний, владу він завойовував не для себе. Тут кінчається простота і починається складність. Якщо уявити собі Леніна-людину еквівалентним Леніну-політикові, то виникає характер примітивний і грубий, нахрапистий, владний, безжальний, сказано честолюбивий, догматично галасливий. Про що давні римляни мали свою думку й казали: “*Omne nimium poset*” (“Будь-яка надмірність шкодить”). Якщо співвіднести ці риси до буденного життя, прикласти їх відносно до дружини, матері, дітей, друзів, сусідів по квартирі. Страшно стає. Але сталося зовсім інше. Людина на світовій арені виявилася зворотню людині в особистому житті. Плюс і мінус, мінус і плюс. І виходить зовсім інше, складне і надто трагічне. Скажене політичне владолюбство сполучилося із стареньким піджаком та невибагливістю у повсякденному житті. Здатність, не коливаючись, втоптати в багнюку, оглушити супротивника в спорі, незрозумілим чином сполучена з милою усмішкою, з сором’язливою делікатністю. Невблаганна

жорстокість, презирство до вищої святині російської революції — свободи — і тут же поряд, в грудях цієї ж людини, чисте, юнацьке захоплення перед прекрасною музикою, книгою. *Mel in ore, verba lactis, fel in corde, fraus in factis* (Мед на устах, слова — молоко, жовч у серці, підступність у вчинках).

Ленін... Обоженний образ; інший образ — це монолітний простак, створений ворогами В. І. Леніна, з'єднав, злив в собі жорстокі риси лідера нового світового порядку з примітивно грубими життєвими рисами, — лише ці риси бачили в В. І. Леніні його вороги. І, нарешті, той, який мені здається найбільш близьким до дійсності, і в ньому дуже непросто розібратися. Ніхто не може довго носити маску (*Nemo potest personam diu ferre*). Щоб зрозуміти особливості особистості В. І. Леніна, недостатньо вглядітися в людські, повсякденні життєво-побутові його риси. Для визначення недостатніх рис Леніна-політика і для більш повного розуміння його особистості, потрібно співвіднести характер В. І. Леніна спершу з міфом про національний російський характер, а потім з долею, та особливостями перебігу російської історії. Удавана святість — це подвійна розв'язність (*Personata sanctimonia duplex nequitia*).

Ленінська аскетичність, природна скромність подібна російським паломникам, його прямодушність і віра відповідають народному ідеалу життєвчителя, його прихильність до російської природи в її лісовому і луговому образі схожа на селянське відчуття. Його сприйнятливості до світу західної думки, до філософії Г. В. Ф. Гегеля (1770 — 1831 рр.) і, особливо, К. Маркса (1818 — 1883 рр.), його здатність вбирати в себе і виражати дух Заходу є прояв риси глибоко російської, проголошеної ще П. Я. Чаадаєвим (1794 — 1856 рр.), це та всесвітня чуйність, вражаюча глибина російського перевтілення в дух інших народів, яку Ф. М. Достоєвський (1821 — 1881 рр.) побачив в О.С. Пушкіні (1799 — 1837 рр.). Цією рисою В. І. Ленін рідниться з О. С. Пушкіним. Цією рисою був наділений Петро I (1672 — 1725 рр.). Але ця риса — перевтілення в дух інших народів, серед московських монархів, більшовицького царя та лжепророка В. І. Леніна набула характер агресивно-зловісного, мізантропічного та загарбницького втручання, окупації територій та обернення слов'янських народів, в першу чергу, українського та білоруського у російське, точніше угро-фінсько-монголо-татарське рабство. *Praeterita mutare non possumus* (Ми не можемо змінювати минуле).

Ленінська одержимість, затята переконаність у істинності більшовизму — подібна до аввакумівської несамовитості, фанатичної аввакумівської віри. Аввакум Петрович (1620 — 1682 рр.) — явище саморідне, російське, протопіп, один з видатних діячів російського давньообрядства. Був спалений разом з іншими розкольниками, бо заважав імперським амбіціям московського царату використати православну віру як духовну основу для окупації та насильницького приєднання до Великого Московського князівства України-Руси та інших слов'янських народів. Хоч московити слов'янами ніколи не були, їх походження з інших племен — татаро-монгол, угро-фінів, мордви, мері, печери, мокші, черемисів, чуді, муроми, пермі і трохи з німців, голландців, євреїв і масово примусово засланих українців на широкі простори Московії. У всій московсько-князівській, російсько-імперській та більшовицько-радянській історії ідеалом була не люди-

на, яка сумлінно виконує обов'язки громадянина та закони держави, а індивідуум, що посів перше місце, не важливо у який спосіб, навіть шляхом скоєння низки злочинів, і отримавши владу над суперниками, обставинами та підданим народом. Що є нічим іншим як рабством, російським рабством і його витоками. *Quot servi, tot hostes* (Скільки рабів, стільки ворогів).

Цілі і державні дії Великого Московського князівства у XVI ст. принципово змінилися у порівнянні з поведінкою попередніх поколінь московитів. Пасіонарних людей стало багато, а завдання об'єднання і відстоювання власних кордонів князівства було у більшості виконано. І тоді войовничо налаштовані московити набули нових стратегічних життєвих цілей, нових імперативів поведінки — почали “неситим оком зазірати” на території сусідніх народів, в тому числі й України. Світ для них став тісним, розширити його можливо було тільки шляхом розбою, загарбання, окупації та колонізації. З цього виток московсько-російського милітаризму та розповсюдження російського рабства на сусідні народи. *Saeculorum novus nascitur ordo* (Час породжує новий порядок).

Lato sensu (у широкому розумінні) в XIX ст. російські мислителі шукали пояснення історичного шляху Росії в особливостях російського національного характеру, в російській душі, в російській релігійності. П. Я. Чаадаєв, один з найрозумніших людей XIX ст., оповістив про аскетичний, жертвний дух російського християнства, його незамутнену нічим наносним візантійську природу. Ф. М. Достоєвський вважав вселюдність, прагнення до вселюдського злиття дійсною основою російської душі. Російське XX ст. любить повторювати ті передбачення, що зробили про нього мислителі і пророки Росії в XIX ст., — М. В. Гоголь, П. Я. Чаадаєв, В. Г. Белінський, Ф. М. Достоєвський. Та хто ж не любив би повторювати про себе подібне?.. Але мудреці кажуть: “*Qui se ipse laudat, cito derisorem invenit*” (“Хто сам себе хвалить, той швидко стає предметом посміхи”). Пророки XIX ст. прокували, що в майбутньому росіяни стануть на чолі духовного розвитку не тільки європейських народів, але і народів всього світу. Не про військову славу росіян, а про славу російського серця, російської віри і російського прикладу казали провісники. Дійсно так, *munerum animus optimus est* (найкращий з дарунків — доброта). “Птах трійка...” “Російській душі, вселюдській і всеєднаючій, вмістити в неї з братською любов'ю всіх наших братів, а врешті-решт, можливо, і пророки остаточне слово великої загальної гармонії, братської остаточної згоди всіх племен за Христовим євангельським законом...”. “Тоді ми природно займемо своє місце серед народів, яким призначено діяти в людстві не тільки як тарани, але і в якості ідей”. “Чи не так і ти, Русь, що жвава необігнанна трійка, мчиш? Димом куриться під тобою дорога, гримлять мости...”. Але в перебігу часу історичних подій сталося зовсім не так як гадалося та прокувалося російськими мислителями.

І тут же П. Я. Чаадаєв геніально підмітив вражаючу рису московсько-російської історії: “...колосальний факт поступового закріпачення нашого селянства, що є ніщо інше, як суворий логічний наслідок нашої історії”. Невблаганне придушення особи невідступно супроводжувало тисячолітню історію московитів-росіян. Холопське підпорядкування особистості государеві і державі. Так, і ці риси бачили, визнавали пророки Росії. *Non bene pro toto libertas venditur auro* (Ганебно

продавати свободу за золото). І ось разом з придушенням людини князем, поміщиком, государем і державою — пророки Росії усвідомлювали небачену західним світом чистоту, глибину, ясність, Христову силу душі російської людини. Їй, російській душі, і пророкували пророки велике і світле майбутнє. Вони сходилися на тому, що в душі московитів-росіян ідея християнства втілена в бездержавній, аскетичній, візантійській, антизахідній формі, і що сили, властиві російській народній душі, відіб'ють себе у могутньому впливі на європейські народи, очистять, перетворять, освітять у дусі братерства життя західного світу, і що західний світ довірливо і радісно піде за російською вселюдиною. Ці пророцтва найвидатніших розумів і сердець Росії об'єднувалися однією загальною їм фатальною рисою. Всі вони бачили силу російської душі, прозрівали її значення для світу, але не бачили вони, що особливості російської душі народжені несвободою, що російська душа — тисячолітня раба. Що дасть світу тисячолітня раба, нехай і всесильна? Рабство може породити тільки рабство та поширити його. *Non procul a proprio stipite roma cadunt* (Яблука падають недалеко від власного стовбура). Остаточна окупація України наприкінці XVIII ст. російським царатом принесла українцям кріпацьке право, рабство, свавілля, пригнічення та припинення розвитку. Указом від 3 травня 1783 р. імператриця Катерина II узаконила кріпацький устрій в Україні.

І ось XIX ст., здавалося, наблизило нарешті час, передбачений пророками Росії, час, коли Росія, така сприйнятлива до чужої проповіді і до чужого прикладу, жадібно поглинала та всмоктувала чужі духовні впливи і сама готувала себе до потужного впливу на світ. Двісті років Росія вбирала в себе ідеї свободи, що були занесені з вільнолюбної Європи. *Omnes homines natura libertati student* (Кожна людина від природи прагне до свободи). Сто п'ятьдесят років Росія наповнювала суспільну свідомість народу думками П. І. Пестеля, К. Ф. Рилєєва, О. І. Герцена, М. Г. Чернишевського, П. Л. Лаврова, М. О. Бакуніна, творами російських письменників, терористичними справами А. І. Желябова, Софії Перовської, Тимофея Михайлова, М. І. Кибальчича, соціалістичними ідеями Г. В. Плеханова та анархізмом П. О. Кропоткіна і М. К. Михайловського, терористичними актами Сазонова і І. П. Каляєва, марксистською та більшовицькою ідеологією В. І. Леніна, Л. Мартова, В. М. Чернова, духовним запалом народництва і різночинної інтелігенції, імпульсивними поривами революційного студентства, робітників промисловості та селянських ватажків, а також думками філософів і мислителів західної свободи. Ці думки також несли книги, кафедри університетів, гейдельберзькі і паризькі студенти, їм несли чоботи бонапартових військ, їм несли інженери і освічені купці, західна біднота, що слугувала в Росії, чие відчуття людської гідності викликало заздрісне здивування російського дворянства. Це був ще не вечір, *pondum adesse fatalem horam* (ще не надійшла фатальна година). Жовтневий 1917 р. державний переворот і захоплення влади більшовиками були ще попереду.

І ось, запліднена ідеями свободи і гідності людини, здійснилася більшовиками революція по-російськи. Що ж скоїла російська душа з ідеями західного світу, як перетворювала їх в свідомості, в який магічно-містичний кристал виділила їх, які паростки готувалася зростити в підсвідомості народу історія? "...Русь, куди ж мчиш ти? ...Не дає відповіді..."

Подібно нареченим промайнули перед юною Росією, що скинула ланцюги царизму, десятки, а може й, і сотні революційних вчень, вірувань, лідерів, партій, пророцтв, програм... Жадібно, з пристрастю та благанням вдивлялися паранояльні вожді російського політичного та соціально-економічного прогресу в обличчя нареченої. Широким колом обступили її вони — помірні, фанатики, трудовики, народники, робітничолюбці, селянські заступники, освічені заводчики, світлолюбні церковники, скажені анархісти, більшовики-мізантропи. Невидимі, часто невідчутні мережі як павутиння пов'язали всіх їх з німецькою філософією, англійською політичною економією та французьким соціалізмом, керманічами західноєвропейського робітничого руху, теоретиками соціалізму та практиками класової боротьби пролетаріату, лідерами робітничих професійних спілок, з ідеями західних конституційних монархій, парламентів, найосвіченіших кардиналів і єпископів, вчених, університетських професорів, капіталістів, фінансистів, землевласників, проповідників. Велика тисячолітня раба-наречена — Росія, у пошуку довгоочікуваного та, нарешті, так бажаного земного щастя та кращої долі, зупинила свій блукаючий, розсіяний та екзальтований погляд, вагаючись та оцінюючи, на плюгавому та картавому паранояльно-маніакальному вожді більшовиків В. І. Ульянові (Леніні). Неочікувано, неймовірно, але він став її обранцем, тривалою, криваво-жахливою долею, тотальною трагедією, продовженням тисячолітнього рабства у вже замисленій лжепророком більшовицько-московській імперії. Лжепророку, посланцю диявола-сатани здавалося, що він розгадав та зрозумів, як у стародавній казці, її приховану чисту тисячолітню мрію про свободу та вільне життя, нібито спромігся розтлумачити її, спотворені фантастичною уявою думки та образи, чудернацькі помисли, сни та забобони. Але чи було це насправді так? Безумовно, ні! Насправді, сатанинські сили спокушали їх та підштовхували у обійми, щоб з новою силою запанувало в Росії соціалістично-комуністичне рабство.

Більшовики вигадали для омани суспільства божевільне віровчення — марксизм-ленінізм, яке виконувало роль державної релігії — суспільного дурману, і гадали, що додержуючись вигаданих штучних догм та запроваджуючи їх у життя країни тисячолітнього рабства, прямують вірним шляхом до загальнолюдського щастя. Наведу слова Ісуса, які він промовив на адресу фарисеїв, але їх треба повністю віднести до більшовиків-ленінців: “Ваш отець диявол; і похоті отця вашого ви хочете чинити. Він був людиновбивцем від початку і не встояв у істині, бо нема істини в ньому. Коли він говорить неправду, то говорить від себе, бо він лжець і отець неправди” (Іоана 8 : 44). Більшовицькі пророки, апостоли та адепти були насправді в служінні диявола і свідомо вводили в оману тисячолітню рабу — Росію. Чинили насилля з власної диявольської волі...

Побуває думка, що російсько-московські більшовики на чолі з лжепророком В. І. Ленініним з-за політичних та соціально-економічних обставин вдалися до масового червоного терору, продовження і посилення рабства та кріпацтва в СРСР. Це велика брехня, черговий радянський міф для виправдовування скоєних злочинів та задурення мізків мільйонам громадян. Причина масових злочинів більшовицьких керівників та радянської влади криється не в обставинах, а в складі їх розуму, збоченій психіці та мізантропічних цілях. Думки лжепророка В. І. Лені-

на передували всім його вчинкам та супроводжували їх. Люди наділені свободою волі, якщо тільки не служать дияволу, бо тоді виконують його волю, але за власним бажанням, і навіть за складних політичних обставин можуть свідомо обрати, яким шляхом піти. В.І. Ленін зі злочинною зграєю, організовану у політичну партію (РСДРП, РКП(б), КПРС), яка насправді була злочинною політичною школою, де більшовики-злочинці шліфували свої кримінальні навички, обрав шлях запровадження рабства, масового знищення та пограбування власного народу. Злочини радянської влади — справа спрямованості збочених думок та дій більшовиків-злочинців на чолі з слугами диявола В. І. Леніним, Й. В. Сталініним, їх політичними наступниками, адептами та послідовниками. Злочин зароджується й народжується в розумі! Більшовики добровільно і свідомо обрали злочинний шлях.

В. І. Ленін став обранцем Росії тому, що він обрав її, і тому, що вона обрала його. Більшовицький лжепророк спокусив наївну беззахисну наречену — Росію у спосіб, який обрав диявол спокушаючи Ісуса. “Знову диявол бере Його на височезну гору і показує Йому всі царства світу і славу їх, та й каже Йому: “Це все дам Тобі, якщо, впавши, поклонишся мені”. Тоді Ісус відповів йому: “Геть від Мене, сатано! Бо написано: Господу, Богу твоєму, поклоняйся і Йому одному служи”. Тоді диявол залишив Його, і ось ангели приступили і служили Йому” (Матвія 4 : 8 – 11). Не встояла Росія, спокусилася, пішла за ним, бо він обіцяв їй золоті гори і річки, повні вина, і вона йшла за ним спочатку охоче, вірячи йому, веселою хмільною дорогою, освітленою палаючими поміщицькими садибами, понівеченими тілами селян-повстанців, розстріляними священиками, поетами, письменниками, вченими, офіцерами та дворянами, потім оступаючись, озираючись, жахаючись шляху, який відкрився їй, але все міцніше і міцніше відчуваючи залізну руку, що вела її. *Periculosum est et credere et non credere* (Небезпечно і вірити і не вірити), коли не маєш ґрунтовних моральних переконань. “Хіба ви не знаєте, що кому віддаєте себе в раби на послух, того ви і раби, кому коритеся: або раби гріха на смерть, або послуху на праведність?” (Римлян 6 : 16).

І він йшов — лжепророк темряви, повний диявольської віри і вів за собою Росію, не розуміючи дивної омани, що відбувалася з ним. У її слухняній ході, в її новій, після повалення та страти царя, покорі, в її податливості, що зводила з розуму, потопало, гинуло, перетворювалося в попіл та табірний порох все, що пророк зла приніс Росії з цивілізованого, волелюбного, революційного Заходу. Йому здавалося, що в його непохитній, диктаторській силі запорука чистоти і збереження того, у що він вірив і приніс своїй країні. Він радів цій силі, ототожнював її з непогрішимістю своєї віри і раптом, на мить, із жахом побачив, що в його непохитності, зверненій до м’якої російської покорі і навіюваності, і є його вище безсилля. І чим суворіше робилася його хода, чим важче ставала його рука, чим покірніше ставала його диявольському злочинно-революційному насильству Росія, тим менше була його влада боротися із велетенською сатанинською силою тисячолітнього російського рабства та кріпосної старовини. *Cujus est potentia, ejus est actum; cujus regio, ejus religio* (Чия сила, того й дія; чия область, того й віра).

Як тисячолітній дубовий гай, міцнів в російській душі кріпосний, рабський початок. Подібно до шаленіючої від власної нездоланної сили “царської горіл-

ки”, всеосяжне тисячолітнє російське рабство розчинило метал і сіль людської гідності, понівечило внутрішній християнський стрій та гармонію душі російського народу, спотворило духовне й душевне життя російської держави і суспільства. Дев’яцот років простори Росії, що породжували при поверховому сприйнятті відчуття духовного розмаху, невтримної лихої сміливості і волі, насправді були німим заповідником рабства. Дев’яцот років Росія позбувалася диких лісових поселень, чадних курних хат, скитів, зроблених з колод, та дійшла до уральських заводів, петербурзьких палаців, Ермітажу, могутньої своєї артилерії, тульських металургів і токарів, фрегатів і парових молотів. У поверховому сприйнятті цих досягнень народжувалося однозначне відчуття розвитку освіти і зближення із Заходом. *Horribile ductu* (страшно сказати), але чим більше ставала схожою поверхня російського життя з життям Заходу, чим більш виробничий гуркіт Росії, стукіт коліс її тарантасів і потягів, ляскання її корабельних вітрил, кришталеве світло у вікнах її палаців нагадували про західне життя, тим більше росла прихована безодня в свято зберігаємій суті життя російського народу і житті народів Європи. Безодня ця полягала в тому, що розвиток Заходу запліднювався зростанням свободи, а розвиток Росії запліднювався зростанням рабства. *Nunquam simpliciter fortuna indulget* (Доля ніколи не сприяє нам з справжньою щирістю).

Історія людини є історія її свободи. Зростання людської потужності визначається перш за все зростанням свободи. Свобода не є усвідомлена необхідність, як помилково міркував Ф. Енгельс. Свобода прямо протилежна необхідності, свобода є подолана необхідність. На користь свободи волає будь-яке право (*In favorem libertatis omnia jura clamant*). Прогрес в своїй основі є прогресом людської свободи. Адже і саме життя є свобода, еволюція життя є еволюцією свободи. Свобода для суспільного організму те ж, що здоров’я для людини, якщо вона втрачає здоров’я, то ніщо на світі їй не у радість. Якщо суспільство втрачає свободу, то воно мучиться, знемагає, його полишає перспектива розвитку і прогресу.

Російський розвиток виявив дивну свою сутність — він став розвитком не-свободи. Рік від року все жорсткіше становилося селянське кріпацтво, все більше тануло мужицьке право на землю, а тим часом російська наука, техніка, освіта все росли і росли, зливаючись із зростанням російського рабства. Люди ніколи не зможуть стати вільними, якщо не виховані для свободи. І це не є те виховання, яке може бути здобуто у школі або запозичене з книг, а те, яке є результатом і наслідком самодисципліни, самоповаги та самоуправління. Тому першим законом людини повинна стати повага до самого себе і це є надійний шлях до свободи. *Omnia si perdas, famam servare memento; Hanc si perdideris, postea nullus eris* (Втрачаючи все, не забудь зберегти добре ім’я; якщо його втрапиш, потім будеш ніщо).

Народження російської державності було ознаменоване остаточним закріпаченням селян: скасований був останній день мужицької свободи — двадцять шосте листопада — Юрїїв день. Все менше ставало “вільних”, “бродячих” людей, все множилася кількість холопів, а Росія стала виходити на широкий шлях європейської історії. Прикріплений до землі став прикріпленим до власника-господаря землі, потім і до служивої людини, що представляла державу і військо; і власник-господар отримав право суду над кріпосним, а потім і право московських тортур

(так їх назвали чотири століття назад) — це підвішування за зв'язані за спиною руки та биття батоном. Розвивалася російська металургія, нагромаджувалися фінансові та майнові статки, міцніла держава і військо, розгорялася зоря російської військової слави — у загарбницьких війнах, поширювалася письменність.

Могутня діяльність Петра I Скаженого, основоположника російського наукового і промислового прогресу, була пов'язана з таким же могутнім прогресом кріпацького права. Імператор Петро I прирівняв кріпаків, що сиділи на землі, до холопів — дворових, перетворив “гулящих” людей в кріпаків. Він покріпачив “чорносошних” на півночі і “одnodворців” на півдні. Крім поміщицького кріпацького права, при Петрі I розквітло державне кріпацьке право, яке на його думку допомагало у освіті і прогресі. Петру I здавалося, що він зближує Росію із Заходом у державних справах, так воно і було, але провалля, безодня між свободою і не-свободою все зростала і зростала.

І ось прийшло “блискуче” століття імператриці Катерини II, століття чудового квітіння російських мистецтв і російської освіти, століття, коли російське кріпацьке право досягло свого найвищого ґатунку розвитку та розповсюдження, широкою повинню заповонило всю імперію. Свавільям, несвободою та жахом заповонило Україну, яка ніколи за всю багатотисячолітню історію не знала рабства і кріпацтва. Свобода — це не безділля, а можливість вільно розпоряджатись своїм часом та обирати для себе рід занять. Якщо сказати більш стисло, то бути вільним — означає не віддаватися неробству, а самочинно вирішувати свої справи. *Te libertatem laudamus* (Тебе, свобода, вихваляєм!).

Так тисячолітнім ланцюгом були прикуті один до одного російський прогрес і російське рабство. Кожен порив до світла, освіченості та прогресу у вищому світі, науці і техніці поглиблював чорну прірву кріпацтва. XIX століття — особливе у існуванні Росії. У це століття заколихався основний принцип російського життя — зв'язок прогресу з кріпацтвом. Революційні мислителі Росії не оцінили у повному ступені значення в XIX ст. звільнення селян від кріпацтва. Ця подія, як показало наступне XX ст., була більш революційною, ніж здійснення Жовтневого 1917 р. збройного державного перевороту та злочинного захоплення влади більшовиками на чолі з В. І. Леніним. Знищення кріпацтва поколивало тисячолітню основу підвалин Росії, основу, якої не торкнулися ані Петро I, ані В. І. Ленін з більшовиками — залежність російського і радянсько-більшовицького розвитку від зростання рабства. *Omnia rerum vicissitudo est* (Усе підлягає зміні).

Після звільнення селян в 1861 р. від кріпацтва більшовицькі лідери, інтелігенція, студентство бурхливо, з пристрасною силою, та самовідданістю боролися за невідому Росії людську гідність, за прогрес без рабства. Цей новий шлях був повністю чужий російському минулому, і ніхто не розумів, якою ж стане Росія, якщо вона відмовиться від тисячолітнього зв'язку у своєму розвитку з рабством, яким же стане російський характер? Як виявить себе особлива російська душа? Це вузол, що вимагав божественного втручання (*Dignus vindice nodus*). Апостол Павло пророкував: “Здорового вчення не будуть триматись, а за своїми бажаннями будуть вибирати собі вчителів, які будуть їм лестити. Вони відвернуть слух свій від істини і прихиляться до байок” (2 Тимофія 4 : 3, 4). Більшовики нав'язали

Росії диявольську релігію—ілюзію ленінізм-сталінізм у вигляді казок і байок про більшовицький рай – соціалізм-комунізм.

Багато чим навчилися користуватися люди, тільки не набралися розуму та вмінь користуватися свободою. Боротися з повсякденними негараздами набагато легше, ніж боротися за свободу. В щоденній нужді люди загартовуються і живуть з мріями про свободу, але коли вона здобута, люди не знають, що з нею робити, як скористатися перевагами свободи. Психологічно занадто важкий шлях для окремої людини і суспільства одразу перейти від свавілля кріпацтва і рабства духу до особистої свободи, свободи власного вибору і відповідальності. *Argumenta ponderantur, non numerantur* (Сила аргументів не в кількості, а у важливості). Творці державного перевороту і злочинного захоплення влади в Росії в жовтні 1917 р. вважали, що не можна народи колишньої Російської імперії одразу вивільнити до зовнішнього життя більше, ніж вони вільні з середини. Як не дивно, В. І. Ленін, який обіцяв народам свободу і вивільнення від тисячолітнього рабства, вважав, що народам набагато легше витерпіти насильницький тягар рабства, ніж дарунок надмірної свободи. Практична розбудова СРСР показала, що ідеологічно більшовики не тільки не відмовилися від рабства і кріпацтва, а застосували ще більш жорстокі, мізантропічні його форми. Духовна неволя, кріпацтво і рабство є *quinta essentia* радянського соціалізму, найбільш антигуманним його різновидом, яке знало людство у своїй історії. Велич народу не вимірюється його чисельністю, як велич людини не вимірюється його зростом. Єдиною мірою слугує його розумовий розвиток та моральний рівень. Злочини влади неможна ставити у провину тим, над ким вона владарює. Уряди часом бувають бандитськими, народи — ніколи. Не дарма кажуть — кара не минає негідника, а тільки дає йому відстрочку (*Poenam moratur improbus, non praeterit*).

У лютому 1917 р. перед Росією відкрилася дорога свободи. Росія ж обрала більшовицького лідера, адепта диктаторської форми правління — В. І. Леніна. Відбувся величезний злам російського життя. Більшовики знищили поміщицький устрій, дворянство, інтелігенцію, підприємців та купців, виморили голодом селянство та робітників. Та все ж доля російської історії визначила В. І. Леніну та його соратникам, як це не дикунськи, шокує і дивно звучить, зберегти прокляття Росії, ще більш як на 70 років, продовжити зв'язок її розвитку з несвободою, з кріпацтвом та доповнити розгулом більшовицького масового кривавого червоного терору, стратою мільйонів людей, організацією штучних голодоморів українського народу і пануванням тотального жаху потрапити до катівень радянських каральних органів. *Vestigia terrent* (Сліди лякають; сліди нещасних попередників).

Лише ті, хто робить замах на основу основ старої Росії — її рабську душу, — можуть вважатися революціонерами. Більшовики ж тільки прагнули дістатися влади, нічого не змінюючи у тисячолітньому російському рабстві, а навіть навпаки удосконалювали його та поширювали на інші народи та країни. Саме виходячи з цього, події 25 жовтня 1917 р. неможливо визначити як революцію, а членів РСДРП — РКП(б) — ВКП(б) — КПРС — революціонерами. *Dubiam salutem qui dat afflictis, negat* (Хто не несе знедоленим швидкого порятунку, той їм відмовляє в ньому). І так склалося, що маніакальна одержимість, фанатична віра в істинність

більшовицького різновиду марксизму, повна нетерпимість до інакодумців призвели до того, що В. І. Ленін сприяв колосальному розвитку тієї Росії, яку він, ненавидів всіма силами своєї фанатично-мізантропічної душі та паранояльного розуму. Дійсно трагічно, що людина, яка так широко захоплювалася та насолоджувалася творами Л. М. Толстого і музикою Л. Бетховена, сприяла новому закріпаченню селян і робітників, перетворенню в холуїв з наближених до влади видатних діячів російської культури, подібних до письменника О. Толстого, хіміка М. Семенова, музиканта Д. Шостаковича. Суперечка, спричинена прихильниками російської свободи, була нарешті вирішена — російське рабство і цього разу опинилося непереможеним. А московсько-більшовицька “революція” була зведена до абсурду (*deductio ad absurdum*).

Перемога В. І. Леніна виявилася його поразкою. Але трагедія В. І. Леніна була не тільки російською трагедією, вона перетворилася у всесвітню трагедію, вселюдський жах. Чи думав він в час здійснення більшовиками збройного державного перевороту та захоплення влади, що не Росія піде за соціалістичною Європою, а приховуване від світової спільноти російське рабство вийде за межі Росії і стане факелом, освітлюючим нові шляхи рабства для людства. Росія вже не вбирала вільний дух Заходу. Захід зачарованими очима дивився на російську дійсність «розвитку в рабстві», який відбувався шляхом несвободи. Світ побачив чаруючу простоту цього шляху та зрозумів силу народної держави, побудованої на несвободі. Здавалося, відбулося те, що передбачали пророки Росії півтора століття тому. Але як дивно і страшно все відбулося. Ленінський синтез несвободи з соціалізмом приголомшив світ більше, ніж відкриття атомної енергії. *Quos deus perdere vult, dementat prius* (Кого Бог хоче знищити, того він насамперед позбавляє розуму).

Європейські апостоли національних революцій побачили полум'я зі Сходу як знак долі. Італійці, а потім німці рішуче взялися на свій кшталт розвивати ідеї національного соціалізму. А полум'я все розгоралося — його сприйняли Азія, Африка. Політики та можновладці дійшли божевільного висновку, що нації і держави можуть розвиватися в ім'я сили і всупереч свободі! Це не була духовна та моральна їжа для здорових, це було наркотичне зілля збочених свідомістю, невдах, хворих і слабких, відсталих та битих. Тисячолітній російський закон розвитку волею, пристрастю та диявольським генієм паранояльного мізантропа лжепророка В. І. Леніна став законом всесвітнім. Така була невблаганна доля історії. *Saeculorum novus nascitur ordo* (Час породжує новий порядок).

Вольтер (Франсуа Марі Аруе, 1694 — 1778 рр.), який обстоював принцип освітницького абсолютизму, вважав: “Чим люди освіченіші, тим вони більш свободні”. Його нащадки — ідеологи та діячі Великої Французької революції (1789 — 1794 рр.) у своїй діяльності керувалися ідеєю політичного завоювання свобод і наступного освічення народу та проголошували: “Чим ти більш свободний, тим більш освічений”. Саме в цьому й приховувалася загибель. Цієї вади припустилися пророки й апостоли російського більшовизму починаючи з 1917 р. Ленінська політична нахабність, нетерпимість, навала, непохитність до інакодумців, презирство до свободи, фанатичність більшовицької віри, надзорстокість до

ворогів, все те, що принесло перемогу ленінській справі, народжені і викувані в тисячолітніх глибинах російського рабства, кріпацького життя, російської не-свободи. Саме тому ленінська перемога слугувала несвободі. А поряд, тут же, безтілесно продовжували існувати чаруючі мільйони людей ленінські риси милого, скромного російського працюючого інтелігента. *Decipit frons prima multos* (Зовнішній вигляд обманює багатьох).

Що ж, мій допитливий читачу. Чи як і раніше тобі загадкова російська душа? Ні, ніякої загадки немає. Та й чи була вона взагалі? Яка ж загадка в рабстві? Що ж, це дійсно саме російський і лише російський закон розвитку? Невже російській душі, і лише їй, визначено розвиватися не із зростанням свободи, а із зростанням рабства? Чи дійсно, саме цим визначається доля російської душі? Так, звичайно, так. Це була *dira necessitas* (сувора необхідність), яка впливала з азійської цивілізаційної парадигми розвитку та азійської ментальності її керманічів впродовж століть. Тисячолітня історія російського рабства виховала рабську душу. Закон цей визначений тими параметрами, а їх десятки, а може й, сотні, в яких відбувалася історія Росії. Час зрозуміти розгадникам Росії, що тисячолітнє рабство створило понівечену російську душу, а викривлена свідомість спотворила реальне сприйняття та розуміння особливостей російської рабської душі. Тисячолітнє рабство виявилось тим соціально-психологічним та духовно-патологічним механізмом, який створив містику російської душі. І у захопленні візантійською аскетичною чистотою, християнською лагідністю російської душі живе мимовільне визнання непорушності російського рабства. Витоки цієї християнської лагідності, цієї візантійської аскетичної чистоти ті ж, що і витоки ленінської пристрасті, нетерпимості, фанатичної віри — вони в тисячолітній кріпосній несвободі. *Dubitando ad veritatem pervenimus* (До істини йдемо сумніваючись). І через те так трагічно помилилися пророки Росії. Та де ж вона, “російська душа, — вселюдська і всеоб’єднуюча”, якій передбачав Ф. М. Достоєвський “проректи остаточні слова великої загальної остаточної гармонії, братерської остаточної згоди всіх племен за Христовим євангельським законом”? *Omne exit in fumo* (Усе пішло з димом).

Але, не сталося, як бажалося, Федору Михайловичу. Не привабливою виявилася російська рабська душа з азійською ментальністю, не подобався і не сприймався азійський спосіб виробництва, відкидався сам дух Російської держави — рабства й кріпацтва, держави, яка століттями намагалася й спромоглася окупувати, поневолити та закабалити суміжні країни. Всі розмови про “загадкову російську душу” одразу припиняються, як тільки ми визначимося з тими об’єктивними політичними та соціально-економічними обставинами, у яких відбувалося формування та виховання цієї “душі”. Російська душа сформувалася в умовах менталітету азійської общини, азійського способу виробництва, “паразитичного” способу експлуатації населення та перерозподілу додаткового продукту. Саме ці обставини витворили в Росії специфічну особистість та її душу певного типу — “конформіста”, а якщо більш докладно — маргінала, раба і кріпака. Азійське російське суспільство давало можливість розвитку вкрай обмеженій кількості людей, які в силу застійного оточення згасали, не потрібні суспільству, яке продукувало дух рабства та конформізму. Саме з цих причин Схід (Азія) і Росія не знали такого роз-

витку духовної культури, спрямованої на розвиток людини, як у Давній Греції або “часу гігантів”, подібного до Відродження та Реформації.

Та в чому ж вона, господи, полягає ця вселюдська і всеоб’єднуюча російська душа? Може міркували пророки Росії, що в об’єднаному скреготі колючого дроту, який натягували в таборах ГУЛАГу і навколо німецьких концентраційних таборів радянських полонених, побачать вони звершення своїх пророцтв у майбутньому всесвітньому торжестві російської душі? Паранояльний теоретик і практик більшовизму В. І. Ленін багато в чому протилежний пророкам Росії. Він нескінченно віддалений від їх ідей лагідності, візантійської християнської чистоти і євангельського закону. Але дивно усвідомлювати, що він одночасно разом з ними. Він, йдучи зовсім іншим, своїм, більшовицько-розбійницьким шляхом, не прагнув уберегти Росію від тисячолітньої бездонної трясовини несвободи, він, як і вони, визнав непорушність російського рабства. Він, як і вони, народжені російською несвободою. *Eventus stultorum magister est* (Учитель нерозумних людей — гіркий досвід).

Кріпацька сутність російської душі живе і в російській вірі, і в російському невір’ї, і в російському покірливому людинолюбстві, і російській відчайдушності, хуліганстві і завзятості, і в російському скнарстві і міщанстві, і в російській покірній працьовитості, і в російській аскетичній чистоті, і в російському надшахрайстві, і в грізній для ворога відвазі російських воїнів, і у відсутності людської гідності в російському характері, і у відчайдушному бунті російських крамольників, і в несамовитості сектантів, кріпацька душа і в ленінському державному перевороті та злочинному захопленні влади, і в пристрасній сприйнятливості В. І. Леніна до революційних вчень Заходу, і в ленінській одержимості, і в ленінському насильстві, і в дуже сумнівних перемогах ленінської держави. Всюди в світі, де існує рабство, народжуються і подібні душі. *Nominem non odi, sed eius vita* (Не людину ненавиджу, а її вади).

Де ж надія Росії, якщо навіть великі пророки її не розрізняли свободу від рабства? Де ж надія, якщо навіть генії Росії бачили добронравну і світлу красу її душі в її покірному рабстві? Де ж надія Росії, якщо навіть найбільший експериментатор та перетворювач її, В. І. Ленін, не зруйнував, а закріпив зв’язок російського розвитку з несвободою, з радянським кріпацтвом та рабством? Коли ж, нарешті, настане час для російської вільної, людської душі? А може станеться так, що і не буде його, ніколи не прийде? Перебіг подій в Росії вже у XXI ст. свідчить, що новітні російські “царі” та політична кримінально-олігархічна система Росії пов’язують своє майбутнє з тотальним гнобленням та несвободою. У зв’язку з цим, російське суспільство знов торує шлях СРСР, який був “священим шляхом” (*via sacra*) тисячолітнього рабства, а тому має тільки один фактор самостійного розвитку — власний розклад і розпад. Я впевнений, що *acu rem tetigisti* (улучив у саму суть справи).

В. І. Ленін помер, бо ніщо не вічне під сонцем (*nil permanet sub sole*). Але не помер ленінізм. Не пішла з рук ВКП(б) — КПРС загарбана В. І. Ленінінм необмежена влада (*absolutum dominium*). Одіозні його апостоли, ненависні однопартійці, огидні соратники, помічники і учні, неприйнятні затяті адепти російсько-більшовицької імперії продовжили ленінську справу закріпачення держави і вкорінення у радянському суспільстві тотальної несвободи та комуністичного рабства.

І ті, кого залишив він,
В палаючій у розбраті країні
Повинні закувати її в бетон,
Щоб за кордон ніхто не вийшов.
Для них не мовиш: Ленін помер,
Їх, смерть вождя, до сліз не довела.
Ще більш злочинні і криваві
Вони вершать його діла.

Залишилися запроваджена В. І. Леніним диктатура комуністичної партії, створені ним армія, міліція, ВЧК, ОДПУ, НКВС, лікнепи, робфаки. Десятки томів творів залишилися після смерті В. І. Леніна. Хто ж з його соратників буде спроможним глибше і повніше увібрати в себе, виразити своїм характером, серцем, мозком дійсну, головну, іманентну суть ленінізму? Хто підхопить прапор більшовизму В. І. Леніна, хто понесе його, хто побудує велику державу, засновану В. І. Леніним, хто поведе партію нового типу від перемоги до перемоги, хто закріпить новий порядок на землі? Блискучий, бурхливий, балакучий Л. Д. Троцький? Наділений проникливим даром узагальнювача і теоретика партії, привабливий М. І. Бухарін? Найбільш близький народному, селянському і робітничому інтересу практик державної справи волоокий О. І. Риков? Здібний до будь-яких багатоскладових битв в РНК СРСР, витончений в державному керівництві, освічений і впевнений Л. Б. Каменєв? Знавець міжнародного робітничого руху, полеміст-дуелянт міжнародного класу Г. Е. Зінов'єв? *Nemo mortalium omnibus horis sapit* (Ніхто з людей не буває завжди мудрим). Характер, дух кожного з них був близький, співзвучний тим або іншим граням ленінського характеру. Але виявилось, що ці грані ленінського характеру не були головними, провідними, що визначають суть, підвалини нової держави та суспільства, що народилися у кривавій бійні червоного терору громадянської війни. Фатальним чином трапилося так, що окремі риси ленінського параноїдального характеру, які відбивалися в характері освічених мізантропів: Л. Д. Троцького, М. І. Бухаріна, О. І. Рикова, Г. Е. Зінов'єва, Л. Б. Каменєва, виявилися крамольними рисами і привели всіх названих лідерів до плахи, загибелі насильницькою смертю від випестуваної ними ж радянської влади. *Quid quisque vitet, nunquam homini satis, cautum est in horas* (Ніхто не може знати та передчувати, коли якої небезпеки стерегтися). Суть ленінського мізантропічного характеру була не в цих рисах і гранях. В них містилася ленінська слабкість, політичний авантюризм, крамола, ленінські дивацтва, ілюзії, іманентна суть новизни була не в них.

Адже і риси особистості А.В. Луначарського були в якійсь ленінській грані, що слухала “Апасіонату” і захоплювалася романом “Війна і мир”. Але вже не бідолаші А. В. Луначарському було визначено суворо і похмуро творити головну справу ленінської партії. Не Л. Д. Троцькому, М. І. Бухаріну, О. І. Рикову, Л. Б. Каменєву, Г. Е. Зінов'єву судила історія виразити іманентну приховану суть В. І. Леніна. Ненависть Й. В. Сталіна до лідерів опозиції була його ненавистю до тих рис ленінського характеру, які суперечили ленінській суті. Й. В. Сталін страчував найближ-

чих апостолів і соратників В. І. Леніна, тому що вони, кожен по-своєму, заважали здійснитися тому головному, в чому була сокровенна суть В. І. Леніна — *odium generis humani* (ненависть до роду людського). Борючись з ними, страчуючи їх, Й. В. Ст@лін боровся з В. І. Ленінім і страчував його. Але одночасно саме він переможно затвердив В. І. Леніна і ленінізм, підняв і укріпив над Росією ленінський прапор новітнього радянського рабства.

Минули десятиліття, відійшли в історію Горбачовська перебудова і розпад СРСР. У керівництві Росії з'явилися нові керманічі президенти Б. М. Єльцин, В. В. Путін, Д. А. Медведєв, тільки залишилося без змін російське рабство як і тисячу років тому. Дивно, але факт. Немає більшого абсурду ніж розвиток суспільства у стані несвободи, тотального рабства. Ніде не лікують зло злом, а рану раню (*nusquam nec malum malo, nec vulnus curatur vulnere*), тільки в Росії. Рабство російський і тільки російський шлях, закономірність та традиція розвитку. Цим, я вважаю, все сказано. *Omnia tempus revelat* (Час викриває все).

ГУЛАГівська *alma mater* Соловки — сутність радянського соціалізму або з чого починався “комуністичний рай”

Зараз Російська Федерація перебуває у стані глибокої демографічної коми (інтенсивно відбувається виродження російської, а точніше угро-фіно-татаро-монгольської популяції) та кадрової агонії з-за відсутності у достатній кількості працездатного, тобто фізично і психічно здорового та кваліфікованого населення, що також вже загрожує національній безпеці та суверенітету Росії. Заради об'єктивності треба сказати, що в Україні справи з народженням теж не блискучі, але дещо кращі, та й країна і кордони суттєво менші, а головне, немає амбіцій гегемонізму та претензій на світове панування. Тому окрім суто політичних інтересів Росія зацікавлена у використанні у власних інтересах трудового потенціалу України. З цих та інших стратегічних причин російські аналітичні центри спецслужб постійно розробляють і запускають у інформаційний простір різноманітні міфи. На підтвердження цього я наведу один тільки приклад. Росія вже зараз немає трудових ресурсів, щоб розробляти власні старі й нові газові та нафтові родовища, а тому пішла на скуповування всього середньоазійського газу (бо на видобутку працюють громадяни інших держав), що дало можливість російським імперським силам тимчасово забезпечити монополізм на цьому ринку, продовжувати диктувати Західній Європі і Україні монопольні ціни, особливо на газ, і тим самим якимось утримуватись на економічному плаву. Бо Росія як і СРСР — це корисні копалини, зброя і загроза світу ядерною війною. В перспективі ж Росію як геополітичне утворення очікує розпад на кшталт СРСР.

Залишилось питання: “Чому на теренах СРСР виникла демографічна загроза?”. Якщо відповісти дуже стисло, то можна сказати так — у ленінсько-сталінській

ідеології, її наполегливому практичному втіленні у життя держави і радянського суспільства, яка перевернула з ніг на голову гуманні основи розвитку суспільства і в якій не було місця самій людині з її духовними та людськими потребами. Це була нелюдська ідеологія, це було свято вельзевула. Радянських людей відучили від звичайних радощів, знищували мільйонами, мордували весь народ і зрозуміло, що прийшов у суспільство замість радості життя жах смерті, а тут вже не до весілля, створення родин та народження дітей. Весь фертильний потенціал народу був знищений, потоптаний і розчинився у таборах ГУЛАГу. Перебіг міркувань радянських керманічів-людоджерів при організації системи каральних органів та закладів був наступний. Треба фізично знищити та ув'язнити всіх супротивників та ворогів радянської влади, а жінки народять дітей, яких більшовики виховують у беззаперечній відданості. Перевиховувати дорослих марна справа, набагато легше стратити. Немає людини і немає проблеми в державі робітників і селян, а те що згодом, після неймовірних старань злочинної влади більшовиків, які тривали понад сімдесят років, цих самих робітників, селян, працівників розумової праці не залишилося у достатній кількості у державі та хто ж про це міркував у запалі спочатку революційної завзятості та доцільності, а потім вже, компартійна та радянська номенклатура, щоб захистити посади, пільги, привілеї, свої місця біля смачної та запашної державної годівниці, нагробований в того ж народу, який мордували, гноїли, перетворювали у табірний порох, страчували по сталінським концтаборам, первинний капітал.

Народ очікував, що настане момент істини, коли стане можливим *verba animi proferre et vitam impendere vero* (промовити слова своєї душі і правді віддати життя). Цей час настав і тепер стало можливо розповісти як радянська влада, більшовицька держава, ВКП(б) — КПРС на чолі з В. І. Леніним, Й. Ст@ліним та їх послідовниками організували злочинну систему масових катувань та вбивств на прикладі Соловецького табору особливого призначення (СЛОН — рос.), який за висловом російського письменника О. І. Солженіцина, був “гулагівською *alma mater*”. Перші десятиліття панування комуністичного режиму в колишньому СРСР назавжди зробили загальним ім'ям назву архіпелагу в Білому морі — Соловки. Це слово асоціюється в людській свідомості з політичним насиллям, репресіями, терором.

Цікавлячись історією створення Соловецького табору примусових робіт особливого призначення, дещо можна дізнатися з архівного документа, який не підлягав опублікуванню. Йдеться про постанову Ради Народних Комісарів (РНК) СРСР від 2 листопада 1923 р., яку підписали заступник голови більшовицького уряду Олексій Риков, керуючий справами Микола Горбунов і секретар Раднаркому Лідія Фотієва. Тієї осені, згідно з постановою, один із перших радянських концтаборів на півночі Росії, організований у травні 1920 року на Соловках, два пересильно-розподільних пункти в Архангельську й Кемі та радіостанція на островах перейшли під крило Об'єднаного державного політичного управління (рос. — ОГПУ). Відомству “Залізного Фелікса” в той час безоплатно дісталися також “усі угіддя, споруди, живий і мертвий інвентар” Соловецького монастиря. Утім, найперші кроки до “островів майбутнього ГУЛАГу” було зроблено одразу після жовтневого перевороту 1917 р., коли більшовики здобули в Росії владу. Утримати її в охопленій

війною країні червоні змогли тільки через жорстке придушення політичних опонентів і “усунення людської перешкоди зі шляху революції” (Ленін). Для цього вже 24 листопада 1917 р. було створено революційні трибунали, які карали без суду і слідства. Вживала “екстрених заходів боротьби з контрреволюціонерами і саботажниками” і утворена 20 грудня 1917 р. Всеросійська надзвичайна комісія (рос. — ВЧК). А 24 травня 1918 р. замість Головного управління місць ув’язнення у складі Наркомату юстиції з’явився Центральний каральний відділ. Конституція Росії 1918 р. законодавчо закріпила (ст. 23) право влади “позбавляти окремих громадян і навіть цілі групи населення громадянських прав”. Не дивно, що наступним кроком стало запровадження концтаборів — місць ізолювання (і винищення) груп населення, віднесених за класовими, національними, релігійними чи іншими ознаками до ворогів радянської влади. Декрет РНК від 5 вересня 1918 р. “Про червоний терор” розв’язав руки й без того свавільним комісарам: людей позбавляли життя не за принципом вини, а за принципом “доцільності” — тобто приналежності до певної соціальної групи.

На 1 січня 1920 р. в радянській Росії налічувалося понад 20 підвідомчих НКВС таборів і близько 300 загальних місць ув’язнення, підпорядкованих Наркомату юстиції. У травні Соловки стали відділенням Північних таборів примусових робіт, і туди прибула перша партія в’язнів (понад 100 осіб), а до кінця літа кількість їх потроїлася (разом із конвоем — 350). Острівна установа призначалася для “ув’язнення військовополонених громадянської війни й осіб, засуджених до примусових робіт”. Невільники будували дороги, вузькоколійку, виконували сільськогосподарські, меліоративні, гідротехнічні роботи. У віданні табору перебували шкірза завод, столярна майстерня тощо. Нові мешканці келій разом із насельниками, котрі залишилися на островах добровільно (чернечу обитель офіційно не було закрито), працювали в радгоспі, що функціонував на базі монастирського господарства. Навесні 1923 р. Соловецький концтабір став відділенням Управління Північними таборами. У червні пароплав “Печора” доставив на острови великий етап в’язнів з концтаборів Пертомінська й Архангельська. Після спустошливої пожежі в монастирі прибульці відновлювали капітальні споруди, будували бараки, рубали ліс. Святі острови готувалися до нової місії — бути не лише місцем ізоляції “особливо шкідливих державних злочинців, як карних, так і політичних”, але і школою їх “перековування”. Як зазначалося в “Положенні о Соловецьких лагерьях особого назначенія ОГПУ” від 2 жовтня 1924 р., виконання робіт — господарських і на підприємствах — мало виховну мету (“приохотить и приучить к труду отбывающих наказание”). Нині відомо, чим закінчилася в СРСР “виховна” місія більшовиків...

У перші роки існування Соловецького табору на острови доставляли невольників “Глеб Бокий” (колишній монастирський пароплав “Соловецький”), криголам “Нева”, баржа “Клара Цеткін”. В’язнів поділяли на п’ять категорій. За рецидивістами (четверта категорія) йшли політичні — меншовики, есери, анархісти. Їх звільняли від фізичної праці на виробництві й не призначали на особливі роботи. “Політикам” дозволялося гуляти щодня не менш як п’ять годин. Ув’язнені священники мали змогу проводити у свята богослужіння — в церкві на селищному кла-

довищі. У благовіщенській церкві в той час містилася експозиція краєзнавчого музею. У найбільшому храмі монастиря — Свято-Преображенському — з вересня 1923 р. функціонував театр. Для табірників проводилися лекції, концерти та інші “образовательные развлечения”. Звісна річ, програма кожної розваги мала відповідати завданням комуністичної освіти. У СЛОНі з березня 1924 р. виходив друком однойменний щомісячник, а згодом — часопис “Соловецкие острова”. Більшовики пишалися своїм дітищем, навіть вигадали гасло: “Железной рукой загоним человечество к счастью”. Та приречені на щасливе життя нерідко псували табірну “ідилію”. Між в’язнями й адміністрацією спалахували конфлікти, часом криваві. У грудні 1923 р. охорона стріляла в “політиків” Савватіївського скиту, які порушили режим — попри заборону вийшли увечері на вулицю. Шістьох було вбито, трьох поранено. До 1929 р. СЛОН мав шість поділених на роти відділень: Кремлівське (плюс Заяцький жіночий штрафізолятор на правах командировки), Савватіївське, Муксаломське, Сікирне (чоловічий штрафізолятор), Кондострів, Анзерське. У віддалених районах архіпелагу налічувалося близько 30 табірних командировок (Нова Сосновка, Стара Сосновка, Реболда, Овсянка, Амбарчик, Філімоново, Красне озеро, Перт-озеро, Зелені озера, Березова тоня та інші), які обслуговували виробництва.

Коли ж у системі радянських таборів запанувала ідея Нафталія Френкеля про їхню самооплатність, природні багатства архіпелагу швидко виснажилися — через інтенсивну експлуатацію. Люди гнули спину на лісозаготівлях, де були потрібні раби “з кінською категорією працездатності”. На Соловках діяли промисли, давали продукцію заводи — цегельний, лісопильний, шкіряний, гончарний, механічний, вапняно-алебастровий, салотопний, дріжджовий — та майстерні — пошивна, бондарна, карбасобудівна, канатна, столярно-меблева. В’язні працювали також на торфорозробках, у хутовому й сільському господарстві, кустпромі, йодпромі, друкарні, полювали на звіра, ловили рибу. Табірників годували хлібом (щодня — півкіло), а на обід, як висловився в’язень, “воображаемый суп и мнимая каша” — трохи юшки з голів тріски і чотири столових ложки пшонянки або гречки.

На островах уже 1926 р. було майже вчетверо більше в’язнів, ніж у 1923 р. Як писав Солженіцин, “архипелаг, родившийся и созревший на Соловках, начал свое злокачественное движение по стране”. Система виправно-трудова таборів незабаром стала основним типом установ виконання покарань.

Тільки на європейській частині РФ за кілька десятиріч панування в СРСР комуністичного режиму було знищено сотні тисяч людей. У 1930-х роках урочище Сандармох було місцем виконання вироків, зокрема масових розстрілів в’язнів Соловецької тюрми особливого призначення (рос. — СТОН), серед яких були видатні діячі культури, науки, духовного та громадського життя Росії, України, Грузії, Білорусі, Азербайджану... Україна втратила там письменників Валер’яна Підмогильного, Миколу Зерова, Миколу Куліша, Павла Филиповича, Мирослава Ірчана, режисера Леся Курбаса, вчених Степана Рудницького, Матвія Яворського, міністрів часів УНР Миколу Любинського, Івана Штефана, єпископа Афанасія (Якова Мовчанівського)... Майже кожний десятий зі страчених в урочищі за Онезьким озером — українець. За неповними даними дослідників, майже

800 наших земляків закатовано неподалік Медвеж'єгорська. Під карельськими соснами лежать визначні діячі національного Розстріляного Відродження і репресовані селяни, службовці, робітники, котрих також тримали в установах ГУЛАГу як контрреволюціонерів...

Головне управління таборів (ГУЛАГ) ОГПУ було створено 1930 р. На той час Управлінню СЛОН, переведеному до Кемі, підпорядкували дюжину відділень у Карелії, під Архангельськом та на Кольському півострові. Кількість в'язнів у таборах сягнула на початку 1931 р. 71,8 тисячі осіб. Соловки були інтернаціональним і багатоконфесійним табором. Тут відбували покарання люди більш як 50 національностей: росіяни, євреї, поляки, українці, білоруси, серби, греки, турки, азербайджанці, татари, афганці, італійці, французи, китайці, перси, угорці, румуни, американці, німці, англійці... Серед в'язнів були православні, католики, протестанти, іудеї, мусульмани, буддисти...

У пікові роки свого розвитку табори не раз змінювали назву й підпорядкованість: Соловецькі й Карело-Мурманські виправно-трудова табори; 11-те відділення Біломорсько-Балтійських таборів; 1-ше відділення Соловецьких виправно-трудова таборів. Наприкінці 1933 р. створено 8-ме Соловецьке спеціальне (штрафне) відділення ББК (Біломорсько-Балтійського комбінату) ОГПУ-НКВС. Після його реорганізації в 1937 — 1939 рр. на островах функціонувала Соловецька тюрма особливого призначення. У той час було закрито деякі виробництва, різко скорочено кількість в'язнів. А розстріли в період Великого терору забрали життя понад 1800 осіб. Загалом через Соловецькі табори пройшло, за приблизними підрахунками, майже 100 тисяч людей. Епідемії хвороб, репресії та свавілля охорони, голод, виснажлива праця забрали життя щонайменше 25 тисяч в'язнів. Із трьох місць масових страт соловчан 1937 — 1938 рр. виявлено лише одне — Сандармох. Пошук розстріляних ям у Ленінградській області привів на Ржевський полігон (пустище Койранкангас). Зі слів керівника Пітерського науково-дослідного центру "Меморіал" Ірини Фліге, знайдено півсотні ям із численними останками жертв розстрілів. Але далші роботи із залученням експертів заблоковано... Можливо, колись буде знайдено й місце розстрілу третього тюремного етапу — десь на біломорському архіпелазі.

Соловецьку тюрму особливого призначення було закрито наприкінці 1939 р. На виконання постанови Раднаркому СРСР архіпелаг з усіма будівлями й підсобним господарством перейшов у володіння Наркомату Військово-морського флоту.

Перебудова? Радикальні реформи?

Два десятиліття 1965 — 1985 рр. комуністичної партійно-апаратної диктатури характеризувалися досить інтенсивними процесами в усіх сферах суспільного життя. Вони носили негативний характер, оскільки політичні, економічні й національно-культурні проблеми життя суспільства і держави СРСР, які вимагали термінового розв'язання, замовчувалися й заганялися у глибину. Партійно-

державна верхівка — *dramatis personae* (діючі особи драми) — штучними заходами підтримувала видимість зовнішнього благополуччя. Така недалекоглядна і примітивна політика, інтелектуальне убозтво керманічів вищої компартійної ланки створювали всі умови для соціального вибуху величезної сили на території держави, яка займає шосту частину суходолу Землі.

Фахівці знають, якщо не втручатися у функціонування соціотехнічної системи, то її поганий стан змінюється до ще гіршого, *abyssus abyssum invocat* (безодня безодню прикликає, тобто одне лихо йде за іншим). Але ж то фахівці. Компартійні керманічі не фахівці, вони себе підносили так високо, навіть вважали, що Бога за бороду вхопили. Фахівців слухати вважали за непотрібне. Ось тут і з'ясовується, що у соціотехнічних (соціально-економічних) системах, оскільки в результаті участі людей найбільш істотні зв'язки у таких системах належать не природі, а культурі (вони умовні, мають знаковий характер), що зміст будь-якої ситуації визначається ставленням до неї суб'єкта. Хоч ці зв'язки існують лише у мозку людини (перш за все у вигляді цінностей), її реальна, цілеспрямована поведінка робить їх неначе реально існуючими. Наприклад, більшість реальних проблемних ситуацій (а ситуація в СРСР у середині 80-х років ХХ ст. була саме такою) відноситься саме до цього типу, як у масштабах невеликих (наприклад, як треба ставитися до підвищення тарифів на житло?), так і великих, — як змінити політичний, державний та економічний устрій в СРСР?

Знову можновладцями від КПРС декларувалося, що перебудова здійснюється для покращення життя радянського народу. Але народ не вірив у ці заяви (скільки часу можна брехати, починаючи з 1917 р.), а з іншого боку не розумів, що комуністичні керманічі вигадали на цей раз, настільки незрозумілими були пояснення. Треба сказати, що зміни політичні, економічні, соціальні у величезній державі дуже складний процес, а тому ініціатори від КПРС й самі дуже погано розуміли, що саме треба робити, а чого не треба. Тим більше, що самі бажали залишитись при владі. А це вже тхнуло еклетиною або як висловлювалися давні римляни — *crambe bis costa* (двічі зварена капуста). З наукового погляду розумівся зміст робіт, спрямованих на покращення добробуту народу політичними та державними структурами, що мали реальну владу, достатню для зміни функціонування системи — СРСР тими способами, які визначені кінцевою метою. Ось з кінцевою метою справи були кепські. Окрім загальних обіцянок, гучних промов, гасел, словоблудства справа далі не йшла. В цьому було *plus sonat, quam valet* (більше дзвону, ніж сенсу). Хіба що повирубували найкращі виноградники в Україні, як захід “наполегливої боротьби” нового керівництва держави з алкоголізмом, що треба розцінити як *alienation mentis* (відчуження розуму) серед вищого компартійного та державного керівництва СРСР. Як завжди найбільших втрат зазнала Україна. Занадто старанні були керівники України, нищили виноградники, як у 30-ті роки ХХ ст. власний народ, штучно створивши голодомор-етноцид.

Задурманений та понівечений комуністичною ідеологією, руйнівною за іманентними властивостями, розум партійних вождів не розрізняв глибинної суті відмінності процесів зростання та розвитку. А це далеко не одне й те ж, і навіть не обов'язково одне пов'язане з іншим. Купа сміття може зростати, причому до не-

скінченності, без будь-якого розвитку. Всім відомо, що звалища, особливо навколо великих міст, невпинно зростають, а от розвитку на звалищах не спостерігається. СРСР можна теж порівняти з отакою купою, де розвитку було обмаль, хіба що у військово-промисловому комплексі, який пожирав більшу частину ресурсів держави й суспільства.

Людина розвивається ще довго після того, як припинився її ріст. Це, звичайно, очевидно. Менш явно проглядається те, що багато проблем, які пов'язані з розвитком, спираються на припущення, нібито для розвитку обов'язково необхідне економічне зростання, і нібито межі зростання обмежують розвиток. Це, безумовно, омана і нерозуміння сутності процесів, що було широко притаманне керівництву СРСР. Саме з цього поля неосвіченості ідеологічно обґрунтовувалося зростання валових показників функціонування народного господарства адміністративно-командною системою. Розвиток, пов'язаний не стільки з наявними ресурсами, скільки з вмінням їх використовувати. А ось цього вміння в СРСР бракувало. Розвиток більше залежить від інформаційних ресурсів, ніж від матеріальних. Нестача ресурсів може обмежити зростання, але не розвиток. По тому, як відбувається розвиток, система все менш стає залежною від наявних ресурсів і все більш спроможна самостійно добувати або виробляти потрібні ресурси. Соціальні системи можуть занадто вирости, але межі їх розвитку не існує. Таким чином, так звана "комуністична перебудова в СРСР" повинна була ґрунтуватися на теорії систем і системному аналізі, а її успішний розвиток був пов'язаний з системністю та організованістю. Але цього нічого не було задіяно. Компартійними керманічами використовувався застарілий набір адміністративно-командних методів, виконання якого покладалося на радянський бюрократичний апарат. *Facilius est apta dissolvere, quam dissipata connectere* (Легше роз'єднати зв'язане, ніж з'єднати розділене), але радянський бюрократичний апарат був спроможний тільки виконувати вказівки зверху і ні до якої творчої роботи був нездатен. Людям обізнаним цього було достатньо, щоб зробити висновок: розрекламована перебудова — це чергова "мишина возня" у велетенській державі і з цього нічого путнього, як завжди, не вийде. Так воно й трапалося. Треба підкреслити та звернути увагу мого допитливого читача на дуже серйозну, я б наголосив, принципову обставину. Так звана перебудова була розпочата вимушено, під тиском вкрай негативних економічних, політичних та соціальних обставин, які були частково усвідомлені невеликою групою партійних керівників на чолі з генеральним секретарем ЦК КПРС М. Горбачовим. Це не було рішенням з'їзду КПРС, висунутої та затвердженої ним нової програми. Певним чином це була імпровізація свого бажання діяти та щось змінити в СРСР, який був в агонії і конав. Варто нагадати, що чесність у політиці є наслідком сили, а лицемірство — ознакою слабкості, в партійних функціонерів КПРС це заміняла брехня. Склалася та сама ситуація, коли верхи вже не могли нічого не робити, а низи активізувалися і вимагали суттєвих змін. В державі складалася передреволюційна ситуація, визрівали умови для рішучих дій. Агентура КДБ з усіх регіонів величезної держави інформувала місцеве і центральне керівництво, компартійні органи про загрози існуючому політичному й державному устрою, політизацію населення, масові виступи, невдо-

волення владою й умовами життя. Тому більш далекоглядні партійні керівники вимушені під страхом соціальних потрясінь піти на якісь заходи, щоб випустити пару, трохи вгамувати та заспокоїти народ. Більш за все партійна та державна бюрократія боялася масових заворушень, некерованого народного натовпу. Вже з'явилися гасла типу: “Місце КПРС на Чорнобильській АЕС”. Планетарна катастрофа на атомній електростанції в Україні, яка трапилася 26 квітня 1986 р. о 1 годині 23 хвилини, це особлива тема, трагедія і біль усього українського народу. Вимагає окремої розповіді.

Розвиток щільно пов'язаний з навчанням, а навчатися за інших неможливо. Крім того, у суб'єкта повинна бути мотивація до навчання, а в СРСР вона не підтримувалася. Фахівці з вищою спеціальною освітою отримували заробітну платню значно нижчу, ніж робітники. Тобто робота шанцевим знаряддям оцінювалася й оплачувалася краще ніж розумова праця лікаря, педагога, інженера. Труд цінується дорого, коли дешевшає капітал. Розум цінується дорого, коли дешевшає сила. Тож і рівень розвитку у народному господарстві був на рівні середньовічних стаєнь. Треба розуміти, що неможливо розвивати іншу людину або соціальну систему ззовні, вони повинні мати іманентну (внутрішньо притаманну) мотивацію до розвитку. Єдиний спосіб розвитку — це саморозвиток. Тим не менш, можливо й потрібно заохочувати і підтримувати розвиток інших, саме на це доцільно було спрямувати перебудовчі процеси. *Facta sunt verbis difficiliora* (Вчинки важчі від слів, тобто робити важче, ніж говорити).

Ініціатива перебудови належала невеликій групі керівних діячів КПРС, які об'єдналися навколо нового генерального секретаря ЦК Михайла Горбачова, обраного на цю посаду у березні 1985 р. після смерті малоосвіченого, інтелектуально обмеженого канцеляриста К. Черненка. Сьогодні, коли політична кар'єра М. Горбачова закінчилася, треба зробити провідний висновок, що реформатори, а точніше імітатори реформування, від самого початку не ставили своїм завданням знищення тоталітарного ладу. Вони як і всі десятиліття тоталітаризму посипали голову попільом своїх жертв, клялися у вірності ідеалам ленінізму-сталінізму. Задумані реформи не мали чіткого окреслення. Перебудова починалася під традиційно оптимістичним гаслом “прискорення соціально-економічного розвитку”. В іншому випадку тодішнє політичне керівництво КПРС негайно витіснило б новаторів із свого середовища. Навіть через п'ять років, коли події набули необоротності, серед делегатів XXVIII з'їзду КПРС виявилось чимало переконаних захисників тоталітаризму.

Мільйони людей, що фізично і психологічно пережили сталінську деспотію та її наступні модифікації, не були готові негайно відмовитися від ідеологічних догм. Хоча реформи й назріли, кожний член суспільства, у тому числі вчені-суспільствознавці, представники партійно-державного керівництва, мав особисто вистраждати перебудову. В державі ще жоден політичний годинник не вказував, як жити далі, більшовицький — вже певний час перебував на смітнику історії. Не всі змогли чи захотіли зробити це, а відтак рівень конфліктності в суспільних відносинах невпинно зростав. Як і будь-яка революційна дія, перебудова розмежувала людей. На одному полюсі сформувалися сили, які вбачали мету тільки

у руйнуванні старого, віджилого, причому в найкоротші строки. Це загрожувало суспільству хаосом й анархією, навіть можливістю виникнення громадянської війни, були й такі “гарячі голови”. На другому полюсі були ті, хто не бажав “поступатися принципами” і негативно ставився до будь-яких змін. Новаторське крило у політичному керівництві КПРС проклало курс перебудови між Сціллою екстремізму й Харибдою консерватизму. Сам Михайло Горбачов тяжів все-таки до консерваторів. Гамлетівське питання — бути чи не бути — в кожній країні звучить по-різному і має відмінний зміст.

Уся влада на місцях залишалася у руках старих компартійних структур. В Україні їх очолював перший секретар ЦК КПУ Володимир Васильович Щербицький. Повторюючи день у день ритуальні гасла перебудови, у практичній діяльності він чинив опір радикальним змінам в Україні. З часом фігура вищого партійного функціонера стала видаватися вже зовсім одіозною, і вересневий 1989 р. пленум ЦК КПУ відправив його на пенсію. Республіканську компартійну організацію очолив В. Івашко, який був теж прихильником тоталітарної системи і зміна партійного керівника принципово нічого не міняла. А головне питання залишалось: “Як Україні виходити з комунізму?”.

Перебудова розпочиналася з інформації. Виник суто радянський термін “гласність”, який увійшов в іноземні мови без перекладу: своєрідний проміжний етап на шляху до свободи слова. Але у такій державі як СРСР була імовірність того, що сталіністи візьмуть верх і все залишиться по-старому. Тому народилися такі рядки:

Товарищ, верь, пройдет она,
Так называемая гласность.
И вот тогда госбезопасность
Припомнит наши имена!

Дійсно, гласність, народжена перебудовою, вимагала від людей мужності, бажати і вільно висловлювати свої думки після десятиріч мовчання, репресій, таборів, страт, однопартійності. Інша думка, ніж у тоталітарної системи або геронтологічного ЦК КПРС, завдяки існуючій репресивній більшовицькій системі, автоматично перетворювала людину у ворога народу, дисидента, супротивника панівного антинародного суспільного ладу, українського буржуазного націоналіста. Fortiter malum qui patitur, idem post potitur bonum (Хто мужньо переборює горе, той потім виборює щастя). Показовою є промова начальника політвідділу контингенту збройних сил у Німецькій Демократичній Республіці, стосовно перебудови в СРСР: “Свобода — це демократія, демократія — це влада, а влада — це диктатура. Перебудова — це тільки у Союзі, і то там вже заходить у тупик, а тут її не було й не буде. Тут для вас перебудова полягає у тому, щоб завжди мати короткі зачіски!”. Були й такі висловлювання: “Гласність — це не форма свободи, це просто новий кодекс інструкцій про те, що дозволено і що заборонено”. Дійсно свобода дозувалася, але після десятиліть німоти сотень мільйонів людей це було величезне зрушення. Але насправді, гласність — епоха відродження політичної самосвідомості народу. Dant gaudia vires (Радість додає сили).

У державі, де вся інформаційна інфраструктура перебувала під найсуворішим контролем, такий проміжний етап, як гласність, був потрібним. Люди твердо засвоїли за десятиліття радянської цензури, тоталітаризму, страху за особисту свободу й життя, що саме небезпечне для людини в СРСР — казати правду. Завдяки гласності люди долали стереотипи й догми старого мислення, діставали змогу реально оцінювати ситуацію, користуючись об'єктивною інформацією, робити власні висновки. В той же час, мій дорогоцінний читачу, пам'ятай: якщо ти втратив правду, приховав її, якщо ти не піднявся з місця і не виступив на зборах на захист правди, якщо виступив, і не висловив всієї правди, — то знай, ти зрадив правді. Наскільки небезпечною для власного життя може бути професійна робота журналіста з розповсюдження правдивої, але вкрай небажаної інформації стосовно найвищих можновладців України є зухвале вбивство 16 вересня 2000 р. Георгія Гонгадзе, скоєне вищими офіцерами центрального апарату МВС України на вимогу, як пишуть журналісти, экс-президента України Л. Д. Кучми. Це вбивство вже стало знаковим, хрестоматійним, назавжди ввійде в історію України як ганебне явище, яке характеризує владу. Немає такого злочину, на який би не пішли можновладці при певних обставинах, заради збереження своїх високих посад та привілеїв. Влада — це такий стіл, з-за якого йдуть з невеликою охотою та проти власного бажання. Недовготривала та влада, яка керує на шкоду народу. Такій владі не допоможуть утриматись довго навіть масові вбивства як це мало місце за більшовицького терору в СРСР. Треба зазначити, що за час тільки незалежної України з 1991 р. було вбито десятки журналістів за свою професійну діяльність, а тисячі побито та ушкоджено. Процес перебудови стрімко пішов, його було вже неможливо зупинити, хіба що сталінськими методами, гласність, свобода думок, свобода висловлювань, свобода зібрань призвели до широкої політизації всіх верств суспільства. Але ідеї як такі, самі по собі, взагалі нічого не можуть здійснити, в тому числі втілити перебудову у реальність. Для здійснення ідей потрібні люди, які повинні вжити практичну силу і розум.

Засвоївши негативні уроки НЕПу (у 20-ті роки ХХ ст.) і косигінські реформи, М. Горбачов поставив на перший план не економічну, а політичну реформу. Суть її полягала у поступовому переході влади від партапарату до державних органів, які б обиралися парламентським шляхом. Навесні 1989 р. відбулися перші після 1917 р. вільні вибори до Верховної Ради СРСР, а в 1990 р. — до Верховних Рад союзних республік та місцевих Рад. Відмова від маніпулювання виборами, не завжди підтримана партапаратом на місцях, вільне обговорення виборчих програм, висування будь-якої кількості кандидатів на одне місце, контроль з боку громадськості за ходом виборів і підрахунком голосів — усе це було новим для виборців. *Tentanda omnia* (Треба всього спробувати). Тому далеко не всі можливості, що відкрилися для формування демократичного депутатського корпусу всіх рівнів, були використані. У цілому ж перші вільні вибори виявили чимало нових політичних лідерів, у тому числі з представників Компартії України. Одночасно виборці заболотували багатьох кандидатів від консервативної частини партапарату. *Tibi seris, tibi metes* (Для себе сієш, для себе і збереш).

Момент істини або доволі жити неправдою

Колись ми не наважувалися й шепотом на кухні за зачиненими дверима намагалися шелестіти та шепотіти. Зараз ось пишемо й читаємо “Самвидав” і “Тамвидав”, а вже один одному, зійшовшись у курилках науково-дослідних інститутів (НДІ), обговорюємо й зовсім крамольні речі, а чого варті анекдоти про партійних, військових та державних керманичів СРСР. За такі речі у 20—80-ті роки ХХ-го ст. якщо не стратили б, то заслання до Сибіру було гарантовано, а родина отримала б назву “родина ворога народу”. У відвертих розмовах засуджували непотрібні хвастощі у космічних досягненнях при зубожінні та злиднях родин пересічних громадян; зміцнення далеких диких політичних режимів; розпалювання по світах громадянських війн; нерозважливе вирощення (на кошти радянського народу) Мао Цзедуна, й на нього нас погнали, і прийдеться йти, куди дінешся. Й радянський тоталітарний режим влаштовує судилища над противниками режиму, здорових людей заганяють у психіатричні лікарні за те, що вони не згодні з злочинною владою. Вони — можновладці — все можуть, а ми — безсильні. Вже до самого дна справа дійшла, вже всеосяжна духовна загибель насунулася на всіх нас, вироджуємося фізично, спадковість втрачається, генетичний код нації палає та поглинає і нас, і дітей наших, — а ми, як і раніше, все усміхаємося боягузливо та белькочемо недорікувато: “А чим ми можемо перешкодити? В нас немає сил”. Більшовицькі сатрапи десятиліттями нашіптували та переконували нас, *sero recusat ferre, qui subiit, iugum* (пізно відмовляється нести ярмо той, хто вже взяв його на себе). Не вірте, знов брешуть! Ні, ніхто не брав на себе обов’язку нести московсько-більшовицьке ярмо, приневолили — багнетами, стратами, голодом-етноцидом, тотальним жахом та свавіллям. *Ne cede malis* (Не відступай перед негодами). Українець! Наберись мужності, скинь з себе, з родини та неньки-України тоталітарне азійське ярмо лєнінсько-сталінського ґатунку і ти відчуєш як власна гідність перетворюється у непереборну силу волі до незалежності та суверенітету рідної Батьківщини, як воля до національного визволення все більше наповнює свідомість та надає силу розуму й тілу розірвати вщент та розтрошити на друзки імперські московсько-більшовицькі кайдани. Це наш *odium* (предмет ненависті). В усі часи в українців мудрість була оком життя (*oculus vitae sapientia*).

Ми так безнадійно розлюднилися, що за сьогоднішню злиденну заробітну платню та жалюгідну годівницю віддамо всі принципи, душу свою, всі зусилля наших волелюбних пращурів, всі перспективи гідного життя для нащадків — тільки б не розладнати свого сірого існування. Не залишилося в нас ані твердості, ані гордості, ані серцевого полум’я. Ми навіть всесвітньої атомної смерті не боїмося, Третьої світової війни не боїмося (може, в шпарину сховаємося), — ми боїмося тільки кроків громадянської мужності! Нам би тільки не відірватися від стада, не зробити крок самотійно — і раптом опинитися без білих батонів, без газової колонки, без столичної прописки.

Мимоволі спливає на думку Шевченкове:

Славних прадідів великих Правнуки погані.

Вже як наполегливо вдовблювали нам на політгуртках, так в нас і вросло, зручно жити, на весь вік добре: середовище, соціальні умови, з них не вискочиш, буття визначає свідомість, ми тут при чому? Ми нічого не можемо. Ми ж вважаємо себе розумними, вчені віднесли нас навіть до виду *Homo sapiens* (людина розумна), а розумний ніколи не соромиться змінити свою думку (*Sapientis est mutare consilium*). А насправді ми можемо — все! — але самі собі брешемо, щоб себе заспокоїти, вгамувати свою совість, яка не згодна з нашою бездіяльністю. Ніякі не “вони” у всьому винні — ми самі, тільки ми, наша холопська натура, випестувана тоталітарним режимом за допомогою репресій, страт, голодоморів, цькування, виховування комплексу винності перед державою, створення певного суспільного клімату, пільгами і привілеями від влади для слухняних та поступливих. Заперечать: але ж, дійсно, нічого не придумаєш! Нам заліпили рота, нас можновладці не бажають слухати, не про що не питають. Як же примусити їх послухати нас? Переконати їх — неможливо. Природно було б переобрати! — але перевиборів у нашій державі не буває. Злочинна влада не переобирається, її можливо тільки знищити! У західних країнах люди знають страйки, демонстрації та пікети протесту, — а ми занадто забиті та залякані, нам це страшно: як це раптом — вийти всім на вулицю, висунути політичні та економічні вимоги, стояти, поки влада не виконає все до останнього рядка.

Всі інші рокові шляхи, випробувані за ХХ ст. у страшній історії України — тим більше не для нас, дійсно — не треба! Забагато крові пролито, досить! Зараз, коли всі сокири свого дорубалися, коли все зло, посіяне ними, зійшло, — видно не тільки нам, як заблукали, як задурманилися ті недолугі, неосвічені, гарячі та швидкі на революційний висновок на засадах миттєвої доцільності, самовпевнені, які міркували терором, кривавим повстанням і громадянською війною зробити країну справедливою, а народ щасливим. Ні, дякуємо, батьки соціалістичних теорій та практики будівництва комунізму! Розумні люди ще тоді, десятиліття тому, знали, чим закінчиться величезний соціальний експеримент, розпочатий радянськими параноїальними керманічами. Тепер знає вже самий широкий загальний світ, а ми відчули весь цей жах на собі, що мерзотність методів розплоджується у мерзотність результатів. Наші руки не повинні бути заплямованими, а душі повинні бути з чистими думками та цілями. Так що коло замкнулося? І виходу дійсно немає? І нам залишається тільки бездіяти та очікувати: раптом трапиться що-небудь саме собою?... Такий був психологічний стан суспільства в СРСР та Україні з 60-х років ХХ ст.

Соціально активні, передові особистості вже в ті роки твердо знали, що оте радянське, тоталітарне, адміністративно-командне, більшовицьке та криваве зло ніколи само по собі від нас не відлипне, така його властивість, якщо ми всі будемо його щоденно визнавати, прославляти та зміцнювати, якщо не відштовхнемося від його самої чутливої грані. Від неправди, тотальної брехні, бо саме на ній ґрунтувалася вся система радянської влади, бо це її фундамент.

Plus stricto mendax offendit lingua mucrone (Брехун вражає язиком сильніше, ніж оголеним мечем). Коли насилля вривається у мирне людське життя — його обличчя палає від злості та самовпевненості. Воно на своєму червоному прапорі, з якого тече кров, несе руйнування й несамовито кричить: “Я — Насилля! Розійдись, розступись — розчавлю!”. Але насилля швидко старіє, декілька років — воно вже не впевнене у своїй здатності нищити, і щоб триматися, щоб виглядати загрозливо, щоб боялися та тремтіли, — неодмінно покликає собі у союзники Брехню, Неправду. Тому що насиллю нічим прикритися окрім брехні, а брехня може триматися тільки насиллям. Ось де з’ясовується джерело сотень радянських міфів, головним з яких є будівництво комунізму в СРСР. І не кожного дня, не на кожне плече кладе насилля свою важку закривавлену лапу: воно вимагає від нас тільки покори неправді, щоденної участі у брехні — ось у цьому й полягає вірнопідданість.

І саме тут розташовується знехтуваний нами найпростіший, найдоступніший ключ до нашого звільнення: особиста неучасть у брехні! Нехай неправда все запаскудила, все покрила, нехай брехня всім заволоділа, але у самому малому не погодимось, впремося: нехай володіє, але не через мене! І це — проріз у вигаданому кільці нашої бездіяльності! Найлегший для нас і найруйнівніший для брехні. Тому що коли люди відсторонюються від брехні — вона просто перестає існувати, бо існує тільки в нашій свідомості, а ми, і тільки ми, наш мозок як субстрат, є її носієм. Брехня як інфекція, як паразитарна хвороба існує тільки в організмі людини. Тому не дамо себе інфікувати радянською і новітньою вже українською брехнею — і це головний шлях до одужання кожного громадянина та українського суспільства в цілому.

Не реагуємо на заклики, не дозріли ми йти на майдани та виголошувати правду, страх сковує, висловлювати голосно те, що думаємо про владу, — не треба, ще моторошно. Але відмовимось підтримувати та казати те, з чим не згодні, не будемо брехати самі собі. Ось це і є наш шлях найлегший і посильний при нашому боягузстві, що вкорінилося навіть у сіру речовину мозку, що набагато легше (страшно висловити) громадянської непокори, яку пропагував та використовував відомий індійський політичний діяч національно-визвольного руху проти англійських колонізаторів Мохандас Ганді (1869 — 1948 рр.), засновник теорії ненасильства. Наш шлях: ні у чому не підтримувати брехню свідомо! Усвідомив, де межа брехні (для кожного особисто вона ще по-різному бачиться), — негайно відступися від цієї гангренозної границі! Не збирай мертвих кісточок та лузок радянської Ідеології брехні, не зшивай її гнилого ганчір’я — і ми будемо вражені, як швидко і безпорадно брехня занепаде. І чому належить бути голому, те й явиться світу у первісному оголеному вигляді.

Отже, через нашу боязливість нехай кожен особисто обере свій шлях: чи залишиться свідомим рабом брехні (зрозуміло, не з прихильності, а заради утримання родини, виховання дітей у дусі брехні!), чи прийшов час позбутися неправди, не брати участь у розповсюдженні та підтриманні брехні, відчувати себе чесною людиною, гідною поваги і дітей своїх, і сучасників. Для цього потрібно виконувати наступне:

— надалі не напишеш, не підпишеш, не надрукуєш у будь-який спосіб ні єдиної фрази, що викривляє, на власний розсуд, правду;

— ніколи не висловиш фрази, що містить неправду, ані у приватній бесіді, ані прилюдно від себе, ані по записці, ані у ролі агітатора, вчителя, вихователя, ані у театральній ролі;

— живописно, скульптурно, фотографічно, технічно, музично не відобразиш, не будеш супроводжувати, транслювати ні однієї фальшивої думки, ні одного викривлення істини, яке розрізняєш;

— не наведеш ані усно, ані письмово ні однієї “керівної” цитати з бажання догодити, підстрахуватися, для успіху своєї праці, якщо цитуємі думки не поділяєш за змістом, вони викривлені та не відповідають дійсності життя;

— не даси змоги примусити себе йти на демонстрацію або мітинг, якщо це проти власного бажання і волі;

— не візьмеш у руки, не підіймеш транспаранта, гасла, які не поділяєш за змістом;

— не піднімеш голосуючої руки за пропозицію, якій не співчуваєш;

— не проголосуєш за особу, яку вважаєш негідною або сумнівною;

— не даси примусово загнати себе на збори, де очікується примусове, викривлене обговорення питання;

— негайно залишиш збори, засідання, лекцію, виставу, кіносеанс, як тільки почувеш від оратора брехню, ідеологічну нісенітницю, безсоромну комуністичну пропаганду або пропаганду будь-якої іншої політичної ідеології, не даси себе психолінгвістично зомбувати;

— не оформиш підписку і не придбаєш у роздріб друковані видання, в яких викривляється інформація, приховуються первісні факти, подаються упереджені коментарі.

Якщо стисло підсумувати вищевикладене з деякою часткою гумору, то можна сформулювати наступне: “Не варто намотувати на вуса те, що навішує на вуха брехлива агітація та пропаганда колишніх і сучасних адептів радянського соціалізму та комунізму!”. Я перерахував, зрозуміло не всі можливі випадки і можливі ситуації уникнення від участі та підтримки брехні. *Sapienti sat!* (Мудрому досить!). Але той, хто став на стежку очищення, прискіпливим критичним поглядом винайде й інші випадки та уникне підтримки неправди.

Так, спочатку буде важко і розібратися де правда, а де брехня, бо *terminus nullus falso est* (брехня не має меж), та й наслідки мужніх вчинків не додадуть радощів. Хтось залишиться без роботи, когось каральні органи будуть переслідувати. Але минеться. Тим, хто починає життя, молодим особам, які бажають жити по правді, це дуже ускладнить життєвий шлях. Навіть заняття у школах і вузах та відповіді на завдання треба буде вибирати, бо вони напхані брехнею. Але ні для кого, хто бажає бути чесним перш за все перед собою, тут не залишилось лазівок: ні у який день нікому з нас навіть у найбезпечніших технічних та біологічних науках не скривдити ні одного з названих кроків — у бік правди або у бік брехні; в бік духовної незалежності або духовного лакейства та рабства. І той, в кого не вистачить сміливості навіть на захист своєї душі — нехай не пишається своїми

передовими поглядами, не хизується, що він великий вчений або визнаний актор, академік чи генерал, так нехай і скаже собі: я — бидло і боягуз, мені була б велика та смачна годівниця, тепло у хаті та на голову нічого і ніхто не капав.

Навіть цей шлях — найпомірніший з усіх шляхів опору — для нас, скутих страхом, буде нелегким. Але ж наскільки цей шлях легший, а головне більш дієвий, конструктивний та ефективний, ніж самоспалення або навіть голодування: полум'я не охопить твого тулуба, очі не полопаються від жару, і чорний хліб з чистою водою завжди знайдеться для твоєї родини. Зражені нами, обмануті нами великі народи Західної Європи — німецький, угорський, чехословацький та польський на практиці довели, як навіть проти радянських танків вистоює незахищена грудь, якщо в ній гідне серце та велич визвольного духу. Це буде нелегкий шлях, але найлегший з можливих для психологічно та фізично скаліченого народу тоталітарною кривавою імперією більшовицького молоху. Радянській деспотії знадобилося декілька десятиліть репресій, щоб стало можливим ось так тихим голосом кату спитати, і жертва відповість і підпише все, що захочеш, все, що потрібно владі. Нелегкий вибір для тіла, але єдино можливий для душі. Нелегкий шлях, однак знайшлися в Україні сміливі люди, патріоти, навіть десятки і сотні, які роками жили і живуть за правдою у державі — в'язниці. Актуальність цього не втрачена і сьогодні.

Отже, не першими стати на цей шлях, а — приєднатися! Тим легше і тим коротше виявиться всім нам цей шлях, чим дружніше, чим більш чисельними та щільними лавами ми на нього вступимо. Будуть нас тисячі — і не вправитися антинародній владі, вона вже ні з ким нічого зробити не зможе. Коли нас буде десятки тисяч — ми не впізнаємо нашу країну, нашу неньку Україну. Якщо ж ми злякаємося, то доволі жалітися та скиглити, що влада нам не дає вільно жити та дихати — це ми самі собі не даємо! У такому разі ми нікчеми і гідні презирства. За духовними силами, прикладом мужності, боротьби за особисту свободу та вільну Україну треба звернутися до найвеличнішого генія з геніїв, пророка нашої Батьківщини — Тараса Григоровича Шевченка. Його поезія завжди свіжа, натхненна, патріотично налаштована, підіймає дух, дає насагу, будить, кличе до кращого за свободу, за право жити по совісті, без брехні та утисків. Згадаймо:

Я не нездужаю, нівроку,
А щось такеє бачить око,
І серце жде чогось. Болить,
Болить, і плаче, і не спить,
Мов негодована дитина.
Лихої, тяжкої години,
Мабуть, ти ждеш? Добра не жди,
Не жди сподіваної волі —
Вона заснула: цар Микола
Її приспав. А щоб збудить
Хирену волю, треба, миром,
Громадою обух сталить;
Та добре вигострить сокиру —

Та й заходиться вже будить.
А то проспить собі небога
До суду божого страшного!
А панство буде колихать,
Храми, палати мурувать,
Любить царя свого п'яного,
Та візантійство прославлять,
Та й більше, бачиться, нічого.

До цих рядків генія додати нічого. Нам залишається тільки зрозуміти глибину змісту та вправно діяти. Від себе тільки й додам, що комуністична ідеологія не спромоглася затьмарити велич Пушкіна, але встигла кинути тінь на геній Шевченка. Вже занадто Шевченко був небезпечний своїми поезіями московській імперії, бо будив український народ до волі, власної держави, яку зараз ми маємо. Та не проспати б державу. *O, nomen dulce libertatis!* (О, солодке слово “свобода”!).

Ренесанс політичної активності

Всезростаюча політизація радянського суспільства виявлялася у діяльності “неформальних” груп та об’єднань, серед яких одним з перших, у серпні 1987 р., у Києві виник Український культурологічний клуб (УКК). До нього належало чимало дисидентів та колишніх політичних в’язнів тоталітарного режиму. *Nihil est difficile volenti* (Для бажаного нема труднощів). Активістів УКК піддавали гострій критиці у радянській пресі, аж доки політична обстановка в Україні не радикалізувалася.

Розпочаті М. С. Горбачовим перебудовні процеси на першому етапі досить надійно контролювалися управлінськими ланками та правоохоронними органами тоталітарної держави. Але льодовики більшовизму, які кайданили суспільство, скресли. У 1988 р. набув розвитку Народний рух на підтримку перебудови. Чим далі, тим більше його цілі розходилися з тими обмеженими завданнями, які ставила реформаторська частина компартійного апарату. Організаційне оформлення політично активного населення у вигляді народних фронтів і рухів вперше відбулося у республіках Прибалтики. Влітку 1988 р. у Львові на базі Української гельсінської групи сформувалася політична організація республіканського масштабу — Українська гельсінська спілка (УГС). Її лідером став політичний в’язень радянської влади Левко Лук’яненко, звільнений у грудні того ж року. УГС заявила себе федеративним об’єднанням правозахисних груп і організацій. Фактично ж вона була політичною організацією, платформа якої багато у чому збігалася з програмними вимогами народних рухів республік Прибалтики. Восени 1988 р. в Україні утворилася вже низка самодіяльних об’єднань, що прагнули утворити широку організацію типу прибалтійських фронтів і рухів. Вони діяли в обстановці зростаючих масових протестів проти комуністичної диктатури. 13 листопада 1988 р. у Києві відбувся перший у новітній історії України масовий мітинг (близько 20 тис. учас-

ників), присвячений екологічним проблемам. На ньому гостро ставилося питання про відповідальність конкретних посадових осіб за приховування негативних наслідків вибуху на Чорнобильській АЕС. *Nihil est veritatis luce dulcius* (Нема нічого солодшого від світла правди).

1989 р. відзначався подальшим поглибленням соціальної напруженості. Влітку у Радянському Союзі відбувся масовий шахтарський страйк — вперше за багато десятиріч. Уряд визнав справедливість економічних вимог страйкарів і розробив систему заходів для їх розв'язання. Після відновлення роботи шахт страйкові комітети Донбасу не було розпущено. Вони стали однією з нових форм суспільно-політичної активності робітничого класу, який відмовив у довірі бюрократизованим провладним профспілкам. *Omnia tempus revelat* (Час викриває все). У вересні 1989 р. з ініціативи Спілки письменників України, підтриманої українським “Меморіалом” і Товариством української мови ім. Т. Шевченка, виникла найбільш масова політична організація — Рух (Народний рух України за перебудову). На час установчого з'їзду чисельність Руху становила 280 тис. осіб. Очолив його поет Іван Драч. У результаті спільних дій Руху і демократично настроєних народних депутатів СРСР від України (об'єднаних у Республіканський депутатський клуб) восени 1989 р. були внесені важливі поправки до проекту закону про вибори у Верховну Раду УРСР.

Напередодні II-го з'їзду Руху у жовтні 1990 р. чисельність його зросла до 633 тисяч членів. З'їзд оголосив, що віднині організації Руху виступають не за перебудову, а за повний демонтаж існуючої тоталітарної системи. У зв'язку з цим з назви “Народний рух України за перебудову” було знято останні слова. Раніше Рух виступав за союзний договір у контексті ідеї М. С. Горбачова про Союз Суверенних Держав (ССД). Тепер же головною метою Руху проголошувалася побудова ненасильницьким шляхом незалежної демократичної Української держави. *Nulla vis est maior populi voluntate* (Немає більшої сили, ніж воля народу). При розгляді питання про організаційну побудову Руху було прийнято принципово важливе рішення про можливість не тільки індивідуального, а й асоційованого членства. На цей час свої установчі з'їзди в Україні провели 14 політичних партій. Хоча більшість з них перебувала у зародковому стані, об'єднання їх у такій широкій асоціації, як Рух, сприяло розвитку демократичних процесів. *Omne initium difficile est* (Кожний початок важкий).

Політичні в'язні СРСР — як феномен будівництва розвиненого соціалізму та комунізму

Особливої уваги потребує обговорення такого явища в СРСР як політичні в'язні 60 — 80 рр. ХХ ст. Це були високоосвічені талановиті люди, які прагнули добра народу й боролися у різний спосіб за зміни. Декларативно цілі збігалися

з гаслами Програми КПРС, але дисиденти вимагали відсторонення компартії від влади та радикальних демократичних перетворень, що автоматично робило їх ворогами правлячої в СРСР влади та партії. За ці десятиріччя радянська влада своєю антинародною діяльністю створила значний прошарок з політичних в'язнів, що призвело до їх об'єднання в організацію політв'язнів СРСР та започаткуванню Дня політичного в'язня СРСР 30 жовтня, які супроводжувалися акціями масової непокори, мітингами з вимогами негайного звільнення всіх політичних в'язнів. Перебуваючи у м. Москві наприкінці жовтня 1989 р. за науковими справами та участі у Всесоюзній науково-практичній конференції доля звела з організаторами проведення Дня політв'язня 1989 р. на Пушкінській площі о 19 годині. Це самий центр Москви, центральна вулиця Горького (зараз Тверська). Організаторами були молоді люди з партії Демократичний Союз, які дали мені номери телефонів для контакту.

День політичного в'язня СРСР — 30 жовтня — був обраний для акції громадянської непокори та протесту в'язнів 70-х років ХХ ст., а потім став днем скорботи і гніву для вільно мислячих людей у всьому світі. Цей день не підлягає забуттю і після звільнення останнього в'язня совісті, тому що тільки гірка пам'ять про нашу загальну ганьбу спроможна очистити та позбавити від нього наше майбутнє. Треба завжди пам'ятати, що будь-яка влада, як би гарно себе не поводи́ла та не роздавала найпалкіші обіцянки найкращим чином облаштувати життя народу на початку свого владарювання, має схильність згодом перетворитися на найкривавішу диктатуру. Пам'ятаймо — будь-яка влада є безперервною змовою. *Nunquam securus est prava conscientia* (Нечиста совість ніколи не буває безпечною).

У епоху гласності, пишаючись своїм вільнодумством та широтою суджень, ми чомусь повірили, що, навчившись критикувати тоталітаризм — благо тепер це безпечно, — ми намагаємося зняти з себе відповідальність за його злочини. Насправді наше санкціоноване “вільнодумство” у межах “правопорядку” лише посилює нашу провину, тому що тепер в нас немає останнього виправдовування: “не відали, що творили”. Нам всім немає чим закритися від гіркої істини: ми всі — співучасники Афганістану, Сумгаїту, Тбілісі, Пекіна. Поки у нашій державі існує сучасна тиранія, тоталітарна радянська система, у ній не тільки “немає” порушень прав людини, а, насправді, є їх повне невизнання та ігнорування.

Намагаючись завоювати довіру світової громадськості, злочинна та лицемірна радянська влада “помилувала” відомих дисидентів, залишивши у концтраційних таборах карних злочинців та у тюрмах більше сотні політичних в'язнів, стійких опонентів тоталітарного устрою держави й суспільства. Ми всі бачили, як, стоячи на задимлених руїнах Ленінакана, М. С. Горбачов блюзнірські скористався народною трагедією для арешту членів комітету “Карабах”. Вже у 1988 р. був примусово кинутий до психіатричної лікарні-катівні та підданий тортурам відомий український правозахисник Анатолій Ільченко. За сфабрикованими радянською владою обвинуваченнями до цього часу томився у в'язниці народний депутат Нагорного Карабаху Аркадій Манучаров. Після восьмимісячного тюремного ув'язнення 18 жовтня 1989 р. знову заарештований член Демократичного союзу, журналіст Сергій Кузнєцов (саме в цей час над ним здійснювалася заочна розпра-

ва у закритому суді за сфабрикованою владою кримінальною справою). У Одесі й Самарі проти членів демократичного Союзу В. Павловського та Ю. Бехчанова, у м. Грозному проти голови Народного Фронту Чечено-Інгушетії Х. Бісултанова за участь у мітингах порушена кримінальна справа вже за новою політичною “200-ю перебудовчою” статтею КК СРСР.

Чорносотенні штурмовики з спеціальних підрозділів правоохоронних (точніше з правозаборонних) органів демонстративно тренуються на наших очах, це спеціально показується по телебаченню, розганяти народні демонстрації, бити та нівечити кийками та чоботами їх учасників. *O fallacem hominum spes!* (О облудна надіє людей!), які забули, що будь-яка влада є постійною змовою і зрадою інтересів власного народу, і діє за принципом: *oderint, dum metuant* — хай ненавидять, аби тільки боялися. У засобах масової інформації було широко повідомлено, що влада зробила замовлення на додаткове виготовлення ще 200 тисяч наручників. Радянська влада сама була вже у паніці, але ще показувала свої закривавлені ікла, бажала у будь-який спосіб залякати народ. З цією метою також був виданий Указ “Про посилення боротьби зі злочинністю”, який передбачав кримінальну відповідальність за масові акції політичної непокори та протесту. Було вже зрозуміло: московська влада перебувала у стані агонії (боротьби) за своє збереження та виживання. Ці конвульсії радянської влади ще давали себе знаки. “Гласність” і влаштована бійка владою в Куропатах, “вільні вибори” і побиття населення у Тбілісі — саме це є тоталітаризм, який маскується під людську личину, конає під тиском незворотних процесів демократизації, які вже далеко вийшли за межі, уготовані батьками перебудови.

Треба нам всім добре засвоїти, що політичні репресії хиріючої радянської влади не припиняться, бо причина їх — не свавілля влади, а є сама сутність тоталітарної системи, іманентний її атрибут. Ці репресії беруть свій початок у 1917 р. і є складовою частиною заходів тоталітарної системи зі свідомого створення “нової” (на цей раз перебудовчої) людини, раніше це було створення будівника соціалізму, потім — комунізму. Сутність репресивного, насильницького підходу до “виховання” радянської людини в дусі тоталітарної системи завжди залишалася. А тому є тільки один засіб для остаточного припинення політичних репресій у СРСР — ліквідація тоталітаризму та встановлення парламентської демократії. Тому ліквідація комунізму на теренах СРСР не питання, а обґрунтований висновок.

Ми не можемо більше піддавати забуттю минуле і сором’язливо приховувати очі від сьогоднішнього, тим самим продовжуючи укріплювати нелюдську тоталітарну систему. Час зайняти активну громадянську позицію. Ми, що нині живемо, не маємо права забути 30 жовтня — День політичного в’язня СРСР. Ми закликаємо вас вийти у цей день разом з нами на майдан, щоб разом виголосити вирок злочинному комуністичному режиму і схилити голову перед пам’яттю закатованих борців за Свободу — Юрія Галанського, Іллі Габая, Василя Стуса, Анатолія Марченка та багатьох, багатьох інших тисяч непереможених, свідомих і непохитних, яких страхалася більшовицька влада, бо вона відчувала, що це ті духовні велетні, які її знищать і викинуть на смітник історії, бо цвинтар для неї — занадто почесно. Не всі прізвища патріотів відомі, бо влада вміє ховати свої злочини у глибоких та мов-

чазних казематах. Їх мартиролог ще не закінчено. Наш громадянський обов'язок — допомагати тим, хто продовжує томитися у таборах в'язнів та психіатричних закладах вже часу перебудови. Народ, який не намагається визволити своїх політичних в'язнів, мимоволі стає співучасником більшовицьких катів, може й не розуміючи, що уготовує собі жалюгідну участь жертви. Їх кинули за ґрати вчора й сьогодні, за вами можуть прийти завтра. Тому борімося за свободу всіх політичних в'язнів, за свою свободу, ні тоталітарному пожирачу найкращих! Ми вимагаємо негайно звільнити з-за ґрат всіх в'язнів совісті! *Omnes homines natura libertati student* (Кожна людина від природи прагне до свободи).

Ось така непроста, політично напружена складалася обстановка на теренах держави, яка поволі впродовж десятиліть сама себе руйнує. Ми ж з вами повинні розуміти, що, вживаючи слово влада, повинні бачити сотні тисяч людей, чие життя пов'язано з владою, якій вони сумлінно служили, зрозуміло, небезкорисно, перебуваючи при усіляких пільгах та смачній годівниці, і от їх насильно народ намагається позбавити всього. *O imitatores, servum pecus* (О, наслідувачі, раболіпна худоба). Тому шалений опір, який вчинили вищі компартійні керівники та функціонери, державна та партійна бюрократія, продажні профспілкові діячі (відстійник партії), які не захищали трудові права народу, а виконували вказівки державної партії, цілком зрозумілий. Демократичними силами це враховувалося, а тому народний опір владі поступово зростав й примушував її здавати свої позиції.

1990 р. характеризувався подальшим розмиванням підвалин тоталітарного ладу. Все більше людей на мітингах і в Радах нового складу вимагало переходу до багатопартійної політичної системи. Під тиском цих вимог політичне керівництво на чолі з М. С. Горбачовим відмовилося від зафіксованого в шостій статті Конституції СРСР положення про керівну і спрямовуючу роль КПРС у державі. Істотною рисою політичної реформи було запровадження президентської форми правління. Розв'язання стратегічних питань перебудови після скасування шостої статті Конституції СРСР перейшло від політбюро ЦК КПРС до президента, яким став М. С. Горбачов.

Парад суверенітетів

Активізація політичного життя викликала стрімке зростання національної самосвідомості населення. Тема міжнаціональних відносин і національної політики вперше за багато десятиріч стала предметом обговорення на вищому партійному форумі — XIX конференції КПРС (1988 р.). Однак керівництво компартії критично не осмислило негативного досвіду минулого, своєчасно не визнало унітарного характеру побудованої у 1922 р. імперії, а тому не змогло розробити життєздатної концепції перебудови Радянського Союзу. *Factum tacendo crimen facias acrius* (Замовчуючи (поганий) вчинок, можеш вчинити гірший злочин). Так і трапилося. Прагнучи зберегти максимум влади за центром у Москві в умовах всеохоплюючої кризи імперських структур, Верховна Рада СРСР прийняла циніч-

ний закон про вихід окремих республік зі складу Радянського Союзу. У республіках його назвали “законом про невихід”. Лише влітку 1990 р. М. С. Горбачов запропонував якісно новий підхід до реформування СРСР. Йшлося про утворення на його основі Союзу Незалежних Держав (СНД). Це було зроблено під тиском парламентів союзних республік, які один за одним проголошували декларації про державний суверенітет.

16 липня 1990 р. Верховна Рада УРСР прийняла Декларацію про державний суверенітет України. Проголошувалися верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади республіки в межах її території, незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах. Від імені українського народу могла виступати виключно Верховна Рада УРСР. Територія України в існуючих кордонах проголошувалася недоторканною. Український народ вимагав *facta, non verba!* (справ, а не слів!). У частині документа, де характеризувалася економічна самостійність України, підкреслювався намір створити власні банки, включаючи зовнішньоекономічний, а також цінову, фінансову, митну й податкову системи. УРСР могла самостійно формувати державний бюджет, а при необхідності — запровадити власну грошову одиницю. Проголошувався намір держави забезпечувати національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості і традицій, функціонування української мови у всіх сферах суспільного життя. Всім національностям, що проживають на території республіки, гарантувалося право на вільний національно-культурний розвиток. Парламент не відмовився від такої важливої ознаки державності, як власна армія. У Декларації вказувалося, що Україна має право на власні збройні сили, внутрішні війська та органи державної безпеки, що вона самостійно визначає порядок проходження служби громадянами республіки. Проголошувався намір стати в майбутньому постійно нейтральною державою, яка не братиме участь у військових блоках і дотримуватиметься трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти і не набувати ядерної зброї. Процес набуття повної незалежності та створення самостійної суверенної держави України пішов, і головне тепер було стійко його витримати, не піддатися на погрози імперського центру з Москви, досягнути того, чого наші славні предки прагнули та виборювали протягом багатьох сторіч, а ось тільки тепер, наприкінці ХХ ст. трапилося. *Fatum est series causarum* (Доля — це ряд причин). Завжди пам’ятаймо слова нашого національного пророка, совість України, поета-генія Т. Г. Шевченка:

Подивіться лишень добре,
Прочитайте знову
Тую славу. Та читайте
Од слова до слова,
Не минайте ані титли,
Ніже тії коми,
Все розберіть...та й спитайте
Тоді себе: що ми?..
Чиї сини? яких батьків?

Ким? за що закуті?..
То й побачите, що ось що
Ваші славні Брути:
Раби, подножки, грязь Москви,
Варшавське сміття — ваші пани,
Ясновельможнії гетьмани.
Чого ж ви чванитеся, ви!
Сини сердешної України!
Що добре ходите в ярмі,
Ще лучче, як батьки ходили.
Не чвантеся, з вас деруть ремінь,
А з їх бувало й лій топили.

Проголошення Декларації про державний суверенітет України стало катализатором розвитку національної самосвідомості. Чільну роль у цьому процесі відігравав Народний рух України за перебудову, створений у 1989 р. Його політико-просвітницькі акції спрямувалися на популяризацію замовчуваної десятиліттями історії українського народу, утвердження української мови як державної, демократизацію виборчої системи. *Fama semper vivat* (Хай слава живе вічно).

Провал економічної реформи перебудови

У сфері економіки шість років перебудови в Радянському Союзі не дали жодного конкретного позитивного результату. На це були свої причини, про які я скажу. Господарська влада цілком зосереджувалась в компартійних органах. Політбюро і секретаріат ЦК КПРС були кінцевими інстанціями, які затверджували напрями господарської політики, більш-менш важливі деталі оперативного управління економікою, ідеї та зміст можливих реформ. Пошуки тих або інших елементів реформи відбувалися на звичних шляхах адміністративно-командного управління єдиним народногосподарським комплексом. Не було використано навіть дуже скромного теоретичного потенціалу проваленої косигінської реформи, не кажучи вже про ідеї ленінського НЕПу. Комуністи часів перебудови ні у чому не поступалися як менталітету, так ідеології та практичним справам більшовиків початку 20-х років ХХ ст., коли лютував у державі голод. Ті й інші визначали свою політичну і практичну діяльність у кризових ситуаціях, виходячи з єдиного критерію — як би не послабити власну владу. І якщо на зорі більшовизму репресивні заходи дозволяли переломити ситуацію ціною сотень тисяч померлих з голоду українських селян, то кінець 80-х років ХХ ст. характеризувався вже іншими чинниками. Бажання комуністів залишитися при владі та смачній годівниці не проводячи реформ, торпедуючи усі новації, заганяли надзвичайну економічну ситуацію в СРСР у безвихідь, у глухий кут. Це призводило до ще більшого погіршення життя сотень мільйонів людей СРСР, невдоволення зростало, центральна московська

влада хиталася. *Ceterum censeo, Carthaginem esse delendam* (Проте, я вважаю, що Карфаген повинен бути зруйнований).

Політична криза в СРСР все більше і більше доповнювалася і загострювалася економічними негараздами. Треба зауважити, що гаразду народ за часи владарювання більшовиків-комуністів ніколи не мав. Економічний добробут народу та його психологічний стан краще за все віддзеркалює народна творчість у висловлюваннях, частівках, дотепних думках, деякі з них часів перебудови я наведу:

“Нам не надо перестройки,
Нам не надо колбасы,
Дайте нам кусочек мыла
Постирать себе трусы!

Перестройка — мать родная,
Хозрасчет — отец родной.
На... семья такая —
Лучше буду сиротой!

У нас сейчас, по требованию народа,
Опять подорожала колбаса.

Гасло: “Тісніше зімкнемо ряди — і черги стануть коротші!”.

Гасло: “Номенклатурно-партійний апарат страшніший за СНІД!”.

Гасло: “Місце КПРС на Чорнобильській АЕС!”.

“Парад суверенитетов от республик до сельсоветов!”.

“Нам пісня суспільний лад пережити допомагає!”.

“У кожному сторіччі буває своє середньовіччя!”.

“Коли вийдуть на майдан наші декабристи!”.

У тому, що комунізм повинен бути знищений у масштабах планети, для мене не питання, а відповідь, тут суть справи (*hic iacet lepus*).

З трибуни закликали до тотального сексуального бойкоту комуністів.

Бюрократія некомпетентна, а номенклатура і не бажає насправді проводити реформи, які загрожують обернутися проти них.

Як державі й суспільству виходити з комуністичного тупика?

Найстрашніше у помилках не сама омана, а те, що вони отримують владу! Найбільшою помилкою цивілізації за весь час її існування виявився радянський соціалізм, а трагедією народу те, що він (соціалізм) отримав необмежену владу”.

Між минулим і майбутнім є найсуттєвіша фундаментальна відмінність, а саме, минуле реальне, і його неможливо змінити, тоді як на майбутнє можливо впливати, і воно у деякому сенсі не фіксовано. Тому в українського народу є добра перспектива.

КПРС виникла як політична партія боротьби з приватною власністю і це є найважливішою причиною, за якої навіть теоретично вона не може очолити

процес створення багатокладного суспільства. Якщо ж КПРС в один день перетвориться у політичну партію прихильників приватної власності, то це принаймні буде дивовижно.

Умови життя в СРСР постійно заганяли людину в умови, коли весь її фізичний, психічний, інтелектуальний та духовний потенціал був постійно мобілізований на одну єдину ціль — вижити.

Життя, яке постійно випробовує на міцність, — це погано облаштоване життя, навіть якщо його називають “посткомуністичним”.

Партійна та радянська бюрократія водночас прозріла, забігала, заворушилася, кинулася у джунглі, стала самостійно шукати корм, оскільки вим’я привілеїв спустило та годівниця спорожніла! Мабуть, це добре, але у джунглях страшніше — будь-яка тварюка хапанути може. Але якщо 73 роки тільки ссати — можна стати слабоумним. А це страшніше. Особливо у великих імперських масштабах. Та хто знав би Гектора, якби Троя була щасливою? (*Hectora quis nosset, felix si Troia fuisset?*).

Політична криза в СРСР — це глибокий розлад його політичної системи, порушення її “нормального” функціонування (у розумінні політбюро ЦК КПРС), яка полягає у тому, що народ відмовляє управлінській політичній верхівці у своїй підтримці, виражає у різний спосіб свою незгоду зі здійснюваною політикою у державі, виявляє невдоволення нею і тим самим не дозволяє політичній системі успішно здійснювати свої функції. Суспільно-політичний конфлікт є лише однією з форм відбиття політичної кризи, який полягає у відкритому виступі народу проти політичної організації — КПРС та її політики. Інакше кажучи, політична криза в СРСР — реальне свідоцтво того, що владні функції відділені від народу, від керованих, зосереджені у руках можновладців, які використовують владні функції всупереч волі народу, що існуюча влада не є владою самого народу і перестала бути владою для народу. Саме тут виявляється, що необхідні для усунення політичної кризи в СРСР істотні політичні зміни містяться не просто у заміні колишньої помилкової (злочинної) політики, яка, природно, не відповідає інтересам народу, іншою, науково обґрунтованою політикою, що віддзеркалює провідні інтереси народу, а полягає у більш глибоких змінах — заміні самої колишньої політичної форми здійснення влади. Саме в СРСР політична система виключала постійне врахування думки народу і не мала механізму, за допомогою якого виправлялися б помилки, усувалися з посад можновладці, змінювалася політика. Тобто політична система в СРСР ґрунтувалася на повному ігноруванні думки народу, а віддзеркалювала тільки інтереси правлячої верхівки та тоталітарної держави. Подібна ситуація склалася зараз в Україні, і чим це загрожує нам, відомо з розвалу СРСР.

Коли стало ясно, що проголошена в 1985 р. політика прискорення провалилася, червневий (1987 р.) пленум ЦК КПРС розпочав усе заново. Був схвалений ключовий закон про державне підприємство, який не передбачав плюралізму форм власності. Також було схвалено декілька партійно-державних постанов до

цього закону: про перебудову планування, матеріально-технічного постачання, ціноутворення тощо. Саме формулювання порядку денного цього пленуму — “Про докорінну перебудову управління економікою” — замикало питання на проблемі управління при наявних виробничих відносинах, а не спробі замінити самі відносини. Вважалося, що основна ідея такої реформи — поєднати централізоване директивне планування з наданням підприємствам певної свободи (самостійність, самоуправління, самофінансування) — є цілком життєздатною. Про заміну директивного управління ринковим механізмом ніхто й не думав. У результаті економічна реформа 1987 р. стимулювала процеси розбалансування народного господарства, поглиблення дефіциту державного бюджету, неконтрольованого росту незабезпеченої товарами та послугами заробітної плати. Ринок товарів народного споживання розвалювався на очах. Ось справа, ось у чому трудність (Nos opus, hic labor est).

Улітку 1989 р. коли стало очевидно, що реформа є каталізатором економічної кризи, уряд М. І. Рижкова вдруге все розпочав заново. В його складі було створено спеціальну комісію з реформи на чолі з академіком Л. Абалкіним. Саме вона вперше зробила замах на комуністичний за своїми основними рисами господарський механізм, створений ще В. І. Ульяновим (Леніним) у 1918 — 1920 рр. і відроджений Й. В. Джугашвілі (Сталінін) з 1929 р. (після НЕПу). Комісія академіка Л. Абалкіна висунула ідеї роздержавлення економіки, плюралізму форм власності, переходу до ринку. Власне пропонувалося повернутися в принципі до тієї економічної системи, яка існувала у Російській імперії до жовтневого протизаконного насильницького політичного перевороту та захоплення державної влади зграєю більшовиків-злочинців на чолі з В. І. Леніним. Чого це коштувало народам СРСР, ми знаємо. То вдумаємося, чи варті соціальні та економічні експерименти на засадах маячних ідей та злочинних теорій того жаху, який довелося пізнати сотням мільйонів людей? Ні, не варті! А теорія і особливо практика комунізму повинні бути засуджені людством, як і фашизм. Обидві соціальні парадигми одного гатунку й варті одна одної, є найвищим проявом мізантропії за всі часи існування людства. Ми повинні активізувати свою діяльність, щоб публічно міжнародним судом засудити комунізм та його ідеологів, визнати злочинним.

Бюрократія не здавалася. Всі економічні новації академіка Л. Абалкіна уряд СРСР знов приніс у жертву новому (тепер можна сказати останньому) п'ятирічному плану, який почав розроблятися випробуваними методами. До того ж виявилось, що економічна реформа не може здійснюватись в межах всього Радянського Союзу без взаємозв'язку із законодавством республік, які вже проголосили державний суверенітет, що афористично стали називати “парадом суверенітетів”. На всю потужність дзвонили дзвони про відхід у історичне небуття злочинного режиму та тоталітарної комуністичної імперії. Довго, майже 74 роки, чекали цієї події замордовані владою громадяни, яка нарешті здійснилася. Але, що чекає попереду? Невідомо! Які випробування очікували український народ? Грунтуючись на минулому досвіді та історії України, сподіватися на щось добре не приходилося. Так воно й сталося. Homo proponit, fortuna disponit (Людина намічає, доля розпоряджається).

Голіаф політичної реформи і карлик економічних змін

Якщо аналітично обійняти всі сфери життя радянського суспільства наприкінці 80-х років ХХ ст., то на перший план одразу висунуться дві низки обставин: з одного боку, то тут, то там виникають масові демонстрації і мітинги, які супроводжуються не тільки гаслами та вимогами, але й усуненням посадових осіб, відставкою перших секретарів обласних комітетів КПРС, що означає зростання політичної активності громадян, затвердження демократії тощо, а з іншого — продовжує погіршуватися економічний стан в СРСР в цілому, громадяни у переважній більшості біднішають, зростає злочинність, особливо в економічній сфері, але з'являються у невеликій кількості “підпільні” радянські мільйонери. Це були підприємці, які в умовах радянської дійсності мали “таємні” невеличкі підприємства, виробляли продукцію та нелегально її продавали. Я слово “таємні” узяв у лапки, тому що частина можновладців на всіх рівнях та керівництва правоохоронних органів все добре знали, але не чіпали, більше того — оберігали (“кришували”) їх, бо мали з цього особистий великий зиск. Цей рекет державного походження мав сувору вертикальну підпорядкованість, *argumentum argentarium* — данина (відкупні, хабарі) розподілялися до самого верху і ланцюжок закінчувався у Москві у найвищих компартійних, радянських та правоохоронних кабінетах. Тоталітарній системі навіть корупція та хабарництво було притаманне тотальне. Це тривало десятиліттями, морально й фізично розкладало радянську владу, яка тільки зі шпальт газет, радіо та телебачення пеклася за добробут народу, а насправді піклувалася виключно власними кишнями та збройними силами держави, які б захистили награване у власного народу від зовнішніх зазіхань. *Summum jus, summa injuria* (Вище право — вища несправедливість). Я так докладно про це пишу, щоб мій поважний читач добре розумів, які люди за своїми моральними якостями прийшли до влади в Україні у 1991 р., розпочали розбудову самостійної України, тоді стане очевидно — чому 20 років потому в Україні такий безлад і злиденне життя народу. Відповідь на поверхні — бо розікрали, “приватизували”, розтягли по власних кишнях, розпродали по світах державне майно та фінансові кошти, а власному народу залишили злидні. Ті ж можновладці, що й на початку 90-х років, і їх моральні, ідейні та майнові нащадки захопили владу в Україні і продовжують, по-перше, красти, а по друге, з високих трибун брехати та обіцяти народу заможне життя. *Qui multum habet, plus cupit* (Хто багато має, той хоче ще більше). Кажуть ось-ось тільки треба зробити ще оце і все буде добре і заживемо, як європейські народи. Насправді ж людям при такій моральності та відповідальності влади буде тільки все гірше і гірше життя. Український народ — мудрий народ, здебільшого мовчить та вже давно не вірить жодному слову, ні одній обіцянці влади. Свідчення тому соціологічні опитування за тривалий час, але найбільш маніфестним проявом недовіри до влади є постійна багатомільйонна еміграція українського населення в інші країни. За 20 років з України виїхало на постійне мешкання та заробітки до 10 млн. наших співвітчизників, що може більш красномовно під-

тверджувати соціально-економічний, політичний, правовий стан дійсності в Україні, а головне — моральність влади. Але перерву свої сентенції з цього приводу й поставимо питання: “А чи існує зв’язок між цими, на перший погляд, дуже неоднаковими подіями, процесами та явищами?”. І повинен імперативно заявити. Так, існує і дуже щільний. І полягає цей зв’язок у тому, що мова йде про дві сфери суспільного життя — політику та економіку, які щільно переплітаються між собою. Але за лаштунками залишилася третя сфера — моральність влади: представницької, законодавчої та судової, які в кінцевому рахунку приймають остаточні рішення та їх виконують. Тому всі проблеми в Україні, в першу чергу, залежать від такої нематеріальної субстанції як мораль. Якщо немає моральної влади, то не буде й держави. Ось моя остаточна відповідь на всі політичні, економічні та соціальні негаразди в Україні. *Nomo non sibi natus, sed patriae* (Людина народжена не для себе, а для Батьківщини).

На початку 90-х років ХХ ст. в СРСР навряд чи була більш гостра проблема, ніж взаємодія у перебігу процесу перебудови, а точніше змін, у політиці та економіці. Чому ця проблема викликає особливий інтерес? Чому з кожним днем, тижнем все більш “оригінально” лунали трактовки взаємовідносин економіки і політики у житті тодішнього радянського суспільства, аж до інтелігентської туги за “залізною рукою”, начебто здатної за допомогою політичного авторитаризму, надзвичайних заходів, “комітетів безпеки” та карткової системи споживання забезпечити населення побутовими товарами, розв’язати проблеми економіки, що руйнується, зростаючої інфляції та дефіциту? Суспільне віддзеркалення настроїв людей зовнішньо стало проявлятися у тому, що все частіше на лобовому склі автомобілів стали з’являтися портрети Й. Ст@ліна. В певний час це явище набуло доволі масового характеру. Безумовно, це був протест пересічних громадян проти безладу, неспроможності старої комуністичної радянської влади подолати тотальну кризу в суспільстві й державі. За моїми спостереженнями та розмовами з носіями портрету Й. Ст@ліна, насправді, виявлялося те, що люди прагнули наведення порядку та заможного життя. Ці прагнення дужинних за розумом людей асоціювалися з особою Й. Ст@ліна, але з них ніхто не бажав повернення до кривавих більшовицьких репресій 20-70-х років ХХ-го ст. Я особисто завжди вважав як Й. Ст@ліна, так і всю радянську тоталітарну систему злочинною та наполягаю на проведенні міжнародного суду над нею на кшталт Нюрнберзького процесу.

Більшість читачів погодяться зі мною, що *incertus animus dimidium sapientiae est* (сумнів — половина мудрості). Неупереджена людина не стане заперечувати, що провідним стимулятором “дивовижних відкриттів” та “приголомшливих новацій” у тлумаченні взаємозв’язків і взаємовідносин економіки та політики була всезростаюча реальна невідповідність досягнень процесу перебудови саме в цих двох сферах. Прогрес у сфері політики був визнаний у всьому світі, хоч до демократичного громадянського суспільства з підконтрольною народу владою було ще далеко та й зараз в Україні неблизько. Але у порівнянні з тоталітарною державою — СРСР, яка по суті була величезним концентраційним табором сотень мільйонів людей впродовж 73 років, у якому люди “жили”, а насправді існували та відсиджували свій життєвий термін (кому скільки відведено Богом), зрушення були ве-

личезні. Радянські громадяни за короткий термін формально і частково реально набули небачені у злочинній комуністичній державі політичні права та свободи. Реальним стало право на мітинги і демонстрації, законне право на страйк і можливість критикувати громадянами майже всіх посадовців при захищеності такої критики законом, можливість мати і відстоювати свою думку про минуле, сучасне і майбутнє України. Була скасована цензура, що сприяло виходу моєї книги у світ. За радянських часів я б опинився за ґратами, у мордовських таборах злочинців, зазнавав усяких переслідувань та дискримінації, був перетворений на табірний порох. Але особливо важливо те, що правляча партія — КПРС, цей політичний і ідеологічний монстр під тиском суспільних обставин — заявила про відмову від політичного монополізму та згоду до нових кроків розвитку політичного плюралізму, що було рівнозначно визнанню багатопартійності. Скресли наріжні постулати існування та діяльності КПРС впродовж десятиліть, які суворо та неухильно підтримувалися всією міццю партійної і радянської бюрократії, жорстоким примусом розгалужених та чисельних правоохоронних (каральних) органів та потужною пенітенціарною системою, взірцем якої була система ГУЛАГ.

Якщо у сфері політики прогрес був безперечним, то про прогрес у сфері економіки, враховуючи матеріальний стан громадян, цього сказати не можна. Навпаки, кожний крок вперед на шляху запланованих та здійснюваних реформ кожного разу оплачувався високою ціною погіршення загальної економічної ситуації в СРСР: бюджетний дефіцит, інфляція, розбалансована економіка, конаючий ринок споживчих товарів — всі ці загальні негаразди неминуче оберталися зростаючими матеріальними труднощами для радянських громадян. Голіаф політичної реформи і карлик економічних змін не тільки не могли порозумітися у радянському суспільстві, але лякали своєю невідповідністю політиків, політологів та економістів. Виникало реальне побоювання: а чи не станеться так, що великоголова політична перебудова, яка опинилася на карликових ніжках-підпорках, остаточно втратить свою стійкість? А далі в умовах майже щезлої політичної стабільності вся ця споруда, яка називається СРСР, що створювалася впродовж перебудови (1985 — 1991 рр.), перевернеться і зруйнується, забере з собою не тільки залишки колишнього погано облаштованого життя, але й самі сподівання на вдале завершення перебудови? Подальші події тільки підтвердили найгірші передчуття як фахівців, так і народів СРСР.

Виникає питання: “А іншого сценарію подій не могло бути?”. Відповісти можливо однозначно — був. В цій відповіді особисто мене цікавить лише одне: можливо було робити перебудову з меншими стражданнями та злиднями народу. А в тому, що з Радянським Союзом, а точніше в’язницею народів, треба було остаточно кінчати, для мене не питання, а відповідь. В той час все радянське суспільство зазнавало суттєвого неспокою, побоюючись саме такого перебігу подій. Багато хто з фахівців (політиків, політологів, економістів) переймалися думкою, що не тільки над стосунками радянської політики і економіки, але й на перспективі життя радянського суспільства зараз суттєво впливає кризовий стан економіки, що ні одна більш-менш велика проблема суспільного життя не може бути розв’язана, доки не буде поліпшено стан в економіці, цій “альфі” і “омезі”

перебудови. Всі широковідомі признання, заяви про те, що покращення справ на продовольчому ринку, у постачанні населення товарами повсякденного попиту — політичне питання першорядної ваги, не можуть приховати того, що навіть надзвичайні урядові заходи нічого реально не дають: перебудова в економіці вочевидь не виходить. Чому?

Соціально-економічний тупик

Суть відповіді на моє переконання полягає у наступному. Перебудова в економіці не відбулася з однієї, але найважливішої та провідної причини — суспільство в цілому, його тодішні лідери, зашорені радянським розумінням дійсності, досвідом планування та управління, соціалістичною радянською ідеологією — ленінізмом-сталінізмом — не розуміли внутрішніх причин та механізмів, які заважали проведенню перебудови (реформуванню) економічної системи СРСР. Тобто було відсутнє розуміння можновладцями: що з нами відбувається? Де та в якому стані перебуває економіка, суспільство, держава? Поради фахівців не дозволяли сприймати ідеологічні комуністичні шори, брак відповідної освіти, відсутність дійсної політичної волі, намагання вирішити глибинні та основоположні економічні та соціальні проблеми косметичними заходами. А це ще нікому не вдавалося.

Дійсна суть справи полягала в тому, що економіка та суспільство СРСР перебували не у кризовому стані, а у соціально-економічному, а якщо ширше, то ідеологічному, духовному та моральному, соціально-економічному тупику! А криза й тупик — це далеко не одне й те ж. Численні спроби швиденько — скажемо, шляхом соціально-економічного прискорення радянського ґатунку з використанням адміністративно-командної державної системи — “прорватися вперед”, які робилися саме з причини нерозуміння тупикового стану економіки СРСР, як раз і пояснюють, чому так погано виходить з перебудовою, чому немає очікуваних результатів від здійснених економічних заходів. Тупикова економіка не реагувала, це як людина, що перебуває у глибокій комі, не реагує на зовнішні подразнення. Щоб побачити та оцінити справжній стан речей в економіці та суспільстві СРСР тодішнім керманічам потрібно було піднятися з колін комуністичних і радянських догматів та міфів, але їм бракувало розуму, знань, злету фантазії, наукового передбачення. Справа й в тому, що місце посадового сидіння радянського можновладця, високопосадовця й пересічного апаратника повністю визначає його точку зору, ухвалюванні рішення з обов’язковим урахуванням попиту власних кишень. І від цього ніде дітися, власний зиск переважає державну й суспільну доцільність. А тому й кажуть: “Велич могутньої особистості державного діяча вимірюється не від п’ят до голови, а від голови до неба!”. Не було на той час та й зараз немає таких постатей. Нація — це сума подвигів багатьох! Та не було нації в СРСР, було тільки населення та територія. Нація не створюється за тиждень, місяць або навіть рік. Це копітка праця механізмів історії, суспільства, економіки, держави впродовж століть. Виховання населення впродовж тривалого часу на позитиві

повсякденного життя сцементованого національною ідеєю створює націю. Щодо СРСР, то все було навпаки. Декларували створення спільноти “радянський народ”, а у реальному житті його катували, репресували та страчували десятками мільйонів, економіка існувала для задоволення мілітаристських амбіцій імперії, а не для людей, за національну ідею комуністичні вожді видавали маячну ціль — побудову комунізму у всьому світі. Як на моє розуміння, то це суцільна психіатрія з маячним симптомокомплексом ленінізму-сталінізму. *Sapientia prima stultitia carruisse* (Початок мудрості — не мати дурості).

Треба відверто сказати, що не тільки дюженні здібності тодішніх вождів перебудови, але й соціальні причини перешкождали правильному усвідомленню ситуації, що склалася наприкінці 80-х років ХХ ст. в економіці та суспільстві. Я, не страхуюсь обвинувачень у песимізмі та очерненні, повинен сказати, що суспільство Радянського Союзу та його ідеологічні комуністичні теоретики все ще до глибини не усвідомили жахливих наслідків ленінізму-сталінізму в СРСР, які продовжують впливати на всі сфери життя навіть через 20 років після отримання незалежності Україною, тому що залишилися його носії та прибічники, мільйони радянських людей підсвідомо воліють до “жорстокої руки”. Спадщина та наслідки сталінізму мають принаймні подвійний характер. По-перше, якщо головною платнею за сталінську спробу побудувати соціалізм за будь-яку ціну була втрата радянським суспільством соціалістичної перспективи, в результаті чого країна отримала не побудову соціалізму, а сталінську модернізацію з її специфічними формами первісного накопичення, то, по-друге, не менш загрозливою була ціна й за сталінську “вигадану” модернізацію. Здійснення варварськими способами, за принципом “ціль виправдовує засоби”, ця сталінська модернізація як раз і завела радянське суспільство у історичний тупик, на узбіччя соціально-економічного прогресу та розвитку всесвітньої людської цивілізації: проведення сталінської колективізації, індустріалізації та модернізації означало руйнацію не тільки капіталістичних, але й загальноцивілізаційних механізмів та рушіїв прогресу, втрату радянським суспільством спроможності до подальшого розвитку, занурення його у стан “безвихідного застою”.

Щоб краще довести цю думку до свідомості поважного читача, подам пояснення на яскравому прикладі. Коли орють поле, завдання полягає у тому, щоб розпушити та перевернути верхній родючий шар ґрунту. Це передбачає певну технологію оранки, зокрема її глибину. При непрофесійному її виконанні може статися “закопування” плодоносного шару. На поверхню з-за великої глибини оранки викидається безплідна глина, а родючий ґрунт виявляється загубленим, заритим замість глини. Дещо подібне трапилось з радянським суспільно-економічним розвитком. Невиправдане лівацтво, яке розпочалося ще при В. І. Леніні і дещо виправлене під час НЕПу, було з дивовижною наполегливістю та жорстокістю відтворене при Й. Сталіні. Саме це й призвело до того, що замість руйнування застарілих економічних форм були зруйновані не тільки підвалини капіталізму, але й природні основи суспільного прогресу, був створений фундамент нової позаформаційної мобілізаційної економіки, “уявної цивілізації”, а точніше — “антицивілізації”. Такого перебігу подій треба було очікувати з багатьох причин: вищі керівники

СРСР у своїй переважній більшості були малоосвіченими людьми, тим більше не мали економічної, управлінської, юридичної фахової підготовки. Й. Сталін взагалі маловідомо де вчився та головне чому. Спеціалістів дожовтневої пори або знищили, або відсторонили від керівництва державою та господарством. захоплення влади та її необмеженість давали можливість більшовикам-комуністам нав'язувати та втілювати у життя суспільства будь-які маячні забаганки, керувати державою та суспільством як кому заманеться, на власний розсуд та збоченої фантазії, замішаної на класовому підході, схильності до масових репресій та страт, влаштуванні голодоморів-етноцидів українського народу.

Людство вперше зіштовхнулося з унікальним явищем як результатом діяльності більшовицької влади, яке незабаром стало ознакою та прокляттям ХХ століття: об'єктивні економічні закони виявилися безсилими перед концентрованими політичними діями мас, свідомість одержує верх над стихією і над закладеними в її основі об'єктивно обумовленими тенденціями. Насправді, економічні закони російського господарства за часів царата — відсталого, напівфеодального, вочевидь недозрілого до соціалістичних перетворень — не спромоглися примусити політичну владу більшовиків зійти з обраного шляху передчасних соціально-економічних перетворень, хоч результатом цього зіткнення було те, що підсумки перетворень теж не збіглися з замисленим, а точніше задекларованим. Стисло це можливо визначити як політичний, економічний та соціальний авантюризм, який був притаманний більшовицькій владі у всі часи її панування до 1991 р. і який в кінцевому рахунку призвів величезну державу з багатомільйонним населенням до соціально-економічного тупику та викинув на узбіччя сучасної цивілізації. Тому сьогодні, коли ми спираємося на величезний історичний досвід, наряд хто буде заперечувати логічно випливаючий висновок: при спробі досягти цілі неадекватними засобами сама ціль виявляється втраченою, а отриманий результат не збігається з обраною ціллю. Саме з такими політичними, соціально-економічними і духовними надбаннями та подальшими сумними перспективами СРСР та Україна, у його складі, підійшли до 1991 р., який виявився доленосним та принципово змінив всю ситуацію — відбувся розпад СРСР на окремі держави, відповідно до республік, які були примусово включені до складу радянської імперії, починаючи з 1917 р.

“Холодна війна”, яка поховала СРСР

У 2005 р. помер Джордж Кеннан — людина, яку незаперечно можна назвати одним з провідних архітекторів “холодної війни” з СРСР. Саме він розробив і розвив доктрину, відповідно до якої розповсюдження комунізму необхідно стримувати, використовуючи будь-які засоби. І американська дипломатія стосовно СРСР багато чим була зобов'язана саме йому. Народився Джордж Кеннан 16 лютого 1904 р., тобто у один рік з моїм батьком Кочіним Василем Івановичем (народився 29 грудня 1904 р.), але як по-різному склалося їх особисте життя. А причина

в тому, що радянська політична та соціально-економічна система на відміну від американської надавала обмежені можливості в освіті та особливо щодо особистого розвитку від природи розумній людині. Більшовицькі керманічі одним з своїх великих здобутків свідомо вважали винищення якомога більше освічених людей, фахівців, щоб на загальному фоні невігластва, нерозвиненої та малокультурної маси людей почувати себе майже геніями. Яка убогість та обмеженість світогляду. І вони нами керували понад 73 роки.

Закінчивши військову школу, Дж. Кеннан продовжив навчання у Принстонському університеті. Саме тут він захопився проблемами міжнародної політики, і в першу чергу — стосунками між США та СРСР. В 1925 р., одразу після закінчення університету, Дж. Кеннан поступив на дипломатичну службу. Після нетривалого перебування у Женеві йому випала нагода навчатися в аспірантурі в одному з європейських університетів при умові, що він візьметься за вивчення будь-якої рідковживаної мови. Кеннан обрав Берлінський університет і російську мову з надією отримати призначення на роботу в СРСР. Пізніше він дійсно працював в американському дипломатичному представництві у Ризі, і нарешті у 1933 р. Кеннана направили до амбасад США у Москву.

Мого ж батька більшовицькі командири 56 полку РСЧА у м. Москві з вересня 1926 р. до листопада 1928 р. використовували у якості виконавця вироків щодо “ворогів радянської влади”. Про це батько розповідав як про власну трагедію. Далі працював співробітником доручень ОДПУ 5-го відділення. Але одночасно вчився і закінчив у 1929 р. Московський планово-економічний технікум. Продовжив освіту і у 1934 р. закінчив Ленінградський планово-економічний інститут. До початку німецько-радянської війни 1941 — 1945 рр. працював на інженерних посадах у Середній Азії в м. Фрунзе та м. Сталінабад. Воював на Центральному, Сталінградському та Південно-Західному фронтах. Після війни, будучи інвалідом війни II групи, працював на інженерних посадах у м. Запоріжжі. Помер 27 квітня 1976 р. Дві людини однолітки, два життя, але які різні долі, як по-різному відтворилися їх біографії і життєві досягнення. Наочно видно, як різне політичне, економічне та соціальне тло, ідеологія, принципи організації суспільства та його цілі впливають на особисте життя. Додати нічого. З цих двох доль, особистих реалізацій у житті, мій любий читачу, можливо впевнено зробити однозначний висновок, що радянська влада переслідувала зовсім інші цілі, ніж розвиток суспільства та держави, кожного громадянина, досягнення високого рівня соціального і особистого економічного добробуту. Знівечений психічною хворобою мозок керманіча СРСР створив духовно хвору державу й суспільство з маячними цілями.

Але мої роздуми й аналіз спрямованні у сьогодення й майбутнє. А тому події весни-літа 2006 р., після виборів до Верховної Ради України, нездатність швидко організувати роботу, політично дієздатну парламентську більшість та Уряд України, вказує на незрячість обраних, психічне та духовне здоров'я яких особисто в мене викликає занепокоєння. Божевільні та духовно недосконалі завжди небезпечні, бо непередбачувані у вчинках. І собі можуть заподіяти лиха, і суспільство та державу знищити. *Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi!* (За навіженість царів страждають ахеяне! За безумства правителів розплачується народ!).

Саме зараз доречним буде анекдот з серії “Що робить?”. Хоч він про студента, але за своїм змістом є відповіддю на запитання: “Що робити депутатам, політикам, політологам і політичним технологам, державним і недержавним службовцям та багато кому ще”. На запитання студента декану стосовно того, що йому робити, оскільки не здав третю перездачу? Отримав відповідь: “пройти освідчення медичною комісією з обов’язковою участю психіатра та медичного психолога”. Я цього і їм раджу. Бо Україна в нас одна, а таких ... безліч. Хто не вміє працювати та робити корисні речі, то подалися у політику. Бо політика дуже тонка справа. Щоб пояснити наскільки тонка, запитаю Вас: “Чи бачили Ви як мочиться комар?”. Мабуть, що ні. Так політика, ще більш тонкіша. Отакі справи з політикою, її носіями та шанувальниками.

Тому не втратило актуальності моє звернення до Президента України В. А. Ющенка! Ви, пане, Президент України, чи тільки займаєте цю посаду? Вже прийшов час відповідати. Народ обрав Президентом не для того, щоб слухати Ваші теоретизування та повчання на тему: “Як треба комусь щось робити, а він (вона) не робить! Такий (а) сякий (а)!” у супроводі специфічних Ваших рухів руками (пасів ілюзіоніста) з підсмикуванням рукавів піджака та особливого пластичного плетіння візерунків пальцями рук, яке б я порівняв з мереживом. Особисто мене це дратує, оскільки мене завжди в першу чергу цікавить зміст та глибина ідей, шляхи її втілення у життя волаючого багатостраждального українського народу. Не бачу Ваших рішучих дій щодо збереження держави України, створення гідного життя українському народу, рішучої відсічі п’ятій колоні, запроданцям Москви, російській агентурі спецслужб, яка заповонила неньку-Україну. Чи Ви цього не бачите самі? Треба негайно вжити рішучих дій, нейтралізувати та ліквідувати імперську російську агентурну мережу. Московський нахабний кіт Васька навіть і слухати не бажає, поводить себе так, нібито він на Кавказі, а не в Україні, продовжуючи наполегливо виконувати завдання із знищення України. Вікторе Андрійовичу! Мене дуже цікавить, як Ви наважилися, нарешті, визнати *persona non grata* запеклих ворогів державності України К. Затуліна та В. Жириновського. В Криму весь російський Чорноморський флот є суцільним шпигунським лігвищем, агентура з якого провокує виступи населення Криму супроти державності України та влади. Наочно який вже раз це було продемонстровано у червні 2006 р. в м. Феодосії, коли були зірвані заплановані військові навчання української армії зі збройними силами НАТО. Російські спецслужби за завданням Президента РФ, полковника ФСБ В. В. Путіна, та уряду РФ в Криму опрацьовують на практиці модель державного перевороту та захоплення влади промосковськими силами в Україні, про що у засобах масової інформації повідомляє у червні 2006 р. Голова СБУ І. Дріжчяний. Тепер, мій допитливий читачу, тобі зрозумілі заяви Уряду РФ, зокрема Міністра оборони С. Іванова, стосовно того, що Росія не виведе Чорноморський флот з Криму після 2017 р., строку закінчення договору про перебування флоту в Криму. У такий спосіб північний сусід за допомогою своїх спецслужб та українських колабораціоністів намагається повалити законну владу в Україні та відсвяткувати у м. Севастополі 100-річчя жовтневого протизаконного перевороту та захоплення влади в Росії у 1917 р. Це теж важливий аргумент щодо найскорішого вступу України до НАТО.

Вікторе Андрійовичу! Так скільки ще чекати? Знов прогавимо державу! Вам що, бракує політичної волі, сміливості? Росія завжди пасувала тільки перед силою та рішучими діями. Більшовицьке московське керівництво з 22 червня 1941 р. тривалий час перебувало, якщо визначитись медичним терміном, у шоці, якщо психологічним — у тотальній паніці, коли Вермахт за лічені тижні розбив багатомільйонну Червону Армію. У такій ситуації Й. Ст@лін мав би застрелитись, але паронаїдальні особи — боягузи і дуже цінують власне життя. А. Гітлер у аналогічній ситуації отруївся 30 квітня 1945 р. Й. Ст@лін ніколи не пересувався літаками, а тільки залізницею. На шляху його руху, через кожні 20 м стояли військовослужбовці та охороняли колію. Але у 1943 р. довелось таки Й. Ст@ліну летіти до Тегерана, то під час польоту він, весь знервований, сидів у великій напрузі, вчепившись обома руками у крісло. А був який грізний та суворий, але ці якості разом зникають у певних обставинах. Точнісінько так є з Росією. Як тільки Росія зіштовхнеться з потужним опором, куди дінеться пихатість, снобізм та чванство. У теперішній час з врахуванням міжнародної ситуації, що об'єктивно склалася, Російські керманічі поводять себе у стосунках з Україною як жінка, яку кинули всі коханці, розпач, істерика, зойк, всі навкруги погані, а яка я гарна та приваблива, і характер в мене добрий та лагідний, і пригостити є чим, багато в мене коштовностей та копалин. Ті, хто піддався на російські запросини, одразу втрачали свободу, мову, культуру та мільйони своїх громадян. А тому як тільки послабла імперська удавка та виявилася нагода, чкурнули братські республіки від російського старшого брата світ за очі та й знатися більше не хочуть. Бо то був не старший брат, а страшний кат. Лютий людожер українського народу, який тепер знову пропонує дружити державами у черговій пастці — Єдиному економічному просторі (ЄЕП). Тепер так називається в Росії перший крок до ОДПУ, НКВС, КДБ, ГУЛАГу тощо. Залишимо всі ці винаходи московських більшовиків масового знищення безвинних людей самій Росії, нехай сама й користується власними мізантропічними технологіями для внутрішнього вжитку. Тому, пане Президенте, треба з російською імперією XXI ст. припинити моральні та лагідні перемовини, діяти рішуче, жорстко і швидко, а головне не зважати, що скаже сучасна російська “княгиня Марья Алексеевна!”. Чи ви не бачите, що Росія гострить який вже рік ножа, щоб встромити у спину Україні та знов загарбати, окупувати та знущатися з українського народу? Пропоную, почитайте “Кобзар” українського генія Т. Г. Шевченка, це дуже допомагає та просвітлює мозок, надихає. *Sapiens bonum fert modice, fortiter malum* (Мудрець переносить щастя стримано, а нещастя — мужньо).

Балачок за радянських часів, що ось-ось розпочнеться заможне життя людей в СРСР, з високих трибун я особисто наслухався донесхочу від секретарів ЦК КПРС та України, професійних штатних брехунів ідеологічних відділів і сприймав їх завжди як беззмістовне, смітникове базікання, яке перманентно проводилося з однією ретельно прихованою метою: промити мізки, відволікти людей від їхніх дійсних повсякденних проблем, створити уявлення, примару, що комуністична партія та радянська влада піклується про народ. Якщо узагальнити всі промови, то їх треба звести до однієї єдиної теми: як добре жити добре. Вони саме так і жили. Тепер добре жити хоче кожен громадянин України. Добре життя народу повинно

бути у житті, сьогодні, а не у передвиборних виступах. Ми вже проходили, коли соціалізм з комунізмом були у книжках, оселях керівництва КПРС та радянської влади, а у житті українського народу були злидні, безправ'я, голод, знущання, терор, цькування заради більш ніж сумнівних та злочинних вищих ідеалів більшовиків та радянської влади. В московських більшовиків в усі часи була одна ціль — всіх обібрати та між своїми розподілити награване. Саме в цьому полягає сутність філософії та політичної ідеології радянської влади. Тепер неситим оком зазирає на Україну Російська Федерація та гострить ножа. Це відчують люди повсюдно в Україні. Українська влада сором'язливо відмовчується. Потрібно дійсні процеси, що відбуваються навколо України, не приховувати та замовчувати, а оприлюднювати та обговорювати. А тому, Президенте України! Не припускайтеся до масової брехні, їй все одно ніхто не вірить! Поки одні слова та гасла, справжніх справ, спрямованих на забезпечення заможного життя українського народу немає. Не гайте часу. Шлях брехні — це дорога до втрати України. Саме на цьому тлі з успіхом працює агентура Росії, підбурює населення, організовує провокації в Україні. *Satis eloquentiae, sapientiae parum* (Красномовства досить, розуму мало).

Беріть приклад з Джорджа Кеннана, який своїм потужним інтелектом розробив таку стратегію діяльності США у відносинах з більшовиками, яка в кінцевому рахунку довела свою ефективність, досягла цілі — економічно виснажила, розвалила та знищила СРСР. Наше завдання розвалити Росію. Наш Президенте, Ви не дивіться, що Росія така велика, шантажує Україну енергоносіями та іншими витівками. Це колос на глиняних ногах. Росія багато століть невиліковно хвора на імперську хворобу, яка її точить. Власні функціональні можливості Російської Федерації як державного, соціального, демографічного організму вичерпані. Залишилась тільки агресивна зовнішня політика. Економічні та фінансові можливості штучно підтримуються тотальним та у величезних обсягах розпродажем корисних копалин. Така структура економіки, на якій ґрунтується тимчасове фінансове благополуччя Росії, носить руйнівний в перспективі характер, оскільки природні ресурси вичерпуються, формується споживацький менталітет суспільства, не розбудовуються високі та інформаційні технології у достатньому обсязі, не відбувається розбудова післяіндустріального суспільства. За часів Радянського Союзу, керівництва КПРС та державою Л. І. Брежнєва теж за радянські нафтодолари купували за кордоном багато чого, тим самим розвивали економіку та промисловість розвинених держав світу, СРСР так і залишився сировинним додатком світової економічної системи та опинився на узбіччі науково-технічного прогресу. Нафтодолари не запобігли розпаду СРСР, тільки на деякий час надали відстрочку. Росія повторює це коло, а тому приречена на занепад та розпад. *Sereno quoque coelo aliquando tonat* (Іноді гримить і з ясного неба).

Росія, як наркоман, сидить на нафто-газовій голці і деякий час почуває себе економічно і фінансово добре. Але ми знаємо, як це буває при вживанні наркотиків, настає момент і організм не витримує постійного отруєння й гине в молодому віці. Немає старих наркоманів, не буває довгоіснуючих імперій. Написане мною — це не каркання з гілки, це зафіксовані у словах закономірності. З всесвітньої історії, мій допитливий читачу, ми добре знаємо, що всі імперії розпадалися. Не

мине ця доля й Російську. *Plaudite, cives, plaudite, amici, finita est comoedia!* Аплодуйте, громадяни, аплодуйте, друзі, комедія закінчена! Тому розпад Росії — це не питання, це факт недалекого майбутнього. Час робить свою справу. Державний організм Росії вражений тим самим комплексом метастазів, що СРСР. Суттєва різниця в тому, що на відмінність від мирного розпаду Радянського Союзу, розпад Російської Федерації буде супроводжуватись запеклими війнами. Щоб пом'якшити вплив на Україну чергової кривавої бійні, яка обов'язково виникне на території Росії і яка буде робити все можливе, щоб втягнути Україну у війну, з цієї причини Україні треба негайно вступати до НАТО. Ось де згодилося б ядерна зброя Україні для запобігання розповсюдження війни з території Російської Федерації. На моє глибоке переконання вже зараз сприймати Росію як сталу державу немає сенсу. Російська Федерація — це тимчасове перехідне геополітичне утворення. Вже зараз у 2011 р. у Росії не вистачає людських ресурсів для надійного контролю за територією держави. Якщо й українська влада не схаменеться, не змінить свою антинародну політику, Україна теж розпадеться і частково буде поглинута суміжними державами. *Si res firma est, itidem firmi amici sunt: si res labat, itidem amici conlabascunt* (Якщо твоє становище міцне (надійне), то й друзі вірні: якщо воно захиталось, то й друзі розбігаються).

Щодо Дж. Кеннана, то він був відданим класичним антирадянщиком. Він справедливо вважав, що компроміс з радянським режимом і його уособленням Й. Сталіним неможливий. СРСР для нього був зосередженням зла, державою, яка знищила аристократичну культуру царської Російської імперії, а на світову політику чинила вкрай негативний вплив. І все це була правда. З часу більшовицького збройного державного перевороту 1917 р. і насильницького захоплення влади пройшло 10 років. Країна потопала у крові мільйонних жертв червоного терору (громадянської війни). У свідомості Дж. Кеннана, освіченої людини з цивілізованої країни, більшовики були давніми крвожерливими варварами. І це теж була правда. Однак Дж. Кеннан виявився одним з перших, хто зрозумів, що радянська система — це політичний та соціально-економічний організм, який розвивається у тлі несвободи і спроможний у віддаленому майбутньому дати неочікуваний, нехай і небажаний результат. Дж. Кеннан вже тоді у 30-ті роки ХХ ст. у цьому розвитку розгледів й загибель радянського устрою.

У перші роки після Другої світової війни (1939 — 1945 рр.) США бажали жити у дружбі й мирі з СРСР, до якого відчували, як недавнього союзника, симпатію. Відповідно, Вашингтон був схильний з розумінням ставитися до вимог, які висував Й. Сталін. Дж. Кеннан доводив, що будь-які поступки Й. Сталіну лише розпалють його апетит, оскільки радянський диктатор поважає тільки силу, а “добру волю” вважає проявом слабкості. Така вже психологія всіх диктаторів. Популярні ідеї у США про те, що з Й. Сталіном можливо “домовитися по-хорошому”, писав у Державний департамент Дж. Кеннан, помилкові та небезпечні. З ілюзіями треба розстатися, вважав він і пропонував “стратегію стримування” СРСР. Дж. Кеннан писав, що у Кремлі відчують параноїдальний жах перед вільним світом і це робить неможливим нормальне співіснування двох систем. Але й нову війну (на думку багатьох тверезомислячих американців, неминучу), Дж. Кеннан не вважав

виходом з проблеми. Війна проти СРСР, вважав він ще у лютому 1946 р., повинна бути “холодною”, тобто зводитися до політики стримування. В результаті, писав Дж. Кеннан, радянська система розвалиться сама, оскільки внутрішні процеси, що відбуваються у ній, зроблять її остаточно нежиттєздатною. Дж. Кеннан пропонував США ненасильницьке примушування СРСР до миру, тобто політичне стримування СРСР політичними методами. Він виконав свою історичну місію — Дж. Кеннан став одним з провідних архітекторів “холодної війни” проти СРСР, що, як на мене, було благом для всіх держав та народів світу. *Si finis bonus, laudabile totum* (Якщо кінець добрий, то все похвально). У 1991 р. сорокапятирічної давнини пророцтво Дж. Кеннана здійснилося — СРСР розвалився зсередини, не витримавши протиріч. Запропонований Дж. Кеннаном перехід США до взаємовідносин з ідеологічним супротивником був частково використаний і у “плані Маршалла”, і у інших американських дипломатичних розробках. Цей підхід працював всі післявоєнні десятиріччя і в кінцевому підсумку призвів до зруйнування комуністичної системи. *Plaudite, cives, plaudite, amici, finita est comoedia!* (Аплодуйте, громадяни, аплодуйте, друзі, комедія закінчена!).

В контексті історичної спадщини “холодної війни” треба згадати нащадка клана Мальборо сера Уїнстона Черчилля (1874 — 1965 рр.), який долучився до розвалу СРСР. В той час як Британія святкувала закінчення Другої світової війни та смакувала майбутнє мирне життя, У. Черчилль був зайнятий планами боротьби з СРСР та соціалістичною революцією у Європі. Своє політичне кредо він публічно проголосив 5 березня 1946 р. (день у день за 7 років до смерті Й. Сталіна у 1953 р.) у Вестмінстерському коледжі американського міста Фултона. Цілком приватна на погляд антирадянська лекція була подана У. Черчиллем як програма правлячих кіл Великої Британії та США, яка поклала початок, як вважають “холодній війні” між США та СРСР. *Si omnes consentiunt, ego non dissention* (Якщо всі погоджуються, то і я не заперечую). Дж. Кеннан передбачив неминучий розпад СРСР та всієї комуністичної системи задовго до Біловезьких домовленостей 1991 р., чим буде збережена пам’ять про нього у вдячних нащадків. При цьому він не був пророком — він був “всього лише” честолюбним аристократом духа, який володів потужним аналітичним розумом. Йому пощастило опинитися у потрібному місці у потрібний час і поталанило бути почутим. Іноді такий сприятливий збіг обставин спроможний змінити перебіг історії.

Мій любий читачу, які висновки ми повинні зробити? Адже все повертається з часом на “круги своя”. На мій погляд, Російська Федерація успадкувала всі вади СРСР, до яких ще додалися інші. Про це можливо розмірковувати багато й довго, але я наполягаю на тому, що передбачення Дж. Кеннана стосовно розпаду СРСР, як висококонтагіозна нозокоміальна інфекція, передалася Росії. Російські можновладці XXI ст. проводять ту саму імперську політику, руйнівні дезінтеграційні процеси в середині держави продовжують діяти, роздираючи країну на тлі різкого майнового розшарування населення. Якщо XX ст. треба визначити як початок і руйнування практики побудови соціалізму і комунізму, як розпад системоутворюючої соціалістичну систему держави — СРСР, то XXI ст. є часом руйнації останньої на планеті імперії — Російської Федерації, — на загальносвітовому тлі

глобальної екологічної кризи. Розпад Росії є одним з головних чинників, який попереджує український народ і вказує на необхідність всіма силами тримати курс на Європу, США, Європейське співтовариство та НАТО. Майже чотирьохсотлітнє вимушене перебування України у ведмежих обіймах Росії мали тільки руйнівні наслідки. Тому гасло “Подалі від Росії, поближче до Європи!” є найкращим для України та її народу. *Sapienti sat!* Розумному досить!

Чому обіцяний “комунізм” не настав в СРСР, а “розвинений соціалізм” побудували на Заході?

Висвітлення теми про “славне радянське минуле” надав 2005 рік: 60 років перемоги над Німеччиною; 135 років з дня народження В. Ульянова (Леніна) — втілення зловісного генія, лиходійства та трагедії. Рівно 20 років тому відбувся Пленум ЦК КПРС, який дав старт перебудові, руйнації і ... загибелі світової системи соціалізму. *Sic fata tulere* (Так хотіла доля). Глибокий сенс того, що відбулося так до кінця пересічне людство й не зрозуміло. Справедливо кажуть про страшні жертви й трагедії. Але не говориться про те, що занапашено комуністичну ідею, яка є ні чим іншим, як світською, нетеїстичною редакцією іудео-християнської ідеї Царства Божого. *Soli hoc sapienti contigit, ut nihil faciat invitus* (Тільки мудрецю щастить робити все згідно з його волею). За Марксом, комунізм — це прийдешнє досконале суспільство, де людина вже не залежатиме від ірраціональних сил соціуму, а присвятить себе пізнанню й перетворенню світу, що є співзвучним іудео-християнському очікуванню Царства Божого. Християнство — релігійна, а комунізм — світська форма. У термінах психоаналізу це різні раціоналізації однієї й тієї ж екзистенціальної суті. За М. О. Бердяєвим (1874 — 1948 рр.), ідея комунізму з’явилася у світ тому, що християнство не виконало свою місію.

В основі російської революційності, за М.О. Бердяєвим, лежить загнужданий православною аскезою природний діонісизм, пошук справедливого Царства Нетутешнього — Граду Кітежа, цілісного світогляду, який обґрунтує ідеал, дасть відповіді на всі запитання, з’єднає теорію та практику. Російський нігілізм відкидав свободу, дух, вищі цінності, Бога. Але все ж він був релігійним явищем, запереченням світу, що лежить у злі, і вивернутою навиворіт безблагодатною православною аскезою в ім’я досягнення соціального ідеалу шляхом насильства. Нігілісти відкидали буржуазну цивілізацію та римське право, селянську громаду вважали найсправедливішою формою соціалізації. Вони визнавали індустріалізацію, але гадали, що Росія, спираючись на общинний уклад, обміне капіталізм на шляху до соціалізму. Саме тут корені більшовизму, а не в західному Марксі. Більшовики зіпсували марксизм, перетворивши його на раціоналізацію більш глибоких компонентів психіки. Німецький філософ О. Шпенглер (1880 — 1936 рр.) писав, що від марксизму у більшовиків залишилися одні гасла. Всу-

переч К. Марксу, В. І. Ленін заявив про перехід до соціалізму в напівфеодальній, селянській, зі слабкими паростками капіталізму країні. К. Маркс помилявся, вважаючи, що для пролетарської революції потрібні демократія та високий рівень життя. Це необхідно для “обивательського соціалізму” сучасних “країн розвиненого капіталізму”. А для пролетарського бунту потрібно крайнє загострення соціальних протиріч, і тут був правий В. І. Ленін. К. Маркс казав про робітничу революцію. У Росії соціальною базою революції могли бути лише пролетаризовані селяни. К. Маркс хотів спиратися на свідомість мас, В. І. Ленін — на партійну кліку. К. Маркс казав про відмирання держави, В. І. Ленін — про диктатуру. Термін “марксизм-ленінізм” є нонсенс, оскільки марксизм і ленінізм (більшовизм) абсолютно різні концептуально, відмінно обґрунтовують теоретичні і практичні основи суспільного устрою та розвитку.

Розмови про те, як В. І. Ленін і більшовики зробили революцію (насправді протизаконний переворот та збройне захоплення влади (узурпація), що є злочинним) — нісенітниця. Для революції необхідною умовою є загострення соціальних протиріч. К. Маркс і В. І. Ленін говорили про протиріччя в економіці, що загалом вірно, але реально все складніше. Суспільство тримається не лише на владі та егоїзмі, а й на системі емоцій. Загострення протиріч ламає зв'язки. Вивільнена психоенергія руйнує суспільство. За К. Марксом, під впливом ідей гуманізму це мало вести до прогресу ... Але призводить до катастроф, оскільки “прекрасні ідеї” впливають лише на поверхневу свідомість, а людьми частіше керують глибокі не-свідомі деструктивні пристрасті. *Tristia saepe latent sub dulci melle venena* (Часто під солодким медом приховується згубна отрута). Росія XIX ст. вирізнялась релігійною смиренністю, вірою в царя, патріархальністю, що було раціоналізацією мазохізму й угодництва. На початку XX ст. через невирішеність аграрного питання, руйнацію патріархального укладу, надконцентрацію багатства, розорення малого власника та пролетаризацією мас протиріччя загострилися. Перша світова війна (1914 — 1918 рр.) активізувала руйнівність. Революція — це спонтанний несвідомий викид психічної енергії мас, а В. І. Ленін лише використав цю енергію для державного перевороту та захоплення влади.

Маса виявилася нездатною до самоорганізації та творення. Ескалація деструктивності у 1918 р. призвела до хаосу, але В. І. Ленін зупинив його червоним терором, названим у офіційній радянській історіографії громадянською війною. Анітрохи не виправдовуючи терор, зазначу, що інший шлях навряд чи був. Якби замість інтелігентів-соціалістів із Центральної Ради ми мали лідера, подібного до В. І. Леніна чи Ю. Пілсудського (1867 — 1935 рр.), ймовірно, Україна й завоювала б незалежність. Хоча це був би, радше, тоталітаризм, як у багатьох новостворених країнах Європи після Першої світової війни. На тлі гасел про “комунізм”, за якого повинні зникнути класи та держава, виникла диктатура нового правлячого класу — компартійної та радянської бюрократії. Ідея В. І. Леніна про те, що справами робітників має управляти більшовицька партія, а не самі робітники, була анти-марксистською. Про це говорив і Л. Д. Троцький (1879 — 1940 рр.). Роза Люксембург (1871 — 1919 рр.) закидала більшовикам те, що їхній бюрократичний лад — це поразка соціалістичної революції!

В. І. Ленін і Л. Д. Троцький у 1920 р. самі зрозуміли, що ідея світової соціалістичної революції зазнала краху. Їхня надія на революцію в Європі була утопією: західний обиватель — пристосованець, для нього є чужими російські пристрасті, а тим більше месіанські ідеї. Про це ще казав І. О. Герцен (1812 — 1870 рр.). В. І. Ленін усвідомив поразку, запровадив Нову економічну політику (НЕП), закликав західних капіталістів-інвесторів, заговорив навіть про “мирне співіснування соціалізму та капіталізму”. Відомий український історик Станіслав Кульчицький справедливо вважає, що “комуністична революція згори” закінчилася лише в 1930-х роках. Хотілося б тільки від себе додати, що це вже була антикомуністична контрреволюція, скоєна більшовицькою та радянською бюрократією, ідейним натхненником та організатором якої був Й. Ст@лін. Під гаслами розбудови соціалізму, колективізації селянства та індустріалізації, боротьби з “ворогами народу” більшовицька хунта таємно від народу СРСР та мільйонів рядових членів ВКП(б) вдалася до практики відтворення державного радянського капіталізму. *Turpe est aliud loqui, aliud sentire* (Ганебно, коли (людина) одне говорить, а інше думає).

Говорячи про жахливі злочини більшовизму-сталінізму, зазвичай ігнорують елементарну річ: більшовизм-сталінізм спирався на авторитарно-присосовницьку психологію мас у Росії так само, як націонал-соціалізм (фашизм) у Німеччині. Наприкінці XIX ст. Гюстав Лебон на прикладі Французької революції (1789 — 1794 рр.) зауважив, що ура-революційні досягнення натовпу закінчуються реставрацією раніше поваленого режиму. 9 термідора (27 липня) 1794 р. яacobинську диктатуру було повалено, М. М. І. Робесп'єра (1758 — 1794 рр.), Голову революційного Уряду заарештовано та 28.07.1794 р. гільйотиновано. Пізніше неофрейдисти — К. Хорні, Х. Саллівен, К. Юнг (1875 — 1961 рр.), Е. Фромм (1900 — 1980 рр.) дали цьому явищу цілком наукове обґрунтування: суспільство і катаклізми в ньому часто ведуть до масового неврозу і навіть психозу. Для компенсації та відновлення зруйнованих психічних зв'язків виникають несвідомі авторитарні й присосовницькі імпульси, а раціоналізаціями слугують обов'язок, ідея, патріотизм, пошук вождя. У цьому полягає основна причина виникнення більшовизму та фашизму, а не у конкретних злочинцях типу В. Леніна, Й. Ст@ліна та А. Гітлера. *Vere scire est per causas scire* (Справжні знання — це пізнання причини).

Під гасла про “соціалізм в окремо взятій країні” Й. Ст@лін створив крайній ступінь державного капіталізму, коли громадяни повністю усунуті від соціального життя бюрократією. Метою більшовицького терору було не тільки придушення, а й мобілізація енергії людей на завзяту працю. Але одного терору мало, потрібні об'єднуючі маси символи, релігія. Постаті К. Маркса, Ф. Енгельса, В. Леніна були харизматичними. Й. Ст@лін оголосив себе їхнім законним наступником, хоча К. Маркс і Ф. Енгельс йому руки не подали б, а В. І. Ленін перед смертю розірвав із ним всі особисті стосунки. Наддержаву — СРСР було створено, але ціною десятків і сотень мільйонів знищених, замордованих та ув'язнених, спотворення соціалізму, побудови тиранії під наглядом більшовицької бюрократії та НКВС. Все XX ст. треба охарактеризувати як час “затмареного розуму”, який постає як “колективне божевілля”, масова параноя. Про це свідчать світові та локальні війни, табори смерті, геноцид багатьох народів, екологічна криза, різке майнове розширення та атомізація світового суспільства, тероризм.

Радянський соціалізм — це не лише злидні, терор, голодомори-етноциди, фашизм і концтабори, а потім “застій” та перебудова. Розвивалися індустрія, освіта, наука, технології, мистецтво. А перемога у німецько-радянській війні, опанування космосу? На одному страху такого не побудуєш! Що дозволило СРСР у найкоротші строки досягти глобальних успіхів у розбудові державного радянського капіталізму? Психічна енергія амбівалентна, тобто може бути спрямована на благо і на зло. Трагедії ХХ ст. спричинили як безсилля, так і емоційний підйом, який викликав жорстокість і руйнацію, але також і творення, жертвовність, почуття причетності до значимого, прагнення до “світлого майбутнього”. Навіть будучи спотвореною, ідея комунізму мобілізувала енергію широких народних мас на подвиги і рутинну щоденну працю в умовах жорстоких репресій та злиденного життя. Герберт Маркузе (1898 — 1979 рр.) дотепно зауважив, що радянська мораль часів прискореної модернізації дуже схожа на трудову етику протестантів, метою якої було об’єднання великих мас “відсталих людей” у “новий лад”. Але ідеологія — це, повторюся, лише поверхова раціоналізація. Для її сприйняття був психологічний ґрунт, в основі якого — переформований православною аскезою природний діонісизм. Максимального злету “радянський соціалізм”, а точніше державний радянський капіталізм, досяг за часів хрущовської відлиги. Після сталінського тривалого масового терору реакційно-поліцейські режими М. С. Хрущова (1894 — 1971 рр.) та Л. І. Брежнєва (1906 — 1982 рр.) здавалися ліберальними. Було зроблено прориви в зростанні рівня життя, у науці й технологіях. Здавалося, ще трохи — і настане “комунізм”, який М. С. Хрущов пообіцяв побудувати до 1980 р. й казав, що й сам доживе і буде жити при комунізмі. Але не сталося, й комунізм не побудували та й М. С. Хрущов не дожив.

Ідеологи КПРС видавали СРСР за “загальнонародну державу” і “країну розвиненого соціалізму”, в якому була суспільна власність, не було класових протиріч і соціальної нерівності, а класова структура складалася лише з дружніх — робітничого класу, селянства та інтелігенції. Реально ж під вівіскою радянського соціалізму був державний капіталізм, радянською буржуазією були функціонери КПРС та керівники Рад всіх рівнів. Власність була не суспільною, а державною, якою розпоряджалися як власною все ті ж можновладці від КПРС та Рад. Суспільство було класово-антагоністичним, панівним класом була бюрократія. Індивіду приділялася роль “гвинтика”, робочої сили, яка нещадно експлуатувалася, соціального механізму, який обслуговував державу та бюрократію. Грубе насильство сталінських часів замінювалося маніпулюванням свідомістю народних мас шляхом тотальної брехні та утаємничення достовірної інформації, що обставлялося урочистістю та пишністю ритуалу. Мій розумний читачу, зауважу, що розповсюдження навіюванням фальшивих понять, відвертої брехні та хибних настроїв можливо пізнати за тим блиском, урочистістю та гвалтом у засобах масової інформації, якими вони оточуються. Але пройде час і брехня принесе велику шкоду тому, хто вважає її істиною. Авторитарний характер замінювався пристосуванством. В Україні вже відбувся момент істини і ми вимушені розгрібати більшовицько-радянські завали брехні, щоб дістатися до істини та вийти з полону неправди. Це потребує важкої та великої роботи над собою.

Ще у 1930-х роках М. О. Бердяєв попереджав: коли релігійну енергію буде витрачено на революцію, війни та “будівництво комунізму”, нас очікує шкурництво. Правляча бюрократія з “професійних революціонерів” перетворилася на компрадорську буржуазію. Обіцяний “комунізм” не настав, “розвинений соціалізм” побудували не в нас, а в Європі, яку ми ціною страшних жертв врятували від фашизму, а самі залишилися в більшовицько-радянському концентраційному таборі, хазяї якого сиділи на Старій площі у Москві під червоним, стікаючим кров’ю прапором безвинних багатомільйонних жертв комуністичного режиму та як і раніше розмірковували, яку забаганку удумати та підкинути народу, щоб експлуатувати та ссати. Уярмлення в сенсі експлуатації — це руйнування спільноти, а звідси випливає, що пригнічуючі та експлуатуючі держави протирічать своїй сутності і ніколи не являють собою тривалого явища в історії. Для того, щоб спромоглася утворитися спільнота, повинне бути перетворено у дещо інше будь-яке застосування сили гноблення і поневолення — тільки тоді ця спільнота зробиться “державою”. Адепти ленінізму-сталінізму ігнорували цю фундаментальну сентенцію, покладаючись на радянський державний каральний і примусовий апарат.

Далі настав “золотий вік” радянської бюрократії — роки брежнєвського застою та морального розпаду, нарешті — нинішня убога “пострадянщина”. Нам залишилися повалені надії, покалічені життя, злидні незалежної України, розбрат в українському суспільстві, боротьба за виживання, втрата соціальної та економічної перспективи. А причина стара українська. Керманичі України, починаючи з 1991 р., замість збереження держави, її духовних та матеріальних надбань кинулися її грабувати та розпихати вкрадене по власних кишнях, ще й досі не можуть зупинитися. Треба не красти, а будувати Україну. Незабаром українців у Європі, США та Канаді буде більше, ніж залишилося в Україні. В такій країні ми живемо. Такі в нас керманичі та політики. Дуже пасивний народ.

Серед причин розпаду СРСР різні люди, фахівці й не дуже називають розвал економіки, глобальну катастрофу на Чорнобильській АЕС, війну в Афганістані, скасування статті Конституції про керівну роль КПРС... Але це ж були дрібниці порівняно з німецько-радянською війною 1941 — 1945 рр. та розрухою, але тоді перемогли, подолали, відбудували країну... КПРС в 1970 — 1980-х роках повністю втратила авторитет, і скасування статті конституції СРСР лише закріпило реальну ситуацію. Та й не варто перебільшувати значення законів у країні, де їх ніколи не виконували. Хрестоматійним прикладом нехтування законами, прийнятими самою ж радянською владою, є засудження до страти та страта громадян в той час, коли у післявоєнні роки був прийнятий закон про відміну смертної кари. Смертна кара була поновлена Верховною радою СРСР тільки 25 грудня 1958 р.

Крім цинізму та жаги наживи, в першу чергу, вищого керівництва СРСР та республік, двигуном розпаду імперії були презирство та ненависть до минулого, втрата віри, що знищило не тільки тоталітаризм, а й досягнення радянського ладу, за які було заплачено страшну ціну. Спрацював авторитарний характер соціуму, якому властива покірність владі лише доти, доки вона є силою й авторитетом, але щойно влада захиталася, поклоніння їй замінюється презирством, спробою повалити та змінити. Перераховане є конкретними причинами, значними поді-

ями, механізмами реалізації процесу розпаду СРСР, які знаходяться на поверхні, помітні навіть дюжиному розуму, ефекти їх очевидні, вони є похідними більш глибоких процесів та явищ, які мають вирішальну роль. Фахівець-будівельник, ознайомившись з погано закладеним фундаментом, одразу вам скаже — ця будівля довго не простоїть. Та ми й сперечатись довго не будемо, бо зі свого досвіду це знаємо. Саме з цієї причини, що в фундамент СРСР були закладені протиприродні основи, антигуманні принципи, позаекономічні механізми, мораллю стала брехня, законом терор, то фахівцям політикам та економістам було зрозуміло ще у 20-х роках ХХ ст., що СРСР — це політична та соціально-економічна потвора, викидень історії людства. Як кажуть лікарі — вроджені вади виявилися несумісними з життям.

Під уламками радянської імперії загинула й ідея комунізму, яка, навіть спотворена, була релігійним стрижнем СРСР. Загострення протиріч ламає психологічні зв'язки, вивільнена психоенергія підриває суспільство, а на поверхню зазвичай спливають деструктивні компоненти психіки — причина того, що “постсовкова” моральна деградація перевершила підлість радянських часів. Втрачена духовність! Порожнечу, що виникла, заповнюють розмовами про дуже неоднозначних західних ідолів — демократію, свободу та зростання споживання. Демократія, яка простою або конституційною більшістю вирішує питання сенсу життя, — це абсурд. Свобода є благом лише за умови її творчої реалізації. Ірраціональне зростання споживання веде до знищення планети і руйнує психіку людини та соціуму.

Мій любий читачу, я давно спостерігаю, як у нас марно намагаються випестувати українську “національну ідею”. А поки що виходять тільки мрії про сите й самовдоволене життя західного обивателя з елементами української автентики. Ні! Сучасна українська національна ідея повинна передбачати, в першу чергу, практичну реалізацію виховання духовно розвиненої людини, громадянина, нації. Від рівня стану духовності особистості і суспільства залежить розвиток всіх процесів в державі. Саме з цієї причини першою і головнішою складовою у розбудові та втіленні у життя української національної ідеї повинна бути духовність. А це значить, що пріоритетними в Україні повинні бути християнська віра і мораль, освіта, виховання, знання, наука і мистецтво. Вже потім все інше. Сучасна українська національна ідея мала б бути також і інтернаціональною, і космополітичною, передбачати звільнення особи й суспільства від гнітючих психологічних, економічних і соціальних чинників для реалізації творчого потенціалу; гармонізацію взаємин людини та природи (інакше люди знищать свій ареал проживання і вимруть); усвідомлення космічного змісту людського буття та просування у Всесвіт. Треба вважати, що саме так, переклавши на сьогочасну загальноживану українську мову, К. Маркс і Ф. Енгельс визначали суть комунізму, а Ісус Христос і біблійні пророки — Царства Божого. Вищевикладене є нічим іншим як реалізацією споконвічної мрії і волі українського народу до побудови сильної і багатой, незалежної, соборної (єдиної) Української держави, яка одна тільки здатна забезпечити гармонійний розвиток та високий рівень життя для всіх своїх громадян. Це і є — Українська національна ідея.

Системна криза

Політична та економічна криза в СРСР наприкінці 80-х років ХХ ст. поглиблювалася. Все більшу активність виявляли різні верстви населення та групи можновладців. В цілому ж це об'єктивно свідчило про те, що здійснювана “зверху” перебудова виявилася неспроможною, тупцювала на місці, а тим часом глобальні проблеми держави й суспільства все більше загострювалися, призводячи до все більш активного протистояння. Про це офіційно заявив Микола Рижков, залишаючи посаду голови Ради міністрів СРСР. Імперія повільно конала, розвалювалася, адепти комунізму перебували в агонії щодо збереження тоталітарної держави.

Заяву М. Рижкова, якщо він мав на увазі ідеологію та процес перебудови як вдосконалення існуючого ладу та імперської адміністративно-командної системи, треба визнати цілком доречною і об'єктивною. Він був правий — вдосконалення не вийшло, політичний лад та соціально-економічний устрій СРСР виявилися нездатними до реформування. З поля бачення та пояснень загальної теорії систем треба визнати, що СРСР як система вичерпала свої можливості до розвитку в умовах несвободи, загинула, і це є цілком закономірним. Тупиковий стан суспільства та держави виник не зненацька. Цей процес та його закономірний фінал впродовж більше 73 років пестували КПРС та радянська влада. Якщо за роки панування більшовизму в СРСР були репресовані та знищені десятки мільйонів громадян, то за законом накопичення ефекту це в кінцевому рахунку призвело до знищення самої системи, яка продукувала руйнівні процеси у більшості сфер функціонування держави, економіки, суспільства, культури, моралі тощо. Це розплата за хибні методи у досягненні принципово невірної та змістовно незрозумілої цілі — побудови комунізму. З давніх-давен відомо і це класика розвитку цивілізації — ціллю будь-якого суспільства є людина, все інше — засоби. Радянські комуністи чи не розуміли цього, а як на мій погляд, свідомо не бажали це розуміти з однієї очевидної причини — КПРС ніяк не вписувалася в систему виховання високорозвиненої, духовно багатой людини, а відтак ставала непотрібною. Узурпація в 1917 р. влади давала можливість вищим комуністичним функціонерам замож-но жити, повчати та надихати народ на будівництво примари комунізму, оспівувати та романтизувати його.

В минулому у нас відібрали майбутнє.
В майбутньому нам не віддадуть минуле.
А де ж наше життя сьогочасне?!

Ліна Костенко

Так зрозуміло визначила українська поетеса Л. Костенко, що таке насправді радянський комунізм. Це зовсім не співпадає з більшовицькою беззмістовною риторикою керманіча більшовиків В. І. Ульянова (Леніна) про комунізм (це є радянська влада плюс електрифікація всієї держави), яку можливо трактувати як завгодно, виходячи з політичної кон'юнктури часу, що постійно й робили ідеологи

комунізму, використовуючи літературні напрацювання вождя світового пролетаріату як своєрідну біблію комунізму та катехізис. Але існує й інший вислів народу щодо визначення комунізму — “це радянська повія плюс електрифікація всього колючого дроту в СРСР”, зрозуміло де, для чого та для кого. Проте СРСР за кілька років перебудови пройшов величезну відстань на шляху до якісно нового стану суспільства. Започаткований М. Горбачовим у 1985 р. політичний курс розхитав підвалини тоталітарного режиму, який вже давно перебував у стадії гниття й розкладу. Результатом процесу перебудови стало усвідомлення неможливості подальшого життя в умовах тоталітаризму та адміністративно-командної системи планування та управління державою. Суспільство, люди якісно змінилися.

Партійна та радянська бюрократія, яка дійсно не керувала, а правила державою, відчайдушно опиралася процесу демократизації, бо розуміла — це кінець владарювання, але не мала, а тому й не могла запропонувати позитивної програми, здатної забезпечити життєдіяльність держави та суспільства, прогрес та розвиток. Адепти тоталітаризму вже були неспроможні спинити зростаючого буревію національно-визвольних рухів, спрямованих проти комуністичної диктатури, диктату та свавілля союзних міністерств та відомств, які засіли у Москві. На першому етапі ця боротьба не була протистоянням пануючої та пригноблених націй. Цей процес розгорнеться трохи пізніше — проти “старшого” брата з його застарілими традиційними “хворобами”: гегемонізму, зневаги народів, їх мови та культури, російського шовінізму, постійним втручанням у справи республік, викачування ресурсів тощо. Провідні ідеологи російського шовінізму, найреакційнішого прояву націоналізму, як завжди і у всі часи зосередилися у Москві і звідти намагалися тиснуть на всі республіки, нахабно вимагаючи відмовитись від самостійності та суверенітету, використовуючи економічний шантаж, а де не спрацьовує — військову силу. Але в той час так склалося, що провідну роль у боротьбі проти комуністичної диктатури та свавілля адміністративно-командної системи відіграла якраз Росія, де стрімко зростав вплив висунутого перебудовою нового лідера — Бориса Миколайовича Єльцина. Суть цієї боротьби полягала у відмові республік, що оголосили суверенітет, підпорядковуватися диктату посадовців з Москви. І навпаки, московський центр, який уособлював насамперед президент СРСР (перший і останній) М. Горбачов, прагнув зберегти якомога більше влади над республіками, щоб “не розвалити державу”. Але коли все розвалено, легше дістатися та зрозуміти суть. Саме у такій складній надзвичайній, кризовій політичній та соціально-економічній ситуації повністю виявляється мудрість керманічів: коли вони здатні на першому етапі розпізнати брехню, а на другому — осягти істину. Зачаття нового мислення відбулося, але було невідомо скільки триватиме хвиля національно-визвольного руху і чи виживе плід демократії. Наступні події показали, що ортодокси комунізму для збереження адміністративно-командної системи та тоталітарного режиму, самовиживання здатні скоїти державний переворот, захопити владу, запровадити у державі надзвичайний стан, використати збройні формування КДБ, внутрішні війська, Радянську Армію та навіть ядерну зброю проти власного народу. За прикладами далеко ходити не треба — розстріл на початку 70-х років ХХ ст. з радянських танків мирної демонстрації робітни-

ків у Новочеркаську, які протестували проти підвищення цін на продовольство у державній торгівлі. Серп і молот, смерть і голод! Ось що таке радянська влада!

Я повинен звернути увагу мого допитливого читача на деякі обставини та особливості державної політики, яка тривала десятиліттями, але набула особливої ваги в період активної фази розпаду СРСР в 1991 р. Надихаюча ідея, або моральне виправдання пануючої в СРСР державної влади, поступово з 1917 р. ставало провідною і найбільш важливою її ознакою. З мого поля бачення для розкриття всієї радянсько-більшовицької містики внутрішньої і зовнішньої політики, впливу на свідомість народних мас надзвичайний інтерес являють, окрім теоретичних надбань К. Маркса, Ф. Енгельса, інших прибічників соціалізму та революційного перетворення світу, використовувані керманічами СРСР як провідні стислі викладення, іноді на рівні понять, порад для правителів держав — починаючи з індійських збірників, продовжуючи “*II Principe*” Н. Макіавеллі і закінчуючи вченням про “*salus publica*” (лат.) (суспільний порятунок), “*raison d'état*” (фр.), “*Staatsraison*” (нім.) (державні інтереси), про так звані “*arcana imperii*” та “*arcana dominationis*” (“державні таємниці”, політичні хитрощі, внутрішні мотиви державної політики); про так звані “*simulacra*”, тобто декоративно-обманні інститути державної організації СРСР, які приховують її дійсні і реальні цілі та функції. Весь цей арсенал використовувався владою в СРСР, який на додаток рясно здобрювався пропагандистською брехнею. Любителям “загальних інтересів”, нібито надаваних державою, корисно мати на увазі давним-давно сформульоване правило: “*populo tumultuanti et feroci satius ultro concedere vel ea quae contra bonos mores postulant, quam Rem publicam in periculum vocare. Nam postea sedato populo retractare possunt*” — “коли народ бунтує і шаленіє, краще наперед поступитися, навіть якщо його вимоги протирічать добрим звичаям, ніж наражати на небезпеку державу. Бо потім, коли народ заспокоїться, можна забрати поступки назад” (лат.). Але є ще й інші сили, і перш за все та, що виявляється завжди в останню чергу вирішальною. В чому, нарешті, полягає дійсна сила? Вона полягає у зброї. Ось чому вирішальне значення для забезпечення тисячолітнього російського та радянського рабства було питання: кому належить армія? Але не тільки. Дійсна державна сила покладається не тільки на збройні сили, а складається з речових додатків, в'язниць та примусових закладів різного роду. Кому належала армія, весь примусовий апарат та розгалужені каральні органи в СРСР — відомо: правлячій партійно-радянській верхівці, яка тільки декоративно, насправді — це була істинна *simulacra*, виконувала функції гнобителів і експлуататорів. Більшовицький клан замінив капіталістів та поміщиків царської доби своїми прибічниками і продовжив експлуатацію ще з більшою жорстокістю, що призвело в кінцевому рахунку до руйнування психіки, генетичного апарату та виродження радянського народу. Радянська держава — це паразитичний наріст на тілі суспільства. І чим гостріше проявлялися класові протиріччя в СРСР, чим потужнішими були відцентрові сили, що роздирали суперечливу єдність суспільства, яка трималася на масових репресіях та жаху, тим в СРСР все більше розростався державний апарат гноблення (армія, чиновництво, каральні органи, пенітенціарна система з її найвищим досягненням — ГУЛАГом) та підтримки тисячолітнього рабства, тим збіль-

шувалися непродуктивні видатки на нього, дійсні *faux frais* (накладні витрати, фр.) експлуаторської держави, що все більше заганяло в глухий кут економічну потвору — радянський пенітенціарно-кріпацько-рабовласницький капіталізм. Виявилося, що провідною функцією радянської влади було забезпечення процесу експлуатації в умовах державного капіталізму при кріпацько-рабовласницькій організації праці народу у сільському господарстві та промисловості. Вся законодавча та нормативна база СРСР, за якою стояв весь апарат примусу, охороняла та полегшувала відтворення процесу експлуатації радянського народу у кріпацько-рабовласницький спосіб.

Мій любий читачу! Щоб уникнути звинувачень в упередженості треба приділити увагу розгляду вищезначених питань з погляду теорії держави і права. З політичного поля бачення держава і устрій суспільства — не дві різні сутності: держава є устрій суспільства, а політична влада є саме офіційним виразом антагонізму людських спільнот у громадянському суспільстві. Державу треба розглядати і як організацію пануючого прошарку у вузькому сенсі, як механізм гноблення без включення в нього об'єкта цього гноблення — більшості народу. “Загальнокорисні функції” державної влади (будівництво інфраструктури шляхів, охорона здоров'я, захист населення та територій від завозу інфекційних хвороб, боротьба із злочинністю, розповсюдженням наркотиків, нелегальною міграцією тощо) — зовсім не є віддзеркаленням “солідаризму”, а є забезпеченням необхідних умов для збереження робочої сили та її нещадної експлуатації. “Соціальне законодавство”, як правило, таке ж врахування сил, як поступка працівникам під час страйку, з переведенням процесу експлуатації на вищий ступінь. В цих випадках, отже, ніколи не йшла мова про зміну експлуаторської сутності чи то більшовицької держави — СРСР, чи то сучасної України, як таких, та їх експлуаторських функцій. *Ohne Herrschaft kein Staat* (Без панування немає держави; нім.).

Все це не важко зрозуміти при аналізі функцій будь-якої держави (Російської імперії, СРСР, України): законодавство, що приймається, по різних напрямках охороняє і допомагає розширеному відтворенню капіталістичних відносин (інтереси власності, торгового обороту, накопичення; інтереси забезпечення влади, придушення, репресій, страт, голодоморів серед населення; запровадження спеціально розробленої системи виховання та навчання людей з рабською психологією, конформних, нездатних протидіяти антинародній владі; інтереси “захисту” і нападу на конкурентів); охорона особистої безпеки та громадського порядку (поліція, міліція, жандармерія, соціальні служби, армія); охорона спадкоємних і набутих прав (юстиція); культурні функції (освіта, спорт, фізична культура, цивільний захист від надзвичайних ситуацій, санітарно-епідемічна служба, ветеринарна служба, служби захисту довкілля тощо) та державна церква; боротьба з конкуруючими державами, — все це має яскраво виражений класовий характер за сутністю, на потребу експлуаторських прошарків України. Все це прикрито специфічною ідеологією “права” як більш-менш ідеальних норм людського гуртожитку.

Державна машина російсько-радянського гноблення, яка мала свою матеріальну базу (засоби фізичного винищення, покарання та залякування), потужні, забезпечені спеціальною технікою організації (армія, міліція, спеціальні служби,

суд тощо), які складала частки універсальної та всеохоплюючої усе суспільство організації пануючого прошарку (біля 1% від всього населення). Ця зловісна машина тотального контролю, масового мордування, знищення та всеохоплюючої експлуатації українського народу, — виступає під псевдонімом сукупності правових норм, ідеального комплексу, який функціонує в силу своєї внутрішньої логіки та переконливості і тільки з однією ціллю — забезпечити прибутки та надприбутки панівному класу гнобителів українського народу. Такий фетишизм імперської російської влади, кривавої влади більшовиків, теперішньої антинародної української влади і відповідний йому специфічний “юридичний кретинізм”, який розглядає право як достатньо значущу саму по собі суспільну субстанцію, що рухається виключно логікою своїх власних внутрішніх іманентних законів, застигає в системі “чистого права”. Однак увесь містицизм розсіюється, як тільки, мій допитливий читачу, ми розкриємо наступні провідні факти та зв’язки: 1) економічний устрій суспільства визначає тип державної влади та її структуру; 2) пануючий економічний клас *à la longue* є класом, який конституційований як державна влада, тобто є політично пануючим; 3) провідною функцією державної влади є забезпечення процесу експлуатації власного народу; 4) відмінність від будь-яких інших організацій панівного прошарку українських багатіїв полягає в тому, що українська держава є всеохоплююча, сама загальна організація, яка представляє інтереси панівного прошарку в цілому і монополізує матеріальні засоби насилля та провідні засоби психологічного та духовного уярмлювання; 5) правила державної організації, тобто загальнообов’язкові норми поведінки, за якими стоїть весь апарат примусу, охороняють і полегшують відтворення процесу експлуатації українського народу в умовах формування України як капіталістичної держави.

Я остаточно прийшов до висновку: інтелігенція і влада в Україні розійшлися, кожна перебуває у своєму вимірі, історичному часі і просторі, з власними духовними цінностями, як дороговказом. Але влада забула, а може й не знає, історію. Руйнація влади завжди розпочиналося саме з того моменту, коли владу полишала інтелігенція і готувала нову революцію (захоплення влади, збройний переворот). Шлях до революції завжди проходив через процес індивідуального та масового терору проти представників влади та експлуататорських прошарків. І все ж у такій складній, суперечливій політично й економічно невизначеній ситуації важливо залишитись вірним собі, своїм переконанням, не втратити моральність, дух і духовність, а значить — себе, не розгубитись і не загубитись, зберегти свою особистість і гідність, власну думку та свободу. *Haud est virile terga fortunae dare* (Не чоловіча риса поступатись перед долею).

В цей час, починаючи з 1991 р., у Верховній Раді УРСР відбувалося непримиренне ідеологічне протистояння між реакційною більшістю депутатів, що належали до Комуністичної партії України (КПУ), і організованою в Народну Раду демократичною меншістю, яка прагнула радикальних змін, що заблокувало прийняття багатьох прогресивних законодавчих актів. В окремих випадках вже чинні нові закони брутально саботувалися контрольованими КПУ виконавчими структурами влади. Спільну мову народні обранці інколи знаходили тільки в питаннях, пов’язаних з державним статусом УРСР. Прикладом може бути майже односторон-

не прийняття Декларації про суверенітет¹ України. Коли ж треба було переходити від декларативних заяв до діла, КПУ як складова і невід'ємна частина КПРС ставала слухняним та дисциплінованим провідником волі всесильних союзних структур влади. Питання про організаційне відокремлення КПУ від КПРС, яке дедалі частіше ставили рядові члени компартії, партапарат вважав єретичним.

Але народ України бажав наповнити Декларацію про суверенітет реальним змістом. Тому КПУ швидко втрачала підтримку мас, певна частина з рядових комуністів залишила лави партії. Співвідношення сил у Верховній Раді дедалі все менше відповідало настроям у суспільстві.

У Верховній Раді СРСР активно діяла депутатська група “Союз”, яка значною мірою лобювала інтереси воєнно-промислового комплексу. Об'єднуючи навколо себе інші реакційно-тоталітарні сили, ця група жорстоко боролася за збереження унітарної суті Радянського Союзу і погоджувалася тільки на “косметичне оновлення” або “вдосконалення” зовнішніх форм державності. Під тиском реакційно-тоталітарних сил президент М. С. Горбачов виніс на всенародний референдум питання про майбутню долю імперії у такому формуванні: “Чи вважаєте Ви необхідним збереження Союзу Радянських Соціалістичних Республік як оновленої федерації рівноправних суверенних республік, в якій повною мірою гарантуватимуться права і свободи людини будь-якої національності”. Така свідомо ускладнена формула запитання, а також зловживання виразами, що не мали юридичного змісту (“оновлена федерація”, “повною мірою”), були потрібні комуністичному партапарату, аби заплутати та в черговий раз обдурити сотні мільйонів радянських громадян, аби заручитися підтримкою народу, але залишити собі свободу для політичного шахрайства та зберегти існування СРСР — в'язниці народів. Комуністичні фармазони організували референдум за сценарієм класичної політичної спекуляції, довільного жонглювання словами, паразитування на цілком природному бажанні абсолютної більшості населення до політичної та економічної стабільності, заможного, спокійного, радісного та щасливого життя своїх родин. Але більшовики-сталінці не залишилися б самі собою, якби не продовжували брехати своєму народу, що постійно робили починаючи з 1917 р. Зрозуміло було й інше, що референдум засвідчить деякий усереднений результат, відповідний рівню нерозуміння народом суті та кінцевих цілей запропонованих політичних ігрищ, цілеспрямованого зомбування людей отрутою тоталітарної комуністичної пропаганди, певного рівня неосвіченості суспільства, покладання власного свідомого вибору навмання. Реакційна компартійна бюрократія, передбачаючи позитивні результати референдуму, приховувала від широкого загалу істинні свої цілі — піклування виключно про власні кланові інтереси, планувала використати їх для косметичного реформування сталінських імперських структур і запобігти дійсному суверенітету республік. Але Радянський Союз як політична та соціально-економічна система на тлі повного морального розпаду правлячої верхівки, деморалізації народу та втрати

---

¹Суверенітет (фр. *Souverainete*) – верховенство права; незалежність і самостійність держави від інших держав в її зовнішніх і внутрішніх справах.

психологічного відчуття віри у майбутнє був вже більше мертвим, ніж живим. Це були марні спроби найреакційнішого прошарку радянського суспільства — комуністичної та радянської номенклатури, вищих можновладців, дійсних хазяїв СРСР, врятуватися, фізично залишитися живими, зберегти свою необмежену владу, продовжити паразитувати на праці сотень мільйонів людей — рабів тоталітарної системи. Це для них був звичний спосіб життя впродовж багатьох десятиліть. За рівнем доходів та можливостями виключно користуватися всілякими благами, які були недоступні пересічним громадянам, це була своєрідна радянська буржуазія, хоч так і не називалася. Це був особливий клас людей, випестуваний радянською владою, здобреною комуністичною ідеологією та практикою будівництва пенітенціарно-кріпацько-рабовласницького капіталізму в СРСР. Це дає мені ґрунтовні підстави заявити, що так званий “радянський соціалізм” був класовим експлуаторським ладом, заснованим на нещадній експлуатації робітників, селян та інтелігенції, а тому принципово нічим не різнився від капіталізму. Комуністична ідеологія як сукупність поглядів, викладених в певній системі, слугувала виключно демагогічною завісою, щоб приховати істинні цілі — заволодіти владою, захопити ресурси, перетворювати суспільство відповідно до власного марення. Тому теоретичні напрацювання адептів соціалізму та комунізму, практична реалізація будівництва соціалізму в СРСР ґрунтовно доводить: радянський соціалізм — це вигадка, черговий, з сотень інших, міф комуністичних ідеологів, це той же капіталізм, його найгірший різновид, тільки закамфльований комуністичною ідеологією. Скажете, що не було ринкових відносин, характерних для капіталізму, так от я й доводжу, що капіталізм був радянський. А який ринок, коли є один соціалістично-капіталістичний продавець і покупець. Ось і весь тоталітарно-адміністративний ринок, тому що капіталізм радянський, як вироджена матриця.

Формально власність на засоби виробництва та землю належала народу (загальнонародна власність), а фактично нею розпоряджалася, в тому числі й результатами праці сотень мільйонів людей — радянська буржуазія, яка офіційно називається компартійною та радянською номенклатурою. Більш того, відкрию моєму читачу величезний радянський секрет: в СРСР неофіційно, всупереч конституції, існувало декілька кланів можновладців з партійної та радянської номенклатури, які мали права фактичних власників окремих галузей промисловості. Очолювали ці радянські промислові клани Л. П. Берія (1899 — 1953 рр.), М. С. Хрущов (1894 — 1971 рр.), Г. М. Маленков (1902 — 1988 рр.) та інші, які між собою конкурували, здійснювали перерозподіл власності, шпигували та вбивали. Ситуація тоді (1917 — 1991 рр.) і зараз (після 1991 р.) різнився хіба що в деталях. Тому у чому ж різниця між капіталізмом і комунізмом? Капіталізм — це експлуатація людини людиною! А комунізм — навпаки — людиною людини, що тотожно. Тому казати, що зараз у суверенній Україні змінився суспільно-політичний та економічний лад, можливо з певним застереженням. Був радянський капіталізм, а став класичний, як у всьому світі. Змінив звірине обличчя радянського соціалізму, на звіряче — українського капіталізму першої стадії — накопичення приватного капіталу. От і всі провідні відмінності, деталі в даному аналізі не так важливі.

Напередодні

Настав момент істини. Компартійна та радянська буржуазія відчувала, що водночас втрачає все, а головне — владу. Може бути фізично знищена революційно та радикально налаштованими народними масами, які остаточно вийшли з-під контролю. Ситуація складалася вкрай напружена та альтернативна, або пан, або пропав. А тому деморалізована і перелякана компартійна та радянська верхівка була здатна у відчаю на будь-які протиправні радикальні та репресивні дії, узурпацію влади за прикладом 1917 р., організацію путчу¹, військового заколоту, масових репресій та злочинів проти народу. Незабаром така спроба була здійснена.

Я не випадково функціонерів КПРС та Рад назвав буржуазією. Справа в тому, що за роки радянської влади більшість з них вкрала в народу та накопичила значні фінансові та матеріальні ресурси, створила нелегальні приватні підприємства, тобто накопичила первинний капітал, фактично і психологічно була готова до зміни державного і суспільного устрою в СРСР. Висловлене підтверджується стрімким збільшенням гучних судових процесів у 70 — 80 роки ХХ ст. над високопосадовцями, керівниками партійних організацій республік, областей та міст по всьому Радянському Союзу, в тому числі й у Москві, пов'язаних саме з економічними злочинами. Мільйонні крадіжки державного майна та шахрайство, незаконні операції з валютою, золотом, діамантами, нафтою, бавовною, підпільні виробничі приватні цехи, про які знала влада та правоохоронні органи, але кришували їх, бо отримували від цеховиків величезні хабарі, стало звичним і масовим явищем. Треба зазначити, що найбільш активними у ретельно прихованій кримінальній діяльності, були функціонери КПРС та радянської влади, бо вони за своїм службовим становищем мали змогу вирішувати та впливати на розв'язання питань, що цікавили ділових людей, які в той час перебували поза радянським законом. Це були паростки бізнесу, капіталізму в дикому рабовласницько-феодальному радянському соціалізмі.

З поля бачення перспективи ці явища треба оцінити позитивно, бо вони давали можливість вийти з глухого політичного та соціально-економічного тупика СРСР і сотням мільйонів людей, у який їх завела КПРС і, більше того, ідеологи якої вже наприкінці 70-х років ХХ ст. не знали що їм робить, бо держава і суспільство деградували й розвалювалися. Імітацією діяльності, турботи КПРС та Уряду СРСР були програми про будівництво житла для народу, продовольча програма, але це були водяні бульбашки, у реальність виконання яких мало хто серед населення вірив, бо знали, що це чергова брехня.

Можливо зробити принциповий висновок, що могильниками КПРС, радянської влади та СРСР були самі ж високопосадовці, які вже й самі зрозуміли, що СРСР більше мертвий, ніж живий, а тому доволі спокійно споглядали за агонією СРСР, в міру можливостей допомагали їй скорішому завершенню. Себе ж бачи-

---

¹Путч (нім. *Putsch*) — авантюристична спроба невеликої групи змовників учинити державний переворот.

ли зовсім у інших якостях, а тому готувалися до розкрадання народного майна, фінансових коштів держави й населення, створення приватних підприємств на матеріальній базі державних. Одним словом, процес йшов, але було бажано його прискорити та якнайшвидше перевести вкрадене у приватну власність. Особисто мені це цілком зрозумілі бажання. Тому партійні та державні посадовці втягували у свої оборотки міністрів, керівників господарських організацій, представників правоохоронних органів. Від себе зауважу, що у міру збільшення їх особистого багатства, бо вони усвідомлювали, що крадуть, відбувалася їх моральна деградація і деморалізація. Для основного процесу це були побічні негаразди, але для особи — тотальна руйнація. Багатству цих людей не треба заздрити, бо вони набули його за таку ціну, яка більшості не по кишені, — вони пожертвували заради матеріального багатства душевним спокоєм, здоров'ям, честю, совістю, свободою, іноді навіть життям. Людським щастям своїх родин. Це занадто дорого — обладка надала б нам лише збиток. *Virtus sola homines beatos reddit* (Тільки чесність робить людей щасливими).

Одним словом, з 60-х років ХХ ст. в СРСР розпочався потужний процес комерціалізації КПРС, радянських і господарських керівників, функціонерів профспілок. А тому всі вони пасивно, але з зацікавленістю, спостерігали за розкладом та руйнацією КПРС, радянських інститутів влади, армії, правоохоронних органів, деморалізацією кадрів. Більш того владноможці сприяли цим руйнівним процесам, оскільки це давало більше можливостей збагачуватися. Але вони забули, а може й не знали, що багатство — це отрута (*venenum*), яка знищує: кого поступово, а кого швидко. Саме у нетрях КПРС та радянської влади, у свідомості вищих керівників поступово формувалося розуміння необхідності відродження капіталізму в СРСР, а щоб увійти в нього достойно, треба мати чималий первинний капітал. Отакий несподіваний поворот відбувся у свідомості тих, хто за місцем у ієрархії КПРС повинен був доводити святість теорії наукового комунізму. Але все змінюється, навіть адепти ленінізму-сталінізму несподівано перетворюються у апологетів капіталізму. Руйнація СРСР та розпад КПРС відбулися з об'єктивних причин — як неефективні геополітичні та соціально-економічні системи, але цей процес доповнювався потужним суб'єктивним прагненням правлячої компартійної та радянської верхівки докорінно змінити догмати радянської ідеології розбудови соціалізму і комунізму на практику капіталізму, змінити правовий статус державної загальнонародної власності на приватну, відбулися у якості бізнесменів та власників майна. Саме такі були прагнення серед можновладців, які ще зовсім недавно відстоювали, хіба що може тільки публічно та за займаною посадою, непохитність догматів більшовизму та відданість побудові комунізму СРСР.

У цій складній та нестабільній політичній ситуації голова Верховної Ради УРСР Леонід Макарович Кравчук, майбутній перший Президент незалежної України, запропонував одночасно із загальносоюзним референдумом провести в УРСР опитування населення щодо суті майбутнього єдиного державного утворення. Незважаючи на негативну реакцію першого секретаря ЦК КПУ С. Гуренка (який замінив на цій посаді В. Івашка), Верховна Рада УРСР затвердила додаткове питання у такій постановці: “Чи згодні Ви з тим, що Україна має бути у складі Союзу

радянських суверенних держав на засадах Декларації про державний суверенітет України?” 17 березня 1991 р. народ України відповів на обидва запитання. У голосуванні по першому питанню брали участь 31514 тис. людей, або 83,5 % від кількості тих, хто отримав бюлетені. На питання союзного бюлетеня відповіли “так” 22111 тис. людей, або 70,2 %, і “ні” — 8820 тис. людей, або 28 %. Незначна кількість бюлетенів була визнана дільничними комісіями недійсними. В опитуванні по другому питанню брали участь 31465 тис. людей, або 83,5 % від кількості громадян, які одержали бюлетені. На питання республіканського бюлетеня відповіли “так” 25225 тис. людей, або 80,2 %, і “ні” — 5656 тис. людей, або 18 %. Таким чином виборці України висловили своє схвальне ставлення до Декларації про державний суверенітет.

Після референдуму розпочався так званий “новоогарьовський процес”, змістом якого були переговори керівників дев’яти республік, включаючи Україну, з президентом СРСР про новий союзний договір. В останньому його проекті передбачалося, що союзні відомства позбавляються переважної частини прерогатив. Цей варіант не влаштовував “союзників” у Верховній Раді СРСР і керівників союзних відомств, які втрачали свої посади. Вони навіть не звернули уваги на те, що Радянський Союз мав залишитися федерацією республік, а не співдружністю суверенних держав конфедеративного типу, не оцінили зусиль М. С. Горбачова, який рятував державну цілісність країни. Попереднє підписання договору планувалося на останню декаду серпня 1991 р. Було цілком ясно, що союзний договір стане компромісом між республіками і центром. Такий компроміс не міг задовольнити й радикальні кола. Зокрема, під впливом депутатів від Народної Ради український парламент зарезервував за собою право повернутися восени 1991 р. до вивчення питання про союзний договір під кутом зору його відповідності Декларації про суверенітет України. Величезна держава перебувала в очікуванні, особливо нервували прибічники тоталітарних поглядів та адміністративно-командної системи управління, тобто компартійна та радянська номенклатура, яка не бачила для себе місця при іншій розбудові держави. Реакційні компартійні та радянські кола таємно вели переговори, радилися, бо радикально перед ними виникло питання: “Що робити?”. Вони добре розуміли, якщо отримають верх національні сили, розпадеться Радянський Союз, потреба в них відпаде. Набутий досвід масових сталінських репресій підказував номенклатурі, що більшовицькі методи боротьби з супротивником на фізичне знищення можуть торкнутися й їх. Саме у такий спосіб радянська влада вирішувала питання з опонентами. Тривога зростала. Номенклатура повинна була діяти, рятуючи себе.

Путч ДКНС. Три доби, які поховали СРСР

У ніч на 19 серпня 1991 р. найближчі співпрацівники президента СРСР М. С. Горбачова, які займали ключові посади у керівництві союзними структурами, ізолювали М. С. Горбачова на його кримській дачі у Форосі і зробили спро-

бу перебрати всю повноту влади до своїх рук. Не маючи позитивної програми, вони прагнули одного: зупинити процеси демократизації в усіх ланках суспільного життя, повернути радянську імперію до стану напередодні 1985 р., зберегтися самим при владі та годівниці, продовжувати паразитувати на праці сотень мільйонів радянських громадян — рабів тоталітаризму. Якщо проаналізувати наміри, прагнення та цілі компартійних та радянських можновладців, то їх дії зводилися до одного — зберегти своє панівне та заможне життя на загальному фоні злиденного існування всього народу. У їх діях не було ніякої ідеології, якою прикривалися більшовики з 1917 р., їх не цікавив соціалізм і комунізм, який вони так “наполегливо” будували вже понад 70 років. Весь цей час радянські можновладці переймалися виключно одним принципом, який безперервно діяв з часу жовтневого перевороту та злочинного захоплення влади у 1917 р.: “у всіх забрати та поміж своїх розділити”. Треба зазначити, що цей принцип використовується владою вже незалежної України у повному обсязі, але це тема іншої моєї розповіді.

Проте наступ неосталіністів наштовхнувся на активний опір широких народних мас по всіх республіках СРСР. Народ підтримав Президента Росії Бориса Миколайовича Єльцина, який тимчасово взяв на себе функції Президента СРСР. Одночасно виявилось небажання основної частини радянської армії, а також військ КДБ і МВС брати участь у розв’язуванні путчистами громадянської війни — червоного кривавого більшовицького терору на теренах СРСР. На третій день путчу (21 серпня 1991 р.) організатори державного перевороту визнали свою поразку. Правду ніде діти, дехто з них покінчив життя самогубством, інших пожурили та полаяли, але не судили як злочинців, що на перший погляд дуже дивно, бо за сталінських часів були б страчені та репресовані не тільки заколотники, але й їх родини. Тут спрацював не принцип гуманності, а та обставина, що й путчисти, й прибічники перетворень в СРСР вийшли з однієї злочинної коліски — КПРС, спрацював принцип корпоративного самозбереження.

Центр подій в Україні зосередився у столиці. Вранці 19 серпня командуючий сухопутними військами СРСР генерал Варенников у супроводі першого секретаря ЦК КПУ С. Гуренка і місцевих генералів прибув до голови Верховної Ради УРСР і попередив його, що невиконання наказів путчистського органу влади — Державного комітету з надзвичайного стану (ДКНС) стане підставою до негайного запровадження у республіці надзвичайного стану. *Hannibal ante portas!* (Ганнібал біля воріт!). Опинившись перед загрозою введення в Україну танкових армій, не контролюючи розміщені у республіці величезні збройні сили Л. Кравчук зайняв надто обережну позицію, хоч мав змогу діяти більш активно: затримати та заарештувати посланців заколотників. Всі правові підстави для цього законного акту були, треба було зробити мужній вчинок, але колишній головний ідеолог ЦК КПУ духовно і морально до акту непокори не був готовий. Вся діяльність Леоніда Макаровича у керівних партійних органах розвинула природну та набуту схильність до обережності, виховала відданість КПРС та її керівництву, а тому вчинки були напрацьовані і Л. Кравчук психологічно вийти за їх межі, водночас перетворитися у інакомислячого, еретика не міг. *In teneris consuescere multum est* (Звичка, набута з молодю, багато важить). Я не бажаю, щоб вищевисловлене сприймалося

як обвинувачення. Це тільки спроба розібратися у психологічному стані державного діяча. Добре відомо — істинний характер та мужність людини виявляються у екстремальних ситуаціях, так і трапилося. Стало зрозуміло, на які вчинки спроможний Л. Кравчук, що дуже важливо, адже невдовзі його народ обере першим Президентом України.

Організоване 19 серпня 1991 р. Головою ВР УРСР Л. Кравчуком засідання президії Верховної Ради щодо визнання ДКНС та виконання його розпоряджень тривало кілька годин, але закінчилося безрезультатно. Члени Народної Ради наполягали на заяві про невизнання ДКНС, члени президії від КПУ відмежовувалися від цього. У результаті українське керівництво не висловило навіть моральної підтримки Президенту Росії Б. М. Єльцину, який мужньо протистояв путчу та вживав активних заходів щодо знешкодження та арешту заколотників. *Ibi semper est victoria, ubi concordia est* (Там завжди перемога, де панує згода). Цілоденне засідання президії ВР УРСР 20 серпня 1991 р. закінчилося половинчастим рішенням. У ньому, однак, не визнавалася чинність дій постанов ДКНС на території України, що було надзвичайно істотно. Контрольовані КПУ облвиконками (Дніпропетровський, Житомирський, Миколаївський, Одеський та деякі інші) і Кримська АРСР визнали ДКНС, причому не під тиском, бо надзвичайного стану в Україні не було запроваджено, а за ідейними переконаннями. Це була *factum, non fabula* (дійсність, а не байка).

Я дуже добре пам'ятаю ці події, але у Запоріжжі ніяких змін зовнішньо у ці серпневі дні не відбулося. Я в цей час наполегливо працював над виконанням дисертації на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук, хоч і перебував у черговій відпустці, але щодня їздив через все місто у комп'ютерний центр Запорізького інституту удосконалення лікарів, у якому працюю з 1983 р. Місто та його громадяни вели звичайний повсякденний спосіб життя. ДКНС через радіо та телебачення займався якоюсь брехнею, виправдовував себе та намагався залякувати громадян, брехав про Президента СРСР М. Горбачова. Все було витримано в найгірших традиціях більшовицької та радянської пропаганди, основою якої, як завжди, була брехня та міфи. Люди за десятиліття вже звикли до цього і сприймали як їх чергову порцію. А коли я побачив на екрані телевізора цю компанію заколотників, з жалюгідним зовнішнім виглядом, бігаючими поглядами, руками, які тремтіли та тіпалися від жаху, то зрозумів — черговий державний переворот та захоплення влади злочинцями не вдалися, повторення жовтня 1917 р. не трапилося. 21 серпня 1991 р. путч було ліквідовано, а заколотники поховалися.

Політбюро ЦК КПУ 23 серпня 1991 р., тобто вже після провалу путчу, опублікувало документ, в якому зробило марну спробу “виправдатися”. У ньому засуджувалася “авантюрна спроба антидержавного перевороту”, критикувався ЦК КПРС, який “своєчасно не дав оцінки цим подіям, не інформував про їх суть партійні комітети на місцях”. Знову брехали партапаратники, намагаючись зберегти обличчя, якого вже давно не було, перед рядовими комуністами, які масово почали здавати партійні квитки і залишати компартію. Вранці цього ж дня в опечатаному приміщенні Львівського обкому КПУ було вилучено документи протилежного змісту. Вони незаперечно свідчили про те, що натхненником і організатором путчу був партійний

апарат. Зокрема, у шифрограмі секретаріату ЦК КПУ, яка була надіслана обкомам 19 серпня, вказувалося: “Заходи, що вживаються керівництвом країни по стабілізації становища і виходу з кризи, відповідають настроям переважної більшості трудящих і співзвучні з принциповою позицією Компартії України”. Комуністичні партапаратники знову брехали. Тоталітарна імперія та адміністративно-командна система з започаткування за ціллю створення та змістом діяльності були антинародними та репресивними, а тому принципово не могли відповідати настроям народу та захищати його інтереси. Це ще один з безлічі прикладів тотальної брехні, яку сповідувала, практикувала та постійно використовувала КПРС у спілкуванні з народом та будівництві СРСР. З давніх-давен всім народам відомо, що на неправді не можливо побудувати нічого вартого для людства: ані морального, ані корисного, а все, створене на брехні, невдовзі руйнується та гине. На що розраховували комуністи, будуючи соціалізм у такий спосіб (на вселенській брехні), для мене загадка й зараз.

Незалежність України, вистраждана століттями

Вирували пристрасті, на тлі яких стрімко стали розгортатися політичні події в Україні. Обставини вимагали від керівництва УРСР негайного скликання позачергової сесії Верховної Ради, яка й відбулася 24 серпня 1991 р. та мала глобальні наслідки не тільки для України, всього Радянського Союзу, Європи та навіть світу. Сесія проголосила незалежність України, тобто створення самостійної Української держави під назвою “Україна”. З моменту проголошення незалежності на території України ставали чинними тільки її закони. Одночасно з виборами Президента, призначеними на 1 грудня 1991 р., тепер мав відбутися референдум на підтвердження Акта проголошення незалежності. Верховна Рада України прийняла також постанову про політичну обстановку і негайні дії по створенню умов для упередження нових спроб військового перевороту та насильницького протиправного захоплення влади ворогами українського народу. З цією метою визнавалося необхідним створити Раду оборони, Збройні Сили України, Національну гвардію, прискорити формування Конституційного суду. Раді Міністрів доручалося організувати перехід у власність України підприємств союзного підпорядкування, ввести в обіг власну грошову одиницю і забезпечити її конвертування.

26 серпня 1991 р. президія Верховної Ради прийняла указ про тимчасове припинення діяльності Комуністичної партії України (КПУ), а також про опечатування і взяття під охорону службових приміщень партійних комітетів, з тим щоб забезпечити збереження майна і документів від розкрадання, руйнування і знищення. 30 серпня 1991 р., коли створена президією Верховної Ради спеціальна комісія беззаперечно довела участь партапарату КПУ у підготовці і здійсненні путчу, голова Верховної Ради УРСР Л. Кравчук підписав указ “Про заборону діяльності Компартії України”. Закінчилася насичена доленосними історичними подіями остання серпнева декада 1991 р.

1 грудня 1991 р. — знаменна дата у багатостраждальній історії століттями позбавленого своєї державності українського народу. У цей день відбулися референдум і вибори Президента України. До списків було занесено 37 885,6 тисяч громадян. У бюлетень референдуму було включено текст Акта, прийнятого Верховною Радою 24 серпня 1991 р., і питання: “Чи підтверджуєте Ви Акт проголошення незалежності України?”. У голосуванні брали участь 31 891,7 тис. громадян, тобто 84,2 % від загальної кількості включених до списків. Із них на питання бюлетеня відповіли “Так, підтверджую” 28 804,1 тис. громадян, або 90,3 %. Позитивну відповідь дало населення всіх областей України незалежно від їх національного складу. Отже, за незалежність проголосували не тільки етнічні українці, але й представники інших народів, для яких батьківщиною є українська земля. У голосуванні по виборах Президента України брали участь 31 892,4 тис. громадян. До виборчого бюлетеня було включено шість кандидатів — В. Гриньов, Л. Кравчук, Л. Лук’яненко, Л. Табурянський, В. Чорновіл та І. Юхновський. За Л. Кравчука висловилося 19643,5 тис. громадян, що брали участь у голосуванні, тобто 61,6 %. Отже голову Верховної Ради України підтримали більше половини українських виборців.

Наприкінці 1991 р. закінчилася кривава епоха тоталітарного комуністичного режиму в СРСР, що тривала майже 74 роки. Зійшла у минуле радянська форма державності — різновид кріпосного права, яка насправді була фіктивною, бо державою на свій злочинний розсуд розпоряджалася купка компартійних олігархів (oligarchia, гр. — влада небагатьох), що намертво прив’язали Україну до тоталітарної імперії. Перед новоствореною державою Україною об’єктивно постало завдання наповнити реальним змістом Акт про незалежність. На порядок денний стали перш за все народногосподарські проблеми: демонополізація і приватизація державної власності, розгортання підприємництва, створення цілісної інфраструктури для вільного обігу товарів, капіталів і праці, переведення на ринкові засади економічного співробітництва з новими державами — республіками колишнього Радянського Союзу і з країнами Східної та Західної Європи, налагодження торговельних, фінансових та інших зв’язків з усіма країнами світу. Усі ці процеси мають історичний, фундаментальний та доленосний характер, але ще не стали, в повному розумінні, історією. Для цього потрібен час. Фахівці кажуть, що події стають історією якнайменше через 50 років. Але, як практично вирішувалися дійсно актуальні для українського народу проблеми, що постали з отриманням незалежності, це справа подальшої нашої розмови, любий читачу. Якщо дати інтегральну оцінку без зайвої деталізації та емоційного забарвлення, то непрофесійно та бездарно, з правової позиції — злочинно, з поля бачення соціальної користі — неефективно, з доцільності для окремого громадянина — руйнівно. В цілому держава, суспільство та громадянин дуже багато втратили.

Справа полягає в тому, що люди, які очолили вже незалежну Україну, за своїм розумовим потенціалом, вихованням, духовністю, наявними знаннями, світоглядом, політичними переконаннями, правовою культурою були та й зараз залишилися у радянському тоталітарному минулому. Любий читачу, давай поміркуємо, чи міг привнести щось прогресивне, таке, що могло прорвати післярадянське

болото, подати визначальний імпульс Україні, перший її Президент Л. Кравчук, колишній секретар ЦК КПУ з ідеології, та його номенклатурне зашорене оточення? Ні, не могли, за визначенням не мали змоги. Осел залишиться ослом, хоч обсипай його зірками, де треба діяти розумом, він тільки ляпає вухами. Це були керманічі радянського гатунку, а тому очікувати від них прогресивних новел політичного, економічного та соціального розвитку було годі. Народжений плазувати, літати не зможе. Колишні світоглядно відсталі були неспроможні інтелектуально піднятися до височини розуміння, що радикальне розв'язання кризової ситуації в Україні можливе тільки на засадах докорінної зміни духовних, етичних, політико-економічних та соціально-економічних пріоритетів, внаслідок чого саме людина, з її проблемами та прагненнями, стає метою суспільства, а все інше, в тому числі і держава, є засобами вирішення та задоволення здорових потреб особистості. Сучасним можновладцям України, поза всяким сумнівом, треба усвідомити — світова парадигма національно-економічного господарювання, яка формувала останні майже чотири століття духовно-політичний менталітет світового суспільства і знайшла свій найвищий прояв у декількох глобальних негативних явищах: тотальній мілітаризації більшості держав світу, вирішенні міждержавних стосунків воєнним шляхом, появі на політичній арені диктаторів та тоталітарних режимів, використанні геноциду та етноциду як засобу вирішення політичних, соціальних та етнічних проблем, спалаху тероризму, створенні “суспільства споживання”, — вичерпала себе, і людство не має іншого шляху, як на найшвидший і загальний перехід до нової системи політико-економічної діяльності, визначальною рисою якої повинен бути глобальний екологічний пріоритет, а стратегічною метою українського і планетарного суспільства — особистість та її розвиток. По якому шляху розвитку піде Україна? Куди її та народ заведуть амбітні, але нерозважливі та занепокоєні власними кишнями політичні керманічі, які люблять називати себе елітою? Вже невдовзі, мій уважний читачу, ми отримаємо відповідь. *Ex auge asimum (cognoscere)!* (Віслюка по вухах видно!).

Сутність феномена радянського соціалізму

Попередні розділи, мій допитливий читачу, є аналізом зовнішніх проявів радянського печерного капіталізму, “ринкові відносини” якого визначалися механізмом адміністративно-командної системи. Ви заперечите, обґрунтовано висловитесь, що це еkleктика, і будете праві. Але справа саме у тому й полягає, що ідеологи більшовизму поєднали у формі радянського соціалізму несумісні політичні, соціальні, економічні, антидуховні явища та процеси, які й могли певний час існувати у такому штучному сполученні тільки за умов найжорстокішого тиску, примусу, запровадження масових репресій, генерування владою серед населення постійного страху знищення та смерті, використання у внутрішній соціальній політиці держави депортацій, голодоморів, геноциду та етноциду проти народів СРСР. *Ex ungue leonem (cognoscere)!* (За пазурами лева (впізнати)! Тільки за таких

умов, а також тотальної пропаганди та брехні вселенських масштабів й мав змогу більшовицький режим протриматись майже 74 роки. Але все минає. Феномен радянського соціалізму, єдиний за всю історію людства, має бути всебічно та глибоко досліджений, аби людство знов не вскочило у подібну халепу.

Просякнемо глибше у підвалини феномена радянського соціалізму за допомогою логічного та категоріального аналізу і з'ясуємо: “Чому політичний та суспільно-економічний лад, проголошений більшовиками-ленінцями як найсправедливіший за всі часи на землі, як лад світлого, заможного та щасливого майбутнього для сотень мільйонів людей, заради якого було здійснено протиправне захоплення влади та державний переворот (що було і є злочином за всіх часів, у всіх державах), в кінцевому рахунку перетворився (виродився) в імперський тоталітарний репресивний антинародний режим компартійної та радянської номенклатури?”. Що це — прикра помилка дилетантів від політики, непередбачуваний випадок, зла доля, втручання потойбічних сил, діяльність іноземних спецслужб чи свідоме, передбачуване заздальгідь, запрограмоване досягнення цілі, поставленої більшовицькою верхівкою; свідома, глибоко обміркована мета поставити політичну партію, а з часом і весь державний апарат, на захоплення необмеженої влади, яка дає змогу всіх пограбувати, а награване розподілити поміж свого злочинного клану номенклатури? У творах ідеолога радянського соціалізму В. І. Леніна ретельно виписана стратегія досягнення успіху на засадах масового знищення народів Російської імперії. Езотерична мова мізантропічного пророка була зрозуміла тільки посвяченим. Коли В. І. Ульянов писав про диктатуру пролетаріату, то мав на увазі нічим необмежену владу більшовиків, яка спиралася на мільйонні напівдикі неосвічені маси, як безпосередній інструмент масового терору. В. І. Леніним вибудована чітка й однозначна формула діяльності (алгоритм послідовних дій): ціль — влада, власність; інструмент (механізм) досягнення цілі — народні маси; метод досягнення цілі — масовий терор. Це моє глибоке переконання, яке ґрунтується на аналізі теоретичної спадщини adeptів захоплення влади та розбудови радянського соціалізму, а головне на жахливій практиці її реалізації. Ідеологи більшовизму з самого початку своєї діяльності (кінець ХІХ ст.) мали на увазі при практичному втіленні своїх ідей виключно одне — захоплення влади, власності та використання їх у егоїстичних, корпоративних (тобто тільки для відданих та наближених) цілях. Словосполучення “диктатура пролетаріату” виголошувалося більшовиками як найсвятіше заклинання і це було не випадково. По-перше, вчення про диктатуру пролетаріату є головною парадигмою у ленінізмі, а по-друге, більшовики добре розуміли, що без вседолаючої дикої сили народних мас їм не досягти бажаного. Отримавши владу, власність і маючи реальну змогу використовувати їх за власним бажанням і тільки для своїх прихильників, більшовики перетворили диктатуру пролетаріату у диктатуру проти пролетаріату, а самі далі перетворилися у злочинне угруповання — хунту (група заколотників, що незаконно захопила державну владу і встановила диктаторський режим). Далі державна влада переродилася у радянську тиранію — одноосібне правління тирана і деспота Й. Ст@ліна, яке було встановлене в результаті узурпації влади шляхом політичних інтриг та фізичного усунення суперників. Після смерті Й. Ст@ліна влада в СРСР набула ознак

олігархії — політичного і економічного панування, правління компартійної та радянської номенклатури, відносно невеликої купки експлуататорів радянського народу, що тривало до 19 серпня 1991 р. З розпадом СРСР в незалежній Україні можновладці декларували демократію як форму суспільної влади та держави, що ґрунтується на визнанні народу в якості джерела влади. Але фактично сталося в Україні не так, як декларували керманічі під час романтизму неочікуваної ними незалежності та суверенітету. Тому період дійсної демократії в Україні вирував на вулицях та майданах, а практично чиновники при владі бачили для себе перспективи в утриманні влади за будь-яку ціну з метою протиправного захоплення загальнонародної власності та перетворення у свою приватну, що й трапалося. Кримінально-буржуазна революція триває й досі у 2011 р. Тому влада в Україні, так і не отримавши демократичних ознак, пішла шляхом створення олігархічного правління. Треба визнати, що українська олігархія набула особливих ознак, яку треба визначити як тимократію — тобто відмінну форму державного устрою, коли олігархам надано політичні та економічні права в залежності від розмірів їх майна, що притаманно феодалізму. В Україні це треба сформулювати таким чином: хто більше накрив народного майна, той користується найбільшими правами з ціллю подальшого грабунку українського народу. Отака в Україні незалежність та суверенітет! Отака Україна самостійна держава. На зовні, на громаду більшовики декларували та пропагували владу народу. Мета була — маніпулюючи свідомістю мільйонів народних мас, використати їх для своїх корисних, ретельно приховуваних, злочинних планів, масштабних соціальних експериментів.

Теоретичні надбання з майбутнього будівництва на теренах Російської імперії радянської моделі соціалізму зараз можливо розглядати та сприймати як своєрідні протоколи про наміри, але які не зобов'язували їх творців до виконання задекларованих обіцянок. Безпрограшна ситуація для шахраїв від політики, якими виявилися більшовики, які ніколи не замислювалися над наслідками втягування сотень мільйонів населення в політичне протистояння, яке неминуче переросте у збройний конфлікт, оскільки пов'язано з захопленням влади та власності. Але більшовики під керівництвом В. І. Ульянова (Леніна) дбали про власні цілі і їм було байдуже скільки десятків мільйонів людей загине, буде покалічено, які соціальні, економічні, духовні потрясіння припадуть на суспільство. Розповсюдження ідей побудови соціалізму в Російській імперії серед неосвіченого пролетаріату та селянства, обіцянки кращого життя, стимулювання тваринних інстинктів класової боротьби, виправдовування і навіть героїзації масового знищення людей з іншим світоглядом, створювали уяву про шляхетні цілі більшовиків та турботу про долю злиденного, скривдженого та поневоленого народу. Насправді приховували суцільною завісою рафінованої брехні дійсні помисли та цілі більшовиків, що підтвердила практика будівництва дикого, хижачького соціалізму в СРСР аж до 1991 р. Саме з цією ціллю більшовиками була розв'язана громадянська війна (більшовицький терор) в СРСР (1918 — 1920 рр.), щоб фізично винищити справжніх власників, захопити власність та залишитися при владі. Цілі більшовиків були прагматичні та далекоглядні: винищити руками темного народу своїх ворогів та посісти їх місце. Як це не банально та прикро, але вся теорія, риторика, діяль-

ність, а головне практика більшовизму як до 1917 р., так і після, побудована на грандіозній брехні, обдурюванні народу тільки з однією ціллю: захопити та утримувати владу, загарбати чужу власність, нещадно експлуатувати власний народ, щоб створити заможне життя та задовольнити всі потреби керівного прошарку — компартійної та радянської номенклатури. Тобто, пограбувати всіх та поміж своїх грабіжників поділити. Саме в цьому полягає езотеричний зміст філософської системи з категоріальним апаратом словоблудства більшовизму, як ідеології організованого у політичну партію злочинного угруповання. Допитливий та слідкуючий уважно за текстом читач вже помітив, що автор неодноразово звертається до власності, розподілу та використання її більшовиками. Це, звісно, не випадково. Справа у тім, що вже можновладці незалежної України, починаючи з 1991 р. та Президента України Л. М. Кравчука використовують все той же підхід та гасло, що й більшовики з 1917 р. — весь український народ пограбувати, що було й зроблено, та поміж своїми (родичами, кумами, соратниками, відвертими шахраями та злодіями, але своїми, партійцями тощо) розділити. *Vitia sine praesceptore discuntur* (Поганим вчинкам учимося без учителя). Та й сам більшовицький пророк В. І. Ленін (Ульянов) виявився політичним авантюристом.

Злочинні українські клани або естафета грабунку

Спритники з КПРС, органів радянської влади, комсомолу, господарники при посадах потайки від українського народу вже спланували як розікрасти та привласнити загальнодержавне (народне) майно. Поряд з процесом перебудови, який відбувався публічно, таємно від народу йшли процеси, які перетворювали колишнього радянського раба у незаможного, без приватної власності найманого працівника новітніх багатіїв. Для цього тодішня українська влада зробила принаймні дві злочинні та ганебні речі: перше, провела приватизацію загальнодержавної власності у такий спосіб, що вона незаконно перейшла у власність декількох десятків осіб. В народі це дійство називають прихватизацією; друге — неправовим, злочинним шляхом, проти волі громадян позбавила народ трудових заощаджень у державному ощадному банку і привласнила їх, а фактично й у цей раз влада обікрала український народ. *Quod erat demonstrandum* (Що й треба було довести).

Люди, пересічні українці, все це добре розуміють й не йдуть на співпрацю з злочинцями. Україну постійно приголомшують різноманітні кризи: політичні, парламентські, фінансові, економічні, газові, нафтові, бензинові, м'ясні, зернові, хлібні, цукрові, змінюються уряди, політичні фаворити зникають умиць. Антинародній владі дуже вигідно мати слухняні, майже приватизовані, правоохоронні органи, які дозволяють чинити будь-які злочини, навіть замовити вбивство журналіста, наприклад, Георгія Гонгадзе. Квітне на всіх щаблях влади тотальна корупція, бо це їй вигідно, багатіє державне чиновництво. Влада корупцію породжує,

пестить, сама ж здійснює, а зовні, для народу, на показ, на публіку, гучно галасує, намагаючись переконати суспільство, що бореться з нею. Це чергова брехня. Немає вироків судів щодо корупціонерів, немає в Україні й корупції. Морально збочена влада породжує морально хворе суспільство. Мало хто публічно каже, що можновладці — злочинці (крадії, контрабандисти, корупціонери та кримінальні особи), не спроможні дати ладу державі й суспільству. На виборах вони обіцяють багато, хоч на хліб намазуй та їж зі смаком, а про себе думають й чекають — як тільки дістануся влади та посади, почну красти, ще більше красти, набивати свої кишені народним добром. Ото й вся філософія цих людей. Нікчеми, злодії! Коли вже народ України підніметься та розпочне очищення від скверни. *Verba docent (movent), exempla trahunt* (Слова вчать (спонукають), а приклади ваблять).

Влада через засоби масової інформації постійно щоденно упродовж багатьох років намагається настирно переконати, навіть зомбувати людей постійно повторюваними словами стосовно заощаджень у державному ощадбанку “знецінені вклади, згорілі вклади, втрачені вклади” і відмовляється виконати вже впродовж 20 років свої зобов’язання перед вкладниками. Державні суди відмовляються приймати від громадян позовні заяви. Так, в Україні виник новий різновид тоталітаризму, коли злигалися всі три гілки влади: представницька, виконавча й судова, які разом і обікрали народ. У громадян виникли питання: “Якщо вклади втрачені народом, то ким вони набуті, бо у матеріальному світі нічого не зникає; якщо знецінені, то ким і чому, кому пішла різниця?”. Є ще й інші запитання. Президент Л. Кучма прирівняв один карбованець СРСР до 1,05 грн сучасної України, в черговий раз обікрав громадян, знизивши борг держави (ощадбанку) у 10 разів, бо купівельна спроможність радянського карбованця була такою, що за офіційними радянськими повідомленнями за один долар США давали тільки 60 копійок. Тому, коли влада казала, що держощадбанк винен громадянам 138 мільярдів гривень за “розрахунками” Президента Л. Кучми, то це відверте пограбування 52 млн. громадян України владою. Це чергове обдурювання народу, яке було підтримане вже новим Президентом України В. А. Ющенком у 2005 р. За Конституцією України та Громадянським кодексом суперечки громадянина з будь-яким банком вирішуються у судовому порядку. І не президентська це справа, якщо президент не має власного інтересу та зиску. *Rapere est accipere, quod non possis reddere* (Грабунком є брати те, що не можеш віддати).

Неправда, а точніше свідомо брехня, є атрибутивною ознакою всієї української влади. Наведу тобі, мій розумний читачу, приклад, який підтверджує мою тезу й став вже хрестоматійним. Президент В. А. Ющенко у своєму зверненні по радіо 5 листопада 2005 р. заявив: “Вперше українці мають владу, яка чітко усвідомлює, що вона повинна чути своїх громадян і звітувати перед ними за кожний свій крок”. Повинна чути, але не чує, і головне, не бажає чути з тієї причини, що має відмінні від народу України та держави власні цілі, які не узгоджуються між собою, більше того є протилежними. Тому заява Президента носить декларативний, суто пропагандистський, я б сказав рекламний, передвиборчий (вибори до Верховної Ради 26 березня 2006 р.) характер. Хто добре вчився та розуміється на теорії систем, системному аналізі, той добре мене розуміє. Підсистема влада

входить до “переліку зацікавлених осіб” у розв’язанні державних та суспільних проблем, але це зовсім не означає, що так воно і є. Слово “зацікавлених” треба розуміти у широкому сенсі, тому до переліку входять ті, хто насправді незацікавлений у розв’язанні економічних та соціальних проблем в Україні, фактично чинить опір та гальмує можливі зміни. Оскільки влада це конкретні люди, які мають свої власні цілі, — якомога швидше та якнайбільше збагатитися, ігноруючи при цьому вимоги займаної посади, то всі їх дії або бездіяльність спрямовані виключно на досягнення власної мети. От і вся філософія, ідеологія, політика та практика української влади як державної інституції. Тому пересічному українцю чекати від влади нічого, треба брати владу у свої руки, обираючи гідних особистостей, патріотів України.

Зі “звітами” влади “за кожен крок” теж не все гладко. Як і зі звітами за раніш видані обіцянки. Так, у радіозверненні Президент заявив: “Ми підняли зарплати і пенсії”. Міг би одразу додати: які з’їло суттєве зростання цін і навіть перевищило підвищені доходи громадян. І далі: “Планується, що з першого січня 2006 р. мінімальна пенсія становитиме вже 350 гривень, а до кінця року сягне 400 гривень”. У цьому місці Президенту В. А. Ющенку треба було зупинитись та покаятися, а, головне, позвітувати, використовуючи компаративний (порівняльний) підхід. Адже він обіцяє, що тільки до кінця майбутнього 2006 р. мінімальна пенсія досягне 400 грн. Але ж під час виборчих президентських перегонів 2004 р. він роздавав інші обіцянки: мінімальна пенсія повинна була бути суттєво підвищена ще рік тому, з 1 січня 2005 р. і не до 400, а до 423 грн! От і вір, мій допитливий читачу, заявам претендентів на президентську посаду. Краще для власного спокою та психологічного комфорту не вірити жодній обіцянці, щоб не відчувати душевний дискомфорт та не карати себе за довірливість. Тому добре запам’ятай — можновладці та претенденти на владні посади ніколи не говорять правду. Брехати — це їх професійний обов’язок.

Нагадаю тобі, читачу, 12 жовтня 2004 р. В. А. Ющенко заявив, що його самим першим указом на посаді Президента буде “Про першочергові заходи щодо посилення соціального захисту громадян України”. А саме: “Указом передбачається, що на 2005 р. буде законодавчо встановлено новий, підвищений, прожитковий мінімум у 423 грн”. При цьому: “Згідно з Указом законодавчо встановлені мінімальна зарплата і мінімальна пенсія не можуть бути нижчими за прожитковий мінімум”, тобто не можуть бути нижче 423 грн. “І мінімальна зарплата, і мінімальна пенсія будуть встановлені у збільшеному розмірі законом, який новий уряд буде неухильно виконувати”, — бадьоро запевняв кандидат у Президенти В.А. Ющенко. Відмінності між словами та дійсними справами рахуйте, оцінюйте, робіть висновки самостійно. Vox, vox, praeterea nihil (Слова, слова і нічого більше). Або якщо проаналізувати ейфорію Президента навколо продажу найбільшого в Україні металургійного комбінату “Криворіжсталь”. Тепер нам відомо, що тодішній Уряд України (кінець 2006 р., прем’єр-міністр Ю. Єхануров) цими грішми затикає бюджетні дірки після провалу своєї економічної політики.

Чому ж влада не звітує перед громадянами України? А звітувати є про що. Адже будучи кандидатом у Президенти В. А. Ющенко дав народу “тверду обіцянку”

розв'язати питання щодо вкладів населення в Ощадбанку СРСР. Нагадаю тобі, мій допитливий читачу, що другий Указ Президента Ющенка “Про невідкладні заходи щодо забезпечення повернення втрачених (знецінених) заощаджень громадян” — передбачає суттєве збільшення виплат вже у 2005 р. Особливо підкреслювалося: “Указ № 2 передбачає залучення до бюджету додаткових коштів, недоотриманих від приватизації стратегічних об'єктів у 2004 р., та спрямування цих коштів на компенсацію втрачених заощаджень”. Мова йшла, зокрема, про такі підприємства, як металургійний комбінат “Криворіжсталь”. Президент цим Указом передбачав, що у 2005 р. на ці заходи підуть позапланові надходження до бюджету, а також 50 відсотків від загального обсягу коштів, що отримані від приватизації. *Promittas, facito!* (Виконай обіцяне!). Продали “Криворіжсталь”. І що? Скільки від цієї суми пішло на обіцяне погашення вкладів? Аж нічого! Але якщо вірити передвиборчому указу Ющенка, повинно було піти не менше 10 млрд гривень (продали за 24,2 млрд грн; мінус 4 млрд колишнім власникам — зятю екс-президента Л. Д. Кучми — В. Пінчуку; залишається 20,2 млрд грн, з яких 50 % йде на виплати заощаджень). Я не згадую про позапланові надходження коштів до бюджету або про гроші з інших приватизаційних угод. Тож як нам все це сприймати? Я вважаю однозначно, що це чергове обдурення українського народу. Тобто зміст наведених указів є брехнею. Згідно з тлумачним словником брехнею вважається навмисне викривлення істини.

Але, мій розсудливий читачу, давай трохи порахуємо, щоб було все зрозуміло з сумою вкладів у Ощадбанку. Фактично один радянський карбованець коштує 1,67 долара США, а тому борг держави перед своїми ж громадянами на 01.01.2002 р. становив майже 231 млрд доларів США, це не враховуючи відсотків за користування кредитом з 2002 р. та врахування інфляції, а якщо додати моральну шкоду, яку треба визначити у суді, то цю суму боргу треба збільшити ще в декілька разів. Мій допитливий читачу, ти питаєш: “*Quo iure?*” (“Яким правом?”). Я б відповів у наступний спосіб. Українські можновладці вважають, що *ius est in armis* (право полягає в силі), яке в їх державній діяльності перетворюється у свавілля, забуваючи при цьому, що *iniqua nunquam imperia retinentur diu* (несправедлива влада недовговічна), а основи держави полягають в законах (*in legibus fundamentum rei publicae*).

Держава протизаконно заборонила приймати судам позови громадян, то про яку правову державу Україну можливо казати. То чи є влада в Україні народною та для народу? Ні, то влада злочинців і для злочинців! Питання взаємовідносин між громадянином і банком регулюються укладеною угодою, цивільним та цивільно-процесуальним кодексами. Але Президент Л. Д. Кучма, бажаючи в черговий раз пограбувати український народ, прирівнює один карбованець СРСР за купівельною спроможністю до 1,05 гривні України, що в 10 разів нижче, а також втручається в цивільне законодавство, яким врегульовані питання вирішення суперечок між банками та вкладниками у судовому порядку. То хіба це не ошуканство? Як влада дивиться в очі своїм громадянам та бажає від них довіри. В цьому все зрозуміло. Населення тяжкою працею заробляло собі на життя, заощаджувало гроші у банку, допомагаючи державі з обіговими кошта-

ми будувати, а держава умить обікрала своїх кредиторів. Те, що понад 10 млн. громадян України поїхали геть за кордон, є показником ставлення до держави. Жажливі наслідки. *Veritas nimis saepe laborat, exstinguitur numquam* (Правда часто буває безпорадною, але ніколи не гине). А де ж Генеральна прокуратура, яка зобов'язана втрутитись та скасувати президентський Указ як протизаконний, який грабує народ? Загальновідомо, що *raro corvum corvus exoculat* (ворон воронові рідко викльовує око), ото й уся відповідь на беззаконня. Люди, робіть власні висновки. Я особисто зробив давно для себе висновок, що будь-яка влада в Україні бреше й грабує, грабує й бреше. То й зрозуміло, чому народ цурається влади, не довіряє, вважає владу ворожою. Будь-яка влада, будь-де без підтримки народу нічого не варта, це порожнє місце.

Люди запитують можновладців: “Як можуть вклади державного ощадбанку знецінитись, якщо жива праця сотень мільйонів людей матеріалізувалася у продукції, побудованих заводах, фабриках, залізницях, портах, будівлях тощо?”. Ці матеріальні надбання народу можна тільки вкрати, що й було зроблено за час перебудови ще у СРСР, а потім за президентства Л. Кравчука, Л. Кучми, а з 2005 р. цей процес вже за президентства В. Ющенка продовжився, награване не повернуто народу. Історія людства впродовж багатьох тисячоліть довела, що награване та вкрадене у народу ніколи не йшло на користь грабіжникам. *Male parta male dilabuntur* (Ганебно придбане — ганебно й пропадає). Вже новітня історія України, починаючи з 1991 р., вкотре довела цю тезу. Грабіжники та крадії народного добра фізично гинуть: або самі накладають руки, або їм допомагають. Так, тільки за останній час пішли з життя декілька ще молодих, енергійних, освічених, але без моральних принципів, із злодійською сутністю високопосадовців, вже не пишу про менш відомих, нижчого рангу. Не одна сотня крадіїв та корупціонерів поневіряється по світах, переховується від правоохоронних органів України, скалічені долі, морально спустошені, вкрадене та награване не зігриває затишним теплом, а пече та палить. Кожний обирає свій шлях, свою долю, за кожную свою дію приходиться час відповідати та платити, як правило, у таких осіб ціною стає власне життя. *Saeculorum novus nascitur ordo* (Час породжує новий порядок).

Масові злидні та кримінальне багатство

Механізм, який наполегливо використовує влада незалежної України для свідомого подальшого розшарування суспільства за рівнем доходів, — це політика свавільного встановлення розмірів заробітної платні та пенсій. Лікар та вчитель отримували у 2005 р. заробітну платню у 500 — 600 грн, а депутати Верховної Ради України, високопосадовці, судді, вищі працівники правоохоронних органів тощо від 10 до 25 тис. грн, відповідно й пенсії, тобто різниця у десятки разів, тим більше, що влада працює вкрай неефективно, економіка України тупцює на місці, потужного розвитку народ не відчуває. Міністр і міністерство економіки є, а економіки розвитку в державі немає.

Сьогодні не тільки не усунута антиконституційна практика влади дискримінації громадян України в пенсійному законодавстві, а навпаки: Верховною Радою та Урядом ще більше посилилася з вересня 2005 р. Конституція передбачає, що громадяни України мають бути рівноправними, що в нас має бути соціальна держава і соціальне навантаження має однаково розподілятися між усіма громадянами. Праця всіх їх має однакову цінність для суспільства і критерії нарахування пенсій мають бути рівними. Вся система пенсійного забезпечення має регулюватися одним Кодексом, а не 23 законами. Пенсія в більшості громадян становить кілька десятків відсотків, державних службовців — 85 відсотків, народних депутатів — 90 відсотків їхньої зарплатні. Тому пенсії і посадові оклади посадовців у 40 — 600 разів вищі від пенсій і окладів пересічних громадян. Народ України живе у злиднях, обурюється, активно протестує, а влада робить все для подальшого майнового, грошового та пенсійного розшарування суспільства. Прірва розширюється та поглиблюється між багатими та бідними українцями. Дивує недалекоглядність влади, яка своїми незграбними злочинними діями “атомізує” та радикалізує суспільство, виховує ворожнечу. Замість розбудови національної соціальної держави та громадянського суспільства в Україні можновладці відтворили феодальні стосунки, коли влада й багатство у одних руках. Цим рукам сьогодні добре, а завтра? Влада 20 років імітує реформи, це в неї така гра з народом. А про себе можновладці міркують — отримаєте від нас вушко від оселедця. *Firmissima est inter pares amicitia; inter dominum et servum nulla amicitia est* (Між рівними приятель найміцніша; між хазяїном і рабом дружби нема).

Українська влада ніколи не мала плану (програми) стратегії розвитку і за великим рахунком не знає що робити й зараз з погляду на перспективу. На одвічне питання: “Що робити?”, влада мовчить, кліпає очима та надуває щоки. Нав’язує народу ігрища, імітуючи діяльність, вступ до НАТО, Європейського союзу. Навіщо народу та окремому громадянину деталі та тонкощі цих перемовин, більшість з них все одно не зрозуміє? Але це треба владі, відволікти народ від його повсякденних проблем та турбот, заповнити засоби масової інформації непотрібом балаканини. Людям від цього не живеться краще. Ці глобальні намагання та потуги влади мають високий державний рівень, пов’язані з геополітикою та макроекономікою, розбудовою війська, а що ж до душі, тіла та столу пересічного українця? А нічого! Одна балаканина. Немає ідей, немає політичної волі. *Facta, non verba!* (Справ, а не слів (вимагаємо)!). Людям радіо і телебачення нав’язує передачі з участю фахівців про реформування пенсійного забезпечення, галузей охорони здоров’я та освіти, судів, політичної реформи, адміністративно-територіального устрою, запровадження місцевого самоврядування. Товчуть воду у владній ступі, аби довести народу свою активність та потрібність. Насправді ж, знову брешуть, вводять людей в оману. Скільки разів не повторюй слово цукор, від цього солодко у роті не стане. Влада нічому не вчиться, вчиться та мудрішає народ і перестає довіряти владі. *Fortuna fortes metuit, ignavos premit* (Доля боїться хоробрих, а пригноблює боязких).

У пересічного українського громадянина в теперішній час три головних вороги, що не дають йому заможного життя: влада, бізнес та кримінал. Щодо кримі-

налу, то на те є правоохоронні (репресивні) органи, хай краще працюють. А от з владою та бізнесом набагато складніше. Не можна зрозуміти та побачити межу між ними. Бізнес весь у владі, а уся влада в бізнесі. У мене вже давно склалося переконання, що вся діяльність керуючої верхівки України спрямована на одне — як ошукати в черговий раз народ. При цьому розгортається найширша пропагандистська кампанія грандіозної брехні, у якій намагаються переконати людей, що влада тільки тим й переймається, як ошасливити народ. А тому й сьогодні, як і на початку ХХ ст., залишається сучасним і актуальним гасло: “Мир хатам, війна палацам”.

За роки незалежності в українській владі сформувалися чудернацькі властивості неповаги до себе. Такий собі національний мазохізм української влади. Представники української влади за такий короткий час незалежності виробили в себе умовний рефлекс і вже звикли до цього, як певного ритуалу, жебракувати в Москві, принижуючись і принижуючи Україну. Не встиг “вилупитися” новий чиновник, як негайно мчить стрімголов підтвердити свою вірність іншій державі. Чи не тому щороку з настанням осені постає питання постачання газу з Росії до України? Саме тут треба згадати про злочинну дурість нашої української влади, як вона розбазарює державне майно, робить мільярдні дарунки Росії, обирає своїх громадян. За борги перед Україною Росія повинна постачати газ Україні безкоштовно протягом щонайменше 100 років. Про це бояться заявити перелякані українські державні службовці, які є еквівалентом компартійно-радянських номенклатурників, бо пограбування України Росією вони сприймають як закономірне явище. То час спитати: “А чи не є вони агентами Москви? А чи не отримують вони платню за пограбування України?”. І виникає ще одне закономірне та логічне питання: “А чи є в Україні служба безпеки? А якщо є, то як трапилося таке пограбування?”. *Iudex damnatur, cum nocens absolvitur* (Суддю осуджують, коли він виправдовує злочинців).

Це передана Росії задарма тактична ядерна зброя (10 млрд доларів США), це закордонні пасиви — 36 посольських центрів (36 млрд дол.), Чорноморський флот, збудований з української криці українським розумом та руками на українських корабельнях Миколаєва, Керчі, Херсона за рахунок українських селян (80 млрд дол.). Міністр оборони В. Шмаров передав Росії зброї на 44 млрд дол. Чотири роки (1991 — 1995 рр.) Росія перевозила до Європи Україною 88 відсотків своїх товарів на експорт і не платила нам мито (14 млрд дол.). Шість тисяч українських підприємств майже чотири роки виготовляли продукцію й відправляли до Росії, а платні не одержували (10 млрд дол.). Президент України Л. М. Кравчук “благородно” відписав заощадження громадян України Ощадбанкові СРСР (132 млрд дол.). Платня за оренду 19,5 тисячі гектарів, які незаконно утримує Російська Федерація у зв'язку з перебуванням Чорноморського флоту на території України, так, що ми, за найвищими оцінками, щороку втрачаємо 2,5 млрд дол. протягом 15 років (37,5 млрд дол.), що разом складає 363,5 млрд доларів США. Тому скажи, мій поважний читачу, яка країна, який народ витримає таке пограбування та розтринькування суспільних багатств. От і роби сам висновок: “Чи українська влада в Україні? Чи може жити заможна український народ,

якщо чиновники не захищають інтереси держави?”. In vas pertusum congerere (Дірявого глека не наповниш). Цей перелік пограбувань українського народу владою можна продовжувати далі й далі. Наведений перелік та сума втрат не є остаточними.

Дюжинний розум можновладців неспроможний усвідомити, що для загального добробуту та спокою в Україні треба зробити одну, але фундаментальну дію — поєднати економічні інтереси громадян з державними. А в нас влада й народ відірвані один від одного, і часто реальна влада належить бандитам, в тому числі й при владі. Народу треба теж усвідомити, щоб не було злочинців у владі, не треба їх туди обирати. Держава ж з обкраденими, обманеними та обхарканими громадянами довго не встоїть. Перш за все владі треба навчитися говорити народу правду, перестати брехати, приховувати, притримувати, препарувати інформацію. Неправдою правді та справі розбудови України не допоможеш!

Революційна ситуація 2004 — 2005 років

Народ все більше переконується, що Верховна Рада України приймає неправові та несправедливі закони, що правовим шляхом громадянин України неспроможний вирішити у суді свої справи (наприклад, з вкладами у ощадбанку, по суті вкраденими державою). Саме з невігластва та аморальності української влади зароджуються спочатку думки, далі радикальні громадські організації, які з часом перетворюються у воєнізовані й обирають збройний шлях боротьби владою. Це стає суспільним лихом, влада починає приймати жорсткі санкції, але це ще більше загострює протистояння, радикалізує суспільство, яке все більше психологічно підтримує та виправдовує збройний опір владі. Все більше і більше актуалізується гасло: ‘Знедолені, об’єднуйтеся!’”. Коло причин та наслідків замкнулося. Владою свідомо і перманентно тривалий час підтримується у суспільстві стан напруги та протистояння, що миттєво позначається на всій діяльності держави і особливо економіці. Якщо українська влада не схаменеться, то саме такий сценарій розвитку подій можливо прогнозувати. Подібний перебіг політичних та суспільних подій мають в наш час десятки країн. Влада все більше набуває ознак антинародної. Таким чином, вже українська влада 20 років свідомо розшаровує суспільство на багатіїв, яких менше 1 % в українському суспільстві, та на бідних громадян — всіх інших. Середнього класу, який саме суспільству надає стабільності, в Україні взагалі немає. Тобто підвалини класової боротьби, яка, не виключено, може трансформуватися у громадянську війну, свідомо українською владою вже закладені. Залишилось очікувати, коли складеться сприятлива для соціального вибуху ситуація, тобто революційна ситуація. А це сукупність об’єктивних, незалежних від волі окремих груп, політичних партій і суспільних класів, умов, які роблять народну політичну, соціальну та економічну революцію неминучою. *Ad cogitandum et agendum homo natus est* (Людина народжена для мислення і діяльності).

Соціально-економічною основою революційної ситуації в Україні постає конфлікт між народом, антинародною владою та кримінальним бізнесом, які скотилися до рівня організованої злочинності. В Україні сформувалися наявні ознаки революційної ситуації: 1) неможливість антинародної влади та злочинного бізнесу зберегти у незмінному вигляді своє панування. Системна криза пануючої верхівки, всього політичного та соціально-економічного устрою України утворила величезну розколину, в яку прорвалося масове невдоволення та обурення знедоленого та пригніченого українського народу. Для реалізації політичної, соціальної та економічної революції в Україні створилася ситуація, коли народ не хоче, а владна та бізнесова олігархічна верхівка вже неспроможна утримувати старий режим; 2) політична та соціально-економічна ситуація загострилася до найвищого рівня, зубожіння народу досягло крайньої межі; 3) суттєво підвищилася з вищеозначених причин громадянська та політична активність народних мас, особливо серед найбільш освічених прошарків, студентів та інтелігенції, які в умовах повсякденного мирного життя дозволяють себе грабувати владі та бізнесу, то у бурхливі часи політичного та соціального неспокою залучаються у вир революційних подій як всією обстановкою системної кризи в Україні, так і самою антинародною верхівкою до самостійного доленосного історичного переломного виступу. Якщо хтось зауважить мені, буцімто штучне, цілеспрямоване та навмисне перетворення українського народу в рабську силу для олігархів, це моя теоретична вигадка, маячня інфламованого (запаленого) мозку, я твердо і впевнено заперечую — ні, це практика української державності з 1991 р. Така сприятлива революційна ситуація в Україні склалася у листопаді 2004 р. (розпочалася революція 22.11.2004 р.) з об'єктивних причин. Як казали давні греки: “Справа дійшла ad Herculis columnas, до Геркулевих стовпів, тобто до крайньої межі напруженості”.

Останньою краплиною, яка підняла суспільство на мирне повстання, виявилася фальсифікація антинародною кучмівською владою результатів виборів 2004 р. Президента України. Треба підкреслити, що у недопущенні до президентства В. Ф. Януковича, були зацікавлені впливові та чисельні політичні сили, які забезпечили ідеологічну, організаційну, кадрову, інформаційну, фінансову та матеріальну підтримку революційно налаштованих народних мас у багатьох регіонах України. Ці політичні сили, щільно пов'язані з тіньовим та криміналізованим бізнесом, бажали революційного виступу народу і зробили для цього все необхідне, але тільки до тієї межі, яка влаштувала ці буржуазно-кланові сили. Коли з третьої спроби (у грудні 2005 р.) Президентом України було обрано В. А. Ющенко, тобто влада потрапила у ті руки, яких бажала певна політично-олігархічно-кланова група, вони припинили підтримку революційних дій народу по всій Україні, і особливо у Києві, подали команду розходитися по домівках. Гучномовно заявили — все, революція закінчилася, але тисячі людей не бажали розходитися з майданів, бо відчували — революція штучно зупинена, революція на переконання українського народу не досягла поставленої ним цілі — запровадження народовладдя, роботи держави та бізнесу на благо народу. Тому, у моєму розумінні, відбулася буржуазна кримінально-кланова революція. Дійсно. Від влади та державної гідівниці відігнали та відкинули одних гнобителів та допустили інших, якісно нічим

не кращих. Наступний етап революції — це революція для народу — соціально-народна революція. *A recta conscientia non oportet discedere* (Від розумних переконань не треба відступати).

Треба підкреслити, що революція неможлива без утворення в Україні революційної ситуації. Але не з будь-якої революційної ситуації виникає революція, а лише за такої ситуації, коли до об'єктивних умов приєднуються суб'єктивні, а саме: приєднується спроможність революційно налаштованого народу на революційні масові дії, достатньо потужні, щоб зламати опір антинародної влади та реакційного бізнесового прошарку, які ніколи, навіть в часи тотальної системної кризи у державі і суспільстві, добровільно не віддадуть владу, їх треба силою примусити це зробити. Ось так вимальовується стратегія і тактика зміни антинародного режиму в Україні 2006 р. і подальші роки. Народ повинен обирати владу, скидати, коли та стала антинародною, суворо питати про скоєне. Владу треба оцінювати тільки за зроблене, за справи, а не за деклараціями, намірами, солодкими, привабливими та приємними розмовами для вух народу. Але вуха народу потрібні щоб слухати, чути й розуміти, а не для того, щоб влада на вуха чіпляла локшину брехні. Український народ повинен позбутися радянського синдрому запаморочення свідомості — *alba discernere et atra non posse* (не відрізнити білого від чорного).

Цікаве питання: “Чому влада завжди стає опозиційною до народу після свого обрання?”. Це повторюється у різних державах і кожного разу. Обіцянки народу претендентів на владні посади забуваються одразу після оголошення результатів виборів. Така іманентна властивість ментальності та стан моральності осіб, що претендують на владні посади. Річ ще й у тім, що можновладцем та й бізнесменом може бути людина, в якій матеріальне суттєво переважає духовне! Тому закони сучасної України у своїй основі є не що інше, як поліцейні правила, які забезпечують олігархам спокійне користування нагробованим в українського народу з 1991 р. Цінність цивілізованої держави визначається вартістю громадянина, який стоїть (повинен стояти) у її центрі, його моральним достоїнством, власною гідністю та спрямованістю діяльності. В Україні, незалежній та, кажуть, суверенній (у чому я не впевнений), відбулася широка та глибока деморалізація суспільства і, в першу чергу, у вищих ешелонах влади та бізнесу — друзі обманюють та брешуть друзям, банкіри — клієнтам, політики — громадянам. В Україні наступили часи тотальної брехні та ошуканства. Чим гірше живеться народу, тим краще для кишень влади та бізнесу. Бо влада, будь-яка — політична, представницька, виконавча, судова, бізнесова в Україні, — є безперервною змовою проти власного народу.

Попереду український народ очікує запекла політична, економічна боротьба з новим капіталізмом, що народився і у дикий спосіб розвивається в Україні. Утробою його, як це не дивно буде сприйматися, виявилася стара комуністична, радянська, господарська та комсомольська номенклатура часів СРСР. Самосвідомість українського народу вкрай слаба, її треба виховувати. Ментором повинні стати нові незалежні профспілки, а не посткомуністичні, які зараз прислужуються новій буржуазії. А далі споконвічна класика класової боротьби.

Організований розбій “на великих шляхах державного майна” або приватизація по-українськи

Український народ вже усвідомив, що його у котрий раз ошукали, вже наполегливіше вимагає у влади віддати державне майно у власність кожного громадянина. Тим більше, що це передбачає Закон України “Про приватизацію майна державних підприємств” від 4 березня 1992 р. Тобто вимоги громадян ґрунтуються на Законі, який свідомо влада проігнорувала й не виконала, бо самі можновладці активно розкрадали загальнонародну власність. Коли проблема створена, тим більше така як незаконний розподіл власності, а якщо сказати точніше, то пограбовано зухвало 52 мільйони громадян України своєю ж владою, то народний вибух неминучий. Від злочинної влади та грабіжників не залишиться нічого. Звісно, що ті, хто награвував майно, вже за 20 років настільки при звичаївся до нього і вважає, що й народився з ним. Більшого злочину проти українського народу та створеної самостійної держави України можновладцями гатунку 1991 р. годі й шукати. Не може бути держави, коли немає порозуміння в народі, коли народ не вірить жодному слову та заяві керманичів. Всі потуги можновладців, солодкі промови про вступ до Європейського співтовариства, Північно-атлантичного військового союзу (НАТО), заклики до згуртованості, підтримки ініціатив Верховної Ради, Уряду й навіть Президента України приречені. Непотрібні ніякі зовнішні вороги, щоб знищити Україну. Україну знищує власна злочинна влада, а це вже діагноз, діагноз невиліковної хвороби. Знову Вельзевул довів, що він сильніший навіть за державу, коли в ній володарюють кримінальні злочинці. *Concordia parvae res crescunt, discordia vel maximae dilabuntur* (Малі держави ростуть завдяки згоді, а найбільші руйнуються від незгоди).

Треба зазначити, що більшовики-ленінці були більш розважливі і свою грабіжницьку політику стосовно власного народу обставляли таким величезним шаром ідеологічної брехні, що владарювали майже 74 роки. Сучасні українські крадії та грабіжники настільки впевнені у безкарності, що вважають за недоцільне щось, хоч і брехнею, але пояснити народу. Але коли з якогось непорозуміння з владою ними починають цікавитись українські правоохоронні (а може й лівоохоронні) органи, тікають світ за очі, дуже колоритна географія — всі країни світу, але злочинці найбільше полюбляють Росію. В Росії їх зустрічають з обіймами, як колись у 60 — 80-ті роки ХХ ст. дисидентів з СРСР Західна Європа. Північний сусід українських карних злочинців перекваліфіковує у героїв, як власних розвідників, що потрапили у тенета ЦРУ, Мі-6, Дефензиви, Абверу. Росія у цьому випадку виходить з власних імперських інтересів: чим більшої шкоди завдав злочинець Україні, тим більше заслуг у нього перед Росією, в якій переховується не одна сотня українських можновладних крадіїв, корупціонерів, хабарників тощо. Російська влада свідомо їх переховує, не видає Україні, це офіційна державна політика. Але це тільки частина проблеми, я вважаю, навіть не головна. Нарешті питання з крадіями вирішиться.

Скажи, доброзичливий читачу, як на твою думку, що буде з українським суспільством і Україною, якщо приблизно 96 % бідних людей ненавидять 4 % багатих та заможних? Бідні вважають їх ворогами, у їх свідомості сформувався тверде переконання, що вони бідні тому, що інші 4 % багаті. В цьому є правда, бо український народ дійсно обікрали, нахабно, цинічно. Влада сором'язливо не торкається цього питання, хіба що під час виборчої кампанії, але дуже невнятно. Про що це свідчить? З моєї “башти роздумів” — про олігофренію влади, невігластво, неосвіченість, навіть втрату інстинкту самозбереження, не кажучи вже про обов'язок зберігати суспільство та державу. Влада свідомо, а тому злочинно зберігає і своєю бездіяльністю підтримує вже 20 років вируюче суспільство, яке вже більше перетворюється на нестійку кип'ячу лаву, хиткий всепоглинаючий пісок. Замість суспільної злагоди буде кривавий безлад. *Amittit merito proprium, qui alienum appetit* (Заслужено втрачає власне (добро) той, хто бажає чужого).

В сучасному українському суспільстві вже накопичилася критична маса для політичного та соціально-економічного вибуху. Ця маса, а це 96% злидених та незаможних громадян України, обтяжених повсякденними проблемами, ненавидять владу, багатих, заможних, олігархів, сяючі мерседеси, BMW, джипи, вітрини магазинів. Крім того, комуністична влада майже 74 роки виховувала та випестувала несприйняття багатства, бо це погано, це притаманно загниваючому капіталізму, постійно підігрівала класову ненависть до заможних людей, що в'їлося у свідомість людей вже на генетичному рівні. А тому прийде момент істини і тоді вже владі буде запізно, народ насильно відбере награвоване, а що не забере, то спалить. Чи розуміє це влада та олігархи? Заможники це знають, але залишають десь на потім, не вживають негайних заходів, щоб змінити ситуацію на краще. Тисячолітній досвід доводить *inter pares amicitia* (дружба (може існувати) між рівними). Хвора влада, безпечні багатії. З теорії систем професіоналам добре відомо, що погана ситуація розвивається в напрямку до ще гіршої, втягуючи інші сфери та прошарки населення. Президент мудро казав, може й не розуміючи, що мудро та вчасно: “Багатий поділиться з бідним!”. За власне життя, спокій та власність треба добре платити тим, в кого цього немає. Наші багатії власного досвіду народного бунту не мають, а більш розумні та далекоглядні, наприклад, політики, їх не навчили. Багатії думкою багатіють, жадоба перемагає та надія тішить, а може минеться. Кажу я вам відверто і твердо: не минеться, втратите майно все, а життя, то вже як кому доля впаде. Розумні люди в заможних країнах за принципом “поділитися з бідним” спокійно живуть вже багато десятків років. Бо власне життя та спокій набагато дорожче та приємніше, ніж найпрестижніший цвинтар з мистецьки зробленим та оздобленим могильним надгробком. Тільки *inter bonos bene* (поміж добрими (людьми) все по-доброму (складається)).

Північний сусід добре проінформований про ці вкрай негативні процеси в Україні, які з плином часу набирають потужності. І ось коли настане година X (ікс), коли соціальна і психологічна суспільна напруга в Україні перейде у простір фізичного протистояння, збройних сутичок, можливо, навіть революційних дій, тотальної дезорганізації держави, ось саме тоді настане день (тиждень, місяць, рік, століття) Росії в Україні. Агентура російських спецслужб ретельно відстежує цю си-

туацію. Російська влада навмисно де тільки можливо і неможливо створює складності для України як держави, відволікає українську владу від проблем внутрішнього облаштування держави, створення сприятливого соціально-психологічного клімату в державі, тим самим підштовхуючи суспільство до протистояння між прошарками. У цій надзвичайній ситуації влада вже не буде у ранзі рефері, не вдасться відсидітися у кабінетах. Але за цим для України знов постане Руїна. Суспільство й держава рухнуть.

Кому вигідне суспільство бідних?

Повсюдно нас в Україні оточують суцільні питання, які вимагають негайного розв'язання та дій-відповідей: чи є в нас здорова конкуренція, чи є соціально орієнтований ринок, чи можуть сьогодні вільно працювати підприємці та вільно розвиватися підприємства? На жаль, треба констатувати, що всі відповіді негативні. А якщо справи виглядають таким чином, то це комусь потрібно. Хто з цього має зиск? Ситуація в Україні така, що зараз ані приватний підприємець, ані власник або менеджер великого підприємства не в змозі гарантувати ефективний розвиток свого виробництва. Велику долю негативу додає зарегульованість і штучне завищення цін на ринку енергоносіїв, що в кінцевому рахунку впливає на ціну продукції та конкурентоспроможність. Страждають від цього, в першу чергу, працівники підприємств та бюджетної сфери, оскільки втрата конкурентоспроможності негативно впливає на реалізацію продукції, отримання доходу й прибутку, наповнення бюджету, виплату заробітної платні тощо. Щоб якось виправити становище з конкурентоспроможністю та ціною продукції влада та підприємці використовують стратегію низької заробітної плати, що не сприяє зацікавленості працівників у роботі, випуску якісної продукції, призводить до плінності кадрів та втечі працювати за межами України. Дефіцит кадрів, особливо кваліфікованих робітничих професій, вже котрий рік дає себе взнаки, що загострює економічні негаразди в державі та у родинах. У такий спосіб владою та бізнесом свідомо в Україні створено суспільство жебраків. З цього впливає однозначний висновок, що *in armis salutem* (порятунок лише у боротьбі).

Суспільство бідних в Україні було і є зараз вигідним певним політичним та бізнесовим кланам з декількох позицій. Бідні громадяни перш за все влаштовують лівих — комуністів та соціалістів, — оскільки дають шанс продовжувати “боротися за добробут народу” як і у попередні 73 роки, зберігаючи у такий спосіб свій електорат, який буде голосувати за “захисників народу” у Верховній Раді. Ліві консервували бідність та формували злидні в народі, використовуючи парламент, представляючи у ньому ще потужну колишню компартійну та радянську номенклатуру, яка заволоділа владою у вже незалежній Україні (з комітетів КПУ перейшла до виконавчої та представницької влади по всій її вертикалі). Дотепники казали: “Райком зачинено, всі пішли у райвиконком”. Ліва більшість у парламенті була у 1992 — 2002 рр. найбільш реакційною силою (залишається й зараз, але вже не є більшістю), оскільки за нею стояли так звані “підприємці-монополісти”

— стара господарська гвардія СРСР. Це керівники-виробничники, які цураються вільного ринку і конкуренції. Контролюючи монополю ринку енергоносіїв, вони намагаються, користуючись своїм винятковим положенням, диктувати все і всім, суспільству й державі. Саме вони зацікавлені у суспільстві бідних, не бажають платити гідну заробітну платню, викидають працівників з роботи, поповнюючи лави безробітних та жебраків. Це колишні червоні директори з партійними квитками КПУ, які водночас перетворилися у мізантропів, захищаючи свої монополі та політичні інтереси. Вони мають доступ до Президента та Голови Уряду, вони намагаються вирішувати за трудові колективи, за керівників підприємств, за підприємців стратегію і тактику їх роботи, нав'язуючи своє більшовицько-номенклатурне бачення в умовах становлення дикого капіталізму в Україні. Бо їм вигідне суспільство бідних. Бідними та заляканими набагато легше керувати, ніж заможною та вільною людиною. Саме вони зробили жебраками українську інтелігенцію. Педагоги, лікарі та вчені, які ще не перекваліфікувалися у базарних крамарів або ще не втекли за кордон, отримують заробітну платню трохи більшу за мінімальну. Чому таке ставлення в Україні до носіїв вищих знань, непересічного розуму? Західноєвропейська цивілізація вже пройшла період після індустріального суспільства і будує інформаційне, яке ґрунтується, в першу чергу, на високих інформаційних технологіях. Можновладці в Україні перебувають на стадії індустріалізації, а інтелігенцію тримають у жебраках, бо вона не дасть красти і брехати та побудує громадянське правове суспільство. З цієї причини бояться інтелігенції можновладці, бо їх влаштовує суспільство убогих розумом та незможних. *Nos opus, hic labor est* (Ось справа, ось у чому трудність).

Україна на виборах президента у 2004 — 2005 рр. та Верховної Ради у 2006 р. опинилася у безглуздій ситуації саме через те, що створено суспільство жебраків. Можна навести десятки прикладів, коли доля держави, суспільства, кожного громадянина залежить тільки від вибору народу — виваженого волевиявлення при голосуванні. Яке може бути об'єктивне голосування в пересічного українця, якщо він кожного дня, в тому числі й у день виборів, розмірковує шлунком, бо голодний, а не мізками, як це треба. І з цієї причини нашим керманічам вигідне суспільство бідних, яке думає органами травлення. А у “лівих” головна ставка на виборах на голодних та знедолених. Їм теж дуже вигідний жебрацький стан суспільства, бо тоді вони отримають максимальну кількість голосів до Верховної Ради. Голодний народ буде куплятися на “комуністичний гачок” — дешеві обіцянки соціалістів усіх мастей, буде вірити дешевим обіцянкам комуністів про те, що вони побудують новий рай (для себе вони вже побудували у Верховній Раді). *Malus bonum ubi se simulat, tunc est pessimus* (Коли погана людина прикидається доброю, то тоді вона найгірша).

В усіх цивілізованих країнах суспільство будується на засадах якомога більшої чисельності людей середнього класу, заможної інтелігенції, яка отримує високу платню та інтелектуально веде за собою все суспільство, робітників, праця яких гідно оплачується. В Україні панує моральна потвора, яка у боротьбі за електорат доводить його до стану злиденності, щоб краще сприймалася брехня та обіцянки гастрономічного змісту, щоб за пакунок борошна можна було за

отримати голоси виборців. Як це нагадує штучні голодомори-етноциди, влаштовані в Україні московською владою у 1921 р., 1932 — 1933 рр., 1947 р., коли геноцидом мільйонів українців вирішувалися політичні та соціально-економічні проблеми. Змагання за електорат шляхом доведення до злиднів, хронічного голоду — це прояв цинізму, мізантропії, свідчення не стільки економічної кризи, скільки духовного та морального розкладу влади. У стосунках українська влада — суспільство цілком виправдовується твердження *homo homini lupus est* (людина людині вовк). Це наочно демонструє суть політики, яка втілюється у життя країни та суспільства. Я маю надію, що моїм читачам зрозуміло: кому й чому вигідне суспільство бідних в Україні.

Що робити? До проблеми “як з найменшими втратами виходити з завалів комунізму” додалася не менш складна: “Як тепер перерозподілити награтоване”

Кажуть легше за все давати поради, важче за все працювати. Але й поради бувають різні як за змістом, так і часом виголошення. Я ризикну. По-перше, радянська ідеологія й зараз психологічно визначає серед населення України понад 80% відношення до подій та їх оцінку в різних сферах державного та суспільного життя. А тому ми не звикли до будь-яких проявів успіху. По-друге, українська влада та бізнес не бажають, щоб в Україні отримало розповсюдження використання іноземних менеджерів як керівників, бо без них легше красти. Саме з цієї причини певні кола культивують страх серед громадян України перед іноземцями, нібито вони завдадуть непоправної шкоди. По-третє, бізнес ніяк не відмовиться від феодалських звичок приватно домовлятися з владою як сюзереном (звісно, за винагороду) та вирішувати свої проблеми, а не працювати за законами. Українські державні службовці як найкращі футбольні воротарі — беруть все. По-четверте, можновладцям набутися знань й розуміння, що держава не власна кухня, на якій можна готувати страви за власним рецептом, смаком, у будь-який час, а то й як заманеться, експериментуючи з суспільством. Державні страви повинні готуватися тільки за українським народним рецептом, бути тільки першої свіжості та найвищої якості! Як, наприклад, Президент В. Ющенко в одну мить, після доповіді, рефлексивно, як б сказав, почувачуки себе монархом, підписав розпорядження про скасування Державної автомобільної інспекції, не створивши нової служби для виконання її функцій. Мною це сприйнято як недолугий акт з претензією на свавілля імператора. Це призвело до масового порушення водіяма правил дорожнього руху та збільшення кількості тільки загиблих на дорогах на 20 %. Поп'яте, добре розумітися у теорії держави та права, яка дає настанови практиці — що можна робити, а що зась. Державна рівновага, суспільна злагода і банківська маржа різного походження, мають відмінний зміст, а головне не співпа-

дають наслідки при їх втраті. По-шосте, вміти практично керувати державою та суспільством, розуміти що відбувається, вчасно реагувати, йти попереду подій, самому їх формувати, а не долати наслідки, як це постійно трапляється протягом багатьох років в Україні. А це вже рівень професіоналізму державного діяча, а не обранця народу на хвилі загального розумозатьмарення у стані майданної ейфорії. По-сьоме, не бажано плутати виконання протокольних обов'язків з управлінням державою. Це різні речі. По-восьме, у державного діяча немає друзів, кумів, родичів. Є тільки постійні інтереси народу й держави. По-дев'яте, а може, це повинно бути першим, небезпечно обкрадати власний народ, бо це виховує сам народ і дає приклад обкрадати державу та співгромадян. А ви знаєте, мої любі читачі, якщо в родині завівся крадій, ладу у такій сім'ї ніколи не буде, загине родина, розбіжаться всі. Симптоми цього всеукраїнського лиха наявні — понад 10 мільйонів найкращих працюючих активних наших громадян розбіглися по світах. Що далі? По-десяте, не можна залишати людей, більшість яких має побутовий дюжинний розум, у ідеологічній розрусі. Людиною, її вчинками та емоціями керує власна система цінностей та уявлень. Так от, по-одиннадцяте, треба митцям припинити підсовувати широкому загалу спотворену реальність. Особливо це стосується кіно, де головними та, як правило, успішними героями є бандюки всіх мастей та рівнів, викривлені образи бізнесменів, які п'ють горілку та розважаються з жінками, постійно відпочивають та між розвагами розробляють та організовують злочини руками своєї чисельної служби безпеки або найманими кілерами. Де образи успішних бізнесменів, учених, педагогів, правоохоронців, спортсменів тощо, які власною важкою, ризикованою, а іноді й небезпечною працею по 15 годин щодня, без вихідних та відпусток працюють, мають добру, здорову родину? Де? Але саме мізком порядних, працюючих людей тільки й може прирости могутність України! А то покидьки та збочинці заповнили більшу частину розважального часу та простору. **Рим загинув унаслідок занепаду моральності, а не з політичних, економічних, соціальних або інших причин.** Так, рятуймо Україну від недолугих керманічів! По-дванадцяте, а може це повинно бути головним, тобто першим, при приватизації всі громадяни повинні бути рівними в отриманні майна, інша справа їх праця буде нерівною за підсумками, це природно. Бути рівними перед законом це одне, а оскільки ми всі різні за здібностями, то й результати нашої діяльності у всіх будуть різні. Це природне розшарування суспільства у багатстві. А наші керманічі з більшовицьким світоглядом, керуючись принципом “це моє і те теж моє”, штучно, а не природно розшарували суспільство. Олігарх Пінчук має 4,5 мільярди доларів США, бо є зятем экс-президента України Л. Д. Кучми, а пересічний громадянин України, розумний, талановитий, з вищою освітою не має 2 грн на хліб. Але була таємна змова та завдання — з народу України зробити незаможних, без приватної власності рабів. Це приблизно 96 % всього населення країни. А якщо ж розділити все майно держави та віддати кожному громадянину його долю, то це приблизно 200 тис. доларів США, а у гривнях це більше мільйона, то всі в Україні будуть мільйонерами. А хто ж буде працювати на колишню компартійну та радянську номенклатуру? Звісно, вони ніколи не працювали, а тільки “руководілі”, тобто розводили руками, вони не вміють, а, голо-

вне, і не бажають працювати самостійно. Тому верхівкою було прийнято до виконання — зробити таким чином приватизацію державного майна, щоб вистачило рабів в Україні обробляти нових українських панів. Саме у цьому я вбачаю головну причину неспокою, напруги та негараздів у суспільстві. Злочинна, несправедлива й незаконно проведена приватизація, а точніше нахабне пограбування 52 мільйонного народу, як її називають “прихвати́зація”, — ось підвалини найближчого неспокою в державі та суспільного вибуху. Народ вже усвідомив і зрозумів, що керманічі, у які б політичні кольори не вдягалися, — є відвертими злодіями та грабіжниками. Ми ще з тобою, любий читачу, проаналізуємо всі шахрайства панівної верхівки (а їх дуже багато), які вони винайшли заради тільки однієї цілі — збагатитися за рахунок народу.

Можновладці за відсутністю тверезого розуму, відчуття, що можливо, а що небезпечно, не розуміють, що накоїли, яке лихо створили. Народ зробили злиденним, а багатіїв бранцями. Народ страждає від злиднів, а багатії від неспокою. В кінцевому рахунку це відбивається на соціальному та економічному розвитку України. Крали, грабували та вважали, що робите для себе та свого оточення добру справу, а відтворили ворожнечу. І це я вам кажу, що ворожнеча ще не починалася по-справжньому, все ще попереду. У влади, в першу чергу, та бізнесу повинна була бути на рівні безумовного рефлексу вироблена далекоглядність, обачливість та обережність, а виявилася повна неспроможність. Але чого можна було очікувати від комуністів, комсомольців, господарських керівників, номенклатурних працівників, які були при владі в СРСР і вміли дві речі: були відданими КПРС, бо відпрацьовували можливість бути біля годівниці, та обкрадати власний народ. Тому розкрадання народної власності починаючи з 1991 р. було генетично запрограмоване. Але тепер для народу й держави України до проблеми “як з найменшими втратами вийти з завалів комунізму” додалася не менш складна “як тепер перерозподілити награване”. Це створює неймовірну хиткість суспільства. Українські можновладці грають у дуже небезпечну гру — з полум'ям народного гніву. А ми добре знаємо — після пожежі залишається попіл, і чим більша пожежа, тим більше попелу та обгорілих тіл. В такій ситуації перестають діяти закони, діє тільки одна вседолаюча та всеперемагаюча сила — сила народного обурення та жаги справедливості.

Українські можновладці та політики у своїх публічних виступах ведуть розмови на будь-які теми, але старанно обходять проблему пограбування власного народу під час так званої приватизації. Така собі страусина поведінка влади — занурювати голову у пісок та публічно робити вигляд, що проблеми не існує. А в народі тільки й розмови, що влада організувала грабунок, набула доларові мільярди у особисту власність, а тепер розмови розмовляє про те, як зробити український народ заможним та щасливим. Та хто ж їм повірить. Це відверто зневажливе ставлення влади до народу та загальноприйнятих норм моралі, етики. Люди таке ставлення влади добре розуміють, роблять свої мудрі висновки. Доки люди не відчують піклування влади, доти не виникне домінанта мотивації до наполегливої праці. Працювати на високопосадових грабіжників, щоб вони багатіли, а люди, як і досі, злидарювали, ніхто не буде. Якщо відверто і об'єктивно давати визна-

чення цим явищам, то це нещадна експлуатація народу. І зменшення населення України турбує владу під кутом зору — хто буде працювати на неї, обробляти її, виконувати забаганки. І не більше того.

Одним з системоутворюючих чинників патріотизму та українського націоналізму як найвищого прояву патріотизму є наявність у громадянина власності. За її відсутності громадянин перетворюється у космополіта. А якщо 96 % громадян України навмисно позбавлені владою власності, то й годі чекати, що такий громадянин буде патріотом, просякнеться національною ідеєю. Громадяни України втрачають відчуття Батьківщини і керуються принципом: *Ubi bene, ibi patria* (Де добре, там і Батьківщина) та розпорюшуються по світах. Тому у багатьох країнах Європи та Америки виникли численні українські громади, бо влада не створила умов для комфортного життя на Батьківщині. На моє переконання закордонні українські громади характеризують українську владу з самого ганебного боку. Тому власність має не тільки матеріальний вимір, а у більшій мірі духовно-патріотичний. Громадянин, позбавлений власності, втрачає відчуття Батьківщини, стає космополітом, а це небезпечно для державності України. Тільки невігластво української керівної верхівки могло припуститися створення держави і формування суспільства на збочених засадах — тотального позбавлення народу власності. Я маю надію, що влада зрозуміє вислів видатного державного діяча давнього Риму Марка Катона Старшого “*Ceterum censeo, Carthaginem esse delendam*” (“А втім, я вважаю, що Карфаген повинен бути зруйнований”). Тоді є надія, що частина українців з 10 млн., яка залишила Україну з 1991 р., повернеться. Патріотизм виховується на фундаменті власності, коли є що зберігати, втрачати та захищати. Тому політика пролетаризації українського народу як Карфаген повинна бути зруйнована і замінена політикою — кожний громадянин України — власник. У такому випадку вирішиться більшість політичних та соціально-економічних проблем, буде усунуто підґрунтя для сепаратизму, федералізації, сумніву щодо кордонів, Криму, Севастополя, НАТО, мови тощо. Українське суспільство об’єднає наявність власності у кожного громадянина, яке є основою українського народного капіталізму. *Satius est sero te quam numquam discere* (Краще вчитися пізно, ніж ніколи).

Угрупування політиків наполегливо, постійно повторюючи в різних аудиторіях та виступах у засобах масової інформації, розповідають, намагаючись зомбувати загал, розповідають про проблеми та програми партій, як їм йти на вибори у 2012 р., об’єднуватись чи не об’єднуватись у блоки, як скласти партійні списки кандидатів у народні депутати тощо. Сам підхід до визначення кандидатів у народні депутати за партійними списками є антиконституційним, антинародним та дискримінаційним. За Конституцією України кандидатом у народні депутати може бути безпартійний громадянин, але можновладцям та керівникам партій це не вигідно. Політичні та партійні базікали завзято намагаються втягнути народ у свої суто внутрішні партійні проблеми та негаразди, видати їх за загальні, всенародні, чим затьмарити свідомість людей та відволікти від дійсних проблем виживання українського народу. Як лікар визначаю це певним психічним станом політиків — персеверанцією, який якраз і характеризується невідступним та

частим повторюванням одних й тих слів, тез, думок тощо. Жага влади та грошей коштує психічного здоров'я та моральної деградації. Треба заявити, що українському народу за 20 років незалежності вже стільки набрехали та дали обіцянок, що у своїй абсолютній більшості громадяни негативно ставляться до будь-якої політичної сили й твердо переконані, що вони знову брешуть. Тож проблема повернення награваного в народі залишається, є актуальною та вимагає радикального справедливого розв'язання. Без повернення власності державі і народу годі чекати позитивних зрушень в Україні. Влада за 20 років цього не зрозуміла, а тому нас не чекає нічого доброго. Кримінальна хвороба тотального пограбування народу України стала хронічною, загрожує низкою ускладнень і в кінцевому рахунку призведе до загибелі всього державного організму, і поховає все суспільство під уламками спотвореної державності. *Seditio civium hostium est occasio* (Незгода громадян — зручна нагода для ворогів).

Нас все менше

Демографічна криза, що розгорнулася на тлі політичної та соціально-економічної трансформації в Україні з 1991 р., спричинила явища, які можна прирівняти до наслідків соціально-економічних катаклізмів: заколотів, війн, масових репресій, голодоморів, етноцидів українського народу, тощо. Катастрофічне падіння народжуваності, обумовлене зубожінням переважної більшості населення, поряд з безпрецедентно високим рівнем смертності дали поштовх розвитку процесу подальшої депопуляції. Так, з 1991 р. по 2000 р. за рахунок депопуляції населення України скоротилося майже 2,2 млн. осіб і становило 49,7 млн. осіб. Згідно з прогнозами експертів, за умови збереження нинішніх тенденцій населення України зменшиться до 44,5 млн. осіб у 2016 р. і до 42 млн. осіб — у 2026 р. *Sera parsimonia in fundo est* (Пізно бути ощадливим, коли проглядає дно). Демографічна ситуація, що свідомо та з причини невігластва створена владою в Україні, цілком слушно її непокоїть з тієї причини, що не буде кому працювати на українську буржуазію. В Україні неможливо розрізнити де закінчується влада і починається бізнес, бо уся влада у бізнесі, а весь бізнес у політиці, політичних партіях і відповідно у владі. Це явище є характерною особливістю влади в Україні і причиною багатьох негараздів українського суспільства. За стан здоров'я населення, в тому числі демографічні процеси, відповідальність несе безвідповідальна українська влада. Скорочення чисельності населення, зниження тривалості життя і стрімке падіння народжуваності, від'ємне сальдо міграції, що стали характерними ознаками демографічних процесів з 1990-х років, дають підстави кваліфікувати їх як ознаки демографічної кризи, яка є наслідком політичної та соціально-економічної кризи, створеної українською владою, що уподібнилася скнарі, до якої виникло питання: *“Simul consilium cum re amisisti”* (“Невже разом з грішми ти втратила і розум?”).

Причини цього явища мають й історичне коріння і накопичувалися протягом тривалого часу, переважно в період існування СРСР (1917 — 1991 рр.). Перша (1914 — 1918 рр.) та Друга (1939 — 1945 рр.) світові війни, громадянська війна в СРСР — червоний терор (1918 — 1920 рр.), радянсько-фінська війна (1939 — 1940 рр.), три голодомори (1921, 1932 — 1933, 1947 рр.), форсована індустріалізація (1929 — 1941 рр.), примусова колективізація селянства (1928 — 1940 рр.), масові репресії (1917 — 1950 рр.), Чорнобильська катастрофа на АЕС (1986 р.), затяжна системна криза в Україні з 1991 р. вкрай негативно вплинули на природний процес демографічної еволюції, призвели до помітних деформацій вікової структури населення, передчасної смерті більше 20 млн. осіб в Україні. У поєднанні з низьким рівнем народжуваності впродовж останніх 50 років це обумовило вичерпання демографічного та відтворювального потенціалу українського народу і, врешті-решт, призвело до його депопуляції. Суто українською особливістю є те, що демографічні процеси в нашій державі перебувають під значним негативним впливом економічної кризи, спричиненою владою, що прискорило наростання негативної демографічної динаміки.

Таким чином ми з'ясували, що важливу частину соціально-економічного розвитку держави становлять демографічні процеси. Переписи населення 1959, 1970 і 1989 років дають відповідь на питання, пов'язані з особливостями демографічного розвитку України. Динаміку приросту населення, зокрема по найчисленніших національних групах, представлено у таблиці 6.

Таблиця 6

**Динаміка приросту населення
по найбільших національних групах в Україні (тисяч осіб)**

Період, роки	Усе населення	У тому числі			
		українці	росіяни	євреї	інші
1959 — 1969	5258	3126	2035	– 63	160
1970 — 1978	2482	1205	1346	– 143	74
1979 — 1988	1862	930	884	– 147	195
Всього	9602	5261	4265	– 353	429

Протягом 1959 — 1988 рр. населення України зросло на 9,6 млн. осіб і за переписом 1989 р. становило 51,7 млн. осіб. За кількістю жителів Україна перебувала на шостому місці в Європі після Росії, Німеччини, Італії, Великобританії і Франції. Але матеріали таблиці показують, як швидко зменшувався приріст населення у кожному новому десятиріччі. Це насамперед пояснюється зниженням народжуваності. Природний приріст перестав забезпечувати просте відтворення поколінь. У семи областях демографи зафіксували зменшення чисельності населення, зумовлене головним чином міграційним відтоком. Але у двох областях (Чернігівській і Сумській) припинився й природний приріст населення: кількість померлих тут почала перевищувати кількість народжених.

Внаслідок старіння населення України відбуваються суттєві зміни в його розподілі за працездатністю. Найбільш відчутні вони у сільській місцевості, де частка населення працездатного віку на 17 — 18 % менша, ніж у міських поселеннях. Як свідчать дані демографічної статистики, і в містах, і в селах перманентно відбувається зниження частки населення допрацездатного віку і підвищення частки населення післяпрацездатного віку. Так, у 2006 р. порівняно з 1959 р. частка осіб у післяпрацездатному віці збільшилась майже у 2 рази. Тому основним шляхом досягнення оптимального співвідношення між економічним та демографічним розвитком України повинно бути не регулювання народжуваності, а подовження повноцінної економічної і соціальної активності населення старших вікових груп. Збільшення середньої тривалості життя українців повинно супроводжуватись збереженням здоров'я і працездатності. У цьому контексті є актуальною проблема створення владою і буржуазією України умов у державі (об'єктивний чинник) для можливості кожному громадянину вести здоровий спосіб життя (*sanus modus vivendi*) та дбайливого ставлення людей до власного здоров'я, його збереження та відтворення (суб'єктивний чинник). Українська влада до цього часу нічого не зробила для створення умов для здорового способу життя українського народу, а тому ситуація з трудовими ресурсами є вкрай негативна. Спочатку радянська влада, а далі вже й українська, психологічно зламали людей, відбили бажання й потребу створювати родини та народжувати дітей. Розповім про це на прикладі власного життя.

Оскільки я народився у 1945 р., то у 1965 р. мені виповнилося 20 років, тобто розпочався період створення родини та народження дітей. У 1967 р. я одружився зі своєю однокурсницею Шліхтенко Тамарою Миколаївною 1943 року народження. У той час ми навчалися на п'ятому курсі лікувального факультету Запорізького медичного інституту. У 1968 р. 15 червня у нас народився син, назвали його Вадимом. Народився гарний хлопчик, але захворів на сепсис і мало не помер. Поневірялися ми тоді по запорізьких лікарнях, впритул, на власному досвіді, зіткнулися з організацією радянської охорони здоров'я. Треба сказати, що лікарі були гарними фахівцями й робили все можливе для одужання сина Вадима. Але загальні злидні лікувально-профілактичних закладів, відсутність ефективних ліків, бо вони дорого коштують для медицини, недостатність медичного персоналу, убогість самих закладів спонукали мене дещо по-іншому, аніж тільки як студента-медика, поглянути та змінити своє ставлення до радянської галузі охорони здоров'я. Треба згадати та віддячити американців, які виготовили якісні ліки — антибіотик сигмаміцин — та дали змогу вилікувати сина, якому зараз 43 роки.

Тільки в більшовицькій пропаганді радянська охорона здоров'я була найкращою у світі. Це був черговий, із сотень запущених пропагандою, радянських міфів, а якщо сказати більш точно та відверто, то це була просто нахабна брехня, якою постійно засмічували мозок пересічних громадян. Це мене стимулювало до певних роздумів, з яких я прийшов до висновку: держава байдужа до здоров'я дітей, не виконує свій усюди декларований обов'язок, то чи варто народжувати дітей? Якщо трапляється лихо, то допомоги від держави не очікуй. Хоч я добре розумів вже тоді, що діти — це майбутнє держави. У прикладному значенні — це

трудові ресурси, це боєздатність держави. Це був уже далеко не перший поштовх до розуміння, що радянська держава є споживачем людей, причому невдячним і більш того злочинним. Про це можна багато писати, але я тільки констатую цей беззаперечний факт.

Закінчивши навчання у 1969 р. мене залишили працювати в Запорізькому медичному інституті для педагогічної та наукової роботи асистентом кафедри соціальної гігієни та організації охорони здоров'я з окладом 105 карбованців СРСР. Провчившись шість років, отримавши кваліфікацію лікаря я вливався у злидений прошарок радянського суспільства — медичних працівників. Такий стан: з одного боку висока відповідальність — бо маєш справу з найдорожчим, що є в людини — здоров'ям та життям, а з другого — медичний працівник є найбезправнішим та низькооплачуваним спеціалістом з вищою освітою у державі. Далі, з часом, з особистим інтелектуальним розвитком, набуттям життєвого досвіду, все глибшим розумінням сутності радянської влади я прийшов до остаточного висновку, що громадяни СРСР народжують дітей-рабів для комуністичної імперії. Безправ'я у державі, свавілля більшовицьких людоджерів, людина — гвинтик — сліпий виконавець у досягненні маячних цілей керманичів-злочинців, тотальні злидні та дефіцит, черги за будь-яким товаром — ось доля і загальне тло життєвого шляху пересічного громадянина СРСР. То чи міг я собі дозволити народжувати рабів для більшовицької імперії? Ні! Це був би злочин проти дітей! Радянський соціалізм виховав у мене стійку непереборну огиду, яка сформувалася у своєрідну турботу про власних дітей — їх відсутність. Ось вже сорок років я не зраджую своєму переконанню. Я так міркую, мабуть, я був не поодиноким у своїх висновках та прийнятих рішеннях щодо власних дітей: мати чи не мати, заповнювати рабовласницьку радянську імперію новими рабами чи застерегтись. Підтвердження власних висновків та поведінки я знаходжу у демографічній статистиці, а це значить, що моїми однопумцями є мільйони українців. Усталена тенденція зниження народжуваності в Україні не забезпечує навіть простого відтворення.

Упродовж останнього десятиріччя процес зниження народжуваності прискорився. Основними причинами є зниження рівня життя, невпевненість у завтрашньому дні, багаторазове подорожчання товарів дитячого асортименту, зростання оплати виховання дітей у дошкільних та позашкільних закладах, запровадження плати за навчання в багатьох школах, погіршення репродуктивного здоров'я. Немає підстав розраховувати на істотне зростання народжуваності в найближчій перспективі. Очікування підвищення рівня народжуваності лише в результаті зростання рівня життя, чи збільшення виплат у випадку народження дитини, як свідчить і світовий, і український досвід, видаються безпідставними. По суті з початком розграбування країни, яку вчинили колишні комуністи та комсомольці та які так "піклувалися про народний добробут" з 1917 р., вони свідомо чи несвідомо висунули гасло: "Закінчуйте робити дітей, робіть гроші! Будуйте капіталізм! Накопичуйте якнайшвидше первинний капітал!". Треба розуміти, що народження дітей — це й психологічна проблема, а не тільки матеріальних статків. В українському суспільстві починаючи з 1917 р. і по сьогодні владою руйнується культ родини з дітьми. Тому, коли прем'єр-міністр як показник ефективної роботи уряду

України каже, що у цьому році населення придбало на 25 % автомобілів більше, ніж торік, то це зовсім не означає, що народиться більше українців. Умови політичної та соціально-економічної кризи в Україні стали могутнім каталізатором погіршення стану здоров'я та життєздатності населення, формування кризової медико-демографічної ситуації, про гостроту якої свідчать зрушення в динаміці та структурі захворюваності, накопичення населенням тягаря хронічних хвороб, “омоложення” смертності та інвалідизації за низкою патологій, а також поява та розширення сфери дії як “нових” специфічних (таких, як швидке поширення СНІДу, наркоманії та токсикоманії), так і вже почасти забутих “старих” медико-демографічних проблем (їдеться, зокрема, про туберкульоз).

Українці в середньому живуть 66,5 року, в рейтингу країн за тривалістю життя наша країна на 147 місці. Рейтинг за рівнем тривалості життя є мірилом загального рівня життя у країні. Найбільші шанси прожити довше, а відповідно, і вельми високий рівень життя, мають жителі Андорри — 83,5 року. Трохи нижчі показники у Макао і Сан-Маріно — 81,9 і 81,4 роки життя відповідно. У Японії, яка на четвертому місці — 80,9 року. Найвище з усіх п'ятнадцяти колишніх радянських республік піднялася Естонія — 118 місце (70,3 роки). На 139 позиції стоїть Білорусь — 68,4 року. У Росії 142 місце — 67,7 року. Найгірші показники у найбільш недемократичній республіці колишнього СРСР Туркменії — 170 місце, 61,2 року (статистичні дані ЦРУ США).

Найболючішою демографічною проблемою України є неухильне зростання смертності населення працездатного віку. У кризових умовах особливих втрат від передчасної смерті зазнають чоловіки. Ознаками масового передчасного зносу організму чоловіків працездатного віку є зростання часток надлишкових смертей від хвороб системи кровообігу, органів дихання і травлення, які зазвичай асоціюються з фізіологічним старінням. Збільшується надсмертність чоловіків і від інфекційних захворювань, передусім від туберкульозу. Поширеність туберкульозу серед чоловіків визначається прискореною маргіналізацією чоловіків під тиском обставин соціально-економічної трансформації, відбувається психологічний злам, підвищується частота самогубств. Заслужує на увагу ще один аспект нинішніх соціально-економічних негараздів українського суспільства, який стане демографічною реальністю вже за 5 — 10 років. Йдеться про погане здоров'я сьогodнішніх дітей, яке, поза сумнівом, раніше чи пізніше трансформується в їх підвищену смертність, а звідси, пани-бізнесмени, у низький репродуктивний та виробничий потенціал. Якщо хтось вважає, що академік І. В. Кочін згущує кольори, нагнітає пристрасті, то я відверто відповім — той помиляється. Я з болем за Україну і жахом у серці про це пишу, розуміючи, що неконтрольована скрутна ситуація, при невжитті адекватних ситуації заходів, має тенденцію розвиватися у бік ще гіршої. За песимістичним прогнозом населення України на 2025 р. буде становити біля 30 млн. людей тобто відбудеться зменшення в 1,75 рази. Якщо це перевести на побутову мову, то це треба розуміти — не буде кому працювати і споживати, а тому капіталізм в Україні спіткає доля комунізму в СРСР. А тому улюблений тост української буржуазії “Вип'ємо за те, щоб у нас все було, а нам за це нічого не було!” не здійсниться ніколи, на заваді

стануть демографічні процеси в Україні. *Spes est ultimum adversarum rerum solatium* (Надія — остання втіха в нещасті).

Є люди простору, а є люди часу. Люди простору досягають успіху у повсякденному житті, знають що робити, що сказати, а де промовчати — це успішні бізнесмени. Люди часу орієнтовані на майбутнє і сьогодні вже знають, що очікує Україну — державу, суспільство, економіку та й тих самих успішних бізнесменів у перспективі. Такі особистості в побуті, у реальному часі, як правило, досягають успіху погано. Сучасний стан справ в українській державі та суспільстві — це тиск короткозорих та малозмістовних думок сучасних українських Буратіно, які не навчені та не здатні розмірковувати та прогнозувати на тривалий термін. За рівнем відрахувань національного прибутку та потреби надання населенню медичної допомоги, близько 3 %, Україна перебуває у середині сьомого десятка із 126 країн світу, в тому числі із слабо розвинених держав. У Німеччині цей показник становить 10,5 % у Франції — 9,9 %, у Швеції — 8,6 %, в Австрії — 7,9 %, у Фінляндії — 7,3 %, в США — 14,0 %. За розрахунками ВООЗ, коли частка валового національного доходу на потреби організації та надання медичної допомоги населенню становить менше 6 %, то галузь не може успішно розвиватись, бути ефективною та рентабельною.

Україна втрачає вже завойовані позиції. Існує межа зниження народжуваності, яку не можна перетинати, оскільки за нею відбуваються руйнівні процеси, що призводять до втрати сприятливих демографічних перспектив. Ця межа — сполучення у родинях дводітності з тридітністю, яке забезпечує незначне розширення відтворення населення. Україна давно перетнула цю межу: перші діти становлять 60,0 %, діти другої черговості народження — 29,6 %, третьої і більш високих — 10,4 % загальної чисельності народжених. Демографічна ситуація (демографічна криза) є інтегральним віддзеркаленням найбільш несприятливих складників державного становлення України під недолугим керівництвом національних керманічів. *Stultorum plena sunt omnia* (Дурнів багато повсюди). Вже сьогодні бракує працівників на приватних підприємствах, немає кому доглядати за багатоповерховими будинками та присадибними ділянками новітніх українських буржуа. Тому здоров'я українців, соціально-біологічне відтворення населення, демографічні процеси тільки на перший погляд не стосуються української буржуазії, її егоїстичної ментальності. Як тільки населення розглядається як трудові ресурси, джерело живої праці, тобто у площині економічних категорій, українська буржуазія розуміє свій інтерес, бо без працівників будь-яке виробництво стає мертвим. Яскравим прикладом намагань держави стимулювати народжуваність є встановлення відносно великих виплат батькам за народження дитини, порівнюючи з загальними злиднями народу України. Кошти на ці виплати та інші суспільні цілі повинні надавати бізнесмени через податки, бо саме вони є основними споживачами робочої сили, яка характеризується кількістю кадрів, станом здоров'я, освіченістю та професійною підготовкою.

Кримінальне та шахрайське привласнення загальнонародних матеріальних та фінансових ресурсів є тим очевидним механізмом появи в Україні мільйонерів та мільярдерів. У цьому процесі немає ніякого дива. Виникнення тонкого прошарку багатих людей в Україні відбулося за рахунок обкрадання та зубожіння всіх ін-

ших. Пишатися нічим. Наслідком цього стала глибока демографічна криза в Україні, подолати яку, за висновками провідних демографів, вже неможливо, тобто населення України приречено до постійного скорочення. В економічному сенсі демографічна криза — це втрата трудових ресурсів (живого труда) і споживачів товарів та послуг, які мають на меті виробляти нові українські буржуа. Ніщо в світі не минає безслідно. Все має свою ціну. Тому за тотальне зубожіння українського народу бізнесові кола вимушені будуть заплатити втратами трудових ресурсів та обсягами внутрішньо українських ринків збуту, що вже зараз дає себе знаки дефіцитом кадрів, особливо кваліфікованих, зниженням темпів економічного зростання. *Veritatem dies aperit* (Час виявляє правду).

Відкритість кордонів, мізерна заробітна платня та низький рівень життя абсолютної більшості населення в Україні сприяють масовій еміграції молоді та кваліфікованих спеціалістів у країни Західної Європи, США та Канаду, що ще більше посилює демографічні проблеми. Вже зараз в Україні гостро стоїть питання про імпорт робочої сили. Тому можливо очікувати в найближчому майбутньому появи в Україні афро-українців, арабо-українців, китайо-українців тощо. Владою, яка щільно злилася з бізнесом і окрім власних миттєвих гешефтів та прибутків вже нічого не бачить, було порушено сакраментальний патріотичний принцип — жодне місце не повинно бути тобі дорожчим за Батьківщину (*nullus locus tibi dulcior esse debet patria!*). Саме втрата цього почуття є головною вадою української влади. В мене сформувалася стійка думка, що сучасні українські можновладці є адептами світогляду французького короля Людовіка XV, який розкошував на загальному тлі спустошення та злиднів народу, і при цьому промовляв “*Après nous le deluge!*” (Після нас хоч потоп!). Радянського минулого вже давно немає, а великого майбутнього в Україні та українського народу може й не бути з такими керманічами. *Mali principii malus finis* (Поганий початок — поганий кінець).

Modus vivendi (Спосіб життя)

І коли хтось з можновладців, політиків-бізнесменів починає розмови про створення умов в Україні для здорового способу життя народу, в мене це викликає подив, усмішку та обурення. Бо стільки, скільки нарobili лиха сучасні українські можновладці, щоб спосіб життя українського народу був на межі фізичного виживання, хіба що більше зробили більшовики під час масових репресій та голодоморів. Аналізуючи шляхи розвитку України, я прийшов до висновку, що здоровий спосіб життя народу й українська дійсність — речі несумісні. Далі підрахунків власних прибутків українську буржуазію нічого не цікавить. У цьому зв'язку я нагадаю їм *memento, quia pulvis est!* (пам'ятай, що ти прах!). Домовина не має кишенив. Спосіб мислення сучасної української буржуазії руйнівний для неї самої. Я особисто знаю багато заможних, грошовитих панів, але дуже нещасних у повсякденному побутовому житті. В цей час я розмірковую про себе, що Бог і доля

дали мені іншу вдачу, відмінну від бізнесменів життєву ціль, інші турботи, які полягають у пізнанні світу, його філософському обміркуванні та розумінні. При цьому я добре розумію, що мої життєві цілі, практична діяльність не дадуть мені великих статків, накопичення капіталу, але в той же час відволікатимуть від багатьох вад та збочень, втрат та витрат, і я задоволений цим. Бо в житті є набагато більш цікаві речі ніж накопичення матеріальних цінностей. *Verba veritatis* (Слова правди). У мене завжди є питання щодо того, чи дійсно матеріальні цінності є цінностями? У чому полягає їх цінність? Все життя я сторонився багатства та багатіїв не з причин власного снобізму або мізантропії, мені вони інтелектуально нецікаві. Коло думок, турбот, почуттів, розмов, як правило, обмежується умовами угоди “купівлі-продажу”. Це їх повсякденне життя, їх власний свідомий вибір. Я не засуджую, але мені це нецікаво. Гроші тільки дають відчутти себе вільним і сильним, як наркотики — щасливим та спроможним подолати будь-які перешкоди, але це ілюзія, я навіть застосовував більш точні психіатричні терміни, — це галюцинація, манія. Це марення, у стані якого грошовиті особи роблять багато дурниць, які часто коштують дуже дорого — втрати здоров'я та життя. *Neminem pecunia divitem fecit* (Гроші нікому не дають щастя).

Так, український буржуа може дозволити собі поїсти у найдорожчому ресторані найекзотичніші, але шкідливі для здоров'я страви, торуючи по волі стежку до лікаря, а то й далі. Він може поїхати відпочивати на найдорожчий, фешенебельний курорт і заразитися екзотичною геморагічною гарячкою, тропічним гелмінтом або відомою нам за книжками малярією. В той же час пересічний громадянин України має серйозні проблеми з забезпеченням себе та родини найнеобхіднішим у повсякденному житті. Зрозуміло, що у такій ситуації більшість українців не можуть собі дозволити необхідний щорічний відпочинок для оздоровлення в межах України. Як наслідок держава втрачає трудові ресурси. Влада створила неймовірно тяжкі умови для життя народу. Не той шлях розбудови суспільства та держави обрала українська влада, яку тільки умовно можна так назвати. Насправді вона антиукраїнська й антинародна. Це влада, яка опікується виключно справами захисту прав, власності та капіталів багатіїв. В той же час влада для самозбереження намагається створити собі позитивний імідж. Щоб остаточно не втратити довіру народу, вдається до старого як світ, випробуваного ще радянською владою способу — постійної брехні стосовно матеріального покращення життя українського народу. Але це не спрацьовує, і люди змінилися, і інший час у світі. Я б порівняв розмови про економічне зростання в Україні з планетою Плутон. Її ніхто не бачив, а існування доводиться за допомогою складних обчислень. Моментом істини є те, що пересічні громадяни України не відчувають у своєму повсякденному житті економічного зростання. Отака в нас влада, країна, спосіб життя. *Suum cuique decus posteritas rependit!* (Нащадки кожному віддадуть належну честь!).

На початку ХХ ст. найбагатші люди світу придбали коштовні квитки і недорого трагічну смерть при катастрофах найкращих пароплавів “Титанік” і “Лузітанія”. Сучасні українські бізнесмени дуже люблять підводне плавання у теплих морях Турції, Єгипту, а те, що це вкрай небезпечно для здоров'я та життя підводні прогулянки, туристичні фірми приховують. Реклама робить свою вправу. Бізнесмени

від туризму знищують бізнесменів від ... усіх інших. З цього приводу я згадую трагічну, безглузду смерть у 1974 р. мого доброго знайомого майора міліції, розумну й красиву людину — Петра Петровича Чинця — у віці 34 років, який у акваланзі спустився у води Дніпра біля острова Хортиця та й там залишився. Але ця смерть була безкоштовною і не за власним бажанням. Гроші дають людині великі можливості, в тому числі й купити смерть. Тому наявність великих грошей у “нашої людини”, “нового українця” дуже неоднозначне явище. Ви мене питаєте: “Чому ти, Кочін, все про гроші та про гроші?”. А тому, що у людей в Україні зараз — це провідна проблема. Я б навіть сказав — національний психоз, а це вже дуже небезпечно. Багато людей, заробивши гроші, не вміють ними розумно розпорядитись, то і потрапляють у якусь халепу. Отакій у нас національний *modus vivendi* (спосіб життя).

Серед грошовитих людей та тих, які займають високі посади у ВАТ, ЗАТ, банках, органах влади тощо престижно відвідувати штучні закриті водні басейни. Але вода в них знезаражується хлором, а тому серед осіб — любителів басейнів поволі зростає кількість хворих на бронхіальну астму. Для розумного використання грошей треба мати гарну освіту, глибокі знання та високу моральність. У такому сполученні все зійдеться, бо *scientia potentia est!* (знання — це сила!), а незнання — могила. Не розуміючи наявності небезпеки, вони й діточок своїх прилаштували до відвідування басейнів. О, *sancta simplicitas!* (О, свята простота!). Саме так висловився чеський реформатор та борець за національну культуру Ян Гус (1369 — 1415 рр.), який, стоячи у вогнищі, помітив, що старенька у запалі релігійного запаморочення тягла поліно, щоб підкласти у багаття. Коли запаморочення трапляється від великих грошей, то спричиняє велике горе від недоумства. Наявність великих грошей в людини — велика спокуса й великий ризик, що вимагає відповідального ставлення до суспільства і ні від чого не страхує. Тобто наявність великих грошей в людини — це й суворе випробування на міцність та зрілість, яке вимагає від їх власника дуже відповідального ставлення до власного та суспільного життя. *Vi opprimi in bona causa est melius, quam malae cedere* (Загинути від насильства у чесній справі краще, ніж поступитися перед злом). До цього ще додаю з сфери медицини. Сучасні епідемії туберкульозу, ВІЛ/СНІДу, гепатитів в Україні не оминають нікого, уражують всі прошарки населення незалежно від розміру гаманця. Від епідемії цих або інших інфекційних захворювань неможливо сховатися в елітному будинку з парканом, охороною та консьєржем. З мого професійного досвіду та широкого поля бачення проблеми “спосіб життя — здоров’я” наявність в української людини великих грошей, при відсутності потужної моральної та духовної основи, суттєво збільшує ризик втрати здоров’я та життя. Лікарні, диспансери та цвинтарі є моїй тезі підтвердженням. Грошима, як і виделкою треба вміти користуватися, бо можна зробити собі велику неприємність. Як казав мій учитель, видатний патологоанатом і судово-медичний експерт, професор В. В. Білкун, удар виделкою один, а дірки чотири. Гроші роблять значно більше дірок у тілі, а, головне, у психіці та моральності людини, від яких врешті-решт особа гине спочатку духовно, а потім і фізично. Гроші являють собою не тільки один з предметів пристрасті до збагачення, але єдиний її предмет. Ця пристрасть по суті є *auri sacra fames* (проклята пристрасть золота). Доречно зауважують розумні досвідчені фі-

нансисти: “Pecuniae imperare oportet, non servire” (“Грішми треба управляти, а не служити їм”). Отака правда, мій любий читачу. На мою думку, капітал схожий на молох, який постійно вимагає жертвопринесення, пожираючий все і всіх. Грошовий потік, ніби снігова лавина, котиться вниз, знищуючи все на своєму шляху та вбираючи в себе всілякий бруд. Надзвичайна радість та неосяжне задоволення, які відчуває підприємець від отриманого прибутку, обертається великим лихом, неймовірним стражданням, а то й смертю від несподіваного інсульту мозку або інфаркту серця. *Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus* (Все, що не в міру, спричиняє людям надмірний клопіт). Прикладом цього, який безпосередньо торкнувся мене, є передчасна раптова смерть від геморагічного інсульту успішного бізнесмена, мого двоюрідного брата Юрія Олексійовича Сухомлинова у липні 1999 р. на 51-му році життя. Тому великі фінансові можливості людини можуть творити і добро, і зло, і завдавати великого лиха. 16 січня 2007 р. надійшло повідомлення про смертельне вогнепальне поранення у черевну порожнину з ушкодженням печінки, товстої кишки, правої нирки, контузії підшлункової залози з втраченою до 3-х літрів крові на полюванні в Ізюмському районі Харківської області народного депутата України Євгена Кушнарьова. Відомо, як полюють українські можновладці, а тому доречно нагадати: “*Plures scapula quam gladius (perdidit)*”. (“Пияцтво губить більше людей, ніж меч”). Прикрий, неочікуваний випадок, який я навів для підтвердження вище викладеного. Але. Одвічне українське але. За заявою заступника міністра охорони здоров’я України Ізюмська міська лікарня була неготова до надання екстреної спеціалізованої медичної допомоги. Від себе додаю — з причини вкрай недостатнього фінансування галузі охорони здоров’я. Хто винен? Держава у особі Верховної Ради України, яка приймає закон про бюджет і розподіляє кошти на утримання медицини. Смерть Є. Кушнарьова набула розголосу з причини його високодепутатства, але таких втрат за рік по Україні десятки тисяч, про це мовчать засоби масової інформації, про це добре знають лікарі, та хто ж на них зверне увагу. Здоров’я та життя кожного українця під великою загрозою. Політичний та урядовий *beau monde* все ділить посади, гроші, майно. Надати екстрену медичну допомогу лікарня не може, бо гроші виділені тільки на жалюгідну зарплату медичним працівникам. Може, нарешті схаменуться державні мужі та зрозуміють, що екстрену медичну допомогу можна й не отримати, а спецлікарня для високопосадовців у Феюфанії далеко. *Vona valetudo melior est quam maximae divitiae* (Добре здоров’я краще, ніж найбільше багатство).

Доречно навести слова Воланда з роману видатного українського письменника М. П. Булгакова “Майстер і Маргарита”: “Так, людина смертна, але це було б ще півлиха. Погано те, що вона іноді раптово смертна, ось у чому фокус!”. Тому кожній людині не треба себе вважати деміургом, а розуміти *memento, quia pulvis est!* (пам’ятай, що ти прах!). На мою думку, — це знакова подія для Партії регіонів. “Цеглина ні з того ні з сього, — переконливо перервав невідомий (Воланд, авт.), — нікому і ніколи на голову не звалиться”. А тому будемо очікувати радикальних змін. Мені можуть зауважити: “*Intempestive qui docet, ille nocet*” (“Хто повчає не своєчасно, той шкодить”), але я не буду сперечатись, бо *tempus est optimus magister vitae* (час найкращий учитель життя).

Українським буржуа треба зрозуміти, що неможливо залишитися сухим та неушкодженим, коли корабель потопає в океані. Треба зробити так, щоб в Україні добре жилося всім прошаркам населення. Я за гроші, капітали, приватну власність, розумну та патріотично налаштовану українську буржуазію, яка зробить свій народ заможним, і який бажає та спроможний народити і забезпечити гідне утримання своїх дітей. В такому випадку Україна буде розвиватися та квітнути. Той, хто назвав себе політиком, в першу чергу повинен зрозуміти, що він повинен буди державним діячем, а не власником металургійного, нафтопереробного чи якого іншого заводу. *Imperat aut servit collecta pecunia cuique* (Нагромаджене багатство кому слуга, а кому пан). Поки можновладці та бізнесмени (в Україні це одні й ті ж люди) розподіляють посади, власність, гроші, український народ вимирає, населення України щороку зменшується на 400 — 500 тисяч людей. То чи є пророк у нашій Батьківщині? Чи отак тихо вимремо всі під галас суперечок народних обранців у Верховній Раді? То навіщо все це? Заради чого? Отого майна та грошей?! Навіщо дорога, яка не веде до Храму Божого? Незалежність, самостійність, суверенність України втрачають будь-який сенс без щасливого та заможного народу!

Як правило, матеріальні накопичення, їх примноження, утримання, збереження — це постійний клопіт, головний біль, стрес, тривога, руйнуючі душу й тіло думки, нездоровий спосіб життя. Як на мене, то за моїм розумінням, чим менше в моїй власності речей, тим я більш вільна і незалежна людина. Тим більше я належу собі, а не речам, тим більше я маю свободу робити те, що мені підказує мій розум, а не речі, капітали, нерухомість, гроші, залежність від інших людей. Перебуваючи у магазинах, окрім книгарень, і дивлячись на силу силенну різноманітних товарів, я з радістю приходжу до висновку: скільки ж є виробів, які мені не потрібні і не заважають мені жити, не поглинають мого часу. *Philosophia medetur animis* (Філософія лікує душу). Власне людині потрібно зовсім небагато статків для нормального, здорового способу життя, щоб відчувати себе щасливим, людиною, яка відбулася у житті і спромоглася зробити багато корисного. Ось стисло моя філософія ставлення до матеріальних накопичень. *Profession de foi!* (Викладення своїх поглядів!). Я радію, що є інші люди, з іншою життєвою філософією, програмою та цілями, покликанням, прагненням займатися бізнесом, накопичити якомога більше грошей та власності. Це дуже тяжка і виснажлива робота, і я це добре розумію. А тому дуже їм вдячний, що вони звільнили мене від цієї, на мій погляд, невдячної праці, і тому я маю змогу займатися тим, що мені більше до вподоби — інтелектуальною працею, можливістю писати книжки, проводити наукові дослідження, навчати лікарів. *Suum cuique!* (Кожному своє!).

O, tempora! O, mores! (O часи, o звичаї!)

Масштабні політичні та соціально-економічні експерименти радянської доби (1917 — 1991 рр.) сформували та запустили механізми постійного виснаження фі-

зичного, психічного і духовного здоров'я, руйнування фундаментального інституту родини, як соціально-біологічної основи будь-якої держави, спричинили виникнення феномену депопуляції населення СРСР, які були потужно посилені в самостійній Україні вже антинародною українською владою після 1991 р. *Praeterita mutare non possumus* (Ми не можемо змінювати минуле). Стратегією своєї економічної діяльності влада визначила всеосяжне розкрадання загальнодержавної власності та фінансових ресурсів, їх незаконне, а точніше злочинне привласнення, цілеспрямоване та свідоме обкрадання населення, перетворення у злиднів, економічно залежних від будь-яких витівок антинародної влади, легкокерованих убогих старців. Саме у такий спосіб Україна перетворилася на країну рабів, поневолених людей. Можновладці зробили все, щоб зупинити та зруйнувати сільськогосподарське виробництво з однією метою — розікрати майно і кошти колгоспів, привласнити землю, спровокувати масове безробіття, встановити заробітну платню та пенсії на рівні фізичного виживання, які тільки й запобігають виникненню масового аліментарного голоду.

Брутальне ставлення влади до пенсіонерів шляхом знецінення вкладів у ощадбанку — десятиріч їх важкої праці, призначення мізерних пенсій, які не забезпечують їм нормального життя, деморалізувало родини, дітей і онуків, сформувало в них відразу до праці в Україні. То й потягнулися мільйони молодих українців працювати за кордон, примножуючи багатства інших країн. То чи можливо назвати розумним таке ставлення української влади до власного народу? Багато з тих українців, що поїхали, вже ніколи не повернуться на Батьківщину. З року в рік все меншає населення України. Демографи репетують, та тільки влада не реагує, все ділить майно. З такою демографічною політикою та негативним ставленням до збереження трудових ресурсів невдовзі не буде кому працювати. То й не треба буде створювати по мільйону робочих місць, які влада клянеться створювати щороку. *Plus exempla quam peccata nocent* (Більше шкодять (погані) приклади, ніж помилки). Ідеологічною основою низької заробітної плати та пенсій, які отримує населення України, є теорія дешевої робочої сили, що раніше використовувалася у колоніальних країнах Азії, Африки, Латинської Америки та СРСР. У світовій економіці давно вже прийнято, що співвідношення між найбільшою і найменшою заробітною платою не повинно перевищувати семи разів. Найвища заробітна платня в Україні у Президента — 34 тисячі гривень, то найменша повинна бути 4860 гривень, а фактично 325 гривень. Заробітна платня Президента України у 105 разів перевищує фактичну найменшу. Мій любий читачу, роби сам висновки і дай виважену оцінку українській владі та її “турботам про добробут народу”. *Unam in armis salutem* (Єдиний порятунок — у боротьбі).

Економічною основою запровадження низької оплати праці всім категоріям найманих працівників та пенсій пенсіонерам є бажання отримати надприбутки, жага необмеженого збагачення, джерелом якого є неоплачена праця. *Avarus animus nullo satiatur lucro* (Скупа душа не насититься ніякими багатствами). Скарість, як відомо, в кінцевому рахунку призводить до розорення, занепаду. Злиденне населення не відтворює себе, а це призводить до демографічних криз у державах. Усі перелічені дії влади були заздальгідь обмірковані та сплановані, спрямовані на деморалізацію суспільства з метою запобігти масовому супротиву

народу злочинним антидемократичним діям. Виходили з того, що злиденним та п'яним народом легше керувати, а про те, що цього народу все меншає і меншає, що незабаром нікому буде працювати та купувати, можновладці-бізнесмени забули. Якщо населення України буде продовжувати зменшуватися так як зараз, приблизно на 500 тисяч людей щорічно, то неважко порахувати, коли Україна перетвориться на територію, а місця, де я зараз мешкаю, як і в давнину будуть називатися Диким полем. З подальшим продовженням владою сучасної антинародної політики мої сумні припущення обов'язково збудуться. *Qualis vita, et mors ita (finis ita)*. (Яке життя, така й смерть (такий кінець)).

Моїм опонентам, адептам та захисникам сучасної української влади, одразу зауважу, що у сусідній Білорусі, яка теж вийшла зі складу СРСР разом і одночасно з Україною, тими ж радянськими комуністами була створена зовсім інша політична і соціально-економічна ситуація. Чому? Бо була інша політична воля і поставлена інша мета: зберегти та примножити, а не розікрати. Але з білоруського “експерименту” по збереженню Радянського Союзу в окремії колишній радянській республіці теж нічого доброго для держави й народу не вийшло. Розпад економіки Білорусі тривав, розпочалася фінансова криза, політична ситуація вкрай загострилася, влада вдалася до політичних репресій, арештів, судових процесів, позбавлення волі своїх опонентів. До аналогічних дій вдалася й українська влада. Інакше не могло й бути, бо СРСР за 73 роки існування довів на практиці хибність радянсько-більшовицького та соціально-економічного устрою, тупикової еволюції, тобто відтворення процесу саморуйнування.

Українські керманічі в силу обмеженої інтелектуальної спроможності знов заводять український народ на шлях позаекономічної моделі існування держави й суспільства, що невідворотньо спрямовує до загибелі внаслідок впливу природних і історичних процесів регуляції у всіх сферах суспільного життя. Прикрість наведених антинародних дій української влади полягає в тому, що ця грабіжницька, руйнуюча мораль і свідомість, життя і здоров'я українського народу політика триває й досі. *Bonis nocet, qui malis parcit* (Хто жаліє поганих (людей), той шкодить добрим). Вигадки й брехня як завжди є поясненнями влади, яку вже не те що вислухати та зрозуміти, а й слухати ніхто не бажає. Тому народ і влада, перебуваючи в одній державі, живуть відсторонено, кожен своїм життям, перетинаючись з владою та відчуваючи її негативний вплив тільки через чергове підвищення цін, тарифів, інфляцію, зменшення купівельної спроможності, погіршення повсякденного життя.

Політика української влади з 1991 р., яка майже на 100 % складалася з комуністів, переслідувала ціль — перетворити радянських рабів, які матеріально жили трохи краще, в українських, які відшуковують прожиток по смітниках тих, хто вкрав їх майно. Нова українська махрово антинародна влада використала більшовицький прийом, випробуваний з 1917 р. — у всіх забрати та серед свої розподілити. Тобто з 1991 р. розпочалося в Україні те, що Ленін (В. І. Ульянов) широко застосував з часу жовтневого перевороту та захоплення влади у Російській імперії. Бог милував, обійшлося в Україні без кривавого масового терору та репресій. Але соціальний конфлікт, тим більше збройне протистояння, неминуче призвело б до перерозподілу вкраденого. Тому можновладці, отримавши у влас-

ність вкрадене, зрозуміло, ні з ким ділитися не бажали, а тому зробили все можливе, щоб зберегти у державі спокій та запобігти стрілянині, бо ніколи не знаєш, в кого саме влучить куля. Інші сили, які залишилися без вкраденого або які вважали, що їм дісталось замало, всіляко прагнули дестабілізувати політичну та соціально-економічну обстановку, але не вдалося. Діючі в той час президенти України Л. М. Кравчук та Л. Д. Кучма багаторазово публічно казали, що деякі сили “розхитують човен”. Але що за “човен”, який розхитують і хто, було відомо тільки посвяченим у ці суперечки з розкраданням та розподілом краденого. Цікавою, навіть унікальною є свідомість українського державного службовця, який вже зранку розмірковує як вкрасти, а після обіду — як винести з установи та віднести додому. Народжений брати, віддавати та давати не може. *Nonos mores corrumpunt congressus mali* (Погані зв'язки псують добрі звичаї).

Народжена жовтневим переворотом 1917 р. радянська влада була спроможна тільки брати, відбирати, реквізувати, грабувати, конфіскувати, націоналізувати, а тому давати хоч щось власному народу у принципі була неспроможна. Сучасна (з 1991 р.) влада в Україні генетично походить від радянської, а тому тільки те й робить, що грабує власний народ. Українська держава сьогодення — найбільш холодне й жорстоке чудовисько. Любий читачу, ти мабуть помітив і зробив свої висновки стосовно того, що у передвиборчі кампанії останніх років жоден політик, жодна політична партія не заявила: “За роки незалежності український народ був пограбований до нитки”. Всі без винятку політичні сили мовчать з цього приводу. А чому? Така актуальна та зловбоденна тема. Нагода показати себе захисником народу. А саме тому й мовчать, що всі політичні сили причетні до пограбування народу, бо награбоване ближче та рідніше, ніж український народ. У цьому вся правда! Українці, бережіть свою гідність, не продавайте сумління за примарність мамони, бо *conscientia mille testes* (сумління варте тисячі свідків). Саме з-за власності відбувається уся колотнеча у політикумі, яка зовні прикривається густим шаром брехні про добробут народу.

Для прикриття злочинної діяльності українська влада Кравчука-Кучми, окремі політичні партії, яких в Україні утворилося більше сотні, постійно підкидували у суспільство штучні проблеми (мови, територіального розподілу, Криму), навмисно створювали різноманітні кризи — з м'ясом, цукром, бензином, газом, нафтою тощо — з метою відволікти увагу народних мас від своїх нагальних проблем з єдиною метою — щоб не заважали розкрадати народне добро. *Qualis ratio, tales et actiones sunt* (Який розум, такі й вчинки). Штучно нав'язаний певними політичними силами розподіл України та народу за мовою спілкування (російськомовні, україномовні), місцем мешкання (Східна або Західна Україна) відволікає суспільство від усвідомлення, що насправді народ України розподіляється на крадіїв (біля 1 %) і обкрадених, всіх інших. Саме у такий спосіб використовують сучасні українські можновладці здавна відомий принцип — поділяй та владарюй (*divide et impera!*), з однією метою — запобігти консолідації всього народу України та попередити потужний народний вибух протесту, після якого ніяка влада не втримається. Тому, перефразовуючи відоме більшовицьке гасло, пропоную в сучасних умовах українському народу заклик: “Обкрадені громадяни України, єднайтеся!”.

Яка мова в Україні повинна бути державною, для мене це питання не стоїть. Безумовно, українська. Як у Польщі — польська, у Болгарії — болгарська, у Франції — французька. Це природно і зрозуміло. Але політичні партії, щоб збільшити свій електорат, роздмухують питання визнання російської мови другою державною. Краще було б, якби Партія регіонів пообіцяла й виконала підвищення оплати праці та пенсій до західноєвропейського рівня. Але цього не сталося. Для них краще за все обіцяти те, що не має прямого грошового виміру, не треба повертати власність та заощадження людей Ощадбанку у повному обсязі. Мені було б зрозуміло, якби Партія регіонів запропонувала та фінансувала програму вивчення іноземних мов. Недарма кажуть: скількома мовами володіє людина, стільки разів вона підтверджує, що вона людина. А тепер я запропоную коротеньку жартівливу розповідь про користь знання іноземних мов. Так от слухай, мій любий читачу. Біжить лісом заєць. Коли чує з-за кущів тендітний голосок: “Дорогий, навіщо поспішаєш, я тут зовсім одна...” . Заєць за кущі. Одразу шарудіння за кущами, ахиохи, гілки тріщать. Потім зовсім тихо стало. Коли виходить з кущів гарна руда лисиця, обтирає з морди заячий пух, радіє й каже: “Як добре знати хоч одну нерідну мову!”. Висновки ви зробите самі щодо знання мов.

Народ є джерелом влади і, обираючи окремих політиків до Верховної Ради України і Президента України сподівається, що вони будуть опікуватися проблемами українського народу, покращуючи його життя. Але насправді все відбувається навпаки. Дані народу перед виборами обіцянки негайно відкидаються й забуваються, бо пріоритетним стає власний зиск. Класикою став вислів: “Більше всього брешуть перед виборами, під час війни та після полювання”. Аморальність обраної влади перетворює її відносини з народом у перманентне протистояння, зневіру, а тому й несприйняття влади. Це є механізм перетворення обраної народом влади у чужорідне тіло, яке імунна система народу у формі духовності й моральності викидає зі своєї здорової свідомості та повсякденного життя. Штучно протиставляючи за мовною ознакою та місцем мешкання, страваючи населення України, можновладні крадії мають на думці суто одне — власні приватні інтереси: вкрасти в народу, накопичити якнайбільше капіталів та власності. Саме цим колом проблем обмежується розумова діяльність можновладців, політиків-бізнесменів. Ното *unius libri* (Людина однієї книжки — обмежена людина, неук). Здоров’я та приріст населення України їх не цікавить. Даремно і недалекоглядно. Ці кричущі, провідні, вітальні для України проблеми мало бентежать і взагалі, на її погляд, не стосуються молоді, але нахабної, української буржуазії, яка переймається тільки власними прибутками, що є проявом неосвіченості, короткозорості, невміння передбачати, збоченості цілей та егоїстичної ментальності.

Тоталітарна більшовицька система вважала людину гвинтиком у своєму радянському адміністративно-командному механізмі, яку можна легко і в будь-який час замінити. Це хибне твердження, суто механістичний підхід, замінити працівника, особливо освіченого, фахівця, а тим більше з досвідом, — дуже нелегка справа. Але радянська влада з неприпустимою легкістю знищувала високоосвічених спеціалістів, вчених, митців, замінити яких було ніким. Перевагою часу, коли більшовики владарювали та творили зло (1917 — 1991 рр.), була та обставина, що вони могли висмоктувати трудові ресурси, хоч і не освічені, з села. За-

раз ми розуміємо, скільки десятків мільйонів громадян СРСР було знищено і не народилося завдяки страшному масовому кривавому комуністичному терору. Зараз ситуація в Україні зовсім інша. *Nihil semper suo statu manet* (Ніщо не залишається в тому самому стані). Сільське населення складається переважно з людей похилого віку, пенсіонерів, які відробили своє у радянській кріпаччині і зараз самі потребують сторонньої допомоги та опіки, молодь частково подалася до міст або виїхала за кордон, де кращі умови життя й оплати праці. Тому треба твердо визнати — сільське населення України вже не є джерелом поповнення трудових ресурсів в державі. Єдиний вихід, з державницьких позицій, це створення таких сприятливих умов життя для українського народу, щоб хотілося залишитися і постійно жити в Україні, народжувати й виховувати дітей, справжніх патріотів і державників. *Veniet tempus, quo posterі nostri tam aperta nos nescisse mirentur* (Прийде час, коли наші нащадки дивуватимуться, що ми не знали таких очевидних речей).

А що реально робить Президент, Уряд та Верховна Рада України для поліпшення здоров'я народу, підвищення народжуваності, запобіганню від'їзду на тимчасове та постійне місце проживання в інші держави? Щось робиться, але не достатньо, а, головне, неефективно. Заходи влади за десятиліття панування не змінили ситуацію на краще. Народ зневірився, втомився чекати змін на краще, а тому демографічні процеси та емігрантські настрої набувають дедалі загрозливих для України тенденцій. Треба зазначити, що численний прошарок української буржуазії має власність, банківські рахунки, маєтки в інших державах, що дає підстави говорити про їх невпевненість у власному майбутньому в Україні та майбутнього України, бажанні та намірах оселитися незабаром за її межами.

Наведу деякі нариси з історичного минулого Російської імперії. Німкеня Катерина II (1729 — 1796 рр.) за час свого царювання (1762 — 1796 рр.) відкрила таку кількість кабаків, що третину всіх надходжень до державної скарбниці складав прибуток від торгівлі алкогольними напоями. На запитання княгині Катерини Романівни Дашкової (уродженої Воронцової; 1743 — 1810 рр.; президента Петербурзької Академії наук), яка була у дружніх стосунках з імператрицею, : “Ваша Величносте, навіщо Ви споюєте російський народ?”, — Імператриця відповіла: “П’яним народом керувати легше!”. Сучасні українські можновладці користуються таким самим підходом, споюють український народ. Горілки, різноманітних вин та пива на будь-який, навіть збочений, смак вдосталь. В сучасній Україні смертність чоловіків від випадкових отруєнь алкоголем на 2 порядки перевищує відповідний показник у США (0,23 на 100000 населення). З освітою, медичною допомогою, харчуванням, житлом, фізичною культурою і спортом, оплатою праці — погано, а з горілкою, вином та пивом — добре, цілодобово, без обмежень і дуже багато. Найбільш погано, що до вживання алкоголю з підліткового віку призвичаюється молодь. *Paucis temeritas est bono, multis malo* (Небагатьом людям легковажність виходить на добре, багатьом — на біду).

У Давній Греції взагалі було заборонено вживання вина особам до 30 років, саме до цього віку утворювалися родини та народжувалися діти. У такий спосіб пращери турбувались про здоров'я потомства. В наш час стало модним серед юнаків і дівчат відпочивати, блукати по вулицях з пляшкою пива. Реклама алкогольних напоїв захлинається пропагандою, оспівуючи, закликаючи, спонукаючи юнь України

до пияцтва. Дедалі більше. Культовим, майже сакраментальним, став серед української молоді вислів: “Пиво без горілки — гроші на вітер!”. Це “гасло” підкинули молоді теж зацікавлені бізнесові та політичні кола, український буржуазний бомонд (beau monde), бо їх гасло та життєва філософія — прибуток понад усе! Спонування української молоді до вживання з пивом горілки вказує на якісні зміни у свідомості та моральності української влади та багатіїв. Капіталізм в Україні набуває все більш хижацького, агресивного до власного народу змісту. Це знакове, межове явище. Тому питання: “Якщо народ спуюють, значить, це комусь дуже потрібно?”, виглядає як риторичне. Відповідь на поверхні: це дуже вигідно владі, можновладцям-бізнесменам, алкогольним королям, власникам горілчаних, винних та пивних підприємств торгівлі. А те, що гинуть щорічно від алкоголю десятки тисяч працездатних за віком, але п’яниць за способом життя, громадян України, не варто їхніх турбот, бо величезна економічна вигода, надприбутки тьмарять розум і свідомість. На виробництво алкоголю та тютюну необхідні мінімальні фінансові витрати, а прибутки — казкові. *Lucri bonus est odor* (Запах користі приємний).

Пропиваючи час і гроші, український народ разом з тим пропиває своє здоров’я, здоров’я і майбутніх своїх дітей, якщо до народження дітей доживуть та будуть спроможні народити. Про дітей з розумовими та іншими вадами здоров’я, які запліднені у стані алкогольного сп’яніння, французи кажуть “дитина веселої вечери”. Народ від пияцтва все глибше і більше розбещується і стає все більш схильним до скоєння злочинів. *Est socia mortis homini vita ingloria* (Безславне життя для людини подібне до смерті).

Вчені стверджують, що ресурс фізичного тіла людини сягає не менше 300 років. Від чого ж сьогодні середня тривалість життя українця ледь-ледь сягає пенсійного віку? Саме від того, про що написано мною, від створення в Україні умов для нездорового способу життя, від перетворення життя у виживання. Але для відтворення та підтримки високого рівня здоров’я, висловлюючись фігурально, замало раціонального харчування та регулярного моціону, дуже важлива постійна готовність до отримання нових знань. Вони надають впевненості, тоді як неосвіченість заважає розвитку особи та веденню здорового способу життя. Але якщо в українському суспільстві одні, маючи вдосталь грошей, гублять своє здоров’я, а 99 % громадян потерпають від злиднів і не мають змоги гідно утримувати свої родини, народжувати та виховувати дітей, лікуватись, то я впевнено заявляю — в Україні не українська влада і має всі ознаки антинародної. *Magna est veritas et praevallebit* (Великою силою є правда і вона переможе).

Vox populi — vox Dei! **(Голос народу — голос Божий)**

Так повинно бути в Україні! Але чи так є?

Хіба негативного досвіду СРСР стосовно масового знищення найкращих військових кадрів, вкрай поганого озброєння армії та флоту, організаційного без-

ладу, в результаті чого збройні сили СРСР втратили боєздатність, було замало першим президентам України Л. М.Кравчуку та Л. Д.Кучмі? Чи вони такі неосвічені, що не знали сумних наслідків першого періоду німецько-радянської війни 1941 — 1945 рр.? Знали! Добре все знали! Тому чому так легко дозволили зруйнувати стратегічні збройні сили України, оснащені міжконтинентальними ракетами з ядерними боєголовками, які за потужністю були третіми у світі після США та Росії, знищити стратегічну бомбардувальну авіацію? *Nimia fiducia magnaе calamitati solet esse* (Надмірна впевненість у собі стає причиною великих бід). На моє глибоке переконання, це свідомо зрада першочинниками національних інтересів держави та українського народу, які є незмінними — боронити єдину соборну Україну, назавжди поховати зазіхання новітньої Російської імперії XXI ст. на територіальну цілісність України. На запитання: “Що робити зі зрадниками?”. Чітку та однозначну відповідь дає кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. (ст. 111). Але справа у іншому. Чи є політична воля в українській владі виконувати законодавство України? Українська влада ще не відчуває себе відповідальною за створення правової держави та громадянського суспільства. Українська влада сепарує застосування закону, керуючись удаваною політичною доцільністю та власними уподобаннями, використовуючи вкрай негативний приклад з практики радянської імперії та більшовицької влади, які революційною доцільністю покривали масовий терор, голодомори-етноциди українського народу, страти мільйонів невинних людей, десятки мільйонів політичних в’язнів. До чого це призвело, ми відчули на собі і добре розуміємо — СРСР перетворився на кримінальну державу, на суцільний злочинний табір, оперезаний колючим дротом. Держплан перетворився на Держклан, яким опікувалося та мало власний зиск керівництво КПРС та СРСР разом з засекреченими безпосередніми кураторами всього господарського комплексу держави. Прикладів того, що українській владі небезпечно стати на дорогу закону, безліч: за десятиліття з 1991 р. не притягнуто до кримінальної відповідальності жодного високопосадовця, які розікрали майно всього українського народу. До цього часу з правового поля бачення та застосування закону не розкриті вбивство журналіста Г. Гонгадзе, отруєння здобувача посади Президента України В. Ющенка, вбивства журналістів, міністрів та багато інших злочинів, які на вустах українського народу. Але влада відповіді не дає, мовчить, заплющує очі, навмисно ініціює обговорення другорядних неактуальних зараз питань у засобах масової інформації. Чому? Бо сама цілеспрямовано створила кримінальну державу, навмисно ігноруючи Право (*jus*) і Закон (*lex*), купаючись у безкарності, скоюючи злочини, але найбільш прикро те, що кримінальна ідеологія заволоділа свідомістю влади, чиновництва і не тільки. Правовий нігілізм набув таких масштабів, що вразив масовою корупцією навіть викладацький корпус навчальних закладів. Справа набула такого розповсюдження, що Міністерство освіти і науки змушене було запровадити незалежне масове тестування абітурієнтів (лат. *abiturients* — той, хто закінчує середню школу) та вступників до середніх та вищих навчальних закладів, відсторонивши від участі викладачів ВУЗів. Правова нерозбірливість верхів спричинила деморалізацію всього українського суспільства, навіть найбільш консервативної та морально стійкої його частини — інтелігенції.

Legis virtus haec est: imperare, vetare, permittere, punire (Сила закону полягає в тому, щоб наказувати, забороняти, дозволяти, карати).

В ситуації, коли власним недолугим розумом тодішніх українських першочинників, вони свідомо злочинно зруйнували ядерну міць та ядерний захист української держави, то в теперішній час перед явною та все більш реально зростаючою загрозою військового нападу на Україну Російської Федерації з її імперськими претензіями, вступ до НАТО України є вкрай необхідним, щоб захистити свою територію та український народ ядерним військовим потенціалом західноєвропейських держав та США. Виконання цього стратегічного завдання для України є життєво важливим, щоб зберегти суверенітет та територіальну цілісність, які перманентно, наполегливо намагається зруйнувати Росія. Тому Росія, зруйнувавши військову ядерну міць України, проводячи загарбницьку та дестабілізуючу політику стосовно України, зробила все для вступу України до НАТО. Політика — це тонка справа і не завжди є можливість прорахувати кінцевий результат. Агресивна внутрішня і зовнішня політика Росії відлякує. Росія все більше стає тим, чим був СРСР упродовж 73 років — всесвітнім жахом. Така вже в Росії вдача, але треба, щоб й український пічкур не дрімав. Треба сказати, що у найближчий час Росії буде не до України, з тої причини, що ось-ось вибухне кавказький “котел”. Чечня є тільки прелюдією. Але можна впевнено твердити, що кавказькі війни Росії поновилися після тривалої перерви з 1864 р. Кавказ не Південна Америка, це поряд, а тому Україні вкрай необхідні власні ядерні збройні сили. На нетривалий час буде достатньо вступити до НАТО і прикритися його ракетно-ядерною парасолькою. *Non est ad magna ascensus facilis* (Не легко піднятися до великих справ). Якщо, мій допитливий читачу, ти скажеш, що вищевикладене занадто буйна фантазія Кочіна, то ось що я тобі запропоную. Дай свою виважену оцінку тенденції постійного збільшення кількості держав, які володіють ядерною зброєю. На цей час окрім США, Росії, Великої Британії, Франції та Китаю, озброїли своє військо Індія та Пакистан, наполегливо розробляють власну ядерну зброю КНДР та Іран, чому всіляко протидіють держави ядерного клубу. Інші держави теж бажають мати власну ядерну зброю, але це вимагає багато коштів, що їх тільки й стримує.

Для України змінюватися можуть друзі, партнери, вороги, а інтереси українського народу — ніколи. За наявності ядерної зброї та стратегічної бомбардувальної авіації Україна була б бажаним та привабливим партнером будь-якого союзу найпотужніших держав світу. З Україною рахувалися б всі без винятку. Хто бажає насолоджуватись міцним та тривалим миром, повинен вміти воювати, а значить мати ефективну зброю. За великим рахунком Україна не має боєздатної армії та військового флоту, спроможних захистити державу. Це ще один вагомий аргумент негайно вступити до НАТО і забезпечити колективний збройний захист неньки України від агресивної Росії. *Sapienti sat!* (Мудрому досить!).

Враховуючи менталітет українських можновладців та схильність до розкрадання державного, тобто народного майна, вони з'ясували, що вкрати, приватизувати, привласнити міжконтинентальну ракету з ядерними боєголовками або стратегічний бомбардувальник, та сховати на дачі, теж вкрадений, неможливо. А тому зробили висновок, що ядерна зброя, ракети та стратегічні бомбардувальники Україні непотрібні. Це розумова діяльність на рівні свідомості Шури Балага-

нова з “Золотого теля” І. Ільфа і Є. Петрова (1931 р.), світогляд, уподобання та потреби якого визначаються аліментарним (*alimentum* (лат.) — їжа) відчуттям, примітивними ціннісними пріоритетами та маргінальними уявленнями про людське щастя, а в цілому світогляд обмежений потребами власного шлунка. То й наші можновладці тяжіють ще з радянських часів до запашної та різноманітної годівниці. У таких осіб й домовина з багажником. Але, *Ignorantia non est argumentum!* (Невігластво не є аргументом!), але є вироком щодо професійної непридатності можновладця та державного чиновника. Дивишся на таких володарів державних крісел і бачиш: краніум маленький, церебрум крихітний, без лівої півкулі, думки нікчемні, а в непосидючих, бігаючих очах тільки одна думка — як отримати хабара та вкрати. Саме на цих думках активізується та вщухає їх розумова діяльність. В медицині це підпадає під визначення — олігофренія, тобто недоумкуватість. Але недоумкуватість в цих можновладців, кріслосиднів, столоначальників особливої властивості — вибіркова, тільки стосовно державних справ, до виконання яких вони адинамічні та мляві, а от стосовно власної кишені звідки й спритність та активність береться, палають, підуть на будь-яку підлість, зраду та злочин. *Rauci, quos aequus amavit Iuppiter* (Небагатьох любить справедливий Юпітер).

Щоб олігофренія та схильність до корупційних дій не заважала державному чиновництву плідно працювати та відстоювати інтереси України, необхідне негайне та всеосяжне втручання у їх здоров’я фахівців двох професій — прокурора та психіатра. Прокурор буде перевіряти їх “здоров’я” щодо законності діяльності, а психіатр разом з медичним психологом — розумові здібності, психічні розлади та визначати IQ. Український народ не повинен допустити повторення радянської дійсності, коли мозок першого керівника більшовицької Росії був уражений *Treponema pallidum*, що спричинило нейролюес, і дає підстави твердити про інфікування у 1900 — 1910 рр. Про стан захворюваності на сифіліс серед відомих та знаменитих людей Європи наприкінці XIX — початку XX ст. я можу повідомити наступне. Медицина того часу була безпорадною і намагалася заплющувати очі на недугу, що вразила Доде, Малларме, Тулуз-Лотрека, Гогена, Нарваля Бодлера, Жюля де Гонкура, Ван-Гога, Ніцше, Мане, Гі де Мопассана та багатьох інших, кого сам Мопассан жартома називав “найдорогоцінніші сифілітики”. Перебуваючи тривалий час у еміграції в Європі у статевозрілому віці та сексуально активному стані В.Ульянов інфікувався сифілісом, що спричинило розвиток нейролюесу, розумового розладу та ранню смерть. Другий, психічно хворий, керманіч СРСР Й. Сталін страждав на паранойю та винищив найбільш талановитих та освічених фахівців. Процес винищення українського народу радянською (тобто московською) владою у різний спосіб перманентно тривав, періодично активізуючись, до 1991 р. Далі, як кажуть, до депопуляції населення України приклали здібності вже національні вороженьки, які іноді гірші за чужинців. Підсумовуючи, мій любий читачу, висловлю тезу, що психічно й морально здорові керівники держави у своїй діяльності не скочуються до вчинків, притаманних розумово деградованим особам.

Leges cum omnibus semper una atque eadem voce loquuntur! (Перед законом всі рівні! або Закон звертається до всіх одним голосом!). Так повинно бути в Україні! Але чи так є? Однозначно повинен заявити — цього немає. А коли ж буде? Тільки тоді, коли виміром діяльності влади буде дійсне забезпечення демократії

(влади народу), прав та свобод громадянина України. *Dura lex, sed lex!* (Закон суворий, але це закон!).

Щоб олігофрени та моральні збоченці не керували державою, треба щорічно перевіряти чиновників усіх щаблів та визначати IQ. Ще наприкінці 20-х років ХХ ст. видатний психіатр, професор Петро Борисович Ганнушкін (1875 — 1933 рр.), який розробляв проблеми психопатій, наполегливо пропонував владі проводити щорічний обов'язковий огляд психіатром всіх керівників. Любий читачу, ти розумієш, як це не подобалося більшовицькій верхівці, яка тотально була вражена психічними розладами. А тому професора Московського університету з 1918 р. П. Б. Ганнушкіна у 1933 р. було фізично знищено. Він розділив долю видатного невропатолога, психіатра, психолога і фізіолога академіка Володимира Михайловича Бехтерева (1857 — 1927 рр.), який раптово помер при загадкових обставинах після медичного огляду Й. Сталіна та встановлення йому діагнозу паранояльної форми шизофренії.

А хто керує нами зараз? Який в них IQ? Яке їх психічне здоров'я? Це повинно бути визначено у Законі України “Про державну службу”. У зв'язку з цим у мене теж виникає питання: “А чи не спіткає й мене доля моїх видатних попередників? Бо я теж поділяю їх вимоги щодо щорічного огляду психіатром всіх керівників”. Але я не такий наївний, щоб покладати вирішення цих питань на психіатрів. Головним “лікарем” українського чиновництва кумівського гарту повинен бути прокурор та Національне бюро розслідувань. Закон, у цьому випадку, — найкращий лікар недоумкуватості та попередження скоєння злочинів, а також налагодження у середовищі державного чиновництва здорового, тобто не кримінального, способу життя. У багатьох з них життя як у зайця в лісі — дуже похливе, лякаються та тремтять від кожного телефонного дзвінка, стукоту у двері, візиту незнайомих людей. Живуть з однією тільки домінуючою у свідомості думкою-запитанням: це вже за мною чи ні? Але все одно беруть хабарі та крадуть. В українських чиновників уявлення про владу як про власне приватне хлібне місце, як різновид бізнесу. Але це не склалося само по собі. *Is fecit, cui prodest* (Зробив той, кому це вигідно). Це явище свідомо культивується протягом 1991 — 2011 рр., бо так легше красти, брати хабарі, “відкати”, дерибанити Україну та власність народу, купляти народних депутатів усіх рівнів. Цим займається вся вертикаль влади представницька, виконавча, судівська. Але влада — це обов'язок, нею наділяє народ. Влада повинна здійснюватися в інтересах народу, звірятися з його волею та потребами, постійно прислухатися до голосу народу. *Vox populi — vox dei!* (Голос народу — голос божий!). Ніколи влада не повинна бути використана проти народу, який її вручив обраним особам, але тільки народ є єдиним хазяїном і джерелом влади. Але саме цього й не сталося в Україні. Влада набула виражених антинародних рис і опікується тільки одним питанням — власним збагаченням. А тому рівновага в українському суспільстві та запобігання громадянської війни може бути вирішена тільки на засадах Закону — відновлення *status quo* власності на 1991 р. тобто тотальної націоналізації всього вкраденого та розподілення народної власності серед громадян України, які на 1991 р. мали на це право. В майбутньому це попередить вкрай негативні наслідки для державності України та збереже громадянський мир. Я вимагаю від можновладців ретельно виконати мої пропозиції.

Крадене ніколи, за всіх часів, нікому не приносило користі. *Non habet eventus sordida praeda bonos* (Нечесно придбане — марнується). Злочинне присвоєння власності у 1991 — 2010 рр. є головним чинником, який не дає можливості прийти до злагоди у суспільстві і буде заважати створенню правової держави. Цей “скелет” у шафі України буде постійно себе виявляти, бо порушено самою владою фундаментальне право громадян України стосовно рівності перед законом (Конституція України від 28 червня 1996 р. стаття 24). Свідомо й навмисно, з метою пограбування українського народу, проігноровано владою Закон України “Про приватизацію...”, що позбавило права абсолютної більшості громадян на отримання у власність своєї частки загальнонародного майна. Саме з цього питання починаються всі подальші проблеми України, без вирішення якого годі очікувати спокою та злагоди в українському суспільстві. У подальшому зволікання з вирішенням цієї принципової проблеми перетвориться у національну трагедію. Але влада свідомо й навмисно замовчує проблему з законним розподілом загальнонародної власності серед громадян України з надією, що минеться, розсмокчеться, і не вирішує. З усією відповідальністю кажу: не минеться, бо це ті ж самі “граблі”, на які буде постійно натикатися суспільство і влада, якими скористуються вороги української державності. Розподіл народу на ворогуючі частки відбувається не за політичними уподобаннями, а за наявністю вкраденого в одних та відсутності майна в інших 99 % народу, бо майно у шахрайський спосіб було приватизовано і не віддано громадянам. Це більш суттєвий розподіл, як б сказав, розкол суспільства більш значущий, навіть ніж мова, національність, релігія. Політичні сили та соціальна основа, які покладуть край всенародному грабунку, вже створені. Створені саме тими кланами, що покладали в основу своєї діяльності пограбування всього народу та перетворення його у новітніх рабів, наймитів, батраків, у безмовну дешеву робочу силу. Тобто, олігофренічні можновладці-злочинці за 1991 — 2010 рр. створили об’єктивні умови для жорстокої класово-майнової боротьби, яка поховає цивілізаційні перспективи розвитку України. То чи варта така ціна майбутнього суспільства, адже це постійний розкол народу на пограбованих і грабіжників. Як виявляється на практиці, виходити з завалів радянського соціалізму та розподілити справедливо загальнонародне майно серед громадян України, щоб не занурити країну у новий виток протистоянь соціальних груп та класів — справа дуже не проста. *Iniquitas partis adversae justum bellum ingerit* (Несправедливість протилежної сторони викликає справедливу війну).

В Україні суспільні відносини повертаються на вже знайоме з історії коло громадянської ворожнечі, з теорією, а, головне, практикою класової боротьби, яка в наш час все більше актуалізується. І якщо можновладцям на деякий час вдалося задурманити мозок народу розподілом на Захід і Схід за мовою, вступом до НАТО та іншими навмисно підкинутими дурницями, використовуючи психологічно-колоніальну технологію розподіляй та володарюй (*divide et impera*), то вкрадена в народу власність об’єднає штучно розподілений політичними технологіями народ проти експропріаторів. Саме це стане об’єктивним чинником ренесансу комуністичної ідеології, переходу класово-майнової боротьби від протестів, мітингів, заяв, страйків до збройної боротьби. *Odi profanum vulgus et arceo!* (Ненавиджу неосвічений натовп і відганяю!). Тому від влади треба відігнати натовп можновладних

неуків. Суспільні й державні негаразди — ось що очікує Україну у найближчий час, якщо влада не схаменеться та нарешті не спрацює інстинкт самозбереження, в тому числі й власного життя. *Ne sutor supra crepidam (judicet)!* (Нехай чоботар міркує не вище чобота!). Ось таку пораду я даю українській владі. Тому гасло: “Обкрадений народ України, єднайся!” все більше набуває реальності, а, головне, активної протидії кримінально-клановій владі. Чого домоглася влада? Тотальної недовіри народу. Будь-які дії влади заздальгідь негативно сприймаються суспільством. Якщо з гумором та сарказмом переповісти зміст того, що декларується (а повинно бути нормою повсякденного життя) у Конституції України, з тим що фактично є у житті, то вийде наступне: 1) усі громадяни рівні перед Законом, але деякі рівніші; 2) кожний має право на життя, доки не перейде декому дорогу; 3) кожний має право на свободу слова, за винятком тих випадків, коли розуміє та знає забагато. Сумна у нас дійсність, але нікуди дітися, висловлене — істина.

Quo usque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? Quam diu etiam furor iste tuus nos eludet? Quem ad finem sese effrenata jactabit audacia? Коли ж, нарешті, припиниш ти, Катіліно, зловживати нашим терпінням? До яких пір ти, осліплений безумством, будеш знущатися над нами? Де межа брутальній нахабності твоїх виступів? Це вступна фраза з першої промови Марка Тулія Цицерона, “Перша промова супроти Катіліни” (“*In Catilinam oratio prima*”, I, 1, 1 — 2), виголошеної 8 листопада 63 р. до Різдва Христового на засіданні сенату у присутності Катіліни. Мій розумний читачу, сам зроби висновки з першої фрази промови Цицерона. Я віддаю на твій розсуд її тлумачення, розуміння та застосування до сьогоденної української дійсності.

Повернемося до проблеми Збройних сил України та їх оснащення ядерною зброєю. Я переконаний, що стратеги з Пентагону (Міністерство оборони США), занадто поквапились щодо ядерного роззброєння України, а тому треба однозначно заявити, що у американців, як виявилось, не все гаразд зі стратегічним військовим прогнозуванням. Це наслідок виключно вертикального способу мислення. В наш час воно повинно доповнюватись латеральним мисленням і використовуватись разом. Латеральне мислення вивільняє свідомість від пут старих уявлень, що дає змогу змінити ставлення до того, що відбувається і, головне, дозволяє глянути на множину звичних і незвичних подій по-іншому, творчо. *Non est ad magna ascensus facilis* (Не легко піднятися до великих справ). Американці у ситуації з ядерною зброєю України, на жаль, не спромоглися побачити свою користь, а наші можновладці-дачники міркували зовсім про інше — “хатинку” на узбережжі Середземного моря та валютний рахунок у європейському банку. Одне слово, манкурти, обмежені розумом люди. *Non opus est follo suspendere tympana collo* (Не треба на дурну шию вішати дзвінки; дурня пізнаєш і без дзвінка). Запросили б мене, то я б розтлумачив американцям що й до чого. Ви пам’ятаєте, який галас зчинили США, коли СРСР встановив у 1962 р. на Кубі свої ракети з ядерними боєголовками. Світ був за крок до Третьої світової війни. СРСР був вимушений вивезти ядерну зброю. А тут утворилася зовсім природна ситуація. Україна, самостійна суверенна держава з величезним ядерно-ракетним стратегічним потенціалом, — за кілька сотень кілометрів від кордонів нашого найлютішого ворога — Росії, що було доведено багатьма сторіччя-

ми знищення державності України та десятків мільйонів страчених українців. Американці й мріяти не могли про виникнення такої природної, стратегічно винятково вигідної ситуації з ядерною зброєю на території України, яка була розгорнута за часів СРСР. Я впевнений, що ІQ американських стратегів-керманців, котрі вирішували долю української ядерної зброї, був на рівні американських домогосподарок. Прогавили, втратили історичний шанс, який буває тільки один раз. Але найбільше, і це головне, втратила Україна та її народ. *Occasio aegre offertur, facile amittitur* (Добра нагода рідко трапляється, а легко втрачається).

Аналізуючи втрачену історичну можливість, але яку вкрай необхідно якнайшвидше виправити, я наполягаю на тезі, що при наявності власної ядерної зброї Україна вже давно була б восьмою державою у планетарному клубі з семи провідних країн світу. Росія пасла б задніх. У світі створився б зовсім інший геополітичний та військово-стратегічний розклад. Україна стала б повноправним членом Світової організації торгівлі, Європейського союзу в числі перших і зараз не чекала б вступу, членство в НАТО було б вже давно фактом. Як наслідок цього: Європа та США не дали б змоги розікрати державу та знищити економіку, а український народ жив би заможнo, не вимирав та не поневірявся по світах. Ось що таке, мій любий читачу, мати розумних проукраїнськи, державницьки налаштованих керманців. То давай разом міркувати: “Хто нам потрібен у керівництві державою?”. *Videant (caveant) consules, ne quid Res Publica detrimenti capiat!* (Нехай консули попіклуються, щоб республіка не понесла ніяких збитків!). Але ж де ті українські консули?

Західні європейці та американці через сите та заможне життя мають однолінійне мислення та й те всього на один крок вперед, бо *otia dant vitia* (бездіяльність породжує вади). Мізки погано працюють, бо немає стимулу. А з цієї причини не можуть, підтримуючи Україну, вглядіти навіть свого стратегічного інтересу. Але підтримка повинна бути всебічною, потужною та швидкою, а не такою кволою та млявою, як за минулі роки. При наявності ядерно-ракетної зброї в Україні не було б конфліктів з Росією з приводу кордонів, газу, нафти, коси Тузли, Керченської протоки, Азовського моря, труб, сиру, м'яса, молока та багато чого іншого. Ось що таке ядерна зброя, мій любий читачу, — це мир, спокій та відсутність провокацій з боку Росії.

А тепер маємо. Російська Дума вже стала обговорювати питання про відторгнення Криму від України та приєднання до Росії. А при наявності ядерної зброї в Україні російські “думачи” сиділи б тихо та займалися проблемами у своїй хаті, тобто в Росії, в якій своїх невирішених проблем як на бродячій собаці реп'яхів. Тому відновлення ядерної зброї для України — питання виживання при наявності такого потужного та підступного ворога, як Росія. Треба відзначити, мій допитливий читачу, що Росія зі своєю махровою імперською ідеологією, перетворенням у тоталітарну поліційну державу протиставила себе та викликала спротив серед чисельних кавказьких народів. А тому Росія стоїть на порозі великої панкавказької війни, що суттєво послабить її тиск на Україну. Але й тут є мої застереження — будь-яка війна, тим більше поблизу кордонів України, має властивість розповзатися та перекидатися на суміжні території. *Parva saepe scintilla contempta magnum excitat incendium* (Часто мала іскра, якою знехтували, спричинює велику пожежу).

Це ще одна причина, з якої Україні потрібна ядерна зброя і власна професійна армія, а вступ до НАТО стає вкрай необхідним у найстисліші строки. Ось чому Росія та її агентура, в тому числі політичні партії як колективний агент, роблять все можливе, щоб завадити вступу України в НАТО. Від вступу до НАТО залежить збереження України як самостійної та суверенної держави. Моє гасло: “Подалі від Росії та якомога ближче до Європи”. Крім того Росію чекає розпад на 8 — 10 окремих держав. У цьому немає нічого виняткового та трагічного. Всі імперії з часом руйнуються. Поки що, в наш час, останньою розпалася Федеративна Народна Республіка Югославія (ФНРЮ), яка утворилася у 1945 р. і у своєму складі мала шість народних республік: Сербію, Хорватію, Словенію, Боснію і Герцеговину, Македонію і Чорногорію. Останньою з федерації вийшла Чорногорія у 2006 р., від’єднавшись від Сербії, яка була утворюючою федерацію республікою. Точнісінько так, як в СРСР таку роль виконувала Росія. Розвалилася імперія ФНРЮ, криваво з війною, з великими жертвами розлучалися республіки, але розпалася. Розпад Російської Федерації — це набагато драматичніша і більш кривава подія. А тому перебування України у складі НАТО, у зв’язку з розпадом Російської Федерації, вбереже від втягування у збройні конфлікти. Саме тому вступ України до НАТО — доленосна і обов’язкова подія. *Pax quaerenda est* (Мир необхідно здобувати).

П’ята колона Росії потужно діє в Україні, вербуючи колабораціоністів, підготовуючи їх та оплачуючи зраду. Агенти Москви заповнили Україну і вони не ховаються. Дивись телебачення і побачиш всіх їхніх ватажків. Їх треба знати в обличчя. Чорноморський флот Росії, який базується у Криму, перетворився у шпигунський центр, який дає вказівки агентурі щодо дестабілізації політичної влади, громадського порядку, провокує виступи своїх прибічників. Події у Феодосії (початок червня 2006 р.) щодо виступів громадян проти проведення військових навчань з участю іноземних держав у Криму організовані, ідеологічно забезпечені та профінансовані спецслужбами Росії. Чорноморський флот у Криму — потужний дестабілізуючий фактор, фактор тиску та впливу Росії на Україну, а тому виведення флоту треба виконати негайно. Все, на що спромоглася українська влада у зв’язку з подіями у Феодосії, так це визначення запеклих ворогів України, російських депутатів-“думівців” К. Затуліна та В. Жириновського *persona non grata*, тобто заборонила перебування на території України.

Розслаблятися нам українцям не можна, треба згуртуватися і вести нещадну війну з ворожою агентурою до їх повного зникнення. Попереду нас невдовзі очікує жорстока боротьба за Україну, за український народ, за вільне та заможне життя. То гуртуймося супроти зовнішніх та внутрішніх ворогів України та українського народу! *Patriam amamus non quia magna est, sed quia nostra!* (Батьківщину любимо не тому, що вона велика, а тому, що наша!).

Чого нам прагнути

Два десятиліття поспіль науковцями робляться спроби з’ясувати сутність та особливості соціальних процесів, які відбуваються на українському посттоталі-

тарному просторі, визначити шляхи суспільного поступу, передбачити майбутні форми державності України. *Prius quam incipias, consulto opus est* (Раніше, ніж почати, обдумай). Водночас пропонуються моделі суспільного розвитку, змістом більшості яких є державність соціального і правового характеру. В умовах ідеологічного плюралізму, що зароджується в Україні, яка обрала демократичний шлях розвитку, соціально-правова орієнтація об'єктивно стала домінуючою в політико-правовій думці як найбільш досконала форма політичної організації громадянського суспільства на сучасному етапі розвитку цивілізації і дістала своє закріплення у Конституції України. Але в Україні юридичне закріплення орієнтирів державотворення визначило лише стратегію трансформаційного процесу. Питання тактики, визначення шляхів, методів і засобів утілення в життя обраного суспільного ідеалу не переведено в практичну площину, не матеріалізовані в праві, а залишаються предметом політичних дискусій.

Фактично реалізовані в західних країнах неоліберальні державотворчі концепції, у яких в умовах ринкової економіки узгоджується індивідуальна свобода і формальна (юридична) рівність, все ще не знаходять свого ефективного втілення на “українському ґрунті”. Рекомендації закордонних державознавців не узгоджуються з тенденціями і особливостями соціальних процесів в Україні, не повністю сприймаються суспільною свідомістю та об'єктивно не можуть бути запроваджені в практику. При цьому не враховується, що досвід механічного перенесення західних і соціалістичних ідей в Україну, де для них не склалися історичні умови, був помилковим. Намагання офіційної влади в умовах відсутності ефективної нормативно-правової бази і відповідних юридичних механізмів “реформувати” суспільство методом проб та помилок тільки ускладнює політичну і соціально-економічну ситуацію та вказує на непрофесійність та інтелектуальну невідповідність сучасної влади керувати державою. Я настільки глибоко розумію це, що іноді бажав би не розуміти. Тому українські суспільствознавці повинні запропонувати теоретичне бачення шляхів і засобів розвитку суспільства, щоб реалізувати закріплені Конституцією України норми — принципи щодо формування в Україні демократичної, соціальної і правової держави. Науковці можуть запропонувати науково обґрунтовані оптимальні шляхи реформування, але чи забажають можновладці, а, головне, ментально, політично та ідеологічно сприйняти та втілювати у життя запропоноване. Я впевнений, не забажають з тих обставин, що ідеологічно на підсвідомості функціонери влади залишилися радянсько-соціалістичними, які, з одного боку, переймаються, перебуваючи на державних посадах, суто приватними справами — нагромадженням власного майна, капіталу, привілеїв, нагород тощо, а з другого — вважають найкращим залишити український народ з характерними ознаками радянського — бідного, без приватної власності, голодного, дурного та покірного. Але суспільна свідомість у розвитку пішла далеко вперед, залишивши владу продовжувати безплідні суперечки олігофренічного рівня на кшталт, з якого кінця — тупого чи гострого, треба їсти яйце.

Останнім часом з'являються позбавлені ідеологічних уподобань і апологетики західним теоріям наукові дослідження вітчизняних вчених, в яких критично, з великим рівнем об'єктивності переосмислюються надбання світової науки і практика

трансформаційних та модернізаційних процесів, які мають методологічне і практичне значення для дослідження особливостей становлення громадянського суспільства та відповідної йому демократичної форми політичної організації, визначення перспектив і шляхів розвитку соціальної правової держави в Україні. Втім розрив між політико-правовою теорією і практикою державотворення, недостатня увага до науки з боку влади, ігнорування нею пропозицій учених не сприяють розвитку об'єктивно існуючому величезному попиту на наукові дослідження з проблем модернізації суспільства. Пояснення цьому дуже просте — наука заважає, навіть робить неможливим розкрадання майна, бюджетних коштів, створення вільних зон, в яких можливо не платити податки, та іншим злочинним оборудкам. Дійсна наука та її творці, інтелігенція завжди були проблемою нечистої на вчинки влади. Декілька років, відколи наші можновладці стали власниками... краденого, від їх колишньої комуністичної моральності та відданості ідеї справедливості не залишилося й сліду. Черговий посадовий Сатурн, що увійшов у владне сузір'я Лева, одразу відчуває себе Марсом і чинить чергове насилля та злочин. Дивовижної якості набуває категорія справедливості в Україні, відмінної від визнаної у світі, яка залежить від межі, що визначає Дніпро. Істина у Львові стає оманом у Донецьку. Як тут не дивуватися, що хтось має “право” мене вбити на тій основі, що я живу по інший берег Дніпра і що один український вождь посварився з іншим. Природне право, зрозуміло, існує, але як його спотворило безумовно перекручене твердження: *Nihil amplius nostrum est; quod nostrum dicimus, artis est. Ex senatus consultis et plebiscitis crimina exercentur. Ut olim vitiis, sic nunc legibus laboramus.* (Нам вже нічого не належить; те, що я називаю “нашим” — поняття умовне. Злочини здійснюються на основі сенатських рішень та плебісцитів. Колись ми страждали через наші пороки, тепер через наші закони).

Через цей безлад в Україні одні громадяни бачать основу справедливості у авторитеті законодавця, інші — у потребах Президента, треті — в існуючих народних звичаях. Звичай, взагалі, найменш хиткий, тому що розум нездатний віднайти таку справедливість, яку б час не перетворив у прах. Звичай правочинний з тієї причини, що є загальноприйнятим, — саме в цьому його таємнича сила. Найбільш помилкові закони, які виправляють колишні помилки: хто підкоряється їм тому, що вони справедливі, той підкоряється справедливості, ним самим вигаданій, а не суті закону, який сам собі обґрунтування. Він — закон, і більше нічого. Яскравим прикладом цього є парламентсько-урядові війни з Президентом України у законодавчій царині. Людина, яка вирішить дослідити, на чому ґрунтується український закон, з'ясує, який слабкий та хиткий його фундамент, і, якщо дослідник незвичний до видовищ навіжень, породжених людською уявою, буде тривалий час дивуватися, чому за якихось двадцять років незалежності України до цього закону почали ставитися так шанобливо і навіть побожно.

Мистецтво підточування та руйнації державницьких підвалин України як раз і полягає у розхитуванні усталених звичаїв, у дослідженні їх джерел, у доведенні їх неспроможності та несправедливості. Між тим український народ залюбки прислухається до облудних промов. Він починає розуміти, що ходить у ярмі, і це насправді так, намагається його скинути, і знов зазнає поразки разом із занадто допитливи-

ми дослідниками діючих законів та усталених звичаїв, а у виграші від цих політичних ігрищ залишаються сильні світу цього. За прикладом далеко й ходити не треба — виборча кампанія 2006 р. до Верховної Ради цьому свідчення. Чого тільки не обіцяли електорату політичні партії та блоки. Ті, що брехали та обіцяли найбільше, опинилися у парламенті, а незабаром ще повніше затягнули зашморг та ще з більшою завзятістю продовжили експлуатувати та грабувати український народ.

Veri juris (про істинне право). — Його в нас більше немає. Якщо б воно існувало, ми не вважали б мірилом справедливості нориви нашої Батьківщини. І ось, втративши надію знайти справедливість, люди схопились за силу. Справедливо підкоряться справедливості, неможливо не підкоритися силі. Тому українська влада вхопилася за силу, ламає народ “через коліно” з надією досягти для себе бажаних результатів. Марна справа, якісь досягнення можуть бути з точки зору влади, але чи можна їх вважати досягненнями для народу. Ось у чому момент істини, бо *omnia tempus revelat* (час викриває все). Справедливість, не підтримана силою, — немічна; сила, не підтримана справедливістю, — тиранічна. То що ми будемо в Україні? Безсилій справедливості завжди будуть протистояти, тому що амбітні, зажерливі та аморальні люди не переводяться. Несправедливою силою завжди буде обурюватися народ. Ось у такому розщепленому (шизоїдному) стані перебуває суспільство й держава багато років. Що робити? Треба об’єднати силу зі справедливістю: або справедливість зробити сильною, або силу — справедливою. Саме цього бракує українській владі, а звідси впливають усі негаразди, і найперше — це відчуження народу від влади. У відчуженні — безсилля влади. Справедливість легко заперечити, сила очевидна і незаперечна. Тому справедливість так і не спромоглася стати сильною — сила не визнала її, стверджуючи, що справедлива тільки вона, сила. І, неспроможні зробити справедливість сильною, люди стали вважати силу справедливою. Тому вся політична боротьба у кінцевому рахунку зводиться до співвідношення сили і справедливості у змісті суспільно-політичного коктейлю.

У питаннях повсякденного життя люди підкоряються тільки законам України, в усіх інших — поглядам більшості, інших загальноприйнятих правил не існує. Чому? З тієї самої причини, що тільки за ними стоїть сила. А у зверхників є армія, правоохоронні органи, тому думка народу після виборів для них не закон. Зрозуміло, що було б справедливо усі блага розділити поміж людьми нарівно, але так як нікому ще не вдалося підкорити силу справедливості, то її стали вважати справедливою і законною. З причини неможливості посилити справедливість узаконили силу, щоб відтепер вони виступали разом і на землі зацарював мир — найбільше з благ. *Pax optima regum* (Мир — найцінніша річ).

Пути сумирної поваги, якими одні громадяни суспільства пов’язані з іншими, можна назвати ланцюгами необхідності, тому що відмінності у положенні між людьми неминучі: правити бажать всі, але спроможні — одиниці. Тому, мій читачу-аналітику, сам розпізнай, хто на українському олімпі є хто. Ми з вами свідки з 1991 р. створення нового українського суспільства: зрозуміло, що люди (політичні партії) будуть битися до тих пір, поки найсильніша партія не здолає інші та стане правлячою. А коли це здійснилося, переможці, небажаючи продовження боротьби, накажуть підпорядкованій їм силі вчинити згідно з їхніми бажаннями:

встановити принцип народовладдя, президентської, парламентської або урядової диктатури (нічим необмежена, неутруднена ніякими законами, що спирається тільки на силу, влада), престолонаслідування тощо. І ось тут вступає в гру уява. До цих пір все підкорялося насиллю влади, а тепер сила розпочала спиратися на уяву, яка в теперішній Україні звеличує сьогоднішню новоспечену еліту, яка насправді не є такою. Цьому прошарку хочеться бути елітою, але “хотіти” не дорівнює “бути”. Вони вже розпочали відшукувати шляхетні корені, дворянські титули, дехто пішов “науковим шляхом”, здобуваючи за гроші наукові та академічні ступені та звання.

Якщо висловитись *in brevi* (стисло), то за київськими відомостями 2010 р. написання на замовлення за *argumentum argentarium* (грошовий довід) дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук, як висловлюються будівельники “під ключ”, коштує здобувачу-замовнику 20 тис. доларів США. Чи не з цієї причини так багато псевдовчених-доктороносців серед депутатів Верховної Ради України, урядовців, вищого чиновництва, інших новітніх заможників та можновладців? Для відома нагадаю, що дисертація (*dissertatio* — лат, міркування, дослідження) — самостійно виконана і публічно захищена наукова робота. Безумовно, що саме так. Еліта нації — це, перш за все, духовність нації, сумління нації. Представники бізнесу та влади принципово не можуть створити духовно-елітарний прошарок нації, бо їхній “бог” в царині матеріальних надбань та владних (тобто примусових, каральних) повноважень. Саме ці особи, назвемо їх діловими та можновладними, отримують мотиви своїх дій безпосередньо від конкретних ситуацій та фактів життя, держави та економіки. Будь-яка держава є ніщо інше, як намордник для приборкування та гноблення народу, принаймні в Україні держава виконує саме таку функцію. Виходячи з цього, про моральність української держави та державного чиновництва (бюрократії) щось казати зайве, бо достоїнство держави залежить в кінцевому підсумку від достоїнства можновладних осіб, що нею керують. Стосовно економіки держави та бізнесових кіл імперативно треба заявити наступне: економіка та її рушії — бізнесмени користуються у своїй діяльності, навіть точніше, у досягненні результатів економічної діяльності, категоріями ефективності та отримання максимального прибутку. Це логічно, а тому сподіватись, більш того, вимагати від української економіки періоду становлення ліберального капіталізму і бізнесменів, духовності та моральності — це лукавити. Відповідно, бізнесмени, як особистості, для забезпечення успішного ведення справ принципово не можуть бути особами моральними, а відповідно державне чиновництво та бізнесові кола не можуть бути елітою української нації. Не можна вимагати від хижак перетворитися у вегетаріанця. А що вимагати можливо і треба? Неухильного дотримання і виконання чинного законодавства! Саме у цьому буде полягати найвищий патріотизм чиновництва і бізнесу, бо *sera nunquam est ad bonos mores via* (дорога до чесного життя ніколи не буває пізньою). Моральне обличчя, духовний склад бізнесмена та чиновника залежить у підсумку від того, з яких саме джерел та за рахунок чого вони отримують радощі життя. Кожна професія має свою мораль. Саме у повсякденній практиці життя чиновництва та бізнесу утворився закон взаємовідносин: “*Si res firma est, itidem firmi amici sunt: si res labat, itidem amici conlabascunt*” (“Якщо твоє становище міцне (надійне), то й друзі вірні, якщо

воно захиталось, то й друзі розбігаються”). Цьому сприяють багатовікові тенденції розвитку світової парадигми національно-економічного господарювання, яка сформувала духовно-політичний менталітет можновладців і бізнесменів та знайшла свій вищий прояв у створенні “суспільства високого рівня споживання”. Звідси у прямій відповідності із зростанням вартості світу речей зростає знецінення світу людей, девальвація у суспільстві моральності та духовності. Обставини, в яких живуть і працюють українські можновладці і бізнесмени, створюють для них можливість лише однобічного розвитку комплексу властивостей, пов’язаного виключно з професійною діяльністю, за рахунок усіх інших. Тому вони не можуть піти далі однобічного, збоченого розвитку, яке насправді, з поля бачення моральних засад, є потворою.

Світло — від радості.
Де ж вона, де?!
Хвора духовність. Бракує здоров’я.
Невиліковність у генах гуде...
Як нам рівнятись, де і на кого?!
Людство уже як один супостат.
Темно у душах. Не видно дороги.
Кожний розумний — уже варіят...
.....
Моліться! Боліти душа перестане.
Моліться! І сонце у душу зайде.

Антоніна Листопад
(Історична повість у поезіях “Почаїв”. — 2005 р.)

Щоб українським можновладцям та державному чиновництву тільки стати на стежку морального удосконалення, треба перш за все потурбуватися про душевну й духовну чистоту, які досягаються тільки в тому випадку, коли серце шукає правди, а воля прагне святості. А все це залежить від істинного знання. Нездоланний шлях для осіб, що називають себе українською елітою. Моральний і духовний ідеал є в кожному. Перешкоди до його досягнення — теж в кожному, а становище можновладця та бізнесмена є той самий матеріал, з якого треба творити цей ідеал власної моральності та духовності. На моє переконання, за 20 років спостережень за владою і бізнесом в Україні, неможливе таке перетворення, бо не той вихідний матеріал, не ті люди повинні бути при повноваженнях. Я не вірю у колективну мудрість неосвічених, аморальних та бездуховних індивідумів, будь вони у владі чи у бізнесі. Справжні патріоти України служать державі своїм сумлінням. У всі віки, у всіх народів казали: “Generosi animi et magnifici est iuvare et prodesse” (“Властивість благородної і великодушної людини — допомагати і приносити користь”).

Оскільки світом править сила, то влада президентів, прем’єр-міністрів, суддів, інших посадовців та державного чиновництва (бюрократії) як державних ін-

ституцій цілком реальна, і вона буде завжди і повсюдно. Оскільки ж влада окремого президента, прем'єр-міністра, судді та будь-якого чиновника ґрунтується лише на уяві, то вона не стійка та зазнає змін. Звичка бачити високопосадовців у оточенні охорони, помічників, військових та й взагалі всього, що навіває повагу і страх, призводить до того, що, навіть коли президента ніхто не супроводжує, один його вигляд викликає в людей шанобливе тріпотіння, бо у своїх думках люди незмінно поєднують особу президента з тим, що його зазвичай оточує. І народ, не розуміючи, що страх і повага спричинені згаданою звичкою, приписують їх особливим властивостям президентської посади. Саме цим пояснюється розповсюджений вираз: “На його обличчі — печатка божественної величі”. Але все це не про нас, українців. Українська влада за двадцять років настільки скомпрометувала себе, що будь-яка згадка про владу та чиновника викликає тільки негативні емоції та думки, гнів, обурення та роздратування. *Humiles laborant, ubi potentes dissident* (Низи страждають, коли вельможі між собою ворогують).

Елітою нації може бути тільки високодуховна інтелігенція та й то тільки та, що не прислуговується владі та бізнесу, більше того, перебуває до них у жорсткій опозиції, адже треба не тільки оволодіти мудрістю, але й зуміти скористатися нею (*non enim paranda nobis solum, sed fruenda sapientia est*). Вище завдання еліти — творення нації. Національна українська високодуховна еліта має забезпечити розвиток народу, організувати народ для захисту своєї етнічної території та створити на ній сприятливі умови і гарантії гідного майбутнього української нації. Нація без національної духовної еліти неспроможна формувати національну волю, не може стати суб'єктом міжнародного права.

Аналізуючи реалії світової історії та сьогодення я несхильний вдаватися до модної серед деяких українських політиків показної толеранції, скоріше відніс їх до колабораціоністів, ворогів України та українського народу, а об'єктивно висвітлив дійсні стосунки між державами та націями. *In concreto* (насправді), в світі існує не якесь міфічне братство між народами, а споконвічна *in continuo* (безперервна) жорстока (біологічна) боротьба за виживання, за місце під сонцем. А виходячи з цього, треба реально глянути на наших сусідів і поставити собі питання: “Коли і хто з наших сусідів хотів добра та миру українцям?”. Ніхто! Всі прагнули окупувати, загарбати, поневолити, перетворити на дешеву робочу силу, знищити народ і державу. Відтоді нічого не змінилося й до теперішнього часу. *Historia vitae magistra* (Історія — вчителька життя).

Понад вісім сторіч бездержавності не знівелювали українців як етнос. Однак, століття сформували в українців оборонну психологічну установку. Окупаційна влада (та чи інша) впродовж століть призвичаювала українців до плуга, а не до шаблі, жорстоко придушувала всякий спротив. І то була серйозна перевірка міцності українського характеру. *Fortis cadere, cedere non potest* (Мужній може загинути, але не відступити). Ми можемо пишатися з того, що за шість сторіч неволі українці не перетворилися на татар, литовців, поляків, московитів, не втратили почуття етнічної тожсамості й прив'язаності до своєї землі, не втратили прагнення до незалежності. Це все рівно, що *mare interbibere* (випити море, зробити неможливе). Національна енергетично-інформаційна система виявилася сильнішою за

цілеспрямовану антиукраїнську асиміляційну діяльність окупаційних держав і, в першу чергу, Російської імперії та СРСР. Сьогодні, у XXI ст., маємо іншу геополітичну ситуацію, інший світ, зрештою, інших українців. За цих обставин оборонна психологія явно недостатня, і необхідно перейти до наступальної психологічної установки. І це має бути не теоретичним постулатом, а спрямуванням волі. В цьому я бачу завдання для національної державницькі налаштованої духовної української еліти. *Nominem ex operibus eius cognoscere* (Людину пізнають по її ділах).

Творцем національної ідеї — створення та розбудови національної української держави є національна духовна еліта. “Руїни” української історії якраз і пов’язані з відсутністю — за тих чи інших обставин — мудрої державотворчої еліти. Хоч би якими складними і заплутаними були історичні колізії (візьмемо період Гетьманщини), факти переконливо засвідчують слушність цієї тези. Героїчна козацька боротьба XVII ст., і особливо Хмельниччина, відновила віру української нації в свої сили, проте завершилася не утвердженням своєї держави, а заміною польської окупації на московську. Чому так сталося? Бо у керівництва визвольним та державним рухом в Україні після Богдана Хмельницького постала не духовна еліта нації, а козацький старшина, яка плекала у думках та прагнула тільки матеріальних надбань у своїй власності, якомога більшого багатства, нагород та почестей. Багатство та його непереборна жага тим і небезпечні, що псують не тільки його володаря, але й людей, що стикаються з ним. Це ще раз доводить — пастирями української нації можуть бути тільки високодуховні особистості, а ніяк не багатії, банкіри або бізнесмени, які заповнили владні посади та хизуються один перед одним банківськими рахунками, автомобілями, маєтками та іншим дріб’язком. Життя духа вище за життя плоті і незалежно від неї. Чого вартують для нас всі багатства світу, коли ми убогі духом? Та чим більш досвідченою стає національна українська еліта, то більше переймається духовним життям народу та більше її увагу займають питання державотворення. *Nominis mens discendo alitur cogitandoque* (Людський розум годується наукою і мисленням). З огляду на організуючу роль національної духовної еліти, будь-який завойовник насамперед намагається або підкорити її і примусити служити собі, або знищити. Нищення національної духовної еліти практикували всі окупанти, що були на теренах України: це і імперський режим дому Романових, і комуністичний режим радянської доби. *Indigne vivit, per quem non vivit alter* (Негідно живе той, хто не дає жити іншим).

Про радянський період нищення українського етносу, української духовної та наукової еліти треба сказати наступне. За більш як сім десятиріч московити наробили чимало: наполовину зменшили українську націю, четвертували носіїв українського етносу — селянство, зрусифікували міське населення і відірвали його від українського духовного коріння, обкраяли нашу етнічну територію, розбавили її російськомовним чужинським, переважно московським елементом, у значної частини українців, зокрема південно-східних теренів, убили любов і пошану до дідів-прадідів та віру в благо незалежності. Справедливо кажуть: у завидника на язиці завжди шкода, а не допомога (*Invidia loquitur id quod obest, non quod subest*). Комуністична стадія панування Московської імперії над Україною — це завзята боротьба українців за свою незалежність і сатанинське намагання

московитів винищити українців, очистити Україну від українців і самим її заселити. Як не згадати примусові вивезення українців до Сибіру, три організованих московською владою масові голодомори-етноциди в Україні, концентрацію інтелекту імперії в її центрі — Москві. І як наслідок Україна віддала починаючи з XVI ст. силу силенну талановитих синів Московській імперії, і вони окультурювали на нашу голову фіно-угро-монголо-татарський дикий народ, який у XVIII ст. імператор Петро I став вимагати від європейських держав називати руськими, а країну — Росією. Тому, відповідаючи на назву розділу “Чого нам прагнути”, я б сформулював так — позбутися імперської брехні, віднайти історичну правду та побудувати незалежну самостійну суверенну українську Україну. 24 серпня 1991 р. скінчився період національного рабства та московського гноблення. Почалася українська доба, доба незалежного життя, а добра надія зміцнює дух і дає сили (*spes bona confirmat animos datque vires*).

XVI століття — століття націоналізму у всесвітньому масштабі, в тому числі подальшого становлення, зміцнення та розквіту українського націоналізму — єдиної для всіх українців ідеології, інваріанту програмних засад кожної патріотично (проукраїнські) налаштованої політичної партії та громадського руху. Майбутнє в Україні за націоналістичною ідеологією, яка повинна бути органічно вмонтована в чинну систему політики і влади, громадського життя, використання націоналістами демократичної моделі замість протиставлення себе демократам. Націоналісти повинні ідеально опанувати закони демократії і стати справжніми демократами на відміну від багатьох сучасних фальшивих. Тому ми, українці, повинні прагнути встановлення в Україні влади української Нації в Державі (Націократії), яка разом з ідеологією українського націоналізму забезпечить збереження національної ідентичності українців в умовах глобалізації. Ми, українці, повинні усвідомити, що ідеологія сучасної демократії та лібералізму *in facto* (на ділі) є антинародною та антиукраїнською, бо є нічим іншим як інструментами (соціально-політичними технологіями) для створення в Україні громадянського суспільства — доменної печі, в якій, за приховуємих задумами новітніх ідеологів-глобалістів, мають “переплавитися” народи та культури у всесвітньому масштабі. Це те, чого нам, українцям, не треба прагнути, а дати рішучу відсіч. На моє глибоке переконання, громадянське суспільство та глобалізація така ж маячня, як і намагання КПРС створити нову соціальну спільноту “єдиний радянський народ” в СРСР. У різноманітності стійкість, потужність та сила будь-якої системи. Але сучасні міжнародні корпорації, бюджети яких іноді перевищують бюджети багатьох незалежних держав, а тому їхня економічна потужність переросла у велику політичну силу, що дає їм можливість нав’язувати світу своє бачення розвитку цивілізації за формулою: або технічний прогрес і відмирання націй, або збереження націй і технічна стагнація. Тепер, мій любий читачу, ти до коренів проблеми розібрався з питаннями демократії, лібералізму, російського великодержавного шовінізму, українського націоналізму, націократії в Україні, громадянського суспільства і глобалізації, української влади та бізнесових кіл, які себе величають не інакше, ніж елітою нації, хоч насправді не є такою. Найбільше визначення, на яке вони можуть розраховувати від українського народу, це визнання влади — антинарод-

ною, а бізнесу — надексплуаторським. Зазначене дає нам об'єктивну інформацію, з якою владою і бізнесом маємо справу в Україні, чого від них очікувати народу та свідомо розуміти — чого прагнути та що робити. Тому пути удаваної поваги, якими ми нібито пов'язані з цим владно-бізнесовим прошарком, який пнеться та намагається видавати себе за всеукраїнську еліту, пута уявні, і треба їх вважати штучними та тимчасовими. А якщо хочеш перемагати, навчись терпеливості (*si vis vincere, disce pati*). Влада, заснована на суспільній думці та уяві, м'яка, наповнена доброю волею, але тимчасова, тоді як влада, заснована на силі, невикорінювана. Але це теж перебільшення. Тому можна сказати, що суспільна думка править людьми, а сила їх пригноблює. Ось такі суспільні, психолого-ментальні, політичні та владні основи маємо на сьогодні, це не старт, це стан. Що далі? *Unam in armis salutem* (Єдиний порятунок — у боротьбі).

Складність і суперечливість процесу формування в Україні соціальної правової держави в практичній площині полягає у тому, що в умовах слабких демократичних традицій перехідного суспільства, недосконалої національного законодавства, недостатнього рівня політичної, правової та економічної культури населення, низького рівня моральності керівництва, абсолютної відсутності авторитетних, а тим більше харизматичних лідерів, яким би беззаперечно довіряв український народ, стоїть складне завдання одночасного створення триєдиних засад — національного громадянського суспільства, правового і соціального аспектів державності. Світова практика державотворення такого досвіду не має. Крім цього слід зважати також на те, що основними суспільними силами, які в західних країнах XIX — XX ст. генерували ідеї правової, а потім соціальної державності, були відповідно ліберально-демократичний рух і соціал-демократія. Функціонування (та існування) цих ідейних течій було припинено у нас комуністично-більшовицьким режимом після жовтневого перевороту 1917 р. В перехідному українському суспільстві поки що відсутня політична сила, яка б спромоглася консолідувати партії, громадські об'єднання на реалізацію визначеного Конституцією України суспільного ідеалу. Крім того, суспільна свідомість є ще надто обтяженою колективістським компонентом і неадекватно сприймає принципи індивідуалізму, на яких фактично базується ціннісно-орієнтована система громадянського суспільства, в якому права громадян переважають обов'язки.

Індивідуалізм як психічна основа свободи веде до витворення теоретичних постулатів свободи як суспільно-політичного явища. Тож, маємо генетично-послідовний ряд: індивідуалізм — незалежність — особиста свобода — свобода як принцип організації суспільного життя. Останнє — не що інше як демократія. Однак, український демократизм має свої особливості — наш демократизм не стільки демократичний, скільки індивідуалістичний, і любов до демократії у нас походить не стільки від любові до демократичних інститутів, як від індивідуалістичного несприйняття будь-чиєї волі над собою. Саме тому серед українців ніколи не існувало рабства і кріпацтва, доки їх не запровадив московський окупаційний режим, для якого тисячолітнє рабство було звичним способом політичного і соціально-економічного існування. *Quod verum est, id merum est* (Що справедливе, те правдиве).

А тому виникає питання: “Якими перебіг тисячоліть витворив українців?”. На моє розуміння — добродушних й довірливих, лагідних і поступливих, зосереджених в собі і водночас таких, що у більшому ступені аналізуючи свій душевний стан, свою поведінку, аніж мотиви поведінки інших. Ми, українці, інтроверти, тому створили такі щирі, глибоко емоційні задушевні пісні. Ми індивідуалісти, тому високо цінуємо свій внутрішній душевний світ і не вельми схильні відкривати його іншим. Ми винахідники й творці, бо знаємо, що саму зорю цивілізації започаткували українські пращури. Український характер і українська ментальність формувалися саме тут, на українській землі. Ми, українці, жили тут споконвіків і еволюція суспільних взаємин відбувалася на цій території. Вірно кажуть українці — розум і мова зв’язують увесь людський рід (*universi generis humani vinculum est ratio et oratio*).

Наші пращури винайшли лук і стрілу, приручили коня і винайшли колесо. Давні українці винайшли та призвичаїлися до хліборобства, що назавжди придуло до землі та надало життєві сили. Саме хліборобство, як спосіб життя, відтворило темперамент і характер українців, виявилось природною лабораторією вироблення свого особливого світосприйняття й світовідчуття, системи цінностей, знаків і символів, національно-ментальних понять добра і зла. А тому мені хочеться побажати: *valeant cives mei, sint incolumes, sint florentes, sint beati!* (хай мої земляки будуть здорові, квітучі, щасливі!). Осіле хліборобське населення важко зорганізувати у велику армію. Далеко не все просто з індивідуалізмом, бо має він у собі дві потенції: індивідуально-творчу і суспільно-руйнівну. Творча потенція дала змогу моїм пращурам стати першими, що проклали шлях до цивілізації. В той же час українець, у змаганні за самоутвердження, ставить свій інтерес вище за інтереси інших. Вже автор “Слова про Ігорів похід” дорікає, що князі не зуміли об’єднатися на боротьбу проти половців. А в наш час кажуть, де два українця, там три гетьмана.

З огляду на міжнародний досвід ринкових перетворень та стандарти світової економічної науки, зокрема її складової — транзитології, слід зазначити, що реформування економіки України впродовж останнього десятиліття було досить суперечливим. До його безперечних здобутків можна віднести остаточний розпад збанкрутілої, радянсько-більшовицької адміністративно-командної системи господарювання, утвердження підвалин ринкової інфраструктури та ринкових інститутів національної економіки, включаючи грошову, фінансову, платіжну, податкову, митну, банківську та інші системи. В основному сформовано фундамент ринкової економіки, нагромаджено критичну масу ринкових перетворень. Але треба зазначити, що всі економічні здобутки досягнуті за рахунок зубожіння населення України. Тобто ми маємо політичну і соціально-економічну ситуацію дещо подібну до тої, яка утворилася після жовтневого захоплення більшовиками влади в Росії у 1917 р. , безумовно з певними відмінностями, але соціально-економічні та соціально-психологічні страждання українського народу тоді і зараз є дуже схожими. Більшовицький жах тягнувся майже 74 роки, українські негаразди після 1991 р. тривають уже 20 років. Запас витримки та терпіння українського народу давно урвався, громадяни втратили надію на краще життя на Батьківщині та все більше розпорошуються по світах. Природно виникає питання до влади: “Коли

й для кого будується (а чи дійсно щось створюється, поки є тільки імітація будівництва) нова держава Україна?”. Чи українській владі тільки вдається *Sisyphi saxum versare?* (котити камінь Сізіфа?).

Тривалість і гострота трансформаційної кризи в Україні ставить під сумнів обрану на початку реформ модель ринкових перетворень. Ця модель фактично зводилася до логіки однобічного економізму без урахування пріоритетності інституційних перетворень, необхідності посилення в процесі реформ дієздатності держави, взаємозв'язку економічних та неекономічних чинників суспільного розвитку, економіки та суспільства загалом. Реалізація помилкової трансформаційної моделі, припущені прорахунки, які насправді виглядають як заплановані злочини, низька дієздатність держави призвели до глибоких деформацій самого процесу ринкових перетворень, які супроводжуються поширенням нецивілізованих форм нагромадження капіталу, точніше розкрадання та привласнення загальнонародного майна, тінізацією економіки, зростанням корупції та економічної злочинності, небезпечним зміцненням позицій олігархічного капіталу, його зрощуванням з державною бюрократією на загальному фоні тотального зубожіння населення України та потужної у 10 млн. осіб хвилі еміграції. Такі сумні підсумки невігластва та злочинності української влади. До проблем виходу з завалів комунізму, московської адміністративно-командної системи господарювання, перерозподілу награваного народного майна додалися проблеми хибної трансформації. Чи не забагато? Нам відомі кукловоди, що навмисне створюють ці проблеми. Давно настав час викинути їх з владних структур та замінити на патріотично налаштованих вчених-державників. *Vivat nostra civitas, vivat, crescat, floreat!* (Хай живе наша держава, хай живе, розвивається, квітне!).

Головною проблемою державотворчого процесу є створення ефективної нормативної бази за умови примату закону, демократичної правової системи, тобто створення основ правової державності, на основі якої формувалися б інститути національного громадянського суспільства і соціальний аспект державності. Важливу роль у цьому відіграє реалізація демократичних принципів побудови і функціонування владних органів, переорієнтація їх політики від захисту інтересів держави до захисту інтересів особи; наповнення реальним змістом принципу верховенства права; здійснення державно-правової реформи (парламентської, адміністративної, муніципальної та судової); механізму захисту прав і свобод людини і громадянина; формування високого рівня політичної, правової й економічної культури населення. *Qui quaerit, inveniet, pulsanti aperietur* (Хто шукає, той знайде, хто стукає, тому відчинять). Водночас на основі законності і високого рівня правового порядку мають бути зроблені кроки щодо створення відповідного економічного потенціалу, розвитку всіх форм власності, політичного й економічного плюралізму, умов для формування середнього класу суспільства, обмеження монополізму та розвитку конкуренції, здійснення соціально орієнтованої політики, розробки і забезпечення соціальних програм та визначення пріоритетності їх здійснення.

Щоб не бігти постійно навздогін історії, необхідно пам'ятати, що західні суспільства постійно трансформуються, їх інституціональні утворення зазнають сут-

тєвих змін, модернізуються. Об'єднуючись на міждержавному рівні в міжнародні організації, сьогодні вони утворюють спільноту соціально-правових держав. Сучасна соціальна правова держава значно відрізняється від такої держави більш раннього періоду. З кінця 80-х років ХХ ст. провідним напрямом модернізаційних процесів західних соціально-правових держав стає подальша інтелектуалізація, створення і запровадження нових соціальних технологій, основою яких є використання головного стратегічного ресурсу суспільства — знань. *Scientia nihil est quam veritatis imago* (Знання — це ні що інше, як відображення істини).

Завданням для України, яка прагне стати сучасною соціально-правовою державою, є створення для громадян таких умов, щоб досягти такого розвитку суспільства, в якому головною умовою благополуччя людини стають знання, здобуті завдяки вільному доступу до інформації і вмінню працювати з нею; створення інформаційного простору, який забезпечує ефективну взаємодію людей, їх доступ до світових інформаційних ресурсів і задоволення їх соціальних та особистих потреб; підвищення рівня освіти за рахунок розширення інформаційних можливостей; створення ефективної системи забезпечення прав громадян на вільне отримання інформації як важливої умови демократичного розвитку, покращення співпраці інститутів громадянського суспільства і держави.

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
Нащо стали на папері
Сумними рядами?..
Т. Г. Шевченко

Післямова

Поки українська держава слабка, поки тут урядують люди з лакейським серцем, у імперській Росії завжди існуватиме спокуса зруйнувати наш Карфаген, бо без України її точить комплекс меншовартості. Внаслідок викривленого історичного бачення Росія вважає Україну своїми першоджерелами і прагне “повернути” їх собі, а українців і далі вважає частиною “єдиного руського народу”. Саме тому боротьба така нещадна, саме тому всі п'ять колон російського націоналістичного наступу пустошать нашу землю. Але російські націоналісти — це ще не вся Росія. Б. М. Єльцин прагнув звільнити Росію від імперського тягаря, але, на жаль, ті спроби зійшли нанівець. Сподіваюся на те, що справді демократична Росія засудить злочини імперського режиму, російського націоналізму та шовінізму. Тільки такі дії можна буде назвати справді братерськими. Адже й Каїн Авелю брат. Тож коли пащекують: мовляв, визнання Голодомору 1932 — 1933 рр. геноцидом та етноцидом українського народу з боку московської більшовицької влади ускладнює українсько-російські відносини, — це фарисейство. Справжній росіянин-демократ схилиться у скорботі разом з нами.

Двадцятий рік незалежності України — це двадцятий рік масової русифікації, втрати національної ідентичності, затьмарення майбутніх перспектив. Століття рабства даремно не минають, і нині настає кульмінаційна мить колоніального гноблення й апофеоз російського неоімперіалізму. Триста п'ятдесят три роки український народ не мав лютішого ворога, ніж російський націоналізм та шовінізм, що були і є головною ідеологією і царської Росії, і комуністичного СРСР, і теперішньої російської автократії. А мета цього російського націоналізму та шовінізму завжди полягала в ліквідації українців “як класу”. Мізантропія — цьому ім'я. Перед такою російською загрозою треба формувати Фронт Національної Єдності, і єдиний критерій участі в цьому фронті — відстоювання наших святинь — української мови і держави, все інше — пуста балаканина. *In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas* (У необхідності — єдність, у сумніві — свобода, у всіх справах — любов). Всім політикам треба подолати все особисте, адже йдеться про майбутнє нашого народу й країни.

Погибнеш, згинеш, Україно,
Не стане знаку на землі.

Т. Г. Шевченко

Не може бути ніяких окремих так званих принципових позицій, ніяких кулуарних махінацій з питань мови та держави. Це все провокація і зрада. І тому я, представник українського народу, звертаюсь до всіх депутатів Верховної Ради України, для кого патріотизм — не пуста фраза: не будьте “няньками чужого отечества!”.

Я звертаюсь до всіх українських патріотично налаштованих політичних партій:
— Єдняйтеся, творіть єдиний фронт, пам'ятайте про Україну!

Я звертаюсь до всіх українських громадян:

— На жаль, існує традиція, що влада в нас завжди антинародна й антиукраїнська. Зламайте цю традицію! Єдняйтеся! *Viribus unitis* — в єднанні сила!

Feci quod potui, faciant meliora potentes! Я зробив усе, що міг; хай, хто може, зробить краще!

Первинний варіант рукопису було закінчено

22 лютого 2007 р. о 14 годині 26 хвилин

Україна, 69063,
м. Запоріжжя,
вул. Жуковського, буд. 55, кв. 15
Кочін Ігор Васильович,
тел. (061) 764-19-79

**Государственный архив
ИВАНОВСКОЙ ОБЛАСТИ
АРХИВНАЯ СПРАВКА**

153008, г. Иваново, ул. Куконковых, 1
тел. 29-36-07
28.02.2005 г. № 566 - 14

Кочину И. В.

ул. Жуковского, д. 55, кв. 15.
г. Запорожье, Украина,
69063

На Ваш запрос сообщаем, что в коллекции метрических книг Юрьевецкого уезда Костромской губернии в метрических книгах Предтеченской церкви с. Парского за 1837 — 1842, 1845 — 1860, 1862 — 1880, 1883 — 1887, 1890 — 1918 гг. имеются нижеприведенные документы и сведения о членах рода Кочиных.

Выписки сделаны из 1-й, 2-й, 3-й частей метрических книг: “О родившихся”, “О бракосочетавшихся”, “Об умерших”. № актовой записи соответствует порядковому номеру в метрической книге (учет ведется отдельно по полам). Дата актовой записи соответствует дате крещения (дате регистрации). Если обряд крещения совершался в день рождения, приводится одна дата. В метрических записях о рождении и бракосочетании приведены восприемники (крестные отец и мать) и поручители (свидетели).

На основании документов составлена поколенная роспись рода Кочиных, включающая 7 поколений. Даты, установленные косвенным путем, обозначены знаком*. Лица с не установленными датами рождения помещены в конце списка детей данного родителя, если они не упоминаются как восприемники у младших детей.

В выписках из документов имена и отчества воспроизведены в том виде, как они даны в метрических книгах, в поколенной росписи — в современном написании.

Документы Предтеченской церкви с. Парского ранее 1837, за 1843, 1844, 1861, 1881, 1882, 1888, 1889 гг. на хранение в архив не поступали. Рекомендуем обратиться в Государственный архив Костромской области (ул. Северной Правды, д. 24. г. Кострома, 156026).

Поколенная роспись рода Кочиных

I колено

1. Алексей

II колено

2.1. Тихон Алексеевич (1801* — 07.06.1851).

III колено

3.2. Синклитикия Тихоновна.

4.2. Гавриил Тихонович (1833* — 03.10.1892). Дважды женат. Жены: 1. Ольга Николаевна (1833* — 19.08.1865). Брак с 03.11.1852. 2. Пелагея Дмитриевна (р. 1841.) Брак с 29.10.1865.

IV колено

5.3. Марк Тихонович (18.04.1848 — 08.12.1905). Внебрачный сын Синклитикии Тихоновны. Жена Стефанида Никаноровна (р. 1843). Брак с 06.11.1866.

6.3. Герасим Гаврилович (24.02.1854 — 08.03.1854).

7.4. Василий Гаврилович (26.02.1855 — 24.11.1855).

- 8.4. Андрей Гаврилович (р. 25.09.1856).
- 9.4. Семен Гаврилович (р. 21.04.1859).
- 10.4. Яков Гаврилович (р. 15.10.1863).
- 11.4. Евдокия Гавриловна (30.07.1866 — 03.08.1866).
- 12.4. Василий Гаврилович (р. 22.07.1867).
- 13.4. Агриппина Гавриловна (р. 08.06.1869).
- 14.4. Екатерина Гавриловна (р. 02.11.1870).
- 15.4. Елена Гавриловна (р. 13.05.1874).
- 16.4. Мария Гавриловна (21.07.1876 — 21.01.1877).
- 17.4. Мария Гавриловна (19.03.1878 — 20.06.1878).

V колено

- 18.5. Иван Маркович (р. 13.10.1868). Жена Матрена Владимировна. Брак с 1888/1889*.
- 19.5. Мария Марковна (14.01.1871 — 01.11.1871).
- 20.5. Екатерина Марковна (р. 24.11.1872).
- 21.5. Ольга Марковна (р. 05.07.1875).
- 22.5. Ирина Марковна (08.04.1878 — 28.07.1878).
- 23.5. Наталия Марковна (р. 18.08.1879).

VI колено

- 24.18. Любовь Ивановна (р. 14.09.1890).
- 25.18. Александр Иванович (р. 18.01.1892). Жена Александра Ивановна р.1891*. Брак с 06.05.1911.
- 26.18. Зотик Иванович (р. 26.12.1893).
- 27.18. Глафира Ивановна (24.04.1896 — 17.02.1898).
- 28.18. Параскева Ивановна (р. 17.09.1898).
- 29.18. Михаил Иванович (р. 29.09.1900).
- 30.18. Мария Ивановна (р. 25.10.1902).
- 31.18. Василий Иванович (р. 29.12.1904).
- 32.18. Виктор Иванович (р. 02.11.1907).

VII колено

- 33.25. Николай Александрович (р. 20.11.1911).
- 34.25. Глафира Александровна (р. 08.04.1913).
- 35.25. Мария Александровна (р. 02.03.1917).

Сведения о Тихоне Алексеевиче Кочине, прапрадеде Василия Ивановича

Актовая запись № 51 от 9 июня о смерти 7 июня 1851 г. вотчины наследников князя Трубецкого сельца Березников крестьянина Тихона Алексеева Кочина, 50 лет, от чахотки. Ф.1031. Оп.10. Д. 35. Л.68 об.-69.

Сведения о семье Гавриила Тихоновича Кочина, брата прабабушки Василия Ивановича

Актовая запись № 54 о бракосочетании 3 ноября 1852 г. наследников князя Трубецкого сельца Березников умершего крестьянина Тихона Алексеева Кочина сына Гавриила Тихонова, 20 л., с той же вотчины с. Парского дочерью девицей Ольгой Николаевой, 20 л. Оба православного вероисповедания, первым браком.

Поручители: по жениху — сельца Березников крестьяне Карп Ефимов и Алексей Матфеев; по невесте — с. Парского крестьяне Матфей Васильев Коротаев и Андрей Иванов Голубкин.

Ф.1031. Оп.10. Д. 35. Л.83 об.-84.

Актовая запись № 27 от 25 февраля о рождении 24 февраля 1854 г. сына **Герасима**.

Родители: вотчины наследников князя Трубецкого сельца Березников крестьянин Гавриил Тихонов Кочин и законная жена его Ольга Николаева.

Восприемники: того же сельца крестьянин Алексей Матфеев Кочин и крестьянская дочь Синклитикия Тихонова.

Ф.1031. Оп.10. Д. 36. Л.99 об.-100.

Актовая запись № 15 от 10 марта о смерти 8 марта 1854 г. крестьянина Гавриила Тихонова Кочина сына младенца Герасима, 2 нед., причина смерти неизвестна.

Ф.1031. Оп.10. Д. 36. Л.138 об.-139.

Актовая запись № 32 от 27 февраля о рождении 26 февраля 1855 г. сына **Василия**.

Родители: сельца Березников крестьянин Гавриил Тихонов Кочин и законная жена его Ольга Николаева.

Восприемники: с. Парского крестьянские дети Иван Иванов Пономарев и девица Агриппина Николаева Голубкина.

Ф.1031. Оп.10. Д. 37. Л.4 об.-5.

Актовая запись № 158 от 26 ноября о смерти 24 ноября 1855 г. крестьянина Гавриила Тихонова Кочина сына младенца Василия, 9 мес., от оспы.

Ф.1031. Оп.10. Д. 37. Л.78 об.-79.

Актовая запись № 122 от 26 сентября о рождении 25 сентября 1856 г. сына **Андрея**.

Родители: сельца Березников крестьянин Гавриил Тихонов Кочин и законная жена его Ольга Николаева.

Восприемники: с. Парского крестьянин Никанор Васильев Бикорев и крестьянская девка Евдокия Николаева Голубкина.

Ф.1031. Оп.10. Д. 37. Л.112 об.-113.

Актовая запись № 40 о рождении 22 апреля 1859 г. сына **Симеона**.

Родители: сельца Березников крестьянин Гавриил Тихонов Кочин и законная жена его Ольга Николаева.

Восприемники: сельца Березников крестьянин Андрей Иванов Волков и девица Синклитикия Тихонова.

Ф.1031. Оп.10. Д. 40. Л.14 об.-15.

Актовая запись № 42 от 16 октября о рождении 15 октября 1863 г. сына **Якова**.

Родители: временнообязанный князя Трубецкого сельца Березников крестьянин Гавриил Тихонов Кочин и законная жена его Ольга Николаева.

Восприемники: незаконнорожденный от девки сельца Березников крестьянский сын Марк Тихонов и с. Парского крестьянская дочь девица Ирина Никанорова.

Ф.1031. Оп.10. Д. 42. Л.28 об.-29.

Актовая запись № 38 от 21 августа о смерти 19 августа 1865 г. временнообязанной князю Трубецкому сельца Березников крестьянской жены **Ольги Николаевой**, 32 л., “от водяной”.

Ф.1031. Оп.10. Д.43. Л.147 об.-148.

Актовая запись № 27 о бракосочетании 29 октября 1865 г. временнообязанного князя Трубецкого сельца Березников умершего крестьянина Тихона Алексеева Кочина сына **Гавриила Тихонова Кочина**, 33 л., с Владимирской губернии Шуйского уезда с. Васильевского временнообязанной графа Шереметева крестьянской вдовой **Пелагеей Дмитриевой Теремовой**, 24 л. Оба православного вероисповедания, вторым браком.

Поручители: по жениху — крестьяне сельца Березников Алексей Алексеев Кочин и с. Парского Матвей Васильев Коротаев; по невесте — шуйский мещанин Михайло Федоров и с. Васильевского крестьянин Василий Алексеев.

Ф.1031. Оп.10. Д. 43. Л.124 об.-125.

Актовая запись № 69 от 31 июля о рождении 30 июля 1866 г. дочери **Евдокии**.

Родители: временнообязанный князя Трубецкого сельца Березников крестьянин Гавриил Тихонов Кочин и законная жена его по 2-му браку Пелагея Дмитриева.

Восприемники: временнообязанный тому же князю сельца Березников крестьянский сын Марк по крестному отцу Тихонов и с. Парского крестьянская жена Мария Яковлева Пономарева.

Ф.1031. Оп.10. Д. 44. Л.22 об.-23.

Актовая запись № 51 от 5 августа о смерти 3 августа 1866 г. крестьянина Гавриила Тихонова Кочина дочери младенца Евдокии, 4 дн., причина смерти неизвестна.

Ф.1031. Оп.10. Д.44. Л.61 об.-62.

Актовая запись № 46 от 23 июля о рождении 22 июля 1867 г. сына **Василия**.

Родители: сельца Березников крестьянин собственник Гавриил Тихонов Кочин и законная жена его по 2-му браку Пелагея Дмитриева.

Восприемники: сельца Березников крестьянин собственник Марк Тихонов Кочин и с. Васильевского крестьянская жена Мария Дмитриева.

Ф.1031. Оп.10. Д. 45. Л.15 об.-16.

Актовая запись № 35 от 9 июня о рождении 8 июня 1869 г. дочери **Агриппины**.

Родители: сельца Березников крестьянин собственник Гавриил Тихонов Кочин и законная жена его по 2-му браку Пелагея Дмитриева.

Восприемники: с. Васильевского крестьянский сын Иван Петров Прытков и с. Парского крестьянская дочь девица Евдокия Николаева Голубкина.

Ф.1031. Оп.10. Д. 46. Л. 14 об.-15.

Актовая запись № 80 о рождении и крещении 2 ноября 1870 г. дочери **Екатерины**.

Родители: сельца Березников крестьянин собственник Гавриил Тихонов Кочин и законная жена его по 2-му браку Пелагея Дмитриева.

Восприемники: с. Васильевского крестьянский Василий Петров Прытков и сельца Березников крестьянская дочь девица Мария Дмитриева.

Ф.1031. Оп.10. Д. 46. Л.103 об.-104.

Актовая запись № 30 о рождении и крещении 13 мая 1874 г. дочери **Елены**.

Родители: сельца Березников крестьянин собственник Гавриил Тихонов Кочин и законная жена его по 2-му браку Пелагея Дмитриева.

Восприемники: дер. Нестерцова крестьянин собственник Иван Ксенофонов

и Московской губернии Верейского уезда Рудневской волости дер. Кузнецова крестьянская жена Дарья Михайлова.

Ф.1031. Оп.10. Д. 48. Л.77 об.-78.

Актовая запись № 55 о рождении и крещении 21 июля 1876 г. дочери **Марии**.

Родители: сельца Березников крестьянин собственник Гавриил Тихонов Кочин и законная жена его по 2-му браку Пелагея Дмитриева.

Восприемники: сельца Березников крестьянин собственник Сергей Михайлов Зайцев и крестьянская жена Епистимия Григорьева.

Ф.1031. Оп.10. Д. 49. Л.78 об.-79.

Актовая запись № 4 от 23 января о смерти 21 января 1877 г. крестьянина Гавриила Тихонова Кочина дочери младенца Марии, 6 мес., от поноса.

Ф.1031. Оп.10. Д.50. Л.41 об.-42.

Актовая запись № 21 о рождении и крещении 19 марта 1878 г. дочери **Марии**.

Родители: сельца Березников крестьянин Гавриил Тихонов Кочин и законная жена его по 2-му браку Пелагея Дмитриева.

Восприемники: сельца Березников крестьянский сын Андрей Гаврилов и крестьянская вдова Параскева Ильина.

Ф.1031. Оп.10. Д. 50. Л.68 об.-69.

Актовая запись № 26 от 23 июня о смерти 20 июня 1878 г. крестьянина Гавриила Тихонова Кочина дочери младенца Марии, 3 мес., от поноса.

Ф.1031. Оп.10. Д.50. Л.111 об.-112.

Актовая запись № 43 от 5 октября о смерти 3 октября 1892 г. Парской волости сельца Березников крестьянина 2-го брака **Гавриила Тихонова Кочина**, 59 л., “от водяной”.

Ф.1031. Оп.5. Д.36. Л.80 об.-81.

Сведения о Марке Тихоновиче Кочине, деде Василия Ивановича, и его семье

Актовая запись № 51 о рождении и крещении 18 апреля 1848 г. сына **Марко**.

Родители: сельца Березников крестьянская девка Синклитикия Тихонова Кочина.

Восприемники: того же сельца крестьянин Петр Никитин Кочин и крестьянская жена Анисья Иванова Лобанова.

Ф.1031. Оп.10. Д.32. Л.129 об.-130.

Актовая запись № 22 о бракосочетании 6 ноября 1866 г. сельца Березников незаконнорожденного от девки крестьянского сына Марко, по крестному отцу Тихонов, собственника, 18 л., с временнообязанной кн. Трубецкого с. Парского крестьянина Никанора Андреева Татурина дочерью девицей Стефанидой Никаноровой, 23 л. Оба православного вероисповедания, первым браком.

Поручители: по жениху — временнообязанный кн. Трубецкого крестьянин с. Парского Осип Степанов Булатов и крестьянин собственник сельца Березников Гавриил Тихонов; по невесте — временнообязанные кн. Трубецкого крестьяне с. Парского Степан Никифоров и Яков Ефимов.

Ф.1031. Оп.10. Д.44. Л.44 об.- 45.

Актовая запись № 73 от 14 октября о рождении 13 октября 1868 г. сына **Иоанна**.
Родители: сельца Березников крестьянин собственник Марк Тихонов Кочин и законная жена его Стефанида Никанорова.

Восприемники: с. Парского крестьянин Стефан Никаноров и сельца Березников крестьянская девица Синклитикия Тихонова.

Ф.1031. Оп.10. Д. 45. Л.88 об.-89.

Актовая запись № 7 о рождении и крещении 14 января 1871 г. дочери **Марии**.

Родители: сельца Березников крестьянин собственник Марк Тихонов Кочин и законная жена его Стефанида Никанорова.

Восприемники: сельца Березников крестьянские дети Андрей Гаврилов и Татьяна Иванова.

Ф.1031. Оп.10. Д. 47. Л.17 об.-18.

Актовая запись № 79 от 3 ноября о смерти 1 ноября 1871 г. крестьянина Марка Тихонова Кочина дочери младенца Марии, 9 мес., от поноса.

Ф.1031. Оп.10. Д.47. Л.80 об.-81.

Актовая запись № 65 о рождении и крещении 24 ноября 1872 г. дочери **Екатерины**.

Родители: сельца Березников крестьянин собственник Марк Тихонов Кочин и законная жена его Стефанида Никанорова.

Восприемники: проживающий в с. Парском солдатский сын Николай Васильев Булатов и того же села крестьянская дочь девица Ираида Степанова.

Ф. 1031. Оп. 10. Д. 47. Л. 106 об.-107.

Актовая запись № 35 от 6 июля о рождении 5 июля 1875 г. дочери **Ольги**.

Родители: сельца Березников крестьянин собственник Марк Тихонов Кочин и законная жена его Стефанида Никанорова.

Восприемники: мещанин г. Шуи Иван Григорьев Шутов и сельца Березников крестьянская жена Пелагея Дмитриева Кочина.

Ф.1031. Оп.10. Д. 49. Л.12 об.-13.

Актовая запись № 26 от 9 апреля о рождении 8 апреля 1878 г. дочери **Ирины**.

Родители: сельца Березников крестьянин Марк Тихонов Кочин и законная жена его Стефанида Никанорова.

Восприемники: с. Парского крестьянин Степан Никаноров и дер. Болохонки крестьянская вдова Матрона Федорова.

Ф.1031. Оп.10. Д.50. Л.69 об.-70.

Актовая запись № 33 от 30 июля о смерти 28 июля 1878 г. крестьянина Марка Тихонова Кочина дочери младенца Ирины, 3 мес., от поноса.

Ф.1031. Оп.10. Д.50. Л.113 об.-114.

Актовая запись № 49 от 19 августа о рождении 18 августа 1879 г. дочери **Наталлии**.

Родители: сельца Березников крестьянин Марк Тихонов Кочин и законная жена его Стефанида Никанорова.

Восприемники: с. Парского крестьянин Андрей Федоров Хрулев и крестьянская девица Феоктиста Прокопиева Седова.

Ф.1031. Оп.10. Д.51. Л.22 об.-23.

Актовая запись № 52 от 10 декабря о смерти 8 декабря 1905 г. сельца Березников крестьянина 1-го брака **Марка Тихонова Кочина**, 60 л., "от водяной".

Ф.1031. Оп.5. Д.49. Л.71об.-72.

Сведения о семье Ивана Марковича Кочина, отца Василия Ивановича

Актовая запись № 55 от 15 сентября о рождении 14 сентября 1890 г. дочери **Любови**.

Родители: сельца Березников крестьянин Иван Марков Кочин и законная жена его Матрена Владимирова.

Восприемники: того же сельца крестьянские дети Иосиф Владимиров Гусев и девица Екатерина Маркова Кочина.

Ф.1031. Оп.5. Д.34. Л.24 об.-25.

Актовая запись № 3 от 19 января о рождении 18 января 1892 г. сына **Александра**.

Родители: сельца Березников крестьянин Иван Марков Кочин и законная жена его Матрена Владимирова.

Восприемники: сельца Березников крестьянин Марк Тихонов Кочин и с. Парского крестьянская жена Мариамна Степанова.

Ф.1031. Оп.5. Д.36. Л.2 об.-3.

Актовая запись № 75 от 27 декабря о рождении 26 декабря 1893 г. сына **Зотика**.

Родители: сельца Березников крестьянин Иван Марков Кочин и законная жена его Матрена Владимирова.

Восприемники: сельца Березников хозяйский сын Петр Владимиров и крестьянская жена Матрона Федорова.

Ф.1031. Оп.5. Д.37. Л.41 об.-42.

Актовая запись № 32 о рождении и крещении 24 апреля 1896 г. дочери **Глафиры**.

Родители: сельца Березников крестьянин Иван Марков Кочин и законная жена его Матрена Владимирова.

Восприемники: сельца Березников крестьянин Осип Владимиров и с. Парского крестьянская жена Евдокия Поликарпова.

Ф.1031. Оп.5. Д.40. Л.14 об.-15.

Актовая запись № 16 от 19 февраля о смерти 17 февраля 1898 г. крестьянина Ивана Маркова Кочина дочери младенца Глафиры, 2 л., от кори.

Ф.1031. Оп.5. Д.42. Л.65 об.-66.

Актовая запись № 49 от 18 сентября о рождении 17 сентября 1898 г. дочери **Параскева**.

Родители: сельца Березников крестьянин Иван Марков Кочин и законная жена его Матрена Владимирова.

Восприемники: с. Парского крестьянин Иван Георгиев Кузнецов и сельца Березников крестьянская девица Татьяна Петрова Дербенева.

Ф.1031. Оп.5. Д.42. Л.32 об.-33.

Актовая запись № 70 от 30 сентября о рождении 29 сентября 1900 г. сына **Михаила.**

Родители: сельца Березников крестьянин Иван Марков Кочин и законная жена его Матрена Владимирова.

Восприемники: с. Парского крестьянин Петр Степанов Большаков и сельца Березников крестьянская девица Харитина Евлампьева Полянина.

Ф.1031. Оп.5. Д.44. Л.34 об.-35.

Актовая запись № 65 от 26 октября о рождении 25 октября 1902 г. дочери **Марии.**

Родители: сельца Березников крестьянин Иван Марков Кочин и законная жена его Матрена Владимирова.

Восприемники: сельца Березников крестьянский сын Константин Венедиктов Шохнин и крестьянская жена Елизавета Маркова Волкова.

Ф.1031. Оп.5. Д.46. Л.36 об.-37.

Актовая запись № 72 от 30 декабря о рождении 29 декабря 1904 г. сына **Василия.**

Родители: сельца Березников крестьянин Иван Марков Кочин и законная жена его Матрена Владимирова.

Восприемники: сельца Березников крестьянские дети Александр Иванов Кочин и девица Анастасия Осипова Гусева.

Ф.1031. Оп.5. Д.48. Л.40 об.-41.

Актовая запись № 70 о рождении и крещении 2 ноября 1907 г. сына **Виктора.**

Родители: сельца Березников крестьянин Иван Марков Кочин и законная жена его Матрена Владимирова.

Восприемники: сельца Березников крестьянский сын Александр Иванов Кочин и крестьянская дочь Таисия Иванова Дербенева.

Ф.1031. Оп.5. Д.51. Л.40 об.-41.

Сведения о семье Александра Ивановича Кочина, брата Василия Ивановича

Актовая запись № 7 о бракосочетании 6 мая 1911 г. Парской волости сельца Березников крестьянского сына Александра Иванова Кочина, 20 л., с того же сельца крестьянской дочерью Александрой Ораловой, 20 л. Оба православного вероисповедания, первым браком.

Поручители: по жениху — крестьяне Парской волости сельца Березников Иван Петров Дербенев и с. Парского Иван Егоров Кузнецов; по невесте — крестьяне того же сельца Игнатий Степанов Оралов и дер.Немкова Димитрий Савельев Малков.

Ф.1031. Оп.5. Д.55. Л.41 об.-42.

Актовая запись № 68 о рождении и крещении 20 ноября 1911 г. сына **Николая**.

Родители: сельца Березников крестьянин Александр Иванов Кочин и законная жена его Александра Иванова.

Восприемники: сельца Березников крестьянский сын Зотик Иванов Кочин и крестьянская девица Параскева Иванова Оралова.

Ф.1031. Оп.5. Д.55. Л.35 об.-36.

Актовая запись № 24 о рождении и крещении 8 апреля 1913 г. дочери **Глафиры**.

Родители: сельца Березников крестьянин Александр Иванов Кочин и законная жена его Александра Иванова.

Восприемники: с. Парского крестьянский сын Александр Иванов Кузнецов и сельца Березников крестьянская дочь Параскева Иванова Кочина.

Ф.1031. Оп.5. Д.57. Л.13 об.-14.

Актовая запись № 10 от 3 марта о рождении 2 марта 1917 г. дочери **Марии**.

Родители: сельца Березников крестьянин Александр Иванов Кочин и законная жена его Александра Иванова.

Восприемники: сельца Березников крестьянский сын Михаил Иванов Кочин и с. Парского крестьянская девица Елена Иванова Кузнецова.

Ф.1031. Оп.5. Д.61.Л.4 об.-5.

Основание: ГАИО. Ф.1031. Оп.5. Д.29-61; Оп.10. Д.29-52.

Директор архива

Ведущий специалист

Л. Н. Лисицына

Т. В. Курганова

ДОПОВНЕННЯ

до архівної довідки Державного архіву Івановської області
Російської Федерації № 566-14 від 28 лютого 2005 року,
зроблене Кочіним Ігорем Васильовичем у жовтні 2010 року
за даними документів відділів запису (реєстрації) актів
громадянського стану УРСР та України

VII коліно

Кочін Ігор Васильович народився 26 серпня 1945 р. об 11 годині 30 хвилин Україна, м. Запоріжжя, у Першому пологовому будинку по вул. Артема, 27.

Батьки:

Кочін Василь Іванович

Палієнко Валентина Андронівна

Народний комісаріат внутрішніх справ УРСР

Посвідка про шлюб № 477

Вступили в шлюб, про що в Книзі записів актів громадянського стану про шлюб 20 вересня 1945 р. зроблено відповідний запис за № 477

Прізвище після шлюбу Кочин, Кочина

Кочин Василь Іванович

Родився 29 декабря 1904 г.

По существующему в то время административному делению Российской империи в Костромской губернии, Юрьеvecкий уезд, село Парское, сельцо Березники.

По административному делению СССР: Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика, Ивановская область, Родниковский район, село Парское.

Свидетельство о рождении (повторное) РЯ № 133377, в книге записей актов гражданского состояния о рождении по Парскому сельскому совету 1904 года декабря месяца 30 числа произведена соответствующая запись за № 72.

Свидетельство о смерти I-ЖС № 362565

Умер 27 апреля 1976 года Украина в г. Запорожье, Жовтневый район, о чем в Книге регистрации актов о смерти 1976 года, апреля месяца, 28 числа произведена запись за № 1944. Место регистрации г. Запорожье, Шевченковский район.

Похоронен на Капустянском кладбище г. Запорожья 29 апреля 1976 года участок № 4, ряд № 23, место № 13 (Свідоцтво про поховання № 41961 від 06 вересня 2005 р.)

Кочина (Палієнко) Валентина Андронівна

Народилася 26 грудня 1914 р.

За адміністративним поділом СРСР: Українська Радянська Соціалістична Республіка, Запорізька область, м. Запоріжжя, село Вознесенка

Свідоцтво про народження (відновлено) ГД № 054424 у книзі записів громадянського стану про народження 1959 року грудня місяця 4 числа зроблено відповідний запис за № 158-в. Місце реєстрації — м. Запоріжжя, Сталінське бюро ЗАГС.

Свідоцтво про смерть серія 1-ЖС № 040679 померла 6 вересня 2005 року в Україні м. Запоріжжі, Жовтневий район, про що у Книзі реєстрації смертей 2005 року верес-

ня місяця 06 числа зроблено відповідний актовий запис за № 8168. Місце реєстрації Запорізький міський відділ реєстрації актів цивільного стану Запорізького обласного управління юстиції. Дата видачі 20 квітня 2006 р.

Похована на Капустянському цвинтарі м. Запоріжжя 07 вересня 2005 року ділянка № 4, ряд № 23, місце № 13 (Свідоцтво про поховання № 41961 від 06 вересня 2005 р.)

VIII коліно

Кочин Вадим Ігоревич народився 15 червня 1968 р. об 14 годині в Україні, м. Запоріжжя, у П'ятому пологовому будинку по вул. Південноукраїнській, 17-А.

Син Кочіна Ігоря Васильовича, народився 26 серпня 1945 р.

Батьки:

Кочін Ігор Васильович, народився 26 серпня 1945 р.

Кочіна (Шліхтенко) Тамара Миколаївна народилася 9 жовтня 1943 р.

Шлюб зареєстровано 20 жовтня 1967 р. в м. Запоріжжі, відділ ЗАГС Жовтневого району

Шлюб розірвано 22 липня 1975 р.

Свідоцтво про розірвання шлюбу І-ЖС № 300827 з громадянкою Кочіною Тамарою Миколаївною, про що в книзі реєстрації актів про розірвання шлюбу 1975 р. липня місяця 22 числа зроблено запис за № 440.

IX коліно

Кочина Марія Вадимівна, народилася 3 серпня 2000 р. в Україні, м. Вінниця. Онучка Кочіна Ігоря Васильовича, народився 26 серпня 1945 р.

Батьки:

Кочин Вадим Ігоревич, народився 15 червня 1968 р.

Кочина (Урбанська) Тетяна Володимирівна, народилася 16 липня 1975 р.

Шлюб розірвано

IX коліно

Кочина Анастасія Вадимівна, народилася 20 квітня 2010 р. Онучка Кочіна Ігоря Васильовича, народився 26 серпня 1945 р.

Батьки:

Кочин Вадим Ігоревич, народився 15 червня 1968 р.

Кочина (Демченко) Марина Вікторівна, народилася 7 лютого 1980 р.

Шлюб зареєстровано у 2009 р.

Brevis ipsa vita, sed in malis fit longior.
Саме життя коротке, але в нещастях стає довшим.

**ПОКОЛІННИЙ РОЗПИС РОДУ ПАЛІЄНКО,
ЗРОБЛЕНИЙ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ (ФОНД 149, ОПИС 1, СПРАВИ 7, 8, 14, 17, 18,
21, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 38, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 53)**

I коліно

Палієнко Михаїл (1761 — 1795 рр. — встановлено експертним методом).

Катеринославський козак, мешканець м. Кременчука. Був тяжко поранений під час 4-ої російсько-турецької війни 1787 — 1791 рр. Помер від поранень у віці близько 34-х років.

Дружина — **Палієнко Матрона Федорівна** (1767 — 1771 р.н. — встановлено експертним методом).

Прапрапрадід і прапрапрабабуся Кочіна Ігоря Васильовича 26 серпня 1945 р.н.

II коліно

Палієнко Іван Михайлович (він же Палієнський Іоанн Пантелеймонович близько 1792 — 1793 р.н. — встановлено експертним методом).

Прапрадід Кочіна Ігоря Васильовича 26 серпня 1945 р.н.

Батьки:

Палієнко Михаїл (1761 — 1795 рр. — встановлено експертним методом).

Палієнко Матрона Федорівна (1767 — 1771 р.н. — встановлено експертним методом).

Перша дружина Палієнка Івана Михайловича — Палієнко Варвара Федорівна 1789 р.н. Померла 6 квітня 1835 р. від чахотки у віці 46 років.

III коліно

Друга дружина Палієнка Івана Михайловича — Палієнко (Терещенко) Агрипина Семенівна. Одружився 21 серпня 1835 р.

Прапрабабуся Кочіна Ігоря Васильовича 26 серпня 1945 р.н.

Від другого шлюбу з Палієнко (Терещенко) Агрипиною Семенівною народився **Палієнко Леонтій Іванович** 17 червня 1839 р.н. Помер 12 травня 1920 р. Поховано на Вознесенівському цвинтарі м. Запоріжжя.

Прадід Кочіна Ігоря Васильовича 26 серпня 1945 р.н.

Батьки:

Палієнко Іван Михайлович (він же Палієнський Іоанн Пантелеймонович близько 1792 — 1793 р.н. — встановлено експертним методом).

Палієнко (Терещенко) Агрипина Семенівна.

IV коліно

Палієнко Леонтій Іванович 11 січня 1859 р. одружився з Сагач Христіною Миколаївною 1840 р.н.

Прабабуся Кочіна Ігоря Васильовича 26 серпня 1945 р.н.

У них народився **Палієнко Андронік Леонтієвич** 17 травня 1879 р.н. Помер 10 червня 1936 р. (вбито ножем, поранення серця). Поховано на Капустянському цвинтарі м. Запоріжжя.

Дід Кочіна Ігоря Васильовича 26 серпня 1945 р.н.

V коліно

Палієнко Андронік Леонтієвич 1901/1902 р. одружився з **Олещенко Домною Прокопівною** (5 березня 1886 р.н.). Померла 31 травня 1959 р. Поховано на Капустянському цвинтарі м. Запоріжжя.

Бабуся Кочіна Ігоря Васильовича, 26 серпня 1945 р.н.

У них народилася **Палієнко (Кочіна) Валентина Андронівна** 26 грудня 1914 р.н. Померла 6 вересня 2005 р. Похована на Капустянському цвинтарі м. Запоріжжя 7 вересня 2005 року ділянка № 4, ряд № 23, місце № 13 (Свідоцтво про поховання № 41961 від 6 вересня 2005 р.).

Матуся Кочіна Ігоря Васильовича 26 серпня 1945 р.н.

VI коліно

Палієнко (Кочіна) Валентина Андронівна (26.12.1914 р. — 6.09.2005 р.) одружилася з Кочіним Василем Івановичем (29.12.1904 р. — 27.04.1976 р.). У них народився син 26 серпня 1945 р. **Кочін Ігор Васильович**.

VII коліно

Кочин Вадим Ігоревич народився 15 червня 1968 р. об 14 годині в Україні, м. Запоріжжя, у П'ятому пологовому будинку по вул. Південноукраїнській, 17-А.

Батьки:

Кочін Ігор Васильович, народився 26 серпня 1945 р.

Кочіна (Шліхтенко) Тамара Миколаївна народилася 9 жовтня 1943 р.

Син Кочіна Ігоря Васильовича, народився 26 серпня 1945 р.

Шлюб зареєстровано 20 жовтня 1967 р. в м. Запоріжжі, відділ ЗАГС Жовтневого району.

Шлюб розірвано 22 липня 1975 р.

Свідоцтво про розірвання шлюбу І-ЖС № 300827 з громадянкою Кочіною Тамарою Миколаївною, про що в книзі реєстрації актів про розірвання шлюбу 1975 р. липня місяця 22 числа зроблено запис за № 440.

VIII коліно

Кочина Марія Вадимівна, народилася 3 серпня 2000 р. в Україні, м. Вінниця.

Онука Кочіна Ігоря Васильовича, народився 26 серпня 1945 р.

Батьки:

Кочин Вадим Ігоревич, народився 15 червня 1968 р.

Кочина (Урбанська) Тетяна Володимирівна, народилася 16 липня 1975 р.

Шлюб розірвано.

VIII коліно

Кочина Анастасія Вадимівна, народилася 20 квітня 2010 р.

Онука Кочіна Ігоря Васильовича, народився 26 серпня 1945 р.

Батьки:

Кочин Вадим Ігоревич, народився 15 червня 1968 р.

Кочина (Демченко) Марина Вікторівна, народилася 7 лютого 1980 р.

Шлюб зареєстровано у 2009 р.

Habent mortalia casum.

Все тимчасове підвладно випадковостям.

**ПОКОЛІННИЙ РОЗПИС РОДУ ОЛЕЩЕНКО,
ЗРОБЛЕНИЙ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ (ФОНД 149, ОПИС 1, СПРАВИ 7, 8, 14, 17, 18,
21, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 38, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 53)**

I коліно

Олещенко Роман, біля 1730 р.н.

Прапрапрапрапрапрадід Кочіна Ігоря Васильовича, 26 серпня 1945 р.н.

II коліно

Олещенко Карпо Романович, 1754 — 1817 рр.

Прапрапрапрапрадід Кочіна Ігоря Васильовича, 26 серпня 1945 р.н.

Олещенко Василь Романович, 1759 — 16 січня 1816 р. Вдівець. Помер від чахотки.

III коліно

Олещенко Єлісей Карпович, 1790 р.н. Помер 24 червня 1838 р. від чахотки.

Прапрапрапрадід Кочіна Ігоря Васильовича, 26 серпня 1945 р.н.

Дружина **Олещенко Агафія Зіновіївна**, 1786 р.н.

Прапрапрапрабабуся Кочіна Ігоря Васильовича 26 серпня 1945 р.н.

IV коліно

Олещенко Гаврило Єлісеєвич, 13 липня 1815 р.н.

Прапрапрадід Кочіна Ігоря Васильовича, 26 серпня 1945 р.н.

Дружина **Олещенко Олександра Єрофеївна**.

Прапрапрабабуся Кочіна Ігоря Васильовича 26 серпня 1945 р.н.

Батьки:

Олещенко Єлісей Карпович, 1790 р.н.

Олещенко Агафія Зіновіївна, 1786 р.н.

V коліно

Олещенко Михайло Гаврилович, 8 грудня 1838 р.н.

Прапрадід Кочіна Ігоря Васильовича, 26 серпня 1945 р.н.

Дружина **Олещенко (Клустова) Ірина Стефанівна**, 1840 р.н. Шлюб від 30 жовтня 1859 р. Померла 1 листопада 1908 р.

Прапрабабуся Кочіна Ігоря Васильовича, 26 серпня 1945 р.н.

Батьки:

Олещенко Гаврило Єлісеєвич, 13 липня 1815 р.н.

Олещенко Олександра Єрофеївна.

VI коліно

Олещенко Прокіп Михайлович, 24 червня 1863 р.н.

Прадід Кочіна Ігоря Васильовича, 26 серпня 1945 р.н.

Дружина **Олещенко Параскева Омелянівна**.

Прабабуся Кочіна Ігоря Васильовича, 26 серпня 1945 р.н.

Батьки:

Олещенко Михайло Гаврилович 8 грудня 1838 р.н.

Олещенко (Клустова) Ірина Стефанівна 1840 р.н.

VII коліно

Олещенко Домна Прокопівна, 5 березня 1886 р.н. Померла 31 травня 1959 р.

Похована на Капустянському цвинтарі м. Запоріжжя.

Бабуся Кочіна Ігоря Васильовича, народився 26 серпня 1945 р.

Батьки:

Олещенко Прокіп Михайлович, 24 червня 1863 р.н.

Олещенко Параскева Омелянівна, 1865 р.н.

VIII коліно

Палієнко (Кочіна) Валентина Андронівна, 26 грудня 1914 р.н. Померла 6 вересня 2005 р. Похована на Капустянському цвинтарі м. Запоріжжя 7 вересня 2005 року ділянка № 4, ряд № 23, місце № 13 (Свідоцтво про поховання № 41961 від 6 вересня 2005 р.).

Матуся Кочіна Ігоря Васильовича, 26 серпня 1945 р.н.

Батьки:

Палієнко Андронік Леонтієвич, 17 травня 1879 р.н.

Палієнко (Олещенко) Домна Прокопівна, 5 березня 1886 р.н.

IX коліно

Кочін Ігор Васильович, 26 серпня 1945 р.н.

Батьки:

Кочін Василь Іванович, 29 грудня 1904 р.н.

Кочіна (Палієнко) Валентина Андронівна, 26 грудня 1914 р.н.

X коліно

Кочин Вадим Ігоревич, народився 15 червня 1968 р.

Батьки:

Кочін Ігор Васильович, народився 26 серпня 1945 р.

Кочіна (Шліхтенко) Тамара Миколаївна, народилася 9 жовтня 1943 р.

Шлюб зареєстровано 20 жовтня 1967 р. в м. Запоріжжі, відділ ЗАГС Жовтневого району.

Шлюб розірвано 22 липня 1975 р.

Свідоцтво про розірвання шлюбу І-ЖС № 300827 з громадянкою Кочіною Тамарою Миколаївною, про що в книзі реєстрації актів про розірвання шлюбу 1975 р. липня місяця 22 числа зроблено запис за № 440.

XI коліно

Кочина Марія Вадимівна, народилася 3 серпня 2000 р. в Україні, м. Вінниця.

Онука Кочіна Ігоря Васильовича, народився 26 серпня 1945 р.

Батьки:

Кочин Вадим Ігоревич, народився 15 червня 1968 р.

Кочіна (Урбанська) Тетяна Володимирівна, народилася 16 липня 1975 р.

Шлюб розірвано.

XII коліно

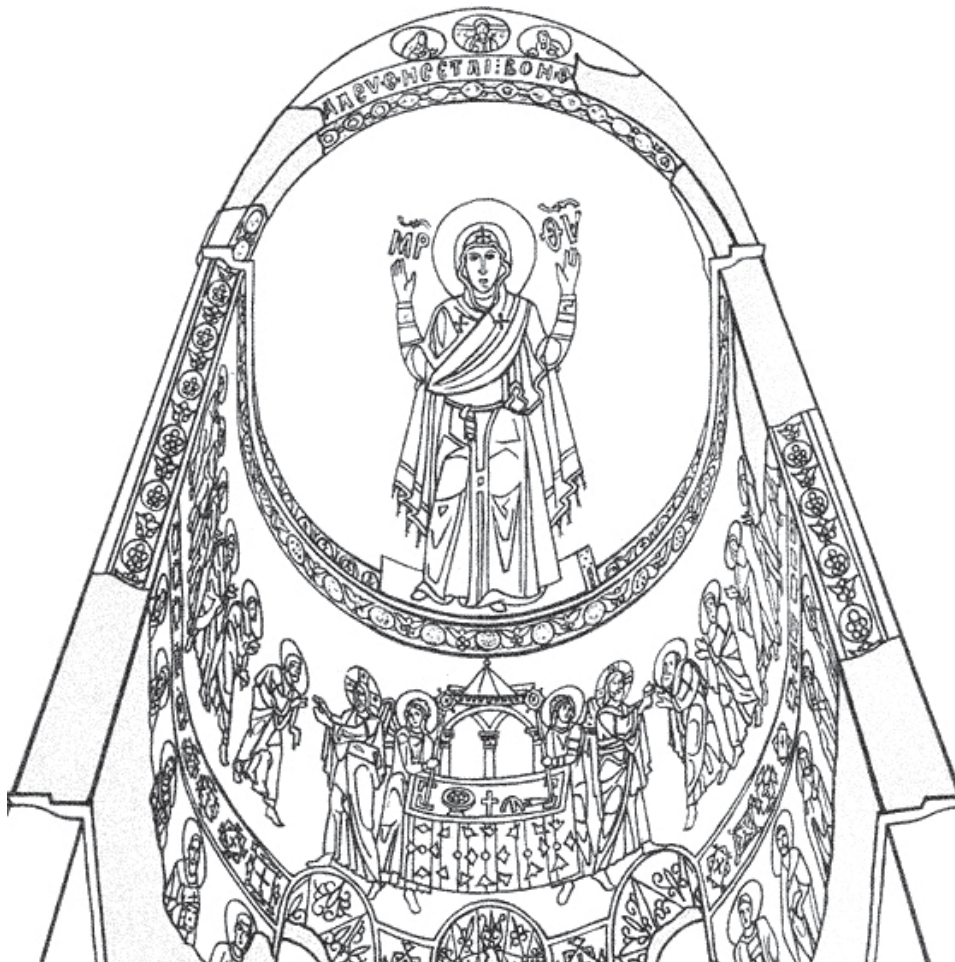
Кочина Анастасія Вадимівна, народилася 20 квітня 2010 р.
Онука Кочіна Ігоря Васильовича, народився 26 серпня 1945 р.
Батьки:

Кочин Вадим Ігоревич, народився 15 червня 1968 р.

Кочина (Демченко) Марина Вікторівна народилася 7 лютого 1980 р.

Шлюб зареєстровано у 2009 р.

**Indupedita suis fatalibus omnia vinculis sunt.
Все пов'язано неминучими узами долі.**

ПРО АВТОРА
академіка Української академії оригінальних ідей,
доктора медичних наук, доктора філософії, професора
Кочіна Ігоря Васильовича

Кочін І. В. народився 26 серпня 1945 року у м. Запоріжжі. У 1952 — 1963 роках навчався у Запорізькій середній школі № 65. В 1963 р. поступив вчитися на лікувальний факультет Дніпропетровського медичного інституту, де закінчив два курси і був переведений на навчання до Запорізького медичного інституту на третій курс. По закінченні навчання в інституті в 1969 році був обраний за конкурсом в 1969 році асистентом кафедри соціальної гігієни та організації охорони здоров'я Запорізького медичного інституту і розпочав працювати з 28 червня 1969 року. З 1973 року працював цеховим лікарем Запорізького коксохімічного заводу спочатку у 10 міській лікарні, а з 1974 року — в медико-санітарній частині комбінату “Запоріжсталь” та заводу “Дніпроспецсталь”, і продовжував наукову роботу. Виконав під науковим керівництвом завідувача кафедри соціальної гігієни та організації охорони здоров'я Дніпропетровського медичного інституту, заслуженого працівника вищої школи УРСР, доктора медичних наук, професора Г. Ф. Ємельянової та успішно захистив у 1982 році дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за темою “Социально-гигиенические аспекты состояния здоровья рабочих некоторых коксохимических предприятий Украины” у Все-союзному науково-дослідному інституті медичної та медико-технічної інформації (Голова спеціалізованої вченої ради проф. Д. Д. Венедіктов, м. Москва).

З 1983 року працює старшим викладачем, а з 1993 року доцентом кафедри соціальної гігієни та організації охорони здоров'я Запорізького державного інституту удосконалення лікарів (ЗДІУЛ).

В 1996 році завершив виконання при науковому консультуванні професорів В. Ф. Посного (м. Запоріжжя) і М. І. Хижняка (м. Київ) та успішно захистив у Національному медичному університеті імені академіка О. О. Богомольця (Голова спеціалізованої вченої ради академік АМН України, професор Є. Г. Гончарук) дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за темою: “Наукове обґрунтування соціально-гігієнічних аспектів системи збереження і відтворення стану здоров'я працівників промисловості (на прикладі коксової і хімічної промисловості)”.

У 1969 — 1998 роках наукова діяльність І. В. Кочіна була присвячена дослідженню стану здоров'я, способу життя та їх взаємозв'язків, проблемам організації медичної допомоги працівникам промисловості. Ним було опубліковано більше 160 наукових праць з цих проблем. І. В. Кочіним особисто була створена та науково обґрунтована сучасна теорія соціально-гігієнічної сфери способу життя, розроблені концептуальна, логічна та операціональна моделі способу життя. На засадах теорії ймовірностей розроблено методологію і метод інтегрального оцінювання способу життя особи з використанням Байєсівського підходу. І. В. Ко-

чіним обґрунтована теоретично і практично реалізована на технічній базі персональної електронно обчислювальної машини математична процедура розпізнавання образів способу життя та математичний апарат багатовимірної класифікації з отриманням системи типів образів способу життя (типології). Математично коректно І. В. Кочіним доведено існування відмінних та неповторних особистих образів способу життя у кожного індивіда, які визначають стан і потенціал здоров'я, формують особисту патологію, можливість (ймовірність, ризик) виникнення окремих нозологічних форм у окремої особи. В результаті фундаментальних досліджень на ідеологічній основі використання математичної теорії систем спростована І. В. Кочіним багатодесятирічна догма соціальної медицини про безпосередній вплив способу життя на формування стану здоров'я кожної особи і населення та математично коректно доведено про опосередкований вплив способу життя на формування стану здоров'я, що стало значною подією і призвело до перегляду багатьох положень у предметній області соціальної медицини. Ці розробки стали фундаментальною основою розв'язання проблеми практичного оцінювання способу життя особи на шкалі “здоровий — нездоровий спосіб життя” і сприяло вирішенню застарілої проблеми влади, суспільства і системи охорони здоров'я України з розробки та впровадження цільових державних програм щодо суттєвого підвищення стану та потенціалу здоров'я населення через покращення функціонування систем життєзабезпечення держави, які обумовлюють виховання, формування та підтримку здорового способу життя кожного індивіда і всього населення.

У контексті наукових досліджень І. В. Кочіним в предметній області соціальної медицини впроваджено ідеї і методи математичної теорії планування експерименту для моделювання впливу різноманітних комплексів чинників способу життя на формування рівнів захворюваності населення. Розроблені математико-статистичні методи модельного та екстраполяційного прогнозування показників стану здоров'я населення, які виправдали себе у практичному застосуванні.

Збагачення сучасної соціальної медицини працями першорядного наукового значення, створення нового наукового та практичного напрямку, подали потужний імпульс до якісно нового етапу розвитку соціальної медицини в Україні та її періодизації, що стало ґрунтовною основою на висунення та обрання І. В. Кочіна 16 жовтня 1993 року дійсним членом (академіком) Української академії оригінальних ідей (УАОІ).

З березня 1998 року І. В. Кочін очолює кафедру медицини катастроф Запорізького державного інституту удосконалення лікарів (з листопада 2002 року Запорізька медична академія післядипломної освіти). З цього часу основним науковим напрямом у роботі І. В. Кочіна визначилася розробка організаційних та управлінських засад, планування, інформаційного та матеріально-технічного забезпечення діяльності Державної служби медицини катастроф (ДСМК), організації надання екстреної медичної допомоги населенню, потерпілому від надзвичайних ситуацій. У наукових роботах І. В. Кочіна міститься велика кількість принципово нових підходів, ідей та понять, які вимагають подальшої розробки та розвитку.

І. В. Кочін любить педагогічну діяльність. Розцінює свій багаторічний досвід, свій високий фаховий рівень не як особисте досягнення, а як громадський набуток, який має передати молодшим колегам. Вважає це своїм службовим обов'язком. В лютому 2006 року І. В. Кочіну заслужено присвоєно вчене звання професора. Треба сказати, дещо з запізненням, бо українське чиновництво від освіти і науки в київських столичних імперерах не квапиться з своєчасним визнанням українських вчених і педагогів.

І. В. Кочіним створений авторський колектив з висококваліфікованих викладачів і фахівців галузі охорони здоров'я, який підготував і видав 40 підручників та навчальних посібників з предметних областей соціальної медицини і медицини катастроф. Кращою книгою 2000 року видавництва "Здоров'я" визнаний перший в Україні підручник "Медицина катастроф" авторського колективу очолюваного І. В. Кочіним. Підручник перевидано у 2002 році. І. В. Кочін є автором понад 400 наукових праць.

Протягом останніх років І. В. Кочін є Головою науково-методичної ради (фахового товариства) з питань цивільного захисту та безпеки життєдіяльності населення Запорізької області, яка успішно працює і визнана Міністерством з надзвичайних ситуацій кращою в Україні.

Велика робота проводиться І. В. Кочіним з розбудови козацтва України. За родоводом матері І. В. Кочін є нащадком запорозьких козаків. Покровська Велика Козацька Рада Війська Запорозького своїм рішенням за особливі заслуги у справі розвитку Запорозького Козацтва ввела його та його нащадків на вічні часи на честь і гідність у козаки з присвоєнням звання полковника Війська Запорозького. З 2006 року І. В. Кочін є заступником отамана Спільки громадських організацій "Запорозький козацький округ" (відновлена частина війська Запорозького Низового) по роботі з особовим складом, присвоєно звання генерал-хорунжого Війська Запорозького. Отаман цієї Спільки — генерал-хорунжий Гладкий Едуард Олександрович (22 січня 1937 року народження).

І. В. Кочін — українець за походженням та організатор охорони здоров'я за покликанням, і ніколи не зраджував ні першому, ні другому. Є стійким і послідовним прихильником реалізації національної ідеї — розбудови самостійної, незалежної політично і економічно України, заможного життя українського народу. Його не зраджує творча наснага, працездатність і працьовитість, він не перестає сам вчитися і навчати колег, передає свій багатий досвід, зберігає свою особистість, свій духовний світ і гарт переконань громадянина суверенної України.

Написана книга не далася авторові легко і він не прискорював її створення у часі, робота йшла природним шляхом. Давно вже і прекрасно висловлено, що письменник повинен виносити твір у своєму серці, як мати дитину в утробі. Власні думки і оцінки повинні жити та струїти у творі, і ці життєдайні потоки творчої думки неспроможно ніщо замінити з зовні: ані розумні розмірковування і так звані задушевні переконання, ані навіть великі думки, якщо б такі знайшлися в інтелектуальних схованках. Але розміркування, і самі ці великі думки, якщо вони дійсно великі, як кажуть англійці *great idea*, створюються не тільки однією головою, а й серцем. За висловом Воєнарпа: "*Les grandes pensées viennent du*

соеur” (“Великі думки йдуть від серця”). Людина, яка забажала створити щось гідне уваги, повинна використати всього себе.

На зламі тисячоліть, незграбних перетворень у державі і суспільстві, панування кримінально-олігархічного режиму не тільки репресивного, але й мстивого, у часи великих сумнівів та обтяжливих роздумів про долю України, авторові були надійними опорами беззастережна віра у світле майбутнє українського народу та рідна українська мова. Бо без мови немає нації! Громадсько-політичний світогляд та особистий життєвий досвід І. В. Кочіна створили ту унікальну запальну літературну суміш, яка дозволила виплеснутися цікавими сторінками прочитаної книги.

М. І. Хижняк
член-кореспондент Академії медичних наук України,
доктор медичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України

15.04.2011 р.

PS від автора:

у 2011 році відзначається:

- 1023-тя річниця Хрещення України рівноапостольним князем Володимиром;
- 1000-річчя заснування Собору Святої Софії Київської;
- 20-та річниця Незалежності України.

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНЕ ВИДАННЯ

Кочін Ігор Васильович

З ЯКОЇ Я КРАЇНИ РОДОМ

Видавництво “ВАЛПІС”
Свідоцтво про державну реєстрацію серії 33 № 29
від 28.08.2009 р.

Комп'ютерний набір, верстка – І. Польнікова

Здано в набір 11.11.2008 р. Підписано до друку 11.11.2011 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Друк різнографічний.
Гарнітура Franklin. Умовн.-друк. арк. 76,0. Тираж 50 прим.
Замовл. № 1198.

Видання підготовлене до друку
і видруковане у центрі оперативної поліграфії ПП “ВАЛПІС”.
Україна, 69032, Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 38
Тел.: (061) 222-02-26
E-mail: post@valpis.com